

ഗിരിജാകല്യാണം

ഗീതപ്രബന്ധം.

(വ്യാഖ്യാനസഹിതം)

കൊച്ചി

മലയാളഭാഷാപരിഷ്കരണക്കമ്മിറ്റിയിൽനിന്നു
പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നത്.

എറണാകുളം

സനാതനധർമ്മ അച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചത്.

തിരുമവൽഗ്രന്ഥാവലി നമ്പർ 48.

ഗിരിജാകല്യാണം

ഗീതപ്രബന്ധം.

(വ്യാഖ്യാനസഹിതം)

കോച്ചി
മലയാളഭാഷാപരിഷ്കരണക്കമ്മിറ്റിയിൽനിന്നു
പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നത്.

കോപ്പി—500.

എറണാകുളം
സനാതനധർമ്മ അച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചത്.

1115.

അവതാരിക.

ഉപക്രമം. ഭാഷാസാഹിത്യത്തിലെ ഒരുമുഖ്യഗ്രന്ഥമായ 'ഗിരി ജാകല്യാണം' ആദ്യമായി ക്രി. പി. 1879-ൽ കൊച്ചി സെന്റോമസ്സ് അച്ചുകൂടത്തിൽ അച്ചടിക്കുകയുണ്ടായി. ഇതിലെ പ്രഥമഭാഗം മാത്രം, കൊല്ലം 1092-ാമതിൽ പി. കെ. നാരായണപിള്ള അവർകളുടെ ഒരു ചെറിയ ടിപ്പുണിയോടുകൂടി, ചേർത്തല ദിവാൻ ബഹദൂർ കൃഷ്ണൻനായർ വായനശാല വകയായി പ്രസിദ്ധീകരിച്ചു. ക്രി. പി. 1925-ൽ കവി തിലകൻ ഉള്ളൂർ പരമേശ്വരയ്യരവർകളുടെ മേൽനോട്ടത്തിൽ തിരുവിതാംകൂർ ശ്രീമൂലം മലയാളഭാഷാഗ്രന്ഥാവലിയിൽ 8-ാം അങ്കമായും ഈ ഗ്രന്ഥം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. ഇങ്ങനെ രണ്ടു മൂന്നു പതിപ്പുകൾ കഴിഞ്ഞുവെങ്കിലും, ഈ പ്രൗഢഗ്രന്ഥം ഇനിയും സാധാരണനാരായ മലയാളികൾക്ക് അഭിഗമ്യമായിത്തീരുക കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇതിനു പല കാരണങ്ങളുണ്ട്: ഒന്നാമത്ത്, അച്ചടിച്ച പുസ്തകങ്ങളിൽ പല സ്ഥലങ്ങളിലും അത്ഥഗ്രന്ഥത്തിനു പ്രതിബന്ധകമായ വിധം അനവധി അപചാരങ്ങൾ സ്ഥാനം പിടിച്ചിരിക്കുന്നു; രണ്ടാമത്ത്, അത്ഥബോധനത്തിനുപകരിക്കുന്ന ഒരു വ്യാഖ്യാനമില്ലാത്തതിനാൽ അവയിൽനിന്നു കവിതയിലെ അത്ഥവും സ്വാഭാസ്യവുമറിവാൻ സാധിക്കാതെയുമിരിക്കുന്നു. ഈ വക കാരണങ്ങളാൽ കൊച്ചി മലയാളഭാഷാപരിഷ്കരണക്കമ്മിറ്റി 1114 ഓമാണ്ടിലെ പ്രഥമസമ്മേളനത്തിൽവെച്ചു പ്രസ്തുതഗ്രന്ഥം പരിശോധിച്ചു. പിഴുതീർത്ത വ്യാഖ്യാനത്തോടും അവതാരികയോടുകൂടി അച്ചടിച്ചു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ തീരുമാനിക്കുകയും, അതിന്ന് 1115-ലെ പ്രസിദ്ധീകരണങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഗവൺമെന്റു

സ്ഥാനമനുവദിക്കുകയും ചെയ്തു. അതു പ്രകാരം തെയ്യാരാക്കിയ പുസ്തകമാണ് വായനക്കാരുടെ മുമ്പിൽ അവതരിക്കുന്ന ഈ ഗിരിജാകല്യാണം.

പ്രസ്ഥാനവും ആകരവും. മൂന്നു തരം വൃത്തങ്ങളിലായി മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളുള്ള ഒരു ഗീതപ്രബന്ധമാണ് ഗിരിജാകല്യാണം. ഗീതപ്രബന്ധമെന്നാൽ പാട്ട് എന്നാൽ. ഭാഷയിലെ അക്ഷരമാല ഉപയോഗിച്ച് 'ഏതുക' എന്നും 'മോന' എന്നും പറയുന്ന പ്രാസങ്ങളോടുകൂടി സംസ്കൃതവൃത്തങ്ങളിൽനിന്നു ഭിന്നമായ ഒരു വൃത്തത്തിൽ നിർമ്മിച്ച കവിത എന്നാണ് ലീലാതിലകത്തിൽ പാട്ടിനു പറയുന്ന ലക്ഷണം. ഈ ലക്ഷണം ഈ ഗീതപ്രബന്ധത്തിൽ ഘടിക്കുന്നുണ്ട്. പാദാനുപാസം അല്ലെങ്കിൽ ദ്വിതീയാക്ഷരപാസമാണ് ഏതുക. പാദത്തെ രണ്ടു ഖണ്ഡമാക്കിയാൽ രണ്ടു ഖണ്ഡത്തിലും ആദ്യ അക്ഷരത്തിനു സാമ്യമുണ്ടായിരിക്കുകയാണ് മോന. ഇപ്പറഞ്ഞ രണ്ടുതരം പ്രാസങ്ങളും ഇതിൽ കാണുന്നുണ്ട്. ഇതിലെ പ്രഥമഖണ്ഡത്തിൽ കേകയും, ദ്വിതീയഖണ്ഡത്തിൽ കാകളിയും, തൃതീയഖണ്ഡത്തിൽ കളകാഞ്ചിയുമാണ് വൃത്തം. ഇവ മൂന്നും കിളിപ്പാട്ടുവൃത്തങ്ങളാകയാൽ ഈ ഗീതപ്രബന്ധം വൃത്തംകൊണ്ട് കിളിപ്പാട്ടിനോടു സാമ്യം വഹിക്കുന്നുണ്ട്. കിളിയെക്കൊണ്ടു കഥ പറയിക്കുക എന്ന ഒരംശം മാത്രമേ കിളിപ്പാട്ടിൽ ഇതിനേക്കാൾ കൂടുതലായി പറയുവാനുള്ളൂ.

ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ചേരുകൊണ്ടുതന്നെ ഇതിലെ പ്രതിപാദ്യവിഷയം പാർവ്വതീവിവാഹമാണെന്നു വായനക്കാർക്കറിവാൻ സാധിക്കുന്നു. ശിവൻ ശ്രീപാർവ്വതിയെ വിവാഹം ചെയ്യുന്നതായ കഥ ബ്രഹ്മപുരാണം, കാളികാപുരാണം, ശിവപുരാണം, പത്മപുരാണം മുതലായ പല പുരാണങ്ങളിലും പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. അവയിൽവെച്ച് അധികം വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു ശിവപുരാണത്തിലുമാണ്. പാർവ്വതീപരിണയ

ഞെ വിഷയമാക്കി സംസ്കൃതാദികളായ ഇതരഭാഷകളിൽ രചിച്ചിട്ടുള്ള മിക്ക കൃതികൾക്കും മൂലം ശിവപുരാണമാണ്. കാളിദാസമഹാകവിയുടെ കുമാരസംഭവം ശിവപുരാണത്തിലെ കഥയെ സാഹിത്യകുരുവിൽ വാർത്താ മോടികൂട്ടിയുണ്ടാക്കിയ ഒരു മഹാകാവ്യമാണ്. പാർവ്വതീപരിണയത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഏറ്റവും കൃതികളിലും കുമാരസംഭവത്തിലെ ആശയങ്ങൾ ഏറ്റക്കുറവില്ലാത്ത നിഴലിച്ചിരിക്കുന്നതായി കാണാം. ശിവപുരാണം മുതലായ പുരാണങ്ങളും വിശേഷിച്ചു കുമാരസംഭവവും ആധാരമാക്കിക്കൊണ്ടാണ് ഗിരിജാകല്യാണം ഗീതപ്രബന്ധവും നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളത്. കഥാഭാഗത്തിൽ ശിവപുരാണത്തോടും കവിതാവിഷയത്തിൽ കുമാരസംഭവത്തോടും ഗിരിജാകല്യാണം ആധാരമണ്ണും വഹിക്കുന്നുണ്ട്.

കുമാരസംഭവം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിലെ മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളിൽ പ്രഥമഖണ്ഡത്തിൽ സാഭവഖണ്ഡമെന്നും, ദ്വിതീയഖണ്ഡത്തിൽ തപോവൃത്തഖണ്ഡമെന്നും, തൃതീയഖണ്ഡത്തിൽ ഉദ്യാഹഖണ്ഡമെന്നുമാണ് കവി നാമകരണം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. സതീഭവിയുടെ ഭോക്ത്യാഗത്തിനു ശേഷം വിരക്തനായിച്ചമഞ്ഞ ശിവൻ ദക്ഷിണാമൂർത്തി എന്ന തിരുനാമം ധരിച്ചു തപസ്സുചെയ്യുന്നതു മുതൽക്കാണ് ഇതിൽ കഥ ആരംഭിക്കുന്നത്. ലൗകികചിന്തകളിൽനിന്നു വിരമിച്ചു തപോനിഷ്ഠയിലിരിക്കുന്ന പരമശിവന്റെ സന്നിധിയിൽ ശാസ്ത്രാത്മജിജ്ഞാസുക്കളായ താപസന്മാർക്കല്ലാതെ ലൗകികജനങ്ങൾക്കു പ്രവേശം ലഭിക്കാതായി. പ്രപഞ്ചാത്മകനായ ശിവനും ശക്തിയും തമ്മിൽ വിയുക്തരായപ്പോൾ അവരുടെ സംയുക്താവസ്ഥയിൽമാത്രം പ്രവർത്തിക്കുന്ന ചരാചരമായ ദൈവപ്രപഞ്ചം വലിയ ഭൂതവസ്ഥയിൽ അകപ്പെട്ടു. അതുകണ്ടു വിഷണ്ണനായിത്തീർന്ന ബ്രഹ്മസ്ഥി ഉപദേശിച്ചപ്രകാരം ഇന്ദ്രൻ ദേവഗണങ്ങളോടുകൂടി സത്യലോകത്തു ചെന്നു ബ്രഹ്മാ

വിനോദ സങ്കടമുണർത്തിച്ചു. ശിവഭോജിയായ ഭക്ഷണെറ യജ്ഞത്തിൽവെച്ചുണ്ടായ അനിഷ്ടഫലങ്ങളുടെ കിഞ്ചിദ്യുഷ്ണമാണ് ലോകത്തിന്നനുഭവമായിരിക്കുന്നതെന്നു ബ്രഹ്മാവുദിവ്യ ഭൃഷികൊണ്ടു കാണുകയും, അതിനു പ്രതിവിധി ലോകമാതാവിനെ സേവിക്കുക മാത്രമാണെന്നു വിധിക്കുകയും ചെയ്തു. അതുപ്രകാരം ഇന്ദ്രൻ ദേവകളോടൊന്നിച്ചു പരാശക്തിയെ പരമഭക്തിയോടുകൂടി സേവിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. ആ സേവ കൊണ്ടു പ്രസന്നയായ ദേവി ഒരു ദിവസം പൂജാവസാനത്തിൽ അശരീരിണിയായിട്ട് “ഞാൻ ഹിമവാന്റെ പുത്രിയായവതരിച്ചു ശിവന്റെ പത്നിയായി ഭവിച്ചു ലോകത്തെ സങ്കടത്തിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കാം” എന്നുരുളിച്ചെയ്തു. അനന്തരം ദേവി അവതാരത്തിനുള്ളതയായി ധ്യാനസ്ഥനായ ശിവന്റെ മുമ്പിൽ കന്യകാഭേഷത്തോടുകൂടി പൂര്യക്ഷിഭവിച്ചു. ആ കന്യക തന്റെ പ്രിയയായ സതീദേവിയായെന്നു ശിവനു മനസ്സിലായി. കന്യക വിനയത്തോടുകൂടി “ഞാനും നിന്തിരുവടിയും തമ്മിൽ വേർപെട്ടിരുന്നാൽ ഭവനം നശിക്കും. അതിനാൽ ഞാൻ ഇനിയുമൊരു ജന്മമെടുത്തു നിന്തിരുവടിയോടുകൂടിച്ചേരുന്നാഗ്രഹിക്കുന്നു. ഏതു കലത്തിലാണ് ജനിക്കേണ്ടതെന്ന് അരുളിച്ചെയ്യണം” എന്നുപേക്ഷിച്ചു. ശിവൻ ഈ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിച്ച് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. “ദേവമുത്തിയായ ഹിമവാൻ പത്നിയായ മേനയോടുകൂടി നമ്മെ സേവിക്കുന്നുണ്ട്. നീ അവർ പുത്രിയായി പിറക്കേണമെന്നാണ് അവരുടെ ആഗ്രഹം. ആ ആഗ്രഹം സാധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കണം. എന്നാൽ ഈ വർത്തമാനം ഇപ്പോൾ ഗ്രഹമായിവെച്ചാൽ മതിതാനും.” ഇതു കേട്ട് ദേവി അന്തഃപാതം ചെയ്തു. പിന്നെ ഒരു ദിവസം, പ്രഭാതത്തിൽ ഹിമവാൻ മാനസസരസ്സിൽ ചെന്നു സ്നാനതപ്തനാകികൾ ചെയ്തു തിരിച്ചുപോരുവാൻ ഭാവികുമ്പോൾ, സരസ്സിൽ അതിസുന്ദരിയായ ഒരു കന്യകയെ കണ്ടു. ദിവ്യമംഗളവിഗ്രഹമായ ആ കന്യക സാക്ഷാൽ മഹേ

ശപരിതനെന്നയാണെന്നറിഞ്ഞു ഹിമവാൻ ഭക്തിഭരിതനായി സ്തുതിച്ചു. കന്യകയാകട്ടെ, “ഞാൻ അച്ഛനും അമ്മയുമില്ലാത്ത ഒരു കുട്ടിയാണ്. എനിക്ക് അച്ഛൻ അമ്മയും അമ്മ അമ്മയുടെ പത്നിയുമാകുന്നു. എന്നാ അമ്മയുടെ കയ്യിൽ കൊണ്ടുപോയിക്കൊടുക്കണം”. എന്നാണ് മറുപടി പറഞ്ഞത്. പിതൃപുത്രബന്ധത്തെ ന്യൂനപ്പെടുത്തുകൊണ്ടുള്ള ഈ വാക്കു കേട്ടപ്പോൾ ഹിമവാൻ മായാമോഹിതനായിച്ചെന്നത് ആ കന്യക തന്റെ മകളാണെന്ന് മനസ്സുകൊണ്ടുറയ്ക്കുകയും, ഒട്ടും താമസിക്കാതെ കുഞ്ഞിനെ കൊണ്ടുപോയി മേനയുടെ കയ്യിൽ കൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. മേനാദേവി എടുത്ത് ഓടിച്ചു മുല കൊടുത്തതോടു കൂടി കന്യക ദിവ്യരൂപം വെടിഞ്ഞു മന്ത്രിരൂപം ചമഞ്ഞു സാധാരണ മട്ടിലുള്ള ഒരു ബാലികയായിപ്പരിണമിച്ചു.

ശക്തിരൂപിണിയായ ദേവിയുടെ അവതാരം സ്വർഗ്ഗത്തിലും ഭൂമിയിലും വസിക്കുന്ന സകലർക്കും അളവറ്റ ആനന്ദമുള്ളവാക്കി. കന്യകയെക്കാണുവാൻ വരുന്നവരുടെ ബഹളം കൊണ്ടു ഹിമവാന്റെ രാജധാനി ഉത്സവമയമായിപ്പരിണമിച്ചു. ഹിമവാനും മേനാദേവിയും ലാവണ്യംതികഞ്ഞ ബാലികയുടെ ലാഭത്താൽ ആനന്ദസാഗരത്തിൽ ആറാടി. ഹിമവാൻ മകൾക്കു കാളി എന്നു നാമകരണം ചെയ്തു. എന്നാൽ പരക്കെയുള്ള ജനങ്ങൾ ഹിമവൽപുത്രിയെ പാർവ്വതി എന്നാണ് വിളിച്ചുവന്നത്. കാണുന്നവരുടെ കണ്ണിനു വെണ്ണിലായി വളർന്നു പാർവ്വതിക്ക് അതാതു കാലത്തു ചെയ്യേണ്ട വയായ അന്നപ്രാശനം തുടങ്ങിയ സംസ്കാരങ്ങൾ പിതാവു നിർവ്വഹിച്ചു. വിദ്യ അഭ്യസിപ്പിച്ചതു ഹിമവാൻതന്നെയാണ്. അക്ഷരാഭ്യാസത്തിനുശേഷം സംഗീതവും സാഹിത്യവും ഹിമവാൻ മകളെ പഠിപ്പിച്ചു. വിദ്യാഭ്യാസത്തിലും ക്രീഡാലീലകളിലും സഖിമാരായി ഗന്ധർവ്വകിന്നരാദികളുടെ കമാരിമാർ അനുവധി പേർ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവരിൽവെച്ചു വിശേഷിച്ചു

ജയ, വിജയ എന്ന രണ്ടു പേർ പാർവ്വതിക്ക് ആപ്തസഖികളായി ഭവിച്ചു. ബാല്യം കഴിഞ്ഞു യൗവനം ആരംഭിച്ചപ്പോൾ പാർവ്വതിയുടെ കേശാഭിപാദാത്മകളെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും ലോകോത്തരമായ സൗന്ദര്യത്തിന് മാതൃകയായി പരിലസിച്ചു. പാർവ്വതി പ്രതിഭിനം ഹിമവാന്റെ ആസ്ഥാനസഭയിൽ ചെന്നിരിക്കുക പതിവായിരുന്നു. അവിടെ വരുന്ന മഹർഷിമാർ വിവിധകഥകൾ പറയുന്നതിൽനിന്നു ശിവന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങൾ കേട്ട് പാർവ്വതിക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാപരിൽ അനുരാഗമുളവായി. അങ്ങനെയിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു ദിവസം പരാപരവേദിയായ നാരദമുനി ഹിമവാന്റെ സഭയിൽ വരികയുണ്ടായി. ഹിമവാൻ മഹർഷിയോടു തന്റെ കേൾക്കു് ആരാണു ഭർത്താവെന്നു ചോദിച്ചു. സർവ്വേശ്വരനും കാമാന്തകനുമായ ശിവൻ പാർവ്വതീപതിയാകുമെന്നു നാരദൻ പറഞ്ഞു. ശിവൻ കാമാന്തകനാണെന്നു കേട്ടപ്പോൾ പർവ്വതരാജനും പാർവ്വതിക്കും വലിയ വിഷാദമുണ്ടായി. ശിവൻ കാമദഹനം ചെയ്തു വിവരം അവർ അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. നാരദൻ ആകഥ അവരെ വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു കേൾപ്പിച്ചു. കാമദഹനം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ശാന്തനായിത്തീർന്ന ഭഗവാൻ പ്രസാദിച്ചു് താൻ പാർവ്വതിയെ വിവാഹം ചെയ്യുന്നതാണെന്നു ഭേദമകുളോട് അരുളിച്ചെയ്തതായി നാരദൻ പറഞ്ഞു. അതു കേട്ടപ്പോൾ ഹിമവാൻ നിർവൃതിയടഞ്ഞുചെങ്കിലും, പാർവ്വതിയുടെ ഹൃദയം വിവിധഭാവങ്ങളാൽ തരളിതമായി. സുഖമോ ദുഃഖമോ മോഹമോ എന്നു നിണ്ണയിപ്പാൻ വയ്യാത്ത ഒരുവസ്ഥയ്ക്കു പാർവ്വതി വിധേയയായി. കാമനെ ഭവിപ്പിച്ച സ്ഥിതിക്കു് ശിവൻ തന്റെ ഭർത്താവായെന്നുമെങ്കിൽ തപസ്സു ചെയ്തല്ലാതെ ഉപാധമില്ലെന്നു പാർവ്വതി മനസ്സുകൊണ്ടുറച്ചു. പിന്നെ മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ അനുജനെ വാങ്ങി ഹിമാലയപർവ്വതത്തിന്റെ ഒരുനാതശിഖരത്തിൽ ശിവനെക്കുറിച്ചു തപസ്സാരംഭിച്ചു. ജയയും വിജയയും മാത്രം തപോവനത്തിലും

നിഴലെന്നപോലെ ഗൌരിയെ അനുഗമിച്ചു. ആദ്യം സ്നാന ജപാദികളും യമനിയമാദികളും ശീലിച്ചുകൊണ്ടാണ് തപസ്സു തുടങ്ങിയത്. കുറച്ചു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അത്രമാത്രംകൊണ്ടു തന്റെ അഭീഷ്ടം സാധ്യമല്ലെന്നു തോന്നുകയാൽ കുറെക്കൂടി കഠിനമായ തപസ്സിൽ ഏർപ്പെട്ട് ശരീരത്തെ ശോഷിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. വായുവിനെ മാത്രം ആഹാരമാക്കി. ഗ്രീഷ്മകാലത്തു പഞ്ചാഗ്നിമദ്ധ്യത്തിലും, മഞ്ഞുകാലത്തും മഴക്കാലത്തും തണുത്ത വെള്ളത്തിലും, ശരത്തിലും വസന്തത്തിലും ഉദ്ദീപനവസ്തുക്കൾക്കിടയിലുമാക്കി തപസ്സ്. ഇപ്രകാരമുള്ള കഠിനതപസ്സുകൊണ്ട് ബ്രഹ്മാസ്ഥകടാഹം ധൃമാവൃതമായപ്പോൾ, പരമശിവൻ തപോനിഷ്ഠയായ ഗൌരിയെ കണ്ട് അപരക്കു തന്നി ചുള്ള പ്രേമത്തെ പരീക്ഷിപ്പാനുറച്ച് ഒരു വൃദ്ധമുനിയുടെ വടി വെടുത്ത് പണ്ണശാലയിലേയ്ക്കു ചെന്നു. പാർവ്വതി മുനിയെ പൂജിച്ചു സ്വാഗതം പറഞ്ഞ് കുശലം ചോദിച്ചു. പിന്നീടുണ്ടായ സംഭാഷണത്തിൽ, മുനിവൃദ്ധൻ പാർവ്വതിയുടെ ശിവാന്തരാഗതത്തെ പുച്ഛിച്ചുകൊണ്ടും ശിവനെ വളരെ നിന്ദിച്ചുകൊണ്ടും സംസാരിക്കുകയാൽ, പാർവ്വതി സംഭാഷണം മതിയാക്കി തിരിഞ്ഞു പോകുവാൻ ഭാവിച്ചു. തദവസരത്തിൽ ശിവൻ സ്വന്തരൂപമവലംബിച്ച് ഉമയുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ച് അവളെ ആശ്വസിപ്പിക്കുകയും താൻ ഉടനെ അവളെ വിവാഹംചെയ്യുന്നതാണെന്നു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു മറയുകയും പാർവ്വതി തപസ്സിൽനിന്നു വിരമിച്ച് പിതൃസഖിധത്തിലേയ്ക്കു പോകുകയും ചെയ്തു.

അനന്തരം ശിവൻ പാർവ്വതിയുടെ വിവാഹത്തെക്കുറിച്ചു സംസാരിപ്പാൻ ഹിമവാന്റെ അടുക്കലേയ്ക്കുയയ്ക്കുന്നതിനു വേണ്ടി സപ്തർഷികളെ സ്മരിച്ചു. സ്മരണമാത്രത്തിൽത്തന്നെ അദ്ദേഹം അരുന്ധതിയോടുകൂടി തിരുമുമ്പിൽ വന്നു. ഭഗവാന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച് അവർ ആകാശമാഗ്ഗ്വത്തുടെ പോയി ഹിമവൽപുരത്തിൽ ചെന്നു ഹിമവാന്റെ സൽക്കാരം സ്വീക

രിച്ചു" ആഗമനകാലം അറിയിച്ചു. മരീചി ഹിമവാനോടി
ങ്ങനെ പറഞ്ഞു: "സതീദേവിയുടെ ദേഹസ്യാഗത്തിനു ശേ
ഷം ശിവൻ ബ്രഹ്മചാരിയായി തപസ്സുചെയ്യുന്നു". ഇ
പ്പോൾ അദ്ദേഹം തപസ്സു മതിയാക്കി അങ്ങയുടെ മകൾ പാർവ്വ
തിയെ വേൾക്കുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. ശിവൻ വേണ്ടി പാർവ്വ
തിയെ തരണമെന്നു യാചിക്കുവാനാണ് ഞങ്ങൾ വന്നിരിക്ക
ുന്നത്." ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഉണ്ടായ സന്തോഷംപോലെ ഒരു
സന്തോഷവും കൃതാത്മതപോലെ ഒരു കൃതാത്മതയും ഹിമ
വാൻ മുമ്പാരികളും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. സന്തുഷ്ടനായ അദ്ദേഹം
മഹർഷിമാരെ അന്തഃപുരത്തിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി മേനാ
ദേവിയെ വിവരമറിയിച്ചു. മേനയാകട്ടെ, ശിവൻ കോപ
ശീലനാണെന്നും അദ്ദേഹത്തിന്നു തന്റെ ഏകപുത്രിയായ പാ
ർവ്വതിയെ കൊടുത്താൽ വ്യസനിപ്പാനിടയാകുമെന്നും പറഞ്ഞു.
ഈ വിവാഹാലോചനയിൽ സമ്മതക്കേട് കാണിക്കുകയാണ്
ചെയ്തത്. അപ്പോൾ അരുന്ധതീദേവി പാർവ്വതിയുടെ പര
മാത്മം പറഞ്ഞു മേനയെ സമ്മതിപ്പിച്ചു. ഹിമവാൻ സമ്മ
തിച്ച ഉടനെ മഹർഷിമാർ മടങ്ങിപ്പോയി ഭഗവാനെ വിവരമ
റിയിക്കുകയും പിറൊദിവസമുള്ള ശുഭമുഹൂർത്തത്തിൽ ശിവൻ
പാർവ്വതിയെ വിവാഹംചെയ്യും ചെയ്തു.

ഈ ഗീതപ്രബന്ധത്തിലെ കഥയ്ക്ക് ആമര
മൂലകഥയിൽ നിന്നുള്ള മാറ്റങ്ങൾ
ഈ ഗീതപ്രബന്ധത്തിലെ കഥയ്ക്ക് ആമര
മായ ശിവപുരാണത്തിൽനിന്നും കുമാരസംഭ
വാദികളിൽനിന്നും ചില അംശങ്ങളിൽ സാ
രമായ വ്യത്യാസം കാണുന്നുണ്ട്. ശിവപുരാണത്തിലും കുമാര
സംഭവത്തിലും കഥയിൽ സാധ്യമായിത്തീർന്നിട്ടുള്ളതു താര
കാസുരന്റെ നിഗ്രഹമാണ്. ഇതിലാകട്ടെ ശ്രീപാർവ്വതിയു
ടെ വിവാഹമാണ് സാധ്യം. ഒരു പ്രബന്ധത്തിൽ സാധ്യം
അല്ലെങ്കിൽ പ്രധാനതാൽപര്യം ഇന്നതാണെന്നു നിർണ്ണയിക്ക
ുന്നതിന് അതിന്റെ ആദിമദ്ധ്യാന്തങ്ങളിൽ പ്രബന്ധകർത്താവു
ചെയ്യുന്ന സൂചനകളാണ് ആധാരമായിട്ടുള്ളത്. ശിവപുരാ

ണത്തിലും കമാരസംഭവത്തിലും താരകാസുരനിഗ്രഹത്തെ കവി മേൽപ്രകാരം സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതിലാകട്ടെ ശിവശക്തികളുടെ വേർപാടുകൊണ്ടു ലോകത്തിനു വന്നിട്ടുള്ള ആധിയുടെ പരിഹാരമാണ് ആദിയിലും മദ്ധ്യത്തിലും അവസാനത്തിലും കവി പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളത്. ശിവനും ശക്തിയും തമ്മിൽ വേർപിരിഞ്ഞതുകൊണ്ടു ലോകത്തിന്നൊട്ടാകെ സംഭവിച്ച അശക്തിയും തേജോഹാനിയും ഐശ്വര്യനാശവും പാർവ്വതീപരമേശ്വരന്മാരുടെ വിവാഹമുത്താടുകൂടി നിശ്ശേഷം പരിഹരിക്കപ്പെടുന്നു. താരകവധത്തിനു കാരണം സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ അവതാരവും സുബ്രഹ്മണ്യാവതാരത്തിനു കാരണം പാർവ്വതിയുടെ വിവാഹവുമായാൽ, കാര്യകാരണങ്ങളുടെ കിടപ്പു നോക്കുമ്പോൾ, മൂലകാരണം പാർവ്വതീവിവാഹമെന്നയാണെന്നു തെളിയുന്നുമുണ്ട്. അതിനാൽ ഗിരിജാകല്യാണത്തിന്റെ കർത്താവ് ശിവശക്തികളുടെ വിധോഘാതം തന്മൂലമുണ്ടായ ആപത്തുകളും ദേവിയുടെ അവതാരവും വിസ്തരിച്ചു വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ശിവപുരാണാദികളിൽ അങ്ങനെ ചെയ്തിട്ടില്ല. ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ അവതാരത്തിനുവേണ്ടി ദേവേന്ദ്രൻ ദേവഗണങ്ങളോടുകൂടിച്ചെയ്യുന്ന ശക്തിപൂജ ശിവപുരാണത്തിലും കമാരസംഭവത്തിലും പ്രസ്താവിച്ചിട്ടില്ല. ലളിതോപാഖ്യാനത്തിൽ ലളിതാദേവിയുടെ അവതാരത്തിനുവേണ്ടി ദേവേന്ദ്രൻ ചെയ്യുന്ന ശക്തിപൂജയോടു ഇതിലെ പൂജയ്ക്ക് സാമ്യം കാണുന്നുണ്ട്. അതിന്റെ സമാധിയോടുകൂടിയിരിക്കാം കവി ഇതിൽ ഈ കഥ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നും വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ശിവന്റെ പൂർ്വ്വപത്നിയായ സതീദേവി പിതൃകൃതമായ അപമാനം നിമിത്തം വീണ്ടും ശിവനെ പ്രാപിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി മേനാദേവിയുടെ ഗർഭത്തിൽ പാർവ്വതിയായവതരിച്ചു എന്നു ശിവപുരാണത്തിലും കമാരസംഭവത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഗിരിജാകല്യാണത്തിലാകട്ടെ പാർവ്വതിയെ അയോ

നിജയായിട്ടാണു് പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. ശിവസേവകനായ ഹിമവാൻ ഒരു ദിവസം പ്രഭാതത്തിൽ സന്ധ്യാവന്ദനത്തിനു പോയപ്പോൾ പുരികഴലിൽ തിടരുകലയും തിരുമുഖത്തു മൂന്നാംതൂക്കുണ്ണുമുള്ള ഒരു ദിവ്യകന്യകയായിട്ടു ദേവിയെ മാനസ സരസ്സിൽ കണ്ടെത്തിയെന്നും അവിടെനിന്നൊടുത്തുകൊണ്ടു പോയി മേനയുടെ കയ്യിൽക്കൊടുത്തു മകളായി വളർത്തി എന്നു മാനാലോ ഇതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. ദക്ഷപ്രജാപതിക്കു കാളിന്ദിയിൽനിന്നു സതീദേവിയെ സുതയായിക്കിട്ടുന്നതിനും ഇതിനും തമ്മിൽ സാദൃശ്യമുണ്ടു്. പാർവ്വതിയെ അയോനിജയാക്കുവാൻ കവിയെ ചേരിപ്പിച്ചതു സതീപരിതമാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നതിനവകാശമുണ്ടു്.

കാമഭ്രാന്തത്തിന്റെയും ഉമാതപസ്സിന്റെയും വണ്ണനയിലും ഗീതപ്രബന്ധം ശിവപുരാണത്തിൽനിന്നും കുമാരസംഭവത്തിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമായിരിക്കുന്നു. പാർവ്വതി പൂണ്ണയൗവനയായ കാലത്തൊരിക്കൽ നാരദൻ ഹിമവൽപുരത്തിൽ ചെന്നു് ആ കന്യക ശിവന്റെ ഏകപത്നിയായി ഭവിക്കുമെന്നു പറയുകയുണ്ടായി. മുമ്പുതന്നെ ശിവങ്കൽ അനുരക്തയായ ദേവിക നാരദവാക്യത്താൽ ആ അനുരാഗം കുറെക്കൂടി വർദ്ധിച്ചു. ശിവൻ കന്യകയെ യാചിച്ചില്ലെങ്കിലും ഹിമവാൻ മുനിവാക്യം വിശ്വസിച്ചു മകളുടെ വിവാഹത്തിനു വേറെ ശ്രമമൊന്നും ചെയ്യില്ല. ശിവനാണെങ്കിൽ വിരക്തനായി ബ്രഹ്മചര്യംപൂണ്ടു തപസ്സു ചെയ്യുകയുമാണു്. അതിനാൽ പാർവ്വതി 'പ്രയോജ്യോപാദത്തന്'വിവിപ്രകാരം ശിവനു തന്നിൽ ആഭിമുഖ്യമുള്ളവാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി തപസ്വിയായ അഭ്രാന്തന്റെ ആശ്രമത്തിൽച്ചെന്നു ശുശ്രൂഷ തുടങ്ങി. ഇതീനിടയിൽ താരകാസുരപിഷിതരായ ദേവകൾ, ശിവൻ പാർവ്വതിയെ വിവാഹംചെയ്തു് താരകഹന്താവായ ഒരു പുത്രനെ ഉൽപ്പാദിപ്പിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം ശിവന്റെ മനസ്സിളക്കുവാൻ കാമദേവനെ

നിയോഗിച്ചു. ശിവനും പാർവ്വതിയും കാമനും ഒരേസ്ഥലത്തു സമ്മേളിക്കുവാനിടയായപ്പോൾ കാമൻ ശിവനെ ലക്ഷ്യമാക്കി അസ്രം പ്രയോഗിക്കുകയും തൽക്ഷണം ശിവൻ കാമനെ നേത്രാഗ്നിയിൽ ഭസ്മമാക്കുകയുണ്ടായത്. തന്റെ കൺമുനിൽവെച്ചു കാമദേവൻ ഭഗവാനായാൽ ഭഗവാനോരഥയായ പാർവ്വതി നാർദോപദേശപ്രകാരം ശിവനെ പ്രസാദിപ്പിക്കുവാൻ തപസ്സുതുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങനെയാണ് ശിവപുരാണത്തിൽ കഥ. നാരദൻ പാർവ്വതിയോടു തപസ്സുചെയ്യാൻ ഉപദേശിക്കുന്നതൊഴിച്ചു ശേഷമെല്ലാം കുമാരസംഭവത്തിലും ഇപ്രകാരമാണെന്നാണ്. ഗിരിജാകല്യാണത്തിൽ ഇങ്ങനെ യല്ല. ശിവൻ തപസ്സിൽനിന്നു വിരമിച്ചു വീണ്ടും വിവാഹം ചെയ്യത്തക്കവിധം അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിലുക്കുവാൻ ബ്രഹ്മാവും വിഷ്ണുവും ഇന്ദ്രനുംകൂടി കാമദേവനെ അയയ്ക്കുകയും ആ സംരംഭത്തിൽ ഭഗവാൻ കാമനെ ചുട്ടുകളയുകയും ചെയ്തു. ഇത്രയും സംഗതികൾ നടന്നുകഴിഞ്ഞതിനുശേഷമാണ് നാരദൻ ഹിമവാന്റെ അടുക്കൽ ചെല്ലുന്നതും ശിവൻ പാർവ്വതിയെ വിവാഹം ചെയ്യുമെന്നു പറയുന്നതും. നാരദന്റെ വാക്കിൽ നിന്നാണ് ഗിരിജാകല്യാണത്തിൽ കാമൻ കത്തിപ്പോയ വിവരം പാർവ്വതിയും ഹിമവാനും അറിയുന്നത്. കാമദഹനം കഴിഞ്ഞസ്ഥിതിക്ക് തപസ്സുചെയ്യയല്ലാതെ ശിവപ്രീണനത്തിനു വേറെ ഉപായമില്ലെന്നൊച്ചു പാർവ്വതി സഖികളോടുകൂടി തപസ്സിനുപോകയും ചെയ്തു. ലോകമാതാവായ പരാശക്തിയുടെ പരമഭക്തനും ഉപാസകനുമായിട്ടാണ് ഗിരിജാകല്യാണകർത്താവു കാമദേവനെ വർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ളത്. അപ്രകാരമുള്ള കാമനെ ദേവിയുടെ സമക്ഷം ദഹിപ്പിക്കുന്നത് അനുചിതമാണെന്നു കരുതിട്ടായിരിക്കണം കവി കാമദഹനത്തെ പരോക്ഷമായി വർണ്ണിച്ചത്. ശിവപുരാണത്തിലേയും കുമാരസംഭവത്തിലേയും പാർവ്വതി ശിവാനുരാഗത്താൽ പ്രചോദിതയായിട്ടാണ് എല്ലാപ്രവൃത്തികളും ചെയ്യുന്നത്. ഗിരിജാകല്യാണ

ത്തിലെ പാർവ്വതിയാകട്ടെ ലോകത്തെ മുഴുവനും അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിയാണ് പ്രവൃത്തികളിൽ ഏർപ്പെടുന്നത്. ഇതായിരിക്കണം ഈ വൃതിയാനന്തിന് കാരണം.

ഉമാതപസ്സ് എല്ലാ ഗ്രന്ഥങ്ങളിലും ഒരുപോലെതന്നെ കുമാരസംഭവത്തിൽ കവിതാഗുണംകൊണ്ടു സർവ്വോത്തമമായ ഈ ഭാഗം ശിവപുരാണത്തെ പല വിധത്തിലും അനുകരിക്കുന്നുണ്ട്. ഗിരിജാകല്യാണവും ഈ വിഷയത്തിൽ കുമാരസംഭവം വാദികളുടെ അനുഗാമിതന്നെ. എന്നാൽ തപസ്സുചെയ്യുന്ന ദേവിയെ പരീക്ഷിക്കുന്നതിനു പരമശിവൻ വരുന്ന ഭാഗത്തു കുറച്ചു വ്യത്യാസം കാണുന്നുണ്ട്. കുമാരസംഭവത്തിൽ തോലും ചമതക്കോലും ധരിച്ചു ജടിലനായ ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയുടെ വേഷത്തിലാണ് ശിവൻ വരുന്നത്. ശിവപുരാണത്തിലും “ജടിലം രൂപമാസ്ഥമായ ജഗാമ പാർവ്വതീവനം” എന്നിങ്ങനെ ബ്രഹ്മചാരിയായിട്ടുതന്നെയാണ് ശിവന്റെ പ്രവേശം. ഗിരിജാകല്യാണത്തിലാകട്ടെ “അലപത്രമത്താലശങ്കതിനടിച്ചോരു വൃദ്ധമുനി”യായിട്ടാണ് ശിവൻ ഉമാതപോവനത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നത്. താൻ കാശീവാസിയായ ഒരു വൃദ്ധനാണെന്നാണ് അദ്ദേഹം പാർവ്വതിയെ ധരിപ്പിക്കുന്നത്. സതീദേവി ശിവനെ ഭർത്താവായിക്കിട്ടുവാൻ തപസ്സുചെയ്യുമ്പോൾ അവൾക്കു തന്നിലുള്ള അനുരാഗത്തെ അജ്ഞാനോക്കുന്നതിനു ശിവൻ ഒരു വൃദ്ധബ്രാഹ്മണനായി ചെന്നുവെന്നു ദക്ഷയാഗത്തിൽ പറയുന്നുണ്ടല്ലോ, അതിനെയാണ് കവി ഇവിടെ അനുകരിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നു തോന്നുന്നു. പാർവ്വതിയുടെ ഭൂമത്തേയും മറ്റും പറ്റി പ്രശല്ഭമായി സംസാരിക്കുന്നതിന് ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയേക്കാൾ കുറച്ചധികം നല്ലതു് വൃദ്ധമുനിയല്ലയോ എന്ന് സംശയം തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഈ ശീതപ്രബന്ധത്തിന്റെ കർത്താവു് ശിവനെ വൃദ്ധമുനിയായി പ്രവേശിപ്പിച്ചതിൽ അത്യന്തം ഔചിത്യം വരുത്തിട്ടുണ്ടു്. താൻ ഹിമവാന്റെ മിത്രമാ

നെന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രി അപഥത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതറിഞ്ഞ് അതു വിലക്കുവാൻ വേണ്ടി വന്നതാണെന്നും മുനി വൃദ്ധൻ തന്റെ ആഗമനകാർണ്യമായി പറയുന്നത് സംഭാവ്യതയുടെ ആധിക്യത്താൽ ഏറ്റവും ഉചിതമായിരിക്കുന്നു.

സപ്തർഷികൾ മുഖേന ശിവൻ ചെയ്യുന്ന സന്ദേശത്തിലും അല്പം വ്യത്യാസം കാണുന്നുണ്ട്. കുമാരസംഭവത്തിൽ ശിവന്റെ വിവാഹകാര്യം ഹിമവാന്റെ പരയുന്നത് അംഗീരസ്സാണ്; അന്തഃപുരത്തിൽ വെച്ചാണ് പറയുന്നതും. ഗിരിജാകല്യാണത്തിൽ അക്കാര്യം മരീചിയാണ് സംസാരിക്കുന്നത്; അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനുമുമ്പുതന്നെ സംഭാഷണം നടക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ശിവൻ പാർവ്വതിയെ വിവാഹം ചെയ്യാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതായി കേട്ട ഉടനെ ഹിമവാൻ മംഗലാലംകൃതയായ പാർവ്വതിയെ വിളിച്ച് അവളെ ശിവനു ഭിക്ഷയായി കല്പിച്ചുവെന്നു പറഞ്ഞ് കാര്യം സമ്മതിക്കുകയാണ് കുമാരസംഭവത്തിൽ ചെയ്യുന്നത്. ഗിരിജാകല്യാണത്തിലാകട്ടെ ഹിമവാൻ മേനയെ വിവാഹകാര്യം അറിയിച്ചപ്പോൾ മേന അതു വിസമ്മതിക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നത്. ശിവന്റെ പ്രീതിയും കോപവും സ്ഥിരമല്ലെന്നും, ഇപ്പോൾ മകളുടെ പേരിലുള്ള പ്രീതി ഏപ്പോഴാ ഉണ്ടാകുമെന്നു വിചാരിക്കുവാൻ വരുന്നതും, അതിനാൽ മകളുടെ ഗുണം വിചാരിച്ച് ഇക്കാര്യത്തിൽ അകന്നു നില്ക്കുകയാണ് നല്ലതെന്നും മേന അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. അതു കേട്ട് അരുന്ധതി ഭീഷ്മനായ ഒരു ഉപദേശം ചെയ്യയും അപ്പോൾ മേനാദേവി സമ്മതിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. “ആയുർവൃന്ദസ്ഥി തത്ര വ്യാപാരം കർത്തവ്യം” എന്നു ശിവനെക്കൊണ്ടു മുമ്പുതന്നെ പറയിക്കുകയും “ശൈലഃ സംപൂർണ്ണകാമോപി മേനാമുഖമുദൈക്ഷത” എന്നു പ്രസ്താവിക്കുകയും ചെയ്ത കുമാരസംഭവകർത്താവ് പ്രകൃതത്തിൽ അരുന്ധതിയെക്കൊണ്ട് സാരമായ ഒരു പ്രയോജനവും നിർവ്വഹിപ്പിക്കുന്നി

പ്ര. ഗിരിജാകല്യാണകർത്താവ് അരുന്ധതിയെക്കൊണ്ടു മേൽപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം മഹത്തായ പ്രയോജനം നിർവ്വഹിപ്പിക്കുന്നു.

ഗിരിജാകല്യാണത്തിൽ പാർവ്വതീവിവാഹത്തിനുള്ള മുഹൂർത്തം നിശ്ചയിച്ചു പറയുന്നത് അംഗിരസ്സാണ്. ശിവപുരാണാദികളിൽ സപ്തർഷികളെല്ലാവരുംകൂടിയാണ് ഈ കൃത്യം നിർവ്വഹിക്കുന്നത്. താരകാസുരന്റെ കഥയെപ്പറ്റി പറയുന്നതിൽ, അവനു വരം നൽകിയത് ബ്രഹ്മാവാനെന്നു ശിവപുരാണത്തിൽ പറയുന്നു. കുമാരസംഭവത്തിലും അങ്ങനെതന്നെ. ഈ കൃതിയിലാകട്ടെ താരകാസുരന്റെ ജ്യേഷ്ഠനായ ശൂരപത്മാസുരനു ശിവൻ വരങ്ങൾ നൽകിയതായും ജ്യേഷ്ഠനിൽനിന്ന് അനുജന്ന് അവ സിദ്ധിച്ചതായുമാണു പറയുന്നത്.

പരമശിവൻ പാർവ്വതീപരിണയത്തിന്ന് ഓഷധിപ്രസ്ഥത്തിലെഴുന്നള്ളിയപ്പോൾ നാനാഭേദങ്ങളിൽനിന്നും അവിടെ വന്നുകൂടിയ ജനങ്ങളുടെ ഭാരം സഹിക്കുവാൻ വയ്യാതെ വന്നുവെന്നും, അതു നിമിത്തം ഭൂമി താണുതുടങ്ങിയെന്നും, അപ്പോൾ ഭഗവാൻ അഗസ്ത്യപുരുനിയെ മലയപർവ്വതത്തിലേയ്ക്കുയച്ചുവെന്നും, അഗസ്ത്യൻ പത്നീസമേതനായി മലയപർവ്വതത്തിൽ ചെന്നിറങ്ങിയപ്പോൾ ഭൂമിയുടെ ഭാരം ശരിപ്പെട്ടുവെന്നും ഈ ഗീതപ്രബന്ധത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ സംഗതി മറ്റു ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിട്ടില്ല.

ഭാഷാസാഹിത്യത്തിൽ ഗിരിജാകല്യാണത്തോടു കവിതാനിരൂപണം.

കിടപ്പിടിക്കുവാൻ തക്ക ഒരു ഗീതപ്രബന്ധം വേറെ ഇല്ലെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം. ശബ്ദധാടി, അർത്ഥപ്രയോഗി, അലങ്കാരമോടി, രസപുഷ്പി മുതലായവ ഇതിൽ ആപാദമൂലം വിളയാടുന്നുണ്ട്. പ്രഥമഖണ്ഡത്തിൽ ഹിമവാണു മാനസസരസ്സിൽനിന്നു പാർവ്വതിയെ കിട്ടുന്ന ഭാഗവും, ലിതീയഖണ്ഡത്തിൽ പാർവ്വതിയുടെ ശൈശവം, യൗവനം

ശിവമാഹാത്മ്യശ്രവണത്താലുള്ള അനുരാഗോദയം, കാമഭേവന്റെ അസ്രുഭേരവപ്പോൾ ശിവനുണ്ടായ ഭാവഭേദം, നാരദവാക്യശ്രവണത്തിൽ പാർവ്വതിക്കുളവായ ഭാവചേഷ്ടകൾ, പാർവ്വതി ആഭരണങ്ങൾ വെടിഞ്ഞു തപോവേഷം ധരിക്കുന്നത്, തപസ്സു മുരുകിവന്നപ്പോൾ ശിവന്റെ മനസ്സിലകുവാൻ തുടങ്ങിയത്, വൃദ്ധമുനിയും പാർവ്വതിയും തമ്മിലുള്ള സംഭാഷണം, പാർവ്വതി തപസ്സു മതിയാക്കി പോകുന്നത് എന്നീ ഭാഗങ്ങളും തൃതീയഖണ്ഡത്തിൽ ഓഷധിപ്രസ്ഥാവസ്ഥ, പൂരവാസികളുടെ സന്ദർശനം, മേനയോടുള്ള അരുന്ധതീവചനം, വിവാഹത്തിനുള്ള ഭഗവാന്റെ ഏഴുനാളുള്ളതു മുതലായ ഭാഗങ്ങളും ഈ കൃതിയിൽ സാരസ്വതകൊണ്ടു മുന്നിട്ടു നില്ക്കുന്ന സന്ദർഭങ്ങളാകുന്നു.

ശബ്ദധാടിയെക്കുറിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ അനുപ്രാസം മുതലായ ശബ്ദാലങ്കാരത്തിൽ കവിക്കുള്ള പ്രതിപത്തിക്കും സാമത്വത്തിനും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിലെ ഏതു ഭാഗവും ഉദാഹരണമാണെന്നു കാണാം.

“അഗ്നിരാജന്യൻ ധന്യൻ ചിദ്രസായനം പിബൻ
ക്ഷുദ്രസംസാരഭ്രമനിദ്രയും കളഞ്ഞേതവം
ഏറ്റുജാദരിദ്രാണൻ മുദ്രസാദരിദ്രാണൻ
രുദ്രകാമിനീമറിഞ്ഞുദ്രസം കൂപ്പി വാഴ്ത്തി” (ഭാഗം 38)

ഈ വരികളിൽ ദ്ര എന്ന അക്ഷരം ആവർത്തിച്ചിട്ടുള്ളതു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുക. ഇതുപോലെയുള്ള അക്ഷരാവൃത്തി ഇതിൽ പ്രായേണ എല്ലാ സ്ഥലങ്ങളിലും കാണാം. എന്നാൽ അക്ഷരാവൃത്തിയിലുള്ള ഭ്രമംകൊണ്ട് രചനയ്ക്ക് ഒട്ടും ദോഷം തട്ടിയിട്ടില്ല. രചന അല്ലെങ്കിൽ രീതി രസത്തെ ആശ്രയിച്ചാണിരിക്കുന്നതെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. ശൃംഗാരാദികളായ രസങ്ങൾ വ്യഞ്ജിക്കുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ മാധുർയാദികളായ ഗുണങ്ങളെ വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങളോടു കൂടിയതായിരിക്കണം പദ

രചന. അങ്ങനെയല്ലാതെ വരുന്നതു രചനയിൽ പ്രധാനമായ ഒരു ഭാഷമാണ്. ഈ ഗീത പുണ്യസ്ഥത്തിൽ രസാനുഗുണമല്ലാത്ത പദരചന വളരെ ഭർദ്ദമെന്നുതന്നെ പറയാം.

“കാരാളികാത്തിയും ഭൂരിരുൾശ്രുതവും
ഭൂരികാരുണ്യധാരാളം കടാക്ഷവും
ചാരുമുദാസമെന്നിവ കണ്ടങ്ങ
പാരമാനന്ദിച്ചു നിന്നോരളവരോ
ആരു ശാസിച്ചിട്ടു ഭൂതതു പോന്നു നാം”

“നീരദശ്വരമളകോമളഗാത്രിയെ
മാറിപ്പെടുത്തുചെത്താരോമലിച്ചുടൻ
പാരം ചൂരന്ന മുലകൊടുത്താനനം
ചാരുസ്തിതം കണ്ടിരുന്നിതു മേനയും” (ഭാ. 70-71)

ഇവിടത്തെ മധുരപദാകലിതമായ രചന വാത്സല്യത്തിന്ന് ഏതു യോജിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു നോക്കുക. കാൽച്ചിലമ്പുകളുടെ വണ്ണനയിൽ,

“അപ്പുതസോദരീ ഭൂശ്വവനാത്മിതം
തൃച്ചെവിക്കൊരുകയാൽ തച്ചിരോപാസിതാ
വയ്ജമല്ലെന്ന് വച്ചുച്ചൈരതാദരി-
ച്ചുച്ചനെക്കൊണ്ടണിയിച്ചു പാദദപയേ
ഉച്ചൈസ്തരോദ്യത്തദുച്ഛവിച്ഛദാ-
ഗുച്ഛുരണരണച്ചാരുചാരിണീ
വിശ്വം തണുപ്പിച്ചു വിജപരമാക്ഷിനാ-
ളാശപാസവും വന്നു നിജജരണാം തദാ.” (ഭാ. 101)

എന്നതിൽ വൃഞ്ജിക്കുന്നതു ഉത്സാഹമാണ്. അതനുസരിച്ചു രചനയും ഉജ്വലമായിട്ടുണ്ടെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. തൃതീയഖണ്ഡത്തിലുള്ളപ്പോലെ ഇത്ര സുഖമായി കളകാഞ്ചീ

വൃത്തം അധികമാരും ഉപയോഗിച്ചു കണ്ടിട്ടില്ല. കളകാ
ഞ്ചിയിലെ ഈരടികളിൽ രണ്ടു പാദത്തിനും പ്രഥമാക്ഷര
സാമ്യം വേണം. ലഘുക്കളും ഗുരുക്കളുമായ അക്ഷരങ്ങളുടെ
സമ്മേളനത്തിൽ നല്ലവണ്ണം ഓരായം ചേർന്നുവരികയും വേ
ണം. താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്ന സ്തുതിയിൽ ഈ ഗുണങ്ങൾ എത്ര
ഭംഗിയായി ഇണങ്ങിയിരിക്കുന്നു എന്നു നോക്കുക:—

“ജയ ജനനി! ജഗദഭയഭരണഹരണേക്ഷണേ!
ജംഗമാജംഗമബ്രഹ്മവിദ്യാമയി!
ജയ ജനനി! ശിവകമനി! ജയ ഭഗവതീ! ശിവേ!
ജന്തുസന്താനസന്തോഷചിന്താമണേ!
തവ ഭവതു പരമശിവനിനി മുഴുവനിഷ്ടദൻ
താരകബ്രഹ്മശര ചൂര്യചന്ദ്രികേ!
ജനനി! തവ മഹിമയിതു ജഗതി തതമെങ്കിലും
ജന്മാഭി ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി വേണ്ടി തവ
ശരണമിഹ തവ ചരണയുഗളമിതു മാദൃശാം
ശങ്കരാലങ്കാരശൃംഗാരശൃംഖലേ!” (ഭാ. 302-303)

അത്മപ്രൗഢിയിൽ ഈ പ്രബന്ധം തുലോം സമുന്നത
മായ ഒരു സ്ഥാനമാണലങ്കരിക്കുന്നത്. ഏതിനെപ്പറ്റി വ
ണ്ണിക്കുമ്പോഴും കവി അബാലിശങ്ങളായ ആശയങ്ങളെ ധാരാ
ളം ആവിഷ്കരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവയിൽ മിക്കതും അന്യകവിക
ളാൽ അചുംബിതങ്ങളുമാണ്. ബ്രഹ്മാവു ദേവേന്ദ്രനോടു
ഭക്ഷയജ്ഞത്തിൽ ദേവന്മാർ ശിവനു ചെയ്ത അപരാധത്തെ
പ്പറ്റി പറയുന്നത് നോക്കുക:—

“പീഡയാ നിങ്ങളോടുകൂടെ ഞാൻ പുറപ്പെട്ടു
തേടിപ്പെന്നീഡിച്ചീശനാഭോപം വാടിച്ചതു-
മാടിന്റെ താടി ഭൂത മോടിക്ക മേടിച്ചതും
മിത്രനേത്രത്താൽ ഭഗനിത്രനാൾ കാണുന്നതും

വശമുപാധി പൊത്തിപ്പുഷ്പാ സത്രപാ മേവുനാനും
 ഒട്ടൊഴിയാതെ പാർത്താൽ കാഷ്ടമകർമ്മഭോഷം” (ഭാ. 11)

ഇതിൽ ഭൂത വീരഭദ്രാദികൾക്കെതിരായി ഹോമം ചെയ്തതും, ഭഗൻ കണ്ണുകൊണ്ടു സൂചന ചെയ്തതും, പൃഷ്ഠാഭിപരിഹാസിച്ച് പല്ലിളിച്ചു കാട്ടിയതുമായ അപരാധങ്ങൾക്കു പകരം അവയുണ്ടായ ഫലങ്ങളെ പഠഞ്ഞതുകൊണ്ട് ആ അപരാധങ്ങൾ പതിവുകളെ ഗൗരവമുള്ളവയാണെന്നു തോന്നുന്നുണ്ട്. പാർ്തിയുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നതിൽ,

“ചൊല്ലിക്കൊടുക്കണമേകവാരം തദാ
 കിപ്ലിപ്ലവൾക്കു പഠിയുമതപ്പൊഴേ;
 ഇല്ലാ മറവിയും സംശയലേശവും
 കല്പിതമുള്ള കീററിന്നതു തുല്യമാം.
 കേൾപ്പാൻ കൊതിപ്പവൾ കേട്ടാൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊ-
 ണ്ടൊപ്പവൾ താനേ വികല്പവും തീർപ്പവൾ;
 താല്പര്യവുമതിൻ തത്വവും കാണവൾ;
 നൈഷ്ഠ്യമെങ്ങു തദഭ്യാസസമ്പദാം?” (ഭാ. 80)

എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ ശ്രവണം, ഗ്രഹണം, ധാരണം, വിജ്ഞാനം, ഉഗ്രമാ, അപോഹം, തത്വം എന്നിങ്ങനെ ശാസ്ത്രപ്രസിദ്ധങ്ങളായിട്ടുള്ള അഭ്യാസഗുണങ്ങൾ പാർ്തിക്കുണ്ടായിരുന്നു എന്നാണ് കാണിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഈ അഭ്യാസഗുണങ്ങൾ ഉണ്ടെന്നു പറയുന്നതിന്നു പകരം അവയുടെ ഫലത്തെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ വിവക്ഷിതമായ അർത്ഥം വളരെ അധികം വ്യക്തമായി മനസ്സിൽ പതിയുന്നുണ്ട്. പാർ്തിയുടെ അംഗവർണ്ണനയിൽ കവി മറ്റു കവികൾ തീരെ സ്വർ്ണിച്ചിട്ടില്ലാത്തവയായ പല ആശയങ്ങളും ഉല്പേഖങ്ങളും പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. കേശവർണ്ണന ഇങ്ങനെയാണ്:—

“നേർവരാ മെയ്യിൽ നിന്നാൽ പഠത്താലെന്തു
 കാർവരാ നമ്മോടു നേരിനെന്നോത്തവൻ
 ദിഗ്ജയം ചെയ്തുതിനിപ്പുയും മാനസേ
 വച്ചു സന്നാഹവും നിശ്ചയം നിശ്ചലം
 കാർഷ്ണപമഴം കചം തുഷ്ണീമിവ സ്വയം
 പാർഷ്ണിസംശോധനം ചെയ്തു നിർവ്വൃണാം” (ഭാ. 87)

ഇതിൽ തലമുടി കാൽമടമ്പിൽ ഇഴഞ്ഞു എന്നാണ് പ്രതി
 പാദ്യമായ അർത്ഥം. അതിനെ പാർഷ്ണിസംശോധനം
 ചെയ്തു എന്നിങ്ങനെ ശ്ലിഷ്ടമായിട്ടാണ് പറഞ്ഞത്. ദരേ
 ശബ്ദംകൊണ്ടു രണ്ടർത്ഥങ്ങളെ പറഞ്ഞാൽ അവയ്ക്ക് അഭേദം
 കല്പിക്കണമെന്നാണ് ആലങ്കാരികസമയം. ആകയാൽ തല
 മുടി പാർഷ്ണിയിലുള്ള ശരൂവിനെ അമർക്കയാണോ ചെയ്ത
 തെന്നു തോന്നും എന്നുൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. വിജിഗീഷുവാ
 യ രാജാവു ദിഗ്ജയത്തിന്നു പോകുമ്പോൾ പിൻഭാഗത്തുട
 വന്ന് ആക്രമിക്കുന്ന ശരൂവിനെ പാർഷ്ണിഗ്രാഹൻ എന്നു പറ
 യുന്നു. നേരിട്ടുനിന്നാക്രമിക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലായ്മയാൽ ത
 ണ്ടും വരുമ്പോൾ എതിർന്ന പാർഷ്ണിഗ്രാഹനെ അമർക്കേണ്ട
 തു വിജിഗീഷുവിന്റെ കർത്തവ്യമാണ്. പ്രകൃതത്തിൽ ‘കാർ
 ണ്ണപമഴം കചം’ ദിഗ്ജയത്തിന്നു (ദിക്കുകളിൽ. കാർഷ്ണപം
 കൊണ്ടു തന്നോടു കിടപിടിക്കുന്ന എല്ലാവസ്തുക്കളേയും ജയി
 ക്കുന്നതിന്നു) പുറപ്പാടാണ്. അപ്പോൾ നേരിട്ടെതിർക്കുവാൻ
 ശക്തിയില്ലാത്ത കാർ പാർഷ്ണിഗ്രാഹനായി വന്നേക്കുമോ
 എന്നു ശങ്കിക്കേണ്ടതുണ്ടല്ലോ. തലമുടിക്കുള്ള ‘പിന്നിൽത്തു
 ണ്ടിയിഴയുക’ എന്നുള്ള അവസ്ഥയെ പാർഷ്ണിസംശോധനമാ
 യി ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നത് എത്രയും ചതുരമായിരിക്കുന്നു.
 കാമദേവന്റെ മോഹനാസ്ട്രമേററപ്പോൾ ശിവനുണ്ടായ ഭാ
 വഭേദത്തെ ഇങ്ങനെ കവി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു: —

“മുന്നിലിരുന്ന സനകാദികളിലു-
 മെന്നേ പിശാചുങ്ങളേയെന്നാരിഷ്ടയായ്.
 അതായമെന്ന തോന്നിച്ചു തപസ്വയെ-
 പ്പിണ്ണാകമെന്ന തോന്നിച്ചിതദൈവതവും.
 വന്യാനിവാസം കമന്യാ വിധോഗമെ-
 ന്നയാദൃശം ബഹു പിന്നെയും തോന്നിച്ചു.
 പൃണ്ണാസ്തപ്തം; ഗതാ തന്വീ വിഹായ മാം;
 ചൃണ്ണാസ്തി; മാമകം ധൈര്യം മനോഭവഃ;
 ഇശശോസ്തപ്തം; കപ സാ മൽപ്രാണനായികാ;
 ക്ലേശശാസ്തിതാ; ഫന്ത വിതോസ്തി കാന്തയാ;
 സന്യാസി ഞാൻ; ശുഭകന്യാ കപ പഭൂതൈ?”

(ഭാ. 143-144)

ഇതിൽ ഒരു സന്യാസിക്കു ചേർന്നതും ഒരു വിരഹിക്കു യോജി-
 ച്ചതുമായ വിവിധചിന്തകൾ പരമശിവന്റെ ഹൃദയത്തിൽ
 കിടന്നു സംഘർഷണം ചെയ്തു എന്നു കാണിച്ചിട്ടുള്ളതു് എത്ര
 ഹൃദയംഗമമായിരിക്കുന്നു. ശിവൻ ഒരു വൃദ്ധമുനിയുടെ ഭവ-
 ഷം ധരിച്ചു തപസ്വപിനിയായ പാർവ്വതിയെ പരീക്ഷിക്കുവാൻ
 ചെന്നു് ശിവനെക്കുറിച്ചു പല നിന്ദാവചനങ്ങളും പറയുന്ന ഭാ-
 ഗം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ കവിതാഗുണംകൊണ്ടു വളരെ മുന്നിട്ടു
 നില്ക്കുന്ന ഒന്നാണു്. വൃദ്ധമുനിയുടെ ശിവനിന്ദകൾക്കു പാർവ്വ-
 തി ലക്ഷണകൊണ്ടു വിപരീതാത്മത്തെ തോന്നിക്കുമാറു് ഇ-
 ണ്ണനെ പറയുന്നു:—

“സാധു വൈദുഷ്യം സമാധിവശ്യം മനേ!
 ശോധിതം മാനസം; ബോധവും വന്നു മേ.
 വാതിച്ചവർക്കുമുള്ളാധിപ്തമാജ്ജനം
 സാധിപ്പതിന്നിതോ നീതിപ്രകാശനം!
 ബോധിച്ചു ഞാനിതെൻ ചേതസ്സിലെത്രയു-
 മോതിക്കവനസ്തദാദിക്കു നന്നു നീ!

പ്രീതിക്കിതോ വഴി ജാതി; മധുതെണ്ടി-
 നീതിപ്രവർത്തനേ കാ തത്ര ഭംഗിപോൽ?
 ഏതത്തപദീരിതമാദൃത്യ കേട്ടൊരേൻ
 കാതെത്ര നന്നരോ വേദത്രയസ്മൃതി-
 രോചിഃപ്രകാശ്യമല്ലാത ശിവതത്വ-
 വീതിപ്പെരുമരം ദൈവതഭൂമയം
 തോതിൽ പ്രമാണിച്ചു നീ തത്ര ന്തലിട്ടു;
 ഭേദിപ്പതിന്നു ഞാൻ വീതപ്രയോജനം
 വാദിപ്പതാർ പ്രതിവാദിപ്പരത്തിയ-
 ണ്ടുതിപ്പറത്തുന്ന ചൈതന്യവാദിനാ?" (ഭാ. 215-216)

ഇതിലെ അത്മകല്പന വിമർശനരസികന്മാരെ രസിപ്പിക്കുവാൻ
 മതിയായിട്ടുള്ളതാണെന്നു വിശേഷിച്ചു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

അലങ്കാരപ്രയോഗത്തിൽ ഗിരിജാകല്യാണത്തിന്റെ ക
 ത്താവ് ഒട്ടും ലുബ്ധു കാണിക്കുന്നവനല്ല. ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങളും
 അത്മാലങ്കാരങ്ങളും യഥാസ്ഥാനം അതിമനോഹരമായി പ്ര
 യോഗിക്കുന്നതിൽ ഇദ്ദേഹം ഏറ്റവും നൈപുണ്യം കാണിച്ചി
 ട്ടുണ്ട്. ഹിമവാൻ മാനസസരസ്സിൽ 'കല്പകവല്ലിപുഷ്പതല്പശാ
 യിതകായ'മായ കന്യാരത്നത്തെ കണ്ടു വിചാരിക്കുന്നു.:-

“എന്നപ്പാ! നന്നേ നന്നൊരുണ്ണിപ്പെണ്ണിന്റെ രൂപം
 വണ്ണിപ്പാനാരാലാവു കണ്ണിപ്പോൾ കണ്ണായി മേ;
 ചന്ദ്രബിംബായുതാഭം സുന്ദരമുഖാംബുജം
 കന്ദമന്ദാരോദാരമന്ദഹാസാലംകൃതം;
 ചാരുപാദങ്ങൾ കണ്ടു തീരു ഞാനരുചെയ്യാം
 പാരിജാതങ്ങളെല്ലാം കൂരജാതികൾ പാരിൽ.
 പാരിജാതങ്ങളെന്നാൽ മേരുജാതങ്ങളെന്നാം
 മേരുജാ താനേപോയി തീരുമെന്നാധിശേഷം”

(ഭാ. 35-36)

ഇതിലെ ശബ്ദഭംഗിയും അലങ്കാരശോഭയും സമൃദ്ധ്യമൃദയത്തെ ആഘോഷിപ്പിക്കുവാൻ മതിയായവയാണെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം. കാർത്തികമാസത്തിലെ പെരുണ്ണമാസയിൽ ഗൌരീദേവി തിരുവവതാരം ചെയ്തപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥയെ പറയുന്നു:—

“രാത്രിനിവമന്നു ശ്രീരൂപം കൂട്ടങ്ങ -
 ഭിത്രിലോകത്തിലിരുന്നു കൂടായ്യാൽ
 ആത്തിയെയുളളിലൊളിച്ചുവെച്ചുംകൊണ്ടു
 തുത്തു തുടച്ചൊഴിഞ്ഞൊടി വാങ്ങിച്ചിരാ
 ഒത്തൊരുമിച്ചു തന്നാശ്രയം കാണാഞ്ഞു
 ദൈത്യജനത്തിൻ മനസ്സിലകംപുക;
 പാൽത്തിരപ്പോലെ പരമേശ്വരിയുടെ
 കീർത്തികൾ ചെന്നുണ്ടലച്ചിതവിടെയും” (ഭാ. 68-69)

ഇവിടെ ഇരുപതിരകൾ ത്രൈലോക്യത്തിൽ നിന്നൊഴിച്ചു ദൈത്യഹൃദയത്തിൽ അഭയം പ്രാപിച്ചുവോ എന്നു തോന്നും എന്നുള്ള ഉൽപ്രേക്ഷ തുലോം ഹൃദ്യമായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ പരമേശ്വരിയുടെ കീർത്തി ദൈത്യഹൃദയത്തിൽ ചെന്നലച്ച് അവിടേയുമുള്ള അന്ധകാരത്തെ അകറ്റിയോ എന്നു തോന്നുമെന്ന ഉൽപ്രേക്ഷ മറേറതിനേക്കാൾ ഒരുപടികൂടി മേലെ അല്ലയോ എന്നു സംശയം തോന്നുന്നു. ആരണ്യയൗതവനയായ പാർവ്വതീദേവിയുടെ കേശാഭിപാദാന്നവണ്ണത്തിൽ അതിസുന്ദരങ്ങളായ അനേകം അലങ്കാരങ്ങളെ കവി വിന്യസിച്ചിട്ടുണ്ട്. തോടയുടെ വണ്ണന ഇങ്ങനെയാണു്:—

“പാടവാഭൃദ്ധവാൻ ചൈവൊടിവിടൻ
 കേടകന്നാനനചേടകൃത്യം ശശീ
 ഇഴങ്ങണഞ്ഞങ്ങിരുപാടും ദ്വിമുത്തിയായ്,
 തോടയെന്നു നിനച്ചിടുവോർ കേപി തം”(ഭാ. 88-89)

ഇതു തോടയല്ലാ എന്ന് അത്ഥംകൊണ്ടു നിഷേധിച്ചു മുഖത്തിന്നു ചേടകൃത്യം വഹിച്ച ശശിയുടെ രണ്ടു ശരീരങ്ങളാണെന്നു പറകയാൽ ഇതിൽ അപഹന്തി അലങ്കാരം. അതിന്റെ ഭംഗി ഒന്നു വേറെയാണെന്നു സഹൃദയന്മാർ സമ്മതിക്കും.

“പത്മരാഗം പതുപ്പിച്ചതുകൊണ്ടതി-
വിസ്തൃതനീയമളക്കു നിർമ്മിച്ചതിൽ
പീയൂഷസാരാംശമീശഭോഗ്യം വച്ചു
ഭ്രൂസാ യതേന രക്ഷിച്ചു മന്മഥൻ
ആയതേ ദേവിതന്നോപ്പുങ്ങളെന്നുപ-
ഗീയതേ ലോകേന മോഹാന്ധചേതസാ;
ഹേമദ്യവിധി നിജശാസ്ത്രത്തിലുണ്ടതിൻ
കർതാക്കളായിട്ടു മുക്താമണികളെ
ദത്താക്കിവച്ചതുമത്രയും ചേർന്നിതു
ചിത്തജനെന്നിയാക്കിത്തരം കെരളശം?” (ഭാ. 90-91)

ഇതിൽ ദേവിയുടെ ഓഷ്ടങ്ങളെ അത്ഥംകൊണ്ടു നിഷേധിച്ചു പരമശിവന്നുദവിഷ്കവാനുള്ള പീയൂഷസാരം വെച്ചുസൂക്ഷിക്കുവാൻ കാമദേവൻ പത്മരാഗം പതുപ്പിച്ചുണ്ടാക്കിയ അളക്കുവെന്നു പറകയാൽ അപഹന്തി അലങ്കാരം. ആ അളക്കു പൊട്ടിക്കുവാനുള്ള ഹേമദ്യവിധി (ദന്തേച്ഛേദ്യം മുതലായതു്) കാമശാസ്ത്രത്തിലുണ്ടു്. ഹേമദ്യകർതാക്കളായിട്ടു മുക്താമണികളെ കാമൻ ദത്തേടുക്കുകയും ചെയ്തു. മുക്താമണികൾ എന്നതിന്നു മുത്തുകളായിട്ടുപ്രചുഢസാന്നിദ്ധ്യം ചെയ്യപ്പെട്ട ശിവന്റെ ദന്തങ്ങളെന്ന് അത്ഥം ഗ്രഹിക്കണം. ഇതിലെ അലങ്കാരകല്പന കാമദേവന്റെ അളക്കുനിർമ്മാണംപോലെതന്നെ അതിവിസ്തൃതനീയമായിട്ടുണ്ടെന്നു നിരൂപകന്മാർക്കു കാണുവാൻ കഴിയുന്നതാണ്. പാർവ്വതിയുടെ തപസ്സു മുറുകിവന്നപ്പോൾ കാമദേവൻ ശിവനെ തജ്ജനംചെയ്യാൻ തുടങ്ങിയതായി വണ്ണി

ക്കുന്ന ഭാഗം അതിമനോഹരമായ രൂപകാലങ്കാരത്തിന് മകുടോദാഹരണമാകുന്നു. സർപ്പരാലും അധ്യക്ഷനായിരുന്ന പരമശിവനെ മദംപൊട്ടി അഭ്യനായിത്തീർന്ന ഗജേന്ദ്രനായും കാമദേവനെ ആ ഗജേന്ദ്രന്റെ പാപ്പാനായുമാണ് കവി രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നത്. മദത്തിന്റെ ഉൽക്കടാവസ്ഥയിൽ ഗജേന്ദ്രൻ പാപ്പാനെ അടുക്കുവാൻ സമ്മതിക്കയില്ല. കുറെ കഴിഞ്ഞു മദം കുറഞ്ഞുതുടങ്ങുമ്പോൾ പാപ്പാൻ അടുത്തു ചെന്ന് തജ്ജനം ചെയ്തുതുടങ്ങും. അങ്ങനെയുള്ള അവസ്ഥയിലിരിക്കുന്ന ഒരു ഗജേന്ദ്രനായി ശിവനെ രൂപണം ചെയ്തതിൽ കവി നല്ല കലാകൗശലം പ്രകടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. പാപ്പാതിയുടെ തപസ്സുകളുടെ പരമശിവൻ അവളുടെ സ്നേഹങ്ങളിൽ വല്ലഭം പ്രവേശിച്ചത് തന്റെ ഉള്ളിലുള്ള കളങ്കത്തെ പറഞ്ഞുധരിപ്പിക്കുവാനാണോ എന്നു തോന്നുമെന്നും രത്നാഭരണങ്ങൾ ദേഹത്തിൽനിന്നു പോയത് സ്വഭാവസുന്ദരമായ ദേഹത്തിന്ന് അവയെക്കൊണ്ടു കായ്മിലെപ്പന്നം താൻ ദീനജനങ്ങളിൽ അനുക്രമിച്ചിട്ടാത്തവനാണെന്നു ദിഗന്തരങ്ങളിൽ അറിയിക്കുന്നതാവശ്യമാണെന്നും വിചാരിച്ചിട്ടാണോ എന്നു തോന്നുമെന്നും ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ഫലോൽപ്രേക്ഷകളുടെ സ്വാഭാസ്യം ഒന്നു വേറെത്തന്നെയാണ്. ഇങ്ങനെയോക്കിയാൽ ഇതിലുള്ള അലങ്കാരങ്ങളുടെ ഭംഗിയെ ഒന്നു ദിഗ്ദർശനം ചെയ്യാൻപോലും സാദ്ധ്യമല്ല.

ഗിരിജാകല്യാണത്തിൽ അംഗിയായ രസം ശൃംഗാരമാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. പാർവ്വതീപരമേശ്വരന്മാർക്കു പരസ്പരാലംബനമായിട്ടുള്ള രതിയാണ് അതിന്റെ സ്ഥായിഭാവം. സതീദേവിക്ക് ശിവനെ ആലംബിച്ചു പൂർണ്ണത്തിൽത്തന്നെ ഉള്ളതായ രതി “കാതരാക്ഷിയാം സതി” ദേഹത്യാഗത്തിനുശേഷം ശിവപാദത്തിൽ വിലയിച്ചതോടുകൂടി അന്തർഹിതമായിച്ചമയുന്നു. ശിവനു സതീവിഷയമായിട്ടുള്ള രതിയും അദ്ദേഹം ഭാര്യാവിധോഗത്താൽ വിരക്തനായി തപ

സ്സ ചെല്ലാൻ തുടങ്ങിയതോടുകൂടി അന്തർവിതമാകുന്നു. പിന്നെ ദേവേന്ദ്രൻ ചെയ്ത പൂജകൊണ്ടു പ്രസന്നയായ ദേവി “ഹിമവൽസുതയായി ക്രമവർദ്ധിതയായി സ്സമവത്സരിക്കു ഞാൻ പ്രമദാപദം കെട്ടി” എന്നു പറയുന്നതോടുകൂടി ആ അന്തർവിതമായിക്കിടക്കുന്ന രതി സ്വപ്നമൊന്ന് ഉൽബുദ്ധമാകുന്നുണ്ട്. തദനന്തരം ദേവി “കണ്ണടച്ചിരുന്നള്ള മിനുചൂഡന്റെ മുമ്പിൽ കന്യകാവേഷം പൂണ്ടു” നിന്നപ്പോൾ ശിവൻ

“വന്നതാരാരോമലേ! നിന്നതെന്തെടോ ഭൂരേ
നിന്നടൽ കാണാഞ്ഞെന്റെ കണ്ണുകൾക്കത്ര വേദം”

എന്നു പറയുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ ശിവൻ ദേവീവിഷയമായുള്ള രതിയും കുറഞ്ഞൊന്ന് ഉൽബുദ്ധമായി വരുന്നു. പിന്നെയും അതു പൂർ്വാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ച് അദൃശ്യമാകയും ചെയ്യുന്നു. തദനന്തരം സതീദേവി ഹിമവാന്റെ പുത്രിയായവതരിച്ച് ഓഷധിപ്രസ്ഥത്തിൽ വളർന്നവരുമ്പോൾ ആ രതിഭാവം ദേവീ ഹൃദയത്തിൽ ലയിച്ചു കിടക്കുന്നു. അതു പിന്നെ ഹിമവാന്റെ സന്നിധിയിൽ വച്ചു നാരദമഹർഷിയുടെ വാക്കിൽനിന്നു ശിവൻ തന്നെ വിവാഹംചെയ്യുമെന്നു കേൾക്കുന്ന സമയത്തു മാത്രമാണ് ബഹിഃപ്രകാശിക്കുന്നത്. ശിവന്റെ തപസ്സ്, കാമദഹനം മുതലായവ കേട്ടപ്പോൾ പാർവ്വതിയുടെ ഉള്ളിൽ ഉള്ള രതിഭാവം ഉൽക്കടമായി പ്രകാശിക്കുന്നു. അപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥയാണിതു: —

“അദ്രികന്യയ്ക്കു സച്ചിദ്രൂപിണി-
ക്കത്രയെല്ലാം പ്രകാരം വികാരം തദാ.
വിചയ്യം ചാച്ഛ്യം നിശ്ചയഭാവവും
പൃച്ഛയിലിച്ഛ യമുച്ഛിതലജ്ജയും.
ഉച്ഛവൈവശ്യവും നിശ്ചസിതം മുഖ-
ക്കച്ചയിലന്തരാ വിശ്ലഥീഭാവവും

കാശ്യരോമാഞ്ചനെരാശ്വമനോരാജ-
 കൈശ്യശൈലിലുഷ്മമോദസമോദാദി-
 മിത്രം സഖീമുഖേ തൃതും കടാക്ഷവു-
 മശ്രുപാതം മഹരശ്രുതിനാട്ടവും
 ശശപദചിതബാല്യാശ്രിതഃ പാഷ്ട്യം
 പ്രശ്രയഗാംഭീർവിശപാസദാർഢ്യവും
 ഇത്യാദി ഭാവങ്ങൾ; മദ്ധ്യേ സഖിമാരി-
 ലത്യാദരം; നിജബുദ്ധ്യാ വിഭവചനം;
 ഭുവമല്ലൊട്ടും സുഖമല്ല മോഹമ-
 ല്ലഭിക്കാമ്പിലെന്നെന്തെന്തെങ്കിലും പിടി.
 പൊയ്ക്കാൾകതാമല്ല നില്ക്കുതൊട്ടമേ
 കൈക്കലില്ലാ മനം തസ്കരൻ കൊണ്ടുപോയ്;
 സുഷ്കത കൂടാതെ കാല്പലായി ടൂട്ടി;
 ചിൽകലാകൈരമുടി നില്ക്കലായിങ്ങനെ.” (ഭാ. 166-167)

ശിവൻ പാർവ്വതിയിലുള്ള രതിഭാവം കാമഭാഗനാഗന്തരം രതി
 ദേവിയുടെ സങ്കടവും വിഷ്ണു, ബ്രഹ്മാവു, ദേവേന്ദ്രൻ മുതലായ
 വരുടെ അപേക്ഷയും കേട്ട്, താൻ പാർവ്വതിയെ വിവാ-
 ഫം ചെയ്യുന്നുണ്ട് എന്നു പറയുന്ന ഘട്ടത്തിൽ തെല്ലൊന്നു തെ-
 ളിഞ്ഞു വശാവുന്നു. നാരദൻ പോയതിനുശേഷം പാർവ്വതി
 ശിവനെ ലഭിക്കുവാനുള്ള ഉപായമന്വേഷിച്ചു തപസ്സു തുടങ്ങി-
 ന്നു. തപസ്സു ക്രമത്തിൽ ക്രമത്തിൽ മുറുകി വന്നപ്പോൾ
 ശിവൻ

“ചീരം ധരിച്ചു തൻ ദാരങ്ങളെന്നോത്തു
 പാരാ കലങ്ങി വികാരം ബഹു പൂണ്ടു”

തപസിനിയായ പാർവ്വതിയെക്കാണുവാൻ ഗൗരീശിഖര
 ത്തിൽ എഴുന്നള്ളുന്നതോടുകൂടി രതിഭാവം ബഹിഃപ്രകാശിച്ചു
 ഉൽക്കടാവസ്ഥയെ പ്രാപിക്കുന്നു. പിന്നെ പാർവ്വതിയുമായ

ണ്ടായ ദീപ്തസംഭാഷണത്തിനുശേഷം താൻ സ്വീകരിച്ചിരുന്ന വൃദ്ധമുനിവേഷം വെടിഞ്ഞു സ്വന്തരൂപമവലംബിച്ചു ദേവിയുടെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ച്,

“അതുതത്രംഗാരപൊൽപ്പതാകേ! ശൂൺ
തപൽപിതാ തപമെനിക്കുപ്പിതവാൻ ധിയാ
തപൽപുണ്യം മയി മൽപുണ്യം തപചി
സ്വപ്തമല്ലിത്തരം കല്പനയാരുടെ?

.....

സാദരമെന്നിൽ നീ ചെയ്തു തപസ്സിനാൽ
ക്രീതനായ് പ്രീതനായ് ഭാസനായേൻ തവ” (ഭാ. 220)

എന്നു പറയുന്നതോടുകൂടി ശിവന്റെ രതിഭാവം ഉള്ളിലൊതുങ്ങാതെ വാഗ്രൂപേണ പുറത്തേയ്ക്കു പ്രകാശിക്കുന്നു. അപ്രകാരം പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ച ഭഗവാനെക്കണ്ടപ്പോൾ കമ്പസ്വേദരോമാഞ്ചാദികളായ സാത്വികഭാവങ്ങൾക്കു വിധേയയായി,

“കേൾ മമ തോഴി! കാൺ മേ മനോനാഥനെ-
ത്തുമയിൽ നീയെന്നിക്കാമല്ല നാണമാം”

എന്നു ഭൂചലനംകൊണ്ടു തോഴിയോടു പറയുന്നതോടുകൂടി പാർവ്വതിയുടെ രതിഭാവവും പരമകാഷ്ടയിലെത്തുന്നു. തപോവനത്തിൽവെച്ചു പാർവ്വതീപരമേശ്വരന്മാർതമ്മിൽ പിരിഞ്ഞതിനു ശേഷം രണ്ടുപേരുടേയും രതിഭാവം നാൾതോറും വളർന്നുവളർന്നു വരികയും, ഒടുവിൽ ഹിമവൽപുരത്തിൽവെച്ചു ബ്രാഹ്മവിവാഹത്തിലെ വിധിയനുസരിച്ചു ശിവൻ ശ്രീപാർവ്വതിയെ വിവാഹം ചെയ്തു കൈലാസത്തിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നതോടുകൂടി ഫലിതമായിത്തീരുകയും, കൈലാസത്തിലെ ഭോഗപുരിയിൽ ഭഗവാൻ പാർവ്വതീസംയോഗസൗഖ്യം അനുഭവിക്കുന്നതോടുകൂടി തെളിഞ്ഞുവിളങ്ങി ‘ചകചക’യമാനമായ

ചമൽക്കാരാതിശയമുള്ളവാക്കി വായനക്കാരുടെ മനസ്സിനെ അഭയമായ ആനന്ദത്തിൽ ആരാദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഗിരിജാകല്യാണത്തിലെ ഭാഷാ സാധാരണ ഭാഷാവിമർശനം സമ്പ്രദായത്തിൽനിന്നു തുലോം വ്യത്യസ്തമാണ്. മലയാളവും സംസ്കൃതവും ഇടകലർത്തി പ്രയോഗിക്കുക എന്നതു ഭാഷാസാഹിത്യത്തിൽ മണിപ്രവാളകവികൾ മാത്രമല്ല കിളിപ്പാട്ടു മുതലായവയുടെ കർത്താക്കന്മാരും അംഗീകരിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു രീതിയാണല്ലോ. മണിപ്രവാളശൃതികളിലുള്ള ഭാഷാസംസ്കൃതയോഗവും കിളിപ്പാട്ടു മുതലായവയിലുള്ള ഭാഷാസംസ്കൃതപ്രയോഗവും തമ്മിൽ ചില ധർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭിന്നമാണെന്നിരിക്കിലും ഭാഷാപദങ്ങളും, സംസ്കൃതപദങ്ങളും കൂടിച്ചേരുക എന്ന അംശത്തിൽ ഭിന്നമല്ല. എഴുത്തച്ഛൻ മുതലായവരുടെ കിളിപ്പാട്ടുകളിൽ സംസ്കൃതപദങ്ങൾ സുലഭമായി പ്രയോഗിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ഗിരിജാകല്യാണത്തിലെപ്പോലെയുള്ള ഭാഷാസംസ്കൃതപദപ്രയോഗം മറ്റു കൃതികളിൽ കാണുവാൻ പ്രയാസമാകുന്നു.

പഴയ ചമ്പുക്കളിലും മറ്റും അപൂർവ്വമായി പ്രയോഗിച്ചു കണ്ടിട്ടുള്ളവയും ഗ്രാമീണജനങ്ങളുടെ സംഭാഷണത്തിൽ ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നവയുമായ കലപ്പില്ലാത്ത ഭാഷാപദങ്ങളും ഉൽകൃഷ്ട സംസ്കൃതകവിതകളിൽ മാത്രം കാണാവുന്ന ഗഹനങ്ങളായ സംസ്കൃതപദങ്ങളും ഈ ഗീതപ്രബന്ധത്തിൽ ധാരാളമുണ്ട്. പിണി, അങ്കി, വിച്ച, പാഴ്, തണ, ആണ, തീർമ്മ, പെണ, മിടമ, പൂതൽ, കീററ, കുഴ, മേനി, ഓച്ച, പാഴി, കന്നി (കന്യക), തൊല്ല, വില്ലങ്ക, വല്ലത്തി, പിടി, കിഴിളി, പേച്ചു, എന്നു തുടങ്ങിയ പദങ്ങൾ ഇതിൽ സുലഭമായുണ്ട്. വാദിക്കുക, വീഴുക, അഴകാക്കുക, ഇരുന്നാളുക, നെണ്ണിനെണ്ണി, ഇപ്പാലെ, ഇപ്രായം, ആചാരം പടിക്കുക, മുക്കുക, പാങ്ങിപ്പങ്ങി, തുത്തുതുടച്ചു, എന്നിട്ട് (എന്നുകരുതി), തിരുമുടിയിറ

ക്കുക, രീരയ്ക്കുക, തൺപെടുക, പുൺപെടുക, നണിച്ചു, കോലിടുക, ശാസ്ത്രം പടിക്കുക എന്നു തുടങ്ങിയ പ്രയോഗങ്ങളും കോളേ, അച്ചോ, അപ്പാ എന്നു മുതലായ വ്യാക്ഷേപകങ്ങളും കാണമൻ, വാരം, കൂറീടുവൻ ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങളും ഇതിൽ ഉണ്ട്. പദങ്ങളുടേയും പ്രയോഗങ്ങളുടേയും രീതികൊണ്ടു നോക്കുമ്പോൾ ഇതിലെ ഭാഷയ്ക്കു പഴയതെപ്പോലെ പുതുമയും ധാരാളമുണ്ടെന്നു പറയാം.

സംസ്കൃതപദപ്രയോഗത്തെപ്പറ്റി നോക്കുമ്പോൾ ഈ പ്രബന്ധത്തിൽ അന്യഗ്രന്ഥങ്ങളിലില്ലാത്ത ഒരു സമ്പ്രദായമാണ് കവി അംഗീകരിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു കാണാവുന്നതാകുന്നു. സംസ്കൃതപദങ്ങൾ ഭാഷാപദങ്ങളോടു യോജിപ്പിച്ചു ചേർക്കുമാത്രമല്ല ഇദ്ദേഹം ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. കേവലസംസ്കൃതമയമായിത്തന്നെ അനേകം വരികൾ ഇതിൽ പല സ്ഥലങ്ങളിലാ കാണുന്നുണ്ട്.

“മാനസം സരോവരം മീനസംഘട്ടോജ്ജ്വലാൽ-
 ഘേനസംഭിന്നവിചിരീനസംരീനപ്രഡീ-
 നാനസഞ്ചാരിഹംസസപാനസമ്പദാ മുദ-
 സ്ഥാനസംപ്രദർശനമാനസല്ലാപപരം
 ശ്രോണസമ്പുടദ്രവപ്രീണനഗന്ധവാഹ-
 ഭാനസമ്മാനകരം മാനസഭോഷഹരം.” (ഭാ. 32-33)

എന്നും

“ലോകോസി ദേശോസി ജീവോസി കാലോസി;
 ജായസേ ത്രായസേ സ്തപ്തായസേ ക്ഷീയസേ;
 കർത്താസി ഭർത്താസി ഹർത്താസി ഭോക്താസി;
 ഗീയസേ സ്തുതസേ ധീയസേ ശ്രീയസേ;
 സ്വാതന്ത്ര്യജാതസാന്ദ്രാനന്ദശീമുസാ-
 രാമന്ദപീതിസാദ്ധ്യാമോദമേദസേ

ഭൂതോധുതസാംസാരികസ്രോതസേ
ഭീനദീരോധസേ തേ നമോ വേദസേ.

.....

നാഥതാം തപൽ പുരാ നാഥതാം ഭേഹിനാം
നാഥ വേദാദൃതേ നാഭേ നനാഭ കിം
നാഥ! സാ നോചിതാ ഹാതുമേകാ കൃപാ-
ചാഥസാ പൂരിതാ ചേതഃസാദാരതാ;
പ്രിയസേ കർമ്മണാ; ത്രായസേ നർമ്മണാ;
ധീയസേ ചേതസി ശ്രേയസേ ഭൂയസേ;
സ്വീയസേവാക്ഷയേ ഭൂയസേ ചേൽ സ്വയം
നീയസേ കേന കിം; മീയസേ വാ കഥം?
സ്വാദശാലിൻ! യഥാസ്വാ ദശാ ചേന്മതാ
വാദചാപ്യശല്യേന കല്പേത കിം?”

(ഭാ. 156-157-158)

എന്നും

“സ്വാഗതം തേ മനേ! മോഹതന്തുച്ഛിഭേ;
ബ്രൂഹി കിം തേ മയാ കാർത്ത്യമന്തർദ്വശേ?
കത്ര ഗന്തും തപയാ പ്രസ്ഥിതം വാ കതോ
നിത്യസന്തോഷിണാ? ഹൃദ്യമുച്യത ചേൽ” (ഭാ. 197)

എന്നും മറ്റുമുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ നോക്കുമ്പോൾ ഈ കവി
കേവലസംസ്കൃതമയമായ ഒരു ഗീതപ്രബന്ധം നിർമ്മിക്കുന്നതി-
ന്നുകൂടി നിപുണനാണെന്നു സമ്മതിക്കേണ്ടിവരും.

കവിയും കാല
നിണ്യവും ഇങ്ങനെ ഭാഷാസാഹിത്യത്തിലുള്ള പാട്ടുകളിൽ
വെച്ച് പ്രൊഡതകൊണ്ട് പ്രഥമസ്ഥാനമർഹിക്കു-
ന്നതും സാഹിത്യഗുണങ്ങൾ തികഞ്ഞിട്ടുള്ളതുമായ
ഈ ഗീരിജാകല്യാണം ഗീതപ്രബന്ധത്തിന്റെ കർത്താവ്
ആരാണെന്നും അദ്ദേഹം ഏതു കാലത്തു ജീവിച്ചിരുന്നുവെന്നു
മാണ് ഇനി ആലോചിക്കേണ്ടതു്. കവി ഇന്നാണെന്നുള്ളതി

പേരുകൾ തെളിവാക്കി ഈ കൃതി എഴുതിയ താളിയോലഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ഒടുവിൽ കാണുന്നു

“ഗിരിജാകല്യാണമിദം
നിരമാലിഖിച്ച രാമപാരശവഃ
സങ്കടമോപനാശമതഃ
ശങ്കരഗോപ്രഭോന്നിയോഗേന”

എന്ന ശ്ലോകം കവിതീലകൻ ഉള്ളൂർ പരമേശ്വരയ്യരവർകൾ ഉദ്ധരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതിൽപ്പറഞ്ഞ രാമപാരശവൻ സുപ്രസിദ്ധമായ നള പരിതം ആട്ടക്കഥയുടെ കർത്താവായ ഉണ്ണായിവാരിയരാണെന്നും അദ്ദേഹം പണ്ടുരംകോത കർത്താവിന്റെ നിയോഗപ്രകാരമാണ് ഈ പ്രബന്ധം നിർമ്മിച്ചതെന്നും പരമേശ്വരയ്യരവർകൾ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. 1055-ാമാണ്ടിൽ എഴുതിയ ഒരു താളിയോലഗ്രന്ഥം ഞങ്ങൾക്കു കിട്ടിയതിലും പ്രസ്തുതശ്ലോകം എഴുതിക്കാണുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ ഗിരിജാകല്യാണം നിർമ്മിച്ച കവിതന്നെയാണെന്ന് ശ്ലോകത്തിൽ പറയുന്ന രാമപാരശവൻ എന്നു വീശ്വരപ്പിള്ളിയിൽ കാൽപ്പള്ളിയിൽ സംശയം തോന്നുന്നു. ശങ്കരഗോപ്രഭുവിന്റെ നിയോഗപ്രകാരം രാമപാരശവൻ ഈ ഗിരിജാകല്യാണം നിർമ്മിക്കുകയും എഴുതുകയും ചെയ്തു എന്നാണല്ലോ ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ അർത്ഥം. ഗ്രന്ഥം നിർമ്മിച്ച ആളുടെ പേര് അദ്ദേഹം തന്നെ പറയുക സ്വാഭാവികമാണെങ്കിലും അദ്ദേഹം സ്വന്തം കൈകൊണ്ടു ഗ്രന്ഥമെഴുതി എന്നു പറയുക പരിവൃത്തിയെന്നു തോന്നുന്നില്ല. അധികത്തെളിവ് അവിശ്വാസത്തിനു കാരണമാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ട് ഈ ശ്ലോകകർത്താവിനു ഗ്രന്ഥം പകർത്തിയെഴുതുന്ന ഒരാളുടെ സ്ഥിതിയിൽ കവിത്തു് ഒരു കവിയുടെ—അതിലും വിശേഷിച്ചു് ഉണ്ണായിവാരിയരുടെ—സ്ഥിതി കല്പിക്കുവാൻ പ്രയാസമുണ്ട്. ഈ ശ്ലോകത്തിനു ചുവടെ

“ബിന്ദുദർശിപിരിസഗ്ഗഭീഷികാ-
 ശൃംഗഭംഗപദഹിനഭൂഷണം
 ഹസ്തവേഗജമബലിപൂർവ്വകം
 ക്ഷന്തുമഹതി സമീകന്യ സജ്ജനഃ”

എന്നൊരു ശ്ലോകം കൂടി താളിയോലഗ്രന്ഥത്തിൽ എഴുതിയിട്ടുണ്ട്. ഈ ശ്ലോകം ഗിരിജാകല്യാണത്തിന്റെ മാത്രമല്ല പല ഗ്രന്ഥങ്ങളുടേയും ഒടുവിൽ കണ്ടിട്ടുള്ളതാണ്. ആകയാൽ പ്രസ്തുതപട്ടം ഗ്രന്ഥം പകർത്തിയ ആൾ എഴുതിയതാണെന്നു വിചാരിക്കാനു യുക്തി തോന്നുന്നുള്ളു. അദ്ദേഹവും ഒരു രാമപാരശവൻതന്നെ ആയിരുന്നിരിക്കാം. കവിക്കും എഴുത്തുകാരനുമുള്ള നാമസാദൃശ്യമായിരിക്കാം ഈ ശ്ലോകമെഴുതുവാൻ എഴുത്തുകാരനെ പ്രേരിപ്പിച്ചത്. ഈ ഗ്രന്ഥം പകർത്തി എഴുതിയ ആളുടെ അറിവിൽ ഗ്രന്ഥകാരൻ ഒരു രാമപാരശവനാണ് എന്നുമാത്രമേ ഈ ശ്ലോകത്തിൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കുവാൻ പാടുള്ളൂ എന്നു തോന്നുന്നു. ഗിരിജാകല്യാണത്തിന്റെ കർത്തൃത്വം ഉണ്ണായിവാരിയരിൽ നിന്നെടുത്തു് അകത്തുട്ടരാമവാരിയരിൽ സമർപ്പിക്കുവാൻ ഭാഷാസാഹിത്യചരിത്രകർത്താവായ ആർ. നാരായണപ്പണിക്കരവർകൾ ശ്രമം ചെയ്തതിന്നും തെളിവൊന്നും കാണുന്നില്ല. ഗിരിജാകല്യാണം നിർമ്മിച്ചത് ഇന്നാളാണെന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തുവാൻ രേഖാലക്ഷ്യങ്ങളൊന്നുമില്ലെന്നതന്നെ പായേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

രേഖാമൂലമായ ലക്ഷ്യമൊന്നുമില്ലാത്തസ്ഥിതിക്കു ഭാഷാസാമ്പന്ധ്യമായ തെളിവുകളേയും ഐതിഹ്യത്തേയും - അവലംബിക്കുകയേ വഴിയുള്ളൂ. ഭാഷകൊണ്ടു നോക്കുമ്പോൾ ഉണ്ണായിവാരിയരുടെ കൃതിയെന്നു സർവ്വസമ്മതമായിട്ടുള്ള നളചരിതം ആട്ടക്കഥയോടു് ഗിരിജാകല്യാണത്തിന്നു പരയത്തക്ക സാദൃശ്യമൊന്നും കാണുന്നില്ല. പ്രൗഢസംസ്കൃതപദങ്ങളുടെ സൗഖ്യവും, സംസ്കൃതപദങ്ങളും ഭാഷാപദങ്ങളും കൂട്ടിച്ചേർക്കു

നതിലുള്ള നിരങ്കുശതപം മുതലായവ നളചരിതം ആട്ടക്കഥയിലും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിലും ഇല്ലായ്ക്കയില്ല. എന്നാൽ നളചരിതത്തിന്റെയും ഇതിന്റെയും രചനയ്ക്കു പരസ്പരം സാദൃശ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. 'വാതിച്ചവർ', 'അരിമ' മുതലായി നളചരിതത്തിൽ കാണുന്ന ചില പദങ്ങൾ ഇതിലും ഉണ്ട്. എന്നാൽ ഈ മാതിരി പദങ്ങളുടെ സാമ്യം കൊണ്ടു മാത്രം രണ്ടിന്റെയും കർത്തൃത്വം ഒരാളിൽ സ്ഥാപിക്കുന്നതു സാധ്യമല്ല. എങ്കിലും ഉണ്ണായി വാരിയർ തന്നെയാണു് ഗിരിജാകല്യാണവും നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന് വാരിയരുമായി അടുത്തു ബന്ധപ്പെട്ട തൃശ്ശിവപേരൂർ, ഇരിങ്ങാലക്കുട മുതലായ പ്രദേശങ്ങളിലെ വൃദ്ധജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ വിശ്വാസമുണ്ട്. അതിനാൽ ഇതിന്റെ കർത്താവു വേറെ ഒരാളാണെന്നു രേഖാമൂലമായി തെളിയുന്നതുവരെ ഉണ്ണായി വാരിയരിൽത്തന്നെ ഗിരിജാകല്യാണത്തിന്റെ കർത്തൃത്വം അർപ്പിക്കുന്നതാണു് യുക്തമെന്നു തോന്നുന്നു.

ഉണ്ണായിവാരിയരുടെ ജീവിതകാലം കൊല്ലവർഷം 925-നും 987-നും മദ്ധ്യത്തിലായിരുന്നുവെന്നും അദ്ദേഹം കാർത്തിക തിരുനാൾ മഹാരാജാവിന്റെ ആശ്രിതനായിരുന്നുവെന്നും ഭാഷാചരിത്രകർത്താവായ ഗോവിന്ദപ്പിള്ള അവർകൾ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു എന്നാൽ ഗവേഷണാനിപുണനായ ഉള്ളൂർ പരമേശ്വരയ്യരവർകൾ ഭാഷാചരിത്രത്തിൽ പറഞ്ഞകാലത്തിൽ നിന്നു 150-കൊല്ലത്തോളം മുമ്പായിരിക്കണം വാരിയരുടെ കാലമെന്ന് ഉറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. നളചരിതം ആട്ടക്കഥ, ഗിരിജാകല്യാണം എന്നിവയ്ക്കു പുറമേ സംസ്കൃതഭാഷാമയമായ രാമചഞ്ചശതി എന്ന ഗ്രന്ഥരത്നവും ഉണ്ണായിവാരിയരുടെ കൃതിയാണെന്നു പരമേശ്വരയ്യരവർകൾ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. രാമചഞ്ചശതി എന്നതു് ഇരിങ്ങാലക്കുട ദേവനെപ്പറ്റിയുള്ള ഒരു സ്തോത്രമാണു്. മേപ്പത്തൂർ ഭട്ടതിരിയുടെ നാരായണീയത്തിന്റെ രീതിയിലാണു് അതു

നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളതു്. അതിൽ ഒരു ശ്ലോകത്തിൽ “പരിണമേൽ പ്രസത്ത്യേ” എന്ന കലിദിനസംഖ്യ കാണിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും അതുകൊണ്ടു കണക്കാക്കുമ്പോൾ കിട്ടുന്ന 798-ാമുണ്ടിൽ വാരിയർ ജീവിച്ചിരുന്നുവെന്നും 836-നു മുമ്പുണ്ടായ രാമനാട്ടത്തെ അനുകരിച്ചു 840-നു മുമ്പു് അദ്ദേഹം നളചരിതം നിർമ്മിച്ചുവെന്നും വാരിയർ കാർത്തികതിരുനാൾ മഹാരാജാവിന്റെ ആശ്രിതനായിരുന്നില്ലെന്നുമാണ് പരമേശ്വരയ്യരവർകളുടെ പക്ഷം. രാമപഞ്ചശതിയും ഗിരിജാകല്യാണവും തിരുവനന്തപുരത്തു വലിയ കൊട്ടാരത്തിൽ കാണുന്നില്ല. ഉണ്ണായിവാരിയർക്കു കടുംബത്തിന്നോ വലിയകൊട്ടാരത്തിൽ നിന്നു പാരിതോഷികമായൊന്നും കൊടുത്തിട്ടുള്ളതായും കാണുന്നില്ല. ഈ രണ്ടു കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ടാണ് വാരിയർക്കു കാർത്തികതിരുനാൾ മാഹാരാജാവിന്റെ ആശ്രിതത്വത്തെ പരമേശ്വരയ്യരവർകൾ നിഷേധിക്കുന്നത്. ഈ അഭിപ്രായം പി. കെ. നാരായണപിള്ള അവർകൾ സമ്മതിക്കുന്നില്ല. “പരിണമേൽ പ്രസത്ത്യേ” എന്നതു സാധാരണ പതിവനുസരിച്ചു ശ്ലോകത്തിന്റെ ആദിയിലോ അവസാനത്തിലോ അല്ലാത്തതിനാൽ അതു കലിദിനസംഖ്യയാണെന്നു വിചാരിക്കുവാൻ ന്യായമില്ലെന്നും, വലിയകൊട്ടാരം ഗ്രന്ഥപ്പുരയിൽ ഗിരിജാകല്യാണമില്ലാത്തതും വാരിയർക്കു പാരിതോഷികം നൽകാത്തതും വാരിയർ കാർത്തികതിരുനാൾ തിരുമാനസ്സിലെ ആശ്രിതനായിരുന്നില്ലെന്നു സ്ഥാപിക്കുവാൻ മതിയായ തെളിവുകളുണ്ടെന്നും, ആട്ടക്കഥകളിൽ അതിപ്രസിദ്ധിയുള്ള കോട്ടയംകഥകളുടെ കത്താവായ കോട്ടയത്തു രാജാവിനെക്കാൾ പഴക്കം ഉണ്ണായിവാരിയർക്കു കൊടുക്കുന്നതു ശരിയല്ലെന്നുമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പക്ഷം. സാഹിത്യപരിത്രകത്താവായ നാരായണപ്പണിക്കരവർകൾ, പരമേശ്വരയ്യരവർകൾ പറഞ്ഞ കലിദിനത്തെ സമ്മതിക്കുന്നുമുണ്ട്. “പരിണമേൽ പ്രസത്ത്യേ” എന്നതു കലിദിനസംഖ്യയാണെങ്കിൽക്കൂടി, പരമേശ്വരയ്യരവർ

കളുടെ അഭിപ്രായം ശരിയാക്കേണമെങ്കിൽ രാജപഞ്ചശതിയും ഗിരിജാകല്യാണവും ഏകകർതൃകമാണെന്നു വരണം. അതിന് അദ്ദേഹത്തിന് “ഗിരിജാകല്യാണമിദം” എന്ന ശ്ലോകമല്ലാതെ പേര് തെളിവൊന്നും ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ആ ശ്ലോകം പ്രമാണമാക്കുവാൻ സൂക്ഷിച്ചിട്ടുവേണമെന്നു മുമ്പിൽ പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു.

ഉണ്ണായി വാരിയരപ്പാറി ഉപരിഗവേഷണം നടത്തിയതിൽ തൃശ്ശിവപേരൂർക്കടുത്തുള്ള ചില ഗ്രാമവൃദ്ധന്മാരിൽനിന്നു ചില പുതിയ വിവരങ്ങൾ ലഭിച്ചിരിക്കുന്നു. കട്ടനല്ലൂർ ഭഗ്ഗാക്ഷത്രത്തിനു കിഴക്കുഭാഗത്തുണ്ടായിരുന്ന പടിഞ്ഞാറേപ്പാട്ടു വാരിയത്തായിരുന്നു ഉണ്ണായി വാരിയരുടെ ജനനം. അദ്ദേഹത്തിന് ഇമ്പാള എന്നുകൂടിപ്പേരുള്ള ഉണ്ണുലി വാരസ്വാർ എന്ന വന്ധ്യയായ ഒരു ഭാഗിനേരിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈ ഉണ്ണുലി വാരസ്വാർ 1026-ൽ തൃശ്ശൂർവെച്ചു തീപ്പെട്ട കൊച്ചി വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിനെ നേത്യാരമ്മയായിരുന്ന രാമഞ്ചിറ മഠത്തിൽ ഇക്കാവമ്മയുടെ ഒരു സഖിയുമായിരുന്നു.

ഉണ്ണായി വാരിയരുടെ ശരിയായ പേരു രാമനെന്നു തന്നെയാണു്. രാമനെ ഉണ്ണായിയാക്കുവാൻ വണ്ണ പരിണാമപ്രക്രിയകളെ കൂട്ടു പിടിക്കേണ്ട ആവശ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഉണ്ണായി എന്തു് ഓമനപ്പേരാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നതിൽ യാതൊരു യുക്തിഭംഗവുമില്ല. അക്കാലത്തു തൃശ്ശിവപേരൂർ താഴേക്കാട്ടു ശങ്കുപ്പുതുവാൾ എന്നു പ്രസിദ്ധനായ ഒരു പണ്ഡിതൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കലാണു് ഉണ്ണായി വാരിയർ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്തതു്. “സ്വന്തം അമ്മാവൻ തന്നെയായിരുന്നു വാരിയരുടെ ഗുരുനാഥൻ” എന്നു പരമേശ്വരയ്യർകൾ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു് വൃദ്ധപരമ്പരയിൽനിന്നു കിട്ടുന്ന അ

റിവിന്റ വിശദമാണ്. ഇപ്പോൾ സെന്റോമസ്സ് കോളേജ് സ്ഥിരീകൃതമായ സ്ഥലത്തിനടുത്ത് അനുണ്ടായിരുന്ന കരിമ്പറ മരത്തിലാണ് വാരിയർ താമസിച്ചിരുന്നത്. വടക്കുനാഥൻകോട്ടയിൽ ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ നടയ്ക്കൽ കൊട്ടിപ്പാടി സ്നേഹത്തോടെ കഴിതാളം പിടിച്ച് പാട്ടു പാടുകയായിരുന്നു അന്നു വാരിയരുടെ തൊഴിൽ. തൃശ്ശിവപേരൂർ താമസക്കാലത്തു തന്റെ ആരാധനാമൂർത്തിയായ ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ അവതാരത്തെ വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടു വാരിയർ ഗിരിജാകല്യാണം നിർമ്മിച്ചുവെന്നാണ് പ്രസിദ്ധി. വടക്കുനാഥനെയും ശ്രീപാർവ്വതിയെയും സ്തുതിച്ചുകൊണ്ട് പ്രൗഢങ്ങളായ പല കീർത്തനങ്ങളും വാരിയർ അക്കാലത്തു നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവ മിക്കതും താഴെക്കാട്ടു പുതുവാട്ടിലെ ഗ്രന്ഥപ്പുരയിൽ കാണാം. തിരുവനന്തപുരത്തു നിന്ന് പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയ ഗിരിജാകല്യാണത്തിൽ അനുബന്ധമായി ചേർത്തിട്ടുള്ള വടക്കുനാഥസ്തോത്രങ്ങളിൽ ആദ്യത്തെ രണ്ടും പ്രസ്തുത ഗ്രന്ഥത്തിൽ ചേർക്കുന്നതിന്ന് ഒരു വ്യാഴവട്ടം മുമ്പ് അപ്പൻതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് മംഗളോദയം മാസികയിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവ താഴെക്കാട്ടു നിന്നായിരുന്നു കിട്ടിയത്. താഴെക്കാട്ടെ ഗ്രന്ഥപ്പുരയിലെ ഗ്രന്ഥസമൃദ്ധ്യം കാലാന്തരത്തിൽ പാററയുടെ തീററായും ചിതലിന്റെ മുതലായും പരിണമിച്ചുവെങ്കിലും അതിന്റെ ഹിന്നഭിന്നമായിപ്പോയ നഷ്ടശിഷ്ടങ്ങളിൽനിന്ന് ഒരു വടക്കുനാഥസ്തോത്രം ഇപ്പോൾ കണ്ടുകിട്ടിയിരിക്കുന്നു. ഇതു സംഗീതനൈഷധകർത്താവായ ടി. സി. അപ്പുതമേനോൻ വർക്കളക്കോണിച്ചതിൽ ഉണ്ണായി വാരിയരുടെ കൃതിയാണെന്നും 1067-ൽ മരിച്ച ഇക്കാവുനേന്ത്യാരമ്മ പാടുന്നതു കേട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും പറയുകയുണ്ടായി. ചങ്കരഞ്ചീരാമത്തു നാരായണപ്പുതുവാളവർകൾ സഭയും തന്നതായ ആ കീർത്തനമാണ് താഴെ ഉദ്ധരിക്കുന്നത്:—

പല്ലവി:—

ചന്ദ്രമൂഡ ഭേമി മേ ശംഭോ-വൃഷാചല-
മന്ദിരനിവാസ ശംഭോ-

അനുപല്ലവി:—

ഇന്ദ്രമുഖസുരവൃന്ദമുനിജനവന്ദ്യചരിത മുകുന്ദ
ഹിതരത്നമന്ദിത കുന്ദസു:മന്ദുമാദാപഹ
സുന്ദരാംഗ വന്ദേ തവ ചരണൈഃ- (ചന്ദ്ര)-

ചരണങ്ങൾ:—

- 1) കാചകാല കൃപാസിന്ധോ-മഹാഭേവ-
നീലകണ്ഠ നതബന്ധോ
ശുചപരശുക്ചാലധമരുക്ഷാലമൃഗഹണി
ജാലജലധര ശൈലസുതാക ചശൈലവിമർദ്ദന
ലോല പീതമാലാഹല ജയജയ- (ചന്ദ്ര)
- 2) അംഗജാരേ ശുഭകീർത്ത-സഭാ സർവ്വ-
മംഗലാലിംഗിതമുത്തേ:
അംഗ ഭൂരിതവിഭംഗകരവരതുംഗവിപുല
പിശംഗതരജട-സംഗരഹതകരിപുംഗവ
ഭാനവ-മംഗലാനി മമ ഗംഗാധര കരു- (ചന്ദ്ര)
- 3) സോമസൂത്രവഹ്നി:നത്ര-സഭാശിവ-
വാമഭേവ ശുഭപാത്ര-
സീമവിരഹിതഭൂമയുതനിജനാമനികര ഗി
രാമഗോപര-കാമിതദായക മാമവ ശങ്കര
ജാമദഗ്ന്യരാമഭൂമിശുഭകര-
ചന്ദ്രമൂഡ ഭേമി മേ ശംഭോ-വൃഷാചല-
മന്ദിരനിവാസ ശംഭോ-

ഉണ്ണായിവാരിയുടെ ജനനാതന്നെ സംഗീതത്തിലും സാഹിത്യത്തിലും അസാമാന്യമായ വാസനയുണ്ടായിരുന്നു. വിദ്യാഭ്യാസത്തിനുശേഷം അക്കാലത്തു കവികളുടെയും വിദ്വാന്മാരുടെയും പുരസ്കാരം വായിരുന്ന കാത്തികുതിരനാൾ മഹാരാജാവിന്റെ സന്നിധിയിലേക്കു വരിയർ പുറപ്പെട്ടു. ആ യാത്രയിൽ തണ്ണീർമുക്കത്തുവെച്ചു കാരറിന്റെ ശക്തിയാൽ വഞ്ചി മറിയുവാൻ ഭാവിച്ചുവെന്നും അപ്പോൾ വരിയർ അവിടെ അടുത്തുള്ള വഴിമലദേവാത സ്തുതിച്ചുകൊണ്ട് ഒരു ചാട്ടുണ്ടാക്കി ദേവന് അടിയറവെച്ചുവെന്നും വഞ്ചി മറിയതെ രക്ഷപ്പെട്ടുവെന്നും ഐതിഹ്യമുണ്ട്. ആ ചാട്ട് ഇന്നും ആ ക്ഷേത്രത്തിൽ ഇരിപ്പുണ്ടത്രേ. തിരുവനന്തപുരത്തു ചെന്നതിനുശേഷം കുറക്കാലം വരിയർ അവിടെ കൊട്ടാരം കവിയായി താമസിച്ചു. അക്കാലത്തു ഉണ്ണായിവാരിയുടെ ഹരിഹരഭാഗവതർ എന്നൊരു ശിഷ്യനുണ്ടായി. തിരുവനന്തപുരത്തു കൊട്ടാരം ചാട്ടുകാരിൽ ഒരുവനായ ഈ ഹരിഹരഭാഗവതരുടെ ശിഷ്യനാണ് സാക്ഷാൽ ഗോവിന്ദസാമികളെന്നറിയപ്പെടുന്ന മുപ്പാറപ്പുഴ രാമമംഗലത്തു ഗോവിന്ദമാരാർ.

ഉണ്ണായി വാരിയുടെ മരുമകൾ ഉണ്ണുലിവാമസ്വാർ വന്ധ്യയായിരുന്നു എന്നു പറയത്തുവല്ലോ. ആ സഹോദരീസഹോദരന്മാരുടെ കാലത്തോടുകൂടി അവരുടെ കുലം നശിച്ചുപോയി.

“അവിവ മമ ഭയിതാ
കളിയല്ലനതിവിരസുതാ
പ്രാണൻ കളയുമതിവിധുരാ
എന്നാൽ കലമിതവിലവുമരതി വന്നിതു”

എന്നു നളചരിതം രണ്ടാംഭാഗത്തെ കഥയിലുള്ള പദവണ്ഡം അറമാണെന്ന് ഒരു ഐതിഹ്യമുണ്ട്. ഉണ്ണുലിവാമ

സ്വാമി താലി കെട്ടിച്ചത് ഇരിങ്ങാലക്കുട വാരിയത്തെ ഒരു വാരിയരായിരുന്നു. ആ വഴിക്കാണ് ഉണ്ണായിവാരിയരും ഇരിങ്ങാലക്കുട വാരിയരും തമ്മിൽ ബന്ധപ്പെട്ടത്. ഉണ്ണായി വാരിയരുടെ കുടുംബമായ പടിഞ്ഞാറേപ്പാട്ട് വാരിയത്തെയും കുട്ടനെല്ലൂർ ക്ഷേത്രത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന കഴകപ്രവൃത്തി പടിഞ്ഞാറേപ്പാട്ട് കുടുംബം അന്യംനിന്നതിനുശേഷം ഇരിങ്ങാലക്കുട വാരിയത്തെയും സിദ്ധിച്ചു.

ഉണ്ണായിവാരിയർ തിരുവനന്തപുരത്തുനിന്ന് ഇരിങ്ങാലക്കുടയാണ് വന്നതെന്നും അവിടെവെച്ച് 61-മത്തെ വയസ്സിൽ മരിച്ചു എന്നുമാണ് പറഞ്ഞുവരുന്നത്. ഇതുപ്രകാരം നോക്കുമ്പോൾ ഗോവിന്ദപ്പിള്ളയുടെ ഭാഷാചരിത്രത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള കാലംതന്നെയാണ് ഉണ്ണായിവാരിയരുടെ ജീവിത കാലമെന്നു വിശ്വസിക്കുവാൻ സാധ്യമാണ്.

ഭാഷാചരിത്രരചനക്കമ്മിറ്റിയിൽനിന്നു പ്രസിദ്ധ ഉപസംഹാരം.

പ്പെടുത്തുന്ന ഈ പുസ്തകം തിരുവനന്തപുരം മലയാളഭാഷാഗ്രന്ഥാലയിലെ പുസ്തകവും വടക്കുംകൂർ രാജരാജവർമ്മതമ്പുരാൻവർകൾ സസ്തേയം അയച്ചുതന്ന ഒരു താളിയോലഗ്രന്ഥവും ഒത്തുനോക്കി പിഴ തിരുത്തി തെളിയാക്കാക്കിയതാണ്. ശ്രീമൂലം ഗ്രന്ഥാലയിൽ സൂക്ഷ്മമായിക്കാണുന്ന അപവാദങ്ങൾ തിരുത്തുന്നതിൽ താളിയോലഗ്രന്ഥം വളരെ ഉപകരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കൃതജ്ഞതാപൂർവ്വം പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. മേൽപ്രകാരം പരിശോധിച്ചിട്ടും നല്ല സുഖമാവാതെ തോന്നിയ പല പാഠങ്ങളും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ഇപ്പോഴും ഇല്ലായ്മയില്ല. എങ്കിലും അത്ഗ്രന്ഥത്തിൽ തീരെ പ്രതിബന്ധകമായി നില്ക്കുന്ന തെറ്റുകൾ മിക്കതും തീർന്നിട്ടുണ്ടെന്നാണ് വിശ്വസിക്ക

നാളും. വ്യാഖ്യാനത്തിൽ പദാത്മം, വാക്യാത്മം, ആവശ്യമുള്ള ദിക്കിൽ ഭാവാത്മം, അപ്രസിദ്ധപദങ്ങൾക്ക് അഭിധാനം, അത്യാവശ്യത്തിന്നു മാത്രം അലങ്കാരം, അപരിഹാര്യമായ സന്ദർഭങ്ങളിൽ രസഭാവാദികൾ, അപൂർണ്ണമായ ഉപകഥകൾക്കു പുരാണാദിപ്രമാണങ്ങൾ മുതലായവ ചുരുക്കത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു കാണാവുന്നതാണ്.

ഈ പുസ്തകം ഇപ്രകാരം വ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടി തെളുപ്പമാക്കുന്നതിന്നു വേണ്ടുന്ന ഉപദേശസാഹായ്യങ്ങൾ അതാവശ്യങ്ങളിൽ ചെയ്യുന്നതിന്നു് ഭാഷാപരിഷ്കരണക്കമ്മിറ്റിയിലെ ഒരംഗവും സാഹിത്യനിരൂപണത്തിൽ നിപുണനുമായ പ്രൊഫസ്സർ പി. ശങ്കരൻനമ്പ്യാരവർകൾ, കമ്മിറ്റി അദ്ധ്യക്ഷനായ സാഹിത്യകുശലൻ ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോനവർകൾ എന്നിവരുടെ പേരിൽ എനിക്കുള്ള കൃതജ്ഞത ഇവിടെ രേഖപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുന്നു.

എന്നു്,

എറണാകുളം, |
19—11—1115. |

കമ്മിറ്റിപ്പണ്ഡിതർ,
കെ. വാസുദേവൻമുസ്സുതു്.

ഗിരിജാകല്യാണം.

പ്രഥമഘണ്ഡം.

കനകനിരംപൂണ്ട ഘനകാരുണ്യമുതേന്ത!
മനകാമ്പികൽ വാണീടനഘ! കരിമുഖ!
ഗണനാസരണിയിലുണയാഗുണഗണ!
ഗണനായക! പോറ്റി! തുണയായിരിക്ക നീ.
ഭണിതിമാതാവേ! നീ പിണിതീർത്തരുളുവാൻ
മണിദീപികചോലേ മനസി വിളങ്ങുക.
പരിഭ്രൂതികളെന്നും വരുമോ നമുക്കില്ലേ
ഗുരുഭൂതന്മാർ തുണ മരുഭൂമിയിങ്കലും?

വ്യാഖ്യാനം.

കവി, ഗ്രന്ഥാരംഭത്തിൽ ഇഷ്ടദേവതാനമസ്കാരം ചെയ്യുന്നു. കനകനിരം=പൊൻനിരം, ഘന.....മുതേന്ത=ഘനമായ-കനത്ത-കാരുണ്യത്തിന്റെ മുതൽ-സ്വരൂപം-ആയവനേ! അനഘ=അഘം-ദോഷം-ഇല്ലാത്തവനേ! കരിമുഖ=ഗജമുഖ! ഗണനാ.....ഗണ=ഗണനയുടെ-കണക്കിന്റെ-സരണിയിൽ-മാറ്റത്തിൽ-അണയാത്ത അതായത് കണക്കാക്കുവാൻ വയ്ക്കാത്ത ഗുണഗണങ്ങളോട് - ഗുണസമൂഹങ്ങളോട് - കൂടിയവനേ! ഗണനായക = ഗണപതേ! പോറ്റി = രക്ഷിതാവേ! ഭണിതിമാതാവേ = ഭണിതികളുടെ - വാക്കുകളുടെ - അമ്മ, സരസ്വതി! പിണി = ബാധ. മണിദീപിക=മണിവിളക്ക്, മനസി=മാസ്തിഷ്ക്, പരിഭ്രൂതികൾ=പരിഭവങ്ങൾ-മാനഭംഗകൾ, ഗുരുഭൂതന്മാർ=ഗുരുക്കന്മാർ. മരുഭൂമി=നിജ്ജലപ്രദേശം.

ഗുരുഭാരതീഗുണപരിപാകങ്ങളോൽത്താൽ
 സുരപാദപം തുണം; സുരഭി കരഭിയാം.
 സുരമാമുനിനവഗ്രഹകാരുണ്യമിച്ഛോ-
 ളോരുമകലന്റിങ്ങ പെരുമാറണമെങ്കൽ.
 ശരണം പ്രാപിക്കുന്നേൻ ധരണീസുരന്മാരെ-
 കരുണാനിധികളാം കവികൾ ചലരേയും.

ആധിമാറുവാനെന്തു മേദിനീതലേ മരു-
 നാദിമകവിവചഃസ്വാദിമഹോലെയുള്ളു;
 ആ രസമറിഞ്ഞല്ലോ ഭാരതം വ്യാസൻ ചൊല്ലി;
 ഭൂരതോ ഗിരാമതിൻ ചാരുത വിചാരിച്ചാൽ.

ഗുരു.....പാകങ്ങൾ = ഗുരുക്കന്മാരുടെ ഭാരതീയരുടെ-വാക്കിന്റെ-പരി-
 പാകങ്ങൾ, സുരപാദപം=ദേവവൃക്ഷം-കല്പവൃക്ഷം, തുണം==വൃല്ല, സുരഭി
 =കാമധേനു, കരഭി=ഒട്ടകപ്പെണ്ണ്. കല്പവൃക്ഷവും കാമധേനും സര്വാഭി-
 ഷ്ടങ്ങളെ നൽകുമെന്നു പ്രസിദ്ധമാകുന്നു. എന്നാൽ ഗുരുവചനത്തിന്റെ ഗു-
 ണപൂർത്തി വിചാരിച്ചാൽ അവ നിസ്സാരങ്ങളാണെന്നു സാരം. സുരപാദപത്തി-
 നു തുണതപവും സുരഭിക്കു കരഭതപവുമുണ്ടാകുന്നില്ലെങ്കിലും ഉള്ളതായിപ്പറക-
 യാൽ അസംബന്ധത്തിൽ സംബന്ധം പറയുക എന്ന അതിശയോക്തി അല-
 ങ്കാരം. സുരമാമുനി.....കാരുണ്യം=സുരമാമുനിമാരുടെ-നാരദാദികളുടെ-
 യും നവഗ്രഹങ്ങളുടെ (സൂര്യ-സോമ-കുജ-ബുധ-ഗുരു-ശുക്ര-ശനി-രാഹു-കേതു-
 കളുടെ) യും കൃപ. ഒരുമകലന്റ്=ഒന്നിച്ചു, ധരണീസുരന്മാരെ=ബ്രാഹ്മണ-
 രെ, കരുണാനിധികൾ=കരുണയ്ക്കു നിധികൾ-ഇരിപ്പിടങ്ങൾ-ആയ, കവി-
 കൾ=വ്യാസചൊല്ലിക്കിങ്കാളിദാസാദിപര.

കാവ്യത്തിനുള്ള ഫലങ്ങളെ സ്തുരിച്ചുകൊണ്ടു കവി
 പ്രബന്ധത്തെ അവതരിപ്പിക്കുന്നു. ആധി=മനോഹരം, മേദിനീ-
 തലേ = ഭൂതലത്തിൽ, ആദിമ.....ദിമാവ് = ആദിമന്മാരായ കവി-
 കളുടെ വചസ്സുകളുടെ സ്വാദിമാവ് (സ്വാദുത്വം, മാധുര്യം), ആരസ.....
 .....ചൊല്ലി=ആ കവിസൃഷ്ടിമാധുര്യം അറിഞ്ഞിട്ടാണ് വ്യാസഭഗവാൻ
 മഹാഭാരതം നിർമ്മിച്ചത്. ഭൂരതോഗിരാം = വാക്കുകൾക്കു ഭൂരത്തിലാണ്,
 വാഗ്വിഷയമല്ല. അതിൻ ചാരുത = ആ ഭാരതത്തിന്റെ ചാരുത-ഭംഗി,

ആളുകളിവരെന്ന മുളുവിനനുവാദം
 കാളിദാസാദികളേ! കേളികേരപ്പാനം പാരിൽ.
 സൽപുരാണാദികേട്ടു മുപ്പുരാരാതികഥ
 തപ്പുകൂടാതെ നിത്യമുൾപ്പുവില്പിച്ചാൽ
 ഉൾപ്പരിതാപം നീങ്ങ; മലൃദയങ്ങൾ വരും;
 സൽപുരുഷാത്മലാഭമപ്പറം ഭൂരത്നല്ല.
 ഹര ശങ്കരത്യാദി തിരുനാമങ്ങൾ കേട്ടാ-
 ലുരിയാടാതെ തുഷ്ണീമിരിയെന്നാതും ചൊല്ലാ,
 പെരിയ സൂരികൾക്കുമരിശമുണ്ടായ് വരാ,
 പരമാത്മിയാമെന്നിൽപ്പരിതോഷമേ വരൂ.
 പരിചോടേവം ചിന്തിച്ചുരിയ ഭാഷയായി-
 ഗ്ഗിരിജാകല്യാണം ഞാനാരചെയ്യുന്നെന്നാൽ.

ആളുകൾ=കാരണഭൂതന്മാരെന്നർത്ഥം. ഇവർ=ഗ്യാസാദികളായ ആളുകൾ, മുളുവിനനുവാദം=സമ്മതം മുളുവിൻ, കാളിദാസാദികളേ=കാളിദാസൻ തുടങ്ങിയ കവികളേ! കേളി=പ്രസിദ്ധി. അല്ലയോ കാളിദാസാദികളേ, പ്രസിദ്ധി കേൾക്കുവാൻ കാരണഭൂതന്മാരായ ആളുകൾ ആദിമകവികളാണെന്നു നിങ്ങൾ സമ്മതിക്കുവിൻ എന്നു സാരം. സൽപുരാണാദി=സത്തുക്കളായ പുരാണങ്ങൾ മുതലായതു. മുപ്പുരാരാതികഥ=മുപ്പുരാന്മാരുടെ അരാതിയുടെ-ശത്രുവിന്റെ-അതായതു ശിവന്റെ കഥ, തപ്പു=തെറ്റ, ഉൾപ്പുവിൽ=പുറുപോലെ മുദ്രവായ മനസ്സിൽ, രാമഭാഷാദിമാലിന്യമകന്നു പരിശുദ്ധമായി നല്ല മാർഗ്ഗം വന്ന മനസ്സിൽ മാത്രമേ ഭഗവൽകഥ ഉറയ്ക്കുവുള്ളൂ. ഉൾപ്പരിതാപം=മനസ്സന്താപം, അലൃദയങ്ങൾ=ശ്രേയസ്സുകൾ, സൽപുരുഷാത്മലാഭം=സത്തായ പുരുഷാത്മത്തിന്റെ അതായതു മോക്ഷത്തിന്റെ ലാഭം, അപ്പറം ഭൂരത്നല്ല=പിന്നെ വളരെ അകലെയല്ല, തുഷ്ണീ=മിണ്ടാതെ, ഇരി=ഇരിക്കൂ, ചൊല്ലാ=പറക്കയില്ല, പെരിയ സൂരികൾക്കും=വലിയ വിദ്വാന്മാർക്കും, അരിശം=കോപം, പരമാത്മി=സത്യവാൻ, ഗിരിജാകല്യാണം=ഗിരിജയുടെ-ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ-കല്യാണം-വിവാഹം, പുരാണകവികളുടെ സൂക്ഷിയിലുള്ള മാധുര്യമാണ് മനസ്സിൽ നിർച്ചയി വരുവാൻ സിദ്ധൗഷധം. യശസ്സിനും പുരാണകവികൾ തന്നെയാണ് കാരണഭൂതന്മാരെന്നു കാളിദാസാദികൾ സമ്മതിക്കും. പുരാണാദികൾ കേട്ടു ഭഗവൽകഥകൾ മനസ്സിലാപ്പിച്ചാൽ ശ്രേയസ്സുകളും പരമപുരുഷാത്മവും വരും. ഭഗവന്നാമസങ്കീർത്തനം കേട്ടാൽ മുഷിയുകയുമില്ല. അതിനാൽ ഞാൻ ഗിരിജാകല്യാണം പാഠ്യവാൻ ആരംഭിക്കുന്നു.

ഏകിലോ കേൾക്കു പണ്ടു ശങ്കരൻതിരുവടി-
 യകിലോചനനരൻ പുംഗവകേതു പുരാൻ
 അംഗനാനാശംകൊണ്ടു തിങ്ങിന വിഷാദത്താൽ
 മങ്ങിന മനസ്സികൽപ്പൊങ്ങിന വിരക്തിയാൽ
 തുംഗമാം ഹിമാദ്രിമേലങ്ങൊരു ഭാഗത്തിങ്കൽ
 തങ്കലേ തന്നെക്കണ്ടു തികൾമെഴുലിയും വാണു.
 നന്ദികേശപരഭൃംഗിപുംഗവാദികൾ ഭൂത-
 വൃന്ദവും തപസ്സിന തന്നെയങ്ങൊരുവെട്ടി.
 തന്നുടെ തത്വം കണ്ടങ്ങുചിന്തയും വിട്ടു
 സന്തതമിരുന്നിതങ്ങനകാന്തകൻ ചിരം.
 കപട്ടിതന്നെക്കാണാൻ തരത്തിലവസരം
 തപസപിജനങ്ങൾക്കും പ്രയത്നം ചെയ്തേ വരൂ.

കുമാരഭം. സതീദേവിയുടെ ഭേദത്യാഗത്തിനു ശേഷം
 ശിവൻ വിരക്തനായി തപസ്സുചെയ്യുന്നു. ഏകിലോ എന്നതു ക
 മാരംഭസൂചകം. ശങ്കരൻ=ശിവൻ, അകിലോചനൻ=തിക്കണ്ണൻ (അകി=
 =അഗ്നി), അരൻ=ഹരൻ. ഭൂമിഡാക്ഷരമാലയിൽ 'ഹ' എന്ന വ്യഞ്ജനമി
 ല്ലായ്ക്കകാൽ അതിന്റെ ഉപരിയുള്ള 'അ' എന്ന സ്വരം മാത്രമായി പ്രയോഗി
 ച്ചിരിക്കുന്നു. പുംഗവകേതു=വൃഷഭാജൻ (പുംഗവം=കാള, കേതു=കൊടി
 യടയാളം.) പുരാൻ=ഇശ്വരൻ-തന്മൂരാൻ, അംഗനാനാശം=അംഗന(പത്നി)
 യുടെ-സതീയുടെ-നാശം, വിഷാദത്താൽ=ദുഃഖത്താൽ, പൊങ്ങിന=ഉയർന്ന,
 വിരക്തിയാൽ=വൈരാഗ്യത്താൽ, തുംഗമാം=ഉന്നതമായ, ഹിമാദ്രിമേൽ=ഹി
 മവാൻപർവ്വതത്തിൽ, തങ്കലേ=തന്നിൽത്തന്നെ, തന്നെക്കണ്ടു=ആത്മാവിനെ
 കണ്ടു (പരമാത്മാവു താൻ തന്നെയാകയാലെന്ന് ഭാവം.) "ആത്മാനമാത്മസ്തു
 വലോകയന്തം" എന്നു കുമാരസംഭവം. തികൾമെഴുലി=ചന്ദ്രനെ മുടിയിൽ
 ധരിച്ചവൻ, നന്ദി.....ദികൾ=നന്ദികേശപരൻ, ഭൃംഗി (ഭൃംഗിരിടി), പും
 ഗവൻ=വൃഷഭാജൻ-മുതലായവർ. ഭൂതവൃന്ദം=ഭൂതഗണം. സ്വാമി തപസ്സുചെ
 യ്തപ്പോൾ ഭൂതവൃന്ദം തപസ്സുതന്നെ തുടങ്ങി. തന്നുടെ തത്വംകണ്ടു=ആത്മാ
 വിന്റെ പരമാർത്ഥം കണ്ടു, ആത്മസാക്ഷാൽക്കാരം സിദ്ധിച്ചു. അന്യചിന്ത
 =അന്യവിചാരം, സന്തതം=എല്ലാപ്പോഴും, അന്തകാന്തകൻ=അന്തകന്റെ
 അന്തകൻ-ശിവൻ, കപട്ടി=കപടം-ജടക്കെട്ടു-ഉള്ളവൻ, ശിവന്റെ ജടാഭാ
 രത്തിനു കപട്ടമെന്നു പേർ. തപസ്സിന്റെ സന്ദർഭത്തിൽ കപട്ടിപദം സാഭി
 പ്രായം. തപസപിജനങ്ങൾക്കും=തപസഭൂതവൃന്ദങ്ങൾക്കും (തപസപിയെന്നാൽ

കനത്ത സന്ദേഹങ്ങൾ സമസ്തശാസ്ത്രത്തിലു-
മുണ്ടാകുമെന്ന് മറന്നത് മെങ്കിൽക്കൂടാ.
ഒട്ടനേകം നാളേവം നഷ്ടലൗകികചിന്ത-
മഷ്ടമുന്തിന്താൻ തപോനിഷ്ഠയാ മരുവുന്നാൾ
വിഷ്ണുപവാസികൾക്കു പെട്ടപാടെന്നു ചൊല്പൂ!
കഷ്ടമായ് ലോകതന്ത്രം; ഭ്രഷ്ടമായ് കാമതന്ത്രം;
ആർക്കുമേ കാമരസമോക്തിലുമില്ലാതെയായ്
വാർകഴലിമാരെല്ലാം ചീർക്കുമായിയിൽ ഭേവി.
ദേവനവമധുസേവനരതിയെന്നി-
ല്ലേവനം നാവിൽ മഹാദേവനാമമേയുള്ളു.

പ്രശസ്തമായ തപസ്സോടുകൂടിയവൻ എന്നർത്ഥം) പ്രയത്നം=പ്രയാസം, കനത്ത=കനമുള്ള, സന്ദേഹങ്ങൾ=സംശയങ്ങൾ, സമസ്തശാസ്ത്രത്തിലും=വേദാന്താദികളായ എല്ലാ ശാസ്ത്രങ്ങളിലും, ഉണ്ടാകുമെന്ന്=അറിയിക്കുന്നവർക്ക്, മറന്നത്=വേറെ ഒരാപത്തു്, ഏകീകൂട=ശാസ്ത്രങ്ങളുടെ അർത്ഥം ചോദിക്കുന്നവർക്ക് അനർത്ഥം വരുത്തരുതല്ലോ. അതിനാൽ തപസ്യകൾക്കുംകൂടി ശിവനെക്കുറിച്ചാൻ സമയം കിട്ടാതെയായി എന്നു സാരം. നഷ്ടലൗകികചിന്ത (ക്രിയാവിശേഷണം) =നശിച്ച ലൗകികചിന്തയോടുകൂടി, അഷ്ടമുന്തി=ശിവൻ, ക്ഷിതി, ജലം, അഗ്നി, വായു, ആകാശം സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, യജമാനൻ എന്നിങ്ങനെ എട്ടു മുന്തികൾ (ശരീരങ്ങൾ) ഉണ്ടാകയാൽ ശിവൻ അഷ്ടമുന്തി എന്നു പേർ. ഈ മുന്തികൾ ഓരോന്നും ധരിക്കുമ്പോൾ ശിവൻ വേറെ വേറെ പേരുകളുണ്ട്. ക്ഷിതിമുന്തി=ശല്യൻ, ജലമുന്തി=ഭവൻ, അഗ്നിമുന്തി=രുദ്രൻ, വായുമുന്തി=ഉഗ്രൻ, ആകാശമുന്തി=ഭീമൻ, സൂര്യമുന്തി=ഈശാനൻ, സോമമുന്തി=മഹാദേവൻ, യജമാനമുന്തി=പശുപതി, തപോനിഷ്ഠൻ=തപസ്സിൽ നിഷ്ഠയോടുകൂടിയവൻ, വിഷ്ണുപവാസികൾ=വിഷ്ണുപത്തിൽ-ലോകത്തിൽ-വാസിക്കുന്നവർ, കഷ്ടമായ്=പ്രയാസസാധ്യമായ്, ലോകതന്ത്രം=ലോകകാര്യം, ഭ്രഷ്ടമായ്=കൈവിട്ടുപോയി, കാമതന്ത്രം=കാമശാസ്ത്രം, വാർകഴലിമാർ=വളർന്നു കഴൽ-മുടി-ഉള്ളവർ സുന്ദരിമാർ, ചീർക്കുമായി=ചീർക്കുന്ന-വർത്തിക്കുന്ന-മനോവ്യഥ, ദേവന.....രതി=ദേവനം (പുതുകളി) നവമധുസേവനം (പുതുമട്ടം സേവിക്കൽ) ഇവയിൽ താൽപര്യം, മുനികൾ=വിരക്തന്മാർ.

“ദുഃഖേഷ്വപനുഭവിഗ്നമനാഃ സുഖേഷു വിഗതസ്തപ്തഹഃ
വിതരാഗഭയഃക്രാധഃ സ്ഥിരധീർമുനിരുച്യതേ”

ദേവകൾ മൂനികളെന്നുവെച്ചിട്ടുണ്ടു ഭേദം
 കേവലം മൂനികളായേവതെന്നു വേണ്ടു.
 ദേവനാരികൾ ശിവഭാവനാപരമാരായ്
 മേവിനാർ മന്ദാകിനീപാവനതീരങ്ങളിൽ.
 നിഷ്പലബന്ധഹലപുഷ്പപല്ലവങ്ങളായ് -
 കല്പവൃക്ഷങ്ങൾ വളഞ്ഞെപ്പൊഴും വശംകെട്ടു.
 കേവലം കാമനന്ദം കൈവെടിഞ്ഞില്ല വില്ലും
 ദേവപൂജയ്ക്കുകൊള്ളാം പൂവിതെന്നറയ്ക്കുയാൽ.

രംവണ്ണമുള്ള ദശ മൂവുകിലും കണ്ടു
 ജീവനന്നരചെയ്തു ദേവരാജനോദേവം:
 “ഇന്ദ്ര! നീയെന്തിവണ്ണം മന്ദനായിരുന്നതു;
 വന്നിതു വിപത്യാസം മന്നിടം മൂനികളും.
 ഐഹികമാർക്കുവേണ്ടാ ദേഹികൾക്കെന്നാലുണ്ടോ
 ലോകമീരേഴും നില്പൂ പാകശാസന! പാക്കു.

എന്നുണ്ട്. മഹാദേവനാമം=ശിവന്റെ നാമം, ദേവനാരിമാർ=ദേവസ്ത്രീകൾ, ശിവഭാവനാപരമാരായ്=ശിവന്റെ ഭാവന-ഗ്രാഹനം-പ്രധാനമായി ചെയ്യുന്നവരായി, മന്ദാകിനീ.....ങ്ങളിൽ=മന്ദാകിനി-ഗംഗ-യുടെ പാവനങ്ങൾ-ശുദ്ധീകരങ്ങൾ-ആയ തീരങ്ങളിൽ, നിഷ്പലം.....ളായ്=നിഷ്പലങ്ങൾ (പ്രയോജനശൂന്യങ്ങൾ) ആയ വളരെ ഫലങ്ങളും പുഷ്പങ്ങളും പല്ലവങ്ങൾ (തളിരുക)ളുമുള്ളവ, കല്പവൃക്ഷങ്ങൾ=സകല്പിതാത്മങ്ങളെ പ്രദാനം ചെയ്യുന്ന വൃക്ഷങ്ങൾ, വളഞ്ഞു=ചാഞ്ഞു. കല്പവൃക്ഷങ്ങൾക്കു കായും പൂവും തളിരും വളരെയുണ്ടായതുകൊണ്ടു പ്രയോജനമുണ്ടായില്ല. അവയുടെ കനം സഹിക്കാൻ യാതൊരു മരങ്ങൾ വളഞ്ഞുപോയി. കേവലം..... നൂറയ്ക്കയാൽ=കാമന്റെ വില്ലുമന്ദം പുഷ്പങ്ങളാണല്ലോ. അവ ദേവപൂജയ്ക്കുകൊള്ളാമെന്നറച്ച് അദ്ദേഹം അവയെ വെടിഞ്ഞില്ല.

ലോകത്തിന്റെ ദുരവസ്ഥകളെ ദേവഗുരു ഇന്ദ്രനോടു പറയുന്നു. ജീവൻ=ബ്രഹ്മസ്ഥിതി, മന്ദൻ=അലസൻ, വിപത്യാസം=വൈപരീത്യം, ഐഹികം=ഇഹലോകത്തെപ്പറ്റിയ ബന്ധിച്ച കാര്യം (കുളത്രപുത്രാദിസംബന്ധം). ദേഹികൾ=ശരീരികൾ, ലോകമീരേഴ്=പതിന്നാലു ലോകങ്ങൾ (ഭൂ, ഭുവൻ, സ്വർഗ്ഗം മാഹർ, ജനം, തപസ്സ്, സത്യം എന്നീ ഉപലോകങ്ങൾ എഴുതും

വൈകുന്തിനിയേതും പോക നാം സത്യലോകേ
വൈകുന്തം ലോകേ വന്നതാകെ നാമുണർത്തണം.
നൈഷ്ഠികനായ സുരജ്യേഷ്ഠനോടിന്നേ ചെന്ന
പാട്ടിൽ നാമുണർത്താഞ്ഞാൽ കാട്ടിയതെല്ലാം കുറവ്”.

ഗീഷ്ഠതിമൊഴികേട്ടു വാസ്തോദേ മഹേന്ദ്രനാ
തീപ്പതർതുകം വജ്രം ദീപമക്ഷക്ഷേ വച്ചു
കൂപ്പിനാൻ ഗുരുപാദം; നോക്കിനാൻ സുരന്മാരെ;
തീപ്പതിന്നായിക്കുറവ് കോപ്പോദേ പുറപ്പെട്ടു
സത്യലോകവും പുക ഹൃദ്യമാം സഭാമദ്ധ്യേ
സുസ്ഥിരം പത്മാസനം ഭക്ത്യാ ചെന്നുപാസിച്ചു.
“ഇന്ദ്രാദികളേ! നിങ്ങൾക്കിന്നാഹോ സൗഖ്യമല്ലീ?”-
യെന്നുകേട്ടുണർത്തിച്ചാനിന്ദ്രനും ബ്രഹ്മനോദേ
“സമ്പ്രതി സുഖംതന്നേ; കിം പരമുണർത്തിപ്പൂ?
തന്മുരാൻ നീതാനേകനമ്പരാം ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം.

അതലം, വിതലം, സുതലം, രസാതലം, തലാതലം, മഹാതലം, പാതാളം ഇ
ങ്ങനെ അധോലോകങ്ങൾ ഏഴും കൂടി പതിന്നാല്). പാകശാസനം=പാക
നെന്നു അസുരനെ കൊന്നവനേ, ഇന്ദ്ര! സത്യലോകം=സത്യലോകത്തിൽ-ബ്ര
ഹ്മാവു വസിക്കുന്ന ലോകത്തിൽ, വൈകുന്തം=വികൃതതപം (പ്രകൃതിവൈപരീ
ത്യം) നൈഷ്ഠികനായ=നിഷ്ഠയിൽ-നിശ്ചലതയിൽ-ആസക്തനായ, സുരജ്യ
േഷ്ഠനോടു=ബ്രഹ്മാവിനോടു, “ബ്രഹ്മാത്മഭൂഃ സുരജ്യേഷ്ഠഃ” എന്നമരം.

ഇന്ദ്രാദികൾ സത്യലോകത്തു ചെല്ലുന്നു. ഗീഷ്ഠതിമൊഴി=
ബ്രഹ്മസ്സതിവാക്യം, തീപ്പതർ = തീജപാല, ദീപ്രം = ദീപ്തിമന്ത്, കക്ഷേ=
കക്ഷത്തിൽ. ആയുധം കക്ഷത്തിൽ വെക്കുന്നതു ഗുരുസന്നിധിയിലേ ആ
ചാരം. ഗുരുപാദം=ഗുരുവിന്റെ കാൽ, സുരന്മാരെ=ദേവന്മാരെ, തീപ്പതി
ന്നായിക്കുറവ്=കുറവ് പോക്കുവാൻ, കോപ്പോദേ=സന്നദ്ധതയോടെ. ഹൃദ്യം
=ഹൃദയപ്രിയം, സഭാമദ്ധ്യേ=സഭയുടെ നടുവിൽ, സുസ്ഥൻ=സുഖത്തോടെ
ഇരിക്കുന്ന, പത്മാസനം=ബ്രഹ്മാവിനെ, ഭക്ത്യാ=ഭക്തിയോടെ, ഉപാസിച്ചു=
സേവിച്ചു, സമ്പ്രതി=ഇപ്പോൾ, കിം=എന്ത്? പരം=മേൽ, ഉന്മർ=ദേവകൾ,

മരതമമാരുണത്തിപ്പു പത്മജ! ഭവാനോടു?
 അല്ലമല്ലൊരുതാപമില്ലൊഴുണ്ടതു കേൾക്ക,
 മാലിയന്നെങ്ങൾചെന്നു ശുലിതൻപാദംപൂക്കാൽ
 പാലകനല്ലോ മൂന്നും ബാലവാർമതിമൂഡൻ;
 നീലകന്ധരൻ പരൻ കാലകാലനങ്ങിപ്പോൾ
 നാളനേകംനാളായി പാളയം വേറേ പൂക്കാൻ.
 ആരെയും വേണ്ടാ തനിക്കാരോടും കോപമില്ല;
 ധീരമെത്രയും ചിത്തം നീരസം ലോകതന്ത്രം.
 കാരുണികത്വം മുനിമാരിലേ കാണാനുള്ള;
 താരണികഴൽ കാണാനാരുമാളല്ല ഞങ്ങൾ.
 ശോകമിന്നാർക്കില്ല ലോകവാസികൾക്കിനി-
 ശ്ലോകമേകദാ വന്നാൽ നാകനാഥൻ ദോഷം,

മരതമം = വ്യാജം, പത്മജ = ബ്രഹ്മാവേ! താപം = ദുഃഖം, മാലിയൻ =
 ദുഃഖം പൂണ്ട, എങ്ങൾ = ഞങ്ങൾ, (എൻ എന്ന സർവ്വനാമത്തിന്റെ ബഹുവച-
 നം പ്രധാനമായി എങ്ങൾ എന്നാണ്). ശുലി = ശുലമേന്തിയവൻ - ശിവൻ,
 പാലകൻ = രക്ഷകൻ, ബാലവാർമതിമൂഡൻ = ബാലനായ വളർമതി-
 ചന്ദ്രൻ - മൂഡയിൽ - മുടിയിൽ - ഉള്ളവൻ. നീലകന്ധരൻ = നീലകണ്ഠൻ
 (കന്ധരം = കഴുത്ത്), പരൻ = ഇന്ദ്രിയാദികളിൽനിന്ന് അതീതൻ.

“ഇന്ദ്രിയാണി പരാഞ്ചാഹുരിന്ദ്രിയേഭ്യഃ പരം മനഃ

മനസശ്ചപരാഞ്ചാഹി യ്യാഞ്ചാഭ്യഃ പരതസ്തു സഃ” എന്നു ഗീത.

കാലകാലൻ = അന്തകാലകൻ, നാളനേകം നാളായി = നാൾ വളരെ നാ-
 ളായി, പാളയം = താവളം. (പാളയം എന്ന പദത്തിന് സൈന്യങ്ങളെ
 പാപ്പിക്കുന്ന സ്ഥലമെന്നാണർത്ഥം. കാലകാലൻ വേറെ ഒരു പാളയ-
 ത്തിലേയ്ക്കു പോയി എന്നു വെച്ചാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വഴി ഒന്നു മാറി
 എന്നർത്ഥം). ആരെയും വേണ്ടാ = ആരെക്കുറിച്ചും മമതയില്ലെന്നർത്ഥം.
 ധീരം = ഇളകാത്തത്, ചിത്തം = മനസ്സ്, നീരസം = രസമില്ലാത്തത്,
 ലോകതന്ത്രം = ലോകകായ്ക്കത്തിൽ, കാരുണികത്വം = കാരുണികൻ - കരുണാ-
 ശീലൻ - എന്ന അവസ്ഥ, മുനിമാരിലേ = മഹർഷിമാരിൽ മാത്രമേ. മഹർഷി-
 മാരിൽ മാത്രമേ ശിവൻ കരുണ കാണുന്നുള്ളൂ. താരണികഴൽ = താര (പുഷ്പം)
 അണിയുന്ന കാൽ, ആളല്ല = ശക്തരല്ല, ശോകം = ദുഃഖം, ലോകവാസികൾക്കു

ആകലം മരൊന്നില്ലാ; ലോകമിങ്ങനേ നില്ലാ;
നീ കനിഞ്ഞരുളണം ലോകരക്ഷോപായത്തെ.”

ആവലാതികളേവമാവതങ്ങണത്തിന
ദേവരാജനെക്കരുണാവലോകനംകൊണ്ടു
പാവനംചെയ്തു ബ്രഹ്മദേവനൊന്നാരുൾചെയ്തു:
“ജീവശിഷ്യരേ! നിങ്ങൾ ജീവത ചിര”മെന്നു.
ഖിന്നത തീർത്തു സുഖമുന്നതം വരുമാറ-
കുണ്ണുകളെട്ടുംകൊണ്ടു വിണ്ണവരെയും നോക്കി
കണ്ണടച്ചൊന്നങ്ങോത്തു പിന്നെയൊന്നാരുൾചെയ്തു:—
“വന്നതു നന്നായ് നിങ്ങളൊന്നാറിയണമിതിൽ.
ചൊന്നതു മരൊന്നല്ല: ഖിന്നതയുണ്ടാകേണ്ടാ;
നന്നായ നിമിത്തങ്ങളെന്നിയേ കാണാനില്ല;

=ലോകങ്ങളിൽ വസിക്കുന്നവർക്ക്, ഏകദാ=ഒരിക്കൽ, നായകന=സ്വർഗ്ഗത്തിന്റെ നാഥൻ-ഇന്ദ്രൻ, ആകലം=ശങ്ക, ലോകമിങ്ങനെയില്ലാ=ഈ സ്ഥിതിയിൽ ലോകം നിൽക്കയില്ല, ലോകരക്ഷോപായം=ലോകത്തെ രക്ഷിപ്പാനുള്ള ഉപായം. ശിവന്റെ തപസ്സുകാരണം ലോകവാസികളോക്കയും തപസ്സു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ആർക്കും ഇഹലോകചിന്ത തന്നെയില്ല. ശിവനോടു രക്ഷ യാചിക്കണമെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിന് ആരെയും കാണാൻ അവസരവുമില്ല എന്നു സാരം.

ബ്രഹ്മാവു്, ലോകത്തിന് ഈ ദുരവസ്ഥ വരുവാൻ കാരണമായ ദക്ഷയജ്ഞത്തിലെ അനിഷ്ടസംഭവങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു. ആവലാതികൾ=സങ്കടങ്ങൾ, ഏവം=ഇതുവണ്ണം, ആവതു=കഴിയുന്നേടത്തോളം, കരുണാവലോകനം=കരുണയോടുകൂടിയ അവലോകനം, നോട്ടം (കൃപാകടാക്ഷം). പാവനംചെയ്തു=ശുദ്ധീകരിച്ച്, “ജീവശിഷ്യരേ” എന്നുമുതൽക്കു ബ്രഹ്മാവിന്റെ വാക്ക്. ജീവശിഷ്യരേ=ജീവന്റെ-ബ്രഹ്മസ്വതിയുടെ-ശിഷ്യരേ, ദേവന്മാരെ! ജീവത=ജീവിക്കുവിൻ, ചിരം=വളരെക്കാലം, ഖിന്നത=ഖിന്നതപം--വേദം, സുഖമുന്നതം=ഉന്നതമായ സുഖം, കുണ്ണുകളെട്ടുംകൊണ്ടു=എട്ടു കുണ്ണുകളും മിഴിച്ച്, ചതുർമുഖനാകയാൽ ബ്രഹ്മാവിന് എട്ടു കുണ്ണുകളുണ്ടല്ലോ, ഒന്നറിയേണം=ഒരു കാര്യം ധരിക്കണം, നിമിത്തങ്ങൾ=

ചന്ദ്രശേഖരപ്രിയ സുന്ദരീ സതീഭേവി-
 തന്നുടേ പിതാ മമ നന്ദനനായ ദക്ഷൻ
 ഉന്നതശിവഭോഷി മുന്നമച്ചെയ്ത കർമ്മം
 നിന്ദിതമതിൻഫലമിന്നുമൊട്ടൊടുങ്ങീല.
 നാഥനാരുലകിന്നെന്നേതുമേ നിനയാതെ
 വാസനാബലാൽ പ്രജാനാഥനാമവന്നപ-
 രാധവാനായ നീചനേതനാഥ വരും സുഖം?
 താതനോടാർക്കുമൊല്ലാ ശാസനമെന്നുകണ്ടു
 കാതരാക്ഷിയാം സതി ചെയ്തതിനില്ല കുററം;
 പാതകഭിയാ പതിപാദപങ്കജേ ചേൻ.
 നാരദഗിരാ ശുദ്ധധാരിയകഥ കേട്ടു
 വീരഭദ്രനേ വിട്ടു; നീരസമെന്തു പൊലുവു;

ശകുനങ്ങൾ, എന്നിയേ=അല്ലാതെ, ചന്ദ്രശേഖരപ്രിയ=ശിവന്റെ ഇഷ്ട
 ഭാര്യ, പിതാ=അച്ഛൻ, മമനന്ദനനായ=എന്റെ പുത്രനായ, ദക്ഷൻ=ദക്ഷ
 പ്രജാപതി, ഉന്നതശിവഭോഷി-ഉന്നതനായ-ഉയർന്ന ശിവഭോധി, കർമ്മം=
 പ്രവൃത്തി, നിന്ദിതം=നിന്ദിക്കപ്പെട്ടത്, ശിവഭോഷിയായ ദക്ഷൻ പണ്ടേ
 ചെയ്തവെച്ച ഭുഷ്മത്തിന്റെ ഫലം ഇനിയും തീർന്നിട്ടില്ല. നാഥ .....
 നിനയാതെ=ലോകത്തിനു സ്വാമി ആരാണെന്നാലോചിക്കാതെ, വാസനാ
 ബലാൽ=വാസനയുടെ ശക്തിയാൽ, പ്രജാ ..... മവൻ=പ്രജകളെ പാ
 ലനം (രക്ഷണം) ചെയ്യുന്നവൻ, അപരാധവാനായ=കുററക്കാരനായ, നീ
 ചൻ=നികൃഷ്ടൻ, ഏതു നാഥം=ഏതു ദിവസം, ദക്ഷൻ ലോകനാഥനെ
 ധിക്കരിച്ചതാണവന്നപരാധം, താതനോട്=അച്ഛനോട്, ഒല്ലാ=ഒക്കില്ല (യു
 ക്തമല്ല) ശാസനം=ശാസിക്കൽ, കാതരാക്ഷി=കാതരങ്ങൾ-ചഞ്ചലങ്ങൾ-ആ
 യ അക്ഷികളോടു കൂടിയവർ-സുന്ദരി, സതി=ദക്ഷന്റെ പുത്രിയും ശിവന്റെ
 പതിയുമായ സതീഭേവി, ഇല്ല കുററം=കുറമില്ല. സതി തന്നെയും ഭർത്താ
 വിനേയും അപമാനിച്ച ദക്ഷനെ ശാസിക്കാതെ യോഗാഗ്നിയിൽ ദഹിപ്പിച്ച്
 തരില്ല, പാതകഭിയാ=പാതകത്തിൽ-പാപത്തിൽ-നിന്നുള്ള
 ഭീ-ഭയംകൊണ്ട്, ഭർത്താവിനെയ്താൻ ഹേതുവായതിനാലുള്ള പാപത്തെ ശക്തി
 ചിട്ടെന്ന് താല്പര്യം. പതിപാദപങ്കജേ=പതിയുടെ പാദപങ്കജത്തിൽ (പാദാര
 വിന്ദത്തിൽ) ചേൻ=ലയിച്ചു; സായുജ്യം പ്രാപിച്ചു എന്നു സാരം. നാരദഗിരാ
 നാരദന്റെ ഗീത-വാക്ക്-കൊണ്ട്, ശുദ്ധധാരി=ശുദ്ധം ധരിക്കുന്നവൻ(ശിവൻ)
 അകഥ=സതിയുടെ ദേഹത്യാഗവാത്ത്, വീരഭദ്രനെ=ആ പേരായ വീരനെ.

ധാരണ നിഷ്കാശിപ്പേ ഭാരണഭൂതവൃന്ദ-
 ഘോരത കണ്ടും കേട്ടും ഭീരുതയുണ്ടായതും.
 ഓടിവന്നെല്ലാരുമെന്നോടതുപാഞ്ഞതും
 പീഡയാ നിഷ്ഠോടുകൂടെ ഞാൻ പുറപ്പെട്ടു
 തേടിപ്പെന്നീഡിച്ചീശനാഭോപം വാടിച്ചതു-
 മാടിന്റെ താടി ഭൂത മോടിജ മേടിച്ചതും;
 മിത്രനേത്രത്താൽ ഭഗനിത്രനാൾ കാണുന്നതും;
 വക്ത്രവും പൊത്തിപ്പൂച്ചാ സത്രപം മേവുന്നതും
 ഒട്ടാഴിയാതെ പാത്താൽ കഷ്ടമക്കമമഭോഷം,
 നഷ്ടമാസ്സന്നിപ്തതിൻ ശിഷ്ടമിന്നനുഭവം.

ശിവൻ ക്രോധം സമിക്കാതെ തന്റെ ജട നിലത്തടിച്ചപ്പോൾ അതിൽ നിന്നുണ്ടായ ഒരു ഗുരുത്തിയടൂ വീരഭദ്രൻ. നീരസം=രസമില്ലാത്തത്, ധാരണ=ഓർമ്മ, ഭാരത.....രത=ഭാരതാങ്ങൾ-ഭയങ്കരങ്ങൾ-ആയ ഭൂതവൃന്ദങ്ങളുടെ, അതായത് നന്ദികേശപരാദികളുടെ, ഘോരത (ഭയങ്കരതപം). ഭീരുത=ഭീരുത്വം, പീഡയാ=ദുഃഖത്താൽ, ഇഡിച്ചു=സ്തുതിച്ചു, ഇശൻ=ശിവൻ, ആഭോപം=ഗർവ്വം-സംരംഭം, വാടിച്ചതും=തളർത്തതും, ആടി.....ച്ചതും=ഭൂതമറച്ചി ആടിന്റെ താടിവാങ്ങിയതും, [ഭൂത ഭക്ഷയജ്ഞത്തിൽ പ്രധാനഹോതാവായിരുന്നു. വീരഭദ്രനും ഭൂതഗണങ്ങളും യജ്ഞശാലയിൽ കടന്നു പരാക്രമം തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഭൂത സർവ്വക്ഷായ്യാനന്തോടുകൂടി ഹോമം തുടങ്ങി. അപ്പോൾ യജ്ഞവിപ്ലവകാരികൾക്കവിടെ നിൽക്കാൻ വയ്യാതായതുകണ്ടു നന്ദികേശപരൻ ലംബകുല്പനായ ഭൂതവിന്റെ താടിമുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ പിടിച്ചുകെട്ടി. ഒടുവിൽ ശിവൻ പ്രസാദിച്ച് യാഗം സമാപിക്കാനനുവദിച്ചപ്പോൾ ശ്ലൗഹിനനായ ചമഞ്ഞ ഭൂതവിന് അടിന്റെ താടിയാണ് കൊടുത്തത്.] മിത്രനേത്രത്താൽ=മിത്രന്റെ കണ്ണുകൊണ്ട്, വക്ത്രം=മുഖം, പൊത്തി=മറച്ച്, സത്രപം=രൂപ-ലജ്ജ-യോടുകൂടി, [മിത്രൻ, ഭഗൻ, പൂഷാവ് ഇവർ ഭക്ഷപുത്രിയായ അഭിതിയുടെ പുത്രന്മാരായ പന്ത്രണ്ട് ആദിത്യന്മാരിൽ പെട്ടവരാണ്. അവരിൽ ഭഗൻ മുഖ്യ ശിവഭൂതങ്ങളെ ശപിക്കുവാൻ കണ്ണുകൊണ്ട് അടയാളം കാട്ടിയതിനാൽ ചണ്ഡേശ്വരൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകൾ ചൂർണമാക്കി. ഒടുവിൽ യജ്ഞം മാഗളമായി നടന്നസമയത്ത് ബ്രഹ്മാവ് “മിത്രന്റെ കണ്ണുകൊണ്ട് ഭഗന്നും കാഴ്ചയുണ്ടാകും” എന്നു ശിവന്റെ അനുവാദത്തോടുകൂടി നിശ്ചയം ചെയ്തു. ഭൂതവിന്റെ ഹോമംകൊണ്ടു ഭൂതങ്ങൾ ഓടുന്നതു കണ്ടു പൂഷാവ് പരിഹസിച്ച് പല്ലുകാട്ടി ചിരിച്ചതിനാൽ മഹാഭൈരവൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പല്ലുകൾ കത്തിച്ചുകളഞ്ഞു. ആ പരിഹാസത്തിനു പ്രതിവിധിയുണ്ടാകാതെയാൽ

മാരിതനായ ഭക്ഷൻ ജീവിതനായി; പിന്നെ-
 പൂരിതമായി യാഗം നേരിനു തക്കവണ്ണം.
 ഭാരിതം പാപദാരുവേരിതെന്നോരാതെപോയ്;
 ഗൌരിതൻവിരഹത്താൽപ്പാരിടമനാഥമായ്.
 ഓതുവനുപായം ഞാനാദിത്തേയരേ! നിങ്ങൾ
 ചെയ്തുകൊള്ളണം ലോകമാതാവിൻ പാദാർച്ചനം.
 മാധവസഹോദരി മാതാവായതു മമ
 ഭൂതനായകപ്രിയ പ്രീതയായ് വരുമെന്നാൽ
 സാദരമുടൻ ദേവി ഭൂധരസുതയായി-
 ചെല്ലിടുമവതാരമായിപോമനു പാരിൽ.
 നാഥനോടവൾ ചേർന്നാലേതുമില്ലാക്കും ഭയം;
 ഭൂതനാഥനോടവൾ പാതിമെയ് വാങ്ങിക്കൊള്ളും.

പൂജാർപ്പ് പിന്നെ അഭന്തനായിട്ട് വായ് പൊത്തി നടന്നുതുടങ്ങി.] ഒട്ടോഴി....
 ....ത്താൽ=മുഴുവനും. വിചാരിച്ചാൽ, കഷ്ടം==കഠിനം, കർമ്മദോഷം=പ്ര
 വൃത്തിദോഷം, നഷ്ടമാണ്ണിപ്പ=നശിച്ചിപ്പ, അതിൻ ശിഷ്ടം==അതിന്റെ അ
 വശേഷം, മാരിതനായ=കൊല്ലപ്പെട്ട, ജീവിതനായി=ജീവിപ്പിക്കപ്പെട്ട, പൂരിത
 മായി=നിറവേറപ്പെട്ട, ഭാരിതം=പുഴയ്ക്കപ്പെട്ട, പാപദാരുവേർ=പാപമാകു
 ന്ന മരത്തിന്റെ വേര്, ഗൌരി=പാർവ്വതി (ഇവിടെ സതി എന്നു വിവക്ഷ
 യുള്ളു.) വിരഹത്താൽ=വേർപാടിനാൽ, പാരിടം=ലോകം, അനാഥമായ്=
 നാഥനില്ലാത്തതായി.

ആപന്നിവാദത്തിനായി ദേവിയെ പൂജിപ്പാൻ ബ്ര
 ഹ്മാർപ്പ് ഉപദേശിക്കുന്നു. ആദിത്തേയരേ=ദേവകളേ! ലോകം.....
 ്ച്ചനം=ലോകമാതാവിന്റെ. (പരശുക്ഷതിയുടെ) പാദപൂജ, മാധവസഹോദരി
 =വിഷ്ണുവിന്റെ സോദരി (ഭൃഗ്, കാത്യായനി.) ഭൂതനായകപ്രിയ=ഭൂതനായ
 കന്റെ-ശിവന്റെ-പ്രിയ, പ്രീത=സന്തുഷ്ട, സാദരം (ക്രി. വി.) =ആദരത്തോ
 ടെ, ഭൂധരസുതയായി=ഭൂധരം-പാർവ്വതം-ആയ ഹിമവാന്റെ പുത്രിയായി, ആ
 ധി=മനോഹരം, പോം=പോകും, നാഥനോടു=ഭർത്താവിനോടു, ഭയം=പേടി.
 പാർവ്വതി ശിവനോടു ചേർന്നാൽ ആർക്കും ഭയമില്ല. ഭൂതനാഥനോടു=ശിവ
 നോടു, പാതി.....ക്കൊള്ളും=ശിവൻ അത്യന്തം പ്രിയപ്പെട്ടവളായ്ക്കു

മൃതബാണനിൽ പ്രീതചേതനനായിപ്പാര-
മാദരിച്ചീടും രതിചാതുരീവിധികളെ.

പിച്ചുകബാണനന്നു വാച്ചൊരാധികൾ വീള-
മുജ്ജപലരസമേററമുജ്ജപലമെന്നും വരും.

ഏജ്ജപരം നീക്കി നിങ്ങൾ നിജ്ജരന്മാരേ! നിത്യ-
മച്ചനം ചെയ്തീടുവിൻ വിശ്വമാതാവിൻ പാദം.

വിച്ചയല്ലയോ ദേവീനൽച്ചരിതങ്ങളോർത്താൽ
പച്ചയാമുണങ്ങിയതുച്ചമാം കുഴിഞ്ഞതും;

കച്ചതും മധുരമാ; മുച്ചയാം നിശീഥവും;

തച്ച തിന്നുന്ന മൃഗം നിശ്ചയം സഹായമാം;

കച്ചരം പടച്ചരം വച്ചരമറച്ചടൻ

ഭൃശ്വരം ചൊരി ചുണങ്ങച്ചിരങ്ങിത്യാദിയാൽ;

മെന്നു സാരം. മൃതബാണനിൽ=മൃതം (മാന്യവു) ബാണമായിട്ടുള്ളവനിൽ-
കാമനിൽ. പ്രീതചേതനൻ=പ്രീതയായ ചേതന-ബുദ്ധി-യോടുകൂടിയവൻ,
പാരം=ഏററവും, ആദരിച്ചീടും=ബഹുമാനിക്കും, രതി .... കളെ=രതി
ചാതുരിയുടെ (ശ്രംഗാരലീലാചതുരതയുടെ) വിധികളെ (മുറകളെ). പിച്ചുക,
ബാണൻ=പിച്ചുകപ്പുവു ബാണമായവൻ-കാമൻ, കാമന്റെ അഞ്ചുബാണ
ങ്ങളിൽ ഒന്നു പിച്ചുക (നവമാലിക) ആകുന്നു. വാച്ചൊരു=വലിച്ചു, വീളം=
തീക്കും, ഉജ്ജപലരസം=ശ്രംഗാരരസം. “ശ്രംഗാരഃ ശുചിരുജ്ജപലഃ” എന്നമരം.
ഉജ്ജപലം=പ്രകാശിക്കുന്നത്, ഏജ്ജപരം=ഏത്തിൽ (ഏദയത്തിൽ) ഉള്ള ജപരം-
താപം, നിർജ്ജരന്മാരേ=ദേവന്മാരേ! അച്ചനം ചെയ്തീടുവിൻ=പൂജിപ്പിൻ, വിശ്വ
മാതാവിൻ പാദം=ലോകമാതാവിന്റെ തുക്കാൽ, വിച്ച=അത്തുതം, “വിച്ച
യെന്തു” എന്നു ഭാരതത്തിലും “വിച്ചതോന്നിക്കും വണ്ണം” എന്നു കേരളവർമ്മ രാ
മായണത്തിലും പ്രയോഗമുണ്ട്. ദേവീനൽച്ചരിതങ്ങൾ=ദേവിയുടെ നല്ല ച
രിതങ്ങൾ, കൃത്യങ്ങൾ, ദേവിയുടെ ഉൽകൃഷ്ടകർമ്മങ്ങൾ അത്തുതമാണ്. അതെ
ങ്ങനെ എന്നു പറയുന്നു, “പച്ചയാം” ഇത്യാദി—ഉണങ്ങിയതു പച്ചയാകും;
കുഴിഞ്ഞത് ഉച്ചം (ഉന്നതം) ആകും; കച്ചതു മധുരമാകും; നിശീഥം (അർദ്ധരാ
ത്രം) ഉച്ചയാകും; തച്ച തിന്നുന്ന മൃഗം (വ്യാഖ്യാദി) സഹായമാകും. കച്ചരം=
ചളിപിടിച്ചു, പടച്ചരം=ജീണ്ണവസ്ത്രം “പടച്ചരം ജീണ്ണവസ്ത്രം” എന്നമരം.

പിച്ചയേറുണ്ണുനവനർച്ചുനാമെല്ലാരാലും;
വിശ്വസിപ്പവർമ്മ നിശ്ചയം കല്പവല്ലി."

ചതുരാനന്ദൻ ചൊന്ന മധുരാലാപമേവ-
മസുരവീരോധിനാം വിധുരഭാവം പോക്കി.
അമരാവതീപതി കമലാസനനോടു
വിമലമുഖദേശം സകലം വീണ്ടുപോന്നു.
അമൃതാശനപതി സുമതി ശചീപതി
ക്രമമേദരഭക്ത്യാ സമുപാസിച്ചു ദേവീം.
സമയാ മന്ദാകിനീമലേ മണിഗ്രഹേ
മതിമാൻ ചിത്താമണിപ്രതിമാം പ്രതിഷ്ഠിച്ചു,
സുരഭിയുടേ പാൽക്കൊണ്ടഭിഷേചനം ചെയ്തു;
സുരഭിധൂപദീപാദ്യപഹാരങ്ങൾ നല്കി;

ഭുജാരം (ക്രി. വി.) = സഞ്ചരിപ്പാൻ വയ്യാതെ, അർച്ചനാം = പൂജനാകം.
ചളിപ്പാണ്ട പഴയ്ക്കുന്നിയുടുത്തു ചൊരി മുതലായവകൊണ്ടു നടപ്പാൻ വയ്യാതെ
പിച്ചതെണ്ണുന്നവൻ സമുപൂജനാകം. കല്പവല്ലി = കല്പകലത.

ദേവേന്ദ്രൻ ദേവിയെ സേവിപ്പാൻ ആരംഭിക്കുന്നു.
ചതുരാനന്ദൻ = നാമുവൻ, ബ്രഹ്മാവു്. മധുരാലാപം = മധുരമായ വചനം, അ
സുരവീരോധിനാം = അസുരവൈരികളുടെ, ദേവന്മാരുടെ. വിധുരഭാവം = ചര
വശതയെ, അമരാവതീപതി = ആ പേരായ നഗരിയുടെ പതി = ഇന്ദ്രൻ, കമ
.....നോടു = ബ്രഹ്മാവിനോടു്, വിമലം = നിമ്ലമായ, ഉപദേശം = ദേവി
യെ ഇന്നവിധം പൂജിക്കണമെന്ന ഉപദേശം, വീണ്ടുപോന്നു = വാങ്ങിപ്പോന്നു.
അമൃതാശനപതി = അമൃതം അശന (ഭക്ഷണം) മായവരുടെ-ദേവന്മാരുടെ-
പതി, സുമതി = നല്ലബുദ്ധിയോടുകൂടിവൻ, ശചീപതി = ഇന്ദ്രാണിയുടെ ഭർത്താ
വു്, ക്രമമേദരഭക്ത്യാ = ക്രമേണ മേദരയായ-വർദ്ധിച്ച-ഭക്തിയോടുകൂടി, സമു
പാസിച്ചു = വഴിപോലെ സേവിച്ചു, ദേവീം = ദേവിയെ, സമയാ മന്ദാകിനീം =
മന്ദാകിനി (ഗംഗ) യുടെ സമീപത്തിൽ, 'സമയാ'. എന്നതിന്റെ യോഗത്തിൽ
സംബന്ധവാചകപദം ഭവിക്കുന്നതായി. അമലം = നിമ്ലമായ, മണിഗ്രഹേ
= രത്നഗ്രഹത്തിൽ, മതിമാൻ = ബുദ്ധിമാൻ, ചിത്താമണിപ്രതിമാം = ചിത്താമണി
രത്നമായ ദേവിവിഗ്രഹത്തെ, (പ്രതിമ = വിഗ്രഹം) പ്രതിഷ്ഠിച്ചു = സ്ഥാപിച്ചു,
സുരഭിയുടെ = കാമധനുവിന്റെ, അഭിഷേചനം ചെയ്തു = അഭിഷേകം ചെയ്തു,
സുരഭി.....രങ്ങൾ = സുരഭിയായ = സുഗന്ധമുള്ള പൂമം (പുക) ദീപം മുത
ലായുള്ള ഉപഹാരങ്ങൾ (പൂജാഗദ്യങ്ങൾ)

വലവൈരികു ചെയ്തു പലതും പരികർമ്മം;
 കുലിശായുധൻ സുധാകലശം നിവേദിച്ചു.
 സുരവീരന്മാർ നാലുപുറവും തൊഴുതിരു-
 ന്നിരവുപകൽചെയ്തു നിരവേ പുഷ്പാഞ്ജലിം.
 ഭജിക്കു സുഖമെന്നു രുചിക്കായവർമനം;
 വശക്കേടുപോയ് വാനിൽ വസിക്കും മരങ്ങൾക്കും
 അശക്തമായ ഭാരം തൃജിക്കായ് വന്നു പാട്ടി;-
 ലമർത്ത്യനാരിമാർക്കും പ്രവൃത്തിയതൊന്നായി.
 അടിച്ചുതളി ചിലർ; പഠിച്ചു പാടി ഗീതം;
 നടിച്ചു ചിലർ; നാട്ടും മടിച്ചീലാരുമൊന്നും;
 സിദ്ധഗന്ധർവ്വമുഖഹസ്തവാദിതവേണു -
 മദ്രുവാദ്രഘോഷം പത്തുദിക്കിലും ചേന്നു.

“അസനംസപാഗതംപാദ്രമദ്യമാചമനീയകം
 മധുപക്തചമസ്താനം വസനാഭരണാനി ച
 ഗന്ധപുഷ്പേ ധൂപദീപൗ നൈവേദ്യം വന്ദനം തഥാ”

എന്നു ഷോഡശോപചാരങ്ങൾ ഭേദിപ്പുജയിൽ പറയപ്പെടുന്നുണ്ട്. അവ
 തന്നെ ഉപഹാരങ്ങൾ, വലവൈരി=വലാസുരന്റെ ശത്രു, (ഇന്ദ്രൻ). പരി-
 കർമ്മം=പൂജാസാഹായ്യം, കുലിശായുധൻ=കുലിശം (വളം) ആയുധമായവൻ,
 ഇന്ദ്രൻ, സുധാകലശം=അമൃതകുടം, നിവേദിച്ചു=നൈവേദ്യമായി സമർപ്പിച്ചു,
 സുരവീരന്മാർ = ദേവന്ത്രേഷ്ഠന്മാർ, നിരവേ=നിരക്കു, പുഷ്പാഞ്ജലിം=മന്ത്ര
 തോടുകൂടിയ പുഷ്പാരാധനയെ, ഭജിക്കു സുഖമെന്നു=ഭജിക്കുക എന്നതു സുഖ
 മാണെന്ന്, രുചിക്കായ്=രുചിക്കുമാറായി, അവർ മനം=അവരുടെ മനസ്സ്,
 വശക്കേടു=അവശത, വാനിൽ .....ങ്ങൾക്കും=കല്പവൃക്ഷങ്ങൾക്കും.

“നിഷ്പലബ്ധഹൃദലപുഷ്പപല്ലവങ്ങളായ്
 കല്പവൃക്ഷങ്ങൾ വളഞ്ഞെപ്പൊഴും വശംകെട്ടു”

എന്നു പറയപ്പെട്ട കല്പവൃക്ഷങ്ങളുടെ വശക്കേടു തീർന്നുവെന്നർത്ഥം. അതെങ്ങ-
 നെ എന്നു പറയുന്നു. ‘അശക്തമായ’ ഇത്യാദി—അശക്തം=അസാധ്യം, ഭാരം
 =കനം (പുഷ്പാലഭാരം), തൃജിക്കായ് വന്നു=ഉപേക്ഷിക്കുമാറായി, അമർത്ത്യനാ-
 റിമാർക്കും=ദേവന്ദ്രികൾക്കു, പ്രവൃത്തിയതൊന്നായി=അത് (കല്പവൃക്ഷങ്ങളുടെ പ-
 ഷ്ചാദികൾ കൊണ്ടുവരിക), ഒരു പണിയായി, ഗീതം=പാട്ട്, നടിച്ചു=അഭിന-
 യിച്ചു, നാട്ടും=അഭിനേയവസ്തു, ചിലർ പാട്ടുപാടി, ചിലർ ആട്ടുമാടി എന്നു
 സാരം. സിദ്ധം.....ഘോഷം=സിദ്ധന്മാർ, ഗന്ധർവ്വന്മാർ മുത

ഇത്ര രാകോലാഹലം വിസ്തരമെന്നേ വേണ്ടൂ;
 വൃത്രവൈരിക്കു നിത്യമുദ്രമം മറെറാ.നിലു.

ഭക്തിവന്നുദിച്ചതിൽ സകുതിയും വന്നു; നന്നാ-
 യുൾത്തെളിവോടേ വാഴ്ത്തി നിത്യവും നന്തിചെയ്തു.
 വരദേ! നിരുപമചരിതേ! മഹേശ്വരി!
 പെരിയ ഭുഖാണുവേ കര കാട്ടണമമ്മേ!
 പരമശിവപ്രിയേ! ഹര മേ ദുരിതം നീ
 ചിരമെങ്ങളെപ്പാലിച്ചുരുളു കാമപ്രദേ!
 ചതിചെയ്തതിന്നതിചതുരേ! തായേ! ജഗ-
 ത്ത്രിതയോദയസ്ഥിതിക്കുയകാരിണി! മായേ!

ലായവരുടെ ഹസ്തങ്ങളാൽ-കൈകളാൽ-വാദിതങ്ങളായ (വാദനം ചെയ്തു
 പ്പെട്ട) വേണു(കാടക്കുഴൽ)മുദ്രയും എന്നീ വാദ്യങ്ങളുടെ ഘോഷം, പത്തുദിക്കി-
 ലും=കിഴക്കു തുടങ്ങിയ നാലുദിക്കുകൾ, കിഴക്കുതെക്കു തുടങ്ങിയ നാലു വിദി-
 ക്കുകൾ, മുകൾ ഭാഗം, കീഴ്ഭാഗം എന്നു പത്തുദിക്കുകളിലും, വൃത്രവൈരിക്കു=വൃ-
 ത്രാസുരന്റെ ശത്രുവിന്ന്, ഇന്ദ്രന്, ഉദ്രമം=ഉത്സാഹം, ഇന്ദ്രൻ അന്യ ചിന്തകൃ-
 ടാതെ ദേവീപൂജയിൽ മാത്രം ഉദ്രമിച്ചു എന്നു സാരം.

ദേവേന്ദ്രൻ ദേവിയെ സ്തുതിക്കുന്നു. ഭക്തി=ദേവിയെക്കുറിച്ചു
 ഉള്ള പരമസ്നേഹം, “സാ പരാനുരക്തിമീശ്വരേ” എന്നു നാരദഭക്തിസൂത്രം. ഉദി-
 ച്ച്=ഉണ്ടായി, അതിൽ=ഭക്തിയിൽ, സകുതി=താൽപര്യം, ഉൾത്തെളിവ്=
 മനഃപ്രസാദം, വാഴ്ത്തി=പ്രശംസിച്ചു, നന്തി=സ്തുതി, “വരദേ” എന്നു തുടങ്ങി-
 യതു സ്തുതി. വരദേ=വരം നല്കുന്നവളേ! നിരുപമചരിതേ=നിരുപമം (ഉപമ-
 യില്ലാത്തത്, നിസ്തല്യം) ആയ ചരിതത്തോടുകൂടിയവളേ! മഹേശ്വരി!=മാഹതി-
 യായ ഇശ്വരി, (ഇശ്വരി=ഐശ്വര്യശാലിനി), ഭുഖാണുവേ=ഭുഖമാകുന്ന
 സമുദ്ര(അണ്ണവ)ത്തിൽ കറു, പര.... ..പ്രിയേ=പരമശിവന്റെ പ്രിയപത്നി!,
 ഹര=ഹരിച്ചാലും, മേ=എന്റെ, ദുരിതം=പാപത്തെ, എന്റെ പാപം തീർത്താ-
 ലും. ചിരം=വളരെക്കാലം, പാലിച്ചുരുളു=രക്ഷിച്ചാലും, കാമപ്രദേ=കാമങ്ങൾ-
 -അഭീഷ്ടങ്ങൾ-നല്കുന്നവളേ! ചതി.... ..തുരേ=ചതി (വഞ്ചന, മായ)
 ചെയ്യാൻ, ഏറ്റവും ചതുര-നിപുണ-യായവളേ!, തായേ=അമ്മേ!, ജഗ.... ..
 ....രിണി=ജഗത്തുകളുടെ ത്രിതയത്തിന്റെ, അതായതു മൂന്നു ലോകങ്ങളുടെ
 ഉദയം--(ഉൽപത്തി-സൃഷ്ടി, സ്ഥിതി-നിലനില്പ്, രക്ഷ) ക്ഷയം-നാശം, സം-
 ഹാരം--ഇവ ചെയ്യുന്നവളേ! മായേ=മയ (ശ്രീയെ അല്ലെങ്കിൽ അർത്ഥത്തെ)
 പ്രാപിപ്പിക്കുന്നവളേ!

മധുക്കൈടഭാസുരമഥനപ്രരോചിതേ!
മദനവധുവധുവദൈവഭവപ്രഭേ!
മഹിഷനിഷ്പേഷണേ! നിഹതധുദ്രോക്ഷണേ!
മഹിഷാസനപുരപ്രഹിതചണ്ഡമുണ്ഡേ!
രുധിരബീജവ്രജഖദിരാന്തലജപാലേ!
നഖരായുധാസനേ! മുഖരശരാസനേ!

“രാജൻ! ശ്രീവചനം മാത്രം യാത്ര പ്രാപണവാചകഃ
താം പ്രാപയതി യാ സദ്യഃ സാ മായാ പരികീർത്തിതാ
മാത്രം മോഹാത്മവചനോ യാത്ര പ്രാപണവാചകഃ
താം പ്രാപയതി യാ നിത്യം സാ മായാ പരികീർത്തിതാ”

എന്നു ബ്രഹ്മവൈവർത്തപുരാണം, മധുക്കൈ .....ചിതേ=മധു, കൈ
ടഭാ എന്ന രണ്ടുരഥാരുടെ മഥനത്തിൽ-നിഗ്രഹത്തിൽ-പ്രരോചിത-പ്ര
സാദിത-യായവളേ! [പണ്ട്] മഹാവിഷ്ണു യോഗനിദ്രയിൽ ലയിച്ച സമയത്തു
നൈപോലെ ഉരുക്കി വശായ ഭൂമിയെ ഉറപ്പിച്ചാൻ മായാഭേവി വിഷ്ണുവിന്റെ
വാമകണ്ഠമലംകൊണ്ടു മധുവിനേയും ദക്ഷിണകണ്ഠമലംകൊണ്ടു കൈടഭനേ
യും സൃഷ്ടിച്ചു വിഷ്ണുവിനെ ഉണർത്തി അവരോടു യുദ്ധം ചെയ്യിച്ചുവെന്നും,
ആ യുദ്ധത്തിൽ ഹതന്മാരായ അവരുടെ മേദസ്സുകൊണ്ടു ഭൂമി ഉറച്ചുവെന്നും,
അതിനാൽ ഭൂമിക്കു മേദിനിയെന്നു പേരുണ്ടായി എന്നും കാളികാപുരാണത്തിൽ
പറയുന്നുണ്ട്.] മദന .....പ്രഭേ=മദനവധുവിനു (കാമപതി, രതിഭേ
വിഷ്ണു) മധു-മദ്യം-കൊണ്ടുള്ള മദത്തിന്റെ വൈഭവത്തെ നൽകുന്നവളേ! കാ
മന്റെ പുനരുൽപ്പത്തിക്കു ഹേതുവായവളേ എന്നു സാരം. മഹിഷനിഷ്പേഷണേ
=മഹിഷാസുരനെ നിഷ്പേഷണം (അയയ്ക്കൽ, വധിക്കൽ) ചെയ്തവളേ!, നിഹ....
.....ക്ഷണേ=ധുദ്രോക്ഷണനെ (സുഭാനിസുഭന്മാരുടെ സേനാപതിയായ
ധുമുലോചനനെ) ഹനിച്ചവളേ! മഹി .....മുണ്ഡേ=മഹി
ഷം (പോത്തു) ആസനം-വാഹനം-ആയവന്റെ അതായതു യമന്റെ പുരത്തി
ലേയ്ക്കു പ്രഹിതന്മാർ-അയയ്ക്കപ്പെട്ടവർ-ആയ ചണ്ഡമുണ്ഡന്മാരോടുകൂടിയ
വളേ, ചണ്ഡമുണ്ഡന്മാരെ വധിച്ചവളേ. ചണ്ഡനെന്നും മുണ്ഡനെന്നും പേ
രായ രണ്ടുരഥാർക്കും സുഭന്റെ സേനാപതികളായിരുന്നു. രുധിര .....ജപാ
ലേ=രുധിരബീജ (രക്തബീജ) ന്മാരുടെ വ്രജങ്ങൾ-കൂട്ടങ്ങൾ-ക്കു ഖദിരാന്തല
ന്റെ (കരിങ്ങാലിത്തീയിന്റെ) ജപാലയായവളേ! [രക്തബീജൻ സുഭാസു
രന്റെ പക്ഷത്തിലുള്ള ഒരു യുദ്ധചീരനാണ്. അവന്റെ രക്തം ഒരു തുള്ളി
നിലത്തു വീണാൽ അവനെപ്പോലെ അനവധി രക്തബീജന്മാരുണ്ടാകുമെന്ന്
അവൻ ഒരു വരമുണ്ടായിരുന്നു. ആകയാൽ അവന്റെ രക്തത്തിൽനിന്നു
വളരെ രക്തബീജന്മാരുണ്ടായി. അപ്പോൾ ഭേവി അവന്റെ രക്തം നിലത്തു

അതുലമാഹാഹവകുതു കാദനേകധാ
 ഭിദരീകൃതാകൃതേ! ബധിരീകൃതശ്രുതേ!
 നിലിമ്പവിരോധിനാം ബലം ബാധിതം യുധി
 വിഭംബാസഹജതേ! നിതംബാലസഗതേ!
 കളംബനിപാതിതനിസ്സംഭാസുരവരേ!
 ന സംഭാവിതാ പുരാ തപമംബാധുനാ പരാ.
 സംഭൃതാഭോപം യുധി സ്തംഭിതഭുജസ്തംഭം
 സ്തംഭാനവം ഹതപാ ലംഭിതസുഖേ ലോകേ!

വീഴാനുവദിക്കാതെ മഹാകാളിയെ കൊണ്ടു പാനം ചെയ്തിച്ച് എല്ലാ രക്തബീ
 ജന്മാരെയും കൊന്നു എന്നു പ്രസിദ്ധം. നഖരായുധാസനേ=നഖരങ്ങൾ-നഖ
 ങ്ങൾ-ആയുധമായവൻ അതായതു നീഹാരം ആസനമായവളേ! ദേവി സിംഹ
 വാഹിനിയായിട്ടാണു സ്തംഭനോടെതിർത്തത് എന്നു പ്രസിദ്ധം. മുഖരശാസ
 നേ=മുഖരം (ശബ്ദമായമാനം, ചെറുത്തൊന്നൊലിയിടുന്നത്) ആയ ശാസന
 ത്തോടു-വില്ലോടു-കൂടിയവളേ! അതു .....തുകാൽ=അതുലം (അതുല്യം) ആയി
 മഹത്തായിരിക്കുന്ന ആഹവത്തിൽ-യുദ്ധത്തിൽ-ഉള്ള കുതുകം നിമിത്തം. അ
 നേകധാ=പല പ്രകാരം, ഭിദ .....കൃതേ=ഭിദരം (ചിളർന്നത്) ആക്കപ്പെട്ട
 ആകൃതിയോടുകൂടിയവളേ! യുദ്ധകൗതുകത്താൽ ശകലിതശരീരയായവളേ എ
 നു സാരം. ബധി.....ശ്രുതേ=ബധിരീകൃതകൾ-ശ്രവണശക്തിയില്ലാത്ത
 അപ്പെട്ടവ-ആയ ശ്രുതികളോടുകൂടിയവളേ, ആർക്കും ചെവി കേൾപ്പാനാരു
 താതാക്കിയവളേ! നിലിമ്പവിരോധിനാം=നിലിമ്പന്മാർക്കും-ദേവകൾക്കും-വിരോ
 ധികളായവരുടെ അതായതു അസുരന്മാരുടെ, ബലം=സേനയെ, ബാധിതം=
 ബാധിപ്പാൻ (പീഡിപ്പിക്കുവാൻ), യുധി=യുത്തികൾ (യുദ്ധത്തിൽ), വിഭം....ഗ
 തേ=വിഭംബാസഹജായ (വിഭംബത്തെ സഹിക്കാത്ത) ഗതിയോടുകൂടിയവളേ,
 തപരാശാലിനി! നിതം.....ഗതേ=നിതംബം (അറക്കെട്ട്, അതിന്റെ ഭാ
 രം) കൊണ്ട് അലസം-മന്ദം-ആയ ഗതിയോടുകൂടിയവളേ! കളംബം.....
 .....പതേ=കളംബങ്ങൾ (ശരങ്ങൾ) കൊണ്ടു "കളംബമാർഗ്ഗണശരാഃ" എ
 ന്നമരം. നിപാതിതൻ (വീഴ്ത്തപ്പെട്ടവൻ) ആയ നിസ്സംഭനെന്ന അസുര
 പതിയോടുകൂടിയവളേ, നിസ്സംഭനെ കൊന്നവളേ! നസംഭാവിതാപുരാ=പണ്ടു്
 സംഭാവനം ചെയ്തപ്പൊഴത്തെ-പാ എന്നു ശങ്കിക്കപ്പെടാത്ത, തപം=നിന്തിരുവ
 ടി, അംബ=അമ്മേ! അധുനാ=ഇപ്പോൾ, പരാ==അന്യയായി, പണ്ടു മരിച്ചു
 ശങ്കിക്കപ്പെടാതിരുന്ന ഭവതി ഇപ്പോൾ അന്യയായിത്തീർന്നു. സംഭൃതാഭോപം
 (ക്രി. വി.)=സംഭൃതം-കൃതം-ആയ ആഭോപ (ഗർവ്വ) ത്തോടുകൂടി, യുധി=യുദ്ധ
 ത്തിൽ, സ്തംഭി.....സ്തംഭം=സ്തംഭിപ്പിക്കപ്പെട്ട ഭുജസ്തംഭങ്ങൾ (സ്തംഭതുല്യങ്ങൾ)

കിന്യനരൗഢാസീന്ദ്രം സമ്പ്രതി തന്വരാട്ടി!
 ത്രുംബകേ! ശരണ്യേ! നീ നമ്മെയെന്തുപേക്ഷിപ്പാൻ?
 ചിന്തയി! ശിശുക്കളോടമ്മയിവണ്ണം ചെയ്താൽ
 നന്മയല്ലെന്നാണുതാൽ ധർമ്മമുദയാകാ
 പന്നഗവിഭ്രാഷണനന്ദപരമകന്താരിൽ
 നിന്നടൽകാണാഞ്ഞതിവിന്നനായ് മരുവുന്നു.
 നിണ്ണയമപണ്ണേ! നീ ചെന്നുചേർന്നിരിയാഞ്ഞാ-
 ലിന്ദുചൂഡന മററില്ലൊന്നിലും കുതുമലം.
 വിശ്വമോഹനവിദ്യ വെച്ചു മന്മഥനിന്നു
 നിജ്ജനേ ശിവലിംഗമച്ഛന്നംചെയ്തിടുന്നു.
 ഇയ്യലകിങ്കൽ വന്നു നീയവതരിയാഞ്ഞാൽ
 പോയി കേളിന്നേ ലോകനായികേ! ലോകസ്ഥിതി.

ഈ ഭാഗം) ഭോട്ടകൂടിയ, സുഭോനവം=സുഭോസുരനെ, ഹതപാ=കൊന്നി
 ട്ട്, ലാഭി.... .. ലോകേ=ലാഭിതസുഖം-സുഖം പ്രാപിപ്പിക്കപ്പെട്ടതു -ആയ
 ലോകത്തോടു കൂടിയവളേ, ലോകത്തിനു സുഖം നല്കിയവളേ! “മധുകൈടഭോ
 സാ—” എന്നതു മുതൽ ഇതുവരെ ദേവിയുടെ സംബോധനകളിൽ സൂചിപ്പി
 ക്കപ്പെട്ട കഥകൾ മാർക്കണ്ഡേയപുരാണാന്തർഗ്ഗതമായ ദേവീമാഹാത്മ്യത്തിൽ ഉ
 ള്ളവയാകുന്നു. കിം=എന്താണ്, പുനഃ=പിന്നെ, ഭൗദാസീന്ദ്രം=ഉദാസീനത,
 സമ്പ്രതി=ഇപ്പോൾ, ത്രുംബകേ=(ത്രി + അംബക) മൂന്നു കുണ്ഡകളുള്ളവളേ! ശര
 ണ്യേ=ശരാണാഹാര! ചിന്തയേ==ജ്ഞാനരൂപേ! (ചിന്ത=ജ്ഞാനം), ശിശുക്ക
 ളോടു=കിടാങ്ങളോടു, ഓരാഞ്ഞാൽ=ഓർക്കാഞ്ഞാൽ, ധർമ്മമുദാഭ=ധർമ്മത്തി
 ന്റെ മൂലം, പന്ന .....ന്നൻ=പന്നഗങ്ങൾ(സപ്പങ്ങൾ) വിഭ്രാഷണങ്ങളെ
 ുയവൻ, ശിവൻ. അനന്ദം=നാദത്തോരം, അതിവിന്നനായ്=ഏറ്റവും
 ദുഃഖിതനായി, നിണ്ണയം=നിശ്ചയമായും, അപണ്ണേ=പണ്ണം (ഇല) കൂടി ഭ
 ക്ഷിക്കാത്തവളേ! തനിയെ കൊഴിഞ്ഞ മാത്തിനില (പണ്ണം) മാത്രം തിന്ന
 കൊണ്ടു ജീവിക്കുന്നതാണു തപസ്സിന്റെ പരമകാഴ്ച. ദേവി തപസ്സുചെയ്ത
 ്പ്പോൾ അതും കൂടി ഉപേക്ഷിക്കയാൽ അപണ്ണ എന്നു പ്രസിദ്ധമായി. ചെ
 ന്നുചേർന്നിരിയാഞ്ഞാൽ=ശിവസമീപത്തുചെന്ന് അവിടത്തോടു ചേർന്നിരിക്കാ
 ഞ്ഞാൽ, ഇന്ദുചൂഡനം=ചന്ദ്രചൂഡൻ, ശിവൻ, കുതുമലം=കൗതുകം, വി
 ശ്വമോഹനവിദ്യ=വിശ്വത്തെ മോഹിപ്പിക്കുക എന്ന വിദ്യ, വെച്ചു=ഉപേക്ഷി
 ച്ച്, മന്മഥൻ=കാമൻ, നിജ്ജനേ=വിജനത്തിൽ, ശിവലിംഗം=ശിവന്റെ
 ബിംബം, അച്ഛ ..... ട്ടുന്നു=പൂജിക്കുന്നു, പോയി=നശിച്ചു, ലോകനായി

നാമഗതികളീശകാമിനി! ഞങ്ങൾക്കിനി
 സ്വാമിനി! നിന്മെയ്കാണാഞ്ഞാമയാവികൾ ഞങ്ങൾ.
 ഒരിടത്തൊരു തരു മുരട്ടു പോയായ് നില്പാ;
 ചരടില്ലെന്നാൽ മണി തരമായണിയാമോ?
 ഭവനമശേഷവുമവിതും നീയില്ലെന്നാ-
 ലെവനുള്ളിതു സത്യം നവനമിതോ തവ?
 വഴികാണാഞ്ഞു ഞങ്ങളുഴലാൽ കഴൽപൂക്കാൽ
 പിഴകൾ മുന്നേചെയ്തഴകാക്കണം ഭേവി!
 ഒഴുകീടുന്ന കൃപ പൊഴിയും കടാക്ഷത്താൽ
 കുഴുകിപ്പോഷം പോക്കി വഴിയിൽ കൂട്ടീടുക.
 സ്വഭക്തജനം വിപത്സമുദ്രനടുവീണു
 സമുദ്ധാരണംചെയ്യാൻ സമത്വം! ജയജയ!
 പുമത്വമതു ക്ഷയനിമിത്തനതേ! ജയ
 സമസ്തേശ്വരി! ജയ നമസ്തേ നമോസ്തു തേ!

കേ=ലോകനാഥ! ലോകസ്ഥിതി = ലോകത്തിന്റെ സ്ഥിതി-നില നില്പ്.
 നിന്തിരുവടി ലോകത്തിൽ അവതരിക്കാത്ത പക്ഷം ലോകംതന്നെ നശിച്ചുപോ-
 കും. നാം=നമ്മൾ, അഗതികൾ=ഗതിയില്ലാത്തവർ, ഇശകാമിനി=ശിവ
 പത്നി! സ്വാമിനി=നാഥ! ആമയാവികൾ=ആമയ(ഭുഖ)ത്തോടു കൂടിയവർ.
 തരു=മരം, മുരട്ട്=വേർ, നില്പാ=നില്ക്കയില്ല, മണി=രത്നം, തരമായ്=തരം
 പോലെ, ഭവനം=ലോകം, അശേഷം=മുഴുവൻ, അവിതും=അവനും ചെയ്യാൻ
 (രക്ഷിപ്പാൻ), എവനുള്ളിതു=ആരുണ്ട്? നവനം=സ്നേഹം. ഇതിവിടേയ്ക്കു
 സ്തുതിയാണോ? അഴലാൽ=ഭുഖത്താൽ, കഴൽ=കാൽ, അഴകാക്കണം=നേ-
 രെയ്ക്കാക്കണം, കൃപ=ദയ, കടാക്ഷത്താൽ=കടക്കുൻ നോട്ടത്താൽ, വഴിയിൽ
 കൂട്ടീടുക=നല്ല വഴിയിൽ ചേർക്കുക, സ്വഭക്തജനം=തന്റെ ഭക്തരായ ആളു-
 കളെ, വിപത് .....വീണു=വിപത്തു്-ആപത്തു് ആകുന്ന സമുദ്രത്തിന്റെ
 നടുവിൽനിന്നു. സമു .....സ്താൻ=കരേറുവാൻ. സമത്വം=സമത്വയാ-
 യവളേ! ജയ ജയ=ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും. പുമത്വം .....നതേ=പുമ-
 ത്വമ്ചതുഷ്ടയത്തിന്റെ (ധർമ്മം, അത്വം, കാര്യം, മോക്ഷം എന്ന നാലു പുരുഷാ-
 ത്വങ്ങളുടെ) നിമിത്തം (കാരണം) അതായതു പുരുഷാത്മങ്ങളുടെ ലാഭത്തിനു
 വേണ്ടി നത (സ്തുത, സല്പാലം സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നവർ) ആയവളേ! സമസ്തേശ്വ-
 റി=സകലത്തിന്നും ഇശ്വരപരി! നമസ്തേ=നിനക്കു നമസ്കാരം. നമോസ്തുതേ=
 നിനക്കു നമസ്കാരം ഭവിക്കട്ടെ.

ഇത്തരം പുരുഷുതന്ത്രമഭ്യസിക്കേണ്ടതാകുന്നു
 ശക്തിപൂജനസ്തുതിസങ്കതനായിരിക്കുമ്പോൾ
 മദ്യമുദംഗാദിശബ്ദമേളിതഗീത -
 ഗുണകോലാഹലങ്ങൾ നിർത്തുന്ന നോരത്തിങ്കൽ
 മത്തകാകിലാലാപമത്തൽപൂണ്ടാടുമാറു
 നിസ്തുലമാധുർയ്യമായ് സുസംഗതവർണ്ണപദ -
 വൃത്തതകോണ്ടമന്മഥവൃത്തകോണ്ടം മനോ -
 മുത്തുവന്നെത്തുമാറു തത്ര കേൾക്കായി വാക്യം:-
 “അഭിതിസുത! ഗുണവിതതിനികേതമേ!
 ഭവതു തവ സുഖം സുമുഖ! ശതമഖ!
 മമിതിതിസുത! മരുതാമധിപതേ!
 മധിതേ ഭക്തി കണ്ടേനതിനാൽ പ്രസാദിച്ഛേൻ.

ദേവേന്ദ്രൻ അശരീരിയായ ദേവീവചനം കേൾക്കുന്നു.
 പുരുഷുതൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ഉത്തമഭക്തി=ഉൽകൃഷ്ടഭക്തി. ശക്തി.....
 സങ്കതൻ=ശക്തി (പരാശക്തിയായ ദേവി)യുടെ പൂജനത്തിലും സ്തുതിയിലും
 സങ്കതൻ. മദ്യമുദംഗാദിശബ്ദങ്ങൾ=മദ്യം, മുദംഗം മുതലായവയുടെ ശ
 ബ്ദങ്ങളോടു മേളിതങ്ങൾ (ഇടകലർന്നു) ആയ ഗീത (പാട്ട്) ഗുണം (ആട്ടം) ഇ
 വയുടെ കോലാഹലങ്ങൾ. ഇവ ഇന്ദ്രന്റെ ഭജനത്തിലുള്ളവയത്രേ. മത്ത....
 ...ലാപം=മത്തമായ-മദിച്ച-കോകിലത്തിന്റെ-കയിലിന്റെ-ആലാപം
 (ഭാഷണം). അത് ഓടുമാർ എന്നു വെച്ചാൽ അതിനെക്കാളധികം. നിസ്തു
 ....മായ്=നിസ്തുലമായ-ഉപമയില്ലാത്ത-മാധുർയ്യത്തോടുകൂടിയതാ
 യി. സുസംഗതം=ശോഭനങ്ങളായ സപരം, വർണ്ണം, പദം ഇവയു
 ടെ വൃത്തം. അത്ഥംവൃത്തം=അർത്ഥത്തിന്റെ ഹൃദ്യത. മനോമുത്തം=മനസ്സു
 നോഷം. സപാശുഭി, വർണ്ണവൃത്തി, പദശുഭി ഇവയോടുകൂടിയതും ഹൃദ
 യംഗമായ അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതുമായ ഒരു വാക്യം കേട്ടു. ആ വാക്യത്തെ
 തന്നെ പറയുന്നു. “അഭിതിസുത” ഇത്യാദി-അഭിതിസുത=അഭിതിയുടെ
 പുത്ര. ഗുണ.....തമേ=ഗുണങ്ങളുടെ വിതതി (സമൂഹം) ക്കു നികേതം-ഗു
 ഹം-ആയവനേ! ഭവതു=ഭവിക്കട്ടെ, തവ=നിനക്കു, സുഖം=സൗഖ്യം, സുമു
 ഖം=സുന്ദര! ശതമഖം=ശതം-ആറു-മഖങ്ങൾ-യാഗങ്ങൾ-ചെയ്തവനേ! ആറു യാ
 ഗങ്ങൾ ചെയ്താൽ ഇന്ദ്രൻ ശതമഖനെന്നു പേർ. മമിതിതിസുത=മമിത
 ന്മാർ-ഹതന്മാർ-ആയ ഭിതിസുതന്മാരോടു (ദൈത്യന്മാരോടു) കൂടിയവനേ! മരു

ഉദിതസ്തുതി കേട്ടേൻ; വിദിതം മനോരഥം;
 തദിദം മഹാരസം യദിദം തവോചിതം;
 ഹിമവൽസുതയായി ക്രമവർ്വിതയായി-
 സ്തമവത്സുരികു ഞാൻ പ്രമദോപദംകെട്ടി
 ശ്രമവജ്ജിതയായിസ്തമവസ്ഥിതയായാൽ
 മദുപസ്ഥിതിഫലമഖിലം വരുത്തുവൻ.
 അത്രയുമല്ല നിന്നാലുക്തമിസ്സവമെനി-
 ക്കെത്രയും പ്രിയം ഏദി; തൃപ്തിയില്ലിതു കേട്ടാൽ;
 വത്സ! വാസവ! ഞാനോ വത്സല നിന്നിൽപ്പാരം
 തപൽസുഖം വരുന്നതൊന്നുസഖം പണ്ടേ മമ.
 അസ്ഥിരയല്ലിന്നും ഞാൻ പത്തുരണ്ടാണ്ടിന്നുള്ളിൽ
 പത്മരജസ്ഥയാവാൻ സത്യമിന്നൊരുമ്പേട്ടേൻ.

താം അധിപതേ=മരുത്തുകൾക്കു (ദേവന്മാരുടെ) നാഥ! മയി=എന്നിൽ, തേ=നിന്റെ. പ്രസാദിച്ചേൻ=ഞാൻ സന്തോഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ഉദിതസ്തുതി=ഉദിതമായ-ഉദിച്ചു, തനിയെ പുറപ്പെട്ട, സ്തുതി. വിദിതം=അറിയപ്പെട്ടു, മനോരഥം=ആഗ്രഹം. തദി..... ..ചിതം=തവ ഉചിതം ഇദം യൽ തൽ ഇദം മഹാരസം (നിനക്കുചിതമായിട്ടുള്ളതെന്തോ അതു മഹാരസമാണ്, എന്നിക്കും രസകരമാണ്). ഹിമവൽസുതയായി=ഹിമവാന്റെ സുത-പുത്രി-യായി, ക്രമവർ്വിതയായി=ക്രമത്തിൽ വളർന്നുവളായി, സമവത്സുരികു = സമവത്തിയുടെ-യമന്റെ-അരികു. ശത്രു പിൻ-അതായതു ശിവൻ. പ്രമദോപദം=പ്രമദ-ഭായ്-യുടെ സ്ഥാനം, ശ്രമവജ്ജിതയായി=ശ്രമത്തോടു-തളച്ചുയോടു-വജ്ജിത (ശ്രുതം) ആയി, സമവസ്ഥിതയായി=സ്ഥിതിചെയ്തുവളായി, മദുപസ്ഥിതിഫലം=എന്റെ ഉപസ്ഥിതി (സേവ)യുടെ ഫലം, അഖിലം=മുഴുവൻ. ഞാൻ ഹിമവൽപുത്രിയായവതരിച്ച് ശിവന്റെ പത്നിയായി ഭവിച്ച് നീ എന്നെ സേവിച്ചതിന്റെ ഫലം മുഴുവൻ വരുത്തുന്നുണ്ട്. ഉക്തം=പറയപ്പെട്ട, സ്തവം=സ്തോത്രം, എത്രയും പ്രിയം=ഏറ്റവും ഇഷ്ടം, ഏദി=ഏതെങ്കിലും (മനസ്സിൽ). തൃപ്തി=അലംഭാവം, വത്സ=ഉണ്ണി! വാസവ=ഇന്ദ്ര! വത്സലം=വാത്സല്യമുള്ളവൻ, തപസ്സുഖം=നിന്റെ സുഖം, ഉത്സവം=അതിപ്രിയം, നിനക്കു സുഖം വരുന്നതു എനിക്കു പണ്ടേ പ്രിയമാണ്. അസ്ഥിരം=സ്ഥിരയല്ലാത്തവൻ, പത്തു രണ്ടാണ്ടിനുള്ളിൽ=ഇരുപതു വത്സരത്തിനകം, പത്മം=പതിയുടെ, അകസ്ഥം=അക

വസ്തുതയെല്ലാം ചൊന്നേൻ; ബുദ്ധിമാനല്ലോ നീയു-
മസ്തുതേ വാസ്തോഷ്വതേ! സ്വസ്തി വിസ്തീർണ്ണകീർത്തേ!”

അമിതരസം വാക്യമശരീരമായേവ-
മമരാധിപൻതാനമരന്മാരും കേട്ടു.

“കിമഹോ കണ്ണേ വീണതമൃതോ പരിചിതം?

സ്വമതാനുകൂലാത്മപ്രമിതം ഭണിതമോ?

മുദിതാ നമ്മിൽ ദേവി; ഗദിതം തയൈവേദം;

കഥിതം ധാതാവിനാൽ വിതഥമായിടുമോ?

ഇയതാ വന്നു സുഖം നിയതമെന്നാകിലും

ക്രിയ താൻ കാണേമാളവും ക്രിയതാം ദേവീപൂജാ.”

ത്തിൽ-മടിയിൽ-സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവൾ, വസ്തുത=വാസ്തവം, ബുദ്ധിമാൻ=ബു-
ദ്ധിയുള്ളവൻ. അസ്തു.....സ്വസ്തി=(ഹേ വാസ്തോഷ്വതേ തേ സ്വസ്തി
അസ്തു) അല്ലയോ വാസ്തോഷ്വതേ-ഇന്ദ്ര-നിനക്കു സ്വസ്തി-മംഗളം-ഭവിക്കട്ടേ.
വാസ്തോഷ്വതി എന്നത് അലുക്യമാസം. വാസ്തുവിന്റെ പതി എന്നർത്ഥം. വാ-
സ്തു എന്നാൽ ഗൃഹഭക്ഷത്രാദികൾ. അവയ്ക്കു ധീഭവത ഇന്ദ്രനത്രേ. വിസ്തീർണ്ണ-
കീർത്തേ=പരന്ന കീർത്തിയുള്ളവനേ!

അശരീരിവാക്കു കേട്ടതിനുശേഷവും ഇന്ദ്രൻ ദേവീപൂജയെ
തുടങ്ങുന്നു. അമിതരസം=അമിതം (അനല്പം) ആയ രസത്തോടുകൂടിയ,
വാക്യം=വചനം, അശരീരം=ശരീരത്തോടുകൂടാത്തത്, ഏവം=ഇവയണ്ണം, അ-
മരാധിപൻ=ദേവന്ദ്രൻ, അമാന്മാർ=ദേവന്മാർ, കിം=എന്ത്, അഹോ==ഹ-
ഷ്ടദ്വാരതകം, കണ്ണേ=കാതിൽ, എന്താണ് കാതിൽ വീണത്? അമൃതോ=അ-
മൃതമോ? പരിചിതം=പരിചയിക്കപ്പെട്ടത്. അമൃത പരിചയിക്കപ്പെട്ടതാണ്,
ഇത് അമൃതല്ല, അതിനെക്കാളധികം രസകരമാണെന്നു ഭാവിം. സ്വമ .....
മിതം=സ്വമതത്തിന്നു, സ്വതഃ ഇച്ഛത്തിന്ന്, അനുകൂലമായ-ചേന്തായ-അ-
ർത്ഥംകൊണ്ടു പ്രമിതം-കണക്കാക്കപ്പെട്ടത്-എന്നുവെച്ചാൽ സേവച്ഛത്തിന്നു
ചേന്ന് അർത്ഥമടങ്ങിയത്, വചനം=വാക്യം, മുദിതം=പ്രസന്നയായി, ദേവി=
പരാശക്തി, ഗദിതം=പറയപ്പെട്ടത്, തയാ ഏവ=അവളാൽതന്നെ, ഇദം=
ഇത്, ഇതു ദേവിയാൽതന്നെ പറയപ്പെട്ടതാണ്, കഥിതം ധാതാവിനാൽ=
ബ്രഹ്മാവിനാൽ പറയപ്പെട്ടത്, വിത.....മോ=വിതഥം (നിഷ്ഠലം) ആകുമോ?
ഇയതാ=ഇതമാത്രംകൊണ്ടു, നിയതം=നിശ്ചയം, ക്രിയ .....ഉപം=ക്രി-
യ (പ്രവൃത്തി, കേട്ടതുപോലെയുള്ള പ്രവൃത്തി) കാണുവരെ. ക്രിയതാം=ചെയ്യു

എന്നെല്ലാം നിനച്ചു ചിത്രാഭിസുരന്മാരും -
 ഉന്നതാനന്ദം ഭക്ത്യാ പിന്നെയും ചെയ്തു സേവ.
 നാകഭോഗങ്ങളെല്ലാമാകവേ ദേവീക്കൊക്കി-
 പ്പാകശാസനൻ പാരിലേകശാസനം വാണു.

വിണ്ണവർസേവ കണ്ടു തിണ്ണമാനന്ദംപൂണ്ടു
 ചണ്ഡിക ജനിപ്പതിനൊന്നു മുതിർന്നുടൻ
 കണ്ണടച്ചിരുന്നള്ള മിടുമൂഡന്റെ മുന്നിൽ
 കന്യകാവേഷംപൂണ്ടു നിന്നാളങ്ങൊരുദിനം
 സുന്ദരകായകാന്തികളും ചെന്നുചേർന്നു
 കണ്ണിണയുണർത്തുമാറെന്നറച്ചുണഞ്ഞപ്പോൾ
 ഒന്നാളു കളുത്തുളളും മന്ദമസ്സമാധിയിൽ
 നിന്നിറങ്ങിച്ചു ചിത്തം കണ്ണുകൾകൊണ്ടു സുഖം
 മുന്നിലേ വിനീതയായ് വന്ദിച്ചു മന്ദാക്ഷിണി
 കന്നൽനേർമിഴിയായ കന്യകതന്നെക്കണ്ടു

പുപ്പടണം, ദേവീപൂജാ=ദേവിയുടെ പൂജ, ഇന്ദ്രാഭി സുരന്മാർ=ഇന്ദ്രൻ മുമ്പായ ദേവന്മാർ, ഉന്നതാനന്ദം (ക്രി. വി.)=ഉന്നതമായ-ഉയർന്ന-ആനന്ദത്തോടെ, നാകഭോഗങ്ങൾ=സ്വർഗ്ഗത്തിലെ ഭോഗങ്ങൾ (സുഖസാധനങ്ങൾ)

ദേവി അവതാരത്തിന്നു ചുരുക്കമായി ശിവന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിക്കുന്നു. വിണ്ണവർസേവ=ദേവകളുടെ സേവ, തിണ്ണം=വേദം, ചണ്ഡിക=ദേവി, മുതിർന്നു=തുനിഞ്ഞു്. കണ്ണു ..... മൂഡന്റെ =കണ്ണടച്ചു് (ധ്യാനനിഷ്ഠ പൂണ്ടു്) ഇരുന്നുള്ളു-ഇരുന്നരുളുന്ന-ശിവന്റെ, കന്യകാവേഷം=കന്യകയുടെ (വിവാഹം കഴിയാത്ത പെൺകിടാവിന്റെ) വേഷം. സുന്ദര.... ളളും=സുന്ദരമായ കായ(ശരീരം) ത്തിന്റെ കാന്തിയുടെ കളളും=മുളള. കണ്ണി.....മാറു്=കണ്ണിണയെ ഉണർത്തുന്നുണ്ടു്. ഏന്നു..... വോൾ=എന്നുവെച്ചു് അടുത്തു ചെല്ലുവോൾ. ധ്യാനനിമി്ലിതമായ ശിവന്റെ ദൃഷ്ടികളെ ഉണർത്തുവാൻ കന്യകയുടെ സൗന്ദര്യപ്രഭാവം അടുത്തു ചെന്നുപ്പോൾ എന്നർത്ഥം. ഒന്നു ..... തുളളും=ഉളളും (മനസ്സു്) ഒന്നു തെളിഞ്ഞു്, മന്ദം=പതുക്കെ. അസ്സമാ..... ചിത്തം=ചിത്തം (മനസ്സിനെ) ആ സമാധിയിൽനിന്നിറങ്ങി, സുഖം=സുഖമാകുംവണ്ണം, മുന്നിലേ=മുന്നിൽത്തന്നെ, വിനീതയായ്=വിനയമുള്ളവളായി, മന്ദാക്ഷിണി=പശ്ചാത്തോടുകൂടിയവളായി. കന്നൽ.....യായ=കന്നൽ-കുടിയുള്ളപ്പോൾ-പോലെയുള്ള കണ്ണുക

നിഷ്ഠയമിയം പ്രിയം സുന്ദരി ഭാഷായണി
നിന്നതെന്നിന്ദുചൈതലിക്കന്നേരമുള്ളിൽത്തോന്നി.

“വന്നതാരാരോമലേ! നിന്നതെന്തേടോ! ഭൂരേ
നിന്നടൽ കാണാഞ്ഞെന്റെ കണ്ണുകൾക്കത്ര വേദം!”
എന്നരുൾകേട്ടു ലജ്ജ വന്നതും നീക്കി വന്ദി-
ച്ചൊന്നുണർത്തിനാൾ ദേവി മന്ദഹാസവും തൂകി.
“ചന്ദ്രശേഖര! വന്നെന്നിന്ന നിൻ പാദപയം
മന്ദിരമനിക്കുന്നാലൊന്നിരക്കുന്നെന്നിന്ന.
നിന്ദ കണ്ടതേ നിങ്ക, ലെന്തേ പിതാവിന്ന
വന്നകപ്പെട്ടതെല്ലാമിന്നഹംകൃതിമൂലം.

ഭോക്തൃഭീയം. ദേവി അടുത്തു വന്നപ്പോൾ, മനസ്സു കൂർത്തു സമാധി അഴിഞ്ഞു ശിവൻ നോക്കിയ സമയത്തു വിനയത്തോടും ലജ്ജയോടും കൂടി തന്റെ മുമ്പിൽത്തന്നെ നിൽക്കുന്ന സുന്ദരിയായ കന്യകയെക്കണ്ടു. നിഷ്ഠയം=നിശ്ഠയം, ഇയം=ഇവൾ, പ്രിയം=പ്രിയയായ, ഭാഷായണി=ഭക്ഷന്റെ പുത്രി-സതീദേവി. ഇന്ദുചൈതലികം=ചന്ദ്രകൂഡം, ശിവൻ. ആ കന്യകയെക്കണ്ടപ്പോൾ ശിവന്റെ മനസ്സിൽ അവൾ തന്റെ പ്രിയയായ സതിയാണെന്നു തോന്നി.

ശിവനും ദേവിയും തമ്മിൽ സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നു. വന്നതാത്=ഈ വന്നു നിൽക്കുന്നവളാരാണ്? ആരോമലേ=സുന്ദരി! ഭൂരേ=അകലെ, വേദം=വിഷാദം, നിന്റെ മേനി കാണാത്തതാൽ എന്റെ കണ്ണുകൾക്കു വളരെ വേദമുണ്ട്. വളരെ വേദമുണ്ട് എന്നു നേരെപ്പറയാതെ ‘എത്ര വേദം’ എന്നു ചോദിച്ചതുകൊണ്ട് എന്റെ വേദാധിക്യം നിനക്കുതന്നെ അറിവുണ്ടല്ലോ എന്നു സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ‘വന്നതാത്’ എന്നു മുതൽ ‘എത്ര വേദം’ എന്നുവരെ ശിവന്റെ ചോദ്യം. ലജ്ജ വന്നതും നീക്കി=വന്ന ലജ്ജയേയും നീക്കി, മന്ദഹാസം=പുഞ്ചിരി, ചന്ദ്രശേഖരം=ചന്ദ്രൻ ശേഖരം (ശിവോലങ്കാരം) ആയവനേ! നിൻ.....യം = നിന്റെ പാദപയം (കഴലി), മന്ദിരമെന്നിക്ക് = എന്നിങ്ങനെ മന്ദിരം (വാസസ്ഥാനം) ആണ്. തൂക്കാലിണയിലാണ് ഞാൻ പാത്തു വരുന്നത്. “പാതകഭീയാ പതിപാദപങ്കജേ ചേൻ” എന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഒന്നിരക്കുന്നൻ=ഒരു കാര്യം ഞാൻ യാചിക്കുന്നു. നിന്ദക....വിന്ദ=എന്റെ പിതാവിന് നിന്നിൽ (നിന്നെക്കുറിച്ച്) നിന്ദയുള്ളതു ഞാൻ കണ്ടു. വന്നകപ്പെട്ടത്=വന്നു പിണഞ്ഞത്, അഹംകൃതി മൂലം=അഹംകൃതി (അഹംകാരം, ഞാനാണ് മേലെ എന്ന

പന്നഗാഭരണ! കേളെന്തതുപറഞ്ഞിട്ടു?
 ഛിന്നകണ്ഠനായവൻ പിന്നെജ്ജീവിതനായി.
 മംഗളാകൃതേ! ശിവ! ശങ്കര! കൃപാങ്കുര-
 മെങ്കലുണ്ടെന്നു വന്നു, സങ്കടംതീർന്നു പാരിൽ.
 നിൻവശേ നില്ക്കേണം ഞാനെൻവശേ മറെറല്ലാരു-
 മെന്നതു ബോധിക്കായി വന്നിതു; പോരുമിനി.
 ഏതൊരു കലേ പിറന്നാത്തകാത്തക! നിന്നെ-
 സ്സന്തതം സേവിക്കാവുന്നതുകൾ ചെയ്തിടണം.

ഗദ്യം) കാരണമായിട്ടാണ്. പന്നഗാഭരണ=സപ്പുട്ടുഷണ! എന്ത ... ..ത്തിട്ടു
 =അതിനി പറഞ്ഞിട്ടു ഫലമെന്തു? ഛിന്ന ... ..യവൻ=അവൻ ഛിന്നക-
 ണ്ഠൻ (ഛിന്നമായ കണ്ഠത്തോടുകൂടിയവൻ, കഴുത്തറവൻ) ആയി. പിന്നെ
 ജീവിതനായി=പിന്നെജ്ജീവിപ്പിക്കപ്പെട്ടു, മംഗളാകൃത=മംഗളസ്വരൂപ! ശി-
 വ=സുഖസ്വരൂപ! ശങ്കര=ശം (മംഗളം) ചെയ്യുന്നവനേ! കൃപാങ്കുരം=കൃപയു-
 ടെ അങ്കുരം (മുള), എങ്കൽ=എന്റെ വേരിൽ, സങ്കടം ... ..പാരിൽ=ലോക-
 ത്തിൽ ഉണ്ടായ ദുഃഖം തീർന്നു. പിതാവിന്റെ കഴുത്തു മുറിഞ്ഞതു് അദ്ദേഹ-
 ത്തിന്റെ അഹങ്കാരം മൂലവും, പിന്നെ ജീവിപ്പിച്ചതു് എന്നെക്കുറിച്ചു കരുണയു-
 ണ്ടുകമൂലവുമാണ്. പിതൃമരണശോകം ഏതു പുത്രിക്കും ദുസ്സഹമാകയാൽ ദയ.
 “സങ്കടം തീർന്നു പാരിൽ” എന്നതുകൊണ്ടു ദക്ഷയജ്ഞം സമാപിക്കാതെ പോ-
 യിരുന്നുവെങ്കിൽ വരുമായിരുന്ന സങ്കടത്തെയാണ് വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നതു്.
 നിൻ വശേ=നിന്റെ വശത്തിൽ (അധീനതയിൽ), ബോധിക്കായിവന്നിതു=
 ബോധിക്കുമാറായി. ശങ്കതി ശിവന്റെ അധീനതയിലും ചരാചരജീവികളെ-
 ല്ലാം ശങ്കതിയുടെ അധീനതയിലും നില്ക്കണം. അങ്ങനെയായാലേ സംസാരം
 നടക്കുകയുള്ളൂ എന്ന് ഇപ്പോൾ എല്ലാവർക്കും അറിയുമാറായി. “ശിവഃ ശങ്കശ്ചാ-
 യുക്തോ യദി ഭവതി ശങ്കതഃ പ്രഭവിതാ” എന്ന വചനപ്രകാരം ശിവന്നു ലോ-
 കത്തിന്റെ സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങളിൽ സാമർത്ഥ്യമുണ്ടാകുന്നതു ശങ്കതിരൂപി-
 ണിയായ ശിവയുടെ സംയോഗംകൊണ്ടു മാത്രമാണെന്നു ശാക്തന്മാർ പറയുന്നു.
 പുരുഷൻ സ്വയമായി ഒരു ക്രിയയും ചെയ്യുന്നില്ലെന്നും, പ്രകൃതിയാണ് എല്ലാ
 ക്രിയകളും ചെയ്യുന്നതെന്നും, പ്രകൃതിയുടെ ഉപലംഭത്താൽ പുരുഷനു കർത്തൃത്വ-
 ത്തെ പറയുന്നുവെന്നു ഉള്ളുവെന്നും സാംപ്രദായം സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു. ഈ വ-
 സ്തുത ഈ സന്ദർഭത്തിൽ സ്മരണീയമാണ്. പോരുമിനി=ഇനി മതി. ഞാനും
 ഭവാനും തമ്മിലുള്ള വിധേയം ഇനി വേണ്ടാ എന്നു സാരം. എന്തൊരു കലേ=
 ഏതൊരു വംശത്തിൽ, അന്തകാത്തക=കാലകാല! സന്തതം=എല്ലാപ്പോഴും

സ്വാതന്ത്ര്യമെന്നിരിക്കെ താതകാൽ സ്നേഹത്തിനാൽ
ഭീതം താവകചിത്തം പുതം തേ കൃപയാലെ.
ജാതം കേവലമെന്നിരിക്കാതെ, മേതെങ്കിലും
പാദങ്ങൾ ശുശ്രൂഷിപ്പാൻ നീ തരികനുജന്തേ.
തന്നീലെന്നാകിൽച്ചൊല്ലാം വന്നീടുമനന്തരം
നന്ദീശപ്രിയ! നിനക്കെന്നാലുമില്ല ചേതം.
എന്നെയും നിന്നെയും നീയൊന്നെന്നു നിനച്ചീടും;
പിന്നെയൊരുള്ള ലോകേ; വന്നുപോം പ്രളയവും.
ഒന്നാഴിയാതെ ചൊന്നെന്നെന്നഴലെല്ലാമിപ്പോൾ;
നിന്നഭിമതം മമ സന്ദേഹമില്ല കേൾപ്പാൻ.”

ഇവർണ്ണം ദേവീഗീതം ദേവദേവേശൻ കേട്ടു
താവുമുൾപ്രീതിയോടെ ദേവിഭയാടരുൾചെയ്തു.

സേവികാർഘ്യം=സേവിഷ്കണ്ഠ, സ്വാതന്ത്ര്യം=സ്വാതന്ത്ര്യം (ഇഷ്ടംപോലെ പ്രവൃത്തിപ്പാൻ ഉള്ള കഴിവ്). താത... ..ത്തിനാൽ=അന്നു ഞാൻ സ്വാതന്ത്ര്യമെടുത്തു പിതാവിങ്കലുള്ള സ്നേഹത്താലാണ്. ഭീതം=ഭയപ്പെട്ട (സംസാരബന്ധത്തിൽ നിന്നു ഭയപ്പെട്ടു, താവകം=നിന്നെക്കുറിച്ചു, ചിത്തം=മനസ്സ്, പുതം==ശുദ്ധമായി (ഭയരഹിതമായി). തേ.... ..ലേ=നിന്റെ ഭയയാൽത്തന്നെ. സംസാരഭീതമായ മനസ്സ് നിന്തിരുവടിയുടെ ഭയ നിമിത്തം ആ ഭയമാലിന്യമകന്നു ശുദ്ധമായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുനീക്ക് അനുജൻ നല്ലൊന്നെന്നു സാരം. ജാതം=ഉണ്ടായി, ആതകം=ഭുഖം, മേതെങ്കിലും=എന്തായാലും, പാദങ്ങൾ=കാലുകൾ. എനിക്കേതായാലും ഭുഖം വന്നു. ഇനി പാദശുശ്രൂഷ ചെയ്യാനനുവദിക്കുന്നു. തന്നീലെന്നാകിൽ=അനുജൻ തന്നില്ലെങ്കിൽ, അനന്തം=ആപത്തു്, നന്ദീശപ്രിയ=നന്ദീശൻ (നന്ദികേശപ്രാൻ) പ്രിയനായവനേ! നിന.... ..ചേതം=അനന്തം വന്നാലും നിനക്കു ചേതമില്ല. വിരക്തനാകയാലെന്നു ഭാവം. എന്നെയും.... ..ച്ചീടും=ഞാനും നീയും ഒന്നാണെന്നു നീ വിചാരിക്കും. നിനക്കു ദേവദൂഷിയില്ലാതാകുമെന്നു സാരം. പിന്നെ .....ലോകേ=പിന്നെ ലോകത്തിലാരുമില്ല. സംസാരചക്രത്തിന്റെ പ്രവൃത്തി നില്ക്കുമെന്നു താല്പര്യം. പ്രളയം=സമുപ്രപഞ്ചനാശം, അഴൽ=ഭുഖം, നിന്നഭിമതം=നിന്റെ ഇഷ്ടം. എന്റെ ഭുഖം ഞാൻ പറഞ്ഞു. ഇനി നിന്തിരുവടിയുടെ ഇല്ല പോലെ ചെയ്യാം. ഇത്രത്തോളം ദേവിയുടെ വചനം.

ശിവൻ ദേവിഭയാട ഹിമവാന്റെ പുത്രിയായിപ്പിറക്കുവാൻ ഉപദേശിക്കുന്നു. ദേവീഗീതം=ദേവിയുടെ ഗീതം-വാക്കിനെ,

“സേവതേ നമൈപ്പതിദേവതേ! ഹിമഗിരി
ദേവതാമൂർത്തി മേനാദേവിതൻ പ്രിയതമൻ.
ആഗ്രഹമവർഷ്ണ കേരുക നീ പുത്രിയാവാൻ
കാൽക്ഷണംപോലും വൃഥാ പാർക്കരുതിനിയെന്നാൽ.
ആക്കമോടവർക്കിന്നു യോഗ്യയാം കുമാരിയായ്
ശീഘ്രം നീ ജനിക്കണം മാർഗ്ഗമിനതു നല്ല.
ഇക്കഥയിപ്പോളാതും കേരുകയും വേണ്ടതാനും;
സാക്ഷാൽത്താൻ നിന്മേയ്കണ്ടാലോർക്കമിച്ചൊന്നു
തെല്ലാം.”

ദേവദേവേശൻ = ദേവദേവൻ (ദേവന്മാർക്കും ദേവൻ) ആയിരിക്കുന്ന
ഈശ്വരൻ, ശിവൻ. ശിവൻ വളരെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു.
“സേവതേ” എന്നു തുടങ്ങി ശിവന്റെ വചനം. സേവതേ=സേവിക്കുന്നു
പതിദേവതേ=പതി ദേവതയായിട്ടുള്ളവളേ, പതിവ്രതേ! ഹിമഗിരി=
ഹിമവൽപർവ്വതം, ദേവതാമൂർത്തി = ദേവതയുടെ-ദേവന്റെ-മൂർത്തി-സ്വരൂപം
പോലെയിരിക്കുന്ന മൂർത്തിയോടുകൂടിയവൻ. ഹിമവാനു പർവ്വതസ്വരൂപം
മാത്രമല്ല, ദേവസ്വരൂപവും കൂടിയുണ്ടെന്നു പ്രസിദ്ധം. ദേവരൂപനാക
യാലാണ് ഹിമവാനു യജ്ഞഭാഗം കല്പിച്ചിട്ടുള്ളത്. “സോമസ്യ രാജന്തഃ കരം
ഗ ഇന്ദോഃ ശൃംഗീ സമുദസ്യ ശിശുമാദോ ഹിമവതോ ഹസ്തീ” എന്നു ത്രുതിയും

“ശൈലാനാം ഹിമവന്തഞ്ച നദീനാം ചൈവ സാഗരം
ഗന്ധർവ്വാനാമധിപതിം ചക്രു ചിത്രരഥം വിധിഃ”

എന്നു ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണവുമുണ്ട്. മേനാദേവി=പിതൃക്കളുടെ മാനസപു
ത്രിയും ബ്രഹ്മവാദിനിയും യോഗിനിയുമായ ദേവി.

“തേഷാമു മാനസി കന്യാ മേനാ നാമ മഹാഗിരേഃ
പത്നീ ഹിമവതോ യസ്യഃ പുത്രോ മൈനാക ഉച്യതേ”

എന്നു ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണം. പ്രിയതമൻ=ഭർത്താവ്, അവർഷ്=ഹിമവാനും മേ
നയ്യും. നീ പുത്രിയായിപ്പിറക്കണമെന്ന് അവർക്കാഗ്രഹമുണ്ട്. അതിനാലാ
ണു നമ്മെ സേവിക്കുന്നതെന്നു സാരം. കാൽക്ഷണം=ഒരു ക്ഷണത്തിന്റെ
കാലംശം (ക്ഷണം = എത്രയും ചുരുങ്ങിയ സമയം). വൃഥാ = വെറുതെ,
പാർക്കരുത്=താമസിക്കരുത്, ആക്കമോട്=സുഖമോടെ, അവർഷ്=മേനാ
ഹിമവാന്മാർ, യോഗ്യ=അനുരൂപ, കുമാരി=പുത്രി, ശീഘ്രം=വേഗത്തിൽ.
മാർഗ്ഗം .....നല്ല=ആ മാർഗ്ഗം ആണ് നല്ലത്, ഇക്കഥ=ഈ വാത്ത്. ഇപ്പോ
....താനും=ഈ വാത്ത്മാനും ഇപ്പോൾ ഗുഹയായി വെച്ചാൽ മതി എന്നതും.

ഏകിലങ്ങനെയെന്നു തങ്ങളിൽ പറഞ്ഞൊത്തു
 പുംഗവാസനൻ സർവ്വമംഗലാദേവിതാനം
 സ്വർന്നാദികൾ പുനർദ്വന്ദ്വനത്തിങ്കലെന്നു
 ഭർത്താവെച്ചു താപകർന്നു ലഭിച്ചവർ
 പിരിഞ്ഞ വൃത്തമേതുമറിഞ്ഞീലാരുമതു
 വിരിഞ്ചവിരചിതപ്രപഞ്ചസാക്ഷികളിൽ.

അക്കാലം ചിൽക്കാതലിൽ തൃക്കാൽവിന്യാസംകൊണ്ടു
 സൽക്കാരയോഗ്യൻ മഹാഭാഗ്യവാൻ ഹിമഗിരി

സാക്ഷാൽ=പ്രത്യക്ഷമായിട്ട്. ഞാൻ നിന്മെയ്.....തെല്ലാം=ഞാൻ
 നിന്റെ ശരീരം നേരിട്ടു കണ്ടാൽ ഇപ്പറഞ്ഞതെല്ലാം ഓർക്കും. ഇത്രത്തോളം ശി
 വന്റെ വാക്കാണ്. തങ്ങളിൽ പറഞ്ഞൊത്തു=തമ്മിൽ പറഞ്ഞു സമ്മതിച്ചു,
 പുംഗവാസനൻ=വൃഷവാഹനൻ, സർവ്വമംഗലാദേവി=ഇശ്വരപരി. “ശർവാണീ
 സർവ്വമംഗലാ” എന്നമരം. സ്വർന്നാദികൾ=സ്വർന്നം (ആലിംഗനം) മുതലായ
 വ. പുനർദ്വന്ദ്വനത്തിങ്കൽ=പിന്നെക്കാണുന്ന സമയത്തു്, ഭർത്താവെച്ചു=നിശ്ച
 യം ചെയ്തു്, താപകർന്നം=സന്താപത്തിന്റെ കർന്നം (കറവു്), ലഭിച്ചവർ=
 ലഭിച്ചു് + അവർ, വൃത്തം=കഥ. വിരിഞ്ച.....സാക്ഷികൾ=വിരിഞ്ച
 നാൽ വിരചിതങ്ങളായ (നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട) പ്രപഞ്ചങ്ങളുടെ സാക്ഷികൾ; ചര
 ചരങ്ങൾക്കെല്ലാം സാക്ഷികളായവർ.

“ആദിത്യചന്ദ്രാവനലോ/നിലശ്ച
 ദ്രൗൺദ്രമിരാപോ ഹൃദയം യമശ്ച
 അഹശ്ച രാത്രിശ്ച ഉഭേ ച സന്ധ്യ
 ധർമ്മശ്ച ജാനാതി നരന്യ വൃത്തം”

എന്ന പ്രമാണത്താൽ ആദിത്യചന്ദ്രാദികളാണ് പ്രപഞ്ചസാക്ഷികൾ. അവരി
 ലാരുമതന്നെ, ദേവിയും ശിവനും തമ്മിൽ ഇങ്ങനെ നിശ്ചയം ചെയ്തു പിരിഞ്ഞ
 കഥ അറിഞ്ഞില്ല.

ഹിമവാനെയും തൽപുരമായ ഓഷധിപ്രസ്ഥാത്തയും
 വർണ്ണിക്കുന്നു. അക്കാലം=ദേവി ഹിമവൽപുത്രിയായവതരിക്കുവാൻ ഉറച്ച
 കാലത്തു്. ചിൽക്കാ.....ന്യാസം=ചിത്തിന്ന (ജ്ഞാനത്തിന്ന) കാതലാ
 യവന്റെ അതായതു ശിവന്റെ പദന്യാസം. “തുഗമാം ഹിമാദ്രിമേലങ്ങൊ
 രു ഭാഗത്തിങ്കൽ” ആണല്ലോ ശിവൻ തപസ്സു ചെയ്യുന്നതു്. സൽ ...ഗൃഹം=
 സൽക്കാരത്തിന്ന യോഗ്യൻ, ചൂജ്യനായവൻ. മഹാ ...വാൻ=വലിയ ഭാ

ആ ചന്ദ്രന്മാരും മേലിലാശയേ തനിക്കൊരു
 ലേശവും ക്ലേശാങ്കുരമേശതെന്നു നിത്യം
 ആശയുണ്ടാകുന്നതു മീശങ്കൽ സമർപ്പിച്ചു
 പൂജിച്ചു ഭൂതേശനെ മേന്യാ സാകം വാണു;
 സ്ഥാവരരാജനിവൻ; ദേവതകളിലേകൻ;
 ദേവരാജനു സമൻ; പീവരഗുണഭൂമി;
 ശ്രീപതി ശിവരതിദീപദീപിതചിത്തൻ,
 ശേഖധിപതിക്കാപ്തൻ, പാവനാചാരവൃത്തൻ,
 ബ്രഹ്മവാത്സല്യശുദ്ധൻ, സമ്മതതപോവൃദ്ധൻ,
 ജിഹ്വാഗ്ദേവബലനമഹേശ്വരഭക്തൻ.

ഗുണോത്തമനായനൻ, ആ ചന്ദ്രന്മാരും = ചന്ദ്രനും താരങ്ങളും (നക്ഷത്രങ്ങൾ) ഉള്ള കാലത്തോളം, അതായത് ഏതു കാലത്തും. ആശയേ = ആശയത്തിൽ (മനസ്സിൽ), ലേശവും = അല്പവും, ക്ലേശാങ്കുരം = ക്ലേശത്തിന്റെ മുള. ഏശതത് = എല്ലാത്തത്, ആശ = ആഗ്രഹം, ഇശങ്കൽ = ഇശംപരങ്കൽ, ഭൂതേശനെ = ശിവനെ, മേന്യാ = മേനോദേവിയോടു, സാകം = കൂടെ. ഹിമവാൻ ശിവനെ പൂജിച്ചു കൊണ്ടു മേനോദോടുകൂടി വസിച്ചു. സ്ഥാവരരാജൻ = സ്ഥാവരങ്ങളുടെ (പച്ചതങ്ങളുടെ) രാജാവ്, ഇവൻ = ഹിമവാൻ, ദേവതകളിലേകൻ = ദേവതകളിൽ (ദേവന്മാരിൽ) ഒരാൾ, ദേവരാജനു സമൻ = ദേവേന്ദ്രനു തുല്യൻ. ദേവതയും രാജതയും യജ്ഞാംശഭോജിതവും ഉണ്ടാകയാൽ ഇന്ദ്രനോടു സാമ്യം. പീവരഗുണഭൂമി = പീവരങ്ങൾ (തടിച്ചവ, വലിച്ചവ) ആയ ഗുണങ്ങൾക്കു ഭൂമി-ഇരിപ്പിടം-ആയവൻ, ശ്രീപതി = ശ്രീക്ക്-സമ്പത്തിന്-പതി. ശിവ..... ചിത്തൻ = ശിവരതി (ശിവഭക്തി) ആകുന്ന ദീപത്താൽ ദീപിതം (പ്രകാശിതം) ആയ ചിത്തത്തോടുകൂടിയവൻ അഥവാ ശ്രീപതിയിലും-വിഷ്ണുവിലും-ശിവനിലുമുള്ള രതിയാകുന്ന ദീപത്താൽ ദീപിതചിത്തൻ, ശേഖ..... ക് = ശേഖധി-നിധി-കളുടെ പതിക്ക-കുബ്ജരൻ, ആപ്തൻ = വിശ്വപസ്തൻ. കുബ്ജരനും ഹിമവാനും തമ്മിൽ സാമീപ്യസംബന്ധത്താൽ പ്രിയസുഹൃത്തുക്കളാണു്. പാവ..... വൃത്തൻ = പാവനങ്ങൾ-ശുദ്ധികരങ്ങൾ-ആയ ആചാരം വൃത്തം-സദൃശം-ഇവയോടുകൂടിയവൻ. ഹിമവാൻ തന്നിൽനിന്നു പ്രവഹിക്കുന്ന ഗംഗയുടെ ജലംകൊണ്ടു സർപ്പം ശുദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. ബ്രഹ്മ..... ശുദ്ധൻ = ബ്രഹ്മാവിന്റെ വാത്സല്യം കൊണ്ടു ശുദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചവൻ. ബ്രഹ്മാവ് മാനസചൂരിയായ മേനയെ കൊടുത്തതിനു പുറമെ പച്ചതരാജനെന്ന പദവിയും ഹിമവാൻ നൽകിയതിനാൽ വാത്സല്യം സ്പഷ്ടം. സമ്മതതപോവൃദ്ധൻ = സമ്മതന്മാർ-സമ്മാനിക്കപ്പെട്ടവർ-ആയ തപസ്

പാഴ്വാരാതേ സുഖം വാഴ്വാനവനുണ്ട-
 ഷോഷധിസാരാകരമോഷധിപ്രസ്ഥം പുരം.
 ദേപഷമാത്സത്യാസുയാദോഷവജ്ജിതപൗരം
 പൃഷഭാസപരമണീഭീഷിതാന്തരധപാന്തം.
 അമരാവതീ സഖി, മധുരാഭയാഭ്യേ ചേട്ടാ-
 വിതരാസ്തേച്ചേടികൾ; നിതരാം നന്നപ്പരി.
 ഉദരേ വാഴുന്നവരജരാമരർ; തേഷാം
 മുദിരമാഗ്ഗ്വം പാശ്വേപ നദരാജനം പാശ്വേപ.

വൃദ്ധന്മാരോട്-വലിയ തപസ്വികളോട്-കൂടിയവൻ; എന്നു വെച്ചാൽ തപോ
 വൃദ്ധന്മാരെക്കുറിച്ചു വലിയ ബഹുമാനമുള്ളവൻ. ജിഹ്വ.....ബുദ്ധൻ=ജി
 ഹ്വങ്ങൾ-വക്ത്രങ്ങൾ-ആയ വാക്കുകളുടെ ഭേദത്തിൽ (പിളർപ്പിൽ) ബുദ്ധൻ-ജാ
 ഗരൂകൻ. മഹേ.....ഭക്തൻ=ശിവഭക്തൻ. ഇത്രയും ഹിമനിരിയുടെ
 വിശേഷണം. ഇപ്രകാരമെല്ലാമിരിക്കുന്ന ഹിമനിരി മേനയോടുകൂടി വസിച്ചു.
 എവിടെ വസിച്ചുവെന്നു പറയുന്നു. പാഴ്=പാട്, കഷ്ടത, വാരാതെ=
 വരാതെ, സുഖം (ക്രി. വി.)=സൗഖ്യത്തോടെ, ഷോഷധിസാരാകരം=കുഷ
 ധികളുടെ-ദിഗ്വ്യേഷധങ്ങളുടെ-സാരത്തിന്ന് ആകാരം-വിളനിലം-ആയ. ഷോ
 ഷധിപ്രസ്ഥം=ആ പേരുള്ള, പുരം=രാജധാനി. ഷോഷധിപ്രസ്ഥത്തെ വർണ്ണി
 കുന്നു. ദേപഷ.....പൗരം=ദേപഷം, മാത്സ്യം (മത്സരം), അസ്യയ എന്നീ
 ദോഷങ്ങളില്ലാത്ത പൗരന്മാരോടുകൂടിയത്. അവിടെയുള്ളവർക്ക് ഈ ദോഷങ്ങ
 ലില്ലെന്നർത്ഥം. പൃഷ .....ധപാന്തം=പൃഷാപ്-സ്യുൽ-പോലെ ഭാസപ
 രങ്ങൾ-ഭാസിക്കുന്നവ-ആയ മണികളാൽ ഭീഷിതം-പേടിപ്പിക്കപ്പെട്ടത്-ആ
 യ ആന്തരം-അന്തർഗത്തുള്ള-ആയ ധപാന്തത്തോട്-ഇതളിനോട്-കൂടിയത്.
 സൂർയ്യനെപ്പോലെ ദീപ്തിമത്തുകലായ രത്നങ്ങൾ ഇതട്ടിന്ന് അകത്തേയ്ക്കു കടപ്പാൻ
 വയ്യാതാക്കുന്നുവെന്നർത്ഥം. അമരാവതി=ഇന്ദ്രപുരി, സഖി=തോഴി, മധുരാ
 യോഭ്യേ=മധുരയും അയോധ്യയും, ചേട്ടൗ=ചേടികൾ (ഭാനികൾ), ഇത
 രാഃ=മറയ്ക്കു പുരികൾ, തച്ചേടികൾ=അവരുടെ (ചേടികളുടെ) ചേടികൾ,
 നിതരാം=എറ്റവും, അമരാവതി ഷോഷധിപ്രസ്ഥപുരിയുടെ തോഴിയാണ്; ക
 റെയൊക്കെ സാമ്യമുള്ളതാണെന്നു സാരം. മധുരപുരിയും അയോധ്യപുരിയും
 ഭാസികൾ ആകുന്നതേയുള്ളൂ. പിന്നെയുള്ള പുരികൾ ഭാസീഭാസികൾ മാത്രം.
 ഇങ്ങനെ ആ പുരി ഏറ്റവും ഉത്കൃഷ്ടയാണ്. ഉദരേ=ഉള്ളിൽ, അജരാമരർ=
 ജരാമരങ്ങളില്ലാത്തവർ. അതിനുള്ളിൽ പാർക്കുന്നവർക്കു വാല്യവും മരണ
 വുമില്ല. “യൗവനാന്തം വയോ യസ്തിൻ നാന്തകഃ കസുമായുധാൽ” എന്നു ക
 മാദസംഭവത്തിലും ഷോഷധിപ്രസ്ഥത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നിടത്തു് ഈ ആശയം കാണു
 ന്നു. തേഷാം=അവർക്കു (ഉദരേ വാഴുന്നവർക്കു), മുദിരമാഗ്ഗ്വം=മോഹമാഗ്ഗ്വം

സുതരാം ഭരാസദമസുരാദികൾക്കു-
മതമൊന്നിരിക്കട്ടേ; കഥയാച്ചരം കഥാം.

മാനനീയോരുഗുണൻ സാനമാനൊരുദീനം
ഭാനമാനദിക്കുമ്പോൾ സ്നാനസംഭ്രമവശാൽ
മാനസം സരോവരം മീനസംഘട്ടോജപലൽ-
ഫേനസംഭിന്നവീചി ധീനസംധീനപ്രധീ-
നാനസഞ്ചാരിഹാസസപാനസമ്പദാ മുദ-
സ്ഥാനസംപ്രദർശനമാനസല്ലാപപരം

(മുദിരം=മോഹം.) പാദോപ=പാദപത്തിൽ .(സമീപത്തിൽ) ആണ്. നദരാജൻ=നദങ്ങളുടെ (അതുതീമസുരസ്സുകളുടെ) രാജാവ്, അതായതു മാനസസാസ്ത്രി. മാനസസരസ്സും അവിടെ പാദപവത്തിയാണ്. സുതരാം=ഏറ്റവും, ഭരാസദം=ഭൃഷ്ടാപം, അസുരാദികൾക്കു=അസുരന്മാർ മുതലായവർക്ക്, അനമതം=സമ്മതം. ആ പൂരം അസുരാദികൾക്കു പ്രവേശിപ്പാൻ കഴിയാത്തതാണെന്ന് അവിടത്തെ സമ്മതമാണ്. അതിരിക്കട്ടേ. കഥയാചി=പറയാം, അഹം=ഞാൻ, കഥാം=കഥയെ. ആരംഭിച്ച കഥ പറയാം.

ഹിമവാൻ സരസ്സിൽനിന്ന് ഒരു പെണ്ണിടാവിനെ കിട്ടുന്നു. മാനനീയോരുഗുണൻ = മാനനീയങ്ങളും ഉരുക്കളും (മഹത്തുക്കൾ) ആയ ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ. സാനമാൻ=പവ്വതം, ഹിമവാൻ, ഭാനമാൻ=സൂര്യൻ. സ്നാന..... വശാൽ=സ്നാനത്തിനുള്ള സംഭ്രമം-തപര-നിമിത്തം, മാനസം=മാനസമെന്നു പേരായ, സരോവരം=ശ്രേഷ്ഠമായ സരസ്സിനെ. ബ്രഹ്മാവിന്റെ മാനസസൃഷ്ടിയാകയാൽ ആ സരസ്സിനു മാനസം എന്നു പേരുണ്ടായി. അതിനാൽ തന്നെ അതു സരോവരം ആയി. മീനസംഘട്ടോ.....സമ്പദാ=മീനങ്ങളുടെ സംഘട്ടംകെഴുത്ത് ഉജ്ജ്വലത്തുള്ളതായ ഫേനങ്ങളോടു സംഭിന്നമായ വീചികളിൽ ധീനം, സംധീനം, പ്രധീനം ഇവയെ അനുസഞ്ചാരിക്കുകയായിരിക്കുന്ന ഹാസങ്ങളുടെ സ്വാനസമ്പത്തുകൊണ്ട്. (മീനങ്ങൾ=മത്സ്യങ്ങൾ; സംഘട്ടം=കൂട്ടിമുട്ടൽ, ഉജ്ജ്വലത്തുള്ളതായ=ശോഭിക്കുന്നവ; ഫേനങ്ങൾ=നരകം; സംഭിന്നങ്ങൾ=ഇടകലർന്നവ; വീചികൾ=തിരമാലകൾ; ധീനം, സംധീനം, പ്രധീനം=മൂന്നു പക്ഷികളുടെ പതനഭേദങ്ങൾ. ധീനം=പതനമാത്രം, സംധീനം=സമുദാകംവണ്ണമുള്ള പതനം, പ്രധീനം=വേഗത്തിലുള്ള പതനം. ഈ ഭാവത്തിൽ കതാന്തങ്ങളായ പദങ്ങളാകുന്നു, അനുസഞ്ചാരികൾ=അനുസരിച്ചു സഞ്ചരിക്കുന്നവ, ഹാസങ്ങൾ=അരയന്നങ്ങൾ, സ്വാനസമ്പത്തു്=സ്വാന (സ്വനം) ത്തിന്റെ സമുദധി.) മുദ=മുദവാകംവണ്ണം. സ്ഥാന.....പരം=സ്ഥാനസന്ദർശനത്തിൽ മാനസദ്യോപം-ബഹുമാനത്തോടു

ശ്രോണസമ്പദദൃശ്യം ചീണനഗന്ധചാഹ-
 ദാനസമ്മാനകരം മാനസദോഷഹരം
 മേനാവല്ലഭൻ പ്രാപിച്ചുനാതിരേകഹീനം
 പീനഗംഭീരപൂരം പാനകസുധാസപാദ-
 ശീതനിമ്ബലജലം പുതസന്തണിരീതം-
 മാതപജ്യോൽസ്സാവാതപാതപാവിതം നിത്യം
 ഏനോമഷ്ണജപസ്സാനസപത്യാദാന-
 ദ്വാനതപ്പണസപാദ്യോയാദികനിത്യകർമ്മം

കൂടിയ സല്ലാപം ചെയ്യുന്നത്. മത്സ്യങ്ങളുടെ കൂട്ടം കൂട്ടമായുള്ള ചാട്ടത്തിൽ
 അവതമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടുകയാൽ നരകം പ്രകാശിക്കുന്നു. ആ നരകഭോക്തൃകല
 ന് തിരമാലകളിൽ ഹംസങ്ങൾ പല പ്രകാരത്തിൽ തത്തിച്ചാടിക്കളിക്കുന്നു.
 അവയുടെ കൂജിതത്തെ സരസ്സിന്റെ സബഹുമാനസല്ലാപമായി കല്പിച്ചിരിക്കു
 ന്നു. ശ്രോണ .....കരം=ശ്രോണസമ്പദത്തിന്നു ദൃശ്യപ്രീണനനായ ഗന്ധ
 വാഹന്റെ ദാനംകൊണ്ടു സമ്മാനത്തെ ചെയ്യുന്ന (ശ്രോണസമ്പദം=മൃഷ്ടിന്റെ
 ഉള്ളൂ; ദൃശ്യപ്രീണനൻ=ദൃശ്യമാകംവണ്ണം പ്രീണിപ്പിക്കുന്നവൻ. ഗന്ധവാഹൻ=
 വായു, ദാനം=കൊടുക്കൽ, സമ്മാനം=സല്ലാപം). സരസ്സു മണമുള്ള സമീര
 ണനെ നക്ഷി ശ്രോണത്തെ സല്ലരിക്കുന്നു. മാന .....ഹരം=മാനസത്തിന്റെ
 -മനസ്സിന്റെ-ദോഷങ്ങളെ അകറ്റുന്നു. മേനാവല്ലഭൻ=മേനയുടെ ഭർത്താവ്,
 ഹിമവാൻ. പ്രാപിച്ചു=ചേൺ, ഉന്നാതിരേകഹീനം=ഉന്നാതിരേകങ്ങൾ
 (കറവാ കൂട്ടതല) ഇല്ലാത്ത. പീന .....പൂരം=പീനം-പ്രമുഖം-ആയും
 ഗംഭീരം-ആഴമുള്ളത്-ആയുമിരിക്കുന്ന പൂര (ജലസമൂഹം)ത്തോടുകൂടിയ. പാന
 .....ജലം=പാനകം (പാനകമെന്നു പ്രസിദ്ധമായ പാനീയം) പോലെയും
 സുധ-അമൃതം-പോലെയും സപാദ-മധുരം-ആയും ശീതമായും നിമ്ബലമായും
 മിരിക്കുന്ന ജലത്തോടുകൂടിയ പുത .....തീർത്ഥം=പുതം-ശുദ്ധം-ആയ സന്ത
 ണിതീർത്ഥം അതായതു നല്ല മണികളെക്കൊണ്ടുള്ള കടവ് (തീർത്ഥം) ഉള്ളത്. ആ
 ത.....വിതം=ആതപം (വെയിൽ) ജ്യോൽസ്സ (നിലാവ്) വാതം (കാറ്റ്)
 ഇവയുടെ പാതത്താൽ പാവിതമായ (ശുദ്ധമാക്കപ്പെട്ട). നിത്യം=നാശമില്ലാത്ത.
 “മീനസംഘ....” എന്നു മുതൽ “മാനസദോഷഹരം” എന്നു വരെയും “ഉന്നാ
 തി....” എന്നു തുടങ്ങി “നിത്യം” എന്നു വരെയും മാനസസഭാവരത്തിന്റെ
 വിശേഷണം. അങ്ങനെയുള്ള സഭാവരത്തെ പ്രാപിച്ചു എന്ന് അനപയാ. ഏ
 നോ.....നിത്യകർമ്മം=ഏനോമഷ്ണങ്ങളുടെ (ഏനസ്സുകളുടെ =പാപങ്ങ
 ലെ, മഷ്ണം ചെയ്യുന്ന=നശിപ്പിക്കുന്നവയും അഥമഷ്ണങ്ങൾ എന്നു പ്രസി
 ദ്ധങ്ങളും നിത്യം ജപിക്കേണ്ടവയുമായ മന്ത്രങ്ങളുടെ) ജപം, സ്തനം, സപത്യാ

ചെയ്തു സംബ്രീതനായി നൽമേലുലസംവീതനായ്-
 പുതനായ് നികേതനം യാതുമാരംഭിച്ചപ്പോൾ
 പഞ്ചയജ്ഞാദിപുണ്യസഞ്ചയം സ്വയം വാ കിം?
 കിഞ്ചന നോക്കിങ്ങെന്ന കൊഞ്ചുന്ന മൊഴികേട്ടു.
 അമൊഴി തേടിച്ചെന്നു കൺമുന മനസ്സമാ-
 യുന്മനായിതം ക്ഷണം തന്മയം വന്നു ഘനം.
 കല്പകവല്പീപുഷ്പതല്പശായിതകായ-
 മത്തുഭതം കന്യാരത്നമക്ഷിഗോചരമായി.
 ദൃഷ്ടികൾക്കതു സുധാവൃഷ്ടിയെന്നതു പോലെ;
 തൃഷ്ടിയും പൂണ്ടു നിധികിട്ടിയപോലെ മനാ.

ഭാനം (സ്വപ്നം=പൂജയുടെ ഭാനം), ധ്യാനം, തപ്തം (ദേവഷിപിതൃക്കളുടെ
 തൃപ്തിക്കായിട്ടുള്ള ജലാദി ഭാനം), സ്വാധ്വായം (ആ പേരിൽ പ്രസിദ്ധവും ദി
 നംതോറും ചെയ്യേണ്ടതുമായ വേദപാഠം) മുതലായിട്ടുള്ള നിത്യകർമ്മം. സമ്പ്രീ
 തൻ=സത്തുഷ്ഠൻ. നൽമേലു ..... തൻ=നല്ല ചേലത്താൽ-വസ്ത്രത്താൽ-
 സംവീതൻ-വേഷിതൻ. പുതൻ=തൂലൻ, നികേതനം=ഗുഹ, യാതം=
 പോകുവാൻ, യാതംഭിച്ചപ്പോൾ=തുടങ്ങിയപ്പോൾ. പഞ്ച .. ..ഞ്ചയം=
 പഞ്ചയജ്ഞങ്ങൾ മുതലായ പുണ്യങ്ങളുടെ സഞ്ചയം-കൂട്ടം. (സ്വാധ്വായം, അ
 ഗ്നിഹോത്രം, അതിഥിപൂജ, പിതൃതപ്തം, ബലികർമ്മം എന്നിവയെ പഞ്ചയ
 ജ്ഞങ്ങളെന്നു പറയുന്നു). സ്വയം വാ കിം=താൻ തന്നെയോ? താൻ പതി
 വായിച്ചെയ്യാറുള്ള പഞ്ചമഹായജ്ഞങ്ങൾ തുടങ്ങിയ പുണ്യങ്ങളുടെ സമൂഹം ത
 ന്നെ ഉടലെടുത്തു വന്നിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നുമെന്നർത്ഥം. ഇതു “കന്യാ
 രത്നമക്ഷിഗോചരമായി” എന്നതിനോടു ചേർന്നുപയിക്കണം. കിഞ്ചനം=
 കുറഞ്ഞൊന്ന്, നോക്കിങ്ങെന്നു=നോക്കു + ഇങ്ങു + എന്നു, കൊഞ്ചുന്ന=അ
 വ്യക്തമധരമായിപ്പറയുന്ന. മൊഴി=വാക്ക്. ഇങ്ങോട്ടൊന്നു നോക്കണോ എ
 ന്നൊരു വാക്ക് കേട്ടു. അമൊഴി=ആ വാക്ക്; തേടി=ആരാഞ്ഞു, കൺമുന=
 കൺകോണം, മനസ്സമായ്=മനസ്സുമാണിച്ച്. കണ്ണും മനസ്സും ആ വാക്ക്
 കേട്ടേട്ടേത്തല്ലു ചെന്നു എന്നർത്ഥം. ഉന്മനായിതം ക്ഷണം=ക്ഷണനേരം ഉന്മ
 നായിതം (ഉൽക്കണ്ഠിതം) ആയി. എന്താണതെന്നറിയാത്തുയാൽ ക്ഷണനേ
 രം ഉൽക്കണ്ഠയുണ്ടായി. തന്മ=തന്നപ്പോൾ, ഘനം=കനത്ത. ഉടനെ മനസ്സിനു
 വലിയ തണുപ്പും വന്നു (തന്മ കൊണ്ടു പൊഴിഞ്ഞാരമർ-രാമചരിതം). ക
 ല്പ .....കായം=കല്പകവല്പികളുടെ പുഷ്പങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള തല്പത്തിൽ ശാ
 യിതമായ-കിടത്തപ്പെട്ട-കായത്തോടുകൂടിയ. അത്തുഭതം=ആശ്ചര്യകരമായ,
 കന്യാരത്നം=രത്നം പോലെയുള്ള കന്യക, അക്ഷിഗോചരമായി=അക്ഷികൾക്കു

എന്നപ്പോൾ ഹിമഗിരിമന്നാനന്ദമന്ദം
 തന്നത്താനറിയാതെ നിന്നുപോയ് വിസ്മയനായ്.
 ചെന്നപ്പൊഴുകിടാവിനെപ്പന്നിയെഴ നിന്നുകണ്ടു
 കണ്ടപ്പബീജകാന്തികണ്ടുവിളനിലം.

“എന്നപ്പാ! നന്നേ! നന്നോരുണ്ണിപ്പണ്ണിന്റെ രൂപം;
 വണ്ണിപ്പാനാരാലാവു? കണ്ണിപ്പോൾക്കണ്ണായി മേ.
 ചന്ദ്രബിംബായുതാഭം സന്ദരമുഖാഞ്ജനം
 കന്ദമന്ദാരോദാരമന്ദമാസാലംകൃതം.

ശോചനം (വിഷയം) ആയി; കാണപ്പെട്ട ദൃഷ്ടികൾക്കു=കണ്ണുകൾക്കു്, അതു=ആ കന്യകയുടെ ദർശനം, സുധാപുഷ്പി=അമൃതവർഷം, തുഷ്ടി=സന്തോഷം, നിധി=നിക്ഷേപം, മനം=മനസ്സ്, എന്നപ്പോൾ=എന്ന നേരം; ഇങ്ങനെ വന്ന സമയത്തു്, ഹിമഗിരിമന്നൻ=ഹിമവാണെന്ന പദ്യരാജൻ, ആനന്ദമന്ദം (ശ്രീ. വി.)=ആനന്ദംകൊണ്ടു മന്ദം (അലസം) ആകുവണ്ണം, ആനന്ദജാഡ്യത്താലേ. വിസ്മയനായ്=വിസ്മയിക്കുന്നവനായിട്ടു്. കന്യകയെക്കണ്ടപ്പോൾ ഹിമവാൻ വിസ്മയത്താൽ സ്തബ്ധനായി നിന്നുപോയി. ചെന്ന.... .... വിനെ=ചെന്ന് + അപ്പൊഴുകിടാവിനെ. സന്നിയെഴ=സന്നിധിയിൽ (അടുത്തു്). കണ്ട.... ....നിലം=കണ്ടപ്പന്റെ -കാമന്റെ-ബീജമായ കാന്തികണ്ടുത്തിൽ (കാന്തിപ്രദാരത്തിൽ) വിളനിലമായ. ഇതു ചെന്നുകിടാവിന്റെ വിശേഷനാം. ഹിമവാൻ ആ കന്യാരാത്രിയെ അടുത്തുചെന്നു നോക്കി എന്നു സാരം.

കന്യകയെ കണ്ടു ഹിമവാൻ മനസ്സുകൊണ്ടു പറയുന്നു. എന്നപ്പാ=അത്തുതദ്യോതകമായ വ്യാക്ഷേപകം. നന്നേ നന്നു=നല്ലതേ നല്ലതു്, ഉണ്ണിപ്പണ്ണിന്റെ=പിഞ്ചു പെണ്ണിന്റെ, രൂപം=സൗന്ദര്യം. “രൂപം സ്വഭാവേ സൗന്ദര്യേ” എന്നു മേദിനി. വണ്ണിപ്പാൻ=വിവരിച്ചു പറയാൻ. ആരാലാവു=ആരെക്കൊണ്ടു കഴിയും? കണ്ണി.... ....മേ=ഇപ്പോൾ എന്റെ കണ്ണു സമചലമായി എന്നർത്ഥം. രണ്ടാമത്തെ ‘കണ്ണിനു’ ഭാഗ്യവത്തായ കണ്ണു എന്നർത്ഥം. ആ രൂപത്തെ വണ്ണിക്കുന്നു. “ചന്ദ്രബിംബാ—” ഇത്യാദി. ചന്ദ്രബിംബായുതാഭം = ചന്ദ്രബിംബങ്ങളുടെ അയുതത്തിന്റെ (പതിനായിരത്തിന്റെ) അതായതു പതിനായിരം ചന്ദ്രബിംബങ്ങളുടെ ആഭിപ്രായത്തോളമുള്ള ആഭയോടുക്രിയ. സന്ദരമുഖാഞ്ജനം=സന്ദരമായ മുഖപത്മം. കണ്ട.... ....കൃതം=കന്ദം (മുല്ലപ്പൂവു) പോലെയും കന്ദാരം (മന്ദാരപ്പൂവു്) പോലെയും ഉദാരമായ (മന്ദാരമായ) മന്ദാരാസത്താൽ അലംകൃതമായതാകുന്നു.

ചാരുചാദങ്ങൾ കണ്ടു തീരു ഞാനുരചെയ്യാം
 പാരിജാതങ്ങളെല്ലാം ക്രൂരജാതികൾ പാരിൽ.
 പാരിജാതങ്ങളെന്നാൽ മേരുജാതങ്ങളെന്നാം;
 മേരുജാതാനേപോയി; തീരുമെന്നാധിശേഷം.
 ഭൂരിശോഭാലവാലം വാരിലേ രൂഢമൂലം
 താരിലേ ഗാഢവൈരം സാരലാവണ്യപൂരം.
 ഭൂരിശോബാലോചിതസൈപരവാലനേ പദേ
 മാറിലാമ്മാറു ചേർപ്പാൻ പാരമാരോരായ് വൃ പോൽ!

ചാരുചാദങ്ങൾ=ഭംഗിയുള്ള കാലടികൾ, തീരു=തീർച്ച, പാരിജാതങ്ങൾ=പാരിജാതപ്പുഷ്പങ്ങൾ, ക്രൂരജാതികൾ=ക്രൂരങ്ങളായ ജാതികൾ, പാരിൽ=ഭൂമിയിൽ, പാരിജാതപ്പുഷ്പങ്ങൾ മറ്റുതരങ്ങളാണ് പാദങ്ങളെന്നു സാരം. അഥവാ പാരിജാതങ്ങൾ കല്പവൃക്ഷങ്ങൾ, ക്രൂരജാതികൾ ദയയില്ലാത്തവ എന്നർത്ഥം കല്പവൃക്ഷങ്ങൾ പ്രാർത്ഥിതവസ്തുക്കളെ നല്കുക മാത്രമേ ചെയ്തുള്ളൂ. പാദങ്ങൾ പ്രാർത്ഥിക്കാതെതന്നെ സർപ്പാഭീഷ്ടങ്ങളെ പ്രദാനം ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ അവ ക്രൂരജാതികളാണെന്നു ഭാവം. പാരി.....തങ്ങളെന്നാം=പാരിജാതങ്ങളെന്നുവെച്ചാൽ മേരുജാതങ്ങളെന്നാണർത്ഥം. “പാരിണോദ്ദേജ്ജാതഃ പാരിജാതഃ” അതായതു പാരിയിൽ-പർവതത്തിൽ-നിന്നു ജനിച്ചതു എന്ന വൃതപത്തിപ്രകാരം പാരിജാതങ്ങൾക്കു മേരുജാതങ്ങൾ (മേരുവിൽനിന്നു ജനിച്ചവ) എന്നർത്ഥമാക്കാം. മേരുജാതങ്ങൾ എന്നതിന്നു “മേ-രുജാ-തങ്ങൾ” അതായതു തങ്ങൾ എന്നിരിക്കു രുജ (വേദന; വേദനാജനകങ്ങൾ) യാണ് എന്നും ഒരുർത്ഥമെടുക്കാം. ഒരേ ശബ്ദംകൊണ്ടു പറയപ്പെട്ട രണ്ടർത്ഥങ്ങൾക്കു അദ്ദേഹം കല്പിച്ചാൽ പാരിജാതങ്ങൾ എന്നിരിക്കു രുജാകരങ്ങളാണെന്നു വരുന്നു. പാദങ്ങളെ കണ്ടപ്പോഴാകട്ടേ—മേ=എന്റെ, രുജാ=വേദന, താനേ പോയി=സ്വയമേ തീർന്നു. തീരു.....ശേഷം=എന്റെ ആധിപത്യം ശേഷം തീർന്നു. ഇങ്ങനെ പാദങ്ങൾക്കു പാരിജാതങ്ങളിൽനിന്നു വ്യതിരേകമുണ്ടു്. ചേറൊരും വ്യതിരേകങ്ങളുണ്ടെന്നു കാണിക്കുന്നു. ഭൂരിശോഭോച്ചാദി—ഭൂരി.....വാലം=ഭൂരിശോഭ (വളർച്ച ശോഭ)യാകുന്ന ആലവാലത്തോടു-തടത്തോടു-കൂടിയതു്. വാരിലേ=വെള്ളത്തിൽതന്നെ, രൂഢമൂലം=രൂഢമായ മൂലത്തോടു കൂടിയതു്, താർ = പുഷ്പം, ഗാഢവൈരം = ഗാഢമായ വൈരത്തോടു കൂടിയതു് (പുഷ്പത്തെക്കാൾ മറ്റുതരമെന്നർത്ഥം). സാരലാവണ്യപൂരം=സാരമായ ലാവണ്യമാകുന്ന പൂര (ജലസമൃദ്ധം) തോടു കൂടിയതു്. ഇങ്ങനെയെല്ലാമിരിക്കുന്നതാണ് പദം. ആലവാലം, വാരിയിൽ വേരുറയ്ക്കൽ, പുഷ്പങ്ങളിൽ വൈരം, ജലപൂരം എന്നിവയും പാരിജാതത്തിന്നില്ല. ഭൂരിശഃ=വളരെ പ്രാവീണ്യം. ബാലോ.....ലനേ=ബാലോചിതമായ സൈപരവാ

ഭൂജോമേഘമുണ്ടോ പാരമെന്നാലും കോളേ,
 ഹീരശോഭയ്ക്കോ ഹാനി ഹീ! രജോരാജിമേളേ?
 ഭാരികാകാരാ സേയം ഭൂരഭൂരാഭാ ഗിരാ,-
 മാദമോ? ജാനേ കഥം താരഹാരോരോരുമാം?
 കാ രതിശചീരംഭാമേനകോർച്ചശ്യാദികൾ?
 ഭാരതീലക്ഷ്മീധാത്രിമാരിലാരെന്നോക്കണം.
 വെണ്മതിത്തെല്ലൊന്നല്ലീ, നന്മലരല്ലാ മൗലൈ
 കിമ്മുവേ കൺമുന്നെന്നാൽ മന്മഥേ മഹേശ്വരീ.”

ലനത്തോടുകൂടിയ. പദേ=കാലുകളേ. മാരി....ചെപ്പാൻ=ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നതും. പാര.....ചോൽ=ആരാണു ചോൽ കാക്കത്തത്? എല്ലാവരും വിചാരിക്കുന്നതും. ഭൂജോമേളം=ഭൂവിലെ രജസ്സിന്റെ മേളം (ചേർച്ച). പാരം=ഛായ, കോളേ=കൊള്ളാം, ഹീരശോഭയ്ക്കോ=ഹീരത്തിന്റെ (വൈരക്കല്ലിന്റെ) കാനിഷ്ഠ, ഹാനി=കുറവ്, ഹീ=ഹീ (പ്രാക്ഷേപകം). രജോരാജിമേളേ=രജോരാജിയുടെ-പൊടിക്കൂട്ടത്തിന്റെ-ചേർച്ചയിൽ. മേനിയിൽ പൊടി പുരണ്ടിരുന്നാലും കൊള്ളാം. വൈരക്കല്ലിന്നു പൊടി പറ്റിയാലും നിറക്കുറവു വരില്ലല്ലോ. ഭാരികാകാരാ=ഭാരിക-ബാലിക-യുടെ ആകാരം പോലെയുള്ള ആകാരത്തോടുകൂടിയ (ആകൃതി കണ്ടാൽ ഒരു ബാലികയെന്നുപോലിരിക്കുന്ന). സേയം=ആ ഇവൾ. ഭൂര.....ഗിരാം (ഗിരാം ഭൂരഭൂരാഭാ)=ഗീരകൾ-വാക്കുകൾ-ക്കു ഭൂരഭൂരയായ (വളരെ അകന്നു, അവിഷയമായ) ആഭയോടുകൂടിയവളാണ്. ആരഹോ=ആരാണിവൾ, അന്വോ! ജാനേ കഥം=ഞാനെങ്ങനെ അറിയുന്നു. താര.....ഹാം=താരമായ-മുഴുത്ത ഹാരത്തോടുകൂടിയ ഉരോരുന്മാർ-സ്തനങ്ങൾ-ഉള്ള. അങ്ങനെയിരിക്കുന്ന ഇവൾ ആരാണെന്നു ഞാനെങ്ങനെ അറിയുമെന്നതും. കാഃ=ആരാണു? രതി.....ദികൾ=രതി, ശചി (ഇന്ദ്രാണി), രംഭ, മേനക, ഉർവ്വശി മുതലായവർ. അവരായും ഇവളോടു സമകളല്ലെന്നതും. ഭാര.....മാരിൽ=ഭാരതി (സൗസപതി) ലക്ഷ്മി (ശ്രീ.ഭഗവതി) ധാത്രി (ഭൂമി) എന്നിവരിൽ. ഇവരിലാരാണെന്നു നോക്കേണ്ടതുളളു. വെണ്മതിത്തെല്ലൊന്നു്==വെണ്മതിയുടെ (വെളുപ്പുള്ള ചന്ദ്രന്റെ) ഒരു കല. അല്ലീ=അല്ലേ? നന്മലരല്ലാ=നല്ല മലർ (പുഷ്പ) അല്ല. മൗലൈ=മുടിയിൽ, കിം മുഖേ കൺമൂന്നു്=മുഖത്തു മൂന്നു കണ്ണല്ലേ? എന്നാൽ=മുടിയിൽ ചന്ദ്രക്കലയും മുഖത്തു മൂക്കണ്ണുമാണെങ്കിൽ. മന്മഥേ=നാം വിചാരിക്കുന്നു, മഹേശ്വരീ=മഹേശ്വരിയാണ്. [ഹിമവാന്റെ ഈ വിചാരത്തിൽ നാനാഭാവങ്ങൾ റൂപങ്ങളാകുന്നുണ്ട്. അവയെ സൂക്ഷിച്ചു മനസ്സിലാക്കേണ്ടതാണ്. ആദ്യം അപൂർവ്വസൗന്ദര്യശാലിനിയായ പിഞ്ചുപെൺ

അഗ്രിരാജന്യൻ ധന്യൻ ചിദ്രസായനം പിബൻ
 ക്ഷുദ്രസംസാരഭ്രമനിദ്രയും കളഞ്ഞേവം
 ഹൃദ്രജാദരിദ്രാണൻ മുദ്രസാദരിദ്രാണൻ
 തദ്രകാമിനീമറിഞ്ഞുദ്രസം കൂപ്പി വാഴ്ത്തി.
 “കുർമ്മഹേ നമസ്കാരമംബ! ഹേ! പ്രസീദ മേ,
 സുഭഹേവാകിലോകസ്തംഭരേതവേ തുഭ്യം.
 നിർമ്മദേ! നിത്യോന്നതേ! ശർമ്മദേ! ശോണാധരേ!
 ധർമ്മദേവതേ! കംബുനിർമ്മലാശയേ! ജയ.

കിടാറിന്റെ ദർശനത്തിൽ വിസ്മയം. ‘ചന്ദ്രബിംബായുതാഭം’ ഇത്യാദിയിൽ നിന്നു വൃഞ്ജിക്കുന്ന കൗകയുടെ ഗുണാധികൃത വിസ്മയത്തിന്നുദീപനം. “പാരിജാതങ്ങളെന്നാൽ” ഇത്യാദിയിൽ അതു വാത്സല്യസ്നേഹമായി മാറുന്നു. ബാല്യോചിതസൈപരചാലനാദി ചേഷ്ടകൾ അതിന്നുദീപനം. ഒടുവിൽ ദേവീവിഷയകമായ രതിഭാവമായിപ്പരിണമിക്കുന്നു. ‘ആരോഹോ ജാനേ കഥം’, ‘വെണ്മതിത്തെല്ലൊന്നല്ലീ’ ഇത്യാദികളിൽനിന്നു വൃഞ്ജിക്കുന്ന വിതർക്കം മുതലായവ തദനുഭാവങ്ങൾ.]

മഹേശ്വരിയാണ് തന്റെ മുമ്പിൽ പ്രത്യക്ഷീഭവിച്ചതെന്ന് റിഞ്ഞു ഹരിമവാൻ ഭക്തിഭരിതനായി സ്തുതിക്കുന്നു. അഗ്രിരാജന്യൻ=പദ്മതരാജൻ, ഹരിമവാൻ. ധന്യൻ=ഭാഗ്യവാൻ, ചിദ്രസായനം=ചിത്ത (ജ്ഞാനം) ആകുന്ന രസായനത്തെ. രസായനമെന്നാൽ ജരാവ്യാധിഹരമായ കൗഷധമെന്നർത്ഥം. പിബൻ=പാനം ചെയ്യുന്നവനായിട്ട്, ക്ഷുദ്രസംസാരഭ്രമനിദ്ര=ക്ഷുദ്രമായ സംസാരഭ്രമമാകുന്ന നിദ്ര (ഉറക്കം). സംസാരഭ്രമം ജ്ഞാനത്തെ ആവരണം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അതിനെ നിദ്രയായി രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഏവം=ഇവണ്ണം, ഹൃദ്രജാദരിദ്രാണൻ=ഹൃദ്രജ-ഹൃദയവ്യഥ-യിൽ ദരിദ്രനായവൻ; ഹൃദയവ്യഥയില്ലാത്തവൻ. മുദ്രസാദരിദ്രാണൻ=മുദ്രസത്തിൽ (സന്തോഷരസത്തിൽ) അദരിദ്രാണൻ (ദരിദ്രനല്ലാത്തവൻ); സന്തോഷസമ്പന്നൻ. തദ്രകാമിനീം=തദ്രന്റെ (ശിവന്റെ) പത്നിയെ, അറിഞ്ഞു്=മനസ്സിലാക്കിട്ട്, ഉദ്രസം (ക്രി. വി.)=ഉത്ഥിതമായ രസത്തോടു-ഭക്തിയോടു-കൂടി. വാഴ്ത്തി=സ്തുതിച്ചു, കുർമ്മഹേ=ഞങ്ങൾ ചെയ്യുന്നു, നമസ്കാരം=നമസ്കാരത്തെ. അംബ ഹേ=അല്ലയോ അമ്മേ? പ്രസീദ=നീ പ്രസാദിച്ചാലും, മേ=എനിക്ക് അയിക്കാണ്ടു. സുഭ.... തവേ=സുഭന്റെ ഹേവാകി ലോകത്തിന്റെ (ലീലാജനങ്ങളുടെ) സ്തംഭത്തിനു (നിശ്ചലസ്ഥിതിക്കു) ഹേതുവായ, തുഭ്യം=നിനക്കായിക്കൊണ്ടു “കുർമ്മഹേ നമസ്കാരം” എന്നതിനോടനുപയം. നിർമ്മദേ=

പാരിൽ നീളെയും വ്യാപ്തം പാലിൽ നെയ് പോലെ പാ
നീലരത്താഭം ഭീഷ്മം ബാലികാരൂപം പ്രാപ്തം. [തന്താൽ
ഭൂലതാസൃഷ്ടലോകപാലനത്തിനോ ചൊൽ നീ
നീലലോഹിതവാമേ! കാലമോ ലീലായിതേ?
പാലമോ ഭവാങ്ങ്ങ്വേ കോലമിക്കാണായതും?
ശീലമോ നിൻചിലിപ്പിക്ക പാലനം ജഗത്തിന്റെ?
തൽകാലോചിതയുക്തിതൽകാലോചിതം വേദം
ഭഗ്ഗ്വലാളിതം തവ തൃക്കാലോ തിരവതും?

മദമില്ലാത്തവളേ! നിത്യോന്നതം=എല്ലാത്തോഴും ഉന്നതയായവളേ! ശമ്ഭദേ=ശ
മ്ഭത്തെ (സുഖത്തെ) ദാനം ചെയ്യുന്നവളേ! ശോണാധരം=ശോണം-രക്തവ
ണ്ണം-ആയ അധരത്തോടു കൂടിയവളേ! ധമ്ഭദേവതേ=ധമ്ഭത്തിന്നധിഭവത
മേ! കാഞ്ച .....ശയേ=കാഞ്ച (ശംഖം) പോലെ നിമ്ബലമായ ആശയ
(മനസ്സ്) മുളയ്ക്കുവളേ, ജയ=നി ജയിച്ചാലും (സർവ്വോൽകൃഷ്ടനായവന്തിച്ചാലും)
പാരിൽ.....വ്യാപ്തം=ലോകത്തിലെല്ലാകത്തും വ്യാപിച്ചു. ഈ വ്യാപ്തി
തിരിച്ചറിവാൻ വയ്യാത്തതാണെന്നു 'പാലിൽ നെയ് പോലെ' എന്ന ഉപമ
കൊണ്ടു കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. നീലരത്താഭം=നീലക്കല്ലിന്റെതു പോലെയുള്ള
പ്രഭയുള്ള, ഭീഷ്മം=ജപിക്കുന്ന - (ഇവ നീ എന്നതിന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ)
ബാലി.....പ്തം=ബാലികയുടെ രൂപത്തെ പ്രാപ്തയായി, ഭൂല .....
ത്തിനോ=ഭൂലതകൾ (പുരികക്കൊട്ടികൾ) കൊണ്ടു സൃഷ്ടമായ ലോകത്തിന്റെ
രക്ഷണത്തിനോ? ഭൂലതകൾകൊണ്ടു സൃഷ്ടിക്കുക എന്നു വെച്ചാൽ ഇല്ലാമാ
ത്രംകൊണ്ടു സൃഷ്ടിക്കുക എന്നതും. ഭൂലപനമാണല്ലോ അന്തർഗ്ഗതത്തെ സൂചി
പ്പിക്കുന്നത്. നീല .....വാമേ=നീലലോഹിതന്റെ (നീലവണ്ണവും ലോ
ഹിത (രക്ത)വണ്ണവും പുണ്ടവന്റെ, ശിവന്റെ; (ശിവനു കണ്ണും നീലവണ്ണവും,
ഈ രക്തവണ്ണവുമാണ്) വാമ-പത്നി-ആയവളേ! കാല.....യിതേ=ഇതു
ലീലായിതത്തിൽ (ലീല ചെയ്യുന്നതിൽ) പററിയ സമയമാണോ? ഉലകെണ്ടും
നിറഞ്ഞരുളുന്ന നിന്തീരുവടി ഒരു പെൺകുഞ്ഞിന്റെ വടിവു പുണ്ടതു ലോക
ത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനാണോ? അതോ ഇതൊരു ലീലയോ? ലീലയ്ക്കുള്ള സമയ
മാണോ ഇതു? പാലമോ=പാലമാണോ, ഭവാങ്ങ്ങ്വേ=സംസാരസമുദ്രത്തിൽ,
കോലം=രൂപം, ഇക്കാരണമായ സ്വരൂപം സംസാരസമുദ്രത്തെത്തരണം ചെയ്യു
ത്തിനുള്ള പാലമാണോ? ശീലമോ=സ്വഭാവമോ, നിൻ ചിലിപ്പിക്ക=നിന്റെ പു
രികക്കൊട്ടിക്കു. പാല.... ത്തിന്റെ=ലോകത്തിന്റെ രക്ഷണം. ലോ
കരക്ഷണമാണല്ലോ നിന്റെ പുരികക്കൊട്ടിയുടെ പതിവായ ശീലം? തൽ-കാ....
.....ചിതം=തൽകാലത്തിങ്കൽ ഉചിതങ്ങളായ യുക്തിതൽകാലങ്ങളെക്കൊണ്ടു

അക്കാദിക്രിയമാണം ദിക്കാലനിവേദനം
 സൽക്കാരപൂർവ്വം തപയാ ദുഷാലോ നിയോജിതം?
 തൃക്കാലോടണവതോ തീക്കാലാവതല്ല മേ;
 ദുഃഖാലാവതു കേണേൻ; വൈക്ക ലോചനമെങ്കൽ,
 ദുഃഗ്ഗേ! ദുഃഗ്ഗ്വൈദത്യവഗ്ഗ്വിഷ്ണുദിഖഡ്ഗേ!
 മൽഗേഹം പാഹി ഭദ്രേ! മുൻഗരശ്ശുലോദഗ്രേ!
 അംബികേ! മമ ഹൃദി ചിന്തയമിദം രൂപ-
 മുന്മിഷേദനാരതം കല്പഷവിഷ്ണുഷഡം.

ആലോചിക്കപ്പെട്ടു. വേദം=മാ, ഭഗ്ഗ്വാളിതം=ഭഗ്ഗ്വാൽ (ശിവനാൽ) ലാളി
 ക്കപ്പെട്ടു. തപ==നിന്നെ, തിരവതും=തിരയുന്നതും. യുക്തിതർക്കങ്ങളോടു
 കൂടി പശ്ചാലോചിക്കപ്പെട്ടതായ വേദം ശിവന്റെ ലാളനത്തിനു പാത്രമായ
 നിന്റെ ശ്രീപാദത്തെയാണല്ലോ ആരാധിക്കുന്നത്. അക്കാ .....മാണം=അ
 ക്കൻ (സൂര്യൻ) മുതലായവരാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന. ദിക്കാലനിവേദനം=ദിക്ക
 കളുടേയും കാലങ്ങളുടേയും നിവേദനം (ജ്ഞാപനം). സല്ക്കാരപൂർവ്വം (ക്രി. വി.)
 =സല്ക്കാരത്തോടുകൂടി, തപയാ=നിന്നാൽ, ദുഷാലോ=കണ്ണിനാലോ, നിയോ
 ജിതം=നിയോഗിക്കപ്പെട്ടു. സൂര്യചന്ദ്രാദികൾ ദിക്കുകളേയും കാലങ്ങളേയും
 അറിയിച്ചുവരുന്നതു നിന്തിരുവടിയുടെ കണ്മനകൊണ്ടുള്ള നിയോഗമനുസരി
 ച്ചാണോ? നിന്തിരുവടി സർവ്വശക്തയായ ശ്രീമഹാദേവി തന്നെയല്ലേ എന്ന്
 ഈ വിതർക്കങ്ങളുടെ സാരം. അതേ എന്നു സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടു തുടൻ പറയു
 ന്നു—തൃക്കാ.....ല്ല മേ=തൃക്കാലോടു ചേരുന്നതു (മുക്തി ലഭിക്കുന്നതു) തി
 കാൽ (സംസാരരഹിതകളുടെ സമ്മർദ്ദത്താൽ) എന്നിങ്ക് ആവതല്ല. ദുഃഖാൽ=
 ദുഃഖം ഹേതുവായിട്ട്, ആവതു=കഴിയുന്നതു, കേണേൻ=ഞാൻ പ്രലപിച്ചു.
 വൈക്ക.....ങ്കൽ=എന്റെ പേരിൽ കടാക്ഷിക്കണോ. ദുഃഗ്ഗേ=ദുഃഗ്ഗ്വാദേ
 വി! ദുഃഗ്ഗ്വ്വ .....ഖഡ്ഗേ=ദുഃഗ്ഗ്വ്വനാരായ ദൈത്യന്മാരുടെ വഗ്ഗ്വൈ
 ഷ്ണുദിക്കുന്നതായ ഖഡ്ഗത്തോടുകൂടിയവളേ! (ഖഡ്ഗം=വാൾ). മൽഗേ
 ഹം=എന്റെ ഗൃഹത്തെ, കലത്തെ. പാഹി=പാലിച്ചാലോ, ഭദ്രേ=മംഗല്യരൂപ
 യായവളേ! മുൻഗരശ്ശുലോദഗ്രേ=മുൻഗരം, ശുലം എന്ന ആയുധങ്ങളെക്കൊ
 ണ്ട് ഉദഗ്ര (ഉൽകൃഷ്ട)യായവളേ! അംബികേ=അമ്മേ! മമ ഹൃദി=എന്റെ ഹൃ
 ദയത്തിൽ, ചിന്തയം=ജ്ഞാനരൂപമായ. ഇദം രൂപം=ഈ സ്വരൂപം, ഉന്മി
 ഷേൽ=ഉന്മേഷിക്കണം (പ്രകാശിക്കണം). അനാരതം=എല്ലാജ്ഞാഴ്ക, കല്പഷ
 വിഷ്ണുഷഡം = കല്പഷമാകുന്ന വിഷത്തിന്നുഷയമായ; രൂപവിശേഷണം.

യേശുനാരദാദീനാം ബ്രാഹ്മണഭേദവർഷീണാം
 ചാർമ്മണം കൺകൊണ്ടാകിൽ കാണാനും കിട്ടാ നിന്നെ
 വാങ്മനസാതിഭ്രമിം തപാം മനീഷികൾ ചൊല്ലു;
 ഞാൻ മഹാജാലൂനിൻ കാണെതിന്നാളായ്ക്കുന്നു.
 ആണമെന്നമേ കിം മേ? കാണനോ? മേശഡ്യം ദ്രവം;
 തീർമ്മ കേളൊന്നേ യാചേ; മാം മഹേശ്വരി! പാഹി!
 പ്രാക്ശുദ്ധം മനോ; മമ വാക്ശുദ്ധിയിപ്പോൾ വന്നു;
 ദ്രാക്ശാധി ഭേദശുദ്ധൈവ ഭാഷിണ്യദയാനിയേ!”

യേശു.....ദീനാം=യേശുൻ, നാരദൻ തുടങ്ങിയുള്ള. ബ്രാഹ്മണ.....
 ണാം=ബ്രഹ്മണികൾക്കും ഭേദവർഷികൾക്കും. യേശുൻ ബ്രഹ്മണിയും നാരദൻ
 ഭേദവർഷിയുമാകുന്നു. ള്ഷികൾ ഏഴു വിധമെന്നു രത്നകോഷത്തിൽ പറയുന്നു:—

“സപ്ത ബ്രഹ്മണി-ഭേദവർഷി-മഹാഷി-പരമഷയഃ
 കാന്ധഷിശ്ച ശ്രുതഷിശ്ച രാജഷിശ്ച ക്രമാവരഃ”

ബ്രാഹ്മണനായിത്തീർന്നിച്ച് ള്ഷിയായവൻ ബ്രഹ്മണി. ഭേദവർഷി. ശ്രുതപ
 വുള്ളവൻ ഭേദവർഷി. മഹാനായ (ജ്ഞാനി) ള്ഷി മഹാഷി. ശാസ്ത്രത്തിൽ
 ള്ഷിതലുനായവൻ പരമഷി. വേദകാന്ധത്തിൽ ള്ഷിയായവൻ കാന്ധഷി.
 ശ്രുതംകൊണ്ട് ള്ഷിയായവൻ ശ്രുതഷി. ള്ഷിതലുനായ രാജാവ് രാജഷി.
 ചാർമ്മണം.....ണ്ടാകിൽ=ചാർമ്മണമായ കണ്ണ (ചർമ്മക്ഷുസ്സ) കൊണ്ടാ
 യാൽ, കിട്ടാ=കിട്ടുകയില്ല. ജ്ഞാനക്ഷുസ്സുകൊണ്ടായാലേ കാണാൻ കിട്ടുകയു
 ള്ള എന്നർത്ഥം. വാങ്മനസാതി ഭ്രമിം=വാങ്മനസങ്ങൾക്കു (വാക്കിനും മനസ്സി
 നും) അതിഭ്രമി അതായത് അവിഷയമായിട്ട്, തപാം=നിന്നെ, മനീഷികൾ=
 വിദവാന്മാർ. ഞാൻ.....ല്ലൻ=മഹാജാലൂൻ (വലിയ മൂലൻ) ആയ ഞാൻ.
 കാണെ.....ന്നു=കാണുവാൻ ശക്തനായിത്തീർന്നു. ആണമേ.....മേ=
 എന്റെ അമ്മേ! എനിക്ക് എന്ത് ആണമ (പ്രപഞ്ചം, ശക്തി) യാണുള്ളത്,
 കാണനോ=ഞാൻ നിന്നെ കാണുമോ? മേശഡ്യം=മൂലത, ദ്രവം=ഉറച്ചതാ
 ണ്, തീർമ്മ=തീർച്ച, ഒന്നേ യാചേ=ഒന്നേ ഞാൻ യാചിക്കുന്നുള്ളൂ, മാം=എ
 ന്നെ. എന്നെ രക്ഷിക്കണേ എന്നേ എനിക്കുപേക്ഷയുള്ളൂ. പ്രാക്=മുമ്പിൽ,
 ശുദ്ധം=ശുദ്ധമായി, മനോ മമ=എന്റെ മനസ്സ്. വാക്ശു.....വന്നു=
 ഇപ്പോൾ വാക്കിനു ശുദ്ധിയും വന്നു. ദ്രാക്=വേഗത്തിൽ, ശാധി=ശാസി
 ചാലും, ഭേദശുദ്ധൈവ=ഭേദത്തിന്റെ ശുദ്ധിക്കായിക്കൊണ്ട്. ഭാഷി.....
 നിയേ=ഭാഷിണ്യത്തിനും ദയയ്ക്കും നിധി (ഇരിപ്പിടം) ആയവരേ! മുമ്പു മന
 സ്സുകൊണ്ട് നിന്തിരുവടിയെ ധ്യാനിക്കുകയാൽ മനസ്സ് ശുദ്ധമായി. ഇപ്പോൾ
 കണ്ട് സംസാരിച്ചതിനാൽ വാക്കും ശുദ്ധമായി. ഇനി പുത്രീരൂപേണ ആലിം

ഇപ്രകാരത്തിലോരോന്നും പ്രകാശനം ചെയ്തി-
ത്തൽപ്പദേ വീണ തൊഴുതല്ലകാലം നിഷ്കമ്പോൾ
നില്പാരു ഗിരീന്ദ്രനോടപ്പൊഴുതരുൾ ചെയ്താ-
ളല്ലലഭഭഗ്യാമാ ചിൽപരിവൃദ്ധാരാമാ.

“സജ്ജനശിരോമണേ! നിജ്ജനേ വനേ കിട-
ന്നിജ്ജനം മുഷിയുന്നു; വജ്ജനം ചെയ്യായ്ക്കു നീ.
മച്ചരിതങ്ങൾ ചെയ്യാ, മച്ഛനില്ലമ്മയില്ല;
മിച്ചമില്ലൊരു ബന്ധു, പശ്യ ഞാനേകാകിനി:
അച്ഛിതൻ വിശേഷകസാമയ്യതേശാനപ്രിയ-
നച്ഛനായതു ഭവാനിജ്ജനത്തിനെനോക്കു.

ഗനാദികൾ ചെയ്യാൻ സാധിപ്പിച്ചു ഭേദത്തുകൂടി വരുത്തിത്തരണമെന്നു സാരം.
“മൽഗേഹം പാഹി”, “ശാധി ഭേദത്തുകൂടെ” എന്നിവയിൽനിന്നു ഭേവി പു-
ത്രിയായിജ്ജനിക്കണമെന്നുള്ള അഭിലാഷം വ്യഞ്ജിക്കുന്നു. “ആഗ്രഹമവർക്കുണ്ടു
കേൾക്കു നീ പുത്രിയാവാൻ” എന്ന ശിവനിയോഗം ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

ഭക്തികൊണ്ടു സന്തുഷ്ടയായി ഭേവി അരുൾചെയ്യുന്നതും
ഹിമവാൻ ഭേവിയെ പുത്രിയായി പ്രാപിക്കുന്നതും. ഓരോന്നും =
ഓരോ വാക്ക്, ഉൾപ്രകാശനം = ഉള്ളിലെ വെളിച്ചംകൊണ്ടു, അതായതു് ഉ-
ള്ളിൽ തോന്നിയ പ്രകാരം. തൽപദേ = അവളുടെ (ഭേവിയുടെ) കാല്പുൽ, അ-
ല്ലകാലം = കുറച്ചു സമയം, ഗിരീന്ദ്രനോടു് = പർവ്വതരാജനോടു്, ഉല്ല ..... മാ =
ഉല്ലാഭം (കരിങ്കുവളപ്പുവിന്റെ ഇതൾ) പോലെ ശ്രാമമുഖസ്സായ. ചിൽ
..... രാമാ = ചിത്ത (ജ്ഞാനം) കൊണ്ടു പരിവൃദ്ധന്മാർ (പ്രഭുക്കന്മാർ) ആയ
വരെ അതായതു മഹാജ്ഞാനികളെ ആരാമിപ്പിക്കുന്നവർ (ആരാമിപ്പിക്കുക =
രതി അതായതു ഭക്തി തോന്നിക്കുക). ഹിമവാൻ സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടു മുമ്പിൽ
നില്ക്കുമ്പോൾ ഭേവി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. സജ്ജനശിരോമണേ = സജ്ജനങ്ങൾ
ക്കു മുടിരത്തമേ! (സജ്ജനങ്ങൾ മുടിയിലണിയുന്നവരേ!). നിജ്ജനേവനേ = ജ-
നങ്ങളില്ലാത്തതായ വനത്തിൽ. ഇജ്ജനം = ഇഴയുള്ളവർ, മുഷിയുന്നു = സുഖ-
മില്ലാതിരിക്കുന്നു. വജ്ജ ..... യ്ക്കു നീ = നീ ഉപേക്ഷിക്കരുതു്. ആരുമില്ലാ-
ത്ത കാട്ടിൽ കിടന്നു ഞാൻ മുഷിയുന്നു; നീ എങ്ങനെ ഉപേക്ഷിക്കരുതു്. മച്ചരിത-
ങ്ങൾ = എന്റെ ചരിതങ്ങൾ (കഥകൾ). മിച്ചം = വേറെ, പശ്യ = കണ്ടാലും, ഏ-
കാകിനി = അസഹായ. എനിക്ക് അച്ഛനോ അമ്മയോ മറ്റൊരാൾ ബന്ധു-
വോ ഇല്ല; ഞാൻ ഒറ്റയാണു്. അച്ഛിതൻ = പൂജിതൻ, വിശേഷകസാം = വി-

സത്യാമന്നമേ നിന്റെ പത്നിയോ മേനാദേവി;
 നൃപ്യ മാമംബോത്സംഗേ കൃത്യങ്ങളെല്ലാം ചെയ്ത.
 ശാശ്വതീ ഭഗവതി ചാർച്ചവെച്ചൊരു വാചാ
 വെച്ചൊരു തപസ്സിന്റെ കാഴ്ചപോയ് രാജാവിനും.
 ചേർച്ചയോടെടുത്തുചെന്നാശ്വസിപ്പിച്ചു കൊഞ്ചി
 മാജ്ജയൻ മുഖേ ചേർത്തു വീഴ്ച വാരാതെ മാർച്ചിൽ
 ഉജ്ജ്വലിതാനന്ദവേഗമൂർച്ഛയാ വേഗം പോന്നു
 ധൃജ്ജിഭക്തൻ ഭാർയ്യാമൈച്ഛുഭജ്യാഴേ കാണാൻ.

ശപംഭാകസ്സ (സ്വനാനം) ആയിട്ടുള്ളവർക്ക്, വിശ്വാസികൾക്ക്. അർച്ചിതൻ എന്നതിലെ ക്തപ്രത്യയം വർത്തമാനാത്മത്തിലാണ്; അതിനാൽ കർത്തൃപദം അഷ്ടമന്തമായി. വിശ്വാസകസ്സകളാൽ അർച്ചിക്കപ്പെടുന്നവനെന്നർത്ഥം. അച്ഛതേശ്ശാനാഭ്രിയൻ=വിഷ്ണുവിന്നും ശിവന്നും ഇച്ഛൻ (അച്ഛതൻ=വിഷ്ണു; ഇഷ്ണാനൻ=ശിവൻ). ഭവൻ=അങ്ങു. വിശ്വാപൂജിതനും വിഷ്ണുമഹേശ്വരന്മാർക്കു പ്രിയനുമായ അങ്ങനാണ് എന്നർത്ഥം. എന്റെ അമ്മ നിന്റെ ഭാർയ്യായായ മേനാദേവിയുമാണ്. നൃപ്യ=നൃസിച്ഛിട്ട്-വെച്ഛിട്ട്, മാം=എന്നെ, അംബോത്സംഗേ=അംബയുടെ ഉത്സാഹത്തിൽ (മടിയിൽ). കൃത്യങ്ങൾ=കർമ്മങ്ങൾ. എന്നെ അമ്മയുടെ മടിയിൽ വെച്ചുതീർത്തശേഷം മറ്റു കർമ്മങ്ങൾ ചെയ്യാലും. ശാശ്വതീ= (ശാശ്വതീഭവിക്കുന്ന) നാശമില്ലാത്തവളായ. ഭഗവതീ=ഈശ്വരി, ചാർച്ച വെച്ചൊരു=ചാർച്ച (സംബന്ധം) വെച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞ, വാചാ=വാക്കു ഹേതുവായിട്ട്, വെച്ചൊരു തപസ്സിന്റെ=വർദ്ധിച്ചതായ പാരമാർത്ഥ്യത്തിന്റെ (തത്ത്വം=പാരമാർത്ഥ്യം), കാഴ്ചപോയ്=കാഴ്ചയില്ലാതായി, രാജാവിന്നു=ഹിമവാന്, അച്ഛനും മകളുമെന്നുള്ള ചാർച്ചയെ കാണിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ദേവിയുടെ വാക്കുനിമിത്തം ഹിമവാണുണ്ടായിരുന്ന പരമാത്മജ്ഞാനം ഇല്ലാതായി. ആ ശിശു നിത്യയായ ദേവിയായെന്നുള്ള ജ്ഞാനം നീണ്ടിതന്റെ മകളാണെന്നുള്ള മിത്യാബോധമുണ്ടായി എന്നു സാരം. ചേർച്ച=അടുപ്പം, ആശ്വസിപ്പിച്ചു=സങ്കാശാനിപ്പിച്ചു, കൊഞ്ചി=കാമനിച്ചു, മാജ്ജയൻ മുഖേ=മുഖത്തു മാജ്ജനംചെയ്യുന്നവൻ (തലോടുന്നവൻ) ആയിട്ട്-മുഖത്തു തലോടിക്കൊണ്ടു, ചേർത്തു=അന്നച്ചു, വാരാതെ=വരാതെ, മാർച്ചിൽ=മാർച്ച, മാർച്ച ചേർത്തു ആചിംഗനംചെയ്തിട്ട് എന്നർത്ഥം. ഉജ്ജ്വലിതം..... മൂർച്ഛയാ=ഉജ്ജ്വലിതം(ശക്തിമത്തു) ആയ ആനന്ദവേഗത്താൽ (ആനന്ദത്തിന്റെ വ്യാപ്തിയാൽ) ഉള്ള മൂർച്ഛ (മോഹാലസ്യം) കാരണം, ധൃജ്ജിഭക്തൻ=ശിവഭക്തൻ. (ധൃജ്ജി=ശിവൻ) ഭാർയ്യാം=ഭാർയ്യയെ, ഐച്ഛു=ഇച്ഛിച്ചു, ഭാർയ്യയെ അച്ഛാഭിമുഖത്താക്കി കാണുവാനാഗ്രഹിച്ചു, "പ്രേയസി" എന്നു തുടങ്ങി "നന്നാ

“പ്രേയസി! പിതൃകന്യേ! നീയതിദയാഹീനാ;
 പ്രിയസേ മരോരോണിത്; പായിതാ നേയം കചെയ.
 തന്നേഭേ ചെരചൈതൽ കണ്ണനീർ തുകിത്തുകി
 നെണ്ണിനെണ്ണിക്കൊണ്ടഗ്രേ തിണ്ണാചക്രന്ദിക്കന്വോരം
 വന്നെടുത്തംഗേ ചേർത്തു സ്തമ്പദാനവും നല്ലാ-
 തന്യതോ നോക്കും വാക്കും നന്നനന്നാരാഭവും!”

ഇങ്ങനെ ഭൂതത്തുനേ തിങ്ങുമുൾക്കോപംവമൻ
 ജംഗമേതരരാജൻ ഭംഗരഭൂഷിയായ്

നന്നാരംഭവും” എന്നുവരെ മേനയോടുള്ള ഹിമവാന്റെ വാക്ക്. പ്രേയസി=അധികം പ്രിയയായവളേ! പിതൃകന്യേ=പിതൃക്കളുടെ പുത്രി! മേന പിതൃക്കളുടെ പുത്രിയാണെന്നു വിഷ്ണുപുരാണത്തിൽ

“പിതരോ ബ്രഹ്മണാ സൃഷ്ടാ വ്യാഖ്യാതാ യേ മയാ തവ
 അഗ്നീഷ്വാത്താ ബാഹ്യിഷഭോ നാഗായഃ സാഗയശ്ച തേ
 തേഭ്യഃ സ്വധാസുതാ ജജ്ഞേ മേനാ വൈതരണീ തഥാ
 തേ ഉഭേ ബ്രഹ്മവാദിന്യേഃ യോഗിന്യേഃ ചാപ്യുഭേ ദപിജ്”

എന്നിങ്ങനെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. നീയ .. ....ഹീനാ=നീ ഏറ്റവും ദയയില്ലാത്തവളാണ്. പ്രിയസേ (ലട്. ആത്മ. മ. പു. ഏ.) =പ്രീതിയെച്ചെയ്യുന്നു. പായി.... കചെയ (ഇയം കചെയ ന പായിതാ) =ഇവൾ കചങ്ങളെ പാനം ചെയ്യിക്കപ്പെട്ടില്ല. നീ തീരെ ദയയില്ലാത്തവളാണ്; ഇവളെ മൂല കുടിപ്പിച്ചില്ലല്ലോ. നെണ്ണി..... ണ്ട്=തേങ്ങിത്തേങ്ങിക്കൊണ്ടു്, അഗ്രേ=മുമ്പിൽ, തിണ്ണം=ഏറ്റവും, ആക്രന്ദിക്കന്വോരം=കരയുമ്പോൾ, അംഗേചേർത്തു=മെയിലണച്ച്, സ്തമ്പ .. ..ക്ലാരത=സ്തമ്പദാനം (മൂലപ്പാൽ കൊടുക്കൽ) കൂടാതെ, അന്യതഃ=മരോരരിടത്തു്, നോക്കു=നോട്ടം, നന്നനന്നാ=നന്നപ്പെന്നതും, ആരംഭം=പ്രവൃത്തി.

ഹിമവാൻ കന്യകയെ മേനയുടെ കയ്യിൽ കൊടുക്കുന്നു—മേന ഓമനിച്ചു മൂലകൊടുക്കുന്നു—കന്യക ദിവ്യരൂപം വെടിഞ്ഞു മന്ത്വരൂപം ധരിക്കുന്നു. ഭൂതത്തുനേ=അകലത്തു നിന്നുതന്നെ. ഉൾക്കോപം = ഉള്ളിലെ കോപത്തെ, വമൻ = വമിക്കുന്നവൻ (പുറപ്പെട്ടു വിടുന്നവൻ) ആയിട്ടു്, ജംഗമേതരരാജൻ = ജംഗമങ്ങളല്ലാത്തവയുടെ അതായതു് സ്ഥാവരങ്ങളുടെ (പച്ചതങ്ങളുടെ) രാജാവു്, ഭംഗരഭൂഷിയായ് = ഭംഗരയായ-വളത്തെ-ഭൂഷി (പുറിക്കൊടി) യോടുകൂടിയവനായി,

അങ്ങു ചെന്നുനയുമ്പോ “ഏങ്ങുയെൻ കാവിങ്ങുവാ-
യിങ്ങു കാണട്ടെ”യെന്നാളംഗനാശിരോമണി.
ഓടിച്ചെന്നുശാതകം മേടിച്ചു മേനാഭേവി
ഗാഡം നാലഞ്ചു പുല്ലി മാടഞ്ചും മുല നൽകി.
കൈതവപ്പെതലപ്പോൾ പ്രീതിഗദ്ഗദരോദം
മാതുരാനനം നോക്കിച്ചെയ്തു തൽസ്തന്യപാനം.
കണ്ടിരിക്കവേ താതൻ കന്യകാമണിയപ്പോൾ
കണ്ണമക്കെയും രണ്ടായ്ക്കൊണായി ദിഗംബരം.
വിണ്ണിൽനിന്നപ്പോൾ വീണു തിണ്ണമായ് പുഷ്പവൃഷ്ടി
കണ്ണിൽ പൂമ്പൊടി പററിപ്പെണ്ണിനും കണ്ണീർ വന്നു.

എങ്ങുയെൻകാവ് = എവിടെയാണെന്റെ കിടാവ് (കിടാവ് - കൂവ് - കാവ്);
ഇങ്ങു കാണട്ടെ = ഇങ്ങോട്ടു വരൂ എന്നർത്ഥം, എന്നാൾ = എന്നു പറഞ്ഞു, അംഗ....
....ണി = സ്ത്രീകൾക്കു ശിരോരത്നമായവൾ, അതായതു മേനാഭേവി. ഉഗ്രശാതകം
(ക്രി. വി.) = ഉഗ്രമായ (വഹിക്കപ്പെട്ട) ആതകത്തോടുകൂടി, കുട്ടി കരയുന്നുവല്ലോ
എന്നു വിചാരിച്ചു വ്യസനിച്ചു കൊണ്ടെന്നു സാരം. ഗാഡം (ക്രി. വി.) = മുറുകെ,
പുൽകി = പുണൺ, മാടഞ്ചും മുല = മടക് - കുന്ന് - അഞ്ചുന്ന (പേടിക്കുന്ന) എന്നു
വെച്ചാൽ അതിലും വലിയ മുല, നല്ലി = കൊടുത്തു, കൈതവപ്പെതൽ = കപട
ബാലിക, പ്രീതി ..... രോദം = പ്രീതികൊണ്ടു ഗദ്ഗദമായ-
ഇടവിയ-രോദ (രോദനം) തോടുകൂടി. മാതു: = മാതാവിന്റെ, ആന
നം = മുഖത്തെ. തൽ ..... പാനം = അവളുടെ സ്തന്യ (മുലപ്പാൽ)
ത്തിന്റെ പാനം, കണ്ടിരിക്കവേ താതൻ = താതൻ കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കത്തന്നെ,
കന്യകാമണി = കന്യകാരത്നം. കണ്ണു ..... ബരം = രണ്ടു കണ്ണും കയ്യുമായും
ദിഗംബര (ദിക്കാകുന്ന അംബരം = വസ്ത്രം ഉള്ളവൾ, അതായതു വസ്ത്രമില്ലാത്ത
വൾ) യായും കാണപ്പെട്ടു. “കണ്മൂണെന്നാൽ മന്മഥൻ മഹേശ്വരീ” എന്നതു
കൊണ്ടു മുഖമുഖം കണ്ണു ഉണ്ടെന്നു പറഞ്ഞതു് അനേകം കൈകളുടേയും ദി
വ്യാംബരത്തിന്റെയും ഉപലക്ഷണമാകുന്നു. അങ്ങനെയുള്ള ദിവ്യരൂപം വെട്ട
ന്നു മാറി സാധാരണസമ്പ്രദായത്തിലുള്ള ബാലികാരൂപം കാണപ്പെട്ടുവെന്ന
ർത്ഥം. വിണ്ണിൽനിന്നു് = ആകാശത്തുനിന്നു്, പുഷ്പവൃഷ്ടി = പൂമഴ. കണ്ണിൽ....
..... വന്നു = പുഷ്പവൃഷ്ടിയിലെ പൂക്കളുടെ പൊടി കണ്ണിൽ പററി കന്യക
യ്ക്കും കണ്ണീരുണ്ടായി.

ശംഖമദ്രുനാദം മംഗളമാശീർവാദം
 തുംഗസംഗീതമേളമംഗനോല്പലധപനി.
 അപ്സരോലാസ്യം ദിവി; ത്വർത്വരവാദ്യം ഭൂവി;
 നിജ്ജരോപാസ്തി ദിവി; ഗർജ്ജിതവ്യാപ്തി ഭൂവി;
 ഉഭയതനാദ്യം ദിവി; പുസ്തകവാചം ഭൂവി;
 താനദാനാദി ദിവി; ഭാനമാനാദി ഭൂവി;
 ഭാനമാനേകൻ ദിവി; സാനമാനേകൻ ഭൂവി;
 ചന്ദ്രികാപൂർത്തി ദിവി; ചണ്ഡികാമൂർത്തി ഭൂവി;
 താപസഗോഷ്ഠി ദിവി; താപസമാർഷ്ഠി ഭൂവി;
 ദേവയാനാളി ദിവി; സേവകപാളി ഭൂവി;

ദേവിയുടെ അവതാരസമയത്തു ഭൂമിയിലും സ്വർഗ്ഗത്തിലും
 മുണ്ടായ സന്തോഷകോലാഹലങ്ങളെപ്പറയുന്നു. ശംഖ.....
 നാദം=ശംഖങ്ങളുടേയും മദ്രുങ്ങളുടേയും ധ്വനി. മംഗളം=മംഗളാശംസ, ആ
 ശീർവാദം=ആശീർവ്വചനം. തുംഗ.....മേളം=തുംഗമായ സംഗീതത്തിന്റെ
 മേളനം. അംഗ.....ധ്വനി=അംഗനമാരുടെ ഉല്പലധ്വനി (കുരവനാ
 ദം). “ഉച്ചൈരുല്പലധ്വനിരുച്ചചാര” എന്നു നൈഷധത്തിലുണ്ട്. അപ്സ
 ..... ദിവി=ഭൂവിയിൽ (ആകാശത്തിൽ) അപ്സരസ്ത്രീകളുടെ ലാസ്യം
 (ആട്ടം). ത്വർത്വ.....ഭൂവി=ഭൂവിയിൽ ത്വർത്വരം (=പറ) എന്ന വാദ്യം.
 നിജ്ജ.....ദിവി=ഭൂവിയിൽ നിജ്ജരന്മാരുടെ-ദേവന്മാരുടെ- ഉപാ
 സ്തി (സേവ). ഗർജ്ജി.....ഭൂവി=ഭൂമിയിൽ ഗർജ്ജിതത്തിന്റെ (ആ
 പ്തവിളിയുടെ) പരപ്പ്. ഉഭയ.....ദിവി=ഭൂവിയിൽ ഉഭയമായ (മദത്തോടു
 കൂടിയ) ആട്ടം. പുസ്ത.....ഭൂവി=ഭൂമിയിൽ പുസ്തകവായന. താന .....
 ദിവി=ഭൂവിയിൽ താനാദനം (താനം അതായതു സംഗീതാശംസയായ സ്വരവി
 സ്താരം നൽകൽ) മുതലായത്. ഭാന.....ഭൂവി=ഭൂമിയിൽ ഭാനം, മാനം
 (സമ്മാനം) മുതലായത്. ഭാന.....ദിവി=ഭൂവിയിൽ ഭാനമാൻ (സൂര്യൻ)
 കുരവനേയുള്ള. സാന.....ഭൂവി=ഭൂമിയിൽ സാനമാൻ (പർവ്വതം) കുരവ
 നേയുള്ള. ദിവ്യഭാഗ്യത്താൽ ഹിമവാൻ അഭിപ്രീയനായി എന്നർത്ഥം. ചന്ദ്രി
 .....ദിവി=ഭൂവിയിൽ ചന്ദ്രികയുടെ പൂർത്തി (നിറവ്). ചണ്ഡി.....
 .....ഭൂവി=ഭൂമിയിൽ ചണ്ഡിക (അംബിക)യുടെ സ്വരൂപം. താപ.....
 ദിവി=ഭൂവിയിൽ താപസന്മാരുടെ ഗോഷ്ഠി (സമാജം). താപ.....ഭൂവി=
 ഭൂമിയിൽ താപത്തിന്റെ സമാർഷ്ഠി (സമ്മാജ്ജനം, നിരാകരണം). ദേവ....
 .....ദിവി=ഭൂവിയിൽ ദേവയാനങ്ങളെ (വിമാനങ്ങൾ) ഉടെ സമൂഹം (അളി).

അംബികാജനോത്സവസമ്മദകോലാഹല-
മമ്മഹാഭോഗീന്ദ്രനമുഞ്ചയോടോതീടുമോ?

അന്നഹോ ഗിരിഗൃഹേ ചെന്നവകെല്ലാം കാണായ്-
വന്നിതാകാശമാറ്റു പൊൻനിറം മിന്നൽപോലെ.

പന്നഗരിപു സുഖം വന്നിറങ്ങുന്നനേരം
മന്ദരസഖൻ മുദാ ചെന്നതിരേല്ക്കുന്നതും;

സന്നിധൗ നാരായണനണ്ണവകാഞ്ചിയോടു-
മിന്ദിരാഭേവിയോടും വന്നകംപുകുന്നതും!

ബ്രഹ്മാവിങ്ങഴുന്നള്ളി നിമ്നായം ഗിരീന്ദ്രനാ-
ലുമേഷത്തോടെ ബഹുധർമ്മസാപ്രശ്നോത്തരം

സേവ.....ഭൂവി==ഭൂവിൽ സേവകന്മാരുടെ സമൂഹം (പാളി). അംബി....
.....ഹലം=അംബികയുടെ ജന്മത്തിങ്കലുള്ള ഉത്സവസന്തോഷത്തിന്റെ
കോലാഹലം = ഘോഷം, അമ്മ... ..ന്ദ്രൻ= ആ മഹാനായ സ
പ്തരാജൻ (അനന്തൻ). ഉഞ്ചയോടു=വാസ്തവമോടെ (ഉള്ളതുപോലെ), കാതീ
ടുമോ=പറയുമോ? അംബികാഭേവിയുടെ അവതാരോത്സവത്തിലെ സന്തോ
ഷഘോഷം വർണ്ണിച്ചാൻ അനന്തൻ പോലും ശക്തനാകയില്ല. “ശംഖ
മദമുനാഭം” എന്നുമുതൽ “സേവകപാളി ഭൂവി” എന്നു വരെ ആ കോലാഹല
ത്തിന്റെ സ്വരൂപം വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഭേവിയുടെ അവതാരത്തെ അഭിനന്ദിച്ചാൻ വിഷ്ണുവും
ബ്രഹ്മാവും ദിക്പാലകന്മാരും സമാഗമിക്കുന്നു. അന്ന് = ആ
ദിവസം, അഹോ=ആശ്ചര്യം, ഗിരിഗൃഹേ=ഗിരിയുടെ-ഹിമാന്തന്റെ-ഗൃഹ
ത്തിൽ, കാണായ്ന്നി.....പോലെ=ആകാശത്തു മിന്നൽപോലെ
പൊൻനിറം കാണുമാറായി. വിഷ്ണുവിനെ വഹിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന ഗരുഡന്റെ
പക്ഷപ്രഭയാണു പൊൻനിറമുണ്ടാകുവാൻ കാരണം. പന്നഗരിപു=സപ്തശത്രു
(ഗരുഡൻ). സുഖം=ആയാസംകൂടാതെ. മന്ദരസഖൻ=മന്ദരപർവ്വതത്തിന്റെ
സഖി (ഹിമവാൻ). മുദാ=മോദത്തോടുകൂടി, സന്നിധൗ=സന്നിധിയിൽ,
-സമീപത്തിൽ, നാരായണൻ=വിഷ്ണു, അണ്ണവകാഞ്ചി=ഭൂമിഭേവി, ഇന്ദി
രാഭേവി=ലക്ഷ്മീഭഗവതി. “ചെന്നതിരേല്ക്കുന്നതും”, “വന്നകം പുകുന്നതും”
എന്നിവ “കാണായ്ന്നിതു” എന്നതിന്റെ കർമ്മങ്ങൾ. ബ്രഹ്മാ....ലബ്ധം==
ബ്രഹ്മാവ് ഇങ്ങ് എഴുന്നള്ളി നിമ്നായം (നിർവ്യാജം) ആകംപണ്ണം ഗിരീന്ദ്ര

സമ്മാനനമ്മാലാപസമ്മോദസമ്മേളനം,-

മദ്യോനബ്രഹ്മാനന്ദനിർദ്വ്യാണമംബാലംബം.

“ദിക്പാലന്മാരെല്ലാം ചെററിപ്പാലേ വന്നീടുവി-
നിപ്പോൾ നല്ലവസരം; നില്പാനാമെന്നാകിലോ.

മൽബാല! മൈനാകമേ! മുൽപ്പാടേ ചെല്ലൂ നി-
യത്ത്രാശേ സഭ്യന്മാരെയാപ്തമഭിരുത്തുക.

ഇപ്രായം സൽകർമ്മസു തപ്പാതേ നടക്കണം;

ഭുപ്താദി തടുക്കണം; സതഭാവമടുക്കണം.

ഉൽപാതങ്ങളും ബഹുകല്പാന്തങ്ങളും കണ്ടെ-

നാൾപ്രീതിപൂണ്ടേ; നിന്നൊത്തുൾഭ്രാന്തിക്കൊരുമൂലം?”

നാൽ (ഹിമവാനാൽ) ഉന്മേഷത്തോടു (ഉത്സാഹത്തോടു) കൂടി അദ്യോനബ്രഹ്മാനന്ദനിർദ്വ്യാണമായ (അദ്യോനമായ = പുതിയ ബ്രഹ്മാനന്ദസുഖം) ബഹുധർമ്മസംപ്രദേശ്വരന്മാരോടും (അനേകം ധർമ്മസംബന്ധമായ ചോദ്യങ്ങളോടും ഉത്തരങ്ങളോടും) സമ്മാനത്തോടും നമ്മാലാപങ്ങളോടും (വിനോദകഥനങ്ങളോടും) കൂടിയുള്ള സമ്മോദസമ്മേളനം (സന്തോഷാനിരന്തര കൂടിക്കാഴ്ച) അംബാലംബം അംബ = അംബിക നിമിത്തം ലഭിക്കപ്പെട്ടു. ഇങ്ങനെ വിഷ്ണുവിന്റെയും ബ്രഹ്മാവിന്റെയും ആഗമനം പറയപ്പെട്ടു. “ദിക്പാലന്മാരെല്ലാം” എന്നു തുടങ്ങിയുള്ളതു ഹിമവാന്റെ വചനം. ദിക്പാലന്മാർ=ദിക്ഷകളുടെ പാലകന്മാർ അതായത് ഇന്ദ്രൻ, അഗ്നി, യമൻ, നിരൃതി, വരുണൻ, വായു, കബേരൻ, ഇശാനൻ എന്നിവർ. ചെററിപ്പാലേ=(ചെറു + ഇപ്പാലേ) കുറച്ചിടങ്ങളാൽ. ഇപ്പോൾ നല്ല.....കിലോ=കുറച്ചു താമസിക്കാമെങ്കിൽ ഇപ്പോൾ നല്ല സമയമാണ്. മൽബാല=എന്റെകുട്ടി, മൈനാകമേ = മൈനാകപർവ്വതമേ! മുപ്പാടേ=മുമ്പായിത്തന്നെ. അത്യാശേ=സമീപത്തിൽ. സഭ്യന്മാരെ=സഭാർത്ഥരെ. ഇപ്രായം=ഇതുപോലെ. സൽകർമ്മസു=സൽക്കാരങ്ങളിൽ. തപ്പാതേ=പിഴയ്ക്കാതെ, സൽക്കാരങ്ങളിൽ പിഴവുവരാതെ പെരുമാറണം. ഭുപ്താ.....ക്കണം=ഭുപ്തം (മദം) മുതലായവയെ ഭുജിക്കണം. സതഭാ=.....ക്കണം=സതഭാവം (സജ്ജനസ്വഭാവം) സ്വീകരിക്കണം. ഉൽപാതങ്ങൾ=അനുഭൂതകരമായി യദൃച്ഛയാ ഉണ്ടാകുന്ന സംഭവങ്ങൾ. ബഹു.....ങ്ങൾ=വളരെ പ്രളയങ്ങൾ. അനേകം ഉൽപാതങ്ങളും പ്രളയങ്ങളും ഞാൻ കണ്ടുകഴിഞ്ഞു. ഉൾപ്രീ.....നിന്ന്=ഇന്ന് ഉള്ളിൽ സന്തോഷം പ്രാപിച്ചു. എന്താൾ.....മൂലം=ഉള്ളിൽ ഭ്രാന്തി-ഭ്രമം-വരുവാൻ..എന്തു കാരണമാണുള്ളത്. ഒരു കാരണാഭിമുഖ്യത്താൽ.

ഇത്യാദി സുതനോടു കൃത്യാദി പഠകയും
 തത്ത്യാഗം പിടിയാഞ്ഞൊട്ടുദ്യോഗാൽ നടക്കയും.
 “നിരൂതിയമാനിലവരുണന്മാരേ! കനി-
 ണ്തരുളേണമേ, യിരുന്നരുളേണമേ സുഖം.
 സുരന്മാർപരിവൃദ്ധൻ വരുന്നാകിലോ കാണാം;
 പരന്ന സഭയിൽ നാമിരുന്നാലല്ലോ സുഖം.
 ജപലന! ഭവാനിനിപ്പുലനാൾ പിരിയൊല്ലാം;
 നിലവും നിന്റേറതു കേൾ കുലവും കണ്ഠേര! മേ;
 ഈശാ! കൈതൊഴുതേൻ ഞാൻ ക്ലേശാദി കളക നി-
 യാശാധിപതിക്കോ ഞാനാചാരം പടിക്കേണ്ടു.
 കോശാനാം ക്ഷയമെന്നിക്കേശുകിൽ ക്ലേശമില്ല;
 നാശമില്ലാത്ത സമ്പത്താശയതുഷ്ടിയല്ലോ.”

ഇത്യാദി=എന്തുടങ്ങി, സുതനോടു=പുത്രനോടു. കൃത്യാദി=കൃത്യം(കർത്തവ്യം) മുതലായത്. തത്ത്യാഗം=അവന്റെ ത്യാഗം (ദാനം). പിടിയാഞ്ഞു=ബോധിക്കാഞ്ഞിട്ട്. ഉദ്യോഗാൽ=ഉദ്യോഗം (ഉത്സാഹം) അവലംബിച്ചു. നിരൂതി .....ന്മാരേ=നിരൂതി, യമൻ, അനിലൻ(വായു), വരുണൻ എന്നിവരേ! കനിഞ്ഞരുളേണമേ=ദയചെയ്യണമേ. ഇരു.....സുഖം=സുഖമായിട്ടിരിക്കണമേ. സുരന്മാർപരിവൃദ്ധൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ജപലന=അഗ്നേ! ഭവാ.....യൊല്ലാം=അങ്ങുന്ന് ഇനി വളരെ ദിവസം പിരിഞ്ഞിരിക്കരുത്. നിലവും....! .....രമേ=ഹേ കണ്ഠേര! എന്റെ ഈ നിലവും കുലവും നിന്റേറതാണ്. (നിലം=ഭൂമി; കുലം=ഗൃഹം) ഹിമവാന്റെ സ്ഥലവും ഗൃഹവും കണ്ഠേരന്റെ അധികാരത്തിൽപെട്ട ഉത്തരദിക്കിലാണല്ലോ. ഈശ=ഈശാന! ക്ലേശാദി=ക്ലേശം മുതലായത്. ആശാ.....ക്കേണ്ടു=ആശയുടെ (ദിക്കിന്റെ)അധിപതിക്ക് (ഈശാനന്ത്) ആണോ ഞാൻ ആചാരം പടിക്കേണ്ടതു് (ആചാരംപടിക്കുക = മാമൂൽപ്രകാരം കാഴ്ചവെക്കുക). ആശാധിപതിക്കു കാഴ്ചവെപ്പാൻ താൻ ശക്തനല്ലെന്നു ഭാവം. കോശാനാം=ഭണ്ഡാരങ്ങളുടെ. ക്ഷയം=ഹാനി. ഏശുകിൽ=ഏല്പുകിൽ. ക്ലേശം=ദുഃഖം. നാശ.....മ്പത്തു്=നശിക്കാത്ത ധനം. ആശയതുഷ്ടി=മനസ്സന്തോഷം. ധനം നശിക്കുന്നതാണ്. അതു് ഇതുകൊണ്ടു് നശിച്ചാൽ നശിച്ചുകൊള്ളട്ടേ. മനസ്സുഷ്ടി സിദ്ധിക്കുമല്ലോ, അതുമതി. അതാണ് നശപരമല്ലാത്ത ധനം. ന്യൂനം കൊടുത്തു് അധികം വാങ്ങുക എന്ന ചരിവുത്തുല്പാദനം ധ്വനിക്കുന്നു. യഥാ

ഇങ്ങനേ യഥോചിതം മംഗലസമ്മാനങ്ങൾ -
 ഐങ്ങമേ; രസഭംഗസംഗതിയാക്കുണ്ടാവൂ.
 ചിൽപതിശക്തിയെന്ന കല്പകവല്ലി വന്നി-
 ങ്ങുതഭവിച്ചതിൽ സുഖമല്ലമല്ലോരോവക.

താനാകുംവണ്ണമെല്ലാം മൈനാകകുമാരനും
 മാനിച്ചാനെല്ലാരെയും പ്രീണിച്ചു സൗജന്യത്താൽ:
 “മലയ! മഹേന്ദ്രമേ! വലിയ ചിത്രകൂട!
 വിളയാടുക; വൃഥാ കളയായ്ക്കോ കാലം;
 നിലയാക്കുറപ്പേറു? തലയാക്കുറപ്പൊക്കം?
 ഞ്ഞെളിക ക്രൂനാ ചെറു; ഞ്ഞെളിയാകനിക നീ;

ചിതം=ഉചിതംപോലെ. മംഗലസമ്മാനങ്ങൾ=മംഗലാത്മമായുള്ള സമ്മാന
 ദാനങ്ങൾ. ഐങ്ങമേ=എല്ലാടത്തും. രസ .....ഗതി=രസഭംഗത്തിന്റെ-ര
 സക്കേടിന്റെ-സംഭവം. ചിൽപ .....വല്ലി=ചിൽപതിയുടെ(ശിവന്റെ)
 ശക്തി അതായത് പരാശക്തി ആകുന്ന കല്പകവല്ലി. സങ്കല്പിതങ്ങളായ
 അത്മങ്ങളെ ദാനം ചെയ്യാൻ സാമത്വമുള്ളതിനാൽ പരാശക്തിയെ കല്പകവ
 ല്ലിയായി രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഉരുഭവിച്ചതിൽ=ജനിച്ചതിൽ. സുഖ ...
 .....വക=ഓരോ വക സുഖം കുറച്ചു.

ഹിമവാന്റെ കന്യകാലാഭത്തിൽ സന്തോഷിച്ചു ബന്ധു
 കുളായ പദ്മതവരന്മാർ വന്നതിനെ വണ്ണിക്കുന്നു. താനാകുംവ
 ണ്ണം=തന്നാൽ കഴിയുവിധം. മൈനാകകുമാരൻ=മൈനാകമെന്ന കുമാരൻ.
 (കുമാരൻ=പുത്രൻ; യുവാജാവി) മാനിച്ചാൻ=ചെയ്തമാനിച്ചു. പ്രീണിച്ചു=
 സന്തോഷിപ്പിച്ചു. സൗജന്യത്താൽ=കുതായത്താൽ. ‘മലയ’ ഇത്യാദി—
 മലയം, മഹേന്ദ്രം, ചിത്രകൂടം ഇവ ആ പേരുകളിൽ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ പദ്മത
 ങ്ങളാകുന്നു. ഇവയിൽ മലയവും മഹേന്ദ്രവും സപ്തകലപദ്മങ്ങളിൽ പെട്ടവ
 യത്രേ.

“മഹേന്ദ്രാ മലയസ്തവഃ ശുചിമാനുകുപദ്മതഃ

വിന്ധ്യഞ്ച പാരിയാത്രഞ്ച സന്ദർപ്പേത കലപദ്മതഃ”

എന്നു മാർണ്ഡേയ പുരാണം. ചിത്രകൂടം രാമായണത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായതു
 തന്നെ. അത് ഞ്ഞെളിക ശക്തിപീഠങ്ങളിലൊന്നെന്നു ഭേദിഭാഗവതം.
 വിളയാടുക=കളിക്കുക. വൃഥാ=വെറുതെ. നില .....പ്പേറു=ആർക്കും

വെളിവെന്തെവെന്നതളികേക്ഷണപ്രിയ!
കളി കാൺ കൈലാസമേ! തെളികേ വരിക നീ;
കളിയിൽ മടിയെങ്കിൽ കളിയും വേണ്ടാ വൃഥാ;
പലരുമിതിൽപ്പൊരപുലയുള്ളവർ ഞങ്ങൾ.
ചാരുവാം കാന്തിപൂണ്ടിങ്ങാവാനു വരുന്നതു?
മേരുവോ? പിന്നാലെയപ്പാരിയാത്രമോ കൂടെ?"
സമ്മദപൂണ്ടിങ്ങനെ വന്മലത്തലവന്മാർ
നന്മസല്ലാപം കളി നന്മയിൽ മേളംകൂട്ടി.

വസിഷ്ഠനഗ്രി ശ്രീ വരിഷ്ഠൻ പുലസ്തപനം
ഗ്രസിഷ്ഠനഗസ്തപനമരിഷ്ഠൻ നാരദനം

നില(അടി) അധികം ഉറപ്പുള്ളതു? തല.....പൊക്കം=ആർക്കാണ് തല ഉയരം കൂടുക? നിലയുറപ്പിച്ചു തല പൊക്കിക്കളിച്ചാൽ ഇതറിയാമെന്നു സാരം. ഇതുകൂടി ഒരു ചർച്ചതം നിലയുറപ്പു കാണിപ്പാൻ വേണ്ടി കൂറും. മറ്റൊരുവൻ തലയുടെ പൊക്കം കാണിപ്പാൻ ഒന്നു ഞെളിഞ്ഞു. അവരെ ശരിക്കു നിന്തുവാൻ പറയുന്നതാണ് 'ഞെളിക' ഇത്യാദി വാക്യങ്ങൾ. ഞെളിക=ഞെളിയുക. കൂറം=കൂന്നിരിക്കുന്നവനേ! ഞെളിയാ=ഞെളിഞ്ഞു നിൽക്കുന്നവനേ! കൂനിക=കൂനിയുക. കൂറൻ ഞെളിയുകയും ഞെളിയൻ കൂനിയുകയും ചെയ്താൽ രണ്ടുപേരും ശരിക്കുകമല്ലോ. വെളി .....പ്രിയ=അളികേക്ഷണൻ (ശിവനും; അളികം=നൊറി, നൊറിയിൽ ഈക്ഷണമുള്ളവൻ ശിവൻ) പ്രിയനായവനേ! നിനക്കെന്താണ് അധികം ഒരു വെളിവ്. ഇതു കൈലാസത്തോടു പറയുന്നതാണ്. കളികാൺ=കളികണ്ടാലും. തെളികേ=തെളിയും വണ്ണം. "കളിയിൽ" എന്നുമുതൽ രണ്ടു വരി ചില പദ്യങ്ങളുടെ വചനം. കളി വെറുതെയാണ്. ഞങ്ങൾ പലരും ഇതിൽ പൊരപുലക്കാരാണ്. ഹിമവാന്റെ കലത്തിൽ പിറന്നവരാണെന്നു സാരം. ചാരു.....ന്നതു=മനോഹരമായ കാന്തിയോടുകൂടി ആരാണ് ഈ വരുന്നത്? മേരുവോ=മാരാമേരുവോ? പിന്നാലെ.....കൂടെ=പിന്നിൽ വരുന്നത് പാരിയാത്രമോ? പാരിയാത്രം കലപദ്യങ്ങളിലൊന്നെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. സമ്മദം=സന്തോഷം. നന്മസല്ലാപം=നേരംപോക്കു പറയൽ. മേളംകൂട്ടി=ഘോഷംകൂട്ടി. "മലയ മഹേന്ദ്രമേ" എന്നുമുതൽക്കുള്ളതു വന്മലത്തലവന്മാരുടെ നന്മസല്ലാപമാണെന്നു കാൺക.

മഹർഷിമാരുടെ ആശമനവും കോലാഹലവും വണ്ണിക്കുന്നു. വരിഷ്ഠൻ = യോഗ്യൻ (പുലസ്തപവിശേഷണം). ഗ്രസിഷ്ഠൻ = ഏറ്റവും

സാധിഷ്ഠൻ മരീചിയും കോപിഷ്ഠൻ ദുർവാസാവും
 ഭൂയിഷ്ഠം മുനിജനമാവിഷ്ഠം മഹാമുദാ.
 പട്ടധീകളാമവർ ഡടിതി വന്നു പലർ
 വടികൾ ഭണ്ഡം മെതിയടികൾ കൃഷ്ണാജിനം
 മടിയിൽ വെക്ക ചിലർ: കടന്നാലടിപിടി
 രടിതം നിർഭത്സനമിടയിലഭിവാദ്യം;
 ഉടനങ്ങനഗ്രഹം ദ്രുമമായാലിംഗനം
 ഘടിതബഹുശ്രുതിപഠനസ്തുതിനതി;
 നടനമവതാളമുടനേ നിപതനം
 തുടിതയജ്ഞസുത്രഘടനം വിലോഡനം.

ഈസപൻ (അഗസ്ത്യ ചരിത്രം). അരിഷ്ഠൻ=രിഷ്ഠം-അതുഭം-ഇല്ലാത്ത
 വൻ(നാരദ ചരിത്രം). സാധിഷ്ഠൻ=ഏകദാ സാധു; അതായത് സജ്ജനാ
 ഗ്രേസൻ (മരീചി ചരിത്രം). കോപിഷ്ഠൻ=അത്യന്തകാപി (ദുർവാസാ
 വിന്റെ വിശേഷണം). ഭൂയിഷ്ഠം മുനിജനം = ഭൂയിഷ്ഠമായ-അതിബഹു
 വായ-മുനിസമൂഹം. അവിഷ്ഠം മഹാമുദാ=മഹാമുത്തിനാൽ (വലിയ മോദ
 ത്താൽ) ആവിഷ്ഠമായി (ആവേശിക്കപ്പെട്ടു). പട്ട .....മവർ=പട്ടധീ
 കൾ (നിപ്പണച്ചെലികൾ) ആയ അവർ. ഡടിതി=വേഗത്തിൽ. തീർണ്ണ
 ബുദ്ധിമുട്ടായ വസിഷ്ഠാദി മാർഷിമാർ വേഗത്തിൽ ഹിമവൽപുരത്തിൽ വന്നു.
 വടികൾ, ഭണ്ഡം, മെതിയടികൾ, കൃഷ്ണാജിനം (കൃഷ്ണമുദാത്താലി) എന്നിവ
 മൂന്നിമാർ ധരിക്കുന്നവയാകുന്നു. മടിയിൽ വെക്ക ചിലർ=ചിലർ അവ മടി
 യിൽ വെക്കുക. കടന്നാലടിപിടി=കടന്നാൽ (മടിയിൽ നിന്നു പുറത്തേക്കു
 കടന്നാൽ) അടിപിടി. രടിതം=ശബ്ദം. നിർഭത്സനം=ശങ്കാരികൾ.
 ഇടയിലഭിവാദ്യം=അതിനിടയിൽത്തന്നെ അഭിവാദ്യം (അഭിവാദനം). ഉട
 നങ്ങനഗ്രഹം=ഉടൻതന്നെ ആശീർച്ചം. ദ്രുമ .....ഗനം=ദ്രുമമായി
 (മുറക്കു)ആലിംഗനം. ഘടിത .....നതി=ഘടിതങ്ങൾ (കൃതങ്ങൾ) ആ
 യ ബഹുശ്രുതി (നാനാശ്രുതി) കളോടുകൂടിയ പാഠനം (വേദപാഠനം), സ്തുതി,
 നതി (നമസ്കാരം) എന്നിവയോടുകൂടിയ. നടനം=നൃത്തം. അവതാളം....
 .....തനം=ഉടനെ അവതാളമായി (താളം തെറ്റി-ക്രി, വി) വീഴൽ.
 തുടിത .....ടനം=തുടിതമായ (പൊട്ടിയ) യജ്ഞസൂത്രത്തിന്റെ (പുണ്യലി
 ന്റെ) ഘടനം (സംയോജനം). വിലോഡനം=തീരച്ചിൽ. “വടികൾ ഭണ്ഡം”
 എന്നു മുതൽക്കു മാർഷിമാരുടെ ഉത്സാഹ സാമ്രമങ്ങളെയാണ് പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന
 ത്ത്. മാർഷിമാർ തിക്കിത്തിരങ്ങി സ്ഥലം പിടിക്കുന്നു. അവരിൽ ചിലർ വടി മുത
 ലായവ മടിയിൽത്തന്നെ വെക്കുന്നു. അവ ചിലപ്പോൾ മടിയിൽ കയ്യാതെ

മുഹൂർത്തങ്ങളേന മുദാ മുനിസംസദാ തദാ
മൃഗരീതിയെബ്ഭജിച്ചതികൈതുകാന്ധയാ
മുഖരീകൃതം ചിരം ശിഖരീശപരപുരം;
സുഖരീതികൾ വേറേ നഗരീവരോ ഭയേ.

കവ്യവാഹനൻ സോമനയ്യാമാവഗ്നിഷ്വാത്തൻ
ദിവ്യരാം മരോർകളും നവ്യമാം സുഖോദയാൽ
ഉന്മാദിച്ചങ്ങറിഞ്ഞുടൻ ദൈർഘിത്വീജനം നിജ-
ലോകാന്തിയിൽനിന്നു മണ്ടി വേഗത്തിൽപ്പിതൃഗണം.

അടുത്തിരിക്കുന്നാളുടെ സ്ഥലത്തേക്കു കടന്നുവെങ്കിൽ അടിയും പിടിയും ലഹളയുമായി. അതു പക്ഷേ ഗുരുജനങ്ങളോടായിരിക്കും; എന്നാൽ അഭിവാദ്യവും അനുഗ്രഹവും ആലിംഗനവുമായി. അതിനിടയിൽ ചിലർ നാനാശ്രുതികൾ കൂട്ടി പട്ടം ചൊല്ലുക, സ്തോത്രം ചൊല്ലുക, നമസ്കരിക്കുക എന്നിവയും ചെയ്യുന്നു. തിരക്കിൽ പെട്ട ചിലർക്കു പൂണൂൽ പൊട്ടിയത് ശരിപ്പെടുത്തുന്ന ധൂതി. ചിലർക്കു വല്ലതും കയ്യിൽനിന്നു വീണുപോയതു തിരയുന്ന തിരക്കു്. മുഹൂഃ=പിന്നെയും പിന്നെയും, മരോ.....സദാ=മഹാക്ഷിമാരുടെ സംസത്തിനാൽ-സമൂഹത്താൽ (മുഖരീകൃതം എന്നതിന്റെ കർത്താവ്.) തദാ=അപ്പോൾ, മൃഗ.....ന്ധയാ=മൃഗരീതിയെ-മൃഗസ്വഭാവത്തെ-പ്രാപിച്ച് അധികമായ കൈതുകൾകൊണ്ടു് അന്ധമായ (മരോമുനിസംസദാ എന്നതിന്റെ വിശേഷണം) മുഖ.....പുരം=ശിഖരീശപരന്റെ-പവ്വതരാജന്റെ-പുരം വളരെ നേരം മുഖരം (ശബ്ദമായമാനം) ആക്കിച്ചെയ്യപ്പെട്ടു. സുഖരീതികൾ=സുഖസമ്പ്രദായങ്ങൾ, വേറെ=വേറെയൊന്നു്; അന്യാദൃശമെന്നർത്ഥം. നഗരീവരഃ=ശ്രേഷ്ഠനഗരി (ഭാഷധിപ്രസ്ഥം). ഭയേ=ധാനംചെയ്തു; വഹിച്ചു. ഇങ്ങനെ ആ ശ്രേഷ്ഠനഗരത്തിൽ അന്യാദൃശമായ സുഖമുണ്ടായി.

പിതൃദേവന്മാരുടെ ആഗമനം വർണ്ണിക്കുന്നു. കവ്യവാഹനൻ=കവ്യത്തെ വഹിക്കുന്നവൻ; (കവ്യം=പിതൃക്കളെ ഉദ്ദേശിച്ചു നൽകുന്ന അന്നം) അതായതു കവ്യബാലൻ, സോമൻ = അമൃതത്തെ സവിിക്കുന്നവൻ. കവ്യവാഹനൻ മുതലായവർ പിതൃഗണങ്ങളാകുന്നു.

“കവ്യബാലോനലസ്സോമോ യമശ്ശൈവായുമാ തഥാ
അഗ്നിഷ്വാത്താ ബഹ്വിഷഭഃ സോമപാഃ പിതൃദേവതാഃ”

എന്നു വായുപുരാണം. ഭവ്യരാം മരോർകളും=ഭവ്യർ (ശുഭദേവന്മാർ) ആയ. മരോ പിതൃഗണങ്ങളും. നവ്യ.....ദയാൽ=പുതിയ സുഖത്തിന്റെ ഉദയം ഹേതുവായി. ദൈർഘിത്വീജനം=ദൈർഘിത്വം (മകളുടെ മകൾ) യുടെ ജനനം.

സ്നേഹിച്ചു സ്വധാദേവി മേടിച്ചു കമാരിയെ
 ആകൃത്യാ നന്മകണ്ടു മോഹിച്ചു മനോരാജ്യേ.
 ദാഹിച്ചു തിലോദകം യോജിച്ചു കടിച്ചിരു-
 ന്നേകിച്ചു ഹിമാലയേ പുകിച്ചാരാശീസ്സുകൾ.

അഭിതി ലോപാമുദ്രാപ്രസംഗസുയാരുന്ധതീ
 ധരണീ ലക്ഷ്മീ വാണീ സംജ്ഞയും സാവിത്രിയും
 യമുനാ ഗംഗാ സരസ്വതിയും ഗോദാവരീ
 വിനതാ സ്വാഹാദേവീ ദേവഹുത്യാദികളും
 പെരിയ പതിവ്രതാപരിഷൽ കൂടിപ്പുരേ
 പരിരംഭണം തമ്മിൽ പരിതോഷാഭാഷണം.

നിജലോകത്തിൽനിന്നു=പിതൃലോകത്തിൽ നിന്നു. മണ്ടി=കാടി. പിതൃ
 ഗണം=പിതൃസമൂഹം. പിതൃഗണങ്ങൾക്കു പുതുതായൊരു സുഖം തോന്നി. അ
 തുകൊണ്ട് അവർ സ്വപുത്രിയായ മേനയ്ക്കു പുത്രിയുണ്ടായെന്ന് ഉഘാരിച്ചു
 റിഞ്ഞു പിതൃലോകത്തിൽനിന്നു ഹിമവൽപുരത്തിലേക്ക് കാടിയെത്തി. സ്നേ
 ഹി.....കമാരിയെ=സ്വധാദേവി (പിതൃഗണങ്ങളുടെ പത്നി) സ്നേഹത്തോ
 ടുകൂടി കമാരിയെ (മേനാപുത്രിയെ) വാങ്ങി. ആകൃത്യാ.....ണ്ടു=ആകൃ
 തിയുടെ ഗുണം കണ്ടു. മോഹിച്ചു=മയങ്ങി. മനോരാജ്യേ=മനോരാജ്യത്തിൽ
 (വിചാരത്തിൽ). ദാഹിച്ചു = കടിപ്പാൻ വൈകിയ. തിലോദകം=എളുപ്പു
 കൂട്ടിയ വെള്ളം. പിതൃക്കൾക്കു കടിപ്പാനുള്ള വെള്ളം തിലോദകമാണ്.
 യോജി.....രുന്നു്=യോജിച്ചു് (ഒരുമിച്ചു്) കടിച്ചു കരനേരം ഇരുന്നു.
 പുകിച്ചു്=ഒരുമിച്ചു്. ഹിമാലയേ=ഹിമവാനിൽ. പുകി.....സ്സുകൾ=
 ആശീസ്സുകൾ-അനുഗ്രഹങ്ങൾ-പ്രവേശിപ്പിച്ചു; എല്ലാവരും ചേർന്നു ഹിമവാനെ
 അനുഗ്രഹിച്ചു.

പതിവ്രതമാരുടെ ആഗമനം. അഭിതി=ദേവമാതാവു്. ലോ
 പാമുദ്രാ=അഗസ്ത്യപത്നി. അനുസുയാ=അത്രിപത്നി. അരുന്ധതീ=വസി
 ഷ്ഠപത്നി. ധരണീ=ഭൂമിദേവി. ലക്ഷ്മീ=ശ്രീഭഗവതി. വാണീ=സരസ്വ
 തി. സംജ്ഞ=സൂര്യപത്നി. സാവിത്രി=ഗായത്രി. യമുനാ=കാളിന്ദീനദി.
 ഗംഗാ=ഗംഗാനദി. സരസ്വതി=സരസ്വതീനദി. ഗോദാവരീ=ആ പേരു
 ഉള്ള നദി. വിനത=ഗരുഡമാതാവു്. സ്വാഹാദേവി=അഗ്നിഭാര്യ. ദേവഹു
 ത്യാദികൾ=ദേവഹുതി മുതലായവർ (ദേവഹുതി=സ്വായംഭുവമനുവിന്റെ
 പുത്രി). പതിവ്രതാപരിഷൽ=പതിവ്രതമാരുടെ പരിഷത്തു്.(സമൂഹം). പു
 രേ=ഹിമവൽപുരത്തിൽ. പരിരംഭണം=ആലിംഗനം. പരിതോഷാഭാഷണം

പരമന്നവരുടേ ചരിതം മനോഹരം
 പരമശിവ! മമ പറയാവതല്ലേതും.
 പരിതോ മേനാഭേവിക്കരിക്കേ ചുഴന്നിരു-
 ന്നൊരുമിച്ചാശീർപ്പാദം നിരവേ ബഹുവിധം;
 കരതാരിലേ മേടിച്ചുരിയോരാലാളനം;
 ചിരസാന്തപനം, പുനരുരസാ സംഭാവനം;
 മൃദുഹാസാക്ഷ്യാദി കണ്ടിതരേതരം വാദ-
 മിതരാകരാപ്പണം മൃദുഗാത്രാമർനം.
 കളിച്ചു വളരെന്നും ഖലരേ മുടിയെന്നും
 ഗതി നീ സതാമെന്നും ഘനശ്യാമളയെന്നും
 ചതുരാ ഭൂയാ എന്നും മലയാരാതിമെന്നും
 ജനനി! ജയിക്കെന്നും സ്വദിതി വർധിക്കെന്നും.

=സന്തോഷസംഭാഷണം. പരം=ഏറ്റവും. ചരിതം=പ്രവൃത്തി. മനോഹരം=മനസ്സിനെ ആകർഷിക്കുന്നത്. പര .....ല്ലേതും=ശിവനേ! എനിക്കു പറയാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. പരിതഃ=ചുറ്റും. ചുഴന്നിരുന്ന്=വട്ടമിട്ടിരുന്ന്. ആശീർപ്പാദം=ആശീസ്സു പറയൽ. നിരവേ=നിരക്കെ. ബഹുവിധം=പലവിധം. കരതാരിലേ=താരു (പൂവു) പോലെയുള്ള കൈയ്യിൽ. അരിയോരാലാളനം=കാമനിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ലാളിക്കൽ, ചിരസാന്തപനം=വളരെ നേരമുള്ള സാന്തപനം (നല്ലവാക്കു പറയൽ). പുനഃ=പിന്നെ. ഉരസാ സംഭാവനം=ഉരസ്സുകൊണ്ടു മാനിക്കൽ; അതായത് ആലിംഗനം ചെയ്യൽ. മൃദുഹാ.....ദി=മൃദുവായ ഹാസം (ചിരി) അക്ഷി=കണ്ണു (നോട്ടമെന്നർത്ഥം). ഇതരേതരം=തമ്മിൽത്തമ്മിൽ. വാദം=വാദിക്കൽ. ഇതരാ .....പ്പണം=ഇതരയുടെ (മറ്റൊരുവളുടെ) കരത്തിലുറപ്പിക്കൽ. മൃദുഗാത്രാമർനം=മൃദുവായ ഗാത്രത്തെ തലോടൽ. മേനാഭേവിയുടെ അരികിലിരുന്ന് കട്ടിയെ വാങ്ങി ആശീർപ്പിക്കുക മുതലായി ആ പതിവുതമാർ ചെയ്ത ചരിതം പറയുവാനസാദ്ധ്യമാണെന്നർത്ഥം. “പരിതോമേനാ” എന്നുമുതൽ “മൃദുഗാത്രാമർനം” എന്നതുവരെ “പറയാവതല്ലേതും” എന്നതിനോടു ചേർത്തുപറയുകയും. ആശീർപ്പാദങ്ങളെ പറയുന്നു. “കളിച്ചുവളർ” ഇത്യാദി——കളിച്ചുവളർ=കളിച്ചു വളർന്നാലും. ഖലരെ മുടി=ഭൂഷണമെ മുടിച്ചാലും. ഗതി നീ സതാം=സജ്ജനങ്ങൾക്കു (സതാം) നീയാണു ഗതി. ഘനശ്യാമള=ഘനം (മേഘം) പോലെ ശ്യാമളവണ്ണമായവൾ. ചതുരാഭൂയാഃ=നീ ചതുരയായ് ഭവിപ്പൂതാക (ചതുര=സമർത്ഥ). മലയാരാതിം (അരാതിം മലയ) =അരാതിയെ-ശത്രുവിനെ-തോല്പിച്ചാലും.

ടംഡഡായും ഫായും പം വാ മാ വാ മമ
 ഞമദണനപ്രായേ ഭണിതേ കൊതിയെന്നും
 തരളാ മാ സ്ത്വാ ബാലേ! തവ ഞാൻ മാതാവെന്നും
 ഭൂതിതാജ്ഞാനകായേ! ഭയിതം ജയിക്കെന്നും.
 ധവവത്സലാ ഭവ; ധയ മേ ക്ഷപമെന്നും
 നതവത്സലേ! തപയാ ന വയം ഹേയാ എന്നും
 പരമശിവഭക്ത്യാ പം നീ വിദ്വയെന്നും
 ഫലിയാ പാപമെന്നും ഫലിതം ജനമെന്നും
 ബലവാൻ ഭാരസ്സവ ബഹുബന്ധുതയെന്നും
 ഭഗവൽപ്രിയ ഭവ ഭജ കാരുണ്യമെന്നും
 മദനാശിനീ ഭവ മഹിഷി ശിവനെന്നും

ജനനി ജയിക്ക=അമ്മേ!ജയിച്ചാലും. തപതി വലിക്ക=വേഗത്തിൽ വള
 ന്നാലും. ടംഡഡായും ഫായും=ടംഡഡം എന്ന അക്ഷരങ്ങൾ. പം
 വാ മാ വാ=നീ പറിക്കയോ പറിക്കാതിരിക്കയോ ചെയ്താലും. മമ=എനി
 ക്ക്. ഞമദണനപ്രായേ ഭണിതേ=ഞമദണന എന്നിവയോടുള്ള ഭണിത
 ത്തിൽ (വാക്കിൽ). കൊതി=ആഗ്രഹം. “ടംഡഡം” എന്നതുകൊണ്ട്
 അക്ഷരജ്ഞാനമുള്ളവർ ഉച്ചരിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങളേയും “ഞമദണന” എ
 ന്നിവയാൽ അക്ഷരവ്യക്തിയില്ലാത്ത ശിശുക്കൾ കൊണ്ടു ന്ന മൊഴിയേയും
 ലക്ഷണയാൽ ഗ്രഹിക്കണം. എനിക്കു നിന്റെ കൊഞ്ചൽ കേൾക്കുവാനാണ്
 കൗതുകമെന്നു സാരം. തരളാ മാസ്ത്വാ: ബാലേ=ബാലേ! നീ തരള (ചപല)
 യായ് ഭവിക്കരുത്. ഭൂതി.....കായേ=അജ്ഞാനകായത്തെ (അജ്ഞാന
 സമൂഹത്തെ) ഭൂതനും ചെയ്തവളേ! ഭയിതം ജയിക്ക=നീ ഭർത്താവിനെ ജയിച്ചാ
 ലും: ഭർത്താവിനെ വശപ്പെടുത്തിയാലും. ധവവത്സലാ ഭവ=നീ ധവവത്സല
 (ഭർതൃസ്നേഹമുള്ളവൾ) ആയ് ഭവിച്ചാലും. ധയ മേക്ഷപം=നീ എന്റെ ക്ഷ
 ത്തെ ധയനം (പാനം) ചെയ്താലും. നതവത്സലേ=നതന്മുറിൽ (നമസ്കരിച്ച
 വരിൽ) വാത്സല്യമുള്ളവളേ! തപയാ=നീന്നാൽ. ന വയം ഹേയാ: =ഞങ്ങൾ
 ഹേയർ (ത്യാജ്യർ) അല്ല. പരമ.....വിദ്വ=നീ പരമശിവങ്കൽ ഭക്തിയോ
 ടുകൂടി വിദ്വ പഠിച്ചാലും. ഫലിയാ പാപം=പാപം ഫലിക്കയില്ല. ഫലിതം.
 ജനം=ജനം (ജനനം) ഫലിച്ചു. ബല ..... സുത=നീനക്ക ബഹുബന്ധു
 ത (ബഹുവായ ബന്ധുസമൂഹം) ബലവത്തായ ഭാരമാണ്. ഭഗ.....ഭവ
 =നീ ഭഗവാൻ പ്രിയയായ് ഭവിച്ചാലും. ഭജ കാരുണ്യം=കാരുണ്യത്തെ ഭജി
 ച്ചാലും. മദനാശിനീ.....സ്=മദനാശിനി (മദത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവൾ)

യമനിഭയാ ചിരം യശസാ വർത്തിക്കേന്നം
 രസവിൽപ്രിയാദൃതാ രതിമാസപഹിയിയെന്നം
 ലലനാച്ചിതാ ഭവ ലളിതാകൃതേ! എന്നും
 വശശാ പദജ്ജ്യാം വരദാ ഭവയെന്നും
 ശശിമൗലിവത്സതാം ശരണം ഭൂമാ എന്നും
 ഷഡപദദ്വതേ! ഭവ ഷഡ്ഗുണാസ്സദമെന്നും
 സത്യസംഗരേ! ഭവ സതപശാലിനീയെന്നും
 ഹര നോ ഭുഖം സതീ ഹരവല്ലഭേ! എന്നും
 പരമാശീർവാദങ്ങൾ പരയാ മുദാ ചെയ്തു.
 പരിചിൽ കരാൽകരം പകൻ മുക്കിയും

യായ നീ ശിവനു മഹിഷി (ഭായ്) യായ്ഭവിച്ചാലും. യമനിഭയാ=യമങ്കൽ നിന്ന ഭയമില്ലാത്തവളായിട്ട്. ചിരം.....ത്തിക്കു=വളരെക്കാലം യശസ്സോടുകൂടി വർത്തിച്ചാലും. രസവിൽപ്രിയാദൃതാ = രസവിത്തു (രസജ്ഞൻ) ആയ പ്രിയനാൽ ആദരിക്കപ്പെട്ടവളായിട്ട്. രതിം ആസപഹി=രതിയെ ആസപദിച്ചാലും. ലലനാ .. ..കൃതേ=ഹേ ലളിതാകൃത (സുന്ദരി!) നീ ലലനാച്ചിത (സുന്ദരിമാരാൽ പൂജിക്കപ്പെട്ടവൾ) ആയ് ഭവിച്ചാലും. വശ.... ..ജ്യാം=പദജ്ജ്യാകൾക്കു (പാദാശ്രിതന്മാർക്കു) വശഗയായിട്ട്. വരദാ ഭവ=വരം നല്കുന്നവളായ് ഭവിച്ചാലും. ശശിമൗലിവത്=ശശിമൗലി (ചന്ദ്രമൂഡൻ) എന്നുപോലെ സതാം ശരണം ഭൂയാഃ=സജ്ജനങ്ങൾക്കു ശരണമായ് ഭവിച്ചാലും. ഷഡപദദ്വതേ = ഷഡപദത്തിന്റെ-വണ്ടിന്റെ - ദ്വതി-ശോഭ-പോലെയുള്ള ദ്വതിയോടുകൂടിയവളേ! ഭവ ഷഡ്ഗുണാസ്സദാ=ഷഡ്ഗുണങ്ങൾ (സന്ധി-വിഗ്രഹ-യാന-ആസന-ദൈവധീഭാവ-സമാശ്രയങ്ങൾ എന്ന ആറു ഗുണങ്ങൾ) ക്ക് ആസ്സദമായവൾ ഭാരതായതു സർവ്വലോകചക്രവർത്തിനിയായ് ഭവിച്ചാലും. സത്യസംഗരേ=സത്യപ്രതിജ്ഞ! ഭവ സതപശാലിനീ=സതപം (പരാക്രമം) കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവളായ്ഭവിച്ചാലും, ഹര.... ..ല്ലഭേ=ഹേ ഹരവല്ലഭേ (ശിവപ്രിയേ) സതീ! ഞങ്ങളുടെ ഭുഖത്തെക്കുളഞ്ഞാലും, പര.....ദങ്ങൾ=പരമങ്ങൾ (ശ്രേഷ്ഠങ്ങൾ) ആയ ആശീർവാദങ്ങൾ. പരയാ മുദാ=പരമായ മോദത്താടെ. 'കളിച്ചു വളർ' എന്നു തുടങ്ങി 'ഹര നോ ഭുഖം' എന്നുവരെ പതിവ്രതമാരുടെ ആശീർവാദങ്ങളാകുന്നു. ഇതിൽ ഈ കാരം മുതൽ ഹ കാരം വരെയുള്ള അക്ഷരങ്ങൾ മിക്കതും അനുക്രമേണ നിബന്ധിച്ചിട്ടുള്ളതു സവിശേഷം നോക്കേണ്ടതാണ്. പരിചിൽ=ഭംഗിയിൽ, കരാൽ ..... കൻ =കരാളുടെ കയ്യിൽനിന്നു മരണരാളുടെ കയ്യിലേക്കു വാങ്ങി, മുക്കിയും

പരചിന്തയിലായ പരമേശ്വരിയെക്കൊ-
ണ്ടുസന്തോഷാലവർ പരമാനന്ദം പൂണ്ടാർ.

സഹസ്രേഷണൻ വന സമസ്തസുരന്മാരും
ബഹു പ്രാഭതം കെട്ടിവഹിപ്പിച്ചോരോതരം
നിബിഡം ഗിരിവരനികടേ നിറഞ്ഞുനി-
“ന്നെവിടേത്തവ മകളിവിടേ കാണാകണം”
പുരന്ദരോക്തികേട്ട ധരേന്ദ്രനിയോഗത്താൽ-
പറന്ന മൈനാകം പോയ് പറഞ്ഞ വാത്സാമഭ്യേ
സകലേശ്വരിയായ മകളെയെടുത്തുകൊ-
ണ്ടകലേ നിന്ന മാതാ മഹിളാജനമഭ്യേ
ഒഴിഞ്ഞു വഴിനീളെപ്പൊഴിഞ്ഞു നരമലർ;
വഴിഞ്ഞ മോദാലിന്ദ്രശിഞ്ഞു നീരാജനം.

=മുകൾകയ്യും, പരചിന്തയി=പരമജ്ഞാനരൂപിണി, ഉരുസന്തോഷാൽ=ഉരു
വായ-മഹത്തായ-സന്തോഷത്താൽ, അവർ=പതിവൃതമാർ. പരിവൃതമാർ
ദേവിയെ ലാഭിച്ചു ഏറ്റവും ആനന്ദിച്ചു എന്നു സാരം.

ദേവേന്ദ്രനും മറ്റു ദേവന്മാരും വന്നു ദേവിയെ ദർശിക്കുന്നു.
സഹസ്രേഷണൻ=ആയിരം കണ്ണുകളുള്ളവൻ (ദേവേന്ദ്രൻ), സമസ്തസുരന്മാർ
=എല്ലാദേവന്മാരും, ബഹുപ്രാഭതം=വളരെ പ്രാഭതം (കാഴ്ചദ്രവ്യം) കെട്ടിവ
ഹിപ്പിച്ചു=കെട്ടിയെടുപ്പിച്ചു. ഓരോതരമെന്നതു പ്രാഭതവിശേഷണം. നി
ബിഡം (ക്രി. വി.)=ഇടതിങ്ങുംവണ്ണം, ഗിരിവരനികടേ=പർവ്വതരാജന്റെ സ
മീപത്തിൽ, “എവിടേ .....കണം” എന്നതു ഹിമവാണോടുള്ള ഇന്ദ്രന്റെ
വാക്ക്, പുരന്ദരോക്തി=പുരന്ദരന്റെ (ഇന്ദ്രന്റെ) വചനം, ധരേന്ദ്രനിയോഗ
ത്താൽ=ധരേന്ദ്രന്റെ (പർവ്വതരാജന്റെ) ആജ്ഞയാൽ, പറന്നു=പറന്നിട്ട്,
മൈനാ.....മഭ്യേ=മൈനാകം ചെന്നു പറഞ്ഞ വാത്തയുടെ മദ്ധ്യ
ത്തിൽ; വിവരം പറയുന്നതിനിടയിലെന്നു സാരം. സകലേശ്വരിയായ=സ
ർവ്വേശ്വരിയായ, അകലേ.....മഭ്യേ=മാതാവ് മഹിളാജനങ്ങളുടെ മദ്ധ്യ
ത്തിൽ അകലെയായി നിന്നു, ഒഴിഞ്ഞു.....മലർ=വഴി ഒഴിഞ്ഞു പൂപ്പു
ങ്ങൾ വെടിച്ച്. വഴിഞ്ഞമോദാൽ=ഉള്ളിലൊതുങ്ങാത്ത സന്തോഷത്താൽ,
ഇന്ദ്ര.....ജനം=ഇന്ദ്രൻ നീരാജനം (തിരി ഉഴിയൽ) ചെയ്തു, ജനകൻ

ജനകൻമുഖിൽ സുരജനത വച്ചു കാഴ്ച
 മണികൾ ജാംബുനദം കനകപട്ടാംബരം.
 സാനേകഭേദം ബഹു വാനോർകൾ വച്ചു കാഴ്ച
 താനേകൻ തെരുതെരെ മൈനാകമെടുത്തുതേ.
 നാനാഗന്ധ്യസിലസേനാ കുത്ര ചിൽ കപാഹി
 സ്ഥാനേ യക്ഷരും നിന്നു കോണേ കിന്ദുരുഷരും.
 മേനക തിലോത്തമ മാനിനീ രംഭ മുഖാം
 വാനവർനാരിമാരും പ്രീണിതാ പൈലോമിയും
 ക്ഷീണത കളഞ്ഞിഹ ക്ഷോണിയിൽ വന്നു മെല്ലേ
 മേനതൻ ചുഴലവുമാനതിപെയ്തു നിന്നു.
 “അമ്മേ! കേൾ മേനാദേവി! നിന്മകൾ ജയിക്കണം;
 ചിന്തയി ജയിക്കുമ്പോൾ നന്മയാം നമുക്കെല്ലാം.
 പൊന്മയും വെപ്പുസ്സികൽ വെണ്മയും കർമ്മങ്ങളിൽ
 തണ്മയും മനസ്സികൽ നിന്മകൾ തന്നീടണം.

മുഖിൽ=ജനകന്റെ (അച്ഛന്റെ, ഹിമവാന്റെ) മുഖിൽ, സുരജനത=
 ദേവഗണം, മണികൾ=രത്നങ്ങൾ, ജാംബുനദം=സപ്തർഷി, കനകപട്ടാംബരം=
 പൊൻപട്ടവസ്ത്രം, സാനേകഭേദം=അനേകം ഭേദങ്ങളോടുകൂടിയ, ബഹു=വ
 ളരെ, വാനോർകൾ=ദേവന്മാർ, താനേകൻ=താനൊരാൾ. ദേവകൾ വെച്ചു
 കാഴ്ചദൃശ്യങ്ങളെല്ലാം മൈനാകം എടുത്തു. നാനാ... ..ത്രചിൽ=കുത്ര
 ചിൽ (ഒരിടത്തു) പല ഗന്ധ്യന്മാരുടേയും സൈന്യം, കപാഹിസ്ഥാനേ=ഒരു
 സ്ഥാനത്തിങ്കൽ, യക്ഷരും=യക്ഷന്മാരും, കോണേ=ഒരു കോണിൽ, കിന്ദുരു
 ഷരും=കിന്നരന്മാരും. സിലഗന്ധ്യയക്ഷകിന്ദുരുഷന്മാർ ദേവയോനികളും
 ഇന്ദ്രന്റെ പരിവാരങ്ങളുമാണ്. മേനക.... ..വാനവർനാരിമാരും=മേ
 നക തുടങ്ങിയ അപ്സരസ്ത്രീകളും, പ്രീണിതാ=പ്രസന്നയായ, പൈലോമിയും=
 ഇന്ദ്രാണിയും, ക്ഷീണത=ക്ഷീണാവസ്ഥ, ക്ഷോണിയിൽ=ഭൂമിയിൽ, തന്മതി
 .....നിന്നു=നമസ്കരിച്ചു നിന്നു. അവർ മേനാദേവിയോടു പറയുന്നു.
 ‘അമ്മേ’ ഇത്യാദി. നിന്മകൾ ജയിക്കണം=നിന്റെ മകൾ സമുദ്യാൽകഷ്ണ
 വർത്തിക്കണം, ചിന്തയി=ജ്ഞാനരൂപിണി, പൊന്മ.... .. സ്സികൽ=ദേഹ
 ത്തിൽ സ്ത്രീത്വവും (പൊന്മ), വെണ്മ.... ..ങ്ങളിൽ=പ്രവൃത്തികളിൽ
 ഉത്സാഹവും (വെണ്മ), തണ്മ .....സ്സികൽ=മനസ്സിൽ സ്ഥിരതയും (തണ്മ)

ഭംഗിക്കു പാകയല്ലെങ്ങൾക്കു വിശേഷിച്ചും
 തൊങ്ങല്ലും പൊടിപ്പിന്നും ഭംഗം വന്നിരിക്കുന്നു.
 സംഗരേ ഭഗ്നഭന്തൻ വൻകരിയെന്നപോലെ
 ശങ്കിച്ചു പണ്ടിപ്പണ്ടി മങ്ങുന്നു മനോഭവൻ.
 പൊന്നലമീതേ മേവുമിമ്മഹാലോകരെല്ലാം
 നിന്മകൾക്കടിമയായ്ക്കൺമുന കൊതിക്കുന്നു.
 മന്മഥൻ തനിക്കുള്ള കർമ്മവും മതിയാക്കി-
 ഓർമ്മമൊട്ടേറെച്ചെയ്തു നിന്മകളുണ്ടാവാനായ്
 ചെറുമില്ലവനിനി മരൊരാലംബമമ്മേ!
 മുറും നീ ഗതി മകളുറുതാനറിവോളം.
 മുറമിങ്ങടിക്കുമേ വിറുതിന്നീടും ഞങ്ങ-
 ഉറുപോകാതെ ദാസ്യം പററിയാലാതും വിടാ
 ധർമ്മചാരിണിമാക്കോ ധർമ്മമുണ്ടവലംബം;
 നർമ്മകാരിണിമാക്കോ നിന്മകൾ പറദൈവം.”

നിന്മ.....ടണം=നിന്റെ മകൾ ഞങ്ങൾക്കു നല്കണം. ഭംഗിക്കു പാകയല്ല
 =സേവയ്ക്കുവേണ്ടി പറയുന്നതല്ല, തൊങ്ങൽക്കും പൊടിപ്പിന്നും=ധാടിക്കും
 മോടിക്കുമെന്നർത്ഥം, സംഗരേ=യുദ്ധത്തിൽ, ഭഗ്നഭന്തൻ=കൊമ്പുമുറിഞ്ഞ,
 വൻകരി:=ആനത്തലവൻ, ശങ്കിച്ചു=ഭയപ്പെട്ടു, പണ്ടിപ്പണ്ടി=പരുങ്ങിപ്പരു
 ങ്ങി, മനോഭവൻ=കാമൻ. കാമഭവൻ പോരിൽ കൊമ്പുമുറിഞ്ഞ ആനപോ
 ലെ പരുങ്ങുന്നു. പൊ.....രെല്ലാം=പൊന്നലയുടെ (മേരുവിന്റെ) മുക
 ലിൽ പാടുന്ന ഈ മഹാജനങ്ങൾ (ഞങ്ങൾ) ഭയപ്പെടും. നിന്മകൾ.....
 ക്കുന്നു=നിന്റെ മകൾക്കടിമപ്പെട്ട് കണ്ടുന (കടാക്ഷം) ലഭിപ്പാൻ ഇച്ഛിക്ക
 ന്നു. മന്മഥൻ=കാമൻ, തനിക്കുള്ള കർമ്മം=തന്റെ തൊഴിൽ, അതായതു സ്രീ
 പുരുഷന്മാരെ മോഹിപ്പിക്കൽ. ധർമ്മ.....ച്ചെയ്തു=വളരെ ധർമ്മം ചെയ്തു,
 ആലംബം=ആശ്രയം, മുറും=മുഴുക്കെ, നീ ഗതി=നീയാണാശ്രയം, ഉറു=
 വളൻ, താ.....ളം=തന്നത്താൻ കാര്യങ്ങൾ അറിഞ്ഞു തുടങ്ങുന്നതുവരെ.
 മകൾക്കു തന്റെതം വരുന്നതുവരെ കാമൻ നീയേ ശരണമുള്ളൂ എന്നർത്ഥം. മുറ
 .....ഞങ്ങൾ=വിറു തിന്നുന്ന (വിറുണ്ണുന്ന, പണിയൊന്നുമില്ലാതെ
 ഉള്ള മുതൽ ചെലവാക്കിജ്ജീവിക്കുന്ന) ഞങ്ങൾ കണ്ടവരുടെ മുറമടിക്കും.
 അറു.....വിടാ=അറുതിയില്ലാതെയുള്ള അടിമത്തം പിണഞ്ഞാൽ
 അതാതും ഉപേക്ഷിക്കയില്ല. ധർമ്മ .. .. ലംബം=ധർമ്മചാരിണി

ഇങ്ങനേ നാകശ്രീകൾ തങ്ങളേ വാക്യമല്ലേ
ശങ്കയാ ഭൂമേനിന്നിട്ടാഗജൻ കഴൽകൂപ്പി.
പങ്കജബാണനപ്പോൾ സങ്കടം പോവാനായി-
പ്പെൺകിടാവൊന്നു നോക്കീ തൻകടാക്ഷത്താൽ മെല്ലെ
നിന്നവക്കല്ലാമുള്ളിൽ വന്നിതാശ്ചര്യമപ്പോൾ;
വന്ദിച്ചാനലർശരൻ മുന്നറുവട്ടം തദാ.
മുരളുന്നൊരു ഞാണം മധുരമായ വില്ലും
സുരഭിതരങ്ങളാം ശരങ്ങളഞ്ചും കൂട്ടി
സ്തവപല്ലഭ രതിയരികിൽക്കൊണ്ടുചെന്നു
ഗിരിജാദേവീമുദ്ര പരണം തൊടിയിച്ചു
പരിചിൽ മദനന്റെ കരതാരിലേ നല്കി;
ശിരസാ നമിച്ചവൻ തരസാ വാണിക്കൊണ്ടാൻ.

പതിവ്രത) മാക്കാണെങ്കിൽ ധർമ്മം ആ ന്യായമായിട്ടുണ്ട്. നമ്മ് ..... ദൈവം =
നമ്മ് (വിലാസം) ചെയ്യുന്നവക്കാണെങ്കിൽ നിന്റെ മകൾ തന്നെയാണ്
പാദേവത.

കാമദേവൻ ജഗന്മാതാവിനെ വന്ദിക്കുന്നു. നാകശ്രീകൾ
=സപ്തശ്രീകൾ, വാക്യമല്ലേ =വാക്യത്തിനിടയിൽ, ശങ്കയാ =സംശയത്താൽ
അംഗജൻ =കാമൻ, കഴൽ =കാൽ, പങ്കജബാണൻ =താമരപ്പൂവുവന്നു (കാമ)
ൻ), പെൺകിടാവ് =കന്യാക, തൻകടാക്ഷത്താൽ =തന്റെ കൃപാദൃഷ്ടിയാൽ,
നിന്നവക്ക് =കണ്ടുനിന്നവക്ക്, ആശ്ചര്യം =അത്ഭുതം, അലർശരൻ =പുഷ്പാ
സ്രവൻ, മുന്നറുവട്ടം =അനേകം തവണ എന്നർത്ഥം. കാമൻ അകലേനിന്നു തൊ
ഴുതപ്പോൾ ആ പിഞ്ചുപൈതൽ കനിവോടെ കടാക്ഷിച്ചതു കണ്ട് കാണികൾ
അത്ഭുതപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ കാമൻ ശങ്ക തീർന്ന് പലതവണ വന്ദിച്ചു. മുരളി
ന്നൊരു ഞാണം =വണ്ടിൻകൂട്ടമാകുന്ന ഞാണം എന്നും, മധുരമായ വില്ലും =കരി
മ്പുവില്ലും എന്നും, സുരഭിതരങ്ങളാം (അതിസൗരഭ്യമുള്ള) ശരങ്ങൾ =പൂവമ്പു
കളെന്നർത്ഥം. സ്തവപല്ലഭം =കാമപ്രിയ, രതി =രതിദേവി, ഗിരിജാദേവീമുദ്ര പ
രണം =ഹിമവൽപുത്രിയുടെ മൂടുവായ കരൽ, പരിചിൽ =വഴിപോലെ, മദ
നന്റെ =കാമന്റെ, കരതാരിലേ =പൂവുപോലെ മൂടുവായ കൈയിൽ, ശിര
സാ നമിച്ചു് =തല കുനിച്ചു്, തരസാ =വേഗത്തിൽ. രതി കാമന്റെ വില്ലും
ഞാണം അമ്പുകളും ദേവിയുടെ തുക്കൽ തൊടുവിച്ചു് കാമന്റെ കയ്യിൽ കൊ
ടുത്തു. അദ്ദേഹം അവ തല കുനിച്ചു വാണി. “മുരളിന്നൊരു ഞാണം” ഇത്യാ
ദിയിൽ വാച്യർത്ഥത്തെ വ്യംഗഭംഗിയിൽ പറയുവാൻ പശ്ചാത്തോക്തം അല

ഇടവും വലവും ഞാൻ വിട്ടുമേ ശരമിനി-
 ത്തടവാനാരെന്നൊരു മിടമ പൂണ്ടു മാറൻ.
 മധുമാസവും മുഴുവനിയും മദനനം
 മധുരോക്തികൾ പിക്സുതിപാഠകന്മാരും
 മലയസമീരനും പലനാൾകൂടിത്തമ്മിൽ
 ബലവത്തുക്കളിവർ നിലയൊത്തൊരുമിച്ചു.
 അമരിമാർക്കും ഹൃദിക്രമരീതിയിലൊരു
 മദരീതിയേ പാരിൽദ്രമരീഭാവം ചേർന്നു.
 ഭവനജനനിതൻ സവിധേ വിവിധമായ്
 നവനാടകനാട്ടുമവരങ്ങാരംഭിച്ചു.
 തന്നെ ശൃംഗാരമാം രസരാജനും തന്റെ
 സചിവനാരുമായിസ്സദസി പെരുമാറി

കാരം. ഇടവും.....മിനി=ഇനി ഞാൻ ഇടത്തോട്ടും വലത്തോട്ടും ശരമ
 യയ്ക്കും. തടവാനാർ=എന്നു തടുപ്പാനാരുണ്ട്? മിടമ=ഗർവ്വം, മാറൻ=കാമൻ.
 ദേവിയുടെ കാതമ്പത്താൽ കാമദേവനും സ്വപ്രകൃതിയെക്കുറിച്ച് അഹംഭാവമു
 ണ്ടായി എന്നു സാരം. മധുമാസം=വസന്തത്തിലെ ഒരു മാസം, മുഴുവനി=പൂ
 ണ്ണചന്ദ്രൻ, മദനൻ=കാമൻ, മല .....രൻ=മലയവായു (തെന്നൽ),
 പലനാൾകൂടി=വളരെക്കാലമായി, ബലവത്തുക്കൾ=ഏറ്റവും ബലമുള്ളവർ,
 ഇവർ=മധുമാസാദികൾ, നിലയൊത്ത്=സമീതിചേർന്ന്, ഒരുമിച്ചു=ഒത്തുകൂടി,
 കാമദേവനും തത്സഹചരന്മാരായ മധുമാസാദികളും വളരെക്കാലത്തിനുശേഷം
 ഒരുമിച്ചു ചേർന്നുവന്നതും. അമരിമാർക്കും=ദേവസ്രീകൾക്കും, ഹൃദി=ഹൃദയ
 ത്തിൽ, ക്രമരീതി=ക്രമപോലെയുള്ള രീതി (മട്ട്), ഒരു മദരീതിയേ=ഒരു മദ
 രീതി (മദിപ്പിക്കുന്ന മട്ട) തന്നെയാണ്, പാരിൽ=ലോകത്തിൽ, ദമരീഭാവം
 =ദമനികൾ (ദമം=ഒതുക്കം നൽകുന്നവർ) എന്ന അവസ്ഥ. ദേവസ്രീകൾക്കു
 ലോകരെ ഒതുക്കി നിൽക്കുന്നവരാണു തങ്ങളെന്ന് അവസ്ഥയുള്ളതു് വളരെക്കാല
 മുമ്പി നശിച്ചിരുന്നു. അതിപ്പോൾ വീണ്ടും ഉണ്ടായി എന്നതും. ഭവ.....
 .....വിധേ=ഭവനജനനിയുടെ (ലോകമാതാവിന്റെ) സമീപത്തു്, വിവിധ
 മായ്=പല വിധമായി, നവനാടകനാട്ടും=പുതിയ നാടകാഭിനയം, അവർ
 =അമരിമാർ, ആരംഭിച്ചു=തുടങ്ങി, തന്നെ=അതിനുശേഷം, ശൃംഗാര.....
 ജനം=രസങ്ങളിൽ വെച്ചു രാജാവായ ശൃംഗാരവും, തന്റെ....മായി
 =തന്റെ സചിവന്മാരോടു (മന്ത്രിമാരോടു, സഹായികളോടു) കൂടി, സദസി

ജഗദീശപരിയുടേ ജനനദിനോത്സവം
ജളനൈതരിവു ഞാൻ? ജയതാം ജല്ലാകതാ.

ബഹുധാ സമുപ്തരിതമുപദായനോൽപ്പതം
ഹിമവാൻ നമ്കീടിനാൻ സമവേതനാക്കെല്ലാം.
ബഹുശസ്തമാനങ്ങൾ ബഹുധാ ലഭിച്ചിതു
സകലജനങ്ങൾക്കും സ്വഗുണോചിതാധികം.
ഹിമവാനത്രേ പാരിൽദൂതവാൻ ഗുണോന്നതൻ
സമവാക്കീവണ്ണമായ്; കിമിവാത്മതം പരം?
ശിവദേ! ശിവേ! ജയ തവ ദാസോഽഹം ദേവി!
ശിവ ശങ്കര! ഹര! വിവശം പാഹീശ! മാം.

=സഭയിൽ, പെരുമാറി=സഞ്ചരിച്ചു, ജഗദീശപരിയുടേ =ലോകമന്ത്രോവിന്റെ
ജനനദിനോത്സവം=അവതാരദിവസാഘോഷം, ജള .....ഞാൻ =ജള
നായ ഞാൻ എന്തിനെന്നു? ജയതാം=ജയിക്കട്ടേ, ജല്ലാകതാ=ജല്ലാകൻ (വാ
യാടി) എന്ന അപഥം. ഞാൻ വാചാലതയ്ക്കൊണ്ടു ചിലതു ജപിച്ചുവെന്നു
ഉള്ളൂ എന്നു സാരം.

ഹിമവാൻ സ്വപുരത്തിൽ വന്നവർക്കു സമ്മാനം നൽകിയ
തിനെപ്പറയുന്നു. ബഹുധാ=പല വിധത്തിൽ, സമുപ്തരിതം=ഉന്നതമാ
യ, ഉപദായനാൽക്കരം=ഉപദായനങ്ങളുടെ (കാഴ്ചദ്രവ്യങ്ങളുടെ) ഉൽകാ (സ
മുഹം) ഞെ, സമവേതനാക്കു=വന്നുകൂടിയവർക്കു, ബഹുശഃ=വളരെ പ്രാവശ്യം,
സമ്മാനങ്ങൾ=സംഭാവനകൾ, ലഭിച്ചിതു=കിട്ടി, സക .. ... ക്കും=എല്ലാ
ആളുകൾക്കും, സ്വഗു .. ...ധികം=തങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കുചിതമായതി
നെക്കൂടെധികം, ഹിമവാൻ .. ...ന്നതൻ=ഹിമവാനാണ് ലോകത്തിൽ ദേ
വാൻ (കരുണമുള്ളവൻ) ഗുണോന്നതൻ (ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഉന്നതൻ) ആ
യിരിക്കുന്നവൻ, സമവാക്ക്=സമന്മാരുടെ (സമൂഹം) യും വാക്ക്, ഇവണ്ണ
മായ്=ഇങ്ങനെയായി, കിമി .. ...രം=എന്താണ് ഇതിലധികം ആശ്ച
ര്യം! ശിവദേ=ശിവം (മംഗളം) നൽകുന്നവരേ! ശിവേ=ദേവി! ജയ=ജയിച്ചാ
ലും, തവ .. ...ദേവി=ദേവി, ഞാൻ നിന്തിരുവടിയുടെ ദാസനാണ്.
ശിവ=ശിവനേ! ശങ്കര=ശം (ശ്രീ) ചെയ്യുന്നവനേ! ഹര=ദൂരിതത്തെ ഹരിക്ക
ുന്നവനേ! വിവ .. ...ശ മാം=ഇവശ, വിവശനായ എന്നെ പാലിച്ചാലും.
“ശിവദേ ശിവേ” ഇത്യാദി വാക്യങ്ങൾ ഭക്തിഭരിതനായ കവിയുടെ സ്തുതി
യാകുന്നു.

സുഭാശാസനിയുടെ സംഭവകഥയിൽ
 സംഭവഖണ്ഡമെന്നാലിവിവരമോടുകൂടിയായി.
 കിം ഫലമെന്നോ ചോദ്യം; സംപ്രതി കലിയുഗേ
 ലുബതി ഭൂരിതാപം തന്മൂലാനന്തരം.
 ഇത്തരം നന്നു ശേഷം വക്ത്രമർമ്മസിയെന്നാൽ
 വക്ത്രവും നിർമ്മാഹവുമെന്തുമെന്തൊരുവണ്ണം.
 ഭൂരിതക്ഷയം കൊതി കവിതയ്ക്കില്ലെന്നാലും
 ഹരമാഹാത്മ്യം ചൊന്നാൽ വിവിധം ഗുണോദയം.
 ശിശുവിനായുസ്സുണ്ടാം; രസവേദിയാം യുവാ;
 വശഗം വർഷീയസോ മരണരോഗൈരക്ഷയം;
 ഭൂരിതഹരം പരം; പുരുഷാത്മാകർഷണം;
 സരസം നാരിമാർക്കും ഹരമാഹാത്മ്യം ദൃഢം.

ഈ കഥയുടെ ഫലശ്രുതി. സുഭാശാസനിയുടെ=സുഭാസന സം
 ഹരിച്ചവളായ ദേവിയുടെ, സംഭവകഥ=അവതാരകഥയായ, ഇതു സംഭവ
 ഖണ്ഡം=ഈ സംഭവഖണ്ഡം, ഇവമോടുകൂടി=കൈതുകത്തോടുകൂടി, ഉക്തമായി
 =പറയപ്പെട്ടു, കിം ഫലം=എന്താണിതിന്റെ ഫലം? എന്നോ ചോദ്യം=ഏ
 ന്നോ ശ്രോതാവിന്റെ ചോദ്യം, സംപ്രതി=ഇപ്പോൾ, കലിയുഗേ=കലിയുഗ
 ത്തിൽ, ലുബതി.....തന്മൂലം=തന്മൂലം (ഈശ്വരൻ) വലിയ സന്താപ
 ത്തെ കളയുന്നു (ലുബതി), എന്നുത്തരം=എന്നു കലിയുടെ മറുപടി, ഇത്തരം....
 ....യെന്നാൽ=ഈ രീതി നന്നു; ശേഷവും കൂടി അങ്ങു പറയുവാനാകുന്നു
 (പറയണം) എന്നാണെങ്കിൽ, വക്ത്രവും നിർമ്മാഹവും=പറയപ്പെടേണ്ടതായ
 കഴിവും. എന്തുമെന്തൊരുവണ്ണം=ഒരു വിധത്തിൽ ഉണ്ടായ്തരം, ഭൂരിതക്ഷയം
 =പാപശാന്തി (വരുമെന്നർത്ഥം). കൊതി.... ..ന്നാലും=കവിതയ്ക്കു കൊ
 തി (ആഗ്രഹം) ഇല്ലെങ്കിലും, ഹരമാഹാത്മ്യം=ശിവമാഹാത്മ്യം, വിവിധം ഗു
 ണോദയം=പലവിധമായ ഗുണങ്ങളുടെ ഉദയം വരും. ആ ഗുണങ്ങളെ പറ
 യുന്നു. 'ശിശുവി'ന്ത്യാദി—ശിശു.....ണ്ടാം=ശിശു കേട്ടാൽ അവൻ
 ആയുസ്സുണ്ടാകും. രസ ..... യുവാ=യുവാവ് രസവേദി (രസജ്ഞൻ) ആകും.
 വശ ..... ഷയം=വർഷീയാനു (വൃദ്ധനു) മരണമാകുന്ന രോഗത്തിനുള്ള
 കൗഷഡം വശഗം (അധീനം) ആകും. ഭൂരിതഹരം പരം=ഏറ്റവും ഭൂരിതത്തെ

പടിച്ചു പാടുന്നോട്കാ രസിച്ചു കേൾക്കുന്നോട്കാ
 ഫലത്തിനിലു ഭേദം പലക്കൊരുപോലെ;
 കലസ്രീകൾക്കും യോഗ്യം വിമുക്തിഫലപ്രദം;
 വിശുദ്ധിയുണ്ടെന്നാകിൽ പരസ്രീകൾക്കും യോഗ്യം.
 വിശുദ്ധി പോരായ്ക്കിലും വിരുദ്ധമല്ല കേൾക്കിൽ;
 വിഭക്തിയുണ്ടെന്നാകിൽ പടിച്ചു പാടിക്കൊരവിൻ
 വിഭക്തിബോധത്തിനും വിദഗ്ദ്ധഭാവത്തിനും
 വിശുദ്ധിലാഭത്തിനും നിമിത്തം മോക്ഷത്തിനും.

ഹരിക്കുന്നതാണ്. പുരുഷാത്മാകഷണം=പുരുഷാത്മങ്ങളെ അതായത് ധർമ്മം
 ത്വകാമമോക്ഷങ്ങളെ ആകർഷിക്കുന്നതാണ് (ആകർഷിക്കുക=വശപ്പെടുത്തുക).
 സാരസം.....ദ്രവം=ശിവന്റെ മാഹാത്മ്യം സ്രീകൾക്കും രസകരം (സര
 സം) ആണ് നിശ്ചയം. പടിച്ചു.....ഭേദം=തന്നത്താൻ പഠിച്ചു പാട
 ന്നവർക്കും മറുവുള്ളർ പാടുന്നതിനെ ഭക്തിയോടെ (രസിച്ചു) കേൾക്കുന്നവർക്കും
 ഫലത്തിന്നു ഭേദമില്ല. പലക്കൊരുപോലെ=പല വിധക്കാർക്കും ഫലം ഒരു
 പോലെയാണ്. കലസ്രീകൾക്കും യോഗ്യം=കലത്തിൽ പിറന്ന (പതിവുതക
 ഉയ) സ്രീകൾക്കും യോഗ്യമാണ്. വിമുക്തിഫലപ്രദം=വിമുക്തി (മോക്ഷം)
 ആകുന്ന ഫലത്തെ കൊടുക്കുന്നതാണ്. വിശുദ്ധി.....കേൾക്കിൽ=വിശു
 ധ്വി (ഭേദശുദ്ധി) പോരെങ്കിൽ കൂടി കലസ്രീകൾക്ക് ഇതു കേൾക്കുന്നതു വിരു
 ധമല്ല. വിശുദ്ധി.....യോഗ്യം=ഭേദശുദ്ധിയുണ്ടെങ്കിൽ പരസ്രീകൾ
 (കലസ്രീ X പരസ്രീ) ക്കും യോഗ്യമാണ്. വിഭക്തി.....കൊരവിൻ
 =വിഭക്തി (വ്യത്യാസത്തിലെന്നത്) ഉണ്ടെങ്കിൽ പഠിച്ചു പാടവിൻ. എന്തി
 ന്? വിഭക്തിബോധത്തിനും=വിശേഷണയുള്ള ഭക്തിക്കും ജ്ഞാനത്തിനും,
 വിദഗ്ദ്ധഭാവത്തിനും=വൈദഗ്ദ്ധ്യത്തിനും, വിശുദ്ധിലാഭത്തിനും=വിശുദ്ധി
 യുണ്ടാവാനും, നിമിത്തം=കാരണം. സാരം സ്പഷ്ടം.

ഇതി ഗിറിജാകല്യാണേ സംഭവവന്ധം സമാപ്തം.

പിതൃയഖണ്ഡം.

ഏകിലോ പണ്ടു ജഗൽപിതാവായോരു
ശങ്കരൻ ശാശ്വതനീശൻ മഹേശ്വരൻ
ഭാഗ്യാവിയോഗജം ശോകം തപഃശക്തികം
യൈവ്യവീരോധിതി ദേഹിനാം ബോധയൻ
സർവ്വസംഗങ്ങൾ വെടിഞ്ഞു ഹിമാലയ-
പർവ്വതദേശേ തപസ്സു ചെയ്യുന്ന നാൾ
ഭോഗികൾക്കൊക്കെയും ഭോഗവിരാഗേണ
ലോകസ്ഥിതിക്കുമിളക്കം വരികയാൽ
ലോകേശ്വരാചാ ശതമഖസേവിതാ
ലോകമാതാവായ മായാഭഗവതി

പ്രാഖ്യാനം.

ഈശ്വര്യയുടെ അവതാരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ജഗൽപിതാവ് = ലോകത്തിന്റെ പിതാവ്, ശങ്കരൻ = ശിവൻ, ശാശ്വതൻ = എല്ലാക്കാലങ്ങളിലുമുള്ളവൻ; നിത്യൻ. ഈശൻ = ശക്തൻ; സർവ്വശക്തൻ. മഹേശ്വരൻ = വലിയ ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയവൻ, ഭാഗ്യാവിയോഗജം = ഭാഗ്യയുടെ വിയോഗം-വിരഹം-കൊണ്ടുണ്ടായ, ശോകം = ദുഃഖമാകട്ടേ, അലൗകികം (ക്രി. വി.) = ലോകസാധാരണമല്ലാത്തവിധം, യൈവ്യവീരോധി = യൈവ്യത്തെ വിരോധിക്കുന്നതു-തടുക്കുന്നതു-ആണ്, ഇതി = എന്ന്, ദേഹിനാം = ദേഹികൾക്ക്, ബോധയൻ = ബോധിപ്പിക്കുന്നവനായിട്ട് (അറിയിച്ചുകൊണ്ട്), സർവ്വസംഗങ്ങൾ = എല്ലാവിധം സംഗങ്ങൾ (സംസാരബന്ധങ്ങൾ), ഹിമാ.....ദേശേ = ഹിമാവാൻപർവ്വതത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തു്, തപ..... നാൾ = തപസ്സു ചെയ്യുന്ന കാലത്തു്, ഭോഗികൾക്കു = വിഷയസുഖതൽപരന്മാർക്കു്, ഭോഗവിരാഗേണ = ഭോഗങ്ങളിലുള്ള വിരാഗം-വൈരാഗ്യം-കാരണം, ലോകസ്ഥി.....കയാൽ = ലോകമുഴുവു് ഇളക്കം തട്ടുകയാൽ, ലോകേശ്വരാചാ = ലോകേശന്റെ-ബ്രഹ്മാവിന്റെ-വാക്കു ഹേതുവായിട്ടു്, ശതമഖസേവിതാ = ശതമഖ (ഇന്ദ്രൻ) നാൽ സേവിക്കപ്പെട്ട, ലോകമാതാവ് = ലോകജനനി; മായാഭഗ

ആദരപൂർവ്വകം നാഥൻമതമറി-
 ണ്തായി ലോകത്തിനു വന്നതു നീക്കുവാൻ
 ഭൂധരരാജനു പുത്രിയായിങ്ങനേ
 ഭൂതലത്തിങ്കൽ പിറന്നോരനന്തരം
 പൂതലായോരു ഭുവനമരാമരം
 കാതലായ്ക്കൊണായി കാൽക്കുണക്കൊണ്ടേവോ.
 പാർത്തലങ്ങുക്കു പതിന്നാലിനമുള്ളൊ-
 രാർത്തി കെട്ടപ്പാനഖിലാധനനായികാ
 ധാത്രിധരേന്ദ്രനു പുത്രിയായ്ക്കുന്നതു
 കാർത്തികീപെരണ്ണമാസിയിങ്കലാകയാൽ
 രാത്രിനിവമന്ന കൂരിരുൾക്കൂട്ടങ്ങ-
 ഉത്രിലോകത്തിലിരുന്നുകൂടായ്ക്കയാൽ
 ആർത്തിയെയുളളിലൊളിച്ചുവെച്ചുകൊണ്ടു
 തുത്തുതുടച്ചൊഴിഞ്ഞൊടിവാങ്ങിച്ചിരം

വതി=മായാദേവി, ആദരപൂർവ്വകം=(ക്രി. വി.)=ആദരത്തോടുകൂടി, നാഥൻ....
 ണ്ത=നാഥന്റെ മതം (അഭിപ്രായം) ധരിച്ചിട്ട്, ആധി .....ക്കുവാൻ=
 ലോകത്തിന് ആധി (മനോധ്യമ) വന്നതു നീക്കുവാൻ, ഭൂധര .....യായ്=
 ഭൂധരങ്ങളുടെ (പുരുഷങ്ങളുടെ) രാജാവിനു മകളായിട്ട്, ഭൂതലത്തിങ്കൽ=ഭൂമി
 യിൽ, പിറ.....രം = പിറന്നതിനുശേഷം, പൂതലായോരു=പൂതലിച്ച (പൂ
 തൽ X കാതൽ), ഭുവനമാമരം=ലോകമാകുന്ന വന്ദരം, കാതലായ്ക്കൊണായി=
 കാതലുള്ളതായിക്കൊണ്ടു. അതേവരെ നിസ്സാരമായിരുന്ന ലോകം ദേവി
 യുടെ അവതാരത്തിനുശേഷം സാരമായിപ്പരിണമിച്ചു എന്നു സാരം. പാർത്ത
 .....ലിനം=പതിന്നാലു ലോകങ്ങൾക്കും, ആർത്തി=ഭൂഃഖം, അഖി.....
 .....കാ=എല്ലാ അണ്ഡങ്ങളുടെ (ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളുടെ) സ്വാമിനി, ധാത്രി....
 .....ന്നതു=പുരുഷരാജനു മകളായിരുന്നതു്, കാർത്തി.....കയാൽ=
 കാർത്തികമാസത്തിലെ വെളുത്ത വാവിൻനാളാകുകൊണ്ടു്. “പുഷ്പയുക്താ
 പെരണ്ണമാസി പെരഷീ” ഇത്യാദിവചനപ്രകാരം ‘കാർത്തികീ’ എന്നു പറ
 ണ്താൽ അന്നു കൃത്തികാക്ഷത്രത്തോടുകൂടിയ വെളുത്ത വാവെന്നർത്ഥം കിട്ടും.
 വൈശാഖാധിപ്യത്തിനുവേണ്ടി പെരണ്ണമാസീപദം പുനരുക്തമായതാണു്.
 രാത്രിനിവം=രാത്രിയും പകലും, കൂരി... ..ങ്ങൾ=തിമിരസമൂഹങ്ങൾ,
 ത്രിലോകത്തിൽ=മൂന്നു ലോകങ്ങളിൽ. കാർത്തികമാസത്തിലെ വെളുത്ത വാ
 വിൻനാൾ രാത്രിയിൽ ഇങ്ങിനെ പ്രഃവശമില്ലല്ലോ. ആർത്തി .....കൊണ്ടു=

തെന്തായിച്ചു തന്നാശ്രയം കാണാഞ്ഞു
 ദൈത്യജനത്തിൻ മനസ്സിലകംചുക്കു;
 പാൽത്തിരപോലെ പാർമേശപരിയുടെ
 കീർത്തികൾ ചെന്നുണ്ടലച്ചിതവിടെയും.

മുന്തി കണ്ടാലൊരു മോഹനം; കാരുണ്യം-
 വാർത്തിതന്ന മനം; കടൽത്തളിർ കല്പകം;
 നേത്രാമൃതം പാരിവിദശാക്ഷമേ
 നാസ്തി നോദേഷ്യതി നാഭ്രൂൽ കദാചന.
 മിണ്ടാതെ നിന്നതു കണ്ട പരിഷ്കരിൽ
 കണ്ടു മതിയെന്നു തോന്നിയതാക്ഷപോൽ?

ഭുവത്തെ ഉള്ളിലൊതുക്കി, ഇതു ..... ചു = അടിച്ചു തുടച്ചൊഴിച്ചു,
 നിശ്ശേഷം ഭുജിച്ചു. കാടിവാങ്ങി = മണ്ടിപ്പോയിട്ട്, ചിരം = വളരെക്കാലത്തേക്ക്,
 തെന്തായിച്ചു = ഒന്നിച്ചു ചേർന്ന്, തന്നാശ്രയം = തങ്ങുകിരിപ്പാനുള്ള സ്ഥലം,
 ദൈത്യ ..... ചുക്കു = അസുരാന്മാരുടെ മനസ്സിൽ കടന്നുകൂടി. ഇരുനീരുകൾ
 ത്രൈലോക്യത്തിൽനിന്നൊഴിച്ചു അസുരാഹൃദയത്തിൽ അഭയം പ്രാപിച്ചുവാ
 എന്ന് തോന്നുമെന്നു പ്രക്ഷ. ഇരുളിന്റെ ധർമ്മമായ ആവരണം
 ത്രൈലോക്യത്തിൽ നിന്നൊഴിയുകയും ദൈത്യാഹൃദയത്തിൽ ഉളവാകുകയും
 ചെയ്തു എന്നത് ഉൽപ്രക്ഷയ്ക്കു നിമിത്തം. അവിടെയും ഇരുളിനു സൈവ
 വാസത്തിനു തരമായില്ലെന്നു പറയുന്നു. പാൽത്തിരപോലെ = പാൽക്കടലി
 ലെ തിരപോലെ, പാർമേശപരിയുടെ = മഹേശ്വരിയുടെ, കീർത്തികൾ = യശസ്സുകൾ,
 അലച്ചിതവിടെയും = അവിടെയും ധ്വജിച്ചു. ദേവിയുടെ അവതാരം
 അസുരാഹൃദയത്തിനുകൂടി വെളിച്ച നല്കി എന്നർത്ഥം.

ദേവിയുടെ രൂപത്തെയും തദ്വിഷയമായി ജനങ്ങൾക്കുണ്ടായ സ്നേഹത്തെയും പറയുന്നു. മുന്തി = സ്വരൂപം, മോഹനം = മോഹിപ്പിക്കുന്നതു (മനം മയക്കുന്നത്), കാരു ..... മനം = മനസ്സു കാരുണ്യ
 വാർത്തി-കൃപാസമുദാ-തന്നെ. കാൽ ..... ല്ലകം = തളിർപോലെയുള്ള കാൽ-കല്പകവുമാകുന്നു. അതുപോലെ അഴകുള്ളതും അഭീഷ്ടദായകവുമാ
 എന്നു ഭാവം. നേത്രാമൃതം = നേത്രങ്ങൾക്കുതരമായ രൂപമെന്നർത്ഥം, ഈദശം = ഇതുപോലെയുള്ളത്,
 ആർക്കമേ = ഏതാൾക്കും, നാസ്തി = ഇല്ലാതില്ല, നോദേഷ്യതി = മേലിൽ ഉണ്ടാകയില്ല,
 നാഭ്രൂൽ കദാചന = ഒരിക്കലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. വാർത്തിതന്നിലും ഭാവിയ്ക്കലും ഭൂതത്തിലും
 അതുല്യമാണു ദേവീരൂപമെ

“തണ്ടാരിൽമാതിൻ നേരായ നാരിയാ-
 തുണ്ടായതു പാരിൽ നാരിമാർജാതിയിൽ?
 കണ്ടാലുമിന്നിപ്പനിമലമാതിവര
 വേണ്ടാ വിവാദമവളെജ്ജയിക്കുമേ.
 അത്രയല്ലേത്ര മഹാഭാഗ്യയോഗവാ-
 നദ്രികലപ്പെരുമാളെന്തോക്കു നാം.”
 ഇത്ഥമോരോന്നോ നിനച്ചുമരച്ചു-
 ന്നിപ്പുയാ പോയിതു വന്നവരൊക്കെയും.
 ചിത്രമവിടന്നു പോയവരാരുമേ
 ചിത്തമാളായില കൊണ്ടുപോയൊളളുവാൻ.
 “കാരൊളികാന്തിയും കൂരിരുൾകൂന്തലും
 ഭൂരികാരുണ്യധാരാളം കടാക്ഷവും
 ചാരു മുദ്രമാസമെന്നിവ കണ്ടങ്ങ
 പാരമാനന്ദിച്ചു നിന്നോരളവഹോ!

നും സാരം. മിണ്ടാ.....ഷയിൽ=മിണ്ടാതെ നിന്ന് (ആശ്ചര്യത്താൽ സ്തംഭിച്ചുനിന്ന്) ആ രൂപാമൃതം കണ്ട ജനങ്ങളിൽ, കണ്ടു ... ..പോൽ=ആർക്കാണ് കണ്ടിട്ടു മതിയെന്നു തോന്നിയത്? ആർക്കു തോന്നിയില്ലെന്നതും. കണ്ടവർ വിചാരിക്കുന്നു—തണ്ടാരിൽമാതിൻ=ലക്ഷ്മീദേവിക, നാരി=സ്ത്രീ, ആരു.....തിയിൽ=സ്ത്രീജാതിയിൽ ആരാണു ലോകത്തിലുണ്ടായതു? ആൾ ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നതും. ഇപ്പനി.....വരം=ഈ പനിമലയുടെ (ഹിമാദിയുടെ) മകളായ ഇവൾ, വേണ്ടാ വിവാദം=വാദം വേണ്ടാ, അവളെ =ലക്ഷ്മിയെ, ജയിക്കുമേ=ജയിക്കും നിശ്ചയം, എത്ര മഹാ.....വാൻ=എത്ര വലിയ ഭാഗ്യയോഗങ്ങളുള്ളവനാണ്, അദ്രി.....മാൾ=പവ്വതകുലരാജാവ്, ഇത്ഥം=ഇപ്രകാരം, നിനച്ചു ഉരച്ചു=വിചാരിച്ചു പറഞ്ഞും, അന്ന്=ആ ദിവസം, ഇപ്പുയാ=ഇപ്പു കൊണ്ടു (സേപപ്പു പോലെ), പോയി ... ..ക്കയും=വന്നവരെല്ലാം പോയി, ചിത്രം=ആശ്ചര്യം, അവിടന്നു=അവിടെനിന്ന്, പോയ .....ളളുവാൻ=പോയവരാരുമേ ചിത്തം (മനസ്സ്) കൊണ്ടുപോയൊളളുവാൻ ആളായില (ശക്തരായില്ല). പോയവർ വിചാരിക്കുന്നു—കാരൊളികാന്തി=കാരിന്റേറതുപോലെ ഒളി (തിളക്കം) യുള്ള കാന്തി. കൂരിരുൾകൂന്തൽ=കൂരിരുട്ടുപോലെയുള്ള തലമുടി, ഭൂരി.....കടാക്ഷം=ഭൂരിയായ കാരുണ്യത്തിന്റെ ധാരയെ ഒഴുക്കുന്ന കടക്കുണ്ണനാളും, ചാരു.....സം=ചാരു (മനോഹരം) ആയ നരംപുഞ്ചിരി, പാരം=വളരെ, ആന

ആരു ശാസിച്ചിട്ടു ഭൂതതു പോന്നു നാം
നീരസമായിനി നേരവും പോകുമോ?
പെട്ടെന്നിനിയുമവിടെക്കു പോകെന്നു-
തൊട്ടല്ലലയെങ്കിലും നാളെയെന്നു വരൂ.”
വിഷ്ണുപവാസികൾക്കിങ്ങനെ സന്തത-
മൊട്ടല്ലൊരയൽസുകൃമെന്നു പറയാവൂ.

നീരദശ്വമളകോമളഗാത്രിയെ
മാറിലെടുത്തുചൊത്താരോമലിച്ചുടൻ
പാരം ചൂരുന്ന മുലകൊടുത്താനനം
ചാരുസ്തിതം കണ്ടിരുന്നിതു മേനയം.
പുണ്യവാനായോരു പദ്മതരാജനും
കണ്ണുകൾകൊണ്ടു മകളെയും കണ്ടിര-
ന്നന്തമില്ലാതൊരാന്നഭവാനിധിയെ
മന്ദരംപോലെ മറിഞ്ഞു മുഴുകിനാൻ.

.....ഉവ്വ്=സന്തോഷിച്ചു നിന്നപ്പോൾ, ആരു .....നാം=ആർ
നിബൃന്ധിച്ചിട്ടാണു നാം അകലെ പോന്നതു? നീരസമായ്=രസമില്ലാതായി,
ഇനി.... ..കുമോ=ഇനി നേരമെങ്ങനെ പോകും? ഒട്ടല്ലലയെങ്കിലും=തീ
രെ അലയെങ്കിലുമാണെന്നർത്ഥം, വിഷ്ണുപവാസികൾക്കു=ലോകവാസികൾക്കു,
ഒട്ടല്ലൊരയൽസുകൃം=ഒരുസുകൃം (ഉൽകൃഷ്ട) കുറച്ചല്ല കുറുകയുടെ അടുക്കൽ
നിന്നു പോയവർക്കു വിരഹംകൊണ്ടു മനസ്സിൽ വലിയ അസ്വസ്ഥതയുണ്ടായി
എന്നു ഭാവം.

മേനയുടേയും ഹിമവാൻറയും ആനന്ദം. കുറുകയുടെ
നാമകരണം. നീരദ .....ത്രിയെ=നീരദ (മേഘം) പോലെ ശ്യാമ
ഉവ്വു കോമളവുമായിരിക്കുന്ന ഗാത്രത്തോടുകൂടിയവളെ (കുറുകയെ), മാറിലെ
.....ത്തു്=ആലിംഗനംചെയ്തു്, ആരോമിച്ചു്=കാമനിച്ചു്, ആനനം=മു
ഖത്തെ, ചാരുസ്തിതം=ചാരുവായ സ്തിതത്തോടുകൂടിയ (ആനനവിഷേണം),
പുണ്യവാനായ=സുകൃതിയായ, പദ്മതരാജൻ=ഹിമവാൻ, അന്ത .....
ന്നിധിയെ=അറമില്ലാത്ത ആനന്ദമാകുന്ന സമുദ്രത്തിൽ, മന്ദ .....കി
നാൻ=മന്ദരം (മന്ദരമല) പോലെ മറിഞ്ഞു മുങ്ങി. മന്ദരം പണ്ടു് സമുദ്രമഥ

കാലേ യഥോചിതം പുത്രീക്കു മന്നവൻ
 കാളിയെന്നിങ്ങനേ പേരിട്ടു കൈതുകാൽ.
 പാർവ്വണചന്ദ്രാതിശായിമുഖീ തന്നെ-
 പ്ലാർവ്വതിയെന്നു വിളിപ്പരെല്ലാവരും.
 മേനയാം ദേവി വിളിപ്പതുമെന്നും,
 മാനിനിമാരെല്ലാമുണ്ണിയുമെന്നും.
 നാരായണൻറെ ഭഗിനിയെന്നോർക്കയാൽ
 നാരായണിയെന്നു നാകനിവാസികൾ.
 ഭർഗ്ഗഹമാമാത്മശാലിനിയെന്നിട്ടു
 ഭഗ്നയെന്നോതി മുനികളെല്ലാവരും.
 സീമയില്ലാത്തഗുണഗണനിർമ്മിത-
 നാമസഹസ്രമവരുകായി മേൽക്കുമേൽ.

നാവസരത്തിൽ കടലിൽ മുഴുകിയെന്നു പുരാണപ്രസിദ്ധം. കാലേ = കാലത്തി-
 ൽ, യഥോചിതം = ഉചിതംപോലെ, മന്നവൻ = രാജാവു (ഹിമവാൻ), കാളി
 .....രിട്ടു = കാളി എന്നു നാമകരണം ചെയ്തു, കൈതുകാൽ = കൈതുകാ-
 റേതുവായിട്ട്, പാർവ്വ... ..തന്നെ = പാർവ്വണചന്ദ്രനെ (വെളുത്ത വാവി-
 ലെ ചന്ദ്രനെ) അതിശയിക്കുന്ന മുഖഃശാഢി കൂടിയ പാർവ്വ, പാർവ്വ .....
 വരും = പാർവ്വതി എന്നാണ് എല്ലാവരും വിളിക്കുക പതിവ്, മേന... ..
 യെന്നും = മേനോദേവി ഉമയെന്നാണ് വിളിക്കുക, മാനി... ..യെന്നും =
 സ്രീകളെല്ലാവരും ഉണ്ണിയുമെന്നും വിളിക്കുക. നാരായണന്റെ സോദരിയാ-
 കയാൽ — മായാഭഗവതി ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണസോദരിയായ പത്മി-
 ചുവെന്നുള്ള ശ്രീഭാഗവതകഥ ഇവിടെ അനുസന്ധ്യമാകുന്നു. നാരാ... ..
 .....സികൾ = നാകനിവാസികൾ (സ്വപ്തവാസികൾ) നാരായണി എന്നു
 വിളിക്കുന്നു, ഭർഗ്ഗ... ..ന്നിട്ടു = ഭർഗ്ഗഹമായ (ഗ്രഹിപ്പാൻ പ്രയാസമുള്ള
 തായ) മാമാത്മംകൊണ്ടു ശാലനംചെയ്യുന്ന പദം (ശാലിക്കുന്ന പദം) എന്നു വി-
 ചാരിച്ചു, ഭഗ്ന... ..വരും = മഹാക്ഷിമാരെല്ലാം ഭഗ്നയെന്നു പറഞ്ഞു, സീമ
 .....ഹസ്രം = സീമയില്ലാത്ത (അതിരില്ലാത്ത) ഗുണഗണങ്ങൾ കാരണം
 നിർമ്മിതമായ ആയിരം നാമങ്ങൾ (നാമസഹസ്രം), അവരുകായി = അവരുക-
 ളായി. അവധിയില്ലാത്ത ഗുണഗണങ്ങൾ കാരണം പാർവ്വതിക്ക് ആയിരം തി-
 രുനാമമുണ്ടായി. ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണാന്തർഗ്ഗതമായ ശ്രീലളിതാസഹസ്രനാമ
 സ്തോത്രം ഇവിടെ സ്തുരണീയമാണ്. അതിൽ ദേവിയുടെ നാനാഗുണഗണങ്ങ-
 കളെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ആയിരം നാമങ്ങൾ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

നന്നായ്കുളിപ്പിച്ച ഭസ്മം തൊടിയിച്ച
 കണ്ണഴിഞ്ഞു വയമ്പും കൊടുത്തുടൻ
 പിന്നേ മുലയും കൊടുത്തു കിടത്തിനാൾ;
 കണ്ണുകൾക്കാനന്ദമെന്തു പറവതും?
 ടൈറ്റാട്ടരിവും മമതപവും തോന്നിച്ചു
 ദുഷ്ടിവിലാസങ്ങൾ ചട്ടറ പുഞ്ചിരി
 നിശ്ചലഭാവവും കൈകാൽകുടച്ചിലു-
 മിപ്പു മുലയിലുൾക്കൊണ്ടു കരച്ചിലും
 അപ്പുനെന്നമ്മയെന്നോരോ സമയത്തി-
 ലുച്ചാരണപ്പായ തോന്നിച്ചൊരൊച്ചയും
 നിച്ചലും കണ്ടങ്ങനേഭവിച്ചമ്മയു-
 മപ്പുനും മറുളള ബന്ധുജനങ്ങളും
 ഉച്ചൈരനാരതം വച്ചുനൃക്കൗതുക-
 മച്ചോ! രമിച്ചതുരച്ചാലൊടുങ്ങുമോ?

പാവ്തിയുടെ ശൈശവത്തെ വണ്ണിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു. നന്നായ് ..... പറവതും—കുളി, കുറി, കണ്ണഴിഞ്ഞു, വയമ്പുകൊടുക്കൽ ഇവ ശിശുക്കളുടെ ദിനചര്യയിൽ പതിവാണു്. വയമ്പു സേവിച്ചു മുല കുടിച്ചാൽ കുട്ടികൾ കുറേ നേരം കുളിച്ചു കിടക്കും. അങ്ങനെയുള്ള സമയത്തു പാവ്തി കണ്ണുകൾക്കു് അളുപ്പാ ആനന്ദമുളവാക്കി എന്നു സാരം. ഈ വരികളിൽ കവി ഒരു മലയാളത്തറവാട്ടിലെ ശിശുവിന്റെ സമാധിയോടുകൂടി യാണു് പാവ്തിയെ ചിത്രീകരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ടൈറ്റാ..... വിലാസങ്ങൾ—ചിലരോടുളള ദുഷ്ടിവിലാസങ്ങൾ (നോട്ടങ്ങൾ) കണ്ടാൽ കുട്ടി ആളെ അറിഞ്ഞുതുടങ്ങി എന്നും അമ്മ അപ്പൻ എന്നൊക്കെയുള്ള മമതപം (സ്നേഹം) കാണിക്കുന്നുണ്ടെന്നും തോന്നും. ചട്ടറ പുഞ്ചിരി=കറയില്ലാത്ത-അകൃത്രിമ മനോഹരമായ ചിരി, നിശ്ചലഭാവം=ഇളക്കമില്ലാത്ത സ്ഥിതി. അപ്പു ..... രൊച്ച—ഓരോ സമയത്തെ ഒരു കേട്ടാൽ അപ്പുനെന്നും അമ്മയെന്നും ഉച്ചരിക്കുന്നതിന്റെ മായ തോന്നും. നിച്ചലും =നിത്യവും, ഉച്ചൈഃ=ഉയരെ (ഏറ്റവും), അനാരതം=എല്ലായ്പ്പോഴും, വച്ചുനൃക്കൗതുകം=അനൃക്കൗതുകംവെച്ചു്, മററന്നിലും ആസക്തിയില്ലാതെ-അച്ചോ=അവോ, രമിച്ചതു്=രസിച്ചതു്, ഉരച്ചാലൊടുങ്ങുമോ==പറഞ്ഞാലവ സാനിക്കുമോ? കുട്ടിയുടെ ദുഷ്ടിവിലാസങ്ങൾ മുതലായവ കണ്ടു് അപ്പുനമ്മമാ

ചെന്നു പലനാ, ഉന്നന്തരമേകദാ
 മന്ദം കമിഴ്ന്നു; നിവർ്നില കണ്ഠഃമോ.
 ചെന്നങ്ങു മാതാവുയർത്തിക്കഴുത്തുടൻ
 മന്ദമെടുത്തു മുഖ കൊടുത്തിടിനാൾ.
 ചെണ്ണിനോ പിന്നെയതഭ്യാസമായ്വന്നു,
 നന്നായ്കമിഴും കിടത്തിയാലപ്പൊഴേ.
 എത്തിയെത്താതെ സമീപത്തുവെച്ചുത-
 ണ്ടെത്തിപ്പിടിപ്പാൻ പടുതപമുണ്ടാത്തു.
 നാലഞ്ചുനാൾ കഴിഞ്ഞപ്പോളതിൽപ്പരം
 മേളം തുടങ്ങിയതെന്തു ചൊല്ലാവതും.
 കാന്തികലനോര കണ്മയപ്പെൺപൈതൽ
 നീന്തി നടന്നിതു നീളെ നിരാകലം
 “നിമ്നോന്നതങ്ങളരിയരുതേതുമേ;
 നിന്നോരപായങ്ങൾ നോക്കുകനോ വത്ര.

തം ബന്ധുക്കളും മാർ വിഷയങ്ങളിൽ ശ്രദ്ധയില്ലാതെ ആനന്ദിച്ചു എന്നു
 സാരം. അന്നന്തരമേകദാ=പിന്നെ ഒരിക്കൽ, മന്ദം ..... ഞ്ഠമോ=
 പതുക്കെ കമിഴ്ന്നു; പക്ഷേ കഴുത്തു നിവർ്നില; മുഖം നിലത്തു കുത്തി എന്നു
 ത്തം. ചെന്നങ്ങു ... ..ടിനാൾ=സ്വപ്നം.
 ചെണ്ണിനോ.....ലപ്പൊഴേ=പിന്നെ കമി
 ഴ്ന്നാൽ കഴുത്തുയർത്തുവാൻ പഠിഞ്ഞു; കിടത്തിയാലുടൻതന്നെ കമിഴ്വാൻ തുട
 ങ്ങി. എത്തി... ..സ്തന്നു=എത്തിയെത്താതെ
 (എത്തും എത്തില്ല എന്ന മട്ടിൽ) അടുത്തു വെച്ചു സാധനം വലിഞ്ഞു പിടി
 പ്പാൻ സാമർത്ഥ്യം ഉണ്ടായിത്തീർന്നു നാലഞ്ചു.....
 വതും=നാലഞ്ചു ദിവസം ചെന്നു:പ്പാൾ അതിൽക്കുടിഞ്ഞു ഘോഷം (മേളം)
 തുടങ്ങിയതു പറയുവാൻ സാധ്യമല്ല. കണ്മയപ്പെൺപൈതൽ=കണ്ണായ
 (കണ്ഠഃപാലെ അത്ര പ്രിയപ്പെട്ടു പെൺകുഞ്ഞു്. നീളെ=എല്ലാടത്തും, നിരാ
 കലം (ക്രി. വി.)=ശങ്ക കൂടാതെ-‘ആകല’ശബ്ദം ഭാവപ്രധാനമായി അക്ഷരത
 എന്ന അർത്ഥത്തിൽ പല കിളിപ്പാട്ടുകളിലും പ്രയോഗിച്ചു കാണുന്നതിനാൽ
 ‘നിരാകലം’ എന്നതു സാധുവാകുന്നു “നിമ്നോന്നതങ്ങൾ” എന്നു മുതൽ
 “മടിയില്ല കിടക്കിൽ” എന്നുവരെ സൂചിക്കുമാറ് അമ്മ പറയുന്ന വാക്കാണ്.
 നിമ്നോന്നതങ്ങൾ=താണതും ഉയർന്നതും; അതായതു കുഴിയും കുണ്ടും. അ
 റി..... തുടമ=ഇവൾ ഒട്ടും അറിയില്ല, നിന്നോ.....വത്ര=

കണ്ണാരേടത്തു വഴുതിയെന്നാകിലോ
 പെണ്ണിവരം വീഴുമേ വല്ലകണക്കിലും.
 ചെറു മുലകുടിച്ചിടനാലപ്പൊഴേ
 മുറത്തു പോവാതിവരും കുതുമലം.
 പല്ലവപ്പുഷ്പാദി ചാരത്തു കാണുകിലൊ-
 ന്നിലാ കൊതി; യങ്ങ ഭൂതത്തു കണ്ടതിൽ.
 നെല്ലുമരിയുമുമിരിപ്പതു
 നല്ല രസമിവരക്കേകീകരിക്കയിൽ.
 പല്ല നാലഞ്ചുണ്ടു വന്നിട്ടതുകൊണ്ടു
 കല്ലും കടിപ്പാൻ മടിയില്ല കിട്ടുകിൽ.”
 ഇങ്ങനേ കെഴുതുകവാത്സല്യസംഭോ-
 ലംഗനമാർകളോടമ്മ പറകയും
 തിങ്ങിന മോദാലവർ ചെന്നെടുക്കയും
 മിംഗിതം പൈതല്യ മരൊന്നു കാണുകയും;
 മണ്ടി മരൊന്നൊന്നും കൊണ്ടെക്കളിപ്പിച്ചു
 കൊണ്ടുവന്നമ്മതൻ കൈയിൽ കൊടുക്കയും
 കൊഞ്ചിയും വച്ചുമെടുത്തു കളിപ്പിച്ചു-
 മഞ്ചുമാസം കഴിഞ്ഞന്നു ഗിരിവരൻ

നിന്നോർ (നോക്കി നിന്നവർ) അപായങ്ങൾ (അപകടങ്ങൾ) നോക്കുകയേ
 നിവൃത്തിയുള്ളൂ. വഴുതിയെന്നാകിലോ=തൊറിയാൽ. വല്ല കണക്കിലും=വല്ല
 വിധത്തിലും, കുതുമലം=കെഴുതുക, പല്ലവപ്പുഷ്പാദി=പല്ലവം (തളിർ) പൂച്ച,
 മുതലായത്, ചാര....കൊതി=അടുത്തു കണ്ടാൽ കൊതിയില്ല, അങ്ങ
 ....ണ്ടതിൽ=ഭൂതത്തു കണ്ടതിൽ ആണ് കൊതി, നെല്ലു.....
 ....ക്കയിൽ=നെല്ലു, അരിയും ഉമിയും കണ്ടാൽ അവ ഒന്നിച്ചു കൂട്ടു
 ന്നതിൽ (ഏകീകരിക്കയിൽ) ഇവരക്കു വലിയ രസമാണ്. കല്ലും.....
 ട്ടുകിൽ=കല്ലുകിട്ടിയാൽ അതും കടിപ്പാൻ മടിക്കയില്ല. ഇങ്ങനേ=“മടിയി
 ല്ല കിട്ടുകിൽ” എന്നുവരെപ്പറഞ്ഞവിധം. കെഴുതു .....ഭോത്ത്=
 കെഴുതുകയും വാത്സല്യവും ഹേതുവായുള്ള സംഭോത്താൽ, അംഗനമാർകളോട്
 =സ്രീകളോട്, മോദാൽ=സന്തോഷത്താൽ, ഇംഗിതം=അന്തർഗ്ഗതം (ആഗ്രഹം)
 അഞ്ചുമാസം കഴിഞ്ഞന്നു = ആറാമാസത്തിൽ, ഗിരിവരൻ = റിമവാൻ,

മോദസമേളിതജ്ഞാതിസമ്മാനമോ -
 ഓദനപ്രാശനം ചെയ്തു യഥാവിധി.
 ദേവതായക്ഷഗന്ധർവാദിദത്തമാം
 കൈവള മോതിരം കാഞ്ചികൾ നൂപുരം
 മെയ്‌മേൽ തൊടിയിച്ചു വച്ചതങ്ങു ചുത്തിൽ
 മാമേരു വേറെയൊന്നെന്നു തോന്നീ തദാ.
 ഒട്ടമേ വൈകീല മുട്ടുകുത്തി നട -
 നിഷ്ഠമായ്‌പ്പിച്ചുനിന്നൊട്ടു വീണത്തരാ
 ഒട്ടു നടക്ക, മെട്ടുക്കുന്നതപ്രിയം;
 പെട്ടെന്നു മണ്ടിനടന്നു തുടങ്ങിനാൾ.
 കഷ്ടം ജനനമെടുത്തതു മൂലമായ്
 വിഷ്ണുപമാതാവുമൊട്ടു പെട്ടു പണി.
 അവ്യക്തവണ്ണവചനങ്ങൾ പുഞ്ചിരി
 നിർവ്യാജകാരുണ്യമെല്ലാജനത്തിലും

മോദ ... .. സമ്മാനമോട്ടു = മോദത്താൽ വന്നുചേർന്ന ജ്ഞാതികളുടെ (ബന്ധുക്കൾ) സമ്മാനത്തോടെ, ഓദനപ്രാശനം = അന്നപ്രാശനം (ചോറു കൊടുക്കൽ), യഥാവിധി = ശാസ്ത്രവിധിപോലെ, ദേവതാ ... .. ത്തമാം = ദേവതകൾ (ദേവന്മാർ), യക്ഷന്മാർ, ഗന്ധർവ്വന്മാർ മുതലായവരാൽ ദത്തമായ (നൽകപ്പെട്ട). കാഞ്ചികൾ = അരത്താണകൾ, നൂപുരം = കാൽച്ചിലമ്പു (തള). മെയ്‌മേൽ ... ..
 ... .. ഉത്ത് = സമ്മാനങ്ങൾ അസംഖ്യമുള്ളതുകൊണ്ട് അവ ദേഹത്തിൽ തൊട്ടുവെച്ചുവെക്കാനേ സാധിച്ചുള്ളൂ. ഉച്ചത്തിൽ = ഉയരത്തിൽ, മാമേ ... ..
 തോന്നി = വേറെയൊരു മാമേരു (മാമേരു) വോ എന്നു തോന്നി. തദാ = അപ്പോൾ, പിച്ചുനിന്നു = പിച്ചയായി നിന്നു. പിച്ച അല്ലെങ്കിൽ വിച്ച എന്നതു വിദ്യ എന്നതിന്റെ തത്ത്വമായിരിക്കണമെന്നു ഡോ. ഗ്രൂണ്ടർട്ട് ഉപഹരിക്കുന്നു. കുട്ടികൾ നില്ക്കുക, നടക്കുക, മുതലായവ ചെയ്യുന്നതിനു പിച്ചനിൽക്കുക, പിച്ചനടക്കുക എന്നൊക്കെപ്പറയുന്നു. അന്തരാ = ഇടയിൽ. ഇടയ്ക്കു വീണാലും വേണ്ടില്ല, നടക്കുന്നതാണിഷ്ടം. എട്ടു ... .. യം = എട്ടുക്കുന്നതിഷ്ടമല്ല, ജനന ... .. മായ് = ജനനത്തെ സ്പീകരിച്ചതു കാരണം, വിഷ്ണുപമാതാവും = ലോകമാതാവും, ഒട്ടു ... .. ണി = കുറെ പാടുപെട്ടു. ജനനാദിരൂപമായ സാസാരത്തിലെ ക്ലേശങ്ങളെപ്പറ്റി കവി ഇതിൽ നമുക്കൊരുപദേശം തരുന്നു. അവ്യക്തവണ്ണവചനങ്ങൾ = വ്യക്തമല്ലാത്ത അക്ഷരങ്ങളോടുകൂടിയ വചന

അപ്പുണ്ണമാണ്ടു രണ്ടെത്തിയനന്തരം
സൗവണ്ണമാടയും ചാത്തി ശുഭദിനേ.
അഞ്ചുനവണ്ണയ്ക്കു ചേർന്നിതെന്നിട്ടു
മഞ്ഞത്തുകിൽ പലതും വച്ചു കാഴ്ചയ്ക്കും.
വച്ചുമാളീച്ചുമെടുത്തുമെടുത്തു-
ങ്ങച്ചേലയെല്ലാം മുഷിച്ചിതു നിച്ചലും.
അപ്പുനാടേ മടിയിൽച്ചെന്നിരുന്നുകൊ-
ണ്ടിപ്പു പറഞ്ഞു ലഭിച്ചുകൊള്ളും സദാ.

ബാല്യലീല -- എഴുത്തിനു വെപ്പ് -- ചെറുതും -- കണ്ണുവേധം.
അച്ചുണ്ണ ... .. നരം = അങ്ങനെ രണ്ടു വയസ്സു കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം,
സൌഖ്യ ... .. ദിനം = ശുഭദിനത്തിൽ സ്വപ്നമയമായ ആട (പ്രൊൻകസ
വുപുടവ) ഉടുപ്പിച്ചു, അമ്മന ... .. നിട്ടു = കറുത്ത നിറമുള്ള ചർമ്മ മാഞ്ഞ
ത്തുകിലാണു ചേർന്നതെന്നു കരുതി. മാഞ്ഞത്തുകിൽ ... .. യം = പലതും
മാഞ്ഞ വസ്ത്രം കാഴ്ചവെച്ചു, വെച്ചു ... .. നിച്ചലും =
ആ വസ്ത്രമെല്ലാം കുട്ടി ദിവസംതോറും മുഷിപ്പിച്ചു, അപ്പ ... ..

സമോദസല്യാപഭേദങ്ങൾ ചെയ്തുകൊ-
 ണ്ടമ്മയ്ക്കുമുമ്പേമുളളിൽ വിളയിക്കും.
 നിത്യവും വന്നു സേവിക്കുന്നവർക്കെല്ലാം
 ഹൃദ്രവസ്തുക്കൾ കൊടുക്കുമയന്ത്രിതം.
 നൃത്തഗീതാദികൾ ചെയ്തു സേവിച്ചുകൊ-
 ണ്ടപ്പരസ്മികൾ പോവാൻ തുടങ്ങും വിധേയ
 അപ്പനോടച്ചെവി തന്നിലറിയിച്ചു
 പൊൽച്ചേലകഞ്ചുളിദിഗ്യാഭരണാദി
 വിശ്രാണനംചെയ്തു നാളേ വരികെന്നു
 വിശ്വൈകമാതാവായച്ചാളവർകളെ.
 എത്രയും പ്രീതിപൂണ്ടങ്ങവർ പോയാലൊ-
 രുദ്യോഗമാളിമാരോടൊരുമിച്ചു
 നിത്യമായ്ക്കുണ്ടതും കേട്ടതും കുരൂചിൽ
 നൃത്തഗീതാദിമനകരിച്ചീടുവാൻ.

.....സദാ=അപ്പന്റെ മടിയിൽ ചെന്നിരുന്ന് ഭാരോ ഇപ്പ (ഇപ്പോൾ) പാഞ്ഞു മേടിക്കുക, സമോ... ..ഭങ്ങൾ=പലവിധമുള്ള സന്തോഷസംഭാഷണങ്ങൾ, ഉന്മേഷം=ആനന്ദം, വിളയിക്കും=വളർപ്പിക്കും, നിത്യ.....ക്കയും=പതിവായി തന്നെ വന്നു സേവിക്കുന്നവർക്കെല്ലാം, ഹൃദ്രവസ്തുക്കൾ=ഹൃദയത്തിന്നു പ്രീതികരങ്ങളായ പദാർത്ഥങ്ങൾ, അയന്ത്രിതം (ക്രി. വി.) = തടവുകൂടാതെ, നൃത്തഗീതാദികൾ=ആട്ടം, പാട്ടു മുതലായവ, അപ്പരസ്മികൾ=ദേവസ്മികൾ. അമൃതമനോവാസരത്തിൽ അപ്പകളിൽ (ജലത്തിൽ) നിന്നു പോങ്ങിയവരാകുകൊണ്ടും വെള്ളത്തിൽ കുളിക്കുവാൻ വലിയ ആസക്തിയുള്ളവരാകുകൊണ്ടും അപ്പരസ്സുകൾ എന്നു പേർ വന്നു. പോവാൻ .....യെ=പോവാൻ ഭവിക്കുമ്പോൾ, അപ്പനോ.... ..യിച്ചു = അപ്പനോടു സ്വകാശമായിപ്പറഞ്ഞു, പൊൽ .....ണാദി=പൊൽച്ചേലം-കസവുവസ്ത്രം, കഞ്ചുളി-സ്നാനാവരണം, ദിഗ്യാഭരണം മുതലായത്. വിശ്രാണനം ചെയ്തു=കൊടുത്ത്, വിശ്വൈകമാതാവും=ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ഭരണമായവൾ, അവർകളെ=അവരെ. അപ്പനോടു പറഞ്ഞു സമ്മാനം കൊടുപ്പിക്കുന്നത് ദേവിക്കു സേവകജനങ്ങളിലുള്ള വാത്സല്യത്തിന്റെ സൂചകം, അവർ പോയാൽ = അപ്പരസ്മികൾ പോയാൽ, ഒരുദ്യോഗം=ഒരുത്സാഹമുണ്ട്.

ആളിമാർ=സഖിമാർ, കുറുചിൽ=കുറിടത്തു്, നൃത്തഗീതാഭ്യം=ആട്ടം, പാട്ടു മുതലായതു്, അനുക്കരിച്ചീടുവാൻ=അതുപോലെ ചെയ്യാൻ. അപ്പുറസ്രീകൾ പോയാൽ സഖിമാരോടുകൂടി അവർ ചെയ്തു ആട്ടവും പാട്ടും അനുക്കരിക്കുന്നതിന്നു പാർവ്വതിക്കു വലിയ ഉത്സാഹമായിരുന്നു. തച്ചരി.....മ്പിലാം =ആ പ്രപഞ്ചത്തികൾ മിക്കതും അമ്മയുടെ മുചിലാണ്; അപ്പുറനറിയുന്നതിൽ കാച്ചു കൂസലുണ്ട്. തൽക്ഷണം=തത്സമയം, അക്കോപ്പ്=ആ മട്ടു്, അറി.... ഘാൽ=പത്തിയുടെ മുഖത്തു നിന്നറിഞ്ഞിട്ടു്, അക്ഷീ ...താം (വിദ്യാഭ്യാസ അക്ഷീണവാസനാം താം സുതാം) =വിദ്യകളിൽ അക്ഷീണമായ വാസനയോടുകൂടിയ ആ പുത്രിയെ, ശിക്ഷയിച്ചുൻ=ശിക്ഷിപ്പാൻ (അഭ്യസിപ്പാൻ) പോകുന്ന, പിതാ=അച്ഛൻ, നന്മുറ്റു ത്തത്തിങ്കൽ =നല്ല മുറ്റത്തത്തിൽ, അക്ഷ .....ങ്ങിച്ചു=അഞ്ചാംവയസ്സിൽ എഴുത്തിനുവെച്ചു എന്നർത്ഥം, സച്ചലിപികൾ=എല്ലാ അക്ഷരാങ്ങളും, ദ്രവം (ക്രി. വി.) =ഉറപ്പോടുകൂടി, അച്ചയസ്സികൽ=അഞ്ചാംവയസ്സിലെന്നർത്ഥം, ഇറക്കീ തിരുമുടി=ചെറുതും കഴിച്ചു എന്നർത്ഥം. ഉച്ചാരണത്താവു്=ഭൂപതി-ഹിമവാൻ, താനേ=താൻതന്നെ, പടിപ്പി .....കളെ=എല്ലാ സംഗീതകലകളെയും സാഹിത്യ കലകളെയും പഠിപ്പിച്ചു. വാസനയെല്ലാറ്റിന്നും കണ്ടു പ്രീതനായ്—പഠിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളിൽ വാസനയുണ്ടെന്നു കണ്ടാൽ പ്രീതി തോന്നുമല്ലോ. വേദനം.....സ്സികൽ=ഏഴാംവയസ്സിൽ കാതു കുത്തി. പാട്ടിൽ പഴുപ്പിച്ചു

പാട്ടിൽപ്പഴുപ്പിച്ചുണക്കിക്കരടിട്ടു;
നീട്ടിത്തുടങ്ങി തിരുമുടി മെല്ലേവേ.

ചൊല്ലിക്കൊടുക്കണമേകവാരം തദാ
കില്ലില്ലവരക്കു പറിയുമാതപ്പൊഴേ.
ഇല്ലാ മറവിയും സംശയലേശവും;
കുല്ലിനലുള്ള കീററിനതു തുല്യമാം.
കേൾപ്പാൻ കൊതിപ്പവര കേട്ടാൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊ-
ണ്ടോപ്പവര താനേ വികല്പവും തീർപ്പവര;
താൽപര്യവുമതിൻ തത്ത്വവും കാണവര;
നൈഷ്ഠ്യമെങ്ങു തദഭ്യാസസമ്പദാം?
ലക്ഷസംഖ്യം തദാ ഗന്ധർവ്വകിന്നര-
യക്ഷവിദ്യാധരരാജകുമാരിമാർ

ക്കിക്കരടിട്ടു—കാതു പഴുപ്പിച്ചു നീട്ടുന്നതും കരടിടുന്നതും പണ്ടു പതിവായിരുന്നു. (കരട്ടു=കന്യകമാരണിയുന്ന കണ്ണാഭം). നീട്ടി.....മെല്ലേവേ=പതുക്കെ തലമുടി വളർത്തിത്തുടങ്ങി.

വിദ്യാഭ്യാസം — സഖീലാഭം. ഏകവാരം=ഒരു പ്രാവശ്യം, കില്ലില്ല=സംശയമില്ല, സംശയലേശം=സംശയത്തിന്റെ ലേശം, കുല്ലിനലുള്ള കീററു=ശിലാരേഖ (കീററു=ഏഴുതുള, വര.) ഒരിക്കൽ പറഞ്ഞുകൊടുത്തതു ഒരിക്കലും മനസ്സിൽ നിന്നു പോകയില്ലെന്നർത്ഥം. കേൾപ്പാൻ കൊതിപ്പവര=അറിയേണ്ട വിഷയങ്ങൾ ഗുരുമുഖത്തുനിന്നു കേൾപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നവര. ഇതുകൊണ്ടു ശുശ്രൂഷ എന്ന ഗുണത്തെപ്പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. കേട്ടാൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടോപ്പവര=കേട്ടാലതു ഗ്രഹിച്ച് കാക്കുന്നവര. ഇതുകൊണ്ടു ശ്രവണം, ഗ്രഹണം, ധാരണം എന്നീഗുണങ്ങളെക്കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. താനേ വികല്പവും തീർപ്പവര=തന്നെത്താൻ സംശയത്തെ പരിഹരിക്കുന്നവര. ഇതുകൊണ്ടു വിജ്ഞാനം, ഉത്തരം, അപേക്ഷ എന്ന ഗുണങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു. താൽപര്യവുമതിൻ തത്ത്വവും കാണവര=താല്പര്യത്താൽ തത്ത്വപര്യായം കാണുവാനുണ്ടാവര. ഇതുകൊണ്ടു തത്ത്വം എന്ന ഗുണം പറയപ്പെട്ടു. നൈഷ്ഠ്യം.... ..മ്പദാം=അവളുടെ അഭ്യാസസമ്പത്തുകൾ-അഭ്യാസഗുണങ്ങൾ-ക്കു നിഷ്ഠലത എവിടെ? നിഷ്ഠലതയില്ലെന്നർത്ഥം. ശുശ്രൂഷാശ്രവണാദികളായി മുകളിൽ കാണിച്ചവയ്ക്കു അഭ്യാസഗുണങ്ങൾ. ലക്ഷസംഖ്യം=ലക്ഷംപേർ, തദാ=അപ്പോൾ, ഗന്ധർവ്വ.... ..രിമാർ=ഗന്ധർവ്വന്മാർ, കിന്നരന്മാർ, യക്ഷന്മാർ, വിദ്യാധര

ശിക്ഷാദിഭിക്ഷാദിസത്ഗുണദക്ഷമാർ;
 പക്ഷപാതംപൂണ്ടു, വരിലെല്ലാരിലും
 ഒട്ടല്ല വാത്സല്യകാരുണ്യമുള്ളില-
 ഞ്ഞൊട്ടല്ലവർമ്മിങ്ങോട്ടും പ്രതിപത്തി.
 സഖ്യം സഖിക്കു ചേദീതപം സഖീതപവും
 മുഖ്യസംബന്ധമിയന്നവരുമതിൽ
 ഒട്ടൊട്ടറിഞ്ഞുതാൻ മുട്ടക്കളിച്ചുന
 വിട്ടുപോകാതേ സഹോദരസ്നേഹേന
 പൂഴിക്കളത്തിലെഴുത്തു പാഠത്തിലും
 തോഴികളായിപ്പലരുണ്ടതെയിലും
 എന്നതിൽവെച്ചു വിശേഷിച്ചു തൽഗുണ്-
 മൊന്നിലേ സൗകതമാരായിതു രണ്ടുപേർ.

ന്മാർ എന്നിവരുടെ രാജാക്കന്മാരുടെ പുത്രിമാർ. ശിക്ഷാദി.....ക്ഷമാർ= ശിക്ഷാദികളുടെ അതായതു ശിക്ഷ, കല്പം, വ്യാകരണം മുതലായ വിദ്യകളുടെ ഭിക്ഷ (യാച്ഞ) മുതലായവയിൽ സത്ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടു ദക്ഷമാർ (നിപുണമാർ) ആയവർ, പക്ഷപാതം=സ്നേഹാതിശയം, പൂണ്ടു=വഹിച്ചു. ശിക്ഷാദികൾ പഠിക്കുന്നതിനു് ഗന്ധർവാദിരാജകുമാരിമാർ അനവധി പേർ വന്നു പാർച്ചിയിൽ സ്നേഹാതിശയത്തോടുകൂടി വസിച്ചുവെന്നതും. അവരിലെല്ലാരിലും=ആ രാജകുമാരിമാരിലെല്ലാം, ഒട്ടല്ല=കുറച്ചല്ല, വാത്സല്യകാരുണ്യം=സ്നേഹത്തോടുകൂടിയ ദയ (സ്നേഹവും ദയയും), പ്രതിപത്തി=താൽപര്യം. പാർച്ചിക്കു വരിൽ സ്നേഹകാരുണ്യങ്ങളും അവർക്കുവെളിൽ പ്രതിപത്തിയും കുറച്ചൊന്നുമല്ല. സഖ്യം=സഖീതപം, സഖിക്കു ചേദീതപം=സഖിക്കു ചേടി (ദാസി) എന്നവസ്ഥ. സഖീതപം= (സഖിക്കു) സഖി എന്നവസ്ഥ, മുഖ്യസംബന്ധം=പ്രധാനമായ ബന്ധം, ഇയന്നവരും=ഉള്ളവരും, അതിൽ=അതിലുണ്ട്. അവരിൽ പാർച്ചിയുടെ സഖികളും, സഖികളുടെ ചേടികളും, ദാസികളും മുഖ്യമായ ബന്ധമുള്ളവരും ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒട്ടൊട്ടറിഞ്ഞു=ഏകദേശം അറിഞ്ഞു, മുട്ട=മുഴക്കം, സഹോദരസ്നേഹേന=സഹോദരസ്നേഹത്തോടുകൂടി, പൂഴിക്കളത്തിൽ=പൂഴി കളിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു്, എഴുത്തുപാഠത്തിൽ=എഴുത്തു പഠിക്കുന്നതിൽ. തോഴികളായി=സഖികളായി, പലരുണ്ടതെയിലും=പലരുണ്ടെങ്കിലും, തൽഗുണമൊന്നിലേ=അവളുടെ ഗുണമൊന്നിൽ മാത്രം, സൗകതമാർ=സൗകതിയുള്ളവർ. മേൽപ്പറഞ്ഞ സംബന്ധം കുറയൊക്കെ അറിഞ്ഞു പാർച്ചിയെ പിരിയാതെ സോദാസ്നേഹത്തോടുകൂടി കളിയിലും പഠിപ്പിലും തോഴിമാരായി വള

ഒന്നു വിജയയെന്നു ജയയെന്നും
 ധന്യധന്യേ ഭിദ്യകന്യേ ഉഭേ ച തേ.
 തന്നേ നിഴൽപോലെയെന്നുമേ കാത്തവർ
 സന്നിധിയിന്നൊരുനേരം പിരിയാതെ;
 താതൻ മടിയിലേ താൻചെന്നിരിക്കിലോ
 പാദം തൊഴുതങ്ങു താഴ്ത്തു വാഴ്വർ;
 കർമ്മകുശലമാരമ്മയ്ക്കുമിഷ്ടമാർ
 നമ്മ്നിപുണമാർ നിമ്മലചിത്തമാർ;
 വിദ്യാവിനോദേ വിദശലമാരെത്രയും
 ഭൃത്യാഭിമാനം വിടാതെ നടപ്പവർ;
 പൗരരുഷഭൈവസമ്പത്തുകളോ നല്ല
 ചാരുതാസൗഭാഗ്യസിദ്ധികളോ യഥാ

രേപ്പേരുണ്ടെങ്കിലും അവരിൽവെച്ചു രണ്ടുപേർ അവളുടെ ഗുണത്തിൽ അത്യന്തം
 ആസക്തകളായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അവർ ആരെന്നു പറയുന്നു—ഒന്നു വിജയ;
 അന്യ (മറവൾ) ജയ. ധന്യധന്യേ=ഏറ്റവും ധന്യമാരാണ്, ഭിദ്യകന്യേ=
 ഭിദ്യകന്യകുമാരായ, ഉഭേ ചതേ=അവരിരുവരും. വിജയയേയും ജയയേയും
 വർണ്ണിക്കുന്നു—തന്നേ.....ത്തവർ=പാർവ്വതിയെ നിഴൽപോലെ ഏതുകാ
 ലത്തും പിൻപറന്നുവരാത്തവർ, സന്നിധിയിൽ.....യാതേ=ഒരു സമയ
 ും സന്നിധിയിൽ (സമീപത്തിൽ) നിന്നു പിരിയാതെ, താതൻ.....
 ്വർ=പാർവ്വതി അച്ഛന്റെ മടിയിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ കാൽ വണങ്ങി അവർ
 താഴ്ത്തിരിക്കും. കർമ്മകുശലമാർ=പ്രവൃത്തികളിൽ നൈപുണ്യമുള്ളവർ, അമ്മ
 .....ഷ്ടമാർ=മേനോദേവിക്കും പ്രിയപ്പെട്ടവർ, നമ്മ് ..... മാർ=ന
 മ്മങ്ങളിൽ (നേരമ്പോക്കുകളിൽ) സാമർത്ഥ്യമുള്ളവർ, നിമ്മ് ..... മാർ=ശുദ്ധ
 മായ മനസ്സോടുകൂടിയവർ, വിദ്യാ....ത്രയും=വിദ്യയെക്കൊണ്ടുള്ള വി
 നോദത്തിൽ ഏറ്റവും വൈദഗ്ദ്ധ്യമുള്ളവർ, ഭൃത്യാ....പ്പവർ=ഭൃത്യകളാ
 ളെന്നുള്ള വിചാരം (അഭിമാനം) വിടാതെ പെരുമാറുന്നവർ, പൗരരു.....
 ളർ=പൗരരുഷങ്ങളും (പുരുഷപ്രയത്നംകൊണ്ടുണ്ടായവ) ദൈവങ്ങളുമായ
 സമ്പത്തുകൾ, ചാരു.....ദ്ധികൾ=ചാരുത (സൗന്ദര്യം) സൗഭാഗ്യം (പ്രീ
 യത്വം) എന്നിവയുടെ സിദ്ധികൾ, യഥാ=എന്നപോലെ. നഖിമാർ പാർവ്
 തിയുടെ പൗരരുഷഭൈവസമ്പത്തുകളും സൗന്ദര്യസൗഭാഗ്യസിദ്ധികളുമാ

കണ്ണ കൈകാൽ ചെവിയെണ്ണമിരട്ടിയാ-
യെന്നതോന്നംവണ്ണമുണ്ണിയുമയ്യോഹോ!

നിത്യവും കാലേ കളിച്ചു നിയമേന
ഏളം വെറുചേല ചാത്തിക്കുറിയിട്ടു
ഭക്തിയോടെ ശിവപൂജാ നമസ്കാര-
മിത്യാദി കൃത്യങ്ങളോരോ വ്രതങ്ങളും
വിദ്യാപരിശ്രമം വിദ്വത്സഭാജനം
മദ്ധ്യേ കളികളുമിത്തരമുദ്യമം.
വൃന്തങ്ങളോരോന്നു വേണ്ടുന്നതെന്നിയേ
വൃതമരക്ഷണം പോലുമില്ലാതെയായ്.
ചിന്നിച്ചിതരിച്ചുരുണ്ടിരുൾകൂന്തലും
ചിന്നിൽക്കഴുത്തു കവിഞ്ഞു വളരവേ
പൊന്നിൻമണിക്കരടിട്ടിരുകാതിലും
മിന്നും മണിമോതിരം പൂണ്ടു കണ്ഠവും;

ണോ എന്നു തോന്നുമെന്നുൽപ്രക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. കണ്ണു .....
മയ്യോ=ഉണ്ണിയുമയ്യോ കണ്ണും കൈയും കാലും ചെവിയും എണ്ണത്തിൽ ഇരട്ടിയാ-
യോ എന്നു തോന്നുമാറിരിക്കുന്നു. സവിമാർ പാവുതിയോട്ട് എല്ലാംകൊണ്ടും
തുല്യമാരാൺ എന്നർത്ഥം.

പാവുതിയുടെ ദിന പത്ത് - അംഗവണ്ണന. കാലേ=കാലത്തു്,
നിയമേന=നിയമത്തോടെ (പതിവായിട്ട്), ഏളം=മനോഹരമായ, ഇത്യാദി
കൃത്യങ്ങൾ=എന്നു തുടങ്ങിയ പ്രവൃത്തികൾ, വ്രതങ്ങൾ=ഉപവാസാദികൾ,
വിദ്യാപരിശ്രമം=വിദ്യകളിലുള്ള പ്രയത്നം, വിദ്വത്സഭാജനം=വിദ്വാന്മാരു
ടെ സഭാജനം (പൂജനം), ഭൃത്യസംഭാവനം=ഭൃത്യന്മാരുടെ സംഭാവനം (സമ്മാ
നിക്കൽ). മദ്ധ്യേ ..... ഭം=ഇടയിൽ കളികളും, കൃത്യ..... നിയേ=ഇ
ത്തരത്തിൽ വേണ്ടുന്നതായ കൃത്യങ്ങളൊഴികെ, വൃതം ..... യായ്=വൃതം
(വെറുതെ) ആയിട്ട് അരക്ഷണം പോലും ഇല്ലാതെകണ്ടായി, ചിന്നി.....
..... വളരവേ=ഇരുൾനിറമായ തലമുടി ചിന്നി
(ചിന്നി) ചിതരിച്ചുരുണ്ടു കഴുത്തിന്നു താഴെവരെ വളർന്നുപോകും, പൊന്നിൻ....
..... തിലും=പൊന്നുകൊണ്ടും രത്നംകൊണ്ടുമുള്ള കുരട്ടു രണ്ടു കാതിലു
മിട്ട്, മിന്നും ..... ണവും=മിന്നുന്ന മണിയുമായ മോതിരമണിഞ്ഞു കഴു

തോരവള കൈവള രത്നാംഗുലീയങ്ങൾ-
 ഊവൊളം ചേർന്നതികോമളം കൈയിണ;
 സഞ്ജാതഗുഞ്ജാൽശങ്കാങ്കരം കുചം
 പൊൻപായമായ തിരുവുടയാടയും;
 മഞ്ജുരണികാഞ്ചി പാദകടകവും
 ശിഞ്ജാനമാകവേ സഞ്ചാരചാതുരി
 കണ്ടവകെല്ലാം കുരുഹലവിസ്തരം
 പണ്ടതിലേറയുമുണ്ടായിതന്നാമോ.
 കണ്ടവർ കൊണ്ടാടിയോരോന്നു ചോദിക്കിൽ
 മിണ്ടാതെ നില്ക്കും; കുറയെപ്പറകിലാം;
 ലജ്ജാവിവശതപമുള്ളിൽ മുളച്ചിതു
 തച്ചാതിഗ്രന്ഥമൊളിച്ചായി ഭാവവും.

ഇതും. കന്യകമാരുടെ കണ്ണാഭരണം മോതിരമാകുന്നു. രത്നാംഗുലീയങ്ങൾ =
 രത്നമോതിരങ്ങൾ, ഊവൊളം = ആകാശവന്നേടത്തോളം, കൈയിണ = ഇരു
 കൈകൾ, സഞ്ജാ ..... കുചം = സഞ്ജാതമായ (ഉണ്ടായ) ഗുഞ്ജാൽശങ്ക
 (ഗുഞ്ജാൽമോ = കുന്നിക്കുരുവിന്റെ പകുതിയോ; എന്ന ശങ്കയുടെ അങ്കുരത്തോ
 ടുകൂടിയ അതായതു കുന്നിക്കുരുവിന്റെ പകുതിയോ എന്നു ശങ്ക തോന്നിക്കുന്ന
 കുചം. പൊൻ പാ ..... യാട = പൊൻ പായമിട്ട ഉടുപ്പുടവ, മഞ്ജു ....
 ....ഞ്ചി = മനോഹരമായ രത്നകാഞ്ചി, പാദകടകം = പാദസരം, ശിഞ്ജാനമാക
 ..... തുരി = ശിഞ്ജാനം (കീലുങ്ങുന്നത്) ആ കമാറുള്ള നാടത്തം, കുരുഹല
 വിസ്തരം = കെഴുതുകയും ആശ്ചര്യവും, പണ്ടതിലേറയും = പണ്ടത്തെക്കാളധി
 കം. പിൻകഴുത്തിൽ കവിഞ്ഞ തലമുടിയും പൂണ്ടു. കണ്ണത്തിൽ മോതിരവും
 കെട്ടി, പാതി കുന്നിക്കുരുവാളും ഉണിച്ച കുചവുമായി, പൊൻപട്ടമുടുത്ത്,
 ആഭരണങ്ങൾ കീലുങ്ങമാറുള്ള പാവ്ചുതിയുടെ നാടത്തം കാണികളെ പൂർവ്വധി
 കം ആകർഷിച്ചുവെന്നു സാരം. കണ്ടവർ ..... കിലാം = പാവ്ചുതിയെ
 കണ്ടവർ പ്രശംസിച്ചു വല്ലതും ചോദിച്ചാൽ ഒന്നുകിൽ മൗനമായിരിക്കും; അ
 ല്ലെങ്കിൽ കുറെ അധികം പറഞ്ഞുവെന്നും വരാം. ലജ്ജാ ..... ചിതു = ല
 ജ്ജകൊണ്ടുള്ള വിവശതപം (പാറവശ്രം) ഉള്ളിലുണ്ടായി, തച്ചാ ..... വവും
 = അതിനെ (രത്നം + ച) അതിഗ്രന്ഥമാംവണ്ണം ഒളിച്ചുകൊണ്ടായി പാവ്ചുതിയു
 ടെ ഭാവം.

ഒന്നുരണ്ടാണ്ടുടനീങ്ങനേ ചെന്നപ്പോൾ
 വന്നിതു കാലം വയോരാജിമദ്ധ്യഗം.
 ഈശ്വരക്തപ്രസാദമാതിക്രമം വെടി-
 ണ്താശ്രയിച്ചുഗം ചരാചരദോമിനാം
 ഭ്രാന്തികൊണ്ടുണ്ടായ താന്തി പോക്കീടുവാൻ
 താൻ തീരുച്ചാനിതു നല്ലതെന്നവൻ.
 വന്നു ഹിമഗിരികന്യകാമാസാദ്യ
 വന്ദനംചെയ്തു കാലുന്നതകൗതുകാൽ
 “എന്നെയുമെന്നമ്മ ലാളിച്ചുവാഴിക്കെ”-
 ന്നപഥം വന്നങ്ങിരുന്ന നിന്നു ചിരം
 “നിന്നുടലെന്നുടേ രാജ്യമായ്ക്കൊള്ളുവാൻ
 വന്നേനവകാശി ഞാനിനിമേലെന്നും.

ബാല്യംകഴിഞ്ഞു യൗവനമാരംഭിക്കുന്നതിനെ വർണ്ണിക്കുന്നു.
 ഒന്നു.....മദ്ധ്യഗം=
 ഇങ്ങനെ ഒന്നു രണ്ടു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വയോരാജികളുടെ (വയസ്സു
 മൂഹങ്ങളുടെ) നടുവിലുള്ള കാലം അതായതു യൗവനം വന്നു (ബാല്യം, യൗ
 വനം, വാല്യം ഈ മൂന്നു വയസ്സുകളിൽ യൗവനമാണല്ലോ മദ്ധ്യഗം)
 ഈശ്വര....ഹിനാം=ഈശ്വരക്തപ്രസാദമായ ക്രമ
 ത്തിന്റെ അതിക്രമം വെടിഞ്ഞു (ആക്രമത്തെ ലംഘിക്കാതെ) ചരാചരദോമി
 കളുടെ അംഗത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ട്. ഭ്രാന്തി....
 .....തെന്നവൻ=ഭ്രാന്തി (ഭ്രമണം) കൊണ്ടുണ്ടായ താന്തി (തളച്ചു) തീർക്കു
 വാൻ ഇതു നല്ലതാണെന്ന് അവൻ (യൗവനം) തീരുച്ചു (തീരുമാനിച്ചു).
 ഈശ്വരൻ നിശ്ചയിച്ച ക്രമമനുസരിച്ചു ചരാചരജീവികളുടെയെല്ലാം ദോഷ
 ണെ ആശ്രയിക്കുകയാണല്ലോ യൗവനത്തിന്റെ ധർമ്മം. അങ്ങനെ ജീവിക
 ളുടെ ദോഷങ്ങളിൽ ഭ്രമണംചെയ്തുകാരണം യൗവനം വളരെ തളസ്സുപോയി.
 ആ തളച്ചു തീർക്കുവാൻ ഇതു നല്ലതാണെന്ന് അവൻ ഉറച്ചു. എന്നിട്ടെന്തു ചെ
 യ്തവെന്നു പറയുന്നു—വന്നു .....സാദ്യ=വന്ന് ഹിമഗിരികന്യകയെ (പാ
 വ്വതിയെ) പ്രാപിച്ചിട്ട്, വന്ദനംചെയ്തു കാൽ=കാൽ വന്ദിച്ചിട്ട്, ഉന്നതകൗ
 തുകാൽ=ഉന്നതമായ കൗതുകത്താൽ, എന്നെയു.....
 ചിരം=എന്നെയും എന്റെ അമ്മ ലാളിച്ചു വാഴിക്കണമെന്നു നാദത്തോറും അ
 പേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു വളരെക്കാലം നിന്നു. ദോഷത്തിൽ പ്രവേശിപ്പാനുള്ള സമ
 യം കാത്തുകൊണ്ടു നിന്നുവെന്നർത്ഥം. നിന്നുട....വന്നേൻ=

എന്നെബ്ഭരിക്കണമനുജനതുല്യ -
 മെന്നും വെടിയരുതെന്നെ നീ" യെന്നതും.
 "മുന്നമിരുന്നോനെയിന്നു വെടിഞ്ഞു ഞാൻ
 നിന്നെയിരുത്തുന്നതന്യായമാണ്.
 എന്നാലവനോടു മേളിച്ചിരുന്നുകൊൾ -"
 കെന്നങ്ങു ദേവീമതമറിഞ്ഞുകദാ
 നല്ലോരു നേരവും നോക്കിക്കുടിപ്പുക
 തെല്ലങ്ങാഴികെന്നു മെല്ലവേ സല്ലപൻ
 കല്പനയാൽ കടന്നുൾപ്പുക യൗവനം
 മൽപുരമിപ്പുവൽമെയ്യുന്നു കല്പയൻ.
 "ഒട്ടനാൾ വാണിതു; വിട്ടുപോയാൽ മമ
 കിട്ടുമേ കീർത്തികേ" ടെന്നായി ബാല്യവും.

നിന്റെ ഉടൽ എന്റെ രാജ്യമാക്കുന്നതിന്നു (ഉടലിൽ എന്റെ അധികാരം നടത്തുന്നതിന്നു) വേണ്ടിയാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നതു. അവ ... ..
 ലെന്നും=ഇനിമേൽ ഞാനാണു നിന്റെ ഉടലിന്നവകാശി, എന്നെ....
 തുല്യം=അനുജനങ്ങളെപ്പോലെ എന്നെയും ഭരിക്കണം, എന്നും .....യെന്നതും=എന്നെ ഏതുകാലത്തും ഉപേക്ഷിക്കരുത് എന്നും (ഇരുന്ന എന്നതിനോടു പൂർവ്വോന്നാപയം). ഇനിമേലിൽ എന്നെന്നേക്കുമായി തന്നെ സഹിക്കിച്ചു ഭേദത്തിൽ ഇരുത്തണമെന്നു യൗവനം അപേക്ഷിച്ചു എന്നു സാരം. ഈ അപേക്ഷയെപ്പറ്റി ദേവിയുടെ അഭിപ്രായം—മുന്നമി.....
 സ്തരം=മുമ്പു ഭേദത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്നവനെ വെടിഞ്ഞു ഇപ്പോൾ നിന്നെ ഇരുത്തുന്നതു അന്യായമാകും എന്നാ ..... കൊൾക=അതുകൊണ്ട് അവനോടു (മുന്നമിരുന്നോനോടു) സമ്മേളിച്ചു നീയും ഇരുന്നു കൊൾക. എന്നു.....കദാ=എന്നുള്ള ദേവിയുടെ അഭിപ്രായത്തെ അറിഞ്ഞു ഒരിക്കൽ (ഏകദാ). നല്ലോ .....
 ..... പുക=നല്ല മുള്ളു ത്തന്നോക്കി കുടിയിരുന്നു, തെല്ല.....
 .....സല്ലപൻ=കുറച്ചുങ്ങോട്ട് ഒഴിയു എന്നു പതുക്കെപ്പറഞ്ഞുകൊണ്ടു്, കല്പന ..... വനം=കല്പനപ്രകാരം യൗവനം ദേവിയുടെ ഭേദത്തിൽ കടന്നു പ്രവേശിച്ചു, എന്തുചെയ്തുകൊണ്ടു്? മൽപുര ..... കല്പയൻ=ഈ പൂവൽ മെയ്യു് എന്റെ പൂരം (മൽപുരം) ആണെന്നു സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടു്, ഒട്ടനാൾ ..... ല്യവും=ഞാൻ കുറേക്കാലം ഇവിടെ വാണു; ഇപ്പോൾ വിട്ടുപോയാൽ എനിക്കു ഭുജി്തി വരും, എന്നു ബാല്യത്തിന്നു

ധൃഷ്ടൻ കടന്നു വന്നൊട്ടും മടിയാതെ
 മുട്ട സ്ഥലംവെച്ചു വട്ടവും കൂട്ടിനാൻ.
 ബാല്യനിർമ്മാല്യമംഗം വധുമൗലിമേൽ
 മാല്യമായ് വെച്ചു പകർത്തി ഭിന്നംപ്രതി.
 അന്നേരമങ്ങതിൻമുമ്പു കണ്ടോർകൾക്കി-
 തെന്നേ രസമേയെന്നൊന്നു തോന്നീ മുദാ.

നേർവരാ മെയ്യിൽ നിന്നാൽ പറഞ്ഞാലെന്തു
 കാർവരാ നമ്മോടു നേരിനെന്നോത്തവൻ
 ദിഗ്ജയം ചെയ്തതിനിപ്പുയ്യും മാനസേ
 വെച്ചു സന്നാഹവും നിശ്ചയം നിശ്ചലം
 കാർണ്ണവെഴും കലം തുണ്ണിമിഹ സ്വയം
 പാർണ്ണിസംശോധനം ചെയ്തു നിർവൃത്തനും;

വിചാരമായി. ധൃഷ്ടൻ .....കൂട്ടിനാൻ=
 ധൃഷ്ടൻ (നിർലജ്ജൻ, ലജ്ജയില്ലാത്ത യൗവനം) കടന്നുവന്നു മുഴക്കെ സ്ഥലം
 പിടിച്ചു (മുട്ടസ്ഥലംവെച്ചു) പാപ്പാൻ വട്ടവും കൂട്ടി. ബാല്യനിർമ്മാല്യം അംഗം
 =ബാല്യത്തിന്റെ നിർമ്മാല്യമായ (ബാല്യം വിട്ടൊഴിഞ്ഞതായ, അംഗത്തെ,
 വധു.....വെച്ചു=വധുക്കളുടെ മൗലിമേലുള്ള മാല (സുന്ദരിമാർ തലയിൽ
 ചൂടുന്ന മാല, അതായത് അത്യന്തസുന്ദരം) അക്കിത്തിത്തു്, പകർത്തിഭിന്നംപ്രതി
 =ഭിന്നസംതോരം ഭേദപ്പെടുത്തി. ബാല്യം വിട്ടൊഴിഞ്ഞ അംഗത്തെ യൗ
 വനം സർവ്വസുന്ദരിമാരും മുടിയിൽ ചൂടുമാർ അത്യന്തകമനീയമാക്കി മാറ്റി
 എന്നു ഭാവം അന്നേരം.....തോന്നീ=
 അപ്പോൾ, അതിനുമുമ്പ് കണ്ടിട്ടുള്ളവർക്കു എന്നേ രസമേ (ആശ്ചര്യമേ) എന്നു
 തോന്നി. മുദാ=മോദത്താൽ.

അതരബ്ധയൗവനമായ പാർവ്വതിയുടെ അംഗത്തെ കേശാ
 ഭിപാദാനമായി വർണ്ണിക്കുന്നു. ആദ്യം കേശവർണ്ണന. നേർവരാ
 =തുല്യത വരില്ല, മെയ്യിൽ നിന്നാൽ=മെയ്യിൽ (നേരിൽ) നിന്നാൽ,
 പറഞ്ഞാലെന്തു = തുല്യമാണെന്നു പറഞ്ഞാലെന്തു ഫലം? കാർവരാ
 നമ്മോടു പോരിന്=കാർ നമ്മോടു പോരിനു വരില്ല, ദിഗ്ജയം=ദിക്കു
 കളുടെ ജയം, ഇച്ഛ .....വെച്ചു=ഇച്ഛയെ മനസ്സിൽവെച്ചു, സന്നാ .....
 ശ്ചയം=സന്നാഹവും-ഒത്തുവെച്ചു, നിശ്ചലം (ക്രി. വി.)=കുലക്കും കൂടാ
 തെ, കാർണ്ണവെഴും കലം=കർണ്ണവർണ്ണമുള്ള തലമുടി, തുണ്ണിം=മിണ്ടാതെകണ്ടു്,

നേരിരംഗേ നെറിവുറ ലാസ്യക്രമം
പററി ചില്ലീനടിക്കരമില്ലാ രസം;
എപ്പൊഴുമുദമിച്ചുലലമാലുങ്ങൾ
ചെപ്പടിതൽപരം കോപ്പിയും മിഴി;
പാടവാഭൂഡവാൻ വേടവാടിവിടൻ
കേടകന്നാനനവേടകൃത്യം ശശീ

ഇവ=എന്നു തോന്നും, സ്വയം=തന്നത്താൻ, പാർഷ്ണിസംശോധനംചെയ്തു= പാർഷ്ണിയുടെ (കാൽമടമ്പിന്റെ; സൈന്യപുഷ്പത്തിന്റെ എന്നും) സംശോധനം ചെയ്തു, നിയന്ത്രണം 'ക്രി. വി.)=യന്ത്രണ (തടവ) കൂടാതെ. തലമുടി കാൽ മടമ്പിൽ ഇഴഞ്ഞു എന്നു സാരം. അതിനെ പാർഷ്ണിസംശോധനംചെയ്തു എ ന്നിങ്ങനെ ശൃംഖലമായിട്ടാണു പറഞ്ഞത്. ദേശശബ്ദംകൊണ്ടു രണ്ടർത്ഥങ്ങളെ പ്പറഞ്ഞാൽ അവയ്ക്ക് അഭേദം കല്പിക്കണമെന്ന് ആലങ്കാരികസമയം. ആക യാൽ തലമുടി പാർഷ്ണിയിലുള്ള ശതൃവിനെ അമർക്കുകയാണോ ചെയ്തതെന്നു തോന്നും എന്നു പ്രക്ഷ. വിജിഗീഷുവായ രാജാവു ദിഗ്ജയത്തിനു പോകുമ്പോൾ പിൻഭാഗത്തുട വന്ന് ആക്രമിക്കുന്ന ശതൃവിനെ പാർഷ്ണിഗ്രാഹൻ എന്നു പറയുന്നു. നേരിട്ടതിന്ന് ആക്രമിക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലായ്മയാൽ തഞ്ചം വരുമ്പോൾ എതിരിടുന്ന പാർഷ്ണിഗ്രാഹനെ അമർത്തേണ്ടതു വിജിഗീഷുവിന്റെ കർത്തവ്യമാണ്. പ്രകൃതത്തിൽ "കാർഷ്ണപ്രമേഴ് കചം" ദിഗ്ജയത്തിന്ന് (ദിക്കു കളിൽ കാർഷ്ണപ്രംകൊണ്ടു തന്നോടു കിട പിടിക്കാവുന്നവയായുള്ള എല്ലാ വസ്തുക്കളെയും ജയിക്കുന്നതിന്നു) പുറപ്പാടാണ്. അപ്പോൾ നേരിട്ടെതിർക്കുവാൻ ശക്തിയില്ലാത്ത ശതൃവായ കാർ പാർഷ്ണിഗ്രാഹനായി വന്നേയ്ക്കുമോ എന്നു ശങ്കിക്കേണ്ടതുണ്ടല്ലോ. തലമുടിക്കുള്ള പിന്നിൽത്തൂങ്ങിയിഴയുക എന്ന അവസ്ഥയാണു പാർഷ്ണിസംശോധനോൽ പ്രക്ഷയ്ക്കു ബീജം.

പുരികം—നേരിരംഗേ = നേരിയാകുന്ന രംഗത്തിൽ, നെറി വുറ = ഭംഗികലൻ, ലാസ്യക്രമം = ആട്ടത്തിന്റെ ക്രമം, പററി= യോജിച്ചു, ചേൺ. ചില്ലീനടിക്ക = ചില്ലി-പുരികം-ആകുന്ന നടി (ആട്ടക്കാരി) ക്ക്, അരമില്ലാരസം=രസത്തിന്നാമില്ല. ചില്ലിയാകുന്ന നടിയ്ക്കു നേരിയാകുന്ന രംഗത്തിലുള്ള ആട്ടം നല്ലവണ്ണം ചേൺ. രൂപകം അലങ്കാരം.

കണ്ണു—ഉദമിച്ചു=പുറത്തേക്കു പുറപ്പെട്ടുവിട്ടു, ഉൽപലമാലുങ്ങൾ =കരിംകൂവളപ്പൂമാലകൾ, ചെപ്പടിതൽപരം=ചെപ്പടിവിദ്വയിൽ തൽപരമാകുന്നു, കോപ്പിയും മിഴി=കോപ്പ് (അലങ്കാരം, അഞ്ജനം) കലൻ കണ്ണു. കണ്ണു കരിംകൂവളപ്പൂമാലകളെ പുറപ്പെട്ടുവിട്ടു ചെപ്പടിവിദ്വ കാണിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതൽ കടാക്ഷങ്ങളെ ഉൽപലമാലുങ്ങളായിട്ടഭ്യൂപസാനം

ഇതടണഞ്ഞങ്ങീരുപാടും ദിമുത്തിയായ്,
തോടയെന്നേ നിനച്ചീടുചോർ കേപി തം.
നൈകദാസകുതമുക്താമോദവഷിണീ
ലോകലോകാശോകസുചകവത്തിനീ
വണ്ണാ കഥം ഗിരികന്യകായാ മയാ
പുണ്യാ മുഖാംബുജകണ്ണികാ നാസികാ?

ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ചെപ്പടിവിളയിൽ ചെപ്പിൽനിന്ന് അതിലുണ്ടാകുമെന്നു ഹിപ്പാനന്തരാത്ത വസ്തുക്കൾ പുറത്തേക്കു വരുന്നതു കാണാമല്ലോ.

കണ്ഡലങ്ങൾ — പാടവാൽ = പാടവത്തെ ആശ്രയിച്ച് — സാമ ത്വത്തോടുകൂടി, ഉപധവാൻ = വഹിച്ചു, വേടവാടിവിടൻ = വേടനാ (ആകാശചാരികൾ, ഗ്രഹങ്ങൾ) തോട വാടിയിലെ-ഉദ്യാനത്തിലെ-അതായത് ആകാശത്തിലെ വിടനായ എന്നു ശശിവിശേഷണം. ആനനചേടകൃത്യം = ആനന (മുഖം) ത്തിന്റെ ചേടകൃത്യം (ദാസ്യപ്പണി). ഇരുപാടും = ഇരുപുറങ്ങളിലും, ദിമുത്തിയായ് = രണ്ടു ശരീരങ്ങളോടുകൂടിയവനായിട്ട്. ചന്ദ്രൻ രണ്ടു സ്വരൂപം പൂണ്ടു പാവുതീമുഖത്തിന്ന് ഇരുപുറവും നിന്നു സേവാകൃത്യം നടത്തി. തോട ... .. കേപിതം = ചിലർ അവനെ തോട (കണ്ഡലം) എന്നു വിചാരിക്കും. ഇതു തോടയല്ല എന്ന് അർത്ഥംകൊണ്ടു നിഷേധിച്ച് മുഖത്തിന്നു ചേടകൃത്യം വഹിച്ച ശശിയുടെ രണ്ടു ശരീരങ്ങളാണെന്നു പറയുവാൽ അപഹൃതി അലങ്കാരം.

നാസിക — നൈകദാ = എല്ലാപ്പോഴും, സകുതമുക്താ = സകുതയായ-പാറിയ-മുക്ത (മുത്തു, നാസാഭാണം) യോടുകൂടിയ, ആമോദവഷിണീ = ആമോദ (സൗരഭ്യം) തെ വഷിക്കുന്ന അഥവാ സകുതമാർക്കും മുക്തന്മാർക്കും ആമോദം-സന്തോഷം-വഷിക്കുന്ന, ലോക ... .. വത്തിനീ = ലോകത്തിലുള്ള ലോകങ്ങൾ (ജനങ്ങൾ) ക്ക് അശോകത്തിന്റെ (ശോകാഭാവത്തിന്റെ) സുചകമാകുംവണ്ണം വത്തിക്കുന്ന (എല്ലാം നാസികാവിശേഷണം). വണ്ണാകഥം = എങ്ങനെ വണ്ണുവാകും? ഗിരികന്യകായാ = പാവുതീയുടെ, മയാ = എന്നാൽ, പുണ്യാ ... .. ണ്ണികാ = പുണ്യമായ മുഖമാകുന്ന അംബുജത്തിന്റെ കണ്ണിക (നടുവിലുള്ള ബീജകാശം) ആയ, നാസികാ = മൂക്കു്. മുത്തുമണിയണിഞ്ഞതും മണവും നിറവുമുള്ളതും ജനങ്ങളുടെ കണ്ണിന്നു സുഖമുളവാക്കുന്നതും മുഖമാകുന്ന താമരപ്പൂവിന്റെ കണ്ണികയുമായ പാവുതീയുടെ നാസികയെ എനിക്കെങ്ങനെ വണ്ണിച്ചാൻ സാധിക്കും?

ദിക്കാലഭൂതികൾ മിക്കവാറന്തരാ
 പക്ഷപാതം പുണ്ടിരക്കയാൽ വന്നടൻ
 പുഷ്പരഞ്ചനം തൽകാമിനിയുമായ്
 നൽക്കഴപ്പൊന്നുയലിൽക്കളിയാട്ടമായ്;
 തൽക്കാലമേതയോർച്ചിത്രഹഭംഗിക-
 ളടുക്കുകും നല്ലമതുതദൃഷ്ടം
 വല്ഗുഹാസോദയേ വല്ഗിതം തേട്ടമാ-
 റക്കുപാലപയം പുഷ്പലം ശോഭയാ;
 പദ്മരാഗം പതുപ്പിച്ചതുകൊണ്ടതി-
 വിസ്മയനീയമളക്ക നിർമ്മിച്ചതിൽ
 പീയൂഷസാരാംശമീശഭോഗ്യം വച്ചു
 ഭൂയസാ യതേന രക്ഷിച്ച മന്മഥൻ,

കണ്ണാ—ദിക്കാല .....
 .....ക്കയാൽ=ദിക്കും കാലവുമാകുന്ന ഭൂതികൾ മിക്കവാറും ഉള്ളിൽ
 പക്ഷപാതം-സ്നേഹാതിശയം-പുണ്ടി അപേക്ഷിക്കുകയാൽ, ദേശകാലങ്ങൾ
 അനുക്രമങ്ങളാണെന്നു കണ്ടു എന്നർത്ഥം. പുഷ്പര ... മായ്=കാമനും
 രതിയും കൂടി, നൽക്കഴപ്പൊന്നുയലിൽ=നൽക്കഴ (നല്ല ക്കാത്ത്) യാകുന്ന പൊ
 ന്നത്താലിൽ, കളിയാട്ടമായ്=കളിയാട്ടം തുടങ്ങി, സാരം സ്പഷ്ടം.

കുപോലം — തൽകാലം=ആ സമയത്തു്, ഏതയോഃ=ഇവർക്കു (കാമ
 നും രതിക്കും), വിഗ്രഹഭംഗം ... പ്പണം=... വിഗ്രഹഭംഗി (ശരീരശോഭ) കണ്ടു
 മനസ്സിൽ കൈതുകും നൽകുന്ന അതുതമായ കണ്ണാടി, വല്ഗു .....
 മാർ=വല്ഗുഹാസ (മനോഹാമന്ദഹാസം) ത്തിന്റെ ഉദയത്തിൽ വല്ഗിതം
 (നൃത്തം) തുടരും വണ്ണം, അക്കുപോലപയം=ആ കവിളിണ, പുഷ്പലം ശോ
 ഭയാ=ശോഭകൊണ്ടു പുഷ്പലം, (പുണ്ണം) ആയ. കാമനും രതിക്കും കാരാകുന്ന
 പൊന്നുയലാട്ടവോരം തങ്ങളുടെ ശരീരം നോക്കി രസിക്കുവാനുള്ള കണ്ണാടി
 യാണു, പുഞ്ചിരിയിടുന്ന സമയത്തു തുള്ളിച്ചാട്ടമാർ അഴകു പൊഴിയുന്ന ദേവി
 യുടെ കവിൾത്തടം.

അധരോച്ഛ്വങ്ങൾ—പദ്മരാഗം = ആ പേരുള്ള ചുവപ്പുരത്നം
 പതുപ്പിച്ചു്=പതം വരുത്തി, വിസ്മയനീയം = ആത്മവ്രകരം, നിർമ്മിച്ചു
 =ഉണ്ടാക്കി, പീയൂഷ ... ഭോഗ്യം=ഇഴശഭോഗ്യം (ശിവ

ആയതേ ദേവിതന്നോഷ്ടങ്ങളെന്നപ-
 ഗീയതേ ലോകേന മോഹാധചേതസഃ.
 ഛേദ്യവിധി നിജശാസ്ത്രത്തിലുണ്ടതിൻ
 കർത്താക്കളായിട്ടു മുക്താമണികളെ
 ദത്താക്കിവെച്ചതുമെത്രയും ചേർന്നിതു,
 ചിത്തജനെന്നിയാക്കിത്തരം കൈശലം?;
 ഭക്തജനത്തിന്നു ചിത്തതിമിരങ്ങൾ-
 ഉസ്തമിപ്പിച്ചിട്ടും മുശലഹാസക്രമം
 നേത്രകുമാദങ്ങളെപ്പലർത്ഥിതന്നു
 ചൈത്രേന്ദുകൈരമുദിക്കിത്തൊഴിലെത്തുമോ?

നന്നഭവിപ്പാനുള്ളത്) ആയ പീയൂഷസാരാംശം-അമൃതിന്റെ സത്ത്, ഭൂയസാ= വലിയ, യതേന=യത്തത്തോടുകൂടി, രക്ഷിച്ചു=സൂക്ഷിച്ചു, മന്മഥൻ=കാമൻ. ആയതേ=അതുതന്നെ, ഉപഗീയതേ=ഉപഗാനം ചെയ്തു (വാക്യം) പ്പെടുന്നു. ലോകേ.....തസാ=മോഹം-ഭ്രമം-കൊണ്ട് അന്ധമായ ചേതസ്സോടുകൂടിയ ജനത്താൽ. കാമദേവൻ പദ്മാഗക്ഷല്ല പതുപ്പിച്ചു അതുകൊണ്ട് ഒരു കണ്ടാക്കി അതിൽ ശിവന്നന്നഭവിപ്പാനുള്ള അമൃതസാരമാക്കി പണിപ്പെട്ടു സൂക്ഷിച്ചു; അതിനെയാണ് അജ്ഞാമായ ആളുകൾ ദേവിയുടെ കാഷ്ടങ്ങളെന്നു പറയുന്നത്. ഛേദ്യവിധി=ഛേദനവിധി (പൊട്ടിക്കേണ്ടതും ക്രമം), നിജശാസ്ത്രത്തിൽ=തന്റെ ശാസ്ത്രത്തിൽ, കാമശാസ്ത്രത്തിൽ. അതിൻകർത്താക്കളായിട്ടു =ഛേദകർത്താക്കളായിട്ടു, മുക്താമണികളെ=മുത്തമണികളെ, ദത്താക്കിവെച്ചതു=ദത്തെടുത്തുവെച്ചതു, ചിത്തജനെന്നി=കാമനല്ലാതേ, കൈശലം=സാമത്വം. അമൃതസാരം അന്നഭവിക്കേണ്ട സമയത്തു് ആ അളക്കു പൊട്ടിക്കണമല്ലോ. അതിനുവേണ്ട ഛേദ്യവിധികൾ (ദന്തഃകൂട്രം, നഖകൂട്രം മുതലായവ) കാമശാസ്ത്രത്തിലുണ്ട്. ഈ അളക്കിന്റെ ഛേദകർത്താക്കളായിട്ടു മുത്തമണികളെ ദത്തെടുത്തു വെക്കുകയും ചെയ്തു. ദത്തെടുക്കുകയെന്നാൽ അന്യനെ അവകാശിയായെടുക്കുകയാണ്. അതിനാൽ “മുക്താമണികളെ” എന്നതുകൊണ്ട് മുത്തകളായിട്ടുപ്രവസാനം ചെയ്യപ്പെട്ട ശിവന്റെ ദന്തങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കണം. അലങ്കാരം അപഹ്നതി.

മന്ദഗാസം — ഭക്തജനത്തിന്നു = ഭക്തിയുള്ള ആളുകൾക്ക്.
 ചിത്ത .....ഹാസക്രമം=ചിത്ത
 തിമിരങ്ങൾ (മനസ്സിലെ ഇരുളുകൾ) ആകുന്ന തിമിരങ്ങൾ അസ്തമിപ്പിക്കുന്ന
 മുശലഹാസത്തിന്റെ ക്രമം (ഭംഗി), നേത്രകുമാദങ്ങളെ=മിഴികളാകുന്ന ആയ

ജാതോദ്യമം തന്ദ്രരതങ്ങളേ ഗാന്ധർവ്വ-
 വേദോക്തലക്ഷണം സപ്തസ്വരങ്ങൾക്കു
 ധൃതാധപവേദം നടപ്പാണൊരു വഴി
 വീതാന്തി വൈഖരീനാരിമാർക്കും സുഖം.
 മോഘാത്മമല്ലിഹ രേഖാത്രയം പാരി-
 ലേകോത്ര സൂത്രദൻ ഭൂയാൽ ത്രിണേത്രനെ-
 ന്നേതാനമൊന്നിനെന്തോതാവു തുല്യമെ-
 ന്നേതാദൃശം ജഗന്മാതാവുതൻ ഗളം.

ലുക്തേ, പുലർത്തിടുന്നു = പോറീടുന്നു, ചൈത്രേ ..... ക്ഷമോ = ചൈത്ര
 മാസത്തിലെ ചന്ദ്രന്റെ നിലവിന്നു് ഈ പണി സാധിക്കുമോ? ഹാസത്തി
 നു ചന്ദ്രികയായിട്ടുള്ള രൂപണം ശാബ്ദമല്ല; ചിത്തതിമിരങ്ങൾ നേത്രകുമാ
 ങ്ങൾ എന്നിവയിൽ രൂപണം ശാബ്ദമാണുതാനും. അതുകൊണ്ടു് ഏകദേശവി
 വർത്തിയായ രൂപകം അലങ്കാരം.

ഗളം — ജാതോദ്യമം (ക്രി. വി.) = ജാതമായ ഉദ്യമ (ഉത്സാഹം). തേതാ
 ടുകൂടി, തന്ദ്രര തന്ദ്രേ = താന്താങ്ങൾ തനിയെത്തന്നെ, ഗാന്ധർവ്വ... ..
 .....ക്ഷണം (ക്രി. വി.) ഗാന്ധർവ്വവേദത്തിൽ ഉക്തങ്ങളായ
 ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടി, സപ്തസ്വരങ്ങൾക്കു = ഷഡ്ജം (സ) ഋഷഭം (രി) ഗാ
 ണ്ധാരം (ഗ) മദ്ധ്യമം (മ) പഞ്ചമം (പ) ധൈവതം (ധ) നീഷാദം (നി) എന്ന
 ഏഴു സ്വരങ്ങൾക്കു്. വീതാധപവേദം (ക്രി. വി.) = അധപവേദം അതായതു
 മാഗ്ഗത്രയം കൂടാതെ, നടപ്പാണൊരു വഴി = നടപ്പാണുള്ളൊരു വഴിയാണു്,
 വീതാന്തി (ക്രി. വി.) = ആന്തികൂടാതെ, വൈഖരീനാരിമാർക്കും = വൈഖരി
 കൾ (കണ്ഠാഭിസ്ഥാനങ്ങളിൽ തട്ടിപ്പറപ്പെട്ടു് അത്മബോധമുളവാക്കുന്ന വണ്ണ
 ങ്ങൾ) ആകുന്ന സ്ത്രീകൾക്കും. സംഗീതപ്രസിദ്ധങ്ങളായ സ്വരങ്ങൾക്കും സാഹി
 ത്യപ്രസിദ്ധങ്ങളായ വണ്ണങ്ങൾക്കും സുഖസഞ്ചാരമാഗ്ഗമാണു ദേവിയുടെ കണ്ണ
 മെന്നർത്ഥം. മോഘാ.....ത്രയം = ഇതിലെ (ഇഹ) മൂന്നു രേ
 ഖകൾ അത്മമില്ലാത്തവ (മോഘാത്മം) യല്ല. കണ്ണത്തിൽ മൂന്നു വരകളുള്ളതു്
 അത്മസൂചകമാണെന്നു ഭാവം. പാരി.....ന്നെന്ന് = ലോകത്തിൽവെച്ചു്
 ത്രിണേത്രൻ (മുക്കുണ്ണൻ) ആയ ഒരുവൻ (ഏകഃ) ഇതിൽ സൂത്രദൻ (മംഗല്യസൂ
 ത്രമണിയിടുന്നവൻ) ആയി വരുമെന്നാണതിന്നർത്ഥം. ഏതാനു .....ഗളം =
 ഏതാദൃശമായ - ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്ന - ജഗന്മാതാവിന്റെ ഗളം - കഴിത്തു് - ഏതെ
 കിലും ഒരു വസ്തുവിന്നു തുല്യമെന്നെങ്ങനെ പറയാം. ഒരു വസ്തുവും അതിന്നു

കൈ തദാ രണ്ടുമുണ്ടു മിടുക്കളായ്,
 കൈതവസ്തോത്രമിവിടെയുണ്ടായ് വരാ,
 മാദ്വമേറിയാൽപ്പാരമുരുളുമെ-
 ന്നോത്തവരത്നശാസ്ത്രോപദേശോദ്യമാൽ
 പാത്തവരല്ല ഭീനാത്മിസന്തോഷേണ
 പാത്മിവപുത്രാ നതാത്തിമോഷത്തിലും.
 ശേഷം പലർക്കു സന്തോഷമെങ്കിൽ കപചി-
 ന്നോഷണം ദോഷമല്ലേഷണാശാലിനാം
 ഇഷ്ടലിപ്തീഹകൊണ്ടേഷണിയിങ്ങനേ
 ഭൂഷണായ സതാം ദോഷമാണങ്ങളോ?

തുല്യമായിട്ടില്ലെന്നത്. 'ജാതോദ്യമ'മിത്യാദിയിൽ സംഗീതസാഹിത്യങ്ങൾ ക്കിരിപ്പിടമാണ് ഗളമെന്ന വാച്യാർത്ഥത്തെ വ്യംഗ്യഭംഗിയിൽ പറയുവാൻ പദ്യായോക്തമലങ്കാരം.

കൈകൾ — കൈ തദാ ..... ഉായ്" = കൈകൾ
 രണ്ടും ഉണ്ടു മാദ്വമുളളവയായി, കൈ ..... സ്തോ = ഇതിൽ
 കൈതവസ്തോത്രം (പ്രാജസ്തുതി) ഉണ്ടാകയില്ല. മാദ്വ ...
 ..... ഉദ്യമാൽ = അത്മശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഉപദേശ
 ത്തിലുള്ള ഉദ്യമം-ഉത്സാഹം-നിമിത്തം മാദ്വമേറിയാൽ ഏറ്റവും ഉരുളും
 -മറിഞ്ഞു തിരിഞ്ഞു പോകും-എന്നു വിചാരിക്കുന്നവരാണിവർ-കൈകൾ-
 "മുദുരണ്ഡഃ പരിഭൂയതേ" എന്ന് അത്മശാസ്ത്രത്തിൽ പറയുന്നു. നീതി നട
 ത്തുന്നതിൽ അതിമാദ്വം കാണിക്കുന്ന രാജാവിനെ ജനങ്ങൾ ധിക്കരിക്കുമെ
 ന്നാണവിടെ പ്രകൃതം. അതിനാൽ അതിമാദ്വം കാരണം കൈകൾ ഉണ്ടു.
 പാത്തവ ..... ത്തിലും = പാത്മിവപുത്രിയുടെ
 -രാജപുത്രിയുടെ-പാപ്തിയുടെ-കൈകൾ ഭീനന്മാരായ അത്മികളിലുള്ള
 സന്തോഷം ഹേതുവായിട്ടു നതാത്തിമോഷത്തിൽ അതായതു നതന്മാരുടെ
 ആത്തിയെ മോഷണം ചെയ്യുന്നതിൽ - അപഹരിക്കുന്നതിൽ - പാത്തവരല്ല-
 താമസിച്ച് വരല്ല. കൈകൾ നതാത്തിമോഷണവും ചെയ്തുവെന്നത്.
 ശേഷം ..... ശാലിനാം = വേറെ പലർക്കു സന്തോ
 ഷമാണെങ്കിൽ ചിലർത്തു മോഷണം ചെയ്യുന്നത് ഏഷണാശാലികൾക്ക്
 (ഇച്ഛാശാലികൾക്കു) ദോഷമല്ല, ഇഷ്ടലിപ്ത = സംശയമില്ല, ഇഹകൊണ്ടു =
 ചേഷ്ടകൊണ്ടു, ഏഷണി = ജനങ്ങളെ തെറ്റിക്കുന്ന വാക്ക്, ഭൂഷണായ സതാം
 = സജ്ജനങ്ങളുടെ ഭൂഷണത്തിന്നു (സജ്ജനങ്ങളെ ഭൂഷിപ്പിക്കുവാൻ വേണ്ടി)

ഭൂഷണകൗണ്ഡേയോഷണവ്യാജേന
 പാഷണ്ഡസംസദാം ഭീഷണി ചൊൽകയോ?
 ശൈശവയൗവനസൈന്യഭയത്തിനാ
 പേശലമേകൈകകേതുദണ്ഡങ്ങളോ?
 നീചാസുരയുഗ്മകാലദണ്ഡങ്ങളോ?
 ഈശാനകാമധൂക്കണ്ഠപാശങ്ങളോ?
 ആദ്യം ചതുർത്ഥം പദാതും പുമർത്ഥമാ-
 ന്നാസ്ഥയാ മററതിങ്ങർത്ഥകാമപ്രദം
 പാണിതലം മൃദശോണതലാംഗുലീ-
 വീണാവിരാവണപ്രീണിതവിഷ്ണുപാ

ഭൂഷമാണങ്ങളോ=പറയുന്നവയാണോ? മാദ്യമേറി ഉരുക്കയും നതാത്തിയെ
 മോഷണം ചെയ്തതും ചെയ്ത കൈകൾ സജ്ജനങ്ങളെ തെറ്റിച്ചാൻവേണ്ടി
 അതിമൃദുവായാൽ ഉരുക്കമെന്നും ചിലപ്പോൾ മോഷണം ഭൂഷമല്ലെന്നും തങ്ങളുടെ
 പ്രവൃത്തിമുഖേന അപരോദ് പരകയാണോ എന്നു തോന്നും. ക്രിയയാൽ
 കാവ്യബോധനമെന്ന നിദർശനാഭേദം അലങ്കാരം. ഭൂഷണ .. ...ജേന=
 ഭൂഷണങ്ങളായ കൗണ്ഡേയങ്ങളുടെ (വളകളുടെ) ഘോഷണം അതായതു കിലുക്കൽ
 എന്ന വ്യാജത്താൽ പാഷണ്ഡസംസദാം=പാഷണ്ഡന്മാരുടെ (നാസ്തികന്മാരുടെ)
 സംസത്തുകൾ-പരിഷകൾ-ക്കു, ഭീഷണി=ഭയപ്പെടുത്തൽ. കൈകൾ
 അവയ്ക്കുലങ്കാരമായ വളകളുടെ ശബ്ദമെന്ന വ്യാജേന നാസ്തികപ്പരിഷകൾക്കു
 ഭയപ്പെടുത്തുവാക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നും. സാപാനപമായ ഉൽപ്രേക്ഷ.
 ശൈശ .. ... ശൈശവത്തിന്റെയും യൗവനത്തിന്റെയും വകയായ രണ്ടു സൈന്യങ്ങൾക്കു പേശലമായ (ഭംഗിയുള്ള)
 ഓരോ കേതുദണ്ഡങ്ങൾ (കൊടി നാട്ടുന്ന കാലുകൾ) ആണോ എന്നു തോന്നും.
 നീചാസുരയുഗ്മകാലദണ്ഡങ്ങളോ=നീചന്മാരായ അസുരന്മാരുടെ യുഗ്മങ്ങൾ-
 കൂട്ടങ്ങൾ-ക്കു കാലദണ്ഡങ്ങൾ (കാലന്റെ ആയുധമായ 'ഇരുമ്പുലയ്ക്കുകൾ')
 ആണോ എന്നു തോന്നും. ഈശാന.....ങ്ങളോ=ശിവകാമധേനുവിന്റെ
 കഴുത്തിലെ കയറുകളോ? ആദ്യം.....മൊന്ന്=ആദ്യത്തേയും നാലാമത്തേയും പുമർത്ഥത്തെ അതായതു ധർമ്മം, മോക്ഷം ഇവയെ
 കൊടുപ്പാൻ ഒന്ന്; ആസ്ഥ ..... പ്രദം=മററത്ത് ആസ്ഥയോടു കൂടി
 അർത്ഥം കാമം ഇവയെ നൽകുന്നതാകുന്നു.

പാണിതലം — പാണിതലം=ഉള്ളകൈ, മൃദ=മയമുള്ളത്, ശോണ
 .....ഷ്ടപം=ശോണതലങ്ങൾ (ഉള്ള ചുവന്നവ) ആയ അംഗ

നാനാനവമണിശ്രോണീരു ചിതാന-
 ഫേനിലരത്താംഗുലീയദ്വുതിജലം
 വാത്തു നമ്രാത്തിമൂർച്ഛാചികിത്സോൽസുകം
 പേത്തു ഞാൻ വാഴ്ത്തുവാനോത്തതെൻ കൈതുകം.
 മാനസം പാവനം മാനിതമായതം
 ഏതാധാരമതിനിങ്ങരസ്ഥലം
 പിനകാരുണ്യപൂരാനുകൂലാനീത-
 ശോണാബ്ജകുന്ദമയുഗ്മമിഹ സ്പടം
 കാമദിങ്നാഗകുന്ദോപയം വാ രണ്ടു
 കോമളമായ കുചാങ്കുരശങ്കകൾ.

ലികളെക്കൊണ്ടുള്ള വീണാവിരാവണത്താൽ (വീണവായനയാൽ) വിഷ്ണുപങ്ങ
 ളെ (ലോകങ്ങൾ) പ്രീണിപ്പിച്ചത്. നാനാ ... ..
 വാത്തു=നാനാനവങ്ങളാകുന്ന മണിശ്രോണികളുടെ (രത്നസമൂഹങ്ങളുടെ) രുചി
 താനം (കാന്തിപ്പാപ്പ) കൊണ്ടു ഫേനിലം (നരപ്പിടിച്ചത്) ആയ രത്താംഗുലീയ
 ദ്വുതി (രത്നമോതിരങ്ങളുടെ ശോഭ)യാകുന്ന ജലത്തെ വാത്തു. നമ്രാ....
 തുകം=നമ്രമാക്കു (നമസ്കരിക്കുന്നവക്കു) ഈ ആർത്തിയാകുന്ന മൂർച്ഛയുടെ (മോ
 ഹാലസ്യത്തിന്റെ) ചികിത്സയിൽ ഔഷ്ണകൃമുള്ളതു. പേത്തു ... ..കൈതുകം
 =വണ്ണിപ്പാൻ വിചാരിച്ചത് എന്റെ കൈതുകമാണ്. കൈതുകത്താലാണെ
 ന്നു സാരം. നവകാന്തിയെ നായായും അംഗുലീയശോഭയെ ജലമായും മററും
 കല്പിച്ചിരിക്കയാൽ അലങ്കാരം രൂപകം.

ഉരസ്സ്—മാനസം പാവനം=മനസ്സു പരിശുദ്ധി വരുത്തുന്നതാണ്.
 മാനിതം=പൂജിതവുമാണ്, ആയതം.....സ്ഥലം=ആയതം-ഭീഷം-
 ആയ ഉരസ്ഥലം-മാറിടം-അതിനു (മനസ്സിന്) ആധാരം-ആശ്രയം-ആണ്.
 പിന.....യുഗ്മം = പിനമായ-വളർച്ച-
 കാരുണ്യമാകുന്ന പൂരത്താൽ (ജലസമൂഹത്താൽ) അനുകൂലാനീതമായ (കൂലത്തി
 ലേക്കു കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട) ശോണാബ്ജകുന്ദങ്ങളുടെ (ചെന്താമരമൊട്ടുകളുടെ)
 യുഗ്മം (ഇണ). ഇഹ=ഇതിൽ, സ്പടം=നിശ്ചയം, കാമ.....ഭവം=കാ
 മനാകുന്ന ദിഗ്ഗജത്തിന്റെ കുന്ദോപയം (മസ്കരത്തിന്മേലുള്ള രണ്ടു മുഴകൾ),
 വാ=ആണോ, കോമളം=മൃദു, കുചാങ്കുരശങ്കകൾ=ശങ്കിക്കപ്പെടുന്ന കുചാങ്കുര
 ങ്ങൾ (കുചങ്ങളുടെ കൂമ്പുകൾ). മനസ്സ് ഒരു പുണ്യതീർത്ഥവും മാറിടം ആ തീ
 ത്ഥമിരിക്കുന്ന ജലാശയവുമാണ്. അതിലുള്ള രണ്ടു കുചാങ്കുരങ്ങൾ കാരുണ്യ
 മാകുന്ന ജലപൂരം ഓളംവെട്ടി കരയ്ക്കണമെന്നു രണ്ടു ചെന്താമരമൊട്ടുകളോ, അ

ബ്രഹ്മനായുസ്സാ മഹേശന തേജസ്സം
 ശംഖരവൈരിക പാരിലാധികൃദ്ധം
 ജംഭാരിമുഖാം നിലിമ്പക്കാരിവവും
 കമ്പവും തദ്രിപുസമ്പദാം മത്സരാൽ
 മുന്വെട്ടാരുവെട്ട ജംഭനാരംഭേണ-
 സമ്പ്രദായം പടിപ്പിച്ചു കചെഗ ഗുരൂ.
 നിഷ്കരഭാരേണ പെട്ട പണി ഭൂശം
 മുഷ്ടിമിതമധ്യയഷ്ടി ദിനംപ്രതി;
 പൊട്ടമിതെന്നിട്ട മട്ടലർബാണനം
 നട്ടിതായോ യഷ്ടി രോമാവലീമിഷാൽ?

തിൽ കളിക്കുന്ന കാമനാകുന്ന ഭിഗ്ഗജത്തിന്റെ മസ്തകത്തിന്മേലുള്ള മുഴകളോ
 ആണെന്നു തോന്നും. രൂപകവും ഉത്പ്രേക്ഷയും അലങ്കാരങ്ങൾ.

കു ചങ്ങരം — ബ്രഹ്മൻ = ബ്രഹ്മാവിൻ, ആയുസ്സ് = ജീവിതകാലം.
 മഹേശൻ = ശിവൻ, തേജസ്സ് = വീര്യം, ശംഖരവൈരിക = കാമൻ (കാമൻ
 പ്രഭുവെന്നായവരിച്ച് ശംഖരാസുരനെ കൊന്നുവല്ലോ). ആധികൃതം = ആ
 ധിപത്യം, ജംഭാരി ... .. വർഷ് = ജംഭാരി-ഇന്ദ്രൻ-മുതലായ ദേവകൾക്ക്,
 ഇമ്പം = ആനന്ദം, ഉത്സാഹം, മദം. കമ്പം = ഇളക്കം, തദ്രിപുസമ്പദാം = അവ
 രുടെ - നിലിമ്പരുടെ - രിച്ചുക്കളുടെ സമ്പത്തുകൾക്ക്, മത്സരാൽ = മത്സരം ഹേ
 തുപായിട്ട്, മുൻപെട്ട = മുൻനിർത്തി, ഒരുവെട്ട = ഒരുങ്ങി, ജംഭനാരം = ...
 ദായ = ജംഭനാരംഭണത്തിന്റെ - ജംഭിപ്പാനാരംഭിക്കുന്നതിന്റെ - സമ്പ്രദായം.
 പടിപ്പിച്ചു = മനസ്സിലാക്കി, കചെഗഗുരൂ = ഗുരുക്കളായ കുചങ്ങരം. ഗുരുക്കളാ
 യ കുചങ്ങരം ബ്രഹ്മാവിൻ ആയുസ്സും ശിവൻ തേജസ്സും കാമൻ ലോകാധികാ
 രവും ഇന്ദ്രാദികൾക്ക് ഉത്സാഹവും ദൈത്യസ്രീകൾക്കു കമ്പവും മുന്വെട്ടെന്നെ
 നക്കി, തങ്ങൾ തമ്മിൽ മത്സരത്തോടുകൂടി ജോലിച്ച് “ഇതാ, ഇങ്ങനെയാണു്
 ജോലിക്കുക” എന്നു പറിപ്പിച്ചു. കുചങ്ങരം തമ്മിൽ തിരക്കി വലുതാവാൻ തുട
 ങ്ങിയതോടുകൂടി ബ്രഹ്മന്റെ ആയുസ്സു മുതലായവ പെരുങ്കവാൻ തുടങ്ങിയ
 തിനാൽ കുചങ്ങരം അവയെ മുവിൽനിർത്തി ജോലിക്കുന്ന രീതി കാട്ടിക്കൊടുത്തു
 പറിപ്പിച്ചുവോ എന്നു തോന്നുമെന്നു പ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

മദ്ധ്യം — നിഷ്കരഭാരേണ = കഠിനമായ കനംകൊണ്ട്, പെട്ട....
 ശം = ഏറ്റവും പണിപ്പെട്ട, മുഷ്ടി..... യഷ്ടി = മുഷ്ടിമിതം (ഒരു പിടിയി
 ലൊതുങ്ങുന്നതു്) ആയ മദ്ധ്യയഷ്ടി (പ്രശസ്തമായിരിക്കുന്ന മദ്ധ്യദേശം). ദിനം

ത്ര്യംബകപുണ്യകദംബപുഷ്പോദ്ഗതി-
 ക്കംബുദമംബാനിതംബബിംബം ഘനം;
 വന്മലരവനിതൈൻപടവീടൈൻ
 പൊൻപടമാം പ്രതിസീരയ്യം ബന്ധിച്ചു
 രമ്യ കാഞ്ചീമണീപ്പൊന്മതിലും വെച്ചു
 ധർമ്മയുദ്ധാത്മിയായ് പാർത്താൻ മഹേശനെ.
 അംബികതൻതുട സമ്പന്നസൗന്ദര്യ-
 മൻപൊടുകണ്ടിട്ടിളംപെട്ടു പിൻപെട്ടു

പ്രതി=ദിവസത്തോടും, പൊട്ടു .... ട്ടു=ഇതു പൊട്ടുമെന്നു വിചാരിച്ചു,
 മട്ടലർബരണൻ=മട്ടലർ അതായതു തേങ്ങുള്ള പൂവു ബാണമായവൻ, കാമൻ.
 നട്ടിതാ.....മിഷാൽ=രോമാവലി എന്ന മിഷ-ഗ്വാജം-ത്താൽ യഷ്ടി-ഉഴ
 ന്നുകോൽ- നാട്ടിയോ എന്നു തോന്നും. അതികൃശമായ മദ്ധ്യം ഭാരം സാറി
 ക്കാതെ കുഴപ്പപ്പെട്ടു. അതു പൊട്ടിപ്പോകുമെന്നു കരുതി കാമദേവൻ രോമാവ
 ലീവ്യാജേന ഒരുന്ന നാട്ടിയോ എന്നു തോന്നും.

നിതംബം—ത്ര്യാംബക .... ഘനം.
 =ഘനമായ (കനത്ത) അംബാനിതംബബിംബം (അംബികയുടെ നിതംബ
 പ്രദേശം) ത്ര്യംബകന്റെ അതായതു ശിവന്റെ (ത്രി + അംബക) പുണ്യമാകു
 ന്നു കദംബത്തിങ്കൽ (കടമ്പിന്മേൽ) പുഷ്പോൽഗതിക്കു (പൂവുണ്ടാവുന്നതിന്)
 അംബുദം (മേഘം) ആണ്. കടമ്പു വഷ്ഠതുവിലാണു പൂക്കുക. വന്മലര
 വൻ=വമ്പനായ പൂവമ്പൻ, ഇതെൻ ..... ന്ന=ഇത് (നിതംബം) എന്റെ
 പടവീടാണെന്നു വിചാരിച്ചു, പൊൻപട ... .. സ്ഥിച്ചു=പൊൻപടം
 (പൊൻപുടവ) ആകുന്ന പ്രതിസീര (തിരശ്ശീല—“പ്രതിസീരാ ജവനികാ” എ
 ന്നമരം) കെട്ടി. രമ്യ ... .. വെച്ചു=രമ്യമായ കാഞ്ചി (അരഞ്ഞാണു്) ആകു
 ന്ന മണിപ്പൊന്മതിൽ-രത്നവും പൊന്നുംകൊണ്ടുള്ള മതിൽ-കെട്ടി. ധർമ്മ
 ധാത്മിയായ്=ധർമ്മധാതെ ആഗ്രഹിക്കുന്നവനായിട്ടു്, പാർത്താൻമഹേശ
 നെ=ശിവനെ കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ധർമ്മധാതെന്നാൽ കളവില്ലാത്ത യുദ്ധം.
 അതിനൊരുങ്ങുന്ന വീരൻ ചുറ്റും മതിൽ കെട്ടിയ പടവീടു പൂക്കു ശത്രുവിനെ
 കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കും. കാമൻ നിതംബത്തെ പടവീടാക്കി സമയം പാർത്തിരി
 പ്പായി എന്നർത്ഥം. “ത്ര്യാംബക” ഇത്യാദിയിലും ഇതിലും അലങ്കാരം രൂപകം.

ഉഗ്രരൂപം—അംബി ..... ന്ദ്രം=സമ്പന്നസൗന്ദര്യമായ (സൗ
 ന്ദര്യം ധാരാളമുള്ള) അംബികയുടെ തുട, ഇളംപെട്ടു=നാണിച്ചു്, പിൻപെട്ടു=

വമ്പാറ കമ്പിച്ചു തൺപെട്ടു പുൺപെട്ടു
 തുമ്പിക്കരങ്ങൾ വിതുമ്പിക്കരവതും
 ചെമ്പൊൽക്കുളി തൊട്ടുമ്പോൾപ്പൊളിവതും
 ശംഭോ! ശിവ! ബഹു കിംപോലഹം ബ്രവേ?
 ആശ്ചര്യമെന്നു പറയാവു! ജാനകൾ
 ചേർച്ചയുണ്ടു തച്ചരിതാചരണത്തിൽ,
 ആശ്രയിക്കുന്നോർക്കുവശം കൊടുപ്പതി-
 ന്നൊഴുപ്പുപൂണ്ണ മണിച്ചെപ്പതല്ലയോ?
 അക്കണക്കാലിണയ്ക്കുൾക്കനം വാഴ്ചയും
 ചിക്കനേ വന്നിടംപുക്കനേരം ഭിയാ

പിൽവാങ്ങി, വമ്പാറ=വമ്പുപോയി, കമ്പിച്ചു=വിറച്ചു, തൺപെട്ടു=തണുത്തു, ഉശിരുകെട്ടു. പുൺപെട്ടു = പ്രണപ്പെട്ടു, തുമ്പിക്കരങ്ങൾ = തുമ്പിക്കൈകൾ, വിതുമ്പിക്കരവതും=വിടിക്കരയുന്നതും, ചെമ്പൊൽക്കുളി=ചെങ്കുളിവാഴ, തൊട്ടു .. ..വതും=തൊട്ടാൽ പിളയുന്നതും, ശംഭോ ശിവ=ശിവ ശിവ! ബഹു=വളരെ, കിം പോൽ=എന്തു പോൽ, അഹം ബ്രവേ=ഞാൻ പറയുന്നു. തുമ്പിക്കൈകൾ കരയുന്നതും (ശബ്ദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതും) വാഴത്തണ്ടു തൊട്ടുമ്പോൾ പൊളിയുന്നതും സ്വാഭാവികമാണ്. അതിനു ഹേതു പാർവ്വതിയുടെ തുട കണ്ടുണ്ടായ ലജ്ജാദികളാണോ എന്നു ശങ്കിക്കയാൽ ഹേതുൽപ്രേക്ഷ അലങ്കാരം. തുമ്പിക്കൈകളും വാഴത്തണ്ടുകളും പാർവ്വതിയുടെ ഉദരക്കുളികൾ അപകൃഷ്ടങ്ങളാണെന്നു ഭാവം.

ജാനകൾ — ആശ്ചര്യം ..... യാവു=ആശ്ചര്യം പറയാവുന്നതല്ല, ജാനകൾ=കാൽ മുട്ടുകൾ, ചേർച്ച ..... ണത്തിൽ=അവയുടെ ചരിതത്തിന്റെ (പ്രവൃത്തിയുടെ) ആചരണത്തിൽ (അനുഷ്ഠാനത്തിൽ) നല്ല യോജിപ്പുണ്ട്, ആശ്ര ..... മല്ലയോ=ആശ്രയിക്കുന്നവർക്കു നിശ്ചയമായും കൊടുക്കുവാൻ ഐശ്വര്യം (സമ്പത്തു) നിറച്ചിട്ടുള്ള രത്നച്ചെപ്പു തന്നെയല്ലേ? ജാനകൾ എന്നത് “ആശ്രയിക്കുന്നോർക്കു” ഇത്യാദിവാക്യത്തോടു ചേർത്തുപയിക്കണം. “ചേർച്ചയുണ്ടു” എന്നു തുടങ്ങുന്ന വരി അന്തർവാക്യം. ഉൽപ്രേക്ഷ അലങ്കാരം.

കണകാൽ — കണകാലുകൾക്കു=മുഴുകാലുകൾക്കു, ഉൾക്കനം വാഴ്ച =ഉള്ളിൽ കനം പിടിക്കൽ, ചിക്കനേ=വേഗത്തിൽ, ഇടംപുക്കനേരം=ഉണ്ടോ

തുക്മതുകേതകീകഗ് മളങ്ങര മഹാ-
 തിഗമുൾദർശനമുൾപ്പൊക്കിക്കുന്നതും
 കോമളതപം കണ്ടു കാണാനിതെപ്പൊഴും
 കാമനിതുപോലെ തീർത്തു തുണിയുഗം.
 വളി തൻമെഴുലിമേൽ വച്ചു കിരീടത്തി-
 ലുജ്ജപലയായുള്ള വളരത്താവലി
 താഴെപ്പിടിച്ചുടൻ തച്ചരിൽ മുന്വനാം
 വിശ്വകർമ്മാവിനോടില്ല കേൾപ്പിച്ചുടൻ
 മെച്ചമായ് വച്ചു പമച്ച മണിച്ചില-
 നുജ്ജപലം തീച്ചയിൽ ചേച്ചയും വാച്ചയും

യപ്പോൾ, ഭിയാ=ഭയത്താൽ, തുക്മ .....ളങ്ങര=തുക്മതുകേതകൾ (സപ-
 ണ്ണവണ്ണങ്ങൾ തുക്മം=സപണ്ണം, തുക=കാന്തി) ആയ കേതകീകഗമളങ്ങര
 (കൈതമൊട്ടുകൾ), മഹാ .....പ്പക്ഷ്=മഹാതിഗം (അതികരിനം)
 ആയ മുൾദർശനത്തിന്റെ (മുൾക്കോട്ടയുടെ) ഉള്ളിൽ കടന്നു. ഒളിക്കുന്നതും=മ-
 റഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, കോമളതപം=മൃദുതപം, തുണിയുഗം=രണ്ടു തുണികൾ (ആവ-
 നാഴികൾ). കണക്കാലിന്നുപമാനമായും കാമദേവന്റെ തുണീരമായും പ്രസി-
 ഡിയെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള കൈതമൊട്ടുകൾ ദേവിയുടെ കണക്കാൽ കണ്ടു ഭയപ്പെട്ടു
 കനത്ത മുൾക്കോട്ടകളിൽ കടന്നൊളിക്കുന്നു. (കൈതപ്പുങ്കലയ്ക്കു മുളക്കുണ്ടല്ലോ).
 കൈതമൊട്ടിന്നു കാഴ്ചയിലുള്ള ഭംഗിയല്ലാതെ മാർപമില്ല. കണക്കാലിന്നു
 അതു രണ്ടുമുണ്ട്. അതാണു ഭയപ്പെടാനും ഒളിപ്പാനും കാരണം. കൈതമൊ-
 ടിന്റെ ഈ ഒളിച്ചുകളി കാണാൻവേണ്ടി കാമദേവൻ നിർമ്മിച്ച രണ്ടു തുണീര-
 ണ്ണമാണോ എന്നു ദേവിയുടെ കണക്കാലുകളെ ഉൽപ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. അല-
 കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ.

കാൽച്ചിലമ്പുകൾ - വളി=വളായുധമുള്ളവൻ, ഇന്ദ്രൻ. തൻ
 മെഴുലിയിൽ=തന്റെ ശിരസ്സിൽ, ഉജ്ജപല=പ്രകാശിക്കുന്നത്, വളരത്താവലി
 വൈരക്കൽമാല, തച്ചെടുപ്പിച്ചു=പരിച്ചെടുപ്പിച്ചു, തച്ചരിൽ.....വിശ്വക-
 ൾമാവിനോടു—ദേവശിപ്പിയായ വിശ്വകർമ്മാവാണു ശിപ്പികളിൽ മുന്വന്നെന്നു
 പ്രസിദ്ധം. ഇല്ല=അഗ്രഹം, മെച്ചമായ് ... ..ലവ്=വിശേഷമായി
 പണിയിച്ച രത്നച്ചിലമ്പു്, ഉജ്ജപല .....യ്യം=
 തീച്ചയിൽ (പണി കുറ തീർത്തിൽ) ചേച്ചയും വാച്ചയും (വെട്ടുപ്പും ഉറപ്പും)
 ഉജ്ജപലമാണു് (ഉൽകൃഷ്ടമാണു്). ഇന്ദ്രൻ തന്റെ കിരീടത്തിലുള്ള വൈരക്ക-
 ലുകൾ പരിപ്പിച്ചു വിശ്വകർമ്മാവിനൊക്കോണ്ടു വളരെ മെച്ചപ്പെട്ട ചിലമ്പു

ഉച്ചമൊന്നിൽ സ്വരം ഷഡ്ജമിണയിലും
 നിശ്ചലേപി സ്ഥിതം നിശ്ചലം ശിഞ്ജിതം;
 പിശ്ചയായ്ക്കൊണ്ടു കാഴ്ചയായ്ച്ചതേ
 നിശ്ചയം ദേവിതൻ തൃപ്തരണാംബുജേ
 “വച്ചലംകൃത്യ മാമുച്ചൈരനഗ്രഹി-
 ച്ചയ്യം നേച്ഛ്യം വേഴ്ചയിൽ കൈക്കൊണ്ടു
 മജ്ജയേ സജ്ജയായ് വിശ്വപനാഥേ! വിര-
 ണ്തൂർച്ചിരിവച്ചലംഘ്യോച്ചലൽക്കാരുണ്യ-
 പിച്ഛിലമാനസം ശശ്വപന്നിരാശ്രയ-
 മിജ്ജനമാനദമജ്ജനം തന്നു ക-
 ല്പിച്ചുതളായിലൊന്നൊച്ചപോം നിശ്ചയം.
 ലജ്ജയാ മേവുന്ന സജ്ജനസംസദി.”

കൾ പണിയിച്ചു. പണി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവ വലിയ പേച്ചയും ഉറപ്പുള്ള
 വയായി വന്നു. അതിനുള്ള വിശേഷമെന്തെന്നാൽ—ഉച്ചമൊന്നിൽ സ്വരം=
 ഒന്നിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന ശബ്ദം ഉച്ചസ്വരമാണ്. ഷഡ്ജമിണയിലും=ഇ
 ണയിൽ (രണ്ടാമത്തേതിൽ, ഷഡ്ജസ്വരവുമാണ്. നിശ്ചലേ .....
 .....ശിഞ്ജിതം=ഇളകാതിരിക്കുമ്പോൾ കൂടി നിത്യവും കിലുക്കം
 ഉണ്ടു്, പിശ്ചയായ്=കൈതുകകരമായി, ദേവിതൻ ..... ജേ=ദേവിയുടെ
 താമരപ്പൂപോലെ ഭംഗിയുള്ള തൂക്കാലിൽ ഇന്ദ്രൻ ആ ചിലമ്പുകൾ ദേവിയു
 ടെ തൂക്കാൽക്കൽ കാഴ്ചവെച്ചു. എന്നിട്ടുണർത്തിക്കുന്നു—വച്ചലങ്കൃത്യ=കാലിൽ
 വെച്ചു അലങ്കരിച്ചിട്ടു്, മാം ഉച്ചൈഃ അനുഗ്രഹിച്ചു്=എന്നെ ഏറ്റവും അനു
 ഗ്രഹിച്ചു്, അച്ഛ്യം നേച്ഛ്യം=പൂജയും നേച്ഛ്യം, വേഴ്ചയിൽ=സ്നേഹത്തോടു
 കൂടി, മജ്ജയേ സജ്ജയായ്=എന്റെ ജയത്തിൽ (ഞാൻ ജയിക്കുന്നതിൽ)
 ആസക്തയായിട്ടു്, വിശ്വപനാഥേ=ലോകേശ്വരി! വിരണ്തൂർ = വേഗത്തിൽ,
 ഉർച്ചിരിവെച്ചു്=ഉള്ളിലെ ചിരി (പരിഹാസം, നേരംപോക്കു) നിർത്തി. അലം
 .....നസം (ക്രി. വി.)=അലംഘ്യം (അതിക്രമിപ്പാൻ കഴിയാ
 ത്തതു്) ആകംവണ്ണം ഉച്ചലത്തു (ഉയരുന്നതു്) ആയിരിക്കുന്ന കാരുണ്യംകൊണ്ടു
 പിച്ഛിലമായ മാനസത്തോടുകൂടി. ശശ്വപന്നിരാശ്രയം=എല്ലാസ്തോഴം ആശ്ര
 യമില്ലാത്തവനായ, ഇജ്ജനം=ഇയ്യുള്ളവനെ (എന്നെ), ആനദ .....
 .....ളായിൽ=ആനദമജ്ജനം തന്നു് (ആനദത്തിൽ മുക്കി) കല്പിച്ചു
 തളാതിരുന്നാൽ, കല്പിച്ചു് ആനദമഗ്നനാക്കാതിരുന്നാൽ. ഒന്നൊച്ചപോം=
 കുറേ കീർത്തികെട്ടും, ലജ്ജയാ=ലജ്ജയാൽ, മേവുന്ന സജ്ജനസംസദി=ഇരിക്ക

തൃപ്തസോദരീ ദൃശ്യവനാത്മിതം
 തൃച്ചവിക്കൊരുകയാൽ തച്ചിരോപാസിതാ
 വജ്ജമല്ലെന്നു വച്ചച്ചൈരതാദരി-
 ചുറ്റുനൊക്കെണ്ടണിയിച്ചു പാദപയേ
 ഉച്ചൈസ്തരോദ്യത്തദുറ്റുവിറ്റുടാ-
 ഗുറ്റുറ്റുരണരണച്ചാരുചാരിണീ
 വിശ്വം തണുപ്പിച്ചു വീജപരമാക്കിനാ-
 ഭാഗപാസവും വന്നു നിജ്ജരാണാം തദാ.

ന സജ്ജനങ്ങളുടെ സഭയിൽ-കച്ചപോം എന്നതിനോടു ചേർന്നുപറയുന്നതും
 ഇത്രത്തോളം ദേവിയോടുള്ള ഇന്ദ്രന്റെ വചനം. ഇതി=ഇപ്രകാരം, അച്ചു
 തസോദരീ=കാത്യായനീദേവി, ദൃശ്യവനാത്മിതം=ദൃശ്യവനനാൽ അത്മീക
 പ്പെട്ടതിനെ, തൃച്ചവിക്കൊരുകയാൽ=കേൾക്കുകയാൽ, തച്ചിരോപാസിതാ
 =അദ്ദേഹത്താൽ വളരെക്കാലം പൂജിക്കപ്പെട്ടവളായ (അച്ചുതസോദരിയുടെ
 വിശേഷണം). വജ്ജ.....രിച്ചു=അതു വജ്ജമല്ലെന്നു കരുതി ഏറ്റ
 വും ആദരിച്ചു, അറ്റു .....പയേ=അ
 റ്റുനൊക്കെണ്ട പാദപയത്തിൽ (കാലിണയിൽ) അണിയിച്ചു, ഉച്ചൈ.....
 .....രിണീ=ഉച്ചൈസ്തരമാംവണ്ണം (ഏറ്റവും ഉയരെ) ഉദ്യത്തായ
 (പൊങ്ങുന്ന) തദുറ്റുവിറ്റുടാഗുറ്റുത്തിന്റെ (ഗുറ്റു-പൂജലപോലെയിരി
 കുന്ന അതിന്റെ അറ്റുയായ ഹവിറ്റുടയുടെ-പ്രഭാപടലത്തിന്റെ) ഹരണം
 (വ്യാപനം) കൊണ്ടു രണത്തു് (ശബ്ദമായമാനം) ആയും ചാരുവായും സഞ്ചരിക്ക
 നവളായിട്ടു്. വിശ്വം=ലോകത്തെ, തണുപ്പിച്ചു്=കുളുപ്പിച്ചു്, വിജപരമാക്കി
 നാൾ=വിജപരം (സന്താപമകുന്നതു) ആക്കി, ആശ്വാ..... തദാ
 =അപ്പോൾ നിജ്ജരാണാർ-ദേവകൾ-ക്ക് ആശ്വാസവും വന്നു. ചിലമ്പു തൃ
 കാലിൽ അണിഞ്ഞു തന്നെ അനുഗ്രഹിക്കേണമെന്നു ദേവേന്ദ്രൻ അപേക്ഷിച്ചു
 പ്പോൾ ദേവി സ്വദക്ഷന്റെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിച്ചു അതു് അറ്റുനൊക്കെ
 ണ്ടു കാലിൽ അണിയിക്കുകയും, മനോഹരമായ ചിലമ്പു കിലുങ്ങുമാർ എല്ലാ
 ടവും സഞ്ചരിച്ചു ലോകത്തിന്റെ സന്താപമാറ്റുകയും ചെയ്തു. അപ്പോൾ ദേ
 വകൾക്കും ആശ്വാസം വന്നു. [ദൃശ്യവനശബ്ദം നിഘണ്ടുവിൽ ഉള്ളതാണെ
 കിലും കവിപ്രയോഗമില്ലാത്തതായാൽ അതു പ്രയോഗിക്കുന്നത് അപ്രയുക്ത
 ഭാഷമാകുമെന്ന് ചില ആലങ്കാരികന്മാർക്കിപ്രായമുണ്ടു്.]

അപ്പറം പാക്കിലോമൽപ്പറങ്കാലതാ-
 മപ്പറം തോൽക്കമാറത്തുകാരമായ്
 ചൊൽപ്പെറും കല്പകനൽപ്പുതുപ്പുങ്കല-
 പ്പൊൽപലാശങ്ങൾക്കു നിഷ്പ്രതീകാരമാം.
 ഉൾപ്പരിവാഴയ്ക്കാൽ ശുഭ്രാഗ്രഹികളി-
 ലപ്പിതമഗ്രേ സമുല്പന്നകൈതുകം
 ശിപ്പിനാ വിശപന്യ പുഷ്പബാണേന വാ
 സൽപദ്യതാരേശനെപ്പത്തുവണ്ഡിച്ച-
 തൊപ്പനായോപ്പവും ശിപ്പവും കല്പിച്ചു
 ദീപ്രനഖനിര താല്പ്യശാലിനാ.

പുറവടി -- അപ്പറം പാക്കിൽ = അവിടുന്നങ്ങോട്ടു നോക്കിയാൽ, നൽപ്പറംകാലം = നല്ല പുറങ്കാലാണ്. അത് + ആമപ്പറം തോൽക്കമാറത്തുകാരമായ് = അത് ആമപ്പറത്തേക്കാളധികം ഭംഗിയുള്ള ആകൃതിയോടുകൂടിയതായിട്ട്, ചൊൽപ്പെറും ..... നിഷ്പ്രതീകാരമാം = ചൊൽപ്പെറുന്ന (കീർത്തിയുള്ള) കല്പകവൃക്ഷപ്പുതുപ്പുങ്കലയിലെ പൊൽപലാശങ്ങൾക്കു (പൊന്നിതളുകൾക്കു) നിഷ്പ്രതീകാരം (പ്രതികൂിയയില്ലാത്തത്, ജയമില്ലാത്തത്) ആണ്.

അഗ്രഹികൾ - ഉൾപ്പരി.....കളിൽ = ഉൾപ്പരി (ഉൾഭംഗി) ഏറെയുള്ള വെളുത്ത വിരലുകളിൽ, അപ്പിതം അഗ്രേ = അഗ്രത്തിൽ അപ്പിക്കപ്പെട്ട, സമുൽപന്നകൈതുകം (ക്രി. വി.) = സമുൽപന്നമായ (ഉണ്ടായ) കൈതുകത്തോടേ, ശിപ്പിനാ വിശപന്യ = വിശപത്തിന്റെ ശിപ്പിയാൽ (വിശപകർത്താവിനാൽ) പുഷ്പബാണേന വാ = അല്ലെങ്കിൽ പൂവമ്പനാൽ (അപ്പിതം എന്നതിന്റെ കർത്താവ്) സൽപദ്യ.....ണ്ഡിച്ചു = നല്ല പദ്യതാരേശനെ (പൂണ്ണിമാചന്ദ്രനെ) പത്തായി മുറിച്ച്, അതൊപ്പമായ് = അതൊപ്പമാക്കി, ഓപ്പവും ..... പ്പിച്ചു = ഓപ്പമിട്ടു ശിപ്പപ്പണിചെയ്തു, ദീപ്രനഖനിര = ജപലിക്കുന്ന നഖസമൂഹമായിട്ട്, താൽപദ്യശാലിനാ = താൽപദ്യമുള്ള (കർത്തൃവിശേഷണം) വിശപകർത്താവ് അല്ലെങ്കിൽ കാമദേവൻ പൂണ്ണചന്ദ്രനെ പത്തു കഷണമായി മുറിച്ച് ഒപ്പമാക്കി അലങ്കാരപ്പണിചെയ്തു വിരലുകളുടെ അഗ്രങ്ങളിൽ സമുല്പിച്ചതാണോ ദേവിയുടെ നഖങ്ങൾ എന്നുപ്രേക്ഷ.

കെഞ്ചാതെ വഞ്ചിച്ച മഞ്ചാടിതഞ്ചായ-
 മഞ്ചാതെ ഗുഞ്ജാരുചം ചാപി ബന്ധുക-
 പുഞ്ജാഭിമാനഞ്ച സഞ്ചാരവേലാസു
 സഞ്ചാതസൗഭാഗ്യമഞ്ചാരു രേഖയും
 തഞ്ചുന്ന തൃക്കാൽത്തലം ചാരുലാവണ്യ-
 മുഞ്ചാർജനാചെയ്തു സഞ്ചരിച്ചനപഹം
 കഞ്ചാതജാതിക്കു നെഞ്ചാകെ വേകിച്ചു
 പിഞ്ചരാതപത്രപ്രപഞ്ചാനതിജ്ജ്വലം
 ശിഞ്ചാനമഞ്ചീരമഞ്ജ്വലസ്വപനംകൊണ്ടു
 തൻചാട്ടു താനേ തുനിഞ്ഞാലതും ഞായം.
 എന്നാകിൽ നന്നായി നിന്ദാപദം നാസ്തി
 തന്റേതേ ചൊന്നാലസന്ദേഹമേവനം

ഉള്ള കാൽ—കെഞ്ചാതെ=ഇരക്കാതെ, ബലാൽകാരേണ എന്നർത്ഥം
 വഞ്ചിച്ചു=തട്ടിപ്പറിച്ച്, മഞ്ചാ.....യം=മഞ്ചാടിക്കുരുവിന്റെ തുട്ടു.
 അഞ്ചാതെ=കൂസാതെ, ഗുഞ്ജാരുചം ചാപി=ഗുഞ്ജ (കുന്നിക്കുരു) യുടെ തക്കി
 നെ-കാതിയെ-യും, ബന്ധുകപുഞ്ജാഭിമാനം ച=ബന്ധുകപുഞ്ജത്തിന്റെ
 -ചെമ്പരത്തിപ്പൂനിയുടെ-അഭിമാനത്തെയും (വഞ്ചിച്ച് എന്നതിനോടനപ
 യം), സഞ്ചാ.....സു=സഞ്ചരിക്കുന്ന സമയങ്ങളിൽ, സഞ്ചാതസൗഭാ
 ഗ്യം=സഞ്ചാതമായ-ഉണ്ടായ-സൗഭാഗ്യത്തോടുകൂടിയ, രേഖ=വര, തഞ്ചുന്ന
 കലരുന്ന, തൃക്കാൽത്തലം=ഉള്ളകാൽ, ചാരു=മനോഹരമായ, ലാവണ്യം=അ
 ശകിനെ, മുഞ്ചാ.....രിച്ച്=പെരുകിയെടുത്തു സമ്പാദിച്ചുകൊണ്ടു
 നടന്ന് (മുഞ്ചം=കൊഴിഞ്ഞു വീണ ധാന്യം). അനപഹം=ദിനംതോറും, കഞ്ചാ
 തജാതിക്കു=താമരപ്പൂജാതിക്കു, നെഞ്ചു=ഹൃദയം, വേകിച്ചു=വേവിച്ച്, പി
 ഞ്ചാ=.....ജ്ജ്വലം=പിഞ്ചരാതപത്രങ്ങളുടെ-പീലിക്കുകയുടെ-പ്രപഞ്ചങ്ങ
 ലെ-അതിജ്ജ്വലം ചെയ്യുന്ന (അതിശയിക്കുന്ന, അതായത് അവയെക്കാ
 ഉധികം അഴകുള്ള). ഇതു “കഞ്ചാതജാതിക്കു” എന്നതിന്റെ വിശേഷണം.
 ശിഞ്ചാ ..... കൊണ്ടു=ശിഞ്ചാനമായ-കിലുണ്ടുന്ന-മഞ്ചീരത്തിന്റെ-ചി
 ലമ്പിന്റെ-മഞ്ജു (മനോഹരം) ആയ ശബ്ദംകൊണ്ടു. തഞ്ചാട്ടു=തന്റെ പ്ര
 ശംസ, താനേ തുനിഞ്ഞാൽ=താൻ തന്നെ ചെയ്യാൻ തുടങ്ങിയാൽ, ഞായം=
 ന്യായം, എന്നാകിൽ=എന്നാൽ, നിന്ദാപദം=നിന്ദാസ്ഥാനം (നിന്ദൂത), നാ
 സ്തി=ഇല്ല, തന്റേതേ=തന്റെ വാസ്തവം. അസന്ദേഹം=അസംശയം. മഞ്ചാ

ചൊന്നാലൊട്ടങ്ങാ ജഗന്നായികാരൂപ-
സൗന്ദര്യസമ്പത്തനന്തമനന്തനം.

വന്നോരു യൗവനം തന്നോടനാസ്ഥയാ
സന്നാഹമീദൃശം നന്നായ് തുടന്നനാൾ
എന്നാലൊരാവതെന്തെന്നായി കൌമാര-
“മന്യാദൃശമംഗവിന്യാസമന്തികേ
അന്യായമമ്മേ! ചിരം നാമിരുന്നോട-
മിന്നേഷ വന്നാശു താരുണ്യപാഷണ്ഡ-
നൊന്നാകലീകരിച്ചെന്നാരൂപം പൊക്കി-
യെന്നാലടിയനെന്തന്യഗതിയെന്നു

ടിക്കരു, കുന്നിക്കരു, ചെമ്പരത്തിപ്പൂവ് ഇവയുടെ അഴകു തട്ടിപ്പറിച്ച് സൗ
ഭാഗ്യസൂചകങ്ങളായ അഞ്ചാറു രേഖകളോടുകൂടി വർത്തിക്കുന്ന ദേവിയുടെ
കാൽത്തലം, ലാവണ്യത്തെ പെരുകിയെടുത്തുകൊണ്ടു നടന്ന്, പീലിക്കടകൾ
പോലെയുള്ള താമരപ്പൂക്കൾക്കെല്ലാം താപമുളവാക്കി, ചിലമ്പിന്റെ കിലു
ക്കുകൊണ്ടു തന്നെത്താൻ പുകഴ്ത്തുന്നവെങ്കിൽ അതു ന്യായം തന്നെയാണ്. ആ
ക്കായാലും, അവനവന്റെ യഥാർത്ഥം പറയുന്നതിൽ ദോഷമില്ല. “ആത്മപ്ര
ശംസാ ദോഷായ ന യഥാർത്ഥാഭിശംസിനീ” എന്നഭിയുക്തവചനം. ചൊന്നാ
ലൊ.....ന്തനം=ജഗന്നായികയുടെ അനന്തമായ
രൂപസൗന്ദര്യസമ്പത്തു (രൂപലാവണ്യത്തിന്റെ സമൃദ്ധി) അനന്തൻ പറ
ഞ്ഞാലും അവസാനിക്കയില്ല.

യൗവനം ആരംഭിച്ചുവെങ്കിലും കൌമാരചേഷ്ടയെ
പാർവ്വതി വിട്ടില്ലെന്നു പറയുന്നു. വന്നോരു .....
.....ന്നാൾ=പിന്നെ വന്നുകൂടിയ യൗവനം തന്നോടു് അനന്ദര
ത്തോടുകൂടി ഇപ്രകാരമുള്ള സന്നാഹം (തിരക്കു, മത്സരം) തുടങ്ങിയപ്പോൾ.
എന്നാ.....മാരം=കൌമാരം, ഇനി എന്നാൽ ആവതു-ചെയ്യാൻ കഴിയു
ന്നത്-എന്ത് എന്നു വിചാരിക്കുകയായി. എന്നിട്ടു ദേവിയോടു് ആവലാതി പറ
യുന്നു - അന്യാദൃശം=അന്യപ്രകാരത്തിലുള്ള, അംഗവിന്യാസം-അംഗങ്ങളുടെ
വിന്യാസം-വെപ്പ്, എന്തിത്=എന്താണിത്, അന്യായമമ്മേ=അമ്മേ! ഇതെ
ന്തന്യായമാണ്. ചിരം.....ടം=ഞാൻ വളരെക്കാലം ഇരുന്ന സ്ഥലം. ഇന്നേ
ഷ.....ഷണ്ഡൻ=ഇന്ന് ഈ താരുണ്യപാഷണ്ഡൻ (നീചനായ യൗവനം)
വന്നു വേഗത്തിൽ, ആകലീകരിച്ചു =.ഇളക്കിമറിച്ച്, എന്നാരൂപം=

നന്നായരുചെയ്യിലീന്നേ വിടകൊൾവ-
 നെന്താവതിഞ്ഞാനധന്യാഗ്രണീ” രെന്ന
 സന്താപഭാഷിതം കന്തായിതം ചെവി-
 ക്കന്നേരമാകർണ്യ വിന്നാപി പാർവ്വതീ
 “വന്നവനിന്നിവനനപഹം ചെയ്തു
 നിന്നൊടല്ലെന്നൊടത്രേ നിനയ്ക്കും വിധേയ
 നിന്നെ ഞാനെന്നമേ നിണ്ണയം കൈവിടാ
 വിന്നതയ്ക്കെന്തേടോ! ഹന്ത തേ ബന്ധ” മെ-
 ന്നന്തരംഗം തണുപ്പിച്ചു സാന്തപാമൃതൈ-
 സ്സന്തതമന്തികേ വച്ചഭിഷിഞ്ചതീ
 ജാതു നോ മുഞ്ചതീ പോതഭാവം ച തം
 ജാതഗംഭീരതാ താതസംഭാവിതാ
 പ്രീതസദ്ബന്ധുതാ സ്ഫീതനാനാപ്രതാ
 മാധുരീപൂരിതാ മാതുഭിർല്ലാളിതാ

എന്റെ വാസസ്ഥാനം, പോക്കിയെന്നാൽ=കളഞ്ഞുവെങ്കിൽ, അന്യഗതി=
 മററാശ്രയം, ഇന്നേ=ഇന്നുതന്നെ, എന്താവതിഞ്ഞാനധന്യാഗ്രണീ:=അധന്യാ
 ഗ്രണി (ഭാഗ്യഹീനരിൽ മുഖൻ) ആയ ഞാൻ എന്തു ചെയ്യാം. ഇത്രത്തോളം
 കൗമാരവചനം. സന്താപഭാഷിതം=സങ്കടവചനം, കന്തായിതം ചെവിക്കു
 =ചെവിക്കു കന്തംപോലെയായ (ഭാഷിതവിശേഷണം), ആകർണ്യ=കേട്ടിട്ട്,
 വിന്നാപി=വേദിച്ചുവളെങ്കിലും, പാർവ്വതീ=ദേവി, “വന്നവൻ” എന്നു മുതൽ
 കൗമാരത്തോടുള്ള പാർവ്വതീവചനം. നിനയ്ക്കും വിധേയം=വിചാരിക്കുമ്പോൾ,
 നിണ്ണയം=നിശ്ചയം, കൈവിടാ=വെടിയുകയില്ല, വിന്നതയ്ക്കു=വേദത്തിന്,
 ഹന്ത=കഷ്ടം, തേ=നിനക്കു്, ബന്ധം=കാരണം, “ഹന്ത തേ ബന്ധം” എന്നു
 വരെ ദേവീവചനം. എന്നന്ത .... മുതൽ:=എന്നിങ്ങനെ സാന്തപങ്ങൾ
 (ആശ്വാസവചനങ്ങൾ) ആകുന്ന അമൃതങ്ങൾകൊണ്ടു് അന്തരംഗം-ഹൃദയം-
 തണുപ്പിച്ചു്, സന്തത..... .. ബന്ധി=എല്ലാപ്പോഴും അന്തികത്തിൽ (സമീപ
 ത്തിൽ) വെച്ചു് അഭിഷേചിക്കുന്നവളായി, ജാതു..... ..ചതം=ആ പോതഭാ
 വത്തെ (ബാല്യത്തെ) ഒരിക്കലും മോചിക്കാത്തവളായി, ജാതഗംഭീരതാ=ഉ
 ണ്ടായ ഗംഭീരത്തോടുകൂടിയവളായി, താതസംഭാവിതാ=താതനാൽ സമ്മാ
 നിക്കപ്പെട്ടവളായി, പ്രീതസദ്ബന്ധുതാ = പ്രീതയായ നല്ല ബന്ധുത

ആപ്തസഖിയുതാ ഭീഷ്കാന്ത്യാവൃതാ
 മൂർത്തിത്രയേശ്വരവാർത്താസങ്കേതതുകാ
 നിത്യം പിതൃസ്തഭായാം ചെന്നിരുന്നുകൊ-
 ണ്ണത്യന്തരമ്യം മുനിവരഭാഷിതം
 തത്തൽക്കഥാന്തരേ ശങ്കരമാഹാത്മ്യ-
 മത്തൽക്കൊരൈഷധം കേരംകേരം കുതുഹലാൽ.

(ബന്ധുസമൂഹം) യോടു കൂടിയവളായി, സ്ത്രീതന്നാമ്പ്രതാ = സ്ത്രീതങ്ങൾ
 (വർദ്ധിച്ചവ) ആയ പല വൃത്തങ്ങളോടുകൂടിയവളായി, മാധുരീപൂരിതാ
 = മാധുര്യം നിറഞ്ഞവളായി, മാതൃഭിഃ ലാളിതാ = അമ്മമാരാൽ ലാളി
 ക്കപ്പെട്ടവളായി, ആപ്തസഖിയുതാ = ആപ്തമാർ - വിശ്വസ്തമാർ - ആയ
 സഖിമാരോടുകൂടിയവളായി, ഭീഷ്കാന്ത്യാവൃതാ = ഭീഷ്മയായ കാന്തിയാൽ
 ചുറ്റപ്പെട്ടവളായി, മൂർത്തി.... .തുകാ = മൂർത്തിത്രയത്തിൽവെച്ച് ഈശ്വ
 രനായവന്റെ അതായതു ശിവന്റെ വാർത്ത (കഥ) കളിൽ കൈതുകത്തോടുകൂ
 ടിയവളായിട്ട്, നിത്യം = പതിവായി, പിതൃഃ സ്തഭായാം = അച്ഛന്റെ അസ്ഥി
 നസഭയിൽ, അത്യന്തരമ്യം = ഏറ്റവും മനോഹരമായ, മുനിവരഭാഷിതം = മുനി
 വരന്മാരാൽ പറയപ്പെട്ട, തത്തൽക്കഥാന്തരേ = അതായതു കഥകളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ,
 ശങ്കരമാഹാത്മ്യം = ശിവന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെ, അത്തൽക്കൊരൈഷധം = അ
 തൽക്ക-ഭുജത്തിന്ന് - ഒറ്റ മരുന്നായ (മാഹാത്മ്യവിശേഷണം). കേരംകേരം =
 കേരംകേരം പതിവാണ് എന്നു ശീലഭാവി. കുതുഹലാൽ = കൈതുകത്താൽ.
 പിന്നീടു വന്ന യൌവനം ബാല്യത്തെ വകവെക്കാതെ ദേഹത്തിൽ ആധിപത്യം
 നടത്തുവാൻ തുടങ്ങിയെങ്കിലും ശ്രീപാർവ്വതി ബാല്യസ്വഭാവം കൈവിടാതെയും
 എന്നാൽ ഗാംഭീര്യം കലർന്നും, പിതാവിന്റെ സമ്മാനത്തിനും ബന്ധുജനങ്ങളു
 ടെ പ്രീതിക്കും പാത്രമായി, പല വൃത്തങ്ങളുമനുഷ്ഠിക്കുകയും, മാധുര്യം നിറഞ്ഞ്
 മാതൃലാളനവുമേറു സഖികളോടുകൂടി ശിവകഥകളിൽ കുതുകിനിയായിട്ട്,
 ദിനംതോറും പിതാവിന്റെ സഭയിൽ ചെന്നിരുന്ന് മഹഷിമാർ നാനാകഥ
 കൾക്കിടയിൽ പറയുന്നതും മനോഹരവും താപശമനൈഷധവുമായ ശിവമാ
 ഹാത്മ്യത്തെ ശ്രവിക്കുകയും പതിവായിരുന്നു. യൌവനം തീർത്തു തുടങ്ങിയി
 ട്ടും ബാല്യസ്വഭാവം പോയില്ല എന്നതിനെ, യൌവനത്തിന്റെ ആക്രമണ
 ത്തെക്കുറിച്ച് ബാല്യം സങ്കടമറിയിച്ചതു കേട്ടു കനിവു തോന്നി ദേവി ബാല്യ
 ത്തെ സ്വീകരിച്ചു ലാളിച്ചുവോ എന്നു തോന്നുമെന്നു പ്രേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.
 വാചകപദമില്ലായ്മയാൽ ഉൽപ്രേക്ഷ ഗമ്യ.

നിത്യം മുനികൾ പലരും വരും തത്ര;
 ഭക്ത്യാ ഗിരിവരൻ മാനിച്ചിരുത്തിയാൽ
 ഹൃദ്യം ത്രിഭുവനവൃത്താന്തമോരോന്നു
 സത്യമായ് ചൊല്ലും സഭയിലിരുന്നവർ.
 വിദ്യാപ്രസംഗങ്ങൾ മന്ത്യാദിചേഷ്ടിത-
 മത്യുത്ഭുതേശതപന്യാവിധികൃമം
 ഇത്യാദികൾ ബഹുവിസ്തരസംക്ഷേപ-
 യുക്തിയുക്തങ്ങൾ നിമിത്തഭേദങ്ങളും;
 നിത്യേശ്വരീകൃത കേൾക്കയിൽ കൈതുക-
 മത്യുന്തമുണ്ടായി ചിത്തേ നിരന്തരം.
 കൈതുകം ഭക്തിയായ് ഭക്തിയും സക്തിയായ്;
 ചേതോമഹാസക്തി തത്പവിജ്ഞാനമായ്;

ശിവമാഹാത്മ്യശ്രവണംനിമിത്തം പാർവ്വതിക്കു ശിവങ്കൽ
 അനുരാഗമുണ്ടായതായിപ്പറയുന്നു. നിത്യം.... തത്ര=
 അവിടെ പതിവായി പല മഹാഷിമാർ വരും. ഭക്ത്യാ.... ത്തിയാൽ=
 അവരെ ഹിമവാൻ ഭക്തിയോടുകൂടി ബഹുമാനിച്ചിരുത്തിയാൽ, ഹൃദ്യം .. ..
 ....രോന്നു=ഹൃദ്യമായ ത്രൈലോക്യത്തിലെ ഓരോ വർത്തമാനം, സത്യ....
 ....ന്നവർ=അവർ സഭയിലിരുന്നു സത്യമായിപ്പറയും. എന്തെല്ലാമാണു പ
 റയുക എന്നു വിവരിക്കുന്നു—വിദ്യാപ്രസംഗങ്ങൾ=വിദ്യകളെക്കുറിച്ചുള്ള പ്ര
 സംഗങ്ങൾ, മന്ത്യാദിചേഷ്ടിതം=മന്ത്രിമാർ മുതലായവരുടെ പ്രവൃത്തി, അത്യു
 .... കൃമം=അത്യുത്ഭുതമായ ഈശന്റെ-ശിവന്റെ-തപന്യാവിധിയുടെ
 (തപോനുഷ്ഠാനത്തിന്റെ) കൃമം, ഇത്യാദികൾ=എന്നു തുടങ്ങിയവ, ബഹു....
 ....കുതങ്ങൾ=വളരെ വിസ്തരത്തോടും സംക്ഷേപത്തോടും യുക്തികളോ
 ടും കൂടിയവ, നിമിത്തഭേദങ്ങൾ=നാനാവിധിത്തങ്ങൾ ശുഭാശുഭശങ്കനങ്ങൾ).
 ഇവയെല്ലാം “സത്യമായ് ചൊല്ലും” എന്നതിനോടനുപയിക്കണം. നിത്യേശ്വ
 രീകൃതം=നിത്യമാർ എന്ന പതിനാറു പരിവാരഭേദതമാരുടെ ഈശ്വരിയായ ഭേ
 വിക്കു. കേൾക്കയിൽ=കേൾക്കുന്നതിൽ, കൈതുകം=കുതുമ്പം, ചിത്തേ=
 മനസ്സിൽ, നിരന്തരം=ഇടവിടാതെ. ഹിമവാന്റെ സഭയിൽ പല മഹാഷി
 മാർ വരും. അവർ വിദ്യാപ്രസംഗാദികളെ പറയുകയും ചെയ്യും. അതു കേൾ
 കുന്നതിൽ ഭേദിക്കു വളരെ കൈതുകമുണ്ടായി. കൈതുകം ഭക്തിയായ്=ആ
 കൈതുകം ഭക്തിയായി മാറി, ഭക്തി .... യ്=ഭക്തി ആസക്തിയായി
 തീർന്നു, ചേതോ .... നമായ്=മനസ്സിന്റെ വലിയ ആസക്തി തത്പവി

തത്ത്വബോധം ഹൃദി പ്രത്യഭിജ്ഞാനമായ്;
 പ്രത്യഭിജ്ഞാ ചിരം മൃത്യുഞ്ജയൈക്യമായ്;
 ചിത്തേ ശിവൈക്യം സമാധിയായ് ഭേദിക്ക;
 മദ്യേ കഥാവസാനം വിരഹാന്തിയായ്
 വാസം വിവിഭക്ത ശിവധ്യാനശീലനം
 ചേതനാവേദനാനോദനേ സാധനം.

ഏവം ചിലദിനം ചെന്നനാളേകദാ
 വൈപഞ്ചികൻ മുനി ധീരൻ ചിരന്തനൻ
 ചീരം ജാടാഭാരമാരഞ്ജിതം വഹൻ
 വൈരിഞ്ചി നാരദൻ വന്നാനൊരുദിനം.

ജ്ഞാനം-പരമാത്മബോധം-ആയിച്ചമഞ്ഞു. തത്ത്വ....ജ്ഞാനം=ഹൃദ
 യത്തിലേ തത്ത്വബോധം പ്രത്യഭിജ്ഞാനം-വിവേകം-ആയിപ്പരിണമിച്ചു,
 ആ പ്രത്യ.....മായ്=ആ പ്രത്യഭിജ്ഞാനം കരേക്കലംകൊണ്ടു ശിവനും
 താനും ഒന്നാണെന്ന ഭാവന (മൃത്യുഞ്ജയൈക്യം) യായി. ചിത്തേ.....
 വിക്ക=മനസ്സിൽ ശിവനോടുള്ള ഐക്യം സമാധിയായി, മദ്യേ കഥാ.....
 യായ്=മദ്യത്തിൽ കഥ അവസാനിക്കുന്നതു (കഥാവസാനം) വിരഹഭംഗവു
 മായി. വാസം=പാപ്പ, വിവിഭക്ത=വിജനത്തിൽ, ശിവധ്യാനശീലനം=
 =ശിവധ്യാനത്തിന്റെ പരിശീലനം, ചേതനാ.....ദനേ=ചേതനയിൽ
 (മനസ്സിൽ); ഉള്ള വേദനയുടെ നോദനത്തിൽ (നിവാരണത്തിൽ), സാധനം=
 ഉപായം. ശിവമാഹാത്മ്യം കേൾക്കുന്നതിലുള്ള കൗതുകം ഭക്തിയായും, ഭക്തി
 സക്തിയായും, സക്തി തത്ത്വബോധമായും, തത്ത്വബോധം വിവേകമായും,
 വിവേകം ശിവനോടുള്ള ഐക്യഭാവനയായും, അതു സമാധിയായും പരിണ
 മിച്ചു. മദ്യത്തിൽവെച്ചു കഥ അവസാനിക്കുമ്പോൾ ശിവനുമായി വിരഹാ
 വന്നതുപോലെ തോന്നി. ആ വിരഹഭംഗം പോക്കുന്നതിനു വിജനത്തിലിരു
 ന്നു ശിവനെ ധ്യാനിക്കുക മാത്രമേ ഉപായമുണ്ടായുള്ളൂ. ഇവിടെ ഭക്തിയേയും
 പ്രേമത്തേയും തുല്യൻ ലയിൽ വണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതായിക്കാണുക.

ഹിമവൽപുരത്തിൽ നാരദമുനി എഴുന്നള്ളുന്നു. ഏകദാ
 =ഒരിക്കൽ, വൈപഞ്ചികൻ=വീണവായനക്കാരൻ, മുനി=മഹർഷി, ധീരൻ=
 സ്ഥിരചിത്തൻ, ചിരന്തനൻ=പുരാതനൻ, ചീരം..... വഹൻ=ആരഞ്ജിത
 മായ-കാവിനിരം പിടിച്ചിട്ടു-ചീരം-മരവുരി-ജാടാഭാരം-ജടക്കെട്ട്-ഇവയെ
 വഹിക്കുന്നവൻ, വൈരിഞ്ചി=വിരിഞ്ചന്റെ-ബ്രഹ്മാവിന്റെ-പുത്രൻ. അങ്ങനെ
 കരേ നാൾ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഒരു ദിവസം നാരദമഹർഷി അവിടെ എഴുന്നള്ളി.

ചെന്നങ്ങതിരേറു സൽകരിച്ചു ഗിരി-
 മന്നൻ പ്രസന്നനീരൂത തത്സന്നിധൗ.
 “നന്നിവിടെയ്ക്കുഴന്നുള്ളിയവാനിന്നു
 ധന്യനായേൻ ഞാനതിനില്ല സംശയം.
 ആത്മവൃത്താന്തം മനസ്സറിയുംപോലെ
 യുഷ്ടാകമേശ്വരം തത്ത്വം ഹൃദിസ്ഥമാം,
 ബാഹ്യേന്ദ്രിയങ്ങൾപോലേ വയം തപാദശാം
 സാഹ്യമുണ്ടെങ്കിൽ സ്വകർമ്മമനുഷ്ഠിച്ചു.
 ഉണ്ടൊരാതകമെന്നുള്ളിലിക്കാലത്തു
 കണ്ടുണർത്തിപ്പാൻ കൊതിച്ചിരിക്കുന്നു ഞാൻ.

ഹിമവാൻ മഹഷിയെ സൽകരിച്ചു, തന്റെ മകൾക്ക്
 ആരാണു ഭർത്താവാവുക എന്നു ചോദിക്കുന്നു. ഗിരിമന്നൻ=പ
 വ്തരാജൻ, പ്രസന്നൻ=പ്രസാദിച്ചവൻ, തത്സന്നിധൗ=അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 സന്നിധിയിൽ. ഹിമവാൻ നാരദനെ എതിരേറു സൽകരിച്ചിരുത്തി പ്രസ
 നനായിട്ടു തത്സമീപത്തിങ്കൽ ഇരുന്നു. എന്നിട്ടു പറയുന്നു—നന്നി.....
 വാൻ=ഇങ്ങാട്ടു വന്നതു നന്നായി (സ്വാഗതം). ധന്യ.....ഞാൻ=ഞാൻ
 ഭാഗ്യവാനായി, കൃതാർത്ഥനായി. ആത്മവൃത്താന്തം=ആത്മാവിന്റെ വർത്തമാ
 നം, യുഷ്ടാകം=നിങ്ങൾക്ക്. ശ്വേശ്വരം തത്ത്വം=ഈശ്വരനെസ്സംബന്ധിച്ച
 പരമാർത്ഥം, ഹൃദിസ്ഥമാം=ഹൃദയത്തിലിരിക്കുന്നതാണ്. അന്തരാത്മാവിന്റെ
 വൃത്താന്തത്തെ മനസ്സ് എങ്ങനെ അറിയുമോ അങ്ങനെ ഈശ്വരതത്ത്വത്തെ
 നിങ്ങൾ (മഹഷിമാർ) അറിയുന്നുണ്ട്. നിങ്ങൾ മനസ്സിനെപ്പോലേയാണ്
 എന്നു സാരം. ബാഹ്യേന്ദ്രിയങ്ങൾ==ബാഹ്യങ്ങളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ. ചക്ഷുസ്സ്,
 ശ്രോത്രം, പ്രാണം, തപസ്, രസനം എന്നു ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾ അഞ്ചും വാക്ക്,
 പാണി, പാദം, പായു, ഉപസ്ഥം എന്നു കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾ അഞ്ചും ബാഹ്യേന്ദ്രിയ
 ങ്ങളാകുന്നു. വയം=ഞങ്ങൾ, തപാദശാം=അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ളവരുടെ, സാ
 ഹ്യം=സാഹായ്യം, സ്വകർമ്മം=സ്വപ്രവൃത്തി, അനുഷ്ഠിച്ചു=ചെയ്യുന്നു. ഞങ്ങൾ
 ബാഹ്യേന്ദ്രിയങ്ങളെപ്പോലേയാണ്. മനസ്സിന്റെ സാഹായ്യം കൂടാതെ സ്വ
 യം പ്രവർത്തിപ്പാൻ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു ശക്തിയില്ലല്ലോ. അതുപോലെ ഞങ്ങൾ
 ക്കു ഭാഗ്യശാമന്തയെ സാഹായ്യമുണ്ടെങ്കിലേ സ്വകർമ്മം ചെയ്യാൻ കഴിവുള്ളൂ.
 അലങ്കാരം ഉപമ. ഉണ്ടൊ.....കുന്നു ഞാൻ=
 എന്റെ ഉള്ളിൽ ഒരു ആതകം (ശങ്ക, ദുഃഖം) ഉണ്ട്; അതു അങ്ങയെക്കണ്ട് അ

പണ്ടുമിന്നും മേലുമെന്നൊരു കാലമേ
 ഖണ്ഡിപ്പരങ്ങൾ ഭവാനതിനൊന്നുമേ.
 പുത്രീ മമാധുനാ പുണ്ണതാരുണ്യയാ,-
 യിത്രിലോകത്തിങ്കലാർക്കു നല്ലാവു താം?
 ദൈവഗതിയോത്തു യാതൊന്നുമേവനും
 ചെയ്തു ചിതമാം; നോ ചേദന ചിതം.
 ഏവനേൻ ജാമാതൃഭാവേ വിധിയെന്നു
 ദേവമുനേ! പാർക്കു യാവനതിബലം.
 ഇന്നേ കളയണമെന്നുള്ളിൽ നിന്നു നീ
 കന്യാപിതാവിന്നു വന്നീടുമായികൾ.”

കുന്നിൻമൊഴി കേട്ടിടുന്നോരു നാരദൻ
 മന്ദം കപണന്തീം മഹതിയാം വീണയേ

റിയിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചിരിക്കുകയാണ്. പണ്ടു..... മെന്ന്=പണ്ടു് (ഭൂതം) ഇന്നു (വർത്തമാനം) മേൽ (ഭാവി) എന്നിങ്ങനെ. ഒരു കാലമേ=ഒരു കാലത്തെത്തന്നെ, ഖണ്ഡിപ്പരങ്ങൾ=ഞങ്ങൾ ഖണ്ഡിക്കുന്നു. ഭവാനതിനൊന്നുമേ=അങ്ങേയ്ക്ക് അതിനൊന്നുമാത്രമേ ഉള്ളൂ; അങ്ങേയ്ക്കു കാലഭേദമില്ല. ഞങ്ങൾ കാലത്തേ ഭൂതം, വർത്തമാനം, ഭാവി എന്നു തിരിക്കുന്നു. അങ്ങേയ്ക്ക് ഏതുകാലവും ഒരുപാലെയാണ്. ഞങ്ങൾക്കു വർത്തമാനകാലത്തെപ്പറ്റി മാത്രമേ അറിവുള്ളൂ. അങ്ങു ത്രികാലജ്ഞനാണ് എന്നു സാരം. പുത്രീ..... സ്വയായ്=എന്റെ പുത്രി യൗവനം തികഞ്ഞവളായി, ഇത്രി..... വു താം=ഈ മൂന്നു ലോകത്തിൽ ആർക്ക് അപമെ കൊടുക്കാം? ദൈവ..... തമാം=ആർ എന്തു ചെയ്യുന്നതും ദൈവഗതി വിചാരിച്ചിട്ടാകുന്നതാണു ചിതം. നോചേൽ=അല്ലെങ്കിൽ, അനുചിതം=ഉചിതമല്ല, ഏവ..... യെന്നു=എന്റെ ജാമാതൃഭാവത്തിൽ (മകളുടെ ഭർത്തൃത്വത്തിൽ) ആർക്കാണ് ദൈവവിധി എന്ന്. ദേവമുനേ=ഹേ ദേവഷേ! യാവനതിബലം=ബുദ്ധിബലമുള്ളതും; ബുദ്ധിക്കെത്താവുന്നിടത്താളും. ഇന്നു ..... ധികൾ=ഇന്നുതന്നെ അങ്ങു് എന്റെ ഉള്ളിൽനിന്നു കന്യാപിതാവിന്നു വരുന്ന ആധികൾ (മനോവ്യഥകൾ) കളയണം.

നാരദൻ ഹിമവാനോടു പറയുന്നു. കുന്നിൻമൊഴി=ഹിമവാന്റെ വാക്ക്, മന്ദം കപണന്തീം=പതുക്കെ കപണിക്കുന്ന (ശബ്ദിക്കുന്ന). മഹ

തന്നങ്കദേശേ വിലങ്ങത്തിൽ വെച്ചുകൊ-
ണ്ടെന്നങ്ങ നോക്കി നിന്നോരെയെല്ലാരെയും,
തന്നത്തികേ വന്നിരുന്ന ഗിരീന്ദ്രന്റെ
സന്നിധൗ ചെന്നോരു കന്യാമണിയെയും
ശോഭാവിനീതിസമ്മേളപുണ്യാം ചിരാ-
ദാപാദമൃഡമാലോകയന്നാനന്താം,
ഉൾക്കാമ്പിലാക്കിയത്യാക്കാൽ “മഹേശ്വരി!
ഭുഗ്ഗ്! ശിവേ! പാഹി”യെന്നുള്ളിലോത്തുടൻ
“എൻപോറ്റി ശംഭോ! മഹാദേവ! പാഹി”തി
സംഭാവു സാനമാനോടു ചൊല്ലീടിനാൻ.
“കീർത്തിയാനന്ദപൂർത്തിയും വർധിക്ക
ശോഭശോഭോത്തംസ! ശാസ്ത്രതത്ത്വജ്ഞ! തേ

തിയാം വീണയെ—നാരദന്റെ വീണയ്ക്കു മഹതി എന്നു പേർ തന്നങ്കദേശം-
തന്റെ മടിയിൽ. ഒന്ന..... ..രെയും=അവിടെ നിന്നിരുന്നവരെയെല്ലാം
ഒന്നു നോക്കിട്ട്. തന്നത്തികേ=തന്റെ അടുക്കൽ, ഗിരീന്ദ്രന്റെ=പർവ്വതരാജന്റെ,
സന്നിധൗ=സമീപത്ത്, കന്യാമണിയെ=കന്യാമണത്തെ. ശോഭാ..... .. പു
ണ്യാം=ശോഭ (രൂപഭംഗി) വിനീതി (വിനയം) ഇവയുടെ സമ്മേളം (മേളനം)
കൊണ്ടു പുണ്യമായ. ചിരാൽ=വളരെ നേരം, ആപാദമൃഡം=അടി മുതൽ മു
ടിയോളം, ആലോചയൻ=നോക്കുന്നവനായിട്ട്, ആനന്തം=നമസ്കരിച്ചുവളായ.
ഉൾക്കാ..... ..ക്കാൽ=കന്യകയുടെ കാൽ മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചു. മഹേ....
.....ലോത്തു്=ഹേ മഹേശ്വരി! ഹേ ഭുഗ്ഗ്! ഹേ ശിവേ! രക്ഷിക്കണ എന്നു മന
സ്സിൽ വിചാരിച്ചു. എൻപോ .....സംഭാവു=എന്റെ പോറ്റി! ശംഭോ!
മഹാദേവാ! രക്ഷിക്കണ എന്നു സംഭാവനം ചെയ്തിട്ടു (വിചാരിച്ചു). സാനമാ
നോടു=ഹിമവാസനാടു്. ഹിമവാന്റെ വാക്കു കേട്ടു നാരദൻ പതുക്കെ ശ്ലാഘിക്ക
ന്ന വീണയെ മടിയിൽ വിലങ്ങത്തിൽ വെച്ചു്, സഭാവാസികളെ ആകപ്പാടെ
ഒന്നു നോക്കി, തത്സമയം പിതൃസ്വപിധമണഞ്ഞു തന്നെ വണങ്ങിയവളും സൗ
ന്ദര്യവും വിനയപൂരിണങ്ങിയവളുമായ പാർവ്വതിയെ വളരെ നേരം അടിമുതൽ
മുടിയോളം നോക്കി, ആ ദേവിയുടെ പാദം മനസ്സിൽ ധ്യാനിച്ചു്, ദേവിയോടും
ശിവനോടും തന്നെ രക്ഷിക്കണ എന്നു മനസ്സാൽ പ്രാർത്ഥിച്ചു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.

നാരദവചനം—ശിവൻ പാർവ്വതിയുടെ ഭർത്താവായെന്നു്.
കീർത്തി=യശസ്സ്, ആനന്ദപൂർത്തി=സന്തോഷത്തികവു്, വർധിക്ക=വെളുത്തു്.

ആത്മസ്വപരം നിനക്കോത്താലസംഗതം
 ചിത്തേന്താരു പുണ്യവാനിത്രിലോക്യാം ഭവാൻ.
 കാത്മസ്വപരാദി നിൻ കാൽത്താർ പണിയുമേ
 വാത്മാസു നിൻഗുണം വാഴ്ത്തുമേ സജ്ജനം;
 പേർത്തു നീ ചോദിച്ചതോത്താരിഞ്ഞിങ്ങു ഞാൻ;
 ധൃത്തല്ല കേൾ; പരമാത്മം മയോച്യതേ.
 മൃത്തികൾ മൂവർക്കുമാന്തിപോക്കീടുവാൻ
 മൃത്തിതാനെട്ടെട്ടത്തോത്താളം പ്രത്യക്ഷം
 ആത്മലീലാവിനോദാത്മമറിപ്പാത്താൾ
 തീർത്തു കാത്തുളളിലേ പേർത്തുകൊള്ളുന്നവൻ,
 സാത്വികമൃത്തി കപട്ടി മൃത്യുഞ്ജയൻ
 നേർത്ത രാത്രിശനെ മൂർത്തി കോത്തവൻ,

ഗോത്രഗോത്രോത്തംസം = ഗോത്രങ്ങൾ (പുരുഷന്മാർ)യുടെ ഗോത്ര (വംശം)ത്തിന്
 ഉത്തംസം (ശിരോലങ്കാരം) ആ മഹനേ! ശാസ്ത്രതത്വത്തെ = ശാസ്ത്രങ്ങളുടെ തത്വ
 തെ അറിയുന്നവനേ! തേ = നിനക്ക്. ആത്മ ... .. ഗതം = ആലോചിച്ചു
 നോക്കിയശേഷം നിനക്ക് ആത്മസ്വപരം (ഭിന്നസ്വപരം) അസംഗതം (ചേരാത്തത്)
 ആണ്. ചിത്തേന്താ ... .. ഭവാൻ = അങ്ങനേ ഈ ത്രിലോകിയിൽ (മൂന്നു
 ലോകങ്ങളിൽ) വെച്ചു വലിയ പുണ്യവാനാണ്. കാത്മസ്വ ... .. യുമേ = കാ
 ത്മസ്വപരം - സ്വപ്നം - മുതലായതു നിന്റെ അടി വന്നങ്ങളും; സ്വപ്നാദികൾ നിന
 ക്കു സ്വാധീനമാണെന്നർത്ഥം. വാത്മാസു = കഥകളിൽ. നിൻ ഗുണം ... ..
 ജ്ജനം = സജ്ജനം നിന്റെ ഗുണത്തെ പുകഴ്ത്തും. പേർത്തു ... .. ഞാൻ = നീ
 വീണ്ടും ചോദിച്ച കാര്യം ഞാൻ ആലോചിച്ചറിഞ്ഞു. ധൃത്തല്ല = പൊളിയല്ല,
 പരമാത്മം = സത്യം, മയോ ഉച്യതേ = എന്നാൽ പറയപ്പെടുന്നു. മൃത്തികൾ ...
 ... .. ടുവാൻ = ത്രിമൃത്തികൾ (ബ്രഹ്മവിഷ്ണുരുദ്രന്മാർ) കളള അഴൽ തീർക്കുവാൻ.
 മൃത്തി ... .. തൃക്ഷം = താൻ പ്രത്യക്ഷമായ ഏതു മൃത്തിയെങ്കിലും. ആത്മ
 ... .. ഭാത്മം = ആത്മമാണ്. സ്വീകരിക്കപ്പെട്ട - ലീലാവിനോദത്തിനുവേണ്ടി.
 പാത്താൾ = ഭൂതപം. തീർത്തു ... .. നവൻ = സൃഷ്ടിച്ചു രക്ഷിച്ചു സംഹരിക്കുന്ന
 വൻ. ത്രിമൃത്തികളിൽ ബ്രഹ്മാവിന് സൃഷ്ടിക്കയും വിഷ്ണു രക്ഷിക്കയും രുദ്രൻ സംഹ
 രിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഇങ്ങനെ അവർക്കുള്ള ബുദ്ധിമുട്ടു തീർക്കുവാൻ ശിവൻ താൻ
 തന്നെ പഞ്ചഭൂതാദികളായ ഏതു മൃത്തികൾ അവലംബിച്ച് മൂന്നു പേരുടേയും കൃ
 ത്യങ്ങൾ ചെയ്യുന്നു. ജീവികൾ പഞ്ചഭൂതങ്ങളെക്കൊണ്ടാണുണ്ടാകുന്നത്; അവയെ
 കൊണ്ടാണ് ജീവിക്കുന്നത്; അവയിൽത്തന്നെയാണ് ലയിക്കുന്നതും - സാത്വിക

ആത്മവഞ്ചാനന്ദം നൽകിത്തരുന്നതുകൊ-
 ണ്ടാത്മി വളർത്തവൻ; ഭേദം ഭാരതമനം;
 ദീപ്തതേജോമൃതം വാർത്ത കടാക്ഷവാ-
 നാർത്തപരായണനാത്താഹിദ്രുഷണൻ;
 ചിത്തേന്ദ്രം പാശ്ചിമമർത്തം കടിച്ചവൻ
 കൈത്താരിലൊന്നിൽ മുഗ്ദ്ധതലരിച്ചവൻ;
 വസ്രാദികൂടാതെ നൃത്തം നടിച്ചവൻ;
 മൂർത്ത മഴകൊണ്ടും കൂർത്ത ശുദ്ധംകൊണ്ടും
 പാർത്തലേ ഭൂമിരാം ദൈത്യരോടാർത്തം-
 ണ്താർത്തരോഷം ചേർത്തു കാർത്താന്തമന്തികം
 സ്വാസ്ഥ്യം നിലിമ്പക്കുളുന്ന തമ്പുരൻ;
 കൃത്യാന്തരേ ഹസ്തികൃത്തിയുടുത്തവൻ;
 വൃത്രാന്തകാദികൾക്കെന്തൽ കെടുത്തവൻ;

മൂർത്തി = സത്പുണ്യപ്രധാനമായ മൂർത്തിയോടുകൂടിയവൻ. കപട്ടി = ജടക്കെട്ടുള്ളവൻ (ശിവന്റെ ജടക്കെട്ടിനു കപട്ടമെന്നു പേര്), മൃത്യുഞ്ജയൻ = മൃത്യുവിനെജയിച്ചവൻ. നേർത്ത .... കോർത്തവൻ = നേർത്ത - മെലിഞ്ഞ രാത്രിശനെ - ചന്ദ്രനെ - മൂലാവിൽ ധരിച്ചവൻ. ആർത്തം ..... പ്പവൻ = ആർത്തം - പുഷ്പം - ബാണമായവൻ (കാമന) തൃക്കണ്ണികൊണ്ടു ഭുജമുദരിച്ചവൻ, കാമനെ തൃക്കണ്ണിൽ കുറിച്ചിച്ചവൻ. ഭേദം ഭാരതമനം = ഭാരതമാക്കളുടെ (ഭൂഷണമാക്കളുടെ) ഭേദം (ഭേദം). ദീപ്ത ..... ക്ഷവാൻ = ദീപ്തമായ തേജസ്സാകുന്ന അമൃതം വാർത്ത (പൊഴിച്ച) കടാക്ഷമുള്ളവൻ. ആർത്തപരായണൻ = ആർത്തമാർക്കു പരായണം (പാമഗതി) ആയവൻ. ആന്താഹിദ്രുഷണൻ = ആന്തമായ - സഹിക്കാൻ പറ്റാത്ത അഹി - സപ്തം - യാകുന്ന ഭൂഷണത്തോടുകൂടിയവൻ. ചിത്തേന്ദ്രം = ചിത്തം, പാശ്ചിമം = പശ്ചിമം, ആർത്തം = അഹങ്കരിച്ചുകൊണ്ട്. കൈത്താ ..... ചുവൻ = ഒരു കയ്യിൽ മുഗ്ദ്ധത (മാനിക്ക) ധരിച്ചവൻ. വസ്രാ ..... ചുവൻ = വസ്രം മുഗ്ദ്ധതയില്ലാതെ (നഗ്നനായിട്ടു) നൃത്തമാടിയവൻ. മൂർത്ത = മൂർച്ഛയുള്ള, പാർത്തലേ = ലോകത്തിൽ, ദൈത്യരോട് = അസുരരോട്, ആന്തരോഷം (ക്രി വി) = സഹിക്കപ്പെട്ട രോഷത്തോടേ. ചേർത്തു ..... ക = കാർത്താന്തം (കൃത്യാന്തരേ) ആയ അന്തികൃതിചെയ്ത. സ്വാസ്ഥ്യം ..... വുരൻ = നിലിമ്പൻ (ദേവകൾ) ക്കു നൃത്തം നൽകുന്ന ദേവൻ കൃത്യാന്തരേ = കൃത്യാന്തരേയിൽ. ഹസ്തി ..... ത്തവൻ = ആന്തരോഷമുള്ളവൻ (കൃത്തി = തോല്പ്). വൃത്രാ ..... ത്തവൻ =

കൃത്താന്തകൻ പാശി ശുദ്ധാന്തവത്സലൻ;
 ഭട്ടാന്തഹാ വേദസിലാന്തവിഗ്രഹൻ;
 വിത്താധിപസഖൻ വിദ്യാമഹാനിധി;
 വില്പസ്തപാപൻ വിചിത്രപരാക്രമൻ;
 ഗീദ്യേവതേശജനാട്ടനദുഗ്ഗമൻ;
 ശാസ്ത്രപ്രമേയൻ ശരദിദുകാന്തിമാൻ;
 വ്യാപ്തൻ ജഗദപാസിനാമുള്ളിലക്ഷയൻ;
 ക്ഷേത്രജ്ഞനാഭ്യന്തരീനൻ പരൻ പുമാൻ;
 പൂതേന്ത ക്ഷുഭത്താദി നാനാസുകൃതിനാം
 പ്രാപ്തവ്യാസ്യൻ പരബ്രഹ്മനിഷ്ഠൻ:

വൃത്താന്തകൻ-ഇത്ര 4-തടങ്ങിയവയ്ക്കുള്ള ഭൂഖം രീതിയെന്ന്. കൃത്താന്തകൻ=അന്ത
 കനെ ക്ലേശിച്ചവൻ. പാശി=പാശം (കയറ) ഉള്ളവൻ. ശുദ്ധാന്തവത്സലൻ=
 ശുദ്ധാന്തത്തിൽ (അന്തരപുരത്തിൽ, പത്തിയിൽ) വാത്സല്യമുള്ളവൻ. ഭട്ടാന്ത
 ഹാ=ഭട്ടാന്തന്മാരെ-ഭട്ടിനിതന്മാരെ-എനിക്കുന്നവൻ. വേദ ... ..ഗ്രഹൻ=
 വേദത്തിന്റെ സിലാന്തമായ (പൊഴുതായ) ശരീരത്തോടുകൂടിയവൻ. വിത്താ
 ധിപസഖൻ=വിത്താധിപന്റെ- കബേരന്റെ-സുഹൃത്തു്. വിദ്യാമഹാനിധി:=
 വിദ്യകൾക്കു വലിയ നിധിയായവൻ. വില്പസ്തപാപൻ=പാപങ്ങളെ വില്പം
 സിച്ചവൻ. വിചിത്രപരാക്രമൻ=വിചിത്രം-ആശ്ചര്യം-ആയ പരാക്രമത്തോടുകൂ
 ടിയവൻ. ഗീദ്യേ ... ..ഗ്ഗമൻ=ഗീദ്യേവതേശൻ (വാണീകാന്തൻ, ബ്രഹ്മരവ്)
 ജനാട്ടനൻ എന്നിവരായ ദുഗ്ഗമൻ (ഭർത്തൃജ്ഞയൻ). ശാസ്ത്രപ്രമേയൻ=ശാസ്ത്രങ്ങ
 ഉൾ പ്രമേയൻ (പ്രമാണങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധ്യൻ, യുക്തിതർക്കദികളെക്കൊണ്ടു
 പ്രതിപാദിക്കപ്പെടുന്നവൻ). ശരദിദുകാന്തിമാൻ=ശരച്ചന്ദ്രനോപ്പോലെ കാന്തി
 യുള്ളവൻ. വ്യാപ്തൻ ... ..ള്ളിൽ=ലോകവാസികളുടെ ഉള്ളിൽ വ്യാപിച്ച
 വൻ. അക്ഷയൻ=ക്ഷയമില്ലാത്തവൻ, ക്ഷേത്രജ്ഞൻ=ക്ഷേത്രത്തെ (ശരീരത്തെ)
 അറിയുന്നവൻ, അതായതു സമുദായങ്ങളിൽ അന്തരാത്മാവാ ചിരിക്കുന്നവൻ,
 ആഭ്യന്തരീനൻ = ആഭ്യന്തരവുമില്ലാത്തവൻ, പരൻ പുമാൻ=പരമപുരുഷൻ
 പൂതേന്ത ... ..തിനാം=നാനാസുകൃതികളുടെ പൂതന്ത (കൂടം കിണറു മുതലായ
 വയുണ്ടാക്കൽ) ഇഷ്ടം (യാഗാഹുഷ്ഠാനം) ദത്തം (ദാനം) എന്നിവയെ അടിക്കുന്ന
 വൻ, അതായതു് ആ വക സുകൃതങ്ങളുടെ ഫലഭാജനാവായവൻ. പൂതന്തം ഇ
 ഷ്ടം ഇവയെപ്പറ്റി "അഥ കൃതകർമ്മേഷു പൂതന്തം വാതാദികർമ്മയൽ" എന്നമ
 രം. പ്രാപ്തവ്യാസ്യൻ=പ്രാപ്തവ്യാ-പ്രാപിപ്പാൻ യോഗ്യം-ആയ ദാസ്യത്തോ
 ടുകൂടിയവൻ, ശരണൻ. പര ... ..ഷ്ഠൻ=പരബ്രഹ്മം നിഷ്ഠനുമായ

ശ്രീമഹാദേവൻ ഗിരീശൻ സദാശിവൻ
ജാമാത്രഭാവം തവാംഗീകരിഷ്യതി.
ക്ഷേമായ ലോകസ്യ കാമാരിയോടുമാ
വാമാംഗവും വാങ്ങുമാമോദപൂർവ്വകം.
മാ മാസ്തു തേ വേദമേതാദൃശോത്സവം
കാമൊൻ ഭവാനം നമുക്കും തരം വരും.
സാമോദമിഷ്ടം നിനക്കും തരം വരം
നീ മാനനീയനാം ധീമൻ! പ്രസീദ നീ.”

ഈവണ്ണമീരിതം ദേവമുനീന്ദ്രനാ-
ലാകർണ്യ കന്യകാ നിനാളധോമുഖീ.

വൻ. ശ്രീമഹാദേവൻ=ശ്രീമാനായ മഹാദേവൻ, ഗിരീശൻ=ഗിരിയുടെ (കൈ
ലാസത്തിന്റെ) ഇശ്വരൻ. ഇത്രത്തോളമുള്ളവ സദാശിവന്റെ വിശേഷണങ്ങളാ
കുന്നു. സദാശിവൻ=ശിവൻ (ക്ഷിതി, ജലം, അഗ്നി, വായു, ആകാശം, ഗന്ധം,
രസം, രൂപം, സ്पर्ശം, ശബ്ദം, നേത്രം, നാസിക, ജിഹ്വ, കർണം, തപസ്, ഹസ്തം,
പാദം, മുഖം, ചായു, ലിംഗം, പ്രകൃതി, മനസ്സ്, ബുദ്ധി, അഹങ്കാരം എന്നിങ്ങനെ
ഇരുപത്തിനാലു തത്വങ്ങളിൽനിന്നു കവിഞ്ഞു് ഇരുപത്തഞ്ചാമത്തേതായ തത്വ
മാണ് സദാശിവതത്വം). ജാമാത്രഭാവം=മകളുടെ ഭർതൃത്വത്തെ, തവ=നിന്റെ
അംഗീകരിഷ്യതി=സംഗീകരിക്കും. ശിവൻ നിന്റെ ജാമാതാവായി വരുമെന്ന
ത്വം. ക്ഷേമായ .....പൂർവ്വകം=ഉമ (പാർവ്വതി) ലോകത്തിന്റെ
ക്ഷേമത്തിനായിക്കൊണ്ടു കാമാരി (ശിവൻ)യോടു് ആമോദത്തോടുകൂടി വാമാംഗം
(ദേഹത്തിന്റെ വാമാലം) വാങ്ങുകയും ചെയ്യും. മാമാസ്തുതേ വേദം=നിനക്കു
വേദം വേണ്ടാ, വേണ്ടാ. ഏതാദൃശോത്സവം=ഇപ്രകാരമുള്ള ഉത്സവം, ഭവാനം=
അടുക്കും. സാമോ .....വരം=സന്തോഷത്തോടുകൂടി നിനക്കും ഇഷ്ട
മായ വരം തരും. നീമാന.....ധീമൻ=ഹേ ബുദ്ധിശാലിൻ! നീ മഹത്വ
നായിത്തീരും. പ്രസീദ നീ=നീ പ്രസാദിച്ചാലും. ഇത്രത്തോളം നാരദന്റെ
വചനം.

നാരദന്റെ വചകിൽനിന്നു ശിവൻ കാമാരിയാണെന്നു
കേട്ടു പാർവ്വതിയും ഹിമവാനും ശങ്കിക്കുന്നു. ഹിമവാൻ ചോ
ദിക്കുന്നു. ഈവണ്ണ .....ന്ദ്രനാൽ=ഇപ്രകാരം നാരദനാൽ പറയപ്പെ
ട്ടതിനെ. ആമസ്തുപ=കേട്ടിട്ടു്; കന്യകാ ..... മുഖീ=കന്യക മുഖം താഴ്ന്നി

കാമന്നരാശിരോപാപന്നവത്സല-
 നേവം നന്നിച്ചെന്തു കേട്ടതെന്നോമ്മയാൽ
 ഭാവം നിറംകേട്ട യാവന്നഗാത്തജ-
 യ്ക്കാവന്ന ശങ്ക തത്താത്താമുൾപ്പുക;
 താവന്നമിച്ചു തട്ഭാവം നിരീക്ഷിച്ചു
 മേവുന്ന യോഗിയോടേവമുണർത്തിനാൻ
 “ആവുന്നതാനന്ദമേകി നിൻ വാക്കിന്നു
 നോവുന്നവാനെന്തു കേട്ടതു രണ്ടുരു?
 കാമന്നപായമുണ്ടോ വന്നു? ശങ്കരൻ
 ഭീമൻ നിജനാമമിപ്പോളെടുത്തിതോ?
 ജീവൻ കെടുത്തിതൊ ജീവലോകത്തിനു?
 പൂവമ്പനോടീശനേവം തുടങ്ങുമോ?
 ശൈവൻ നരമലർസായകനെത്രയും,
 ദേവങ്കലെന്തു വിഴ പിഴച്ചുനവൻ?”

നിന്നു, കാമന്ന ... .. മ്മയാൽ
 =ആപന്നവത്സലൻ (ഭൂവിതന്മാരിൽ സ്നേഹമുള്ളവൻ, ശിവൻ) കാമന്നു് അ
 രാതി-ശത്രു-ആണുപോൽ, ഇങ്ങനെ നന്നിച്ചു (പുതുതായി, പുതുതായി) എ
 ന്താണു കേട്ടതു് എന്നു കാമന്നിമിത്തം. ഭാവം=ഛായ, നിറംകെട്ടു=മങ്ങി,
 യാവൽ=യാതൊരിക്കൽ, നഗാത്തജജ്=പച്ചതപ്പുതിക്കു്, (താവൽ)=അപ്പോൾ,
 ഛായം മങ്ങിയപ്പോൾ എന്നർത്ഥം. ആ വന്ന ... ..പ്പുക=ആ വന്ന ശങ്ക
 അവളുടെ അച്ഛനും ഉണ്ടായി, താവൽ=അപ്പോൾ, നമിച്ചു്=നമസ്കരിച്ചു്,
 തത്താവാം നിരീക്ഷിച്ചു മേവുന്ന=അവരുടെ അഭിപ്രായം നോക്കിയിരിക്കുന്ന,
 യോഗിയോടു്=നാരദനോടു്. ഭക്തവത്സലനായ ശിവൻ കാമന്നു ശത്രുവാണെന്നു
 കേട്ടപ്പോൾ കമ്പുക ശങ്കാകലയായി മുഖം താഴ്ന്നു. മകൾക്കുണ്ടായ ശങ്ക
 ഹിമവാനും ഉണ്ടായി. അദ്ദേഹം നാരദനോടു ചോദിച്ചു—ആവുന്നതു=കഴിയു
 ന്നതു, നോവുന്ന വാറ്=വേദനിക്കു വിധം, രണ്ടുരു=രണ്ടു പ്രാവശ്യം, അപാ
 യം=നാശം, ഉണ്ടാവുന്നു=വന്നിട്ടുണ്ടോ? ശങ്കരൻ=ശം (മംഗളം) ചെയ്യുന്ന
 വൻ, ശിവൻ. ഭീമൻ=ഭയങ്കരൻ, നിജനാമം=തന്റെ പേര്, ജീവൻ=പ്രാ
 നൻ, ജീവലോകത്തിനു=ജീവിസമൂഹത്തിനു്. ഇഴശൻ = ശിവൻ, ശൈ
 വൻ=ശിവഭക്തൻ, നരമലർനായകൻ=പുഷ്പബാണൻ, ദേവങ്കൽ = ശിവങ്കൽ,

സൂത്രതാ നിൻഗിരോ നാഗതാ ജാതുചിൽ
 ഞാനിതേ ചിന്തിച്ച ഭീനതയ്ക്കുഷധം
 സ്ഥാനമല്ലിങ്ങദാസീനതായാ മനേ!
 സ്വാനതേ തേ മയി ഞാനതേജോനിയേ!
 ഉത്തമസത്തമനലേന്ദുശേഖരൻ
 ചിത്തജശത്രവെന്നിത്ഥമിപ്പോൾ ഭവാൻ
 ഉക്തവാനായതിന്നത്ഥമരുൾചെയ്തു
 തപ്തം തണുപ്പിക്ക ചിത്തമെന്നത്ഥമേ”

ഇങ്ങനേ കേട്ടുവിംഗിതജ്ഞൻ മുനി
 ശങ്കിതം പൂഷം തുടങ്ങിതറിയിപ്പാൻ.
 “സങ്കേതഭൂമേ! ഗുണങ്ങൾക്കു ഹേ സഖേ!
 ശങ്കയുണ്ടായതു സംഗതംതന്നെ കേൾ

അഹോ = ആശ്ചര്യം, സൂത്രതാ = സൂത്രവും പ്രിയവുമായിരിക്കുന്നവയായ,
 നിൻഗിരഃ = നിന്റെ വാക്കുകൾ, നാഗതാ = ജാതുചിൽ = ഒരിക്കലും അസ-
 ത്രമാകയില്ല. ഞാന ..... ഷധം = ഞാൻ അതു ഭീനതയ്ക്കു (ദൈന്യത്തി-
 ന്) ഭക്ഷ്യമായി വിചാരിച്ചു. സ്ഥാനം ..... തായാ = ഇവിടെ ഉദാസി-
 നതയ്ക്കു സ്ഥാനമല്ല, മനേ = ഹേ മഹേഷ്! സ്വാനതേ = തന്റെ ആനതൻ
 (ആശ്രിതൻ) ആയ. ഇതു മയി എന്നതിന്റെ വിശേഷണം. തേ = അങ്ങ-
 ക, മയി = എന്നിൽ, ഞാനതേജോനിയേ = ഞാനതേജസ്സിനു (ജ്ഞാനപ്ര-
 കാശത്തിനു) നിധിയായവനേ! ഉത്തമസത്തമൻ = ഉത്തമന്മാരിൽവെച്ച് അ-
 ഗ്രേസരൻ, അലേന്ദുശേഖരൻ = അല ചന്ദ്രൻ ശിരോലങ്കാരമായവൻ, ശി-
 വൻ. ചിത്തജശത്ര = ചിത്തജ്ഞ-കാമ-ശത്രു, എന്നിത്ഥം = എന്നിങ്ങനെ,
 ഭവാൻ = അങ്ങ് ഉക്തവാനായതിനു = പറഞ്ഞതിന്, തപ്തം = ചൂടുപിടിച്ചു,
 ചിത്തം = മനസ്സ്, എന്നത്ഥമേ = എന്നു ഞാനപേക്ഷിക്കുന്നു. കാമഭേവനപാ-
 യം വന്നു എന്നും ശിവൻ കാമനു ശത്രുവാണെന്നും അങ്ങ് പറഞ്ഞുവല്ലോ.
 അതിന്റെ സാരം എന്താണെന്നു പറഞ്ഞുതരണം എന്നു താൽപര്യം.

നാരദൻ കാമഭേവനം കഥ പറവാൻ തുടങ്ങുന്നു. ഇംഗി-
 തജ്ഞൻ = ഇംഗിതത്തെ-ഉള്ളിലുള്ള ഭാവത്തെ-അറിയുന്നവൻ, മുനി = നാര-
 ദൻ, ശങ്കിതം = ശങ്കിക്കപ്പെട്ട, പൂഷം = ചോദിക്കപ്പെട്ടതിനെ. ശങ്കിച്ചു ചോ-
 ദിച്ച കാര്യത്തെ എന്നത്ഥം. സങ്കേതഭൂമേ ഗുണങ്ങൾക്കു = ഗുണങ്ങൾക്കു സ-
 ങ്കേതസ്ഥാനമേ! ഹേ സഖേ = അല്ലയോ സ്നേഹിത! ശങ്ക = സംശയം, സംഗതം

ഭംഗം മനോഭവനങ്ങളു വന്നു ഭൃശം;
 തിങ്ങും തികഞ്ഞില്ലതെങ്കിലും നിന്നോടു
 വല്ലവരും വന്നു ചൊല്ലാതിരിക്കയി-
 ല്ലല്ലോ നിനച്ചു ഞാൻ ചൊല്ലിയതിങ്ങനേ.
 സങ്കടം വന്നു പറവാൻ മടികൊണ്ടു
 ശങ്കേ ധരിച്ചുവരാരും വരാഞ്ഞതും.
 ഏകിലതാദിയേ ചൊല്ലാം മുരുകി ഞാ-
 നംഗജഭംഗമസംഗതിസംഗതം.

ഭൂമി മനസ്സിനും വാക്കിനും വാഴുന്ന
 കാരുണ്യവാരിധി നാരായണപ്രിയൻ
 വാരാണസീപതി പാരം പ്രസാദിച്ചു
 ശുരപത്മാസുരഘോരതപസ്സിനാൽ

=യുക്തം, ഭംഗം = നാശം, മനോഭവനം = കാമനം, ഭൃശം = ഏറ്റവും, തി
 ങ്ങും = മാസം. കാമനം നാശം വന്നിട്ട് ഒരു മാസം തികഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ആ
 വിവരം അങ്ങയോടൊരിക്കലും പറഞ്ഞിരിക്കുമെന്നു കരുതീട്ടാണ് ഞാൻ ഇങ്ങ
 നെ പറഞ്ഞത്. സങ്കടം = ദുഃഖം, ശങ്കേ = ഞാൻ ശങ്കിക്കുന്നു, ധരിച്ചവർ =
 അറിഞ്ഞവർ. വിവരമറിഞ്ഞവരാരും വരാതിരുന്നതു സങ്കടവൃത്താന്തം പറ
 വാനുള്ള മടികൊണ്ടായിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നു. ആദിയേ = വീണ്ടും, അംഗ
 ജഭംഗം = അംഗജന്റെ ഭംഗം-നാശം. അസംഗതിസംഗതം = അസംഗതി
 കൊണ്ടു-യുക്തമായ-സംഭവിച്ചു. യുക്തമായ സംഭവിച്ച ആ കാമവിനാശം
 വീണ്ടും ഞാൻ പറയാം.

ശുരപത്മാസുരൻ തപസ്സുചെയ്തു ശിവനോടു ആയിര
 ത്തെട്ടു ബ്രഹ്മാണ്ടങ്ങൾ വാങ്ങുന്നു. അവൻ അതിൽ പക
 തി തന്റെ സോദരന്മാരായ സിംഹവക്ത്രൻ, താരകൻ എന്നിവർക്കു നൽകുന്നു. ഭൂമി.....വാഴുന്ന = മനസ്സിനും വാക്കിനും ഭൂമി
 ത്തിൽ-അവിഷയമായി-വസിക്കുന്നു. കാരുണ്യവാരിധി = കൃപാസമുദ്രം, നാരാ
 യണപ്രിയൻ = വിഷ്ണുവിന്റെ ഇഷ്ടൻ, വാരാണസീപതി = വാരാണസി-കാശി-
 യുടെ അധിപതി, പ്രസാദിച്ചു = സന്തോഷിച്ചു, ശുര.... സ്സിനാൽ = ശു

ആയിരത്തെട്ടു ബ്രഹ്മാണുങ്ങൾ നല്കിനാ-
 നാധിപത്യത്തിനവനുള്ള നാളിലും.
 അത്രയെല്ലാം ചെയ്തതത്രയും കഷ്ടമെ-
 ന്നത്ര നീയോരായ് തദ്രദോഷം മൂഷാ.
 സന്തതം രോമക്രൂപങ്ങളോരോന്നിലു-
 ണ്ടന്തമില്ലാതൊളം ബ്രഹ്മാണുധമീദശം
 താൻതന്നെ കല്പിച്ചവയതിലൊക്കെയും
 ഭ്രാന്തന്നു തോന്നായ് നേരു ചൊല്ലുന്ന ഞാൻ.
 ആയിരത്തെട്ടുതിലേകു നല്കിയാൽ
 പോയതങ്ങത്രചാനെത്രനാളെയ്ക്കുവാൻ?
 തന്നെയും ഭക്തർ വേണ്ടകിൽ നല്കുന്ന
 ചന്ദ്രചൂഡനീതിലെന്തു ചേതം വരും?
 ദൈതേയനെത്രയും പ്രീതനായായതിൽ
 പാതിയും സോദരന്മാർക്കു നല്കിയിനാൻ.

രചനാസുരന്റെ ഘോരമായ തപസ്സുകൊണ്ട്, ബ്രഹ്മാണുങ്ങൾ = ലോകങ്ങൾ.
 അധിപത്യത്തിനു = അധിപതിസ്ഥാനത്തിനു. ഉള്ള നാളിലും = ഉള്ള കാല
 തോളും. അത്ര ..... മൂഷാ = അത്രത്തോളം ചെയ്ത് ഏറെ
 വും കഷ്ടം ആയെന്നു നീ വെറുതെ ശിവനൊരു ദോഷം കരുതേണ്ട. സന്തതം
 = എല്ലായ്പ്പോഴും, രോമക്രൂപങ്ങളോരോന്നിൽ = ഓരോ രോമക്കുഴിയിലും, അന്ത
 മില്ലാതൊളം = അവസാനമില്ലാത്തത്ര, ബ്രഹ്മാണുധമീദശം = ഇങ്ങനെയുള്ള ബ്ര
 ഹ്മാണുധം, താൻതന്നെ ..... ക്കയും = അതിലൊക്കെയും തന്നത്താൻ സൃഷ്ടി
 ച്ചവയാണ്. ശിവന്റെ ഓരോ രോമക്രൂപത്തിലും അസംഖ്യം ബ്രഹ്മാണുങ്ങ
 ളുണ്ട്. അപയിൽ തന്നത്താൻ സൃഷ്ടങ്ങളായ ചരാചരങ്ങൾ വസിക്കുന്നു.
 ഇപ്പറയുന്നതു ഭ്രാന്താണെന്നു തോന്നേണ്ട; പരമാർത്ഥമാണ്. ആയിര.....
 ..... വാൻ = അതിൽ ആയിരത്തെട്ട് ഒരാൾക്കു കൊടുത്താൽ എത്ര
 പോയി, എത്ര നാളേക്കു പോയി? പോയ സംഖ്യയും കാലവും തുല്യമെന്നു
 സാരം. തന്നെ ..... ല്കുന്ന = ഭക്തന്മാർക്കു വേണമെങ്കിൽ തന്നെക്കൂടി
 കൊടുക്കുന്ന, ചന്ദ്രചൂഡൻ = ശിവൻ, ചേതം = നഷ്ടം, ദൈതേയൻ = ദൈ
 ത്യൻ, ശുരപത്മാസുരൻ. പ്രീതനായ് = സന്തുഷ്ടനായിട്ട്, ആയതിൽ പാതി =
 അഞ്ഞൂററിനാലു ബ്രഹ്മാണുധമെന്നർത്ഥം. സോദരന്മാർക്കു = സഹോദരന്മാർക്കു,

കൂരകമോദ്യതൻ സിംഹവക്ത്രനെന്നും
താരകനെന്നും സഹോദരന്മാർക്കു ചേർ.

പാരം പരപ്പിൽ പറയുന്നതെന്തിനു
താരകനായതിബ്രഹ്മാഗ്നനായകൻ.
ക്രൗഞ്ചഗിരിമേലവൻ നിവാസമായ്
വാഞ്ചരയോ വാനോരെ വെല്ലുവാണെപ്പൊഴും.
കാമരൂപൻ ഖലൻ മായാവിശാരദൻ
ഗ്രാമനഗരാഭി ഭൂമയ വിനാശയൻ
ദേവലോകം നിജഭൂതൃന്ദരക്കൊണ്ടവ-
നാകുലമാക്കിനാനിക്കാലമൊക്കവേ.
നിജജരന്മാരെയും തല്ലു പായിച്ചവൻ
നിജജനമാക്കിനാൻ നാകമത്താരകൻ.

കൂരകമോദ്യതൻ=കൂരകർമ്മങ്ങളിൽ ഉത്സാഹി. ശിവദത്തങ്ങളായ ആയിര
ത്തെട്ടു ബ്രഹ്മാഗ്നങ്ങളിൽ പകുതി ശൂരപത്മാസുരൻ തന്റെ സഹോദരന്മാരാ
യ സിംഹവക്ത്രനും താരകനും കൊടുത്തു

താരകൻ ചെയ്ത ലോകദ്രോഹത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. പാരം
പരപ്പിൽ പറയുന്നതെന്തിനു—ഈ വരി ഭാരതം കിളിപ്പാട്ടിൽ ഇങ്ങനെ
തന്നെ കാണുന്നു. താര .....നായകൻ=താരകൻ ഈ ബ്രഹ്മാഗ്ന
ത്തിന്റെ നായകനായി, ക്രൗഞ്ച ... ..മായ്=ക്രൗഞ്ചപർവ്വതത്തിന്മേൽ
താരകൻ പാപ്പാക്കി, വാഞ്ചര=ആഗ്രാഹം, വാനോരെ=ദേവകളെ, കാമരൂ
പൻ=സേപപ്തയ്ക്കൊത്ത രൂപത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്നവൻ, ഖലൻ=സ്നേഹശൂന്യൻ,
ആരോടും സ്നേഹമില്ലാത്തവൻ. മായാവിശാരദൻ=മായാനിപുണൻ, ഗ്രാമ
.....ശയൻ=ഭൂമിയിലെ ഗ്രാമം നഗരം മുതലായതു നശിപ്പിക്കുന്നവനായിട്ട്,
ദേവലോകം=ദേവലോകത്തെ, നിജഭൂതൃന്ദരക്കൊണ്ടു് = തന്റെ ഭൂതന്മാരെ
ക്കൊണ്ടു്, ആകുലമാക്കിനാൻ=പരവശമാക്കി, നിജജര .....
രകൻ=നിജജരന്മാരെ (ദേവന്മാരെ) അടിച്ചോടിച്ചു താരകൻ സ്വഗ്ഗൃഹത്തെ ജന
ശൂന്യമാക്കി.

സ്വാധികാരം വെടിഞ്ഞാദിതേയനാരു-
 മാധിപുണ്ടോടി വിധാതാവിനെക്കണ്ടു.
 വൃത്താന്തമോതുവാൻ ബ്രഹ്മാദികൾ ചെന്നു
 ഭുജാംബുധിപുരം പുകു തിരഞ്ഞനാൾ
 വിഷ്ണുഭഗവാന്തെയങ്ങുമേ കാണാഞ്ഞു
 വിഷ്ണുപന്തോരും തിരഞ്ഞു പലരുമായ്
 മേരുഗിരിഗുഹതന്നിലൊരേടത്തു
 നാരായണൻ കിടക്കുന്നതു കണ്ടതി-
 സന്തോഷമോടങ്ങണഞ്ഞു “ജഗത്രായി-
 ബന്ധോ! ജയി”ക്കെന്നു പത്മജനാദികൾ
 വാഴ്ത്തിയവസ്ഥകളെല്ലാമുണർത്തിച്ചു
 കാത്തിടുകെന്നു ശരണവും പ്രാപിച്ചു.

പത്മനാഭൻ തദാ പത്മജനാഭാ-
 യപ്രകാലം ഗുണഭോഷം വിചാരിച്ചു

ദേവനാർ ബ്രഹ്മാവിനോടുകൂടി പാലാഴിയിൽ ചെന്നു
 പ്പോൾ വിഷ്ണുവിനെക്കാണാഞ്ഞു മേരുഗുഹയിൽ ചെന്നു കാ-
 ണുന്നു. സ്വാധികാരം=തങ്ങളുടെ അധികാരം, ആദിതേയനാർ=അദിതി
 പുത്രന്മാർ, ദേവന്മാർ. ആധി=മനോഹൃഥ, വിധാതാവിനെ=ബ്രഹ്മാവിനെ,
 വൃത്താന്തം=വർത്തമാനം, ബ്രഹ്മാദികൾ=ബ്രഹ്മാവ് മുതലായവർ, ഭുജാംബു
 ധിപുരം = ഭുജാംബുധിയിൽ (പാലാഴിയിൽ) ഉള്ള വിഷ്ണുപുരം. വിഷ്ണുപം=
 ലോകം, മേരുഗിരിഗുഹ = മഹാമേരുപർവ്വതത്തിലെ ഗുഹ, നാരായണൻ=
 വിഷ്ണു, ജഗത്രായിബന്ധോ=ജഗത്രായിക്കു (മൂന്നുലോകങ്ങൾക്കു) ബന്ധുവായ
 വന്ദേ! ജയിക്കു=ജയിച്ചാലും, പത്മജനാദികൾ=പത്മജനാഭ് (ബ്രഹ്മാവു)
 തുടങ്ങിയവർ, വാഴ്ത്തി=സ്തുതിച്ചു, ശരണവുംപ്രാപിച്ചു=ശരണം പ്രാപിക്കുകയും
 ചെയ്തു.

വിഷ്ണുവിന്റെ നിയോഗപ്രകാരം ഇന്ദ്രൻ സ്മരിക്കുക
 യാൽ കാമൻ വരുന്നു. ബ്രഹ്മാവു കാമനോടു തപോനിഷ്ഠ
 നായ ശിവന്റെ മനസ്സിലുക്കുവാനാരുൾ ചെയ്യുന്നു. പത്മനാഭൻ
 =വിഷ്ണു, തദാ=അപ്പോൾ. പത്മജനാഭം=ബ്രഹ്മാവ്, ഗുണഭോഷം വിചാരി

പത്മശരണെ വരുത്തുവാൻ കല്പിച്ചു,
 സസ്താര കാമം സഹസ്രനേത്രൻ തദാ.
 മന്മഥനപ്പൊഴേ വന്നാനവിടേയ്ക്കു
 ധർമ്മപത്നീമധുസമ്മേളകോമളൻ.
 ഇന്ദ്രനവന്റെ കൈപിടിച്ചുകൊണ്ടു
 ചെന്നു വന്ദിച്ചു മുക്കുവിധികളെ.
 പത്മജനപ്പോളരുൾചെയ്തു കാമനോ-
 “ഇപ്പോൾ മദന! നിന്നുക്കു കാട്ടേണമേ.
 ലോകങ്ങളെല്ലാമസൂരക്കടക്കുമായ്;
 നാകികളോടിയൊളിച്ചു ഗുഹയിലായ്;
 വൻപങ്ങവർക്കൊ പരം; പരമേശ്വരൻ
 തമ്പുരാൻ ഞങ്ങൾക്കിദാനീം ഭരാസഭൻ;
 കിം പുനരേറെപ്പറഞ്ഞിട്ടൊരു ഫലം?
 ശംഭുവിത്തം നീ വശീകരിച്ചീടുക.

ചു് = ഗുണവും ദോഷവും ചിന്തിച്ചു്. ശിവന്റെ പുത്രനാൽ മാത്രമേ താരകൻ
 വലുതാകയുള്ളൂ എന്നും, അതിന്നു വിരക്തനായ ശിവന്റെ മനസ്സിനെ രക്ഷ
 മാക്കിത്തീർക്കയാണു വേണ്ടതെന്നും ആലോചിച്ചുറച്ചിട്ടെന്നു ഭാവാം. പത്മ
 ശരണെ = കാമദേവനെ. കാമന്റെ ശരങ്ങൾ ധീരന്മാരുടെ പോലും ചിത്ത
 ഞ്ഞു മോഹിപ്പിക്കുന്നവയാണല്ലോ. സസ്താര ..... തദാ = അപ്പോൾ സഹ
 സ്രനേത്രൻ (ഇന്ദ്രൻ) കാമനെ സ്തുരിച്ചു. മന്മഥൻ = കാമൻ, ധർമ്മ .....
 മളൻ = ധർമ്മപത്നി (രതി), യുടേയും മധു (വസന്തം) വിന്റെയും സമ്മേളം (ചേ
 ു) കൊണ്ടു മനോഹരൻ എന്നു മന്മഥവിശേഷണം. ഇന്ദ്ര .....
 ധികളെ = ഇന്ദ്രൻ കാമന്റെ കൈ പിടിച്ചുകൊണ്ടു ചെന്നു വിഷ്ണുവിനെയും
 ബ്രഹ്മാവിനെയും (മുക്കുവിധികളെ) വണങ്ങി. പത്മജൻ = ബ്രഹ്മാവു് “ഇ
 പ്പോൾ മദന” ഇത്യാദി കാമനോടുള്ള ബ്രഹ്മാവിന്റെ വചനം. ഇപ്പോൾ....
 ..... ണമേ = ഹേ കാമ! ഇപ്പോഴാണു നിന്റെ ശക്തി കാണിക്കേണ്ടതു്.
 എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ—ലോക..... .. മായ് = എല്ലാലോകങ്ങളും അസൂരന്മാ
 ്ക്കു കീഴടങ്ങി, നാകികൾ = സ്വർഗ്ഗവാസികൾ, ഗുഹയിലായ് = മഹാമേരുഗുഹ
 യിലായെന്നർത്ഥം, വൻപ ..... പരം = അവർക്കുള്ള വമ്പു് അവിടെ മാത്രം,
 പരമേശ്വരൻ തമ്പുരാൻ = സ്വാമിയായ ശിവൻ, ഇദാനീം = ഇപ്പോൾ, ഭരാസ
 ഭൻ = ഭൂപ്രാപൻ (അടുക്കവാൻ ഞ്ഞെടുക്കുവൻ), കിം പുനഃ = എന്താണു പി
 ന്ന, ഫലം = പ്രയോജനം. ശംഭുവിത്തം = ശംഭു (ശിവൻ) വിന്റെ മനസ്സു്,

ദക്ഷജാംഗക്ഷയാൽ ബുദ്ധിക്ഷയമുള്ളി-
 ലക്ഷവാഹനപലക്ഷ്യതേ മേലുതേ.
 ദക്ഷിണാമൂർത്തി മുനികളോടും വട-
 വുക്ഷമൂലേ വാണ വിദ്യാവിനോദമായ്.
 നീയാകിലിന്ന ശിവൻ വരുത്തുക
 ഭൂമോ വിവാഹായ സതപരമുദ്രമം.”

പൂമകൻവാക്കുകളിങ്ങനേ കേട്ടിട്ട്
 കാമനടിതൊഴുതപ്പോളുണർന്നിനാൻ.
 “എൻപോററി! പങ്കജസംഭവ! നിൻപദം
 തമ്പുരാണേ! ഞാൻ തൊഴുന്നേൻ; പ്രസീദമേ.
 അൻപാടരുൾചെയ്ത കാര്യമെനിക്കിന്ന
 നിൻപാദമാണ നിനച്ചാലസാധ്യമാം.
 ശംഭോസ്സമീപേ സമീഹിതസിദ്ധയേ
 വൻപോ വണക്കമോ കൊണ്ടു ചൊല്ലാവു ഞാൻ?”

വശീകരിച്ചിട്ടുക=വശപ്പെടുത്തുക, ദക്ഷ.....യാൽ=ദക്ഷജ (ദക്ഷപുത്രി,
 സതി) യുടെ ശരീരനാശത്താൽ, ബുദ്ധിക്ഷയം=ബുദ്ധിമാന്ദ്യം, ഉക്ഷവാഹനം=
 വൃക്ഷവാഹനം അതായതു ശിവൻ (ഉക്ഷാവ്=കാള), ഉപലക്ഷ്യതേ=കാണ
 പ്പെടുന്നു, ദക്ഷിണാമൂർത്തി=ശിവൻ വിരക്തനായി തപസ്സുചെയ്യുമ്പോൾ സ്വീ
 കരിച്ച മൂർത്തി. വടവുക്ഷമൂലേ=പോരാൾ മരച്ചുവട്ടിൽ, വിദ്യാവിനോദമായ്
 =വിദ്യാവിനോദത്തോടുകൂടി, നീയാ ..... മുദ്രമം
 =നി ആകുമെങ്കിൽ ഇന്നു വീണ്ടും വിവാഹം ചെയ്യാൻ ശിവൻ ഉത്സാഹം
 വരുത്തുക. ഇത്രത്താളം ബ്രഹ്മാവിന്റെ വചനമാകുന്നു.

കാമദേവന്റെ മറുപടി. പൂമകൻവാക്കുകൾ=ബ്രഹ്മാവിന്റെ
 വാക്കുകൾ, എൻപോററി=എന്റെ രക്ഷിതാവേ! പങ്കജസംഭവ=ബ്രഹ്മാവേ!
 നിൻ പദം=നിന്റെ കാൽ, പ്രസീദമേ=എനിക്കായിക്കൊണ്ടു പ്രസാദിച്ചാലും,
 അൻപോ= ... ..സാധ്യമാം=അതളിച്ചെഴുതുകയും എനിക്കു അസാധ്യ
 മാണു്. “നിൻപാദമാണ” എന്നതു ശപഥവാക്യം. ശംഭോഃ സമീപേ=ശി
 വന്റെ അടുക്കൽ. സമീഹിതസിദ്ധയേ=സമീഹിതത്തിന്റെ (ഇച്ഛിച്ച കാര്യ
 ത്തിന്റെ) സിദ്ധിക്കു്, വമ്പോ=അഹമ്മതിയോ, വണക്കമോ=വിനയമോ,

സമ്പ്രതി രണ്ടും ഫലിക്കയില്ലെന്നുള്ള
 കമ്പമെന്നിക്കല്പ നിങ്ങൾക്കുമുണ്ടുള്ളിൽ.
 വിൽക്കലച്ചന്തികേ പക്ഷ ഞാനനുമതൊ-
 ടക്കമന്നേരമേ ഭഗ്ഗനെന്മയ് രക്ഷാ
 തൃക്കനൽക്കണ്ണിൽ ദഹിച്ചു കളകിലാം
 ഗുല്ഗുലുസജ്ജരസാഗുരുധൃതിവൽ.
 നില്ക്കതങ്ങാക്കയുമുൾക്കമ്പമെന്നിന?
 നിഷ്കരിച്ചിച്ചവർ നിങ്ങൾക്കുമൊക്കമേ.
 ഏറെയും മേ ഭയം വേറെയൊന്നുണ്ടതും
 ചീരതതാരുമേ തീരു ഞാനോതുവൻ.
 വന്നു ശിവഭ്രാഹ്മണമെന്നാലവൻ പുന-
 റെന്നും നരകത്തിൽനിന്നു കരേരമോ?
 എന്നതിൽവെച്ചുനിന്നെങ്ങനേ തമ്പുരാൻ
 തന്നതല്ലാതെയില്ലൊന്നുമേ വൈഭവം.

കൊണ്ടു ... .. ഞാൻ = ഞാൻ കൊണ്ടു ചെയ്യേണ്ടു, സമ്പ്രതി = ഇപ്പോൾ, രണ്ടും
 = വമ്പം വന്നു കയ്യുമെന്നർത്ഥം, ഫലി..... കമ്പം = ഫലിക്കയില്ല എന്നുള്ള
 മനശ്ചാഞ്ചല്യം, എന്നി.... മുണ്ടു് = എനിക്കും നിങ്ങൾക്കുമുണ്ടെന്നർത്ഥം,
 അന്തികേ = സമീപത്തു്; ഭഗ്ഗൻ = ശിവൻ, എൻമെയ് = എന്റെ ദേഹത്തെ,
 രക്ഷാ = രക്ഷ (രോക്ഷം) ദേഹതു വായി, തൃക്കനൽക്കണ്ണിൽ = തീക്കനൽ പൊഴിക്ക
 ന തൃക്കണ്ണിൽ (നൊറിക്കണ്ണിൽ), ദഹിച്ചുകളകിലാം = ദഹിച്ചുകളഞ്ഞേക്കും,
 ഗുല്ഗുലു..... ഉിവൽ = ഗുല്ഗുലു, സജ്ജരസം (ചെഞ്ചല്യം), അഗുരു (അ
 കീൽ) ഇവയുടെ ധൃതിപോലെ, നില്ക്കതങ്ങാക്കയും = അതൊക്കയും അവിടെ
 നില്ക്കട്ടേ, നിഷ്കരിച്ചവർ = നിഷ്കരിച്ചവർ (നിഷ്കരിച്ചവർ) ആയ നി
 ങ്ങൾക്കും അതൊപ്പമാണ്. ഞാൻ ദഹിച്ചുപായാൽ എനിക്കും നിങ്ങൾക്കും
 ദോഷം സമാനമാണെന്നു സാരം. ഏറെയും = അധികമായും, മേ = എനിക്കു്,
 ഭയം = പേടി. എനിക്കു നിങ്ങളുക്കാൾ കൂടുതലായി വേറെയും ഒരു ഭയമുണ്ടു്.
 ചീരതതാരുമേ = ആരു കോപിക്കരുതു്, തീരു് = ഉറപ്പു്, 'അതും' എന്നതു ഞാ
 നോതുവൻ' എന്നതിനോടു ചേർത്തുപയിക്കണം. ആ ഭയമെന്തെന്നു പറയു
 ന്നു—വന്നു..... കരേരമോ = ശിവഭ്രാഹ്മണപാപം ഒരുവന്നുണ്ടാ
 യാൽ അവൻ നരകത്തിൽനിന്നു കരകയറുമോ? അവന്നു സൽഗതി കിട്ടുകയി
 ല്ലെന്നർത്ഥം. എന്നതിൽവെച്ചു് = അതിലു വിശേഷിച്ചു്, എന്നി..... വൈ

സ്ഥാനവും മാനവും രൂപവും ചാപവും
 ബാണവും ത്രാണവും സൗഭാഗ്യഭാഗവും
 സർവ്വം മറന്നു ഞാൻ ഗർവ്വിതനായ്ച്ചെന്നു
 തച്ചറിഞ്ഞെന്തെന്നു ശർവ്വനേ വേണ്ടതോ?
 ക്ഷേമമെങ്ങു മമ? പ്രേമമാർക്കു മയി?
 സ്വാമിയെ ദ്രോഹിച്ചു പാഴ് മഹാപാപി ഞാൻ!
 ഈശ്വരനൊരനിക്കെല്ലാരുമിന്നിങ്ങ, -
 ജീശ്വരൻ നിങ്ങൾക്കെന്നിക്കും മഹേശ്വരൻ.
 തിങ്ങുമുൾക്കാരുണ്യമെങ്കൽ നിങ്ങൾക്കുണ്ടു;
 ഭംഗമില്ലാത്ത ശരങ്ങളുണ്ടു മേ;
 കൈകളിൽച്ചേർത്തു ഞാനേതെന്നിരിക്കിലോ
 പുൽകുരുത്താവരെപ്പുൽക്കുമേവനും.

ഭവം = പരമശിവൻ തന്നെല്ലാതെ എനിക്ക് ഒരു വൈഭവമില്ല, സ്ഥാനം = സ്ഥിതി, മാനം = മാന്യത, രൂപം = സൗന്ദര്യം, ചാപം = വില്പ്, ബാണം = ശരം, ത്രാണം = രക്ഷ, സൗഭാഗ്യഭാഗം = സൗഭാഗ്യവാത്സ്യ, (സൗഭാഗ്യം = സൗഭാഗ്യം; ആഭാഗം = വിശാലത, വാത്സ്യം.) ഇവയെല്ലാം എനിക്കുള്ളതു ശിവൻ തന്നെയാണെന്നർത്ഥം. സർവ്വം = എല്ലാം, ഗർവ്വിതൻ = ഗർവ്വമുണ്ടായവൻ. തച്ചറിഞ്ഞു = തച്ചറിഞ്ഞു, എന്തു = എന്തെന്നു, ശർവ്വനെ = ശിവനെ (എന്തു എന്നതിന്റെ കർമ്മം). ക്ഷേമമെങ്ങു മമ = എനിക്ക് ക്ഷേമം എവിടെ? എവിടെയുമില്ലെന്നർത്ഥം. പ്രേമമാർക്കു മയി = എന്നിൽ പ്രേമം ആർക്കു? ആർക്കുമില്ലെന്നർത്ഥം. സ്വാമി ..... പാപി ഞാൻ = ഞാൻ സ്വാമി ദ്രോഹംചെയ്തു ഒരു നീചനായ മഹാപാപിയായും (പാഴ് മഹാപാപി = നീചനായ മഹാപാപി), ഈശ്വരൻ ..... നിങ്ങൾ = ഈ നിങ്ങളെല്ലാവരും എനിക്ക് ഈശ്വരന്മാർ ആണ്. ഈശ്വരൻ ..... ശ്വരൻ = മഹേശ്വരൻ (ശിവൻ) നിങ്ങൾക്കെന്നിക്കും ഈശ്വരനാണ് (ഈശ്വരൻ = സ്വാമി), തിങ്ങുമുൾക്കാരുണ്യം = ഉള്ളിൽ തിങ്ങുന്ന കരുണ, ഭംഗം = തോല്പ, മേ = എനിക്ക്, കൈകൾ ..... കീഴും = ഞാൻ എന്റെ അഞ്ചു ശരങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു കയ്യിലെടുത്തുവെങ്കിൽ, പുൽകു ..... പ്പുൽകും = പുണരുവാൻ പാടില്ലാത്ത സ്ത്രീകളുള്ളതിയും പുണരും. ഇതു്

“കാമേഷ്വരപ്രതാപശീലം ലോലം മനശ്ചാരുതയാ പ്രവിഷ്ഠം
 നിതംബിനീമിപ്ലവി മുക്തലജ്ജാം കണ്ഠേ സ്വയംഗ്രാഹിണീകൃതബാഹു”

മേനിയോ ചൊന്നതു വാണീരമണ! ഞാൻ?
 തുണിയെൻപ്രേയസീവേണിയല്ലോ മമ.
 ലജ്ജയും വിട്ടു താൻ മെച്ചമിച്ചെഴുത്തു
 സജ്ജനാഗ്രത്തിൽ വിധിച്ചതല്ലാർക്കുമേ.
 നിശ്ചയിച്ചൊന്നതളിച്ചെഴുത്തിൽ ഞാനതെ-
 ന്ന പൂനാണമാവനാണ ചെഴ്ത്തിടുവൻ.”

ശുപ്തകാരാതിവക്രോധപ്രതോഭം കൊണ്ടു്
 ബാഷ്പതോയേഷു വാസ്തോഷ്വതി മുങ്ങിനാൻ.
 നാല്പതോഭം ഹരി നാല്പതോടെൺപതോ-
 ടോപ്പതുമന്തരാ വീപ്പതും കാണായി.

എന്ന കുമാരസംഭവശ്ലോകത്തിന്റെ ഛായാശങ്കരണമത്രേ. മേനി .....
 .....ണ ഞാൻ=ഹോവാണീരമണ (സരസ്വതീകാന്ത); ഞാൻ പറഞ്ഞ
 തു മേനി (ആത്മപ്രശംസ) യാണോ. മേനിയല്ല വാസ്തവമാണെന്നു സാരം.
 ‘വാണീരമണ’ എന്ന സംബോധന ഇവിടെ സാഭിപ്രായമാണ്. “പുൽകരുതാ
 ത്തവരെപ്പുൽകുമേവനം” എന്നതു മേനിയല്ലെന്നു സരസ്വതിയെപ്പരിഗ്രഹിച്ച
 അങ്ങയ്ക്കുറിച്ചുണ്ടല്ലോ എന്നഭിപ്രായം. തുണി=ആവനാഴി, എൻപ്രേയസീ
 വേണി=എന്റെ പ്രിയയുടെ വേണി (തലമുടി) ലജ്ജ.....ച്ചെഴുത്തു=ലജ്ജ
 കൂടാതെ തന്നെ മെച്ചമായിട്ട് ഇച്ചെഴുത്തു്, അതായതു സ്വാമിദ്രോഹം.
 സജ്ജനാഗ്രത്തിൽ=സജ്ജനങ്ങളുടെ മുമ്പിൽ, വിധി.....ർക്കുമേ=ആർക്കും
 വിധിച്ചിട്ടുള്ളതല്ല. നിശ്ചയി..... ചെഴ്ത്തിടുവൻ — എന്തെങ്കിലും ഒന്നു
 റച്ചു പറഞ്ഞാൽ അതു ഞാൻ നിശ്ചയമായും ചെയ്യാം.

ശിവന്റെ ചിത്തമാകുഷ്ഠിക്കുന്നതു് അസാധ്യമെന്നു കാ
 മൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ വിഷ്ണുഭഗവാൻ ബ്രഹ്മസ്വതിയോടഭിപ്രാ
 യം ചോദിക്കുന്നു. ശുപ്ത..... തോഭം=ശുപ്തകാരാതിയുടെ (കാ
 മന്റെ; ശുപ്തകെന്ന അസൂരന്റെ ശത്രുവാണു കാമൻ “ശുപ്തകാരാതിരിത്യ
 പി” എന്നു കാമാപത്യായങ്ങളിൽ അമരം) വക്ത്രത്തിൽനിന്ന് ഉത്ഥിതമായ
 പ്രതോഭം (ചമ്മട്ടിയടി). കൊണ്ടു്=ഏറു്, ബാഷ്പതോയേഷു=കണ്ണീരുങ്കളിൽ,
 വാസ്തോഷ്വതി=ഇന്ദ്രൻ മുങ്ങിനാൻ—ഇന്ദ്രൻ സഹസ്രനേത്രനാകയാൽ കണ്ണീ
 റിൽ മുങ്ങിയതു ‘ബാഷ്പതോയേഷു’ എന്ന ബഹുവചനവും യുക്തം നാല്പ
 തോഭം (ക്രി. വി.) =നാല്പം-അനല്പം-ആയ വേദനയോടുകൂടി (തോഭം=വേദ
 ന), ഹരി=ഇന്ദ്രൻ, നാല്പതോടെൺപതോട്ടു്=നാല്പതും എൺപതും പ്രാപ്യം,

വാക്ചതീതാനഥ വാഡപ്പലിയോടു ചെ-
ന്നേൽപ്പരേ സർവാ തോല്പരെന്നോതിനാൻ.
പാൽപ്പയോരാശൈര രമീപ്പവനംഗജൻ
തീപ്പെടുമെന്നായിയാൽപ്പനരൂചിവാൻ
“പാപ്പതെല്ലാം പണി; കൂപ്പതല്ലെന്തി;
ഗീഷ്ണതേ! ചൊല്ല നീ കീറപ്പെടായും നയം.”

കോപ്പതെല്ലാം കണ്ടു താല്പരിയം പൂണ്ടു
കൂപ്പിക്കതേ നിന്ന ഗീഷ്ണതി ചൊല്ലിനാൻ
“സേവയൊന്നേ നമുക്കാവതാവോളവും
ദേവദേവപ്രസാദാവലോകാവധി.
ധീവശക്രോധകാമാവലേപേ ശിവേ
ശൈവവശ്യേ നയം നൈവ ശക്യം ബ്രൂവേ.

കോപ്പതും=ആലോചിക്കുന്നതും. അന്താരം=മദ്ധ്യത്തിൽ, വീപ്പതും=വീപ്പിക്കുന്നതും. ഇന്ദ്രൻ അനേകം തവണ ആലോചനയിൽ മുഴുകി നെടുവീപ്പിട്ടു. വാക്ചതീ=ബ്രഹ്മസ്വതി, വാഡപ്പലി.....തോല്പവർ=വാഡപ്പലിയോടു ചെന്നെതിർക്കുന്നവർ തന്നെ (ഏപ്പർ + ഏ=ഏപ്പരേ; എല്ലാത്തോഴും തോല്പും. പാൽപ്പ.....പ്പവൻ=പാലാഴിയിൽ പള്ളിക്കൊള്ളുന്നവൻ (വിഷ്ണു), അംഗ .....ധിയാൽ=കാമദേവൻ തീയിൽപെട്ടമെന്ന ഭൂഖത്താൽ, പുനരൂചിവാൻ=പിന്നെപ്പറഞ്ഞു “പാപ്പതെല്ലാം” എന്നു തുടങ്ങുന്ന രണ്ടു വരി വിഷ്ണുവിന്റെ വചനം. പാപ്പത്ത്=നോക്കുന്നതു, ആലോചിക്കുന്നതു, പണി=പ്രയാസം. എന്നിങ്ങ ആലോചിക്കുക പ്രയാസമാകുന്നു. കൂപ്പതല്ല=കൂപ്പുള്ളതല്ല. മതി=ബുദ്ധി. എന്റെ ബുദ്ധിക്ക് കാര്യങ്ങൾ സൂക്ഷ്മമായി കണ്ടുപിടിപ്പാൻ ശക്തിയില്ലെന്നതും. ഗീഷ്ണതേ=ഹേ ബ്രഹ്മസ്വതേ! കീറപ്പെടായും നയം=കീഴ്പ്പെടാത്ത (തോല്പാത്ത) ഉപായം.

ബ്രഹ്മസ്വതിയുടെ വചനം. കോപ്പ .....ണ്ടു=ആ മട്ടെല്ലാം കണ്ടിട്ട്. താൽചരിയം=താൽചവും, കൂപ്പിക്കതേ=കൂമ്പാതെ, ബുദ്ധിക്ഷയം വരാതെ. ബ്രഹ്മസ്വതി ബുദ്ധിക്ഷയം വരാതെ പറഞ്ഞു ആവുതു=സാദ്ധ്യമാകയുള്ളു, ആവാളവും=ആവുന്നേടത്തോളം, ദേവ... .....വധി=ദേവന്റെ പ്രസാദത്തിന്റെ അപലോകം (ഭഗ്നം) വരെ ശിവൻ പ്രസാദിക്കുന്നതുവരെ സേവിക്കേണ്ട നിവൃത്തിയുള്ളു. ധീവശ.....ലേപേ=ധീവശങ്ങളായ (ബുദ്ധിക്കുടനീളമായ, യഥേഷ്ടം സ്വീകരിപ്പാനും പരിത്യജിപ്പാനും കഴിയുന്ന) ക്രോധം, കാമം, അവലേപം (ഗർവ്വം) എന്നിവയോടുകൂടിയ

സേവചെയ്താൽ മഹാദേവനഭേദവനഃ
ഭാവനാവശ്യനില്പാദവിശേഷം കപചിൽ.”
ജീവവാക്യം വാസുദേവനം കൊണ്ടാടി;
ജീവ വത്സേതി ധാതാവുമോതീടിനാൻ.
താവതാ നിശ്ചയം ദേവകൾക്കും വന്നു
സാവധാനം മഹാദേവസേവാവിധൗ.

പത്മനാഭൻ തെളിഞ്ഞപ്പോളുരുൾ ചെയ്തു:
“സൽപ്രമാണം നാസ്തി വിപ്രവാക്യാൽ പരം.
എപ്പൊഴും സേവചെയ്യേണ്ടും പ്രഭുവിന-
ങ്ങപ്രിയം കണ്ടാലുമില്ലാ ബഹുമതി.
അപ്രകാരം സുരന്മാർക്കു ദുഷ്ടീപ-
മിപ്രകാരം വരുമ്പോളതിസാധുക്കൾ;

ശിവേ = ശിവങ്കൽ, ശൈവവശ്യേ = ശൈവന്മാർക്ക് (ശിവഭക്തന്മാർക്ക്) വശ്യനായ എന്നു ശിവവിശേഷണം. നയം = ... ബുദ്ധേ = നയം (ഉപായം) ശക്യമല്ലതന്നെ എന്നു ഞാൻ പറയുന്നു, സേവ ..... വശ്യൻ = സേവിച്ചാൽ ശിവൻ ഏതൊരുവനും ഭാവനാവശ്യൻ (ധ്യാനത്തിന്നധീനൻ), ആണു ആൾവിശേഷം = ആൾഭേദം, കപചിൽ = കരിടത്തും. ശിവൻ ആരിലും ആൾഭേദമില്ല. ജീവവാക്യം = (ജീവൻ = ബ്രഹ്മസ്സതി) ബ്രഹ്മസ്സതിയുടെ വചനം, വാസുദേവൻ = വിഷ്ണു, ജീവ വത്സ ഇതി = ഹേ വത്സ! നീ ജീവിച്ചാലും എന്ന്. ധാതാ ..... ടിനാൻ = ബ്രഹ്മാവും പറഞ്ഞു, താവതാ = അത്രയും കൊണ്ട് നിശ്ചയം ..... വന്നു = ദേവകൾക്കും ഉറപ്പു വന്നു, സാവധാനം (ക്രി. വി.) = അവധാനത്തോടുകൂടെ, മഹാ ..... വിധൗ = മഹാദേവന്റെ സേവയുടെ വിധിയിൽ (വിധി = അനുഷ്ഠാനം). ശിവനെ സേവിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ ദേവകൾക്കുറപ്പു വന്നു.

വിഷ്ണുഭഗവാൻ ശിവസേവയെക്കുറിച്ചുതളിച്ചെഴുതുന്നു. പത്മനാഭൻ = വിഷ്ണു, സൽപ്ര ..... പരം = വിപ്രവാക്യത്തേക്കാൾ മേലെ സൽപ്രമാണം - നല്ല പ്രമാണം, സജ്ജനങ്ങൾക്കുള്ള പ്രമാണം - ഇല്ല. എപ്പൊഴും ..... വിനു = സദാ സേവിച്ചുപോരേണ്ടുന്ന സ്വാമിക്ക്, അപ്രിയം = അനിഷ്ടം, ബഹുമതി = വലുതായി വിചാരിക്കൽ. സദാ സേവ്യനായ സ്വാമി ചിലപ്പോൾ അനിഷ്ടം കണ്ടാലും അതു വലുതായിക്കരുതുകയില്ല. അപ്രകാരം = അപ്രിയം കണ്ടാൽ വലുതായി വിചാരിക്കത്തക്കവിധം. സുരന്മാർക്ക് = ദേവന്മാർക്കു

തൽപ്രമാണം വിട്ട ഭൂപാൽ നടന്നതു
 തൽപ്രണാമംകൊണ്ടു പോക്കുവാൻ നോക്കുവിൻ.
 ഭംശിതസ്ഥാനമാനന്മാർ തികഞ്ഞിനി
 തപം ശരണമെന്നു ചൊല്ലുവാൻ ചെല്ലുവിൻ.
 അന്തികേ നിങ്ങളുടൊരുമയില്ലാത്തതു
 രസ്യവും കണ്ടു കടന്നാരസുരകൾ.
 മണ്ടി നാടും വിട്ടു കണ്ടു നമ്മേ നിങ്ങൾ;
 കണ്ടീല ഞാനും സുഖമായിരുന്നനാൾ.
 താഴ്ചയില്ലാത്ത പ്രഭുതപം നമുക്കുണ്ടു;
 കാഴ്ച വരുന്നതു കണ്ണുനീരെപ്പൊഴും,
 വാഴ്ത്തുചീട്ട്യിൽച്ചേർച്ചയായ് ചൊല്ലിനേൻ;
 തീർച്ചചൊല്ലാമിനിക്കേൾക്ക ശതകൃതോ!

കു", ഭൂശീലം=ഭൂസ്ഥലം. ഇപ്രകാരം വരുമ്പോൾ=പ്രഭുവിന്നു അപ്രിയം
 കാണുമ്പോഴെന്നർത്ഥം. അതിസാധുക്കൾ=അത്യന്തം പാവപ്പെട്ടവർ. ഇങ്ങ
 നെയുള്ള പട്ടങ്ങളിൽ സുരന്മാർ സാധുക്കളാണെന്നർത്ഥം. തൽപ്രമാണംവിട്ട്
 =അവനാകുന്ന പ്രമാണം വെടിഞ്ഞു (ശിവനെ പ്രമാണമാക്കാതെ). ഭൂപാൽ
 =ഗർവ്വം നിമിത്തം, നടന്നതു=പ്രവർത്തിച്ചത്, തൽപ്രണാമം=അവന്റെ പ്ര
 ണാമം (നമസ്കാരം). ശിവനെ പ്രമാണമാക്കാതെ നടന്ന അപരാധം ശിവനുമ
 സ്കാരംകൊണ്ടുതന്നെ തീർക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുവിൻ. ഭംശിത.....ന്മാർ=
 ഭംശിതങ്ങളായ (നീക്കപ്പെട്ട) സ്ഥാനമാനങ്ങളോടുകൂടിയവർ (നിങ്ങൾ). തി
 കഞ്ഞു് = പൂർണ്ണമായും, തപം ശരണമെന്നു=നീ തന്നെ രക്ഷിതാവു എന്നു,
 നില്ലാഞ്ഞു=നില്ലാതിരുന്നതിനാൽ, രസ്യം=പഴുത്ത്, ശിവന്റെ അരികിൽ
 നിങ്ങളാരുമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ ആ തഞ്ചം നോക്കി അസുരന്മാർ അവിടെ
 കടന്നുകൂടി. മണ്ടി.....നിങ്ങൾ=നാടുവിട്ടു കാടിയപ്പോൾ നി
 ങ്ങൾ എന്നെ വന്നു കണ്ടു. കണ്ടീല.....ന്നനാൾ=നിങ്ങൾക്കു സുഖമാ
 യിരുന്ന കാലത്തു ഞാനും നിങ്ങളെ കാണുകയുണ്ടായില്ല. താഴ്ചയില്ലാത്ത=കുറ
 വില്ലാത്ത, പ്രഭുതപം=ഈശ്വരതപം, കാഴ്ചവരുന്നതു=കാഴ്ചയായി വരുന്നതു്.
 ഞാൻ ഒട്ടും കുറവില്ലാത്ത പ്രഭു തന്നെയാണ്; പക്ഷെ, ഈ പ്രഭുവിന്നു കാഴ്ച
 യായി വരുന്നതു കണ്ണുനീരാണ്. വല്ല സങ്കടവും വന്നു കരയുന്ന സമയത്തേ
 നിങ്ങൾ എന്നെ കാണാൻ വരാറുള്ളു എന്നു സാരം. വാഴ്ത്തും=വല്ലതും, ഈ
 ച്ചയിൽ=ഈഷ്ടയിൽ, ചേർച്ചയായി=യോജിപ്പായിട്ട്, ശതകൃതോ=ഇന്ദ്രാ!
 ന്നു യോഗം ചെയ്തവനാകയാൽ ഇന്ദ്രൻ ശതകൃതു എന്നു പ്രസിദ്ധനായി (ശത

പല്ലവകോമളയല്ലോ ഫണിശ്ശ്യ;
 തെല്ലമുറങ്ങമാറില്ല ഞാനെന്നുമേ.
 ചെമ്പൻചിടമുടി ശുഭഭഞ്ജനവിധു-
 തുവപ്പതുമലതമ്പർധൂനീജലം
 ശംഭുപദസ്സോടമിവത്തിനാസ്സഭം
 സംഭരിച്ചിട്ടുണ്ടു സമ്പൽപ്രദം നിധി.
 തൽപദമാജ്ജനം പുഷ്പൈസ്സമച്ചനം
 തദ്ഭാവനം ഹൃദി തല്ലേയുറക്കമാം.
 തല്ലേ കിടക്കിലെന്തേപ്പോഴുമിത്തന
 തൽപാദമൂലേ മനസ്സു രമിക്കിലോ.
 ക്ലേശപ്രമാജ്ജനേ ചെന്നു യത്നം ചെയ്തു;
 വാചസ്പതി തവ ഭേശികനല്ലയോ?

=നരഃ; കൃതു=യാഗം). പല്ലവകോമള=തളിരുപാലെ മുദുവായത്, ഫണി
 ശ്യ=ചാമ്പുമെത്ത, തെല്ല.....ന്നുമേ=ശയ്യ സുഖകരമാണെങ്കിലും ഞാൻ
 ഉറങ്ങുക പതിവില്ലെന്നർത്ഥം. ചെമ്പൻചിടമുടി = ചെമ്പിച്ചു ജടക്കെട്ടു,
 ശുഭഭഞ്ജനം.....ജലം=ശുഭത്തുകളായ (ശോഭിക്കുന്ന) പാമ്പു, ചന്ദ്രൻ,
 തുവമലർ, ഗംഗാജലം (ഉമ്പർധൂനി=ഗംഗ)ഇവയോടു കൂടിയതെന്ന് “ചിട
 മുടി”യുടെ വിശേഷണം. ശംഭുപദസ്സോടം = ശിവന്തിരുവടിയുടെ സ്സോടം
 (സ്സോടം=സ്സുടർന്നും, തെളിവോടു കൂടിയ കാഴ്ച). ഇവത്തിനാസ്സഭം=പരമാ
 നന്ദത്തിനു കാരണം. “സംഭരിച്ചിട്ടുണ്ടു”=സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ടു. സമ്പൽപ്രദം=സ
 മ്പത്തു നൽകുന്ന. നിധി=നിക്ഷേപം. ധ്യാനത്തിൽ ശിവന്റെ ദർശനമാകുന്ന
 നിധി ഞാൻ സംഭരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നർത്ഥം. തൽപദമാജ്ജനം=അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 കാൽ കഴുകിക്കൽ. പുഷ്പൈഃ സമച്ചനം=പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂജിക്കൽ.
 തദ്ഭാവനം ഹൃദി=ഹൃദയത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ ധ്യാനിക്കൽ, തല്ലേയുറക്കമാം
 =തല്പത്തിലുള്ള ഉറക്കം, തല്ലേ.....രമിക്കിലോ=എപ്പോഴും
 ശിവപദത്തിൽ മനസ്സു രമിക്കുന്നതായാൽ ഭോമം തല്പത്തിൽ കിടന്നിട്ടെന്തു
 ഫലം? കിടപ്പിന്റെ ഫലമായ ഉറക്കം വരികയില്ലെന്നു സാരം. ക്ലേശപ്രമാ
 ജ്ജനേ=ക്ലേശത്തെ തുടച്ചുകളയുന്നതിൽ (അതിനുവേണ്ടി എന്നർത്ഥം). യത്നം=
 പ്രയത്നം, വാചസ്പതി = ബുദ്ധസ്സതി, തവ = നിന്റെ, ഭേശികൻ= ഗുരു.

മേരുഗുഹയിൽ കിടക്കുന്നു ഞാൻ പരം
 ക്ഷീരാംബുധിപുരേ താരകബാധയാ.
 കണ്ടുകൂടാതോരു ദേശം ദനുജർ
 പണ്ടുപണ്ടായിതു ശങ്കരശാസനാൽ
 യോഗം പിരിയാതെ പോകുകോ വൈകാതെ;
 ചെയ്തു ശിവസേവ പാകവിഭേദന!
 ശ്രീകൈലാസമലപൂക ചെന്നോവരും;
 സാഹസം പൂണ്ടുപോയ് പുകായ് സന്നിധൗ.
 തണ്ടാർശരനെന്തു മിണ്ടാതെ നിന്നതു?
 കൊണ്ടുപോകുന്നുണ്ണി! വിണ്ണോരെയൊക്കെയും.
 സാകമിത്താനുണ്ടു സാഹായ്യകത്തിന്നു
 സാഹസം ചെയ്തിലൊന്നാകാതെയും വരും.
 മൂത്തിതു പാരിലിന്നാത്തിയതുചൊല്ലി
 മൂത്തി കളകിലും കീർത്തി കളയൊലാ.

മേരുഗുഹയിൽ==മഹാമേരുവിന്റെ ഗുഹയിൽ, ക്ഷീരാംബുധിപുരേ=പാലാഴിന
 ഗരത്തിൽ, താരകബാധയാ=താരകന്റെ ബാധനിമിത്തം, കണ്ടു .....
 ശാസനാൽ=ഇതു (മേരുഗുഹ) ശിവന്റെ ശാസനത്താൽ പണ്ടു മുതൽക്കു്
 അസുരന്മാർക്കു കാണാൻ വയ്ക്കാത്ത സ്ഥലമാണു്. യോഗം പിരിയാതെ=
 കൂട്ടം പിരിഞ്ഞു ചിന്നിച്ചിതാതെ, പാകവിഭേദന = ഇന്ദ്ര! ശ്രീകൈ
 ലാസമല = കൈലാസപർവ്വതം, സാഹസം = ആലോചനയില്ലായ്മ, പൂ
 കായ് = ചെല്ലുരുതു്, സന്നിധൗ = സമീപത്തിൽ. എല്ലാവരുംകൂടി
 കൈലാസത്തിലേക്കു പോകവിൻ. അനുവാദം കൂടാതെ സാഹസമായിട്ടു
 തിരുമുമ്പിൽ ചെല്ലരുതു്. തണ്ടാർശരൻ = താമരപ്പൂവമ്പൻ, കാമൻ
 ഉണ്ണി=വത്സ! വിണ്ണോരെ=ദേവന്മാരെ. ദേവന്മാരെ കാമൻ കൊണ്ടുപോ
 കണമെന്നു പറഞ്ഞതിൽനിന്നു പ്രസ്തുതകാഹ്വത്തിൽ കാമന്നു പ്രാധാന്യമുണ്ടെന്നു
 ശിവസന്നിധിയിൽ കാമന്നു പ്രേവശിപ്പാൻ വിരോധമില്ലെന്നും ധ്വനിക്കുന്നു.
 ഇതു “പുഷ്പബാണനോ കടപ്പാൻ തടവില്ല” എന്നു സ്പഷ്ടമായി പറവാൻ പോ
 കുന്നുമുണ്ടു്. സാകം=കൂട, ഞാൻ ..... ത്തിന്നു=സഹായിപ്പാൻ ഞാനുണ്ടു്.
 സാഹ ..... വരും=സാഹസം ചെയ്താൽ കാര്യം ചീത്തയാകയും ചെയ്യും.
 മൂത്തിതു=വലിച്ചു, ആത്തി=ഭൂഃഖം, അതു ചൊല്ലി=അതു വിചാരിച്ചു്. മൂത്തി=
 ശരീരം. ശരീരം കളയേണ്ടിവന്നാൽ കൂടിയും കീർത്തി കളയരുതു്. ശരീരം വേ
 റെയും ഉണ്ടാകും. അകീർത്തിയാകുട്ട നരകമാണു്. ചില കാര്യങ്ങൾക്കു ശരീരം

മുത്തിപോയാൽ മറു മുത്തിയുണ്ടാം; പിന്നെ
 കീർത്തിപൊയ്ക്കോകിലകീർത്തി നരകമാം.
 തൃകതൃനേകൻ കുലത്തിനാപത്തെങ്കിൽ;
 ഗുപ്തമാം ഗ്രാമമെങ്കിൽക്കലം ത്യാജ്യമാം;
 രാജ്യരക്ഷാത്ഥമായ് ത്യാജ്യമാം ഗ്രാമവും;
 രാജ്യവും നോക്കരുതാത്മനാശോദയേ.
 ആത്മാവു ഭേദമെന്നാസ്യമല്ലോ പര-
 മാത്മതത്ത്വം ചെററനുഭവവേദ്യമാം.
 സാധുരക്ഷാത്ഥം ശരീരം വഹാമി ഞാൻ;
 ബോധിക്ക കാര്യം ബുധനാർക്കു സമ്മതം.

കുളയേണ്ടിവരുമെന്നു പറയുന്നു—തൃകതൃൻ = ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടേണ്ടവനാ
 ണ്. ഏകൻ = ഒരുവൻ, കുലത്തിനാപത്തെങ്കിൽ = അവൻ ഗൃഹത്തിന്ന് ആപ
 ത്തായി വരുന്ന പക്ഷം, ഗുപ്തം = രക്ഷിതം, ഗ്രാമം = അനേകം ഗൃഹങ്ങളുള്ള സ്ഥ
 ലം, ത്യാജ്യമാം = ത്യജിക്കപ്പെടേണ്ടതാകും. രാജ്യര.... ഗ്രാമവും = രാജ്യത്തിന്റെ
 രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി ഗ്രാമവും കളയാം. രാജ്യവും..... ദയേ = ആത്മനാശ
 ത്തിന്റെ ഉദയത്തിൽ (വരവിൽ) രാജ്യത്തെയും നോക്കരുത്.

“സർവ്വമുപേക്ഷിച്ചുമാത്മാവേ രക്ഷിക്കേണം
 ഗ്രാമത്തെയുപേക്ഷിച്ചു രാജ്യത്തെ രക്ഷിക്കേണം
 ഗ്രാമത്തെയൊരു ഗൃഹം കളഞ്ഞു രക്ഷിക്കേണം
 ഒരുവൻതന്നെക്കളഞ്ഞൊരിടം രക്ഷിക്കേണം”

എന്നു വിദഗ്ദ്ധവാക്യം. ആത്മരക്ഷയാണു സർവ്വപ്രധാനമെന്നു പറഞ്ഞതിനെ
 തെറ്റിദ്ധരിക്കാതിരിപ്പാൻ വേണ്ടി പറയുന്നു—ആത്മം.....മല്ലോ = ആത്മാ
 വെന്നതു ഭേദമാണെന്നുള്ള ധാരണ ആസ്പദം (അജ്ഞാനം) ആണ്. ഭേദമല്ല
 ആത്മാവെന്നത്ത്. പരം = പിന്നെയോ? ആത്മതത്ത്വം = ആത്മാവിന്റെ
 പരമാത്മം, ചെറു = കുറച്ച്, അനുഭവവേദ്യമാം = അനുഭവംകൊണ്ടറിയേണ്ട
 താണ്. ഭേദത്തിൽനിന്നു കവിഞ്ഞു് അനുഭവജ്ഞാനത്തിന്നാശ്രയമായിട്ടുള്ള
 തത്ത്വമാണ് ആത്മാവെന്നു സാരം. സാധുരക്ഷാത്ഥം = സജ്ജനങ്ങളുടെ രക്ഷ
 യ്ക്കുവേണ്ടി, ശരീരം വഹാമി = ഞാൻ ശരീരത്തെ വഹിക്കുന്നു, ബോധിക്ക = അറി
 യുക, കാര്യം.....സമ്മതം = ബുധന്മാർ (വിദഗ്ദ്ധന്മാർ)ക്കു സമ്മതമായിട്ടുള്ളതു ചെ
 യ്യേണ്ടതാണ്. സജ്ജനരക്ഷണത്തിനു വേണ്ടി ഭേദത്തെ വഹിക്കുന്ന ‘ഞാൻ’
 ആണ് ആത്മാവെന്നും, ഭേദം കളഞ്ഞാലാണ് സാധുരക്ഷണം സംഭ്യമാവുക
 എന്നു വന്നാൽ ഭേദത്തെ ഉപേക്ഷിക്കണമെന്നും സാരം.

ശിവന്നു കാമം ജനിപ്പിക്കുകയാണ് കാമദേവന്റെ കർത്തവ്യമെന്നു പറയുന്നു. സ്രീപു.സ....ത്തിന് = സ്രീപുരുഷന്മാരുടെ സംയോജനത്തിന്. ആളാം = ആളായ, ഏവൻ സഹായൻ = ആരാണ് തുണ? മധുമാധവൗ ജ്ഞേ = മധു മാധവം എന്ന രണ്ടു മാസങ്ങളെ (വസന്തത്തെ) കൂടാതെ. വസന്തമൊഴികെ ആരും നിനക്കു തുണ ചേരുന്നതും. തപക്രമം = നിന്റെ പ്രപഞ്ചി (സ്രീപു.സസമ്മേളനം), അഹോ = ആശ്ചര്യം, സക്രമം = നല്ല ക്രമം, ധമം. കാമകരമായ സ്രീപുരുഷമേളനം ഇപ്പോൾ ധമകരമായൊന്നു എന്നതും. എങ്ങനെയെങ്കിൽ — നില്ക്കും.....വരേ = മഹേശൻ നിനക്കു വശത്തിൽ നിൽക്കുമെങ്കിൽ. ഒന്മ = ചേർച്ച, ചേർന്നത്. ഉണ്ണീ എന്നു സംബോധന. ബ്രഹ്മണമിന്ദ്രനം = ബ്രഹ്മാവും ദേവേന്ദ്രനും, ജീവൻ = ബ്രഹ്മസ്ഥി. തമ്മിൽ....
.....ഭവതീ = ജാൽപതികളായ ഭവതിമാർ (ശിവനും ശക്തിയും) തമ്മിൽ പിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. നമ്മെ .... ദ്രുതം = ഈ മഹേശന്റെ ഉദ്യമം നമ്മെച്ചുതിക്കുന്നതിനാണ്. ജന്മം ... .. വരാസ്തിലോ = അവക്കു സമ്മിശ്രഭാവം (സംയുക്താവസ്ഥ) വരാതിരിക്കിൽ നമുക്ക് ഈ ജന്മം കണ്ണും കാതുമില്ലാത്തതാകും, നിഷ്പലമാകുമെന്നതും. അതിനാൽ അവരെ അവശ്യം സംയോജിപ്പിക്കണമെന്നു സാരം. മന്മഥ .....നെങ്കിലും = കാത്തുനോക്കിയാൽ ഇന്നെങ്കിലും

നാളെ വേണ്ടുന്നതിന്നിന്നെങ്കിലുത്തമം;
 കാലമാവോളവും പാക്കാമശക്തിയിൽ.
 കോലിട്ടന്നാകിലോ തോലിവന്നാലാകാ;
 കാലൊടിഞ്ഞിട്ടും പിടിക്കണമണ്ണാനെ.
 പാശുവെന്നാരവനെപ്പറവു, പാരി-
 ലംഗഭംഗം മാനഭംഗമെന്നല്ലയോ?
 ദൈതേയകൂരിരുപ്പാതിരാവിൽ ചുരു-
 നാതിരനാഭവന്നു ജാതൻ മഹേശ്വരൻ
 കാത്തികനാൾ പിറന്നോരു കമനിയിൽ
 കാത്തിയാക്കുന്ദിപ്പൊളം സേവ്യതാം.
 അത്തൽ മതി; മതി ചിത്തപരിഭ്രമം;
 കൃത്യങ്ങൾ ചെയ്യിലോ സിദ്ധമാമിഷ്ടവും.

ഈ കർമ്മത്തിനു കാര്യം അല്ലാതെ മറ്റാറാണധികാരി? നാളെ..... .. ത്തമം==
 നാളെ ചെയ്യേണ്ടതിന്ന് ഇന്നുതന്നെ ശ്രമം തുടങ്ങിയാൽ ഉത്തമമായി കാല
 വിളംബം വരുത്തരുതെന്നർത്ഥം. കാല .....ശക്തിയിൽ==അശക്തിയുണ്ടെ
 ങ്കിൽ ആ പുനീടത്തോളം കാലം താമസിക്കാം. കോലിട്ട്.....ലാകാ==കാ
 യ്ത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്ന പക്ഷം (കോലിട്ടന്നാകിലോ) തോലി അതായതു തോലു
 വരരുത്. “കാലൊടിഞ്ഞിട്ടും പിടിക്കണമണ്ണാനെ” എന്നതു ലോകോക്തി.
 (അണ്ണാൻ=അണ്ണാരക്കൊട്ടൻ). പാശു=കാൽമുടന്തൻ. ആ പാശുമത്തിൽ
 കാലൊടിഞ്ഞുവന്നു ആരും മുടന്തെന്നു പറയുകയില്ല. അംഗ.....ല്ലയോ==
 മാനഭംഗമാണ് അംഗഭംഗം. ശിവനെ വശീകരിക്കുവാനുള്ള ശ്രമത്തിൽ അപ
 ജയം വന്നാലും അതു സാരമാക്കാനില്ലെന്നു താൽപര്യം. ദൈതേയ.....
 ചുരുന്=ദൈത്യന്മാരാകുന്ന കൂരിരുട്ടുള്ള രാത്രിയിൽ ചന്ദ്രനായവൻ, ദൈത്യന്മാ
 രെ നശിപ്പിക്കുന്നവൻ. ആതിര.....തൻ=തിരുവാതിരനാളിൽ ജനിച്ചവൻ.
 ശിവന്റെ ജന്മനക്ഷത്രം തിരുവാതിരയാണ്. മഹേശ്വരൻ=ശിവൻ (സേവ്യ
 താം എന്നതിന്റെ കർമ്മം.) കാത്തിക.....പ്പൊളം=കാത്തികനാൾ പിറ
 ന്ന സ്രീയിൽ അതായതു കാത്യായനിയിൽ (കാത്യായനിയുടെ ജനനം കാത്തി
 കനാളിലാകുന്നു) കാത്തികേയൻ-സുബ്രഹ്മണ്യൻ-ആകുന്ന അശ്വൻ-സൂര്യൻ. ഉ
 ദിക്കുന്നതുവരെ. ശിവനു പാർവ്വതിയിൽ സുബ്രഹ്മണ്യൻ ജനിക്കുന്നതുവരെ എന്ന
 ത്തം. സേവ്യതാം=സേവിക്കപ്പെടണം (കർമ്മണിക്രിയ). ചിത്തപരിഭ്രമം=മനശ്ചാ
 ബലം, കൃത്യങ്ങൾ=കർത്തവ്യങ്ങൾ, ഇഷ്ടം=ഇച്ഛിച്ചു കാര്യം, യാതൊരടത്തും==

യാതൊരേടത്തും തുണയുണ്ടു നിങ്ങളുടെ
സാരം ബ്രഹ്മം ഞാനാമിച്ഛമെന്നി.
നിങ്ങളും സേവികിൽ ഞങ്ങളുടേ മത-
മംഗീകരിക്കുവശ്യം മഹേശ്വരൻ.”

ഈവണ്ണമല്ലാമരുൾ ചെയ്തിരിക്കുവേ
കാർവണ്ണമുണ്ടു മറഞ്ഞു വിരിഞ്ചനം.
പിന്നെയുള്ളോർ പിരിയാതേ നടകൊണ്ടു
ചെന്നു കൈലാസേ ശിവാർച്ചനചേതസാ
നന്നായനഭ്യാനവുണ്ടുനാൾ ചിരാൽ
പൊന്നിടി കിട്ടിയപോലേ ഭരിദുർക്കു
നന്ദീശ്വരൻ ഭാരി നിന്നതു കാണായി
വന്ദിച്ചിരുന്ന വിവശതാശാന്തയേ.

“ചന്ദ്രമുഖപ്രിയ! നന്ദീശ്വര! തവ
വന്ദാമഹേ പദം വന്ദാരകാ വയം.

ഏതു സ്ഥലത്തും, ഇച്ഛമെന്നി=ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ. ബ്രഹ്മവും ഞാനും ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ ഏല്ലാ സ്ഥലത്തും നിങ്ങളെ സഹായിക്കും. മതം=അഭിഷ്ടം, അംഗീകരിക്കും=സംഗീകരിക്കും, അവശ്യം=തീർച്ചയായും. സാരം സ്പഷ്ടം.

ദേവന്മാർ കൈലാസത്തിൽ ചെന്നു ശിവനെ സേവിക്കുന്നു. ഒരിക്കൽ അവർ നന്ദികേശ്വരനെ കാണുന്നു. കാർവണ്ണൻ=വിഷ്ണു, വിരിഞ്ചൻ=ബ്രഹ്മാവു, പിന്നെയുള്ളോർ=ശിഷ്യമുള്ളവർ. കൈലാസം=കൈലാസത്തിൽ, ശിവാർച്ചനം=ശിവപൂജ, അനുഗ്രഹം=ഗ്രഹം, ചിരാൽ=വളരെക്കാലമായിട്ടു, പൊന്നിടി=സ്ഫുർന്നിഷ്ടം, നന്ദീശ്വരൻ=ശിവന്റെ ഭൃതഗണങ്ങളിൽ മുഖ്യനായ നന്ദികേശ്വരൻ. ഭാരി=ഗോപുരഭാരത്തിൽ, ദേവകൾക്കു നന്ദികേശ്വരനെക്കാണുവാൻ അമയതു ഭരിദുർക്കു നിടി കിട്ടിയതുപോലെയാണെന്ന് ഉപമ. വന്ദിച്ചു=വണങ്ങി, വിവ....ന്തയേ=വിവശതയുടെ ശമനത്തിനായി.

നന്ദികേശ്വരനോടു ദേവന്മാരുടെ വചനം. ചന്ദ്രമുഖപ്രിയ=ശിവനു പ്രിയപ്പെട്ടവനേ! തവ....വയം (വന്ദാരകാ വയം തവ പദം വന്ദാമഹേ) =ദേവകളായ ഞങ്ങൾ നിന്റെ കാൽ വണങ്ങുന്നു.

നാഥനും മൂർത്തി നവമി നീതന്നേഹോ;
 ഭാസജനത്തിന്നു നീതാൻ മഹേശ്വരൻ.
 നേത്രം ചതുർത്ഥം ത്രിണേത്രന്നു നീയല്ലോ;
 നേത്രഭാജാം ശിവസൂത്രാരുണോ ഭവാൻ.
 പാത്രമീത്തങ്ങൾ കൃപാകടാക്ഷത്തിന്നു;
 മൈത്രി ഭവാനുള്ളിൽ ഞങ്ങളിൽ വേണമെ;
 വേത്രിയായ് നീ വാതിൽ കാത്തിരു നില്ക്കയും
 പാർത്തലമെല്ലാം മുടികയും ചേർത്തോ?
 ഈ സ്ഥലത്തിങ്കൽ ഭവാനെന്തൊരു ലാഭം -
 മാർത്തകാരുണ്യപുണ്യം ജനമെന്നിയേ?
 ഓർത്താലൊട്ടു ഭാഗത്തൊരാർത്തിയുണ്ടെങ്ങൾക്കു;
 കാൽതളിർ കണ്ടുണർത്തിപ്പാൻ കഴിവരാ.

നാഥനും=ശിവനും, മൂർത്തി നവമി=ഭവതാമത്തെ മൂർത്തി, നീതാൻ=നീതന്നെയാണു്. ശിവനും എട്ടു മൂർത്തികൾ പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഭവതാമത്തെ മൂർത്തി നീയാണു്. ഏറ്റവും വിശ്വസ്തനാണു് നീ എന്നു ധ്വനിക്കുന്നു. ഭാസജനത്തിന്നു.....ശ്വരൻ=ഭാസന്മാരായ ആളുകൾക്കു നീ തന്നെയാണു് ഈശ്വരൻ. നേത്രം....ത്രിണേത്രന്നു=മുക്കുണ്ണന്നു നാലാമത്തെ കണ്ണാണു നീ. നേത്രഭാജാം=കണ്ണുള്ളവർക്കു്, ശിവ....രുണഃ=ശിവനാകുന്ന സൂത്രന്നു അരുണനാണു്. ശിവനെ ഇഷ്ടംപോലെ വ്യാപരിപ്പിക്കുവാൻ നിനക്കു കഴിവുണ്ടെന്നു ഭാവം. അരുണൻ സൂത്രന്നു സാരഥിയുണ്ടല്ലോ. പാത്രം.....ത്തിന്നു=ഞങ്ങൾ അങ്ങയുടെ കൃപാകടാക്ഷത്തിന്നു പാത്രം (അർഹർ) ആണു്. മൈത്രി=സ്നേഹം. അങ്ങയ്ക്കു ഞങ്ങളുടെ പേരിൽ സ്നേഹമുണ്ടാകുന്നു. വേത്രി=ചുരക്കോല്ക്കരൻ, ദ്വാരപാലൻ. പാർത്തലം=ലോകം. നീ ഇവിടെ ദ്വാരപാലനായി നില്ക്കു ലോകം നശിച്ചു പോകുന്നതു യുക്തമല്ല. ആർത്തകാ.....ജനം=ആർത്തന്മാരിലുള്ള കാരുണ്യമാകുന്ന പുണ്യത്തിന്റെ ആജ്ഞ (സന്വാദനം). എന്നിയേ=കൂടാതെ. ആർത്തന്മാരിൽ കനിവു കാണിക്കുകയെന്ന സൂക്തം സന്വാദിക്കുകയല്ലാതെ എന്തൊരു ലാഭമാണു് അങ്ങയ്ക്കിവിടെ കിട്ടാനുള്ളതു്? ഓർത്താ.....രാർത്തി=ആലോചിച്ചാൽ അവസാനിക്കാത്തതായ സങ്കടം ഉണ്ടെങ്ങൾക്കു=ഞങ്ങൾക്കുണ്ടു്, കഴി വരാ=കഴിവു

പേർത്തതു സാധിച്ചൊഴിഞ്ഞൊഴിയാ ഞങ്ങൾ;
 മാത്രം മനസ്സിൽ ഭവാനതു വേണമേ.
 ശാസ്ത്രം പഠിച്ചീല യോഗികൾക്കെങ്കിലും
 നേത്രകോണം വരുത്തേണമേ ഞങ്ങളിൽ.
 ഖണ്ഡേന്ദുശേഖരകാരുണ്യപൂരണ
 പണ്ടേ നദീമാതൃകം ജഗത്തൊക്കെയും.
 കണ്ടാലുമിന്നിഹ വന്നോരു ഭുജിക്ക -
 മുണ്ടു വാഴുന്നവരുണ്ടോ ജഗത്തുതേ?
 ഉന്നതഭേദോപകാരിയാം വാരി പോയ്
 ചെന്നു ചാടി സുഖം നീചഭേദം കഥം?

വരില്ല. ശിവനെക്കണ്ടു സങ്കടമുണർത്തിപ്പാൻ സാധിക്കുന്നില്ല. പേർത്തു് = ഇനിയും, സാധിച്ചൊഴിഞ്ഞു് = സാധിച്ചാലല്ലാതെ, ഒഴിയാ = ഒഴിഞ്ഞുപോകയില്ല, മാത്രം..... ണമേ = അതു കുറച്ചെങ്കിലും അങ്ങനെ വിചാരിക്കണം (മാത്രം = അല്പം, അല്പമാത്രം). ശാസ്ത്രം പഠിച്ചീല = ശാസ്ത്രം പറഞ്ഞു കൊടുക്കുക കഴിഞ്ഞില്ല. യോഗികൾക്കു് = മുനിമാക്കു്, നേത്രകോണം = നേത്രാഗ്രം. യോഗികൾക്കു് ശാസ്ത്രം ഗ്രഹിച്ചിട്ടു് കഴിഞ്ഞില്ലെങ്കിലും ഞങ്ങളിൽ തുക്കണ്ണൊന്നു പതിപ്പിക്കേണമെന്നർത്ഥം.

“കുന്നത്തു സന്ദേശങ്ങൾ സമസ്തശാസ്ത്രത്തിലും -
 മൂന്നാലു മവർക്കു മാനന്തർമ്മമകിളുകാ”

എന്നു മുൻപു പറഞ്ഞതിവിടെ സ്മരണീയമാകുന്നു. തങ്ങൾക്കുള്ള സങ്കടത്തെ വിവരിക്കുന്നു—ഖണ്ഡേന്ദുശേഖരം .. .. . പൂരണം = ഖണ്ഡേന്ദു (അർദ്ധചന്ദ്രൻ) ശിരോലങ്കാരമായിട്ടുള്ളവന്റെ-ശിഖന്റെ-കാരുണ്യമാകുന്ന പൂരം-ജലസമൃദ്ധം-കൊണ്ടു. നദീമാതൃകം = നദിയാകുന്ന മാതാവോടു കൂടിയതു് (നദീജലത്താൽ വിളഞ്ഞ നെല്ലുകൊണ്ടു് സംരക്ഷിക്കപ്പെടുന്നതു്), ജഗത്തു് = ലോകം. പണ്ടു ലോകമെല്ലാം ശിഖന്റെ കാരുണ്യംകൊണ്ടു് ഏറ്റവും സുഭിക്ഷമുള്ളതായിരുന്നു. കണ്ടാലും..... ഭുജിക്കും = ഇന്ന് ഈ ലോകത്തിൽ വന്നിട്ടുള്ള ഭുജിക്കും നോക്കുക. ഉണ്ടു വാഴു്..... തുതേ = ഭക്ഷണം കഴിച്ചു ജീവിക്കുന്നവർ മൂന്നു ലോകത്തിലും ഉണ്ടോ? ഇല്ലെന്നർത്ഥം. ഉന്നത .. .. . വാരി = ഉയർന്ന ഭേദത്തിന്നുപകരിക്കുന്ന വെള്ളം. സുഖം = എളുപ്പത്തിൽ, നീചഭേദം = താഴ്ന്ന ഭേദത്തിൽ, കഥം = എങ്ങനെ? ഉയർന്ന ലോകത്തിൽ വസിക്കുന്നവരായ ഞങ്ങൾക്കു പകരിക്കേണ്ടതായ ഭഗവൽകൃപ അധോലോകവാസികളായ അസുരന്മാരിൽ

ക്ഷേത്രമുഴുതു കൃഷിക്കു തരംകെട്ടു
പാത്തിരിക്കുന്നു മദനൻ കൃഷീപലൻ.
വാസ്തവം ചെറുണത്തേണമവസരേ,
പ്രാസ്ഥനല്ലോ നീ ജഗത്സു പാമിമന്ദിരേ”

എന്നിവണ്ണം ഞങ്ങൾ ചൊന്ന മൊഴി കേട്ടു
നന്ദി നിനച്ചു നിന്നൊന്നു ചൊന്നാൻ തദാ.
“നിൽപ്പിൻ നികടേ; പരിഭ്രമമെന്തിന?
നിഷ്പചമെന്നോടു ജപ്തിതമീദൃശം.
അപ്രതീകാരമായൊന്നില്ലധീശനോ;
വിപ്രതീസാരമിന്നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടതും.

പതിച്ചതെങ്ങനെ എന്നു ഭാവാ. ക്ഷേത്രം=നിലം, തരംകെട്ടു=തരമാകാതെ, മദനൻ=കാമൻ, കൃഷീപലൻ=കൃഷിക്കാരൻ. കാമനാകുന്ന കഷ്ടൻ ശിവശക്തിസമ്മേളനമാകുന്ന കൃഷിക്കു ക്ഷേത്രം തെയ്യറാക്കി ഭവൽകൃപയാകുന്ന ജലത്തിനുവേണ്ടി കാത്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുവെന്നു സാരം. വാസ്തവം .....സരേ = ഈ വസ്തുത അവസരത്തിൽ (സമയം നോക്കി) അല്പം ഉണർത്തിക്കണം. പ്രാസ്ഥനം=പ്രാരംഭം, ജഗത്സു പാമിമന്ദിരേ=ജഗത്സു പാമിയുടെ-ലോകേശ്വരന്റെ-ഗൃഹത്തിൽ.

നന്ദികേശ്വരൻ മറുപടി പറയുന്നു. എന്നിവ ..... കേട്ടു — ഇതിൽ ഞങ്ങൾ എന്നു ചൊല്ലാൽ ഭവന്മാർ, നന്ദി=നന്ദികേശ്വരൻ, നിനച്ചു = ആലോചിച്ചു. നന്ദികേശ്വരൻ അല്പം ആലോചിച്ചു മറുപടി പറഞ്ഞു. നികടേ=സമീപത്തിൽ, നിഷ്പച ..... മിദൃശം = എന്നോടു ഇപ്രകാരമുള്ള ജപനം വെറുതെയാണ്. (ജപിതം = ജപനം). അപ്ര ..... ധീശനോ = അധീശൻ (സ്വാമിക്ക്) അപ്രതീകാരമായി (പ്രതിവിധിചെയ്യാനില്ലാത്തതായി) ഒന്നുമില്ല. ഏതു സങ്കടത്തിനും പരിഹാരം ചെയ്യാൻ അവിടേയ്ക്കു സാധിക്കുമെന്നർത്ഥം. വിപ്രതീസാരം=പശ്ചാത്താപം. “പശ്ചാത്താപോന്മുഖം വിപ്രതീസാര ഇത്യപി” എന്നമരം. പശ്ചാത്താപമാണു നിങ്ങൾക്കു വേണ്ടത് എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഭവന്മാരുടെ പ്രവൃത്തിദോഷം തന്നെയാണ് അവരുടെ സങ്കടത്തിനു ഹേതു എന്നു ധ്വനിക്കുന്നു. മന്ദരം....

മതഭരം മരൊന്തു വേണ്ടു വിശേഷിച്ചു;
 ചിൽപതിസേവയ്ക്കു വസരം ചൊല്ലുവൻ.
 പുഷ്പബാണനോ കടപ്പാൻ തടവില്ല
 നില്പതെന്തേ പുറത്തെന്നുടേ ഭോഷമോ?
 ചൊറങ്ങുവസരം കണ്ടാലുണർത്തിച്ചു
 മറുളളവരെ ഞാനേറു കടത്തുവൻ.
 കാവലായ് വാതുക്കൽ നിൽക്കുന്നവനൊടെ-
 ന്നാവലാതിപ്രകാരം പറഞ്ഞീടുന്നു!”

ശങ്കരകീങ്കരവാക്കു കേട്ടിങ്ങനേ
 ശങ്കിച്ചു തത്രൈവ ഞങ്ങൾ നിൽക്കുവിയെ
 ശങ്കാവിഹീനനായ് തൻകാമിനിയോടു-
 മംഗജൻ വില്ലമായങ്ങു കടന്നുപോയ്.
 “സാഹസം ചെയ്തൊരാ കാന്ത! നീ” യെന്നവൾ;
 “സാഹസമല്ലിതെൻ കായ്” എന്നൊമ്പൻ.

.....ഷിച്ചു=എന്റെ ഭാരം വേറെയെന്താണ്? ചിൽപതിസേവയ്ക്കു=
 ചിൽപതിയുടെ (ശിവന്റെ) സേവയ്ക്കു, അവസരം=സമയം. തിരുമുമ്പിൽ
 ചെന്നു സേവിപ്പാനുള്ള സമയം പറഞ്ഞു തരികയല്ലാതെ മരൊന്തു ഭാരവും
 എനിക്കില്ലെന്നതും. പുഷ്പ ... ..വില്ല=കാമദേവനാകട്ടെ എപ്പോഴും അക-
 ത്തു കടക്കാവുന്നതാണ്, നില്പു ... ..ഷമോ=കാമൻ പുറത്തു നില്ക്കുന്നത്
 എന്റെ കുറ്റമാണോ? ചൊറ ... ..കടത്തുവൻ=കുറച്ചുവസരം
 കണ്ടാൽ മറുളളവരെ വഴിയെ കടത്താം (ഏറു കടത്തുക=പിന്നാലെ കട-
 ത്തുക). ആവലാതിപ്രകാരം=സങ്കടസ്വഭാവം. കാവല്ക്കാരനോടു് ആവലാതി
 പറഞ്ഞിട്ടു കായ്മില്ല.

കാമദേവൻ ഭാര്യയോടുകൂടി അകത്തു കടന്നു ദക്ഷിണാമു-
 ത്തിയായ ശിവനെ കാണുന്നു. ശങ്കരകീങ്കരവാക്കു=നന്ദികേശപരന്റെ
 വാക്ക്, ശങ്കിച്ചു=സംശയിച്ചു, തത്രൈവ=അവിടെത്തന്നെ, നില്ക്കും വിധൗ=
 നില്ക്കുമ്പോൾ, ശങ്കാവിഹീനനായ്=ശങ്കയില്ലാത്തവനായി, തൻകാമിനിയോ-
 ടും=തന്റെ ഭാര്യയോടുകൂടി, അംഗജൻ=കാമൻ, വില്ലമായ്=വില്ലമേന്തി.
 സാഹ ... ..ന്നവൾ=ഭർത്താവ! സാഹസം ചെയ്യരുതെ എന്നു കാമന്റെ
 പത്നി പറഞ്ഞു. സാഹ ... ..മ്പൻ=ഇതു സാഹസമല്ലാ എന്റെ കായ്

സ്രാഗ്രോധമൂലേ സനകാദികളോടും
തെക്കനോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദേവന്റെ

മിക്തമന്തികേ ചുക്ക വലത്തു ചെ-
ന്നാഗ്ര സമീപത്തു കണ്ടു തദ്രൂപവും.

പിംഗജടാഭരം തിങ്കൾശകലവു-
മങ്കിമിഴിയും ഭുജംഗക്കഴയിണ

രാപ്പകൽമൂലമാമീക്ഷണയുഗവും
രൂപകളാചികാദീപ്രയാം നാസയും

ഹൃദ്യരത്നാദർശ്യകുപോലങ്ങൾ
വിദുമകാന്തിവിശിഷ്ടമോഷ്ടപ്രായം
നീലമാം കണ്ഠവും നാലു തൃക്കൈകളും
ബാലമൃഗദങ്കശൂലചിന്മുദ്രയും

മാണ് എന്നു കാമനം പറഞ്ഞു. സ്രാഗ്രോധമൂലം=വടവൃക്ഷത്തിന്റെ മൂലത്തിൽ.
“സ്രാഗ്രോധോ ബഹുപാദപടഃ” എന്നതരം. സനകാദികളോടും=സനകൻ മുതലാ-
യ മൂന്നിമാരോടുകൂടി. തെക്ക..... ദേവന്റെ=ദക്ഷിണാമുന്തിയുടെ, മി-
ക്തമന്തികേ = ഏകദേശം അടുത്തു്, അഗ്ര = മുമ്പിൽ, തദ്രൂപം = ആ ദേവന്റെ
രൂപം. കാമദേവൻ ഭാര്യ വിലക്കിയതു വകവെക്കാതെ അടുത്തു ചെന്ന ദക്ഷി-
ണാമുന്തിയെക്കണ്ടു എന്നതരം.

ദക്ഷിണാമുന്തിയുടെ കേശാഭിപാദാന്തവണ്ണന. പിംഗജ-
ടാഭരം = പിംഗമായ (ചെമ്പിച്ച) ജടക്കെട്ടു്, തിങ്കൾശകലം = ചന്ദ്രക്കല, അങ്കി-
മിഴി = തീക്കണ്ണു് (അങ്കി = അഗ്നി). ഭുജംഗക്കഴയിണ = രണ്ടു സപ്തകണ്ഡല-
ങ്ങൾ (കഴ = കണ്ഡലം, കാതു്). രാപ്പ.....യുഗം = രാപ്പകലുകൾക്കു മൂല-
മായ അതായതു സൂര്യനും ചന്ദ്രനുമായ രണ്ടു കണ്ണുകൾ. രൂപ ..... നാസ
= രൂപം (വെള്ളി) കൊണ്ടുള്ള കളാചിക (കാളാഞ്ചി?) പോലെ ഭീപ്ര (ഉജ്ജ്വല)
യായ മൂക്കു്. ഹൃദ്യ ..... ലങ്ങൾ = ഹൃദ്യങ്ങളായിരിക്കുന്ന രത്നങ്ങളാദികളോ-
ടു തുല്യങ്ങളായ കവിളുകൾ. വിദുമകാന്തിവിശിഷ്ടം = വിദുമ (പവിഴം)
ത്തിന്റെ കാന്തികൊണ്ടു വിശിഷ്ടമായ അതായതു പവിഴനിറമായ. ഓഷ്ടപ്ര-
യം = രണ്ടു ചുണ്ടുകൾ, നീലമാം കണ്ഠം = നീലനിറമായ കഴുത്തു്. ബാല.....
.....ന്മുദ്ര = ബാലമൃഗം (മാൻകുട്ടി) ടങ്കം (മഴ) ശൂലം ചിന്മുദ്ര (ജ്ഞാനമുദ്ര) എന്നി

മാലാഭസിതസമ്മേളിതം മാർപ്പിടം
 ചേലയായ്ച്ചേർത്ത ശാർദ്ദൂലചർമ്മാഭയം
 നാഗഭോഗോൽക്രാഷ്ടയോഗപട്ടോജ്ജ്വലം
 യോഗാസനംപൂണ്ടിരിപ്പഗാംഭീര്യവും
 സൗന്ദര്യസൗഭാഗ്യമാധുര്യയൈർത്യാദി-
 സന്ദോഹസങ്കേതമന്ദിരം ശങ്കരം
 ചന്ദ്രധവളം സനന്ദാദിസേവിത-
 മന്തികേ ദക്ഷിണാമുർത്തിയെക്കണ്ടവൻ
 കർത്തവ്യമൂഢനായിത്തീരിനേരമ-
 ണ്ണത്തൽ പൂണ്ടാൻ പുനരുത്തമഭക്തിമാൻ.

പ്രഥമപീതലേ നമസ്തേ തൊഴുതു നി-
 ന്നത്യുത്സുകം കണ്ടൊരത്യുത്സാഹകൃതിം

വ. ഇവ നാലു തൂക്കുകളിലെ ആയുധങ്ങൾ. മാലാ..... .ളിതം=മാലകൾ, ഭസിതം (ഭംഗം) ഇവയോടികലർന്നു. മാർപ്പിടം=മാറിടം. ചേലയായ്ച്ചേർത്ത.... . . . . .ർമ്മാഭം=വസ്ത്രമായിലുരിച്ച ശാർദ്ദൂലചർമ്മത്തിന്റെ (പുലിത്തോലിന്റെ) രോഗം. നാഗ..... . . . . .ഗാംഭീര്യം=നാഗഭോഗ (സപ്തശരീരം) തേക്കൾ ഉൽക്രാഷ്ടമായ (എന്നുവെച്ചാൽ അതിലധികം മാർദ്ദവമുള്ള) യോഗപട്ടം (യോഗപടം) കൊണ്ടുള്ളപലമായ യോഗാസനത്തെ അവലംബിച്ചിട്ടുള്ള ഇരിപ്പിന്റെ ഗാംഭീര്യം. ഇവയെല്ലാംകൊണ്ട്. സൗന്ദര്യ..... . . . . .മന്ദിരം=സൗന്ദര്യം, സൗഭാഗ്യം, മാധുര്യം, ധൈര്യം മുതലായവയുടെ സന്ദോഹ (സമൂഹം)ത്തിന്നു സങ്കേതഗുഹമായ. ചന്ദ്രധവളം=ചന്ദ്രനെപ്പോലെ ധാമ്യമുള്ളവനായ. സനന്ദാദിസേവിതം=സനന്ദാദികളാൽ സേവിക്കപ്പെട്ട. ഇവയെല്ലാം ദക്ഷിണാമുർത്തിയുടെ വിശേഷണങ്ങൾ. സാരം സ്പഷ്ടം.

കാമദേവന്റെ ശരപ്രയോഗം. ഇപ്രകാരമെല്ലാമിരിക്കുന്ന ദക്ഷിണാമുർത്തിയെ അടുക്കൽ (അന്തികേ) കണ്ട്. അവൻ=കാമൻ. കർത്തവ്യമൂഢനായ്=കർത്തവ്യത്തിൽ മൂഢൻ, അതായത് എന്തു ചെയ്യണമെന്നറിയാത്തവനായിട്ട്. അത്തൽപൂണ്ടാൻ=ദുഃഖിച്ചു. പുനഃ=പിന്നെ. ഉത്തമഭക്തിമാൻ=ഉത്തമമായ ഭക്തിയോടുകൂടിയവനായിട്ട്. പ്രഥമപീതലേ=ഭൂമിയിൽ. നമസ്തേ=നമസ്കരിച്ചിട്ട്. 'അത്യുത്സുകം (ക്രി. വി.)=ഏറ്റവും ഔത്സുക്യത്തോടെ. കണ്ടൊ....കൃതിം=

ചിത്തത്തിലാക്കിയക്ഷിപേയമാമീല
 രാദാക്ഷമാലികാം കൈത്താരിലുദപാഹൻ
 മൃത്യുഞ്ജയമന്ത്രരദസൂക്താദിയം
 ഭദ്രനാമങ്ങളും ഭക്ത്യാ ജപിച്ചുടൻ
 ബുദ്ധ്യോ വിചാരിച്ചു കൃത്യം വിനിശ്ചിത്യ
 പുത്തൻകരിമ്പുവിൽ കുത്തിക്കഴിയുവേ
 സുസ്ഥിരമായ്ക്കലച്ചുതുന്തമുദ്യതം
 ഹൃദ്യം ചെറുത്തൊന്നൊലിയിട്ടൊരുവെട്ടു
 നൽത്താർശരമൊന്നൊടുത്തു പടുതപമോ-
 ടത്ര തൊടുത്തഭിമന്ത്രിച്ചു മന്ത്രവും.
 “ശ്രീപുരുഷോത്തമശ്രീപുത്രനേഷ ഞാൻ
 കാപുരുഷാലപനി സഞ്ചരിച്ചിടിലും
 ശ്രീപുരുഷഭവപഥമേകനകമ്ബി
 നൈപുണം മേ തന്നാതീശപരനൈങ്കിലോ

ആ കണ്ട അത്യാശ്ചയ്ക്കുവിഗ്രഹനെ. ചിത്തത്തിലാക്കി=മനസ്സിലാക്കി, ധ്യാനിച്ചു.
 അക്ഷിപേയം=രണ്ടു കണ്ണുകളെ. ആമീല=കുറഞ്ഞൊന്നു ചീന്തി രാദാക്ഷമാലി
 കാം=രാദാക്ഷമാലയെ. ഉദപാഹൻ=ഏടുത്തുകൊണ്ടു്. മൃത്യു...ദിയം=മൃത്യു
 ജ്ഞയമന്ത്രം, ശ്രീരദസൂക്തം (ഇവ ആയുഷ്കരങ്ങളായ വൈദികമന്ത്രങ്ങൾ) മുത
 ലായതും. ഭദ്രനാമങ്ങളും=ശുഭകരങ്ങളായ തിരുനാമങ്ങളും. ഭക്ത്യാ ജപിച്ചു്=
 ഭക്തിയോടെ ചൊല്ലി. ബുദ്ധ്യോ വിചാരിച്ചു്=ബുദ്ധികൊണ്ടാലോചിച്ചു്. കൃ
 ത്യം വിനിശ്ചിത്യ=കർത്തൃത്തെ ഉറച്ചു്. പുത്തൻ .....കലച്ചു്=കരിമ്പുവി
 ല്ല നിലത്തു കുത്തി ഉറപ്പോടെ കഴിയെക്കലച്ചു്. അത്യന്തം ഉദ്യതം=ഏറ്റവും
 ഉദ്യതമായ (പുറപ്പെട്ട). ഹൃദ്യം=ഹൃദയത്തിന്നു പ്രിയമായ. ഇവ രണ്ടും ചെറു
 തൊന്നൊലിയുടെ വിശേഷണങ്ങൾ. ഒരുവെട്ടു്=ഒരുങ്ങി. നൽത്താർ .....
 ടത്തു്=നല്ലതായ ഒരു പൂവുവെട്ടു്. പടുതപമോടു്=സാമർത്ഥ്യത്തോടെ. അ
 ത്ര=ഇതിൽ (കരിമ്പുവില്ലിൽ). തൊടുത്തു്=ചേർത്തു്. അഭി....ന്ത്രവും=മന്ത്രവും ജ
 പിച്ചു. “ശ്രീ പുരുഷോത്തമ”എന്നു തുടങ്ങി ആറു പാദങ്ങൾ അസ്രും അയയ്ക്കുമ്പോ
 ഴത്തെ കാമഭവന്റെ വാക്യം. ശ്രീ പുരു .....ഷ ഞാൻ=ശ്രീ പുരുഷോത്തമന്റെ
 (വിഷ്ണുവിന്റെ) പുത്രനായ ഈ ഞാൻ. കാപു....ടി.ലും=കാപുരുഷന്മാരുടെ (കു
 ത്സിതപുരുഷന്മാരുടെ) മാർഗ്ഗത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചാൽ കൂടിയും. സപാമിയുടെ മേൽ
 ശരഃ പ്രയോഗിക്കുന്നതാണിവിടെ കുത്സിതകർമ്മം. ശ്രീപു.....മ്ബി=

രൂപലാവണ്യമേരുന്നോരു നാരിയിൽ
 ചാപലം പൂണ്ടു രമിക്കേണമീശനും”
 എന്നു മൊഴിയും പറഞ്ഞു വലിച്ചു ഞാൻ
 കണ്ണാന്തമാനീയ മുക്തവാൻ സായകം.
 മന്ദേതരമതു ചെന്നു തിരുമാറി-
 ലമ്പനശൃംഗാരസാരം മഹാശരം
 ഉന്നം പിഴയാതെത്തന്നേ രസധാതു
 ഭിന്നമാക്കാതേ കടന്നു പുകു ഹൃദി.

മുനിലിരുന്ന സനകാദികളിലു-
 മെന്നേ പിശാചുണ്ടുളയെന്നാരിർഷ്യയാൽ.
 അന്യായമെന്നു തോന്നിച്ചു തപസ്വയെ-
 പിണ്യാകമെന്നു തോന്നിച്ചിതഭൈതവും.

സ്രീപുരുഷോത്തമ ഭഗവദ്ഭജനം (ഇണചർക്കൽ) എന്ന കഥത്തിൽ. നൈ
 പുനം = നിപുനത. മേ = മുന്നിൽ. തന്ന ..... ലോ = ഇശ്വരനാണു തന്ന
 തെങ്കിൽ. രൂപ ..... റിയിൽ = രൂപസൗന്ദര്യമധികമുള്ള ഒരു സ്രീയിൽ.
 ചാപലം പൂണ്ടു = പ്രമാണവശ്യാ കലാൻ. രമി ..... ശനും = ഇശ്വരൻ
 കൂടിയും രമിക്കണം. ഇശ്വരഭജനമായ അധികാരം നടത്തുന്നതിൽ സ്വകർമ്മ
 ഭോജം പ്രതിബന്ധമാവരുതെന്നു സാരം. എന്നു മൊഴിയും പറഞ്ഞു = എന്നി
 ണ്ണെന്ന മൊഴി (പ്രയാഗവാക്യം) ചൊല്ലി. കണ്ണാന്തമാനീയ = ചെവിയുടെ ക
 ടയ്ക്കലോളം കൊണ്ടുവന്നു. മുക്തവാൻ സായകം = ശരത്തെ അയച്ചു. മന്ദേത
 രം = വേഗത്തിൽ. അമ്പുനശൃംഗാരസാരം = അമ്പുനം (പൂണ്ണം) ആയ ശൃംഗാര
 ത്തിന്റെ സാരം (സത്ത്) ആയിരിക്കുന്നു. മഹാശരം = മഹാസ്രം. ഉന്നം = ല
 ക്ഷ്യം. രസധാതു = സപ്തധാതുക്കളിൽ ആദ്യത്തേത് (ഇതു രക്തത്തിന്റെ പുറത്തു
 ഉള്ളതാണ്). ഭിന്നമാക്കാതെ = പിളക്കാതെ, ഭേദം മുറിഞ്ഞു രക്തം പുറപ്പെടാ
 ത്ത വിധമെന്നർത്ഥം. ഹൃദി = ഹൃദയത്തിൽ. കാമാസ്രം ദക്ഷിണാമൂർത്തിയുടെ
 ഹൃദയത്തിൽ ചെന്നു തറച്ചുവെന്നർത്ഥം.

ശരംകൊണ്ടുപോരും ഭഗവാനുണ്ടായ അവസ്ഥാഭേദത്തെ
 പറയുന്നു. മുനി ..... രീഷ്യയാൽ = ശാസ്ത്രഗ്രഹണത്തിനുവേണ്ടി തന്റെ മു
 ണിചിരിക്കുന്ന സനകൻ മുതലായ മുനിമാരിൽക്കൂടി മതീ, ഇവരെന്നു പിശാചു
 കൾ (എന്ന പിശാചുണ്ടു) എന്നൊരു വെറുപ്പു തോന്നി. അന്യാ .....
 ..... സ്വയെ = തപസ്വ (തപോനുഷ്ഠാനം) അന്യായമാണെന്നു തോന്നിച്ചു.
 പിണ്യാക ..... തവും = അഭൈതം (ജീവാത്മപരമാത്മാക്കൾ രണ്ടല്ല എന്ന

വന്യാനിവാസം കമന്യാ വിയോഗമെ-
 നന്യാദൃശം ബഹു പിന്നെയും തോന്നിച്ചു.
 പുണ്ണാസ്തപഹം; ഗതാ തനപി വിഹായ മാം;
 പുണ്ണാസ്തി; മാമകം ധൈര്യം മനോഭവഃ
 ഇശശോസ്തപഹം; കപ സാ മൽപ്രാണനായികാ?
 ക്ലേശോസ്തിതാ; ഹന്ത വീതോസ്തി കാന്തയാ!
 സന്യാസി ഞാൻ; ശുഭകന്യാ കപ ലഭ്യതേ?

അഭേജത്താനം) പിണ്ണാകം (പിണ്ണാക്കു്, സാരമില്ലാത്തതു്) ആണെന്നും തോ
 ന്നിച്ചു. വന്യാനിവാസം=വനസമൂഹത്തിലുള്ള പാപ്പു്. കമന്യാവിയോഗം=കമ
 നിയോടുള്ള വിരഹമാണു്, ഭാജ്യാവിയോഗമാണു വനവാസത്തിന്നു കാരണം.
 എന്ന്=എന്നുതോന്നിച്ചു അന്യാദൃശം.....ന്നിച്ചു=അന്യാദൃശം (തന്റെ
 സ്ഥിതിക്കു ചേരാത്തതു്) ആയ പലതും പിന്നെയും തോന്നിച്ചു. അതെന്തെന്നു
 പറയുന്നു. പുണ്ണാസ്തപഹം=ഞാൻ പുണ്ണായി ഭവിക്കുന്നു, സന്യാസിമാർ
 ബ്രഹ്മധ്യാനസമയത്തു പറയുന്ന “പുണ്ണമഃ പുണ്ണമിഹ” ഇത്യാദി ശാന്തിവാക്യ
 ത്തിന്റെ മുദ്രക്കുമാണിതു്. ഗതാ .....മാം (തനപി മാം വിഹായ ഗതാ)=തനപി
 എന്നെ വിട്ടുപോയി, പ്രിയവിരഹം വന്ന കാര്യകന്റെ ചിന്തയാണിതു്. പു
 ണ്ണാസ്തി==ഞാൻ പുണ്ണം (അജ്ഞാനമെല്ലാമകന്നവൻ) ആയ് ഭവിക്കുന്നു, മഹാ
 വാക്യത്തിന്റെ അനുസന്ധാനത്തിൽ സന്യാസി വിചാരിക്കുന്ന “ഭിദ്യതേ ഹ
 ദയഗ്രന്ഥിഃ ചിദ്യന്തേ സർവ്വസംശയഃ” എന്നുമുതലായതിന്റെ സംഗ്രഹമാണിതു.
 മാമകം.....ഭവഃ=എന്റെ ധൈര്യത്തെ കാമൻ അപഹരിച്ചു എന്ന് അർത്ഥം
 വശാൽ കിട്ടുന്നു. ക്രിയാപദത്തെ പറയാതിരുന്നതു തൽക്കാലസംഭ്രമത്തെ
 കാണിക്കുന്നു. ഇതു വിരഹിക്കു ചേൺ വചനമാകുന്നു. ഇശശോസ്തപഹം=
 ഞാൻ ഇശശപരനായ് ഭവിക്കുന്നു, “അഹംബ്രഹ്മാസ്തി” എന്ന മഹാ
 വാക്യത്തിന്റെ അർത്ഥമാണിതു്. കപ സാ .....യികാ (സാ മൽ പ്രാ
 ണനായികാ കപ)=ആ എന്റെ പ്രാണനാഥ എവിടെ? ഇതു വിരഹിയുടെ
 വിചാരം. ക്ലേശോസ്തിതാ=അസ്തിത (അഹംഭാവം, ഞാൻ ബ്രഹ്മത്തിൽ നിന്നു
 ഭിന്നനാണെന്നുള്ള ഭേദബുദ്ധി) ക്ലേശമാണു്. ഇതു സന്യാസിയുടെ വിചാരം.
 ഹന്ത.....യാ (ഹന്ത കാന്തയാ വീതഃ അസ്തി)=കഷ്ടം ഞാൻ കാന്തയോടു വേർ
 പെട്ടവനായ് ഭവിക്കുന്നു. ഇതു വിരഹിയുടെ വിചാരം. സന്യാസി ഞാൻ
 എന്നതു സന്യാസിയുടെ വിചാരം. ശുഭ കന്യാ കപ ലഭ്യതേ = നല്ലവളാ
 യ കന്യക എവിടെ ലഭിക്കപ്പെടുന്നു, ഇതു കാര്യകന്റെ വിചാരം. ഇപ്ര
 കാരം ഒരു സന്യാസിക്കു ചേൺതും ഒരു വിരഹിക്കു യോജിച്ചതുമായ വിവിധ
 ചിന്തകൾ ഭക്ഷിന്നാമൃത്തിയുടെ ഹൃദയത്തിലുണ്ടായി എന്നു ഭാവം.

ഏനേവമുന്മാദായാരിന്ദ്രിയക്ഷോഭത്തി-
 നെത്ത നിമിത്തമെന്നാത്തനി ചിന്തിച്ചു
 തൃക്കണ്ഠമുണ്ടരയ്ക്കാൽ വിനാഴിക
 നിഷ്കമ്പഗംഭീരിമാ ദിവ്യചക്ഷുഷാ
 നിൽക്കുന്ന മാർഗ്ഗത്തെ സമീപത്തു-
 ദിക്കുന്ന കോപാങ്കുരത്തെക്കുറഞ്ഞു
 സൽകൃപാവജ്രകംകൊണ്ടു വന്നിപ്പു
 തച്ചുണ്ടരച്ചു പരാണവായ് നേപ്പിച്ചു
 വെച്ചാളിപ്പാനായ് തുനിഞ്ഞുളവെത്രയും
 സൂക്ഷ്മമായോരു പരാണ പുറത്തു ഫാ-
 ലേക്ഷണപാരം കടന്നുപോയവിധമു
 എണ്ണമണിയെടുക്കുറിട്ടതിലൊന്നോള-
 മമ്മിഴിവന്നിടുന്നവു തുണയായി.
 വിസ്മയമെന്നു പറയാവു! കാൽക്കുണാൽ
 ഭസ്മാവശേഷനായ് നിന്നു മനോഭവൻ.

കാമദഹനം. ഇന്ദ്രിയക്ഷോഭത്തിന് = ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ ഇളക്കത്തിന്.
 നിമിത്തം = കാരണം. ആത്മനി = മനസ്സിൽ. ചിന്തിച്ചു = വിചാരിച്ചു. അരയ്ക്കാൽ
 വിനാഴിക = വളരെക്കാലമുണ്ടെന്നർത്ഥം. നിഷ്കമ്പഗംഭീരിമാ = നിഷ്കമ്പമായ
 (ഇളക്കമില്ലാത്ത) ഗംഭീരഃ ശക്തിയുള്ളവനായിട്ട്. ദിവ്യ ചക്ഷുഷാ = ഉൾക്കണ്ണു
 കൊണ്ട്. മാർഗ്ഗം = കാര്യം ഉദിക്കുന്ന = ഉയരുന്ന. കോപാങ്കുരത്തെ = കോപ
 ത്തിന്റെ മുളയെ, അസ്പഷ്ടമായ കോപത്തെ. സൽകൃപ ..... കൊണ്ട് = നല്ല
 കൃപയാകുന്ന വജ്രകം (വജ്രനിർമ്മിതമായ ആയുധവിശേഷം) കൊണ്ട്. വന്നി-
 പ്പു = മുറിപ്പു. പരാണവായ് = പരമാണവായി. നേപ്പിച്ചു = ചെറുതാക്കി. വ
 ച്ചൊ ..... ഉവ് = ഉള്ളിൽ ഒളിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുമ്പോൾ. സൂക്ഷ്മ ..... രാ
 ണ = നേർത്ത ഒരു പരമാണ. ഫാലേക്ഷണപാരം = നൊറിക്കണ്ണിലെ പാരം.
 എണ്ണമണി... .. നോളം = കരളിൽമണിയുടെ അരയ്ക്കാലംശത്തോളം. അമ്മി
 ഴി ..... വു = ആ കണ്ണിലെ തീപ്പെറ്റിയും. കാൽക്കുണാൽ = കാൽനിമിഷത്തി
 നകം. ഭസ്മാ ..... വേൻ = കാമദേവൻ ഭസ്മം രാത്രം ശേഷിച്ചവനായ് ചമഞ്ഞു.
 ഇന്ദ്രിയക്ഷോഭത്തിന് കാരണമെന്തെന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ ഭഗവാൻ ദിവ്യദൃഷ്ടി
 കൊണ്ട് കാമദേവനെ കണ്ടു. തൽക്ഷണം കോപം അങ്കുരിച്ചുതുടങ്ങി. കോപത്തെ
 കൃപയെന്നു വന്നിപ്പു ഉള്ളിലൊതുക്കുവാൻ തുമിച്ചുവെക്കിപ്പും സാധിച്ചില്ല.

അത്ഭുതം വിചാരിച്ചിരുന്നൊരു യോഗിക-
 ഭിത്താഴിലൊന്നുമറിഞ്ഞില്ല തെല്ലുമെ.
 ചിത്തനാഥാംഗം വെളുത്തുപോയെന്നു
 ചിത്തേ നിരൂപിച്ചു ഹസ്തേ ചിടിച്ചുടൻ
 തപ്തഭസ്തോദ്യുളിതാംഗി, രതി, ശുചാ
 തത്തദപിലാപം തുടങ്ങി ശിവാന്തികേ.

“മൽപ്രാണനാഥ! ചതിച്ചിതോ ഭാസിയേ?
 പുഷ്പായുധ! കഥം ന പ്രതിഭാഷസേ?
 മൽപാലനത്തിനാരെപ്പറഞ്ഞോടി നീ?
 വിഷ്ണുരമെന്തു കേളാത്തു ധനുസ്സിന്റെ?
 ഓരോ പ്രണയകലഹപ്രശാന്തിയിൽ
 മാറണമെല്ലെന്നു മേലാരു ലാളിപ്പതു?”

കോപത്തിന്റെ ഒരു പാശാണവും മൂന്നാംതൃക്കണ്ണിലെ ഒരു തീപ്പൊരിയുടേടി
 കാമനെ ഭവിപ്പിച്ചു.

കാമാപായം നിമിത്തം ഭൂഖിതയായ രതിഭേദി വില
 പിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു. അത്ഭുതം=അത്ഭുതം. യോഗികൾ=സനകാദി
 കൾ. ഭിത്താഴിലൊന്നം=ഇന്ദ്രിയക്ഷാഭം, ക്രമഭേദനം മുതലായതൊന്നം.
 ചിത്തനാഥാംഗം=ചിത്തനാഥന്റെ (ഏകമവല്ലഭന്റെ) ഭേദം. വെളുത്തുപോ
 യെന്ന്=എന്തുകൊണ്ടാണു വെളുത്തത്. ചിത്ത=മനസ്സിൽ. ഹസ്തേ=കൈ
 യിൽ. തപ്ത..... ..ഗി=തപ്തമായ ഭസ്തംകൊണ്ട് ഉദ്ധൂളിതമായ (പൊടിപുരണ്ട)
 അംഗങ്ങളോടു കൂടിയവളായിട്ട്, ഭസ്തമയപ്രിയാംഗത്തെ ആചിംഗനം ചെയ്തി
 റ്റുണു സാരം. രതി=രതിഭേദി. ശുചാ=ശാകത്താൽ. തത്തദപിലാപം=ഭേ
 രോ വിലാപം. ശിവാന്തികേ=ശിവന്റെ സമീപത്തുവെച്ച്. രതിഭേദി ഭർത്തൃശോ
 കം സഹിക്കാതെ വിലപിക്കുവാൻ തുടങ്ങി.

രതിവിലാപം. മൽപ്രാണനാഥ=എന്റെ പ്രിയഭർത്താവേ! ചതി
 .... ..യെ=ഭാസിയായ എന്ന ചതിച്ചുകളഞ്ഞോ? പുഷ്പായുധ=പുഷ്പാസ്ര!
 കഥം ന പ്രതിഭാഷസേ=എന്താണെന്ന് ഉത്തരം പറയാത്തത്? മൽപാലനത്തി
 ന്=എന്റെ രക്ഷണത്തിന്. ആരെ ....നീ=ആരെയാണു നീ ഏല്പിച്ചി
 രിക്കുന്നത്? എനിക്കാതെ രക്ഷിതാവില്ലാതായി എന്നു ഭാവം. വിഷ്ണുര.....
 സ്സിന്റെ=വില്ലിന്റെ ഞാണൊലി (വിഷ്ണുരം) കേൾക്കാത്തതെന്താണു? ഓരോ

ചാരു സൗന്ദര്യമിവണ്ണമെന്നാക്കാനു-
 മാരുപമാനത്തിനുള്ള ജഗത്തായേ?
 നാരിമാക്കെല്ലാമുദാരവിലാസങ്ങൾ-
 ഉരൊരുവൻ പിടിപ്പിച്ചതു യൗവനേ?
 ഭൂരേയിരുന്നാലരിപൊരിക്കൊള്ളിച്ചു
 നേരേ തരുണർക്കു മേളുകനാരിനി?
 ധാരകനാരിനിത്താരമ്പിനഞ്ചിനും?
 പ്രേരകനാരിനി പ്രേമകോപത്തിനും?
 താരേശനാർക്കു കടയായിരിക്കേണ്ടത്?
 താരേ തുണയഭിസാരിക്കാണാം നിശി?
 നീരസമായി സംസാരമിന്നാകിലോ;
 ചാരു ഫലിതം സനകാദികാമിതം.

.....ത്തിയിൽ = ഓരോ പ്രണയകലമത്തിന്റെ ശമനത്തിൽ. മാരണപ്പൂ = മാ
 റോട്ടുചത്തു്. മേൽ = മേലിൽ. ആരു ലാളിച്ചതു് = ആരാണു ലാളിക്കുവാൻ. ചാ
 രു = മനോഹരമായ. സൗന്ദര്യം = അഴകു്. ഉപമാനത്തിൻ = തുല്യമാക്കിപ്പറയുന്ന
 തിൻ. ജഗത്തായ = ത്രൈലോക്യത്തിൽ. കാമനെപ്പോലെ സുന്ദരൻ എന്നിങ്ങനെ
 കാമനെ ഉപമാനമാക്കിയാണു സൗന്ദര്യം കണക്കാക്കപ്പെട്ടതു്. ആ ഉപമാനപുരു
 ഷൻ പോയല്ലോ എന്നു സാരം. നാരിമാർക്കു് = സ്ത്രീകൾക്കു്. ഉദാരവിലാസങ്ങൾ =
 ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ വിലാസങ്ങൾ. വിലാസങ്ങളെന്നാൽ സ്വതന്ത്രയുണ്ടാകുന്ന ശു
 ഗാരചക്രങ്ങൾ. യൗവനേ = യൗവനത്തിൽ. യൗവനത്തിൽ സ്ത്രീകൾക്കു
 ശുഗാരചക്രങ്ങൾ ഇനി ആരാണു പഠിപ്പിക്കുക? ഭൂരേയിരുന്നാൽ = അകലത്തി
 തന്നാൽ. എരിപെരുകൊള്ളിച്ചു് = ദേവം സന്തപിപ്പിച്ചു്. തരുണർക്കു് = യുവതി
 യുവാക്കൾക്കു്. മേളുകൻ = സയോജകൻ, യുവതിയുവാക്കൾ പഠിത്തിരു
 ന്നാൽ സന്തപിച്ചുവാക്കി അപരെ കൂട്ടിച്ചേർക്കുവാൻ ആരാണിനിയുള്ളതു്?
 ധാരകൻ = ധരിക്കുന്നവൻ. താരമ്പിനഞ്ചിനും = അഞ്ചു പുവമ്പുകൾക്കും. പ്രേ
 രകൻ = പ്രേരിപ്പിക്കുന്നവൻ പ്രേമകോപം = പ്രേമത്തിലുള്ള കോപം താരേശൻ =
 ചന്ദ്രൻ. ആർക്കു് .... ണ്ടു് = ആർക്കിനി കടയായിരിക്കേണ്ടതു്? കാമദേവ
 ന്റെ കട ചന്ദ്രനാണെന്നു പ്രസിദ്ധം. ആരേ തുണ = ആരാണു സഹായം. അഭി
 സാരിക്കാണാം = കാന്തനെത്തിരഞ്ഞു സങ്കേതത്തിലേക്കു പോകുന്ന സ്ത്രീകൾക്കു്.
 നിശി = രാത്രിയിൽ. അഭിസാരികമാർക്കു വഴിയിൽത്തുണ കരമനെന്നെന്നു പ്രസി
 ഛം. നീരസമായു് = രസമില്ലാത്തതായി. സംസാരം = ഐതികവിഷയം. ഇന്നാ
 കിലോ = ഇന്നാണെങ്കിൽ ചാരു (ക്രി. വി) = നല്ലവണ്ണം. ഫലിതം = ഫലിച്ചു.

ആരു വസന്തത്തിനുള്ള തിനിബുധു?
 കൂരമ്പവൻ തീർത്തതാക്കിനി വേണ്ടു പോൽ?
 തപൽപാദമേ ഗതിയപ്പാ! മഹേശ്വര!
 തൽഫാലവഹ്നി ചെററിപ്പാൽ വിടുക നീ.
 ഇപ്പാഴി ഞാനോ മരിപ്പാൻ പുറന്നവൻ;
 കാലാഗ്നിപോലും തണുപ്പായ് വരും മമ.
 ഉദ്ബന്ധനമോ വിഷപ്രാശനാദിയോ
 നിഷ്പ്രയാസം മേ മരിപ്പാനിനി നല്ലൂ?
 ഉറുമെൻ കാന്ത! നീ ചെറു പാത്രിടകിൽ
 കുറുമെന്തൊന്നിച്ചു തെറ്റൊന്നു പോകിലാം.
 വിററുംകളഞ്ഞു നീയെന്നേ നടക്കിലോ
 മറ്റൊരു നാരിയുണ്ടാകുമോ കാന്തയായ്?"

സ ന.....താ=സനകൻ മുതലായ യോഗികളുടെ അഭിഷ്ഠം. ജനങ്ങൾ സം
 സാരബന്ധം വിട്ടു ബ്രഹ്മനിർ്വാണമടയണമെന്ന യോഗികളുടെ അഭിഷ്ഠം നി
 രഃവാദമാരായി എന്നു സാരം. വസന്തത്തിൻ=വസന്തകൃതുവിൻ. ബുധു=
 മിത്രം. കാമനാന്നാഃപ്ലവസന്തത്തിൻ ബുധു. കൂര.....പോൽ=അവൻ
 (വസന്തം) കൂരമ്പു തീർത്തത് ഇനി ആർക്കുവേണം? വസന്തത്തിലേ പൂക്കൾ
 നിഷ്പലങ്ങളായി എന്നു സാരം. തപൽപാദ .....ശ്വര=ശിവനേ! നിന്തിരു
 വടിയേ ഇനി ഗതിയുളള. തൽഫാലവഹ്നി=ആ ഫാലവഹ്നി (നെററിയിലെത്തി
 യ്) അതായതു യാതൊന്നുംകൊണ്ടാണോ എന്റെ പ്രാണനാഥൻ ഭവാനായത്
 ആ ആർക്കി. ചെറു=കാപ്പ് ഇപ്പാൽ=ഇടങ്ങാട്. എന്നെയും അതുകൊണ്ടു ഭവി
 പ്പിച്ചാലോ. ഇപ്പാ... ..ന്നവൻ=പാപിയായ ഈ ഞാൻ മരിക്കുവാൻ പിറന്ന
 വളാണ്. കപ്പാനി=പുളയ്ക്കാനി. അതുപോലും തണുപ്പായി വരുമെന്നുവെ
 ച്ചാൽ അതിൽ ഭവിപ്പാൻകൂടിയും എനിക്കു സങ്കടമില്ലെന്നത്ഥം. ഉദ്ബന്ധ
 നം=തുങ്ങിമാന്ന. വിഷപ്രാശനാദി=വിഷം തിന്നുക മുതലായത്. നിഷ്പ്ര
 യാസം (ക്രി. വി.)=പ്രയാസംകൂടാതെ. ഉറുമെൻകാന്ത=എന്റെ ഉററു ഭർത്താ
 വേ! ചെറുപാത്രിടകിൽ=അപ്പ, താമസിപ്പാൽ. കുറുമെന്ത്=ഭോഷമെന്ത്?
 ഒന്നി.....ലാം=ഒന്നിച്ചു വേഗത്തിൽ പോകാം. വിട്ടു.....കാ
 ന്തയായ്=നീ എന്നെ വിട്ടുപോയാൽ മറ്റൊരു സ്ത്രീ നിനക്കു ഭാര്യയായി
 ഉണ്ടാകുമോ? ഇല്ലെന്നു താൽപര്യം. [ഈ രതിവിചാരത്തിൽ കുമാരസംഭവത്തിലു
 ള്ള സുപ്രസിദ്ധമായ രതിവിചാരത്തിലെ ചില ആശയങ്ങൾ നിഴലിച്ചുകാണു
 ന്നുണ്ട്. "ആദര ഇന്നയഭിസാരിക്കാണാം നിശി" എന്നത് "രജനീതിമിരവഹ

ഇപ്രകാരേണ രതിപ്രലാപം കേട്ടു
 സപ്പവിഭൂഷണൻ ക്ഷിപ്രം കൃപാലുവായ്
 നന്ദിയോടൊന്നു കണ്ണുത്തിലരുൾചെയ്തു;
 ചെന്നവന്തുചിവാൻ കന്ദപ്പകാമിനീം.
 “ഭദ്രേ! രതിദേവി! തദ്രുനരുൾചെയ്തു
 ഹൃദ്രജാം ചെറു വെടിഞ്ഞു നീ വാഴുവാൻ.
 തദ്രാണി ദാക്ഷായണീ സതീദേവിതാൻ
 വർത്തതേ ഭൂഭന്തുപുത്രിയായുഴിയിൽ.
 തദപിവാഹം ചെയ്തു ഞാനിരിക്കുന്ന നാ-
 ളേത്തുക നീയെന്നൊടിത്തരമോതുവാൻ.
 തപൽപ്രിയനംഗം തരുന്നണ്ടു ഞാനനാ-
 തിപ്പൊഴത്തേതിലുമതുന്തരമുമാം.

ണ്ണിതേ” ഇത്യാദി പദ്യത്തിന്റേയും, “കൂരമ്പവൻ തീപ്പതാർക്കിനി വേണ്ടുപോൽ” എന്നത് “ഹരിതാരുണചാരബന്ധനഃ” ഇത്യാദി പദ്യത്തിന്റേയും, “ഭാരോ പ്രണയകലഹപ്രശാന്തിയിൽ” എന്നു തുടങ്ങിയ രണ്ടുചരികൾ “ശിരസാ പ്രണി പത്വയാപിതാനി” ഇത്യാദി പദ്യത്തിന്റേയും, ഛായാൻകരണമാകുന്നു.]

ശോകാകുലയായ രതിയെ ഭഗവാൻ നന്ദികേശപരൻ മുഖേന ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരേണ = മേൽച്ചൊന്ന വിധം. രതിപ്രലാപം = രതിയുടെ വിലാപം. സപ്പവിഭൂഷണൻ = ശിവൻ. കൃപാലു = കൃപാശീലൻ. കണ്ണുത്തിലരുൾചെയ്തു = ചെവിയിൽമന്ത്രിച്ചു. അവൻ = നന്ദികേശപരൻ, ഉചിവാൻ = പറഞ്ഞു. കന്ദപ്പകാമിനീം = കാമപതിയോട്. “ഭദ്രേ” ഇത്യാദി നന്ദികേശപരവചനം. ഭദ്രേ = സൗമ്യശീലേ! തദ്രുനരുൾചെയ്തു = ശിവൻ കല്പിച്ചു. ഹൃദ്രജാം = മനോവേദനയെ. തദ്രാണി = തദ്രപതി. ദാക്ഷായണീ = ദക്ഷന്റെ പുത്രി. സതീദേവി = മുമ്പു ദേഹത്യാഗം ചെയ്ത സതി. വർത്ത ..... ശിയിൽ = ഭൂമിയിൽ ഭൂഭന്താവിന്റെ (പവ്വതത്തിന്റെ) പുത്രിയായി വർത്തിക്കുന്നു. തദപി ..... ന നാൾ = ഞാൻ അവളെ വിവാഹം ചെയ്തിരിക്കുന്ന കാലത്തു്. എത്തുക ..... തുവാൻ = എന്നോട് ഇങ്ങനെ പറയുവാൻ നീ വരിക. തപൽപ്രിയനം = നിന്റെ ഭർത്താവിൻ്റെ. അംഗം = ശരീരം. തരു ..... നൻ = അന്നു ഞാൻ തരാം. അതു് = ആ അംഗം. ഇപ്പൊ ..... മൂമാം = ഇപ്പൊഴത്തെ അംഗത്തേക്കാൾ വളരെയ

നിശ്ചയമുണ്ടതു വിശ്വസിച്ചുണ്ടുപോയ്
 നിശ്ചലമെന്നെഞ്ജേച്ചു വാണീടു നീ.
 അല്പകാലം നീ വിരഹം പൊറുക്കേണ-
 മിപ്രകാരം ഞാനിരുന്നതു പോലവേ.
 ഇപ്പോഴിവിടെ വിലാപമോ നിഷ്ഫല-
 മപ്പോൾ വിലപിതം ക്ഷിപ്രം ഫലിതമാം.
 ഉദ്ബന്ധനാദികൾ ചെയ്ക്കാലാ സാഹസാൽ;
 പുഷ്പബാണപ്രിയേ! യാഹി നീ മന്ദിരം.”

ശൈലാദിവാക്യമതുകേട്ടവൾ പോയി
 നീലകണ്ഠാച്ഛന്യഗ്രാ വിരഹിണീ
 കാലമക്കേട്ടതേ പാത്തുവാണു കൃശാ
 ബാലേന്ദ്രലേഖേവ സന്ധ്യാസമാഗമം.

ധികം രമണീയമാകും. നിശ്ചയമുണ്ട് = ഉറപ്പുണ്ട്, നിശ്ചലം(ക്രി. വി.) = ഇളക്കം കൂടാതെ. എന്നെ.....ടു നീ = നീ എന്നെസ്സേവിക്കുകയുംകൊണ്ടിരുന്നാലും. അല്പം.....നിരുന്നതുപോലവേ = ഞാൻ ഭാഗ്യവിരഹം സഹിക്കുന്നതു പോലെ കുറച്ചുകാലം നീ ഭർത്സവിരഹവും പൊറുക്കണം. ഇപ്പോൾ.....നിഷ്ഫലം = ഇപ്പോൾ ഇവിടെ വിലപിച്ചിട്ടു ഫലമില്ല. അപ്പോൾ = പാവ്തി വാണിഗ്രഹണത്തിനുശേഷം. വിലപിതം = വിലാപം, ക്ഷിപ്രം = വേഗത്തിൽ. ഫലിതമാം = ഫലിക്കും. ഉദ്ബന്ധനാദികൾ = തുങ്ങിമരിക്കുക മുതലായവ ചെയ്ക്കാലാ = ചെയ്യരുത്. സാഹസാൽ = സാഹസത്താൽ. പുഷ്പബാണപ്രിയേ = കാമപതി! യാഹി = പോയാലും. മന്ദിരം = ഗൃഹത്തിലേക്ക്.

രതിദേവി പോകുന്നു. സനകാദികളും പിരിയുന്നു. ശൈലാദിവാക്യം = ശൈലാദിയുടെ (ശിലാദചതുർത്ഥ, നന്ദികേശപാർത്ഥ) വചനം. നീലകണ്ഠാച്ഛന്യഗ്രാ = ശിവപൂജനത്തിൽ ഏല്പട്ടവൾ. വിരഹിണീ = വിരഹമുള്ളവൾ. കാലമക്കേട്ടതേ = നന്ദികേശപാർത്ഥ പാഞ്ഞുകൂട്ട ആ കാലം തന്നെ. പാത്തുവാണു = കാത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. കൃശ = കൃശയായിട്ട്. ബാലേന്ദ്ര.....ഗമം = ബാലചന്ദ്രക്കല സന്ധ്യയുടെ വരവിനെ കാക്കുന്നതുപോലെ. കൃശാ എന്ന വിശേഷണം രതിക്കും ബാലേന്ദ്രലേഖയ്ക്കും തുല്യം. പിനാകി =

പിന്നെപ്പിന്നാകി സനകാദികളോടു
 സന്നാഹഭേദമരുൾചെയ്തു സംഗതം
 നന്നായവർക്കു വേണ്ടുന്നതരുൾചെയ്തു
 പിന്നയോ നാളയാമെന്നരുൾചെയ്തു.
 നന്ദിച്ചു വന്ദിച്ചു പോയി സനകസ-
 നന്ദാദിയോഗികൾ ലൗകികജ്ഞാനികൾ

നന്ദീശ്വരനോടരുൾചെയ്തു: “ലോകത്തി-
 ലെന്തുളളു വാത്തയെന്നുണ്ടോ ധരിച്ചു നീ?”
 എന്നതുകേട്ടുണർത്തിച്ചു നന്ദീശ്വരൻ
 വന്ദിച്ചു വിച്ഛാദിതാസ്യം വിനീതനായ്:—
 “നാകികൾ വന്നു ബഹുകാലമായിഹ
 ശോകമുണർത്തുവാനാകവേ നില്ക്കുന്നു

പിന്നാകുമുള്ളവൻ, ശിവൻ (പിന്നാകുമെന്നു ശിവന്റെ വില്പിന്ന പേർ). സനകാ.....ഗതം = സനകാദി യോഗികളോടു സംഗതമായ-യുക്തമായ-സന്നാഹഭേദത്തെ -വേറെ ഒരുതരം സന്നാഹത്തെ-പറഞ്ഞു. സന്നാഹമെന്നാൽ ഒരുക്കം. വേറെച്ചില കായ്ക്കുങ്ങൾക്കൊരുങ്ങുവാനുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞു എന്നർത്ഥം. നന്നാ.....ചെയ്തു = അവർക്കാവശ്യമുള്ളതെല്ലാം പാഞ്ഞുകൊടുത്തു. പിന്നയോ.....ചെയ്തു = ഇനിയുള്ളതു നാളയാകാം എന്നു പറഞ്ഞു. നന്ദിച്ചു = സന്തോഷിച്ചു. വന്ദിച്ചു = വണങ്ങി. സനക.....ഗികൾ = സനകൻ, സനന്ദൻ മുതലായ യോഗികൾ. ലൗകികജ്ഞാനികൾ = ലോകസമ്പ്രദായമറിയുന്നവർ. സനകാദികൾ യോഗികളാണെങ്കിലും ലോകജ്ഞാനം ഉണ്ടെന്നു സാരം.

ലോകവാത്തയെക്കുറിച്ചു ഭഗവാന്റെ ചോദ്യവും നന്ദിയുടെ മറുപടിയും. വിച്ഛാദിതാസ്യം (ക്രി. വി.) = മുഖം പൊത്തിക്കൊണ്ടു, (വിച്ഛാദിതം = മറയ്ക്കപ്പെട്ടതു്; അസ്യം = മുഖം). വിനീതൻ = വണങ്ങിയവൻ. “നാകികൾ” ഇത്യാദി നന്ദിവചനം. നാകികൾ = സ്വർഗ്ഗവാസികൾ, ദേവകൾ. ബഹുകാലമായ് = വളരെക്കാലമായിട്ട്. ഇഹ = ഇവിടെ. ശോകം = സങ്കടം. ഫലക.....കാരികൾ = ഫലകങ്ങളാൽ (മുങ്ങുകയാൽ)

ഘൃകവിഭീഷിതകാകാനുകാരികൾ;
 പോകെന്ന് ചൊല്ലിയാൽപ്പോകയില്ലാരുമേ.
 ദേഹമിവിടെക്കളകെന്ന്റച്ചിതു
 മാനുബാണനെപ്പോലേയവർകളും.
 വൈകുണ്ഠകുണ്ഠിതമാർ കണ്ടിതത്രയെ-
 ന്നകദേശം? ഭിയാ ലോകേശനോ കൃശൻ.
 പാകാരിയാകിലോ ചാകാതെ ചത്തവൻ;
 യാഗാംശഭോജികൾക്കാകാത കാലമായ്.”
 ഈവണ്ണമാകുണ്ഠ മേവുന്ന ദേവനൊ-
 രാപന്നകാരുണ്യപൂർണ്ണമായ് മാനസം.
 “നല്ല ചിതം; ദോഷമെല്ലാം നമുക്കായി;-
 തെല്ലാരുമായാത്തു; ചെല്ലാശു ചൊല്ലു നീ.”

വിഭീഷിതങ്ങളായ (ഏറ്റവും പേടിപ്പിക്കപ്പെട്ട) കാകങ്ങളെ അനുകരിക്കുന്നവർ എന്നു നാകികളുടെ വിശേഷണം. “ഭിവാന്ധഃ കൌശികോ ഘൃകോ” എന്നമരം. മൂങ്ങകൾ ആട്ടിയോടിച്ച കാക്കകളെപ്പോലെ ശത്രുഭീതരായ ദേവകൾ ഇവിടെ സങ്കടമുണർത്തിപ്പാൻ വന്നിട്ടു വളരെക്കാലമായി എന്നു സാരം. പോകെ.....രുമേ=പോകാൻ പറഞ്ഞാൽ ആരും പോകയുമില്ല. ദേഹമിവിടെ.....യവർകളും=കാമനെപ്പോലെ ദേവകളും ഇവിടെ വച്ചു ദോഷമുപേക്ഷിപ്പാനുറച്ചിരിക്കുന്നു. (മാനുബാണൻ=മാന്യുബാണൻ, കാമൻ). വൈകുണ്ഠകുണ്ഠിതം=വൈകുണ്ഠന്റെ (വിഷ്ണുവിന്റെ) വല്ലായ്മ. ആർ കണ്ടി....=ദേശം=എത്രയാണെന്ന് ഏകദേശമെങ്കിലും ആർ കണ്ടു? ആരും കണ്ടിട്ടില്ലെന്നർത്ഥം. ഭിയാ=ഭയംകൊണ്ട്. ലോകേശൻ=ബ്രഹ്മാവു്. കൃശൻ=കൃശനായി. പാകാരിയാകിലോ=ഇന്ദ്രനാണെങ്കിൽ. ചാകാ.....വൻ=മരിച്ചു മട്ടിലായിരിക്കുന്നു. യാഗാംശ.....കൾക്കു=ദേവകൾക്കു്, ആകാത കാലമായ്=ചീത്ത കാലമായി. ആ കുണ്ഠു=കേട്ടിട്ടു്. ദേവൻ=ശിവൻ, ആപന്ന....=.....നസം=മനസ്സ് ആപന്നന്മാരിൽ-ആത്മിതന്മാരിൽ-ഉള്ള കാരുണ്യംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞതായി. എന്നിട്ടു പറയുന്നു—നല്ല ചിതം=നല്ല നേരമ്പോക്കുതന്നെ. ദോഷ.....ക്കായിതു=കുറമെല്ലാം നമുക്കുതായി. എല്ലാരുമു ആയാത്തു=എല്ലാവരും വരട്ടെ. ചെല്ലാ.....നീ=നീ വേഗം ചെന്നു പറയുക.

എന്നിപ്രഭോരാജൻ വന്നിപ്പറം ചൊന്ന
നന്ദിപ്രഭാവത്തെ വണ്ണിപ്പതാരുപോൽ!

മുന്നേ കടന്നു മുക്കുനെയുന്നള്ളി;
പിന്നാലെ ബ്രഹ്മനം പിന്നേ മഹേന്ദ്രനം.
ചിപ്പാട്ടു വഹ്യാദിദിക്പാലകന്മാരു-
മപ്പോലെയെല്ലാരുമല്ലേതരതപരം.
മുപ്പാട്ടു ചെന്നു ശരൽപാഡുമേഘഭാ-
കുല്പാദിരിപ്പൊരു കാരുണ്യവിഗ്രഹം
ഉൽപാദിതാശേഷഭൂഷാപശുഷ്ണം സ-
മുൽപാദിതാനന്ദവിൽപ്രാവേപ്രഭം
അഭാപഗാതോയവിഭ്രാജികോടീര-
സപ്പാവലിലീഡശുഭ്രാംശുശേഖരം

എന്നി.....ജ്ഞ=എന്നിങ്ങനെയുള്ള പ്രഭവിന്റെ കല്പന, വന്നി.....
.....വത്തെ=ദേവകളുടെ സന്നിധിയിൽ വന്നു പറഞ്ഞ നന്ദിയുടെ പ്രഭാവ
ത്തെ. വണ്ണി.....പോൽ=ആർക്കു വണ്ണിപ്പാൻ കഴിയും? പ്രഭാവം അവണ്ണി
യമാണെന്നർത്ഥം.

ദേവന്മാർ സ്വാമിസന്നിധിയിൽ ചെല്ലുന്നു. മുന്നേ .....
നള്ളി=എല്ലാവരിൽവെച്ചും മുന്പ് (വിഷ്ണു) മുക്കുൻ കടന്നു ചെന്നു പിന്നാ
.....ന്ദ്രനം=വിഷ്ണുവിന്റെ പിന്നാലെ ബ്രഹ്മവും പിന്നേ ദേവേന്ദ്രനം
ചെന്നു. ചിപ്പാട്ടു=പിന്നേ. വഹ്യാ .....ന്മാരും=അഗ്നിമുതലായ ദിക്പാ
ലകന്മാരും. അപ്പോലെ=അതുപോലെ. അല്ലേതരതപരം (ക്രി. വി) =അന
ല്പമായ തപായോടുകൂടി. എല്ലാവരും ബദ്ധപ്പെട്ടു ചെന്നു. ഭക്ഷിണാമൃത്തി
യെ വണ്ണിക്കുന്നു. മുപ്പാട്ടുചെന്നു=മുമ്പിൽ ചെന്നു. ശരൽ.....കുല്പാദി
രിപ്പൊരു=ശരൽകാലത്തെ പാഡുചണ്ണമായ മേഘത്തിന്റെ പ്രഭയോടു തു
ല്യമായിരിക്കുന്നു. കാരുണ്യവിഗ്രഹം=കരുണാമൂർത്തിയായ. ഉപ്പാ.....
ശുഷ്ണം=അശേഷമായ ഭൂഷാപമാകുന്ന ശുഷ്ണത്തെ-തൃണത്തെ-ഉൽപാദനം ചെ
യ്ക്കുവനായ. സമുൽ .....പ്രഭം=ആനന്ദം, ചിത്ത് (ജ്ഞാനം)
എന്നിവയുടെ പ്രാവേമാകുന്ന പ്രഭയെ ഉൽപാദിപ്പിച്ചുവനായ. എല്ലാ പാപ
ങ്ങളെയും നശിപ്പിച്ച ജ്ഞാനാനന്ദങ്ങളെ ഉവാക്കുന്നവനെന്നർത്ഥം. അഭാപഗാ
.....ഖരം=അഭാപഗ (ഗംഗ) യുടെ തോയം (ജലം) കൊണ്ടു വിഭ്രാജിക്കുന്ന
(ശോഭിക്കുന്ന) കോടീരത്തിൽ (കിരീടത്തിൽ) ഉള്ള സപ്പാവലികളാൽ ലീ
ഡമായ-നശപ്പെട്ട ശുഭ്രാംശു-ചന്ദ്രൻ-ആകുന്ന ശിരോലങ്കാരത്തോടുകൂടിയ

ഭക്താംഗാസുപാദതുപ്തഹാലേക്ഷണം
 നിർരാജക്രാശഗഭിതാക്ഷിഭയം
 അല്പഹാസാക്ഷിപ്തകുപ്പംരവിഭൂമം
 വിഷ്ണുരൽകണ്ഡലം സുപ്രസന്നാനനം
 സസ്തിതാലാപലീലാപരം നന്ദിനാ
 ഭസ്മഭാസംക്രാന്തികർബുരകന്ധരം
 ഹൃൽപരിചിതപരിപാകപരിമള-
 ലുബ്ധവക്ഷോലഗന്ധദ്രാക്ഷമക്ഷികം
 ദോർഭിസ്മിശ്ശലം കുറാരം മൃഗം ചാപി
 ബിഭ്രാണമത്രാന്തജല്പാകകണ്ഠം

ഭക്തം.....ക്ഷണം=ഭക്തന്റെ-കാമന്റെ-അംഗത്തിന്റെ ആസുപാദനംകൊണ്ടു തുപ്തമായ നെറിക്കണ്ണു-ഹാലേക്ഷണം-ഉള്ളവനായ. മൂന്നാം തുക്കണ്ണുകൊണ്ടു കാമന്റെ ദേഹം ഭവിപ്പിച്ചുവെന്നനർത്ഥം. നിർരാ.....
 ....ഭയം=നിർഭയമായ (നിറഞ്ഞ) അനക്രാശം (ഭയ) കൊണ്ടു ഗഭിതമായ തുക്കണ്ണിനായാടുകൂടിയ. അല്പ .....ഭൂമം=അല്പഹാസ (മന്ദഹാസം) താൽ ആഃക്ഷിപിക്കപ്പെട്ട-ആകർഷിക്കപ്പെട്ട-കുപ്പംരശോഭയാടുകൂടിയ. കുപ്പംരഗവളമായ..പുഞ്ചിരി പൊഴിക്കുന്നവനെന്നർത്ഥം. വിഷ്ണു.....ലം=വിശേഷേണ സ്തുരിക്കുന്ന-മിന്നുന്ന-കണ്ഡലങ്ങളോടുകൂടിയ. സുപ്രസന്നാനനം=ഏറ്റവും പ്രസാദിച്ച മുഖത്തോടുകൂടിയ. സസ്തി .....ന്ദിനാ=നന്ദിയോടുകൂടി സസ്തിതമായ ആലാപലീലയിൽ-സല്പാപകേളിയിൽ-തൽപരനായ. ഭസ്മഭാ.....കന്ധരം=ഭസ്മപ്രഭയുടെ സംക്രാന്തി-പകച്ചു-കൊണ്ടു കർബുര-ചിത്രവണ്ണം-ആയ കഴുത്തോടുകൂടിയ. ഹൃൽപരി.....മക്ഷികം=ഹൃദയത്തിൽ പരിശോഭിക്കുന്ന ചിൽപരിപാകത്തിന്റെ-പരിപാകമായ ചിത്തിന്റെ-പരിമളത്തിൽ ലുബ്ധമായി-കൊതിപൂണ്ടതായി-വക്ഷസ്സിൽ ലഗ്നമായ-പററിയ-തദ്രാക്ഷമാകുന്ന മക്ഷിക-ഇച്ച-യോടുകൂടിയ. ഹൃദയത്തിലുള്ള ജ്ഞാനപരിമളം കൊതിച്ച് ഇച്ചുവന്നു പററിയിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നുമാറു തിരുമാറിൽ തദ്രാക്ഷം പററിയിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം. ദോർഭിഃ=കൈകളെക്കൊണ്ടു ശിശുലം=മുമ്പുനശ്ശിലാത്തയ്യം. കുറാരം=മഴുവിനെയ്യം. മൃഗംചാപി=മാനീനെയ്യം. ബിഭ്രാണം=ഭവിക്കുന്നവനായ. അത്രാന്ത ... ..ണം=എല്ലാസ്തോഴം ജല്പാകമായ-ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന-കക്ഷണത്തോടുകൂടിയ. സുസ്ഥി

സുസ്ഥിരം മൃത്യുഞ്ജയം കൃത്തിവാസസം
 ഭക്തിമുക്തിപ്രദപാദകല്പദ്രുമം
 ശിക്ഷണരക്ഷണദക്ഷിണം ദേഹിനാ-
 മക്ഷീണരക്ഷ്യദാക്ഷിണ്യപുണ്യകൃതിം
 അക്ഷോഭ്യഗാംഭീര്യമക്ഷാമവീക്ഷണൈർ-
 ദക്ഷിണാമുന്തിം ശിവാ വിശ്വസാക്ഷിണം.

ശംഭോ! മഹാദേവ! സമ്പൂർണ്ണരൂപായ
 സംഭോഗകൈവല്യസമ്പന്നയാത്മനഃ
 സംഭാവനീയായ സമ്പന്നകാരുണ്യ-
 സംഭാരസാരായ നിത്യം നമോസ്തു തേ!

രം=സ്ഥിരനായിരിക്കുന്ന. മൃത്യുഞ്ജയം=മൃത്യുവിനെ ജയിക്കുന്നവനായ. കൃത്തി
 വാസസം=കൃതി (തോല്പ) ആകുന്ന വസ്യുത്താടകൂടിയ. ഭക്തി.....
 .....ദ്രുമം=ഭക്തിമുക്തികളെ-ഭോഗമാക്ഷന്തളെ-പ്രദാനം
 ചെയ്യുന്ന പാദങ്ങളാകുന്ന കല്പദ്രുമങ്ങളാട കൂടിയ. ശിക്ഷണ.....
 ദേഹിനാം=ദേഹികളുടെ ശിക്ഷണം-ശിക്ഷാമത്-രക്ഷണം ഇവയിൽ ദക്ഷി
 ണൻ (നിപുണൻ) ആയ. അക്ഷീണ .....കൃതിം=അക്ഷീണമാ
 യ-ക്ഷയിക്കാത്ത-രക്ഷ്യദാക്ഷിണ്യം (രക്ഷ്യമാരിലുള്ള ഭൗദാർത്ഥം) കൊണ്ടു പുണ്യ
 മായ ആകൃതിയാട കൂടിയ. അക്ഷോഭ്യ .....വീക്ഷണൈഃ=
 അക്ഷാമങ്ങൾ-അനല്പങ്ങൾ ആയ വീക്ഷണങ്ങൾ-നോട്ടങ്ങൾ-നിമിത്തം അ
 ക്ഷോഭ്യമായ ഗാംഭീര്യത്താട കൂടിയവനായ. ദക്ഷിണാ....
 ക്ഷിണം = ദക്ഷിണാമുന്തിയായി സമുസാക്ഷിയായിരിക്കുന്ന ശിവനെ. കണ്ടു
 എന്ന ക്രിയാപദം അർത്ഥശാൽ കിട്ടുന്നു. “അഭാവഗാ” ഇത്യാദി വിശേഷ
 ണങ്ങളാളക്കൊണ്ടു ശിവനെ കേശാദിപാദാന്തമായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.
 “ഉൽപാദിതാശേഷദൃഷ്ടാപശഷ്ടം”, “ഭക്തിമുക്തിപ്രദപാദകല്പദ്രുമം” എ
 ന്നിവയിലും “ഹൃൽപരിചിൽപരിപാകേ” ത്യാദിയിലും രൂപകം അലങ്കാരം.

ദേവകളുടെ സ്തുതി. ശംഭോ മഹാദേവ=ഇവ ഭഗവാൻ ആഭിമു
 ഖ്യം വരുത്തുന്നതിനുള്ള സംബോധനകൾ. സമ്പൂർണ്ണരൂപായ=സമ്പൂർണ്ണമായ-
 തികഞ്ഞ- സ്വരൂപത്താടകൂടിയ. സംഭോഗ ..... തമഃന=സംഭോഗം
 (ഭക്തി, വിഷയസുഖം) കൈവല്യം(മുക്തി)ഇവയുടെ സമ്പത്തു് (സമൃദ്ധി) ആ
 കുന്ന ആത്മാവോട-സ്വരൂപത്താട-കൂടിയ. സംഭാവനീയായ=പൂജനീയനാ
 യ. സമ്പന്ന.....രായ=സമ്പന്നം (സമൃദ്ധം) ആയ കാരുണ്യസംഭാരത്തി
 ന്റെ (കരുണാതിശയത്തിന്റെ) സാരമായ, ഇവയെല്ലാം തേ എന്നതിന്റെ വി
 ശേഷണം. തേ=നിനക്കായിക്കൊണ്ടു്. നിത്യം നമോസ്തു=എല്ലാപ്പോഴും നമ

ലോകോസി ദേശോസി ജീവോസി കാലോസി;
 ജായസേ ത്രായസേ സ്തൃപായസേ ക്ഷീയസേ;
 കന്താസി ഭന്താസി ഹന്താസി ഭോക്താസി;
 ഗീയസേ സ്തുയസേ ധീയസേ ശ്രീയസേ;
 സ്വാതന്ത്ര്യജാതസാന്ദ്രാനന്ദശീമുസാ-
 രാമന്ദപീതിസാധ്യാമോദമേദസേ;
 ഭൂതോധൂതസാംസാരികസ്ത്രോതസേ
 ഭീനഭീരോധസേ തേ നമോ വേദസേ.

അഷ്ടമുതേ! ഭവാൻ വിഷ്ണുപാനാം കഥം
 സൃഷ്ടിരക്ഷാക്ഷയേഷവിഷ്ണുവേഷ്യേഷ്യതേ?

സ്കാരം ചെയ്ത ലോകോസി ..... കാലോസി = ലോകവും ഭാരവും ജീവനും കാലവും നീയാകുന്നു. ജായസേ = നീ ജനിക്കുന്നു. ത്രായസേ = നീ രക്ഷിക്കുന്നു. സ്തൃപായസേ = നീ പരക്കുന്നു. ക്ഷീയസേ = നീ ക്ഷയിക്കുന്നു. കന്താസി = നീ കന്താവാകുന്നു. ഭന്താസി = നീ ഭന്താവാകുന്നു. ഹന്താസി = നീ ഹന്താവ് (സംഹരിക്കുന്നവൻ) ആകുന്നു. ഭോക്താസി = നീ ഭോക്താവാകുന്നു. ഗീയസേ = നീ ഗാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. സ്തുയസേ = നീ സ്തുതിക്കപ്പെടുന്നു. ധീയസേ = നീ ധ്യാനിക്കപ്പെടുന്നു. ശ്രീയസേ = നീ ആശ്രയിക്കപ്പെടുന്നു. സ്വാതന്ത്ര്യ.....മേദസേ = സ്വാതന്ത്ര്യം (സൃഷ്ടിസ്ഥിതിവാദികന്തൃപം) കൊണ്ടു ജാതമായ സാന്ദ്രാനന്ദം (പരമാനന്ദം) ആകുന്ന ശീമുസാര (മദ്യസ്സത്ത്) ത്തിന്റെ അമന്ദമാംവണ്ണമുള്ള പീതി (പാനം) കൊണ്ടു സാധ്യമായ ആമോദമേദസ്സാടു കൂടിയവനായ, അതായതു പരമാനന്ദലനനായ. ഭൂതോ....
 ....സ്ത്രോതസേ = ഭൂതത്തിൽ ധൂതമായ (അകറ്റപ്പെട്ട) സാംസാരികസ്ത്രോതസ്സാടു (സംസാരപ്രവാഹത്തോടു) കൂടിയ അതായതു സംസാരപ്രവാഹത്തെ അകലത്തു നീക്കിയവനായ. ഭീനഭീരോധസേ = ഭീതിയാകുന്ന നഭിക്കു രോധസ്സു (തീരം) ആയ, എന്നുവെച്ചാൽ തീരം നഭിയെ തടുക്കുന്നതുപോലെ ഭീതിയെത്തടുക്കുന്നവനായ-എല്ലാം തേ എന്നതിന്റെ വിശേഷണം. തേ നമോ വേദസേ = വേദസ്സായ നിനക്കായിക്കൊണ്ടു നമസ്കാരം. അഷ്ടമുതേ = എട്ടു മുന്തികളോടു കൂടിയവനേ! ഭവാൻ = അങ്ങ്. വിഷ്ണുപാനം ..... ചേഷ്യതേ = വിഷ്ണുപന്ദ (ലോകങ്ങൾ) ഉടെ സൃഷ്ടിരക്ഷാക്ഷയങ്ങളിൽ (സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങളിൽ) ഇഷ്ടം പോലെ ചേഷ്ടിക്കുന്നതു (വ്യാപരിക്കുന്നത്) എങ്ങനെ? സൃഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരങ്ങൾ നിനക്ക് ഇല്ലാമാത്രസാദ്ധ്യങ്ങളാണെന്നു സാരം. ഭേഷ്യഭോഷേ = ഭേഷ്യ

ഭൃഷ്ടദോഷേ പദേ ശിഷ്ടവാഞ്ഛാ കഥം?
 ഭൃഷ്ടതാ നാസ്തി കിം പിഷ്ടപേഷേ സതാം?
 ഹഷ്ടകാമക്രോധഗർവ്വവൈരാമോദി-
 സർവ്വലോകാതീത! ശർവ്വ! തേജോനിയേ!
 നിർവിളംബം വീര്യഭർവ്വിധാൻ ഗർവ്വിതാൻ
 കുർവ്വന്നക്രോശബുദ്ധ്യാഭ്യ നോ നിർവൃതാൻ
 നാഥതാം തപൽ പുരാ നാഥതാം ദേഹിനാം
 നാഥ വേദാദൃതേ നാദേ നനാദ കിം?

മായ ദോഷത്തോടുകൂടിയ (ദോഷമുള്ളതായിക്കണ്ട). പദേ=സ്ഥാനത്തിൽ, ശിഷ്ടവാഞ്ഛാ=ശിഷ്ടന്മാരുടെ വാഞ്ഛ (ആഗ്രഹം), കഥം=എങ്ങനെ? ദോഷ വത്താണെന്നു കണ്ട സ്ഥാനത്തെ സജ്ജനങ്ങൾ കാംക്ഷിക്കുമോ? ഭൃഷ്ടതാ=ഭൃഷ്ടതപം (ദോഷം), നാസ്തി കിം=ഇല്ലായ്ക? പിഷ്ടപേഷേ=പിഷ്ടത്തെ (അരയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെ) തന്നെ അരയ്ക്കുന്നതിൽ, സതാം=സജ്ജനങ്ങൾക്ക്. അർച്ചതിനെത്തന്നെ അരയ്ക്കുന്നതിൽ സജ്ജനങ്ങൾക്കു ദോഷമുണ്ട്; ദോഷമുണ്ടെന്നു കണ്ട കാര്യം ചെയ്യാൻ ശിഷ്ടന്മാർ ആഗ്രഹിക്കുമോ എന്നർത്ഥം. ദക്ഷയജ്ഞത്തിൽവെച്ചു മട്ടിതരായ ഞങ്ങളു വീണ്ടും മട്ടിക്കുന്നതുചിതമല്ല എന്നു ഹൃദയം. ഹഷ്ട ... .. ലോകാതീത=ഹഷ്ടം കാമം ക്രോധം ഗർവ്വം വൈരം ഇവകൊണ്ട് ആഘാദിക്കുന്ന സർവ്വലോക (ജനം)ങ്ങളിൽ നിന്നും അതീതനായവനേ! (സാമാന്യജനങ്ങളെപ്പോലെ ഹഷ്ടാഭിവികാരങ്ങൾക്കു വാശി നല്ലാത്തവനേ!) ശർവ്വ=പ്രളയകാലത്തു ലോകത്തെ ഹിംസിക്കുന്നവനേ (ശ്രഹിംസായാം എന്നു ധാതു). തേജോനിയേ=തേജസ്സിന്നിവിപ്പിടമേ! നിർവിളംബം(ക്രി. വി)=താമസം കൂടാതെ, വീര്യഭർവ്വിധാൻ=വീര്യത്തിൽ ഭർവ്വിധൻ (ഭരിഭൂർ) ആയ, വീര്യമില്ലാത്തവരായ. ഗർവ്വിതാൻ=ഗർവ്വമുണ്ടായവരായ, നഃ=ഞങ്ങളെ, അന്നക്രോശബുദ്ധ്യം=ദയാബുദ്ധികൊണ്ട്, നിർവൃതാൻ കുരു=സുഖിതന്മാരാക്കിക്കൊള്ളാലോ (കരു + അന്നക്രോശബുദ്ധ്യം). നാഥ ... .. നനാദ കിം (പുരാ വേദാൽ ഋതേ തപൽ നാഥതാം നാഥതാം ദേഹിനാം അഥ നാദേ കിം ന നനാദ)=പണ്ടു വേദത്തിൽനിന്നു കൂടാതെ-വേദമില്ലാത്തവരോട്-അങ്ങയിൽനിന്നു നാഥതയെ നാഥനുംചെയ്യുന്ന-പ്രാർത്ഥിക്കുന്ന-ദേഹികൾക്കു നാദത്തിൽ-നാദാത്മകബ്രഹ്മത്തിൽ-എന്തു നദിച്ചില്ല (നദിക്കുക=ശബ്ദിക്കുക). വേദം അന്തർവിതമായ കാലത്തു് അങ്ങയോടു രക്ഷ യാചിച്ചപ്പോൾ ആവശ്യമുള്ളതെല്ലാം നാദമുഖേന അറിയിച്ചു എന്നർത്ഥം. നാഥ=സ്വാമിൻ, സാ നോ....

നാഥ! സാ നോചിതാ ഹാതുരേകാ കൃപാ-
 പാഥസാ പൂരിതാ ചേതസോദാരതാ;
 പ്രിയസേ കർമ്മണാ; ത്രായസേ നർമ്മണാ;
 ധീയസേ ചേതസി ശ്രേയസേ ഭൂയസേ;
 സ്വീയസേവാക്ഷയേ ഭൂയസേ ചേൽ സ്വയം
 നീയസേ കേന കിം; മീയസേ വാ കഥം?
 സ്വാഭശാലിൻ! യഥാസ്വാഭശാ ചേതതാ
 വാദചാപല്യശല്യേന കല്യേത കിം?
 ഇതദൃശം മാദൃശാം ചാതിശാന്തം മഹോ;
 ദ്വാദശാന്തസ്ഥമസ്യേവ തന്മൃഗ്യതേ.

.....ദാരതാ (കൃപാപാഥസാ പൂരിതാ സാ ഉദാരതാ ഏകാ ചേതസാ ഹാതു ന ഉചിതാ)=കൃപാജലാകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ആ ദൈവവും ഒന്നുമാത്രം ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമല്ല. പ്രിയസേ കർമ്മണാ=നീ കർമ്മംകൊണ്ടു പ്രീതിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. ത്രായസേ നർമ്മണാ=നീ നർമ്മം (ലീല) കൊണ്ടു ലോകങ്ങളെ ത്രാണം ചെയ്യുന്നു. ധീയസേ .....ഭൂയസേ=നീ ഭൂയസ്സ് (ബഹുതരം) ആയ ശ്രേയസ്സിനായിക്കൊണ്ടു മനസ്സിൽ ധരിക്കപ്പെടുന്നു (ധ്യാനിക്കപ്പെടുന്നു). സ്വീയസേവാക്ഷയേ=തന്റെ സേവയുടെ ക്ഷയത്തിൽ, അതായതു തന്നെക്കുറയ്ക്കുന്നതു കാര്യവേദം. ഭൂയസേ ചേൽ സ്വയം=തന്നെത്താൻ നീ ഭൂയിക്കുന്നു എങ്കിൽ, നീയസേ കേന കിം=ആരാൽ എന്തു നയിക്കപ്പെടുന്നു; ആർ എവിടെ വെക്കും എന്നർത്ഥം. മീയസേ വാ കഥം=എങ്ങനെ നിമാനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. നീ അചിന്ത്യനും അമയനമാണെന്നർത്ഥം. സ്വാഭശാലിൻ=സ്വാഭം (രസാസ്വാഭാ അഥവാ സ്നേഹം) കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവനേ! യഥാസ്വാഭശാ=യഥാസ്വയായ (സ്വഭവത്തോടു) അനുസര, ചേൽ മതാ=സമ്മതയാണെങ്കിൽ. എപ്പോഴും സ്വഭവത്തോടു സ്ഥിതിതന്നെ മതി എന്നുണർത്തുവാനായി. വാദചാപല്യശല്യേന=ശല്യംപോലെയുള്ള വാദചാപല്യം (ചാപലചന്ദനം) കൊണ്ടു. കല്യേത കിം=എന്തു ചെയ്യപ്പെടും? വചനചാപല്യം കൊണ്ടു ഫലമില്ലെന്നർത്ഥം. ഇതദൃശം(ക്രി. വി.)=ഇപ്പോഴും, മാദൃശം ച=എന്നെപ്പോലെയുള്ളവരുടെയും, അതിശാന്തം മഹാ=മഹസ്സ് (വീര്യം) അതിശാന്തമായി, ക്ഷയിച്ചു. ദ്വാദശാന്തസ്ഥം=ദ്വാദശാന്തത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന [ദ്വാദശാന്തം=ധ്യാനത്തിനുള്ള പന്ത്രണ്ടാമത്തെ സ്ഥാനം. മൂലാധാരം മുതൽ ഭൂമദ്ധ്യം (ആഞ്ജനാചക്രം) വരെ ആറാധാരങ്ങളും അതിനുമേൽ ബിന്ദുകല, നിഷ്കാശിക, അഭയന്ദ്ര മുതലായ ആറാധാരങ്ങളും ധ്യാനസ്ഥാനങ്ങളും

സർവ്വലോകൈകകന്ദം ശരണ്യം ശിവം
സന്തതഃ സന്തമന്തസ്സമന്താദപി
ശങ്കരം ശാശ്വതം ചന്ദ്രചൂഡം മൃഡം
ശംഭുവ്യാഹരൈശ്ചപര്യുമാശാസ്തമേ.”

നേരായ ഗീരായതാരാലോഭാരോ പ്ര-
കാരാദഭൂരാൽ സമാരാഭ്യ സന്നതാൻ
മാരാരി ചാരുസ്തിതംചെയ്തുകൾചെയ്തു
നാരായണബ്രഹ്മശക്രജീവാദികാൻ:—
“പോരുമേതാ ഗിരോ; വാരുമേ മാധവ!
നീരജാവാസ! കിം നാസനേ സ്ഥിരസേ?

കുന്നു. അവയിൽ ഒടുവിലെ സ്ഥാനമാണു ഭാദശാന്തം. “ശുദ്ധസ്സദികസങ്കാ
ശം ഭാദശാന്തേവലോകയേൽ” എന്നു തുടങ്ങി പ്രപഞ്ചാദയത്തിൽ ധ്യാന
ക്രമം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.] അസ്യ ഏവ=ഈ ദേവന്റെ തന്നെ, തത്=അത്
(മാഹസ്ത്വം), മൃഗ്യതേ=മാഗ്നംചെയ്യപ്പെടുന്നു-തിരയപ്പെടുന്നു. ഞങ്ങൾ സ്വ
ന്ത വീര്യംകൊടു പോകയാൽ നിന്തിരുവടിയുടെ വീര്യത്തെ ആരായുകയാണെന്ന
ത്വം. സർവ്വലോകൈകകന്ദം=എല്ലാലോകങ്ങൾക്കും ഒറ്റക്കിഴങ്ങായ (കന്ദം
=കിഴങ്ങ്), ശരണ്യം=ശരണാർന്നായ, ശിവം=കാന്തിമാനായ, അഥവാ
മംഗളരൂപനായ, സന്തതം.... ..ദപി(അന്തഃ സമന്താദപി സന്തതം സന്താ)
=എല്ലാത്തോഴും ഉള്ളിൽ മുഴലവും ഉള്ളവനായ, ശങ്കരം=ശം-മംഗളം-ച യ്യ
ന്നവനായ, ശാശ്വതം=എല്ലാക്കാലങ്ങളിലുമുള്ളവനായ, മൃഡം=ഹർഷിക്കുന്നവ
നായ (മൃഡതി ഹൃഷ്യതീതി മൃഡഃ). അഗ്യാഹരൈശ്ചപര്യം=അഗ്യാഹരമായ
-തടയപ്പെടാത്ത-ഐശ്വര്യത്തോടുകൂടിയ, ശംഭു=ശിവനെ, ആശാസ്തമേ=
ഞങ്ങൾ വന്ദിക്കുന്നു.

ശിവന്റെ അരുളപ്പാട്. നേരായഗീരായത്=സത്യമായ വാ
ക്ക്. ആരാൽ=അകലനിന്നും. അഭൂരാൽ=സമീപത്തുനിന്നും. സമാരാധ്യ=
വഴിപോലെ ആരാധിച്ചിട്ട്, മേൽപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൊണ്ടു സ്തുതിച്ചിട്ട് എന്ന
ത്വം. സന്നതാൻ=നമസ്കരിച്ചവരായ. നാരായ .....കാൻ=വിഷ്ണു, ബ്രഹ്മാ
വ്, ഇന്ദ്രൻ, ബുദ്ധസ്സതി (ജീവൻ) മുതലായവരോട്. മാരാരി=ശിവൻ. ചാ
രുസ്തിതം=മനോഹാമനോഹാസം. അരുൾചെയ്തു=പറഞ്ഞു “പോരുമേതാഗിരഃ”
എന്നുമുതലായതു ശിവന്റെ വചനം. പോരും=മതി. ഏതാഃഗിരഃ=ഈ
വാക്കുകൾ, ഇങ്ങനെയുള്ള വാക്കുകൾ മതിയാക്കാമെന്നത്വം. വാരുമേ=വരൂ.
മാധവ=വിഷ്ണു! നീരജാവാസ=ബ്രഹ്മാവേ! കിം നാസനേ സ്ഥിരസേ=

നാരദാദ്വാരാ സീരമുഖ്യാസ്സഖം
 ഭൂതോ വന്നിതെല്ലാരുമൊന്നിച്ചുഹോ!
 പാരമേശ്വരേ തജാ? നേത ചെല്ലീടുവിൻ;
 താരകോപദ്രവം തീരുമാറാക്കുവൻ.
 പൂരിതാ മേ ബ്രഹ്മചാരിതാ ചാരു സാ
 മാരനെപ്പാരണയ്ക്കാരയച്ചാർ മമ?
 നീരസം ചൊറതും നേത കൂറീടുവിൻ;
 ചാരു വെണ്ണീറു ഞാൻ കോരുവൻ പുശുവൻ;
 ചാരുവാം പെരുതും മാരനങ്ങളാക്കുവൻ;
 പാരമോട്ടേറെയെന്നോരായ് താമസം.
 ദ്വാരമാപത്തു സമ്പത്തിനെനാക്കുവൻ;
 പാരമേരുന്ന ദേവാരീഭുശ്വേഷിതം.

എന്താണ് അത്? ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഇരിക്കാത്തത് (സ്ഥിരമേ എന്നു ഭാവത്തിൽ ക്രിയ). നാരദാദ്വാരം = നാരദൻ മുതലായവർ. സുഖം (ക്രി. വി.) = ഭക്തും കൂടാതെ. ഭൂതം = ഭൂതങ്ങളായി. നാരദാദിമുനികളും ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാരും ഒന്നിച്ചുതന്നെയല്ലേ വന്നത്? ഇത്രത്തോളം യഥാർത്ഥമുള്ള കൗടുകപ്രശ്നമാകുന്നു. ഇനി ആനന്ദനാരദനും ചോദിക്കുന്നു—പാരമേശ്വരേ തജാ = എന്താണ് വളരെ ഭക്തി? നേത = വാസ്തവം. താരകോപദ്രവം = താരകന്റെ ഉപദ്രവം തീരുവാൻ ഞാൻ വഴിയുണ്ടാക്കും. പൂരിതാ. ... .. തസാ = എന്റെ ആ ബ്രഹ്മചര്യവ്രതം ഭംഗിയായി (ചാരു) അവസാനിച്ചു. മാരനെ.....മമ = ആ വ്രതം കഴിയുമ്പോഴത്തെ ഭോജനത്തിന്നു (പാരണയ്ക്കു) മാരനെ—കാമനെ—എന്റെ അടുക്കൽ അയച്ചതാരാണ്? നീരസം ചൊറതും = അതു കുറച്ചു നീരസം (രസമില്ലാത്തത്) തന്നെയായി. നേതകൂറീടുവൻ = സത്യം ഞാൻ പറയാം. ചാരു = ഭംഗിയുള്ള. വെണ്ണീറു = ഭക്തി. കോരുവൻ = കോരണം. പുശുവൻ = പൂശണം. വെണ്ണീറായ കാമന്റെ അംഗഭക്തിയും സ്വന്തം ദേഹത്തിൽ പൂശാമെന്നർത്ഥം. ചാരുവാം.....കുവൻ = കാമനെ ഞാൻ നല്ല പെരുതുംമുണ്ടാക്കും. പാര.....താമസം = അതിനു വളരെയധികം താമസമുണ്ടാകുമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. ദ്വാരമാ.....കുവൻ = ആപത്തു സമ്പത്തിനുള്ള ദ്വാരമാണെന്നാക്കിത്തരാം. കാമന്റെ ദേഹനാശം വലിയ കാര്യലാഭത്തിന്നു കാരണമാക്കിത്തരാനെന്നർത്ഥം. പാരമേ.....ഷിതം = ദേവാരീകളുടെ (അസുരന്മാരുടെ)

നാവരിക്കുന്നിതോ നാരദ! ചാരെ വാ
നാവരിക്കപ്പഴം തിന്ന മുഷികിലോ
നൽവരിക്കയ്ക്കുണ്ടു തൊട്ടാരുക്കുന്നു ഞാ-
നർപ്പിട്ടുൽക്കന്നി പെററുണ്ണിയാളാം വിധേയ.
കാലം കലഹപ്രിയ! കുറയപ്പാക്ക്;
വേലൻ വിലാസം കിലാ സന്നസംഗതം.
തുലങ്ങു പോവതും ശാലഭം ചാവതും
പോലേ ഭയലീനലോലാസുരാഹവം.”

ഭൂഷത വളരെ അധികമാകുന്നു. നാവരിക്കുന്നിതോ=രസമില്ലാതെ തോ
ന്നുന്നുവോ എന്നു നാരദനോടു ചോദ്യം. ചാരെ വാ=അടുത്തു വരൂ. നാ
വരിക്കപ്പഴം=നാവരിക്ക എന്ന താണ ജാതി പുലാവിന്റെ പഴം. ഈ
ജാതിക്കു പഴപ്പുലാവെന്നും പേരുണ്ട്. തിന്നമുഷികിലോ=തിന്ന മുഷിഞ്ഞു
വെങ്കിൽ. നൽവരിക്ക.....ന്നുഞാൻ=നല്ല വരിക്കപ്പഴം തിന്നുവാൻ ഞാൻ
തയ്ക്ക് (തരം) ഉണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. നൽവരിക്ക എന്നത് ഉയന്നജാതി പുലാവു
കുന്നു. കുറെക്കാലം പഴച്ചുക്കു തിന്നവന്നുണ്ടാകുന്ന മുഷിച്ചിൽ വരിക്കച്ചുക്കു
തിന്നാൽ തീരും. അതുപോലെ, വളരെക്കാലമായി മുഷിഞ്ഞിരിക്കുന്ന നാ
രദന്നു രസിപ്പാൻ വഴിയുണ്ടാക്കിത്തരാമെന്നു സാരം. അതെപ്പോഴെന്നു പറ
യുന്നു—ഉപ്പി.....വിധേയ=ഉപ്പിട്ടത്തിന്റെ അതായതു ഹിമവാന്റെ ക
ന്നി (കന്യക) പെററുണ്ടാകുന്ന ഉണ്ണി ആളാകുമ്പോൾ (മുതിരുമ്പോൾ). കാലം. .
.....പ്പാക്ക്=ഹേ കലഹപ്രിയ! കുറച്ചുകാലം ക്ഷമിക്കൂ. നാരദന്നുള്ള കല
ഹപ്രിയ എന്ന സംബോധന ഇവിടെ സാഭിപ്രാശ്നമാകുന്നു. വേലൻവിലാ
സം=വേലന്റെ (വേലു ആയുധമായിട്ടുള്ള സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ.) കളി കി
ല=പോൽ. ആസന്നസംഗതം=അടുത്തേത്തി. സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ പരാക്ര
മം അടുത്തുണ്ടാകുമെന്നർത്ഥം. തുലങ്ങു=പഞ്ഞിക്കൾ. ശാലഭം=പാററുള്ള
ട്ടം. ഭയലീനലോലാസുരാഹവം=ഭയംകൊണ്ടു ലീനന്മാർ (ഒളിച്ചവർ) ആ
യും ലോലന്മാർ (ചഞ്ചലന്മാർ) ആയും ഇരിക്കുന്ന അസുരന്മാരുടെ ആഹവം
(യുദ്ധം). പഞ്ഞി പാറുന്നതുപോലെയും പാററ ചാകുന്നതുപോലെയും അ
സുരന്മാർ പോരിൽ നശിക്കുമെന്നർത്ഥം. അതു കാണുവാനാണല്ലോ കലഹ
പ്രിയന്നു രസം.

ഇത്തരമോരോന്നാരുളിദ്രയാനിധി
തത്രൈവ ചിത്രം മറഞ്ഞു മഹേശ്വരൻ.
മുത്തികൾ മററിരുപേരെയും കണ്ടില,
വിദ്യയറിയരുതീശ്വരനാരുടെ.
ഉള്ളിൽഭയം പോയി നല്ല സന്തോഷമായി;
തെല്ലിനിയും പാക്കു വല്ലതുമെന്നായി
വെള്ളിമലയിൽ മറെറല്ലാവരും വാണു;
കൊല്ലമേ മേരുമേൽച്ചെല്ലുകിൽ ഭാനവൻ.

അല്ലേ ഹിമാലയ! വല്ലനാളെങ്കിലും
കല്ലെഴുത്തായിതിക്കല്യാണസംഗതി
മല്ലീഷുവൈരീതി ചൊല്ലി ഭവാനോട-
തല്ലി വചോമേതു? കില്ലീഷലെന്നിനി?
ചില്ലപാനമല്ലിനിഞ്ഞൊല്ല പലതുമുണ്ടു
സല്ലാപലീലയ്ക്കിതല്ലാ സമയമോ.

ത്രിമുത്തികൾ മറയുന്നു. ഭവനാർ കൈലാസത്തിൽ
തന്നെ പാർക്കുന്നു. ദയാനിധി=ദയയ്ക്കിരപ്പിടം. തത്രൈവ=അവിടെത്ത-
ന്നെ. ചിത്രം=ആശ്ചര്യം. മഹേശ്വരൻ=ശിവൻ. മുത്തികൾ മററിരുപർ=
ബ്രഹ്മവും വിഷ്ണുവും. വിദ്യ=സൂത്രം. മറെറല്ലാവരും=ഇന്ദ്രാദി ഭവനാരോ-
ക്കരും. കൊല്ലമേ=കൊല്ലം നിശ്ചയം. മേരുമേൽ=മഹാമേരുവിന്മേൽ. ഭാ-
നവൻ=താരകാസുരൻ. സാരം സ്പഷ്ടം.

നാരദൻ പ്രസംഗമുപസംഹരിക്കുന്നു. വല്ലനാളെങ്കിലും=ഏ-
തുടിവസമെങ്കിലും കല്ലെഴുത്തായി=കല്ലിന്മേലുള്ള എഴുത്തായി. കല്യാണസം-
ഗതി=വിവാഹകാര്യം. ശിവൻ എന്നെങ്കിലും പാർവ്വതിയെ വേദിക്കുമെന്ന-
കാര്യം കല്ലിൽ എഴുതിയതുപോലെ ഉറപ്പുള്ളതായി. മല്ലീഷു... .. നോട്ടം=
ഞാൻ അങ്ങയോടു മല്ലീഷുവൈരി (കാമദേവന്റെ ശത്രു) എന്നു ശിവനെക്ക-
രിച്ചു പറഞ്ഞു. അതല്ലീവചോമേതു=അതല്ലേ ഈ വാക്കുകൾക്കു (ഈ വി-
സ്തരിച്ച കഥാകഥനത്തിന്നു) കാരണം. കില്ലീ=സംശയം. ഇഷ്ടം=കുറച്ചു
ഇനി ഒട്ടും സംശയിക്കേണ്ട. ചിലപാനമല്ല=കുറച്ചല്ല. തൊല്ല=സൊല്ല, ഉ-
പദ്രവം. സല്ലാപലീലയ്ക്കു=സംഭാഷണവിനോദത്തിന്നു. വലിയ ബുദ്ധിമുട്ടുള്ള
പണികൾ പലതുമുണ്ടാകയാൽ ഇപ്പോൾ അധികം സംസാരിപ്പാൻ സമയ

വല്ലാതെ ലോകങ്ങളെല്ലാമലയ്ക്കുന്നു
 വില്ലാളി മന്മഥൻ നല്ലാൾ മരിക്കയാൽ.
 എല്ലാരെയുംപോലെയല്ലാ നമുക്കിനി-
 ചൊല്ലാമിനിക്കേൾക്ക നല്ലോരു സാരവും.
 എല്ലായിലും വേണ്ടതല്ലാ മനോഭംഗം
 മല്ലാസശീലൻ തെല്ലാകിലും തവ.
 ഇല്ലോകസൗന്ദര്യകല്ലോലസാഗര-
 മല്ലോ ഹരാംഗമിതെല്ലാക്കണക്കിലും;
 ഹല്ലായിതം നഗമെല്ലാമിരുന്നിട്ട-
 മില്ലാ ഫലമെന്നു മല്ലാരിനന്ദനൻ
 ശല്യവ്യഥകൊണ്ടു കല്പമുടൽവെടി-
 ണ്ണുള്ളിൽ കടികൊണ്ടിതല്ലോ ശിവന,വൻ

മില്ലെന്നു താൽപര്യം. അതെന്നെ പറയുന്നു—വല്ലാതെ=ശക്തിയില്ലാതെ.
 ലോകങ്ങൾ=ജനങ്ങൾ. അലയ്ക്കുന്നു=കരയുന്നു. മന്മഥൻ=കാമൻ. കാമൻ
 മരിച്ചതു കാരണം ജനങ്ങൾ അവശരായിട്ടു കരയുന്നുവെന്നർത്ഥം. എല്ലാരെയും....
 ....മുക്ക്=നമ്മുടെ സ്ഥിതി എല്ലാവരുടേതിൽനിന്നും വ്യത്യസ്തമാണ്. ചൊ
 ല്ലാ....സാരവും=സാരമായിട്ടുള്ളതു ഞാൻ പറയാം, കേട്ടാലും. എല്ലായി
 ലും=എല്ലാറ്റിലുംവെച്ച്. വേണ്ടതല്ലാ=അത്യാത്മതാണ്. മനോഭംഗം=മന
 സ്സിദ്ധി. ഉല്ലാസശീലൻ=വിനോദശീലനായ. തവ=നിനക്ക്. നിനക്കു മ
 നസ്സിദ്ധി കരുവിയത്തിലും ഉണ്ടാകരുത്. ഇല്ലോക.....സാഗരമല്ലോ=
 ഈ ലോകത്തിലെ സൗന്ദര്യമാകുന്ന തിരമാലകൾക്കു സമുദ്രമാണല്ലോ. ഹരാം
 ഗം=ശിവന്റെ ശരീരം. സമുദ്രത്തിൽ തിരമാലകൾപോലെ, ഇഹലോകസൗ
 ന്ദര്യങ്ങൾ കളിക്കുന്നതാണ് ശിവന്റെ ശരീരമെന്നു ഭാവം. ഹല്ലായിതം=ഹ
 ല്ലമായി ഭവിച്ച (പൂത്ത) നഗം=വൃക്ഷം. ഫലം=പ്രയോജനം (കയ്ക്ക് എന്നും)
 മല്ലാരിനന്ദനൻ=വിഷ്ണുപുത്രൻ, കാമൻ. ശല്യവ്യഥകൊണ്ടു=ശല്യപീഡകൊണ്ടു
 കല്പമുടൽ വെടിഞ്ഞു=മനോഹരമായ ഭേദം ഉപേക്ഷിച്ച്. ഉള്ളിൽ കടി
 കൊണ്ടിതല്ലോ ശിവൻ=ശിവനുള്ളിൽ പാപ്പാക്കിയല്ലോ. കാമദേവൻ ത്രൈ
 ലോക്യാ ജയിക്കുന്നതു സൗന്ദര്യംകൊണ്ടാണ്. അദ്ദേഹം സുന്ദരങ്ങളായ വൃ
 ഷ്ടങ്ങളെല്ലാം നിഷ്പലമാണെന്നു കണ്ടു ഭേദത്യാഗം ചെയ്തു ശിവന്റെ ഉള്ളിൽ
 കടന്നുകൂടിയല്ലോ; അതുകൊണ്ടു ശിവന്റെ അംഗം സർവ്വസൗന്ദര്യനികേതന

തെല്ലല്ലധീശനു വില്പക, മത്തപം
 തല്ലിക്കളയുമനല്ലംഘ്രവിക്രമൻ.
 കൊല്ലമേ വൈരിയെന്നല്ലയോ സംഭ്രമ-
 മില്ലതെന്നാലവൻചൊല്ലിലാമേവരും.
 ഇല്ലന്തരമതോത്തുള്ളം തണുക്ക നി-
 ന്നിലും തണുക്കഹോ; വല്ലന്തിയെന്നിനി?
 കല്ലതു നെല്ലിതെന്നെല്ലാം വിടത്തുവ-
 ചുല്ലാഘനായ് വാഴ്ക നിർല്ലാഘവം സഭേ!
 ഘല്ലാരവിദനൽക്കല്പഹാരമാലതി-
 തുല്യകീടേന്ത! നിനക്കില്ല മാൽമുലവും.
 ചൊല്ലാമെന്നിക്കിനി നില്ലാ കതുഹലം
 ചൊല്ലാതെ ഞാനെങ്കിലെല്ലാരോടും തഥാ.”

മരണനന്ദം. അനന്ദം അലങ്കാരം. അവൻ.... വിക്രമൻ=അ
 നല്ലംഘ്രവിക്രമൻ അവൻ അത്തപം തല്ലിക്കളയും എന്നനാലും. തെല്ലല്ലധീ
 ശനു വില്പകം എന്നത് അന്തർദ്വേഷം. ശിവന്റെ ഉള്ളിൽ കടന്നുകൂടിയുള്ള
 വിക്രമിയായ കാമൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തപസ്സു മതിയാക്കിക്കളം. ശിവൻ ഇ
 ച്ചോഴുള്ള വില്പകം (മല്ലിടത്തം) കുറച്ചൊന്നുമല്ല. കൊല്ലമേ..... സംഭ്രമം=
 ശത്രുവാണെങ്കിൽ കൊല്ലമെന്നല്ലേ നിനക്കു പരിഭ്രമം. ഇല്ലത്=അതില്ല, കൊ
 ല്ലില്ല. എന്നാ... ..വരും=പിന്നയോ സർവ്വം അവന്റെ ചൊല്ലിലാകുന്ന
 ണ ചെയ്യുക. ഇല്ലന്തരം=അന്തരമില്ല. ഉള്ളംതണുക്ക=മനസ്സു കളുപ്പമുണ്ട്. നി
 ന്നിലും തണുക്ക=നിന്റെ ഗുഹവും തണുക്കട്ടെ. വല്ല.....നി=ഇനി എ
 ന്നാണു വല്ലന്തി? വല്ലന്തി=വല്ലായ്മ, അപകടം. കല്ലതു.....വച്ചു=ക
 ല്ലം നെല്ലും വേർതിരിച്ചു (ഇതൊരു ശൈലിയാണ്) അതായതു കാര്യംകാര്യ
 ണങ്ങൾ തിരിച്ചറിഞ്ഞു. ഉല്ലാഘനായ്=മനോഹരമായില്ലാത്തവനായ്. നിർല്ലാ
 ഘവം (ക്രി. വി.)=ലാഘവംകൂടാതെ. സഭേ=സ്തോതിതാ! ഏല്ലാ... ..
 കീടേന്ത=ഏല്പങ്ങളായ അരവിദം (താമര) കല്പഹാരം (സൗഗന്ധികം) മാലതി
 (പിച്ചുക) ഇവയോടു തുല്യമായ, എന്നുവെച്ചാൽ അവപോലെ വെളുത്ത, കീർത്തി
 യുള്ളവനാ! നിനക്കി... ..ലവും=നിനക്കു ദുഃഖത്തിനു കാരണം (മാൽമുലം) ഇല്ല.
 ചൊല്ലാം=പറയും. എന്നിക്കി.... ..തഥാ=ഞാൻ തഥാ എല്ലാവരോടും ചൊ
 ല്ലാതെയെങ്കിൽ എന്നിക്കിനി കതുഹലം നില്ലാ എന്നനാലും. ഇത് എല്ലാവരോടും

ചൊല്ലിനാനിങ്ങനേ വല്ലകി തോളേറ്ററി
മെല്ലേ നടകൊണ്ടു നല്ലോരു നാരദൻ.

അതുതവീരശാന്താദിരസമയ-
കൽപ്പടയേറിന ശൃംഗാരമാം രസം
അപ്രമേയാഭോഗപ്പുഷ്പകിസലയ--
കല്പവൃക്ഷാഭമായ് പോരുന്ന സൽക്കഥാം
സർപ്പജനങ്ങളും ചർച്ചണം ചെയ്തതി-
നിർവൃതികൈക്കൊണ്ടു പർവ്വതരാജനും
ഭർച്ചമകൈതുകസംവിദാനന്ദാഗ്ര-
പർവ്വമേരിച്ചിരം നിർവ്വീകാരാന്തരം
സർപ്പതോ ഭിത്തിയിൽ ചിത്രമതുപോലെ
നിർവ്വീകല്പം മരുവീടിനാരേവരും.

പറയാതിരുന്നാൽ എന്റെ കൈതുകം ശമിക്കുകയില്ല എന്നർത്ഥം. വല്ലകി=വീണ. തോളേറ്ററി=തോളിലേറ്ററി. ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു നാരദൻ വീണയുമെടുത്തു യാത്രയായി.

നാരദവചനംകേട്ട് എല്ലാവരും ആനന്ദിക്കുന്നു. ഹിമവാൻ നിർവൃതിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതുത .....യേറിന=അതുതം വീരം ശാന്തം മുതലായ രസങ്ങളാകുന്ന കല്പട കയറിയ (രസം എന്നതിന്റെ വിശേഷണം). അപ്ര .....പോരുന്ന=അപ്രമേയമായ (കണക്കാക്കുവാൻവയ്ക്കാത്ത) ആഭോഗത്തോടു (പരപ്പോടു) കൂടിയ പുഷ്പങ്ങളും തളിരുകൾ മുളകൾ കല്പവൃക്ഷത്തിന്റെ ആഭോഗപോലെ ആഭോഗത്തോടുകൂടിയതായ് വരുന്ന (കഥാവിശേഷണം) സൽക്കഥാം=സൽക്കഥയെ. സർപ്പ.....ചെയ്തു=എല്ലാജനങ്ങളും ആസ്വദിച്ചു. അതിനിർവൃതി=പരമസുഖം. പർവ്വതരാജനും=ഹിമവാനും. ഭർച്ചമകൈതുക.....മേരി=ഭർച്ചമകൈതുകമായ (താങ്ങാനാത്തതാത്ത കൈതുകത്തോടുകൂടിയ) സംവിദാനന്ദത്തിന്റെ (ചിദാനന്ദത്തിന്റെ) അഗ്രപർവ്വം (മേലേക്കമ്പ) കയറിയിട്ട്. ചിരം=വളരെനേരം. നിർവ്വീകാരാന്തരം (ക്രി. വി.)=വികാരഭേദം കൂടാതെ സർപ്പതഃ=എല്ലാവരും. ഭിത്തിയിൽ=ചുമരിന്മേൽ. നിർവ്വീകല്പം (ക്രി വി.)=വികല്പം (വിചാരം) കൂടാതെ. അതുതം, വീരം, ശാന്തം മുതലായ രസങ്ങളെ പടിപടിയായി കയറിവന്ന ശൃംഗാരരസം പൂത്തും തളിത്തും നില്ക്കുന്ന കല്പവൃക്ഷപോലെ ചമയുന്നതായി പ്രതിപാദിക്കുന്നതാണ് നാരദൻ പറഞ്ഞ സൽ കഥ. പാർവ്വതീ പരമേശ്വരന്മാരുടെ ശൃംഗാരത്തെ കല്പവൃക്ഷത്തോടുപമി

അദികന്യയ്ക്കു സച്ചിദ്രസരൂപിണി-
 കൈതയെല്ലാം പ്രകാരം വികാരം തദാ.
 വിചുയം ചാച്ഛുയം നിശ്ചയഭാവവും
 പൃച്ഛയിലിച്ഛയുമുച്ഛിതലജ്ജയും.
 ഉച്ഛവൈവശ്യവും നിശ്ചസിതം മുല-
 ക്ഷയയിലന്തരാ വിശ്ലഥീഭാവവും
 കാശ്ചരോമാഞ്ചനൈരാശ്വമനോരാജ്യ-
 കൈശ്യശൈഥില്യഘമോദസമോദാദി-
 മിത്രം സഖീമുഖേ തൃശ്രം കടാക്ഷവു-
 മശ്രുപാതം മുഹൂരശ്രുതിനാട്ടവും
 ശശപദചിതബാല്യാശ്രിതചേഷ്ടയും
 പ്രശ്രയഗാംഭീര്യവിശ്വാസഭാർവ്യവും

ചുതുകൊണ്ട് അതു സാർവ്വഭൗമമായകമാണെന്നു ധ്വനിക്കുന്നു. അപ്രകാരമുള്ള ക-
 മയെ ആസ്പദിച്ച ഹിമവാനം മറുത്തുവരും പരമാനന്ദത്തിന്റെ പരമകാ-
 ഷ്ഠയിലെത്തി ഭിത്തിയിലേഴുതിവച്ച ചിത്രംപോലെ നിർമ്മിക്കാരന്മാരായി സ്ഥി-
 തിച്ചെയ്തു. രൂപകവും ഉത്ഭവവും അലങ്കാരം.

നാരദൻ പറഞ്ഞ കഥ കേട്ടപ്പോൾ പാർവ്വതിക്കുണ്ടായ
 ഭാവരോഷംകളെ വർണ്ണിക്കുന്നു. അദി.... ..ണിക്ക്=സച്ചിദ്രസരൂ-
 പിണി (ബ്രഹ്മാനന്ദമയി) യായ പാർവ്വതിക്ക്. എത്ര.... ..തദാ=അപ്പോഴു-
 ണ്ടായ വികാരം എത്രയെല്ലാം പ്രകാരമാണ്. ഇത്രപ്രകാരമെന്നും ഇന്നപ്രകാ-
 രമെന്നും പറയാൻ സാധ്യമല്ലെന്നതും. വിചു=അതൃപ്തം. ചാച്ഛു=മമത.
 നിശ്ചയഭാവം=നിശ്ചയബുദ്ധി. പൃച്ഛയിലിച്ഛ=ചോദിക്കുന്നതിൽ ആഗ്രഹം.
 ഉച്ഛിതലജ്ജ=ഉന്നതമായ നാണം. ഉച്ഛവൈവശ്യം=ഉയർന്ന വിവശത. നിശ്ച-
 സിതം=നേടുവീച്ച്. മുലക്ഷ .....ഭാവം=മുലക്ഷയയിൽ ഇടയ്ക്കു (അന്തരാ)
 ഭാവം (വിശ്ലഥീഭാവം). കാശ്ച.... ..കടാക്ഷവും=കാശ്ചം.
 രോമാഞ്ചം, നൈരാശ്യം (നിരാശത), മനോരാജ്യം, കൈശ്യത്തിന്നു (തലമുടി
 ക്ഷേപിണ) ശൈഥില്യം, ഘമോദം (വിചല്പനീർ), സമോദം (സന്തോഷം)
 എന്നുമുതലായവയോടു സമ്മിത്രമായി സഖിമാരുടെ മുഖത്തു തൃശ്രം (പ്രീതി)
 ണം) ആയ നോട്ടം. അശ്രുപാതം=കണ്ണുനീർവീഴ്ച മുഹൂഃ=പിന്നെയും പി-
 ന്നെയും. അശ്രുതിനാട്ടം=കേട്ടില്ലെന്നുള്ള നാട്ടം. ശശപ .....ചേഷ്ട=ഏ-
 ല്ലാപ്പോഴും ഉചിതം (പരിചിതം) ആയ ബാല്യത്തെ സംബന്ധിച്ച ചേഷ്ട.

ഇത്യാദിഭാവങ്ങൾ; മദ്ധ്യേ സഖിമാരി-
 ലത്യാദരം; നിജബുദ്ധ്യാ വിഭവചനം;
 ദേവമല്ലൊട്ടും സുഖമല്ല മോഹമ-
 ല്ലരക്കാമ്പിരലന്തെന്ന് തങ്കലില്ലാ പിടി.
 പൊയ്ക്കൊരുകതാമല്ല നില്ക്കരുതൊട്ടുമേ
 കൈക്കലില്ലാ മനം തസ്കരൻ കൊണ്ടുപോയ്;
 സൂക്ഷ്മത കൂടാതെ കാല്ക്കലായി ദൃഷ്ടി;
 ചിതുകലാകൈരമുദി നില്ക്കലായിങ്ങനെ.

തൽ കില കാഴ്ച ജയയ്ക്കും വിജയയ്ക്കും,-
 മക്ഷികൾക്കില്ലുന്നവർക്കുന്യദൃശ്യവും.
 അക്കിഴിയെന്നിയവർക്കുതൊരു ധനം?
 തൽഗുണഭോഗമവർക്കൊന്നുഗ്രഹം.

പ്രശ്നം .....ഭാവങ്ങൾ=പ്രശ്നം (വിനയം), ഗാഢീയം, വിശ്വാസം ഇവയിലുള്ള
 ഉറപ്പ്. ഇത്യാദി ഭാവങ്ങൾ=എന്നു തുടങ്ങിയ ഭാവങ്ങൾ. മദ്ധ്യേ.....രം=
 ഇടയ്ക്കു സഖിമന്ത്രാട പേരിൽ അതിയായ ആദരവ്. നിജബുദ്ധ്യാ വിഭവച
 നം=തന്റെ ബുദ്ധിയിലുള്ള വിഭവചിന്ത, അതായത് ഇന്നു വികാരമെന്നു
 തിരിച്ചുനോക്കൽ. ദേവ.....പിടി=ദേവവും സുഖവും മോഹമല്ല,-എ
 ന്തെന്ന് തന്റെ ഉള്ളിൽ പിടത്തം വന്നില്ല. പൊയ്ക്കൊരുകതാമല്ല=പോവു
 ക.വയ്. നില്ക്കരുതൊട്ടുമേ=ഒട്ടും നില്ക്കാനുംവയ്. കൈക്കലില്ലാ മനം=മനസ്സ്
 സ്വാധീനമല്ല. തസ്കരൻ കൊണ്ടുപോയ്=കള്ളൻ കൊണ്ടുപോയി. സൂക്ഷ്മത=
 സ്ഥിരത. കാല്ക്കലായി ദൃഷ്ടി=ദൃഷ്ടി കീഴ്പോട്ടായി. ചിതുകലാകൈരമുദി=ബ്ര
 ഹ്മകലാപ്രകാശമായ പാർവ്വതി. നില്ക്കലായിങ്ങനെ=ഇങ്ങനെ നില്ക്കുകയായി
 ഇതിൽ ശ്രീപാർവ്വതിക്കു നാരദവാക്യശ്രവണത്താൽ ഉൽബുദ്ധമായ പരമശി
 വാനുരാഗത്തെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്തംഭേശ്വരഭാദികളായ സാതപികഭാവങ്ങളെ
 യും നിവൃത്തിദാദികളായ ധൃതിചാരിഭാവങ്ങളെയും യഥാസംഭവം കണ്ടുകൊരുക
 തൽ=അത്. കാഴ്ച=കാണേണ്ട വസ്തു. പാർവ്വതിയുടെ ആ അവസ്ഥ സഖി
 മാരായ ജയയ്ക്കും വിജയയ്ക്കും ഒരു കാഴ്ചയായിത്തീർന്നു. അക്ഷികൾ.... .സ്വ
 വം=അന്നവർക്കു കണ്ണുകൾക്കു മറെറൊരുത്വവും ഇല്ലെന്നായി. അക്കിഴി=ആ
 ധനസഞ്ചയം; പാർവ്വതിയുടെ ഭാഗ്യത്തെ പണക്കിഴിയായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.
 അതല്ലാതെ എന്തൊരു ധനമാണുള്ളത്. തൽഗുണഭോഗം=അവളുടെ ഗുണാ

കേയം ദേവിയവർത്തിയിക്കുമേ
കിഷ്കിളി കൈവിട്ടു മിക്കതും തന്മതം.

തൽക്ഷണം താതസഭയിന്നു പോയങ്ങു
പുക്ക വിജനേ സഖിമാരുമായുമ.

“തൃക്കാൽ തളന്നിതോ നില്ക്കയാലയ്യോ കി-
ടക്കുമേലേറിപ്പറ്റിക്ക തെ”ല്ലെന്നവർ.

“നില്ക്കയാലല്ല നിനയ്ക്കയാലാലസ്യ-
മിക്കാലിനയ്ക്കല്ലാരുൾക്കാമ്പിലാളി! കേൾ
ഉൾക്കാമ്പിനണ്ടോ കിടക്ക വിരിച്ചു നീ?-
യക്കഥ കേട്ടെന്തു ഭുവമിപ്പാത്തു വാം?”

“കണ്ടവരോ ഞങ്ങൾ? നിന്മനക്കാമ്പിനോ
പണ്ടേ കിടക്ക പരമശിവൻമടി.”

നഭവം. അതാനവർക്ക് അനുഗ്രഹം. ദേവി=പാമ്പി. കിഷ്കിളി=കിഷ്കിളി
കിഷ്കിളി; കിഷ്കിളി കൈവിട്ടു എന്നുവെച്ചാൽ ഒട്ടും ഒളിച്ചുവെക്കാതെ എന്ന
ത്വം. തന്മതം=തന്റെ അഭിപ്രായം. ദേവി തന്റെ ഉള്ളിലുള്ള അഭിപ്രാ-
യം മുഴുവൻ യാതൊരു കലവറയും കൂടാതെ പ്രിയസഖിമാരായ അവരെ അ-
റിയിക്കുമെന്നത്.

പാർവ്വതിയും സഖിമാരും തമ്മിലുള്ള സംഭാഷണം
തൽക്ഷണം=തത്സമയം. താതസഭയിന്നു=അപ്പുറം സഭയിൽനിന്നു. വി-
ജനേ=ജനങ്ങളില്ലാത്ത സ്ഥലത്തു്. ഉമ=പാർവ്വതി. ഉടൻതന്നെ പാർവ്വതി അ-
പ്പുറം സഭയിൽനിന്നു പോയി വിജനമായ ഒരു സ്ഥലത്തു് സഖിമാരോടും
കൂടി ചെന്നു. “തൃക്കാൽ തളന്നിതോ” ഇത്രാടി സഖിമാരും പാർവ്വതിയും
തമ്മിൽ അർദ്ധസമസ്പർശിതയിൽ ചെയ്യുന്ന ചോദ്യോത്തരങ്ങളാകുന്നു.
തൃക്കാൽ ..... നവർ=ഇതു സഖിമാരുടെ ചോദ്യം, നില്ക്കയാലല്ല എന്നു
തുടങ്ങി നാലുവരി പാർവ്വതിയുടെ ഉത്തരം. നിനയ്ക്കയാൽ=ആലോചിക്കുക
യാൽ. ആലസ്യം=തളച്ചു. ഉൾക്കാമ്പിൽ=മനസ്സിൽ. ആളി=സഖി. അ-
ക്കഥ=നാരദൻ പറഞ്ഞ കഥ. വാം=നിങ്ങളിൽവർക്കും. വളരെ നേരം നി-
ന്നതുകൊണ്ടു കാര്യം തളന്നുവാ, കുറച്ചുനേരം കിടക്കുമെൽ കേറി നിടക്കു എന്ന
സഖിമാർ. നിന്നതുകൊണ്ടല്ല ആലോചിച്ചതുകൊണ്ടാണു്, കാലിന്നല്ല മന-
സ്സിന്നാണു് തളച്ചു, മനസ്സിന്നു കിടക്കുവാൻ കിടക്കയുണ്ടോ എന്നു പാർവ്വതി-
യുടെവരോ ഞങ്ങൾ=ഞങ്ങൾ കണ്ടിട്ടുണ്ടോ? നിന്മനക്കാമ്പിനോ = നിന്റെ

“അക്കാമനെച്ചു നിഷ്കാരണദേപി

സൽകാരവശ്യനല്ലിക്കാലമാക്കുമേ.”

“അത്യന്തധിക്കാരിയെത്തിയെന്നെങ്കി-

ലെത്രയും കഷ്ടമോ കത്തിച്ചതീശപരൻ?”

“കോകിലകാകലോലേ ഹതേ മന്മഥേ

വ്യാകുലേ വിഷ്ണുപേ ചാകിലേ നല്ലതും.”

“നാരദോദീരിതസാരവും കേട്ടു നി

നീരജാക്ഷി! കഥം നീരജാ നാധുനാ?”

“നാരദൻ സൂചകൻ പോരിലേ കൈതുകി

സാരമായ് ചൊന്നതിങ്ങാരു ബോധിച്ചോ?”

മനസ്സിന് പണ്ടേ ..... മടി = പണ്ടുതന്നെ പരമശിവന്റെ മടിയാണ് കിടക്ക എന്നു സവിമർശമെ വചനം. അക്കാമനെ ..... മാക്കുമേ = ഇതു പാവ് തിയുടെ വചനം. നിഷ്കാരണദേപി = കാരണംകൂടാതെ ദേപിക്കുന്നവൻ. സല്ക്കാരവശ്യനല്ല = സല്ക്കാരംകൊണ്ടു സ്വാധീനപ്പെടുത്താവുന്നവനല്ല - പരമശിവൻ കാര്യമെന്നു മുട്ടുവന്നാണ്. അകാരണവിരോധിയായ അദ്ദേഹത്തെ ആർക്കും സല്ക്കാരംകൊണ്ടു സ്വാധീനമാക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല എന്നർത്ഥം. അത്യന്ത.... ..... തീശപരൻ = ഇതു സഖീവചനം. അത്യന്തധിക്കാരി = ഏറ്റവും ധിക്കാരി. എത്തിയെന്നെങ്കി = അടുക്കൽ വന്ന് അമ്പെയ്തു. എങ്കിൽ = എങ്കിലും. എത്രയും... ..... ശപരൻ = ശിവൻ കാമനെ ഭരിപ്പിച്ചതു കഷ്ടമായി. കാമദേവൻ ധിക്കാരമാണ് പ്രവർത്തിച്ചതെങ്കിലും അവനെ ഭരിപ്പിച്ചതു നന്നായില്ല എന്നർത്ഥം. കോകില.... ..... മന്മഥം = കോകിലകാകവിൽ (കയിലുകളുടെ ആലാപത്തിൽ) ലോലൻ അതായതു സന്തോഷൻ ആയ കാമൻ കൊല്ലപ്പെട്ടിരിക്കുമ്പോൾ. വ്യാ.... ..... പേ = വിഷ്ണുപേ (ചോകു) വ്യാകുലമായിരിക്കുമ്പോൾ [ഹതേ മന്മഥേ, വ്യാകുലേ വിഷ്ണുപേ ഇവ രണ്ടും സതീ എന്നു ചേർത്തുപറയപ്പെടുന്നു]. ചാകിലേ നല്ലതും = ചാകിലിൽ അതാണു ഭേദം. കാമൻ മരിച്ചതിനുശേഷം മരണമാണു നല്ലതെന്നു താല്പര്യം. ഇതു പാവ് തിയുടെ വചനമാകുന്നു. “നാരദോദീരിത” എന്നുമുതലുള്ള രണ്ടുവരി സഖീവചനം. നാരദോദീരിതസാരം = നാരദനാൽ പറയപ്പെട്ട സാരം. അതായത് “ചൊല്ലാമിനിക്കേൾക്കു നല്ലൊരു സാരവും” ഇത്യാദി. നീരജാക്ഷി = പത്മമാക്ഷി, കഥം ..... ധുനാ = നീയിപ്പോൾ നീരജ [ഭൂഃഖനീന]യായ് ഭവിക്കാത്തതെന്താണ്? “നാരദൻ സൂചകൻ” എന്നുതട്ടങ്ങിയ രണ്ടുവരി പാവ് തീവചനം. നാരദൻ ഏകജ്ഞിക്കാരനാണ്, അദ്ദേഹത്തിന്നു പോരിൽമാത്രമേ രസമുള്ളൂ. അദ്ദേഹം സാരമായിപ്പറഞ്ഞത് ആരാ

“ഒന്നു നേരല്ല മറെറാന്നു നേരെന്നു മ-
ച്ചൊന്നതല്ലത്ര നന്നായുമാ നിണ്ണയം.”

“മുക്തശ്രമം മദ്യമത്തർക്കമില്ലഹോ
ഭസ്തർക്കഭാഷ്യമൊരുത്തർക്ക നിന്നോളം.
കേൾപ്പതേ സാരമെന്നോപ്പവര നന്നു നീ;
താൽപര്യമോ ഗിരാം പാപ്പതായാസമാം.
പേച്ചിലോരോന്നിലേ വാച്യമാദായ പോയ്
പാച്ചിൽ വച്ചിടിനാൽ കാഴ്ചയെങ്ങു ധിയാം?
ഇല്ലായ കേട്ടു ചിന്തിച്ചു യാവന്മതി
നിശ്ചയിച്ചൊക്ക മാറുവതാമുത്തരം.
ഉച്ചമായുജ്ജ്വലിച്ചൊപ്പു കേട്ടപ്പോഴേ
തച്ചു മുക്കം പരിച്ചില്ലായ പോകിലോ

നിവിടെ ശരിയാണെന്നു ധരിച്ചത്? ആരു സാരമായി ചർച്ചിച്ചിട്ടില്ലെന്നതും.
“ഒന്നു നേരല്ല” എന്നുമുതൽക്ക രണ്ടു വരി സഖീവചനം. അച്ചൊന്നത് ഒന്നു
നേരല്ല മറെറാന്നു നേരത്ത് എന്ന് അന്യമാനിണ്ണയം അത്ര നന്നല്ല എന്ന
നവയം. അന്യമാനിണ്ണയം=മാിച്ചുനിശ്ചയിക്കൽ. നാരദൻ പറഞ്ഞ ചില
തു സത്യവും ചിലതു അസത്യവുമാണെന്നു വിചാരിക്കുവാൻ വയ്യ എന്നു താ
ല്പര്യം. “മുക്തശ്രമം” എന്നുമുതൽ “പുറപ്പെടാം ഞാൻ ഭൂതം” എന്നുവരെ പാ
ർശ്വീവചനം. മുക്തശ്രമം (ക്രി. വി.)=ശ്രമം കൂടാതെ. മദ്യമത്തർക്കം=മദ്യ
പാനത്താൽ മതിമറന്നവർക്കും. ഭസ്തർക്കഭാഷ്യം=ഭസ്തർക്കത്തിലുള്ള സാമത്വം
മദ്യമത്തരായവർപോലും നിന്നെപ്പോലെ ഭസ്തർക്കം ചെയ്തയില്ല. കേൾപ്പതേ....
.....പ്പവരം=കേൾക്കുന്നതുതന്നെയാണു് സാരം എന്നു വിചാരിക്കുന്നവളായ.
നന്നു നീ=നീ നല്ലവരതന്നെ. നല്ലവളല്ല എന്നു വിപരീതമതും. താല്പര്യമോ
ഗിരാം=വാക്കുകളുടെ (ഗിരാം) താൽപര്യംതന്നെയാകട്ടെ. പാപ്പത്ത്=ആലോചി
ക്കുന്നത്. ആയാസമാം=ബുദ്ധിമുട്ടാകും. പേച്ചിലോരോന്നിലേ=കാരോ വാ
ക്കിലുമുള്ള. വാച്യം ആദായം=വാച്യംതന്നെ എടുത്തിട്ട്. പാച്ചിൽ=കാട്ടം.
കാഴ്ചയെങ്ങു ധിയാം=ബുദ്ധികൾക്കുള്ള (ധിയാം) കാഴ്ച എവിടെ? ഇല്ലായ=
ഇല്ലകൊണ്ട്, ഇല്ലപോലെ. ചിന്തിച്ചു=വിചാരിച്ചു. യാവന്മതി=മതി (ബു
ദ്ധി) യുള്ളിടത്തോളം. ഒക്കമാറം=യോജിക്കുവിധം. ഉച്ചതാമുത്തരം=ഉത്ത
രം പറയപ്പെടുന്നു. ഉച്ചമായുജ്ജ്വലിച്ചു=ഏറ്റവും കത്തിജ്വലിച്ചു (കോപി
ച്ചു). കച്ചുകട്ടപ്പോഴേ=ശബ്ദംകേട്ടപ്പോഴേക്കുതന്നെ. തച്ചു മുക്കംപരിച്ചു=അ
ടിച്ചു മുക്കുടുത്തു. ഇല്ലായ പോകിലോ=ഇപ്പോൾപോലെ പോകുന്നതായാൽ.

നിശ്ചയം ചൊല്ലുവൻ പുള്ളിമില്ലായ്കാ-
 ലല്ലല്ലേ നമുക്കു നല്ലെന്നതും.”
 “പന്താട്ടവിദ്യയല്ലന്താദിപദ്യമ-
 ല്ലെന്തോഴിമാക്കാക സന്തോഷസംഭ്രമം.
 നിണ്ണുതിമാർ നിങ്ങളെന്നാത്തു ചൊല്ലുമ,-
 ല്ലെന്നാധിചൊല്ലുന്നു നിന്നൊടും നിന്നൊടും.
 എന്നെപ്രപന്നൻ കന്ദപ്പനംഗവും
 വെന്തപ്പൊളനപഥം മന്ദിപ്പിതന്തരം!
 എന്നിപ്രകാരങ്ങൾ വിന്തിപ്പനേറെ ഞാ-
 നെനിൽ പ്രഭുവിനു നന്നിപ്രമോദവും!
 ഇന്നിപ്പതിനാലു മന്നിൽപ്പലക്കെന്ന
 നിന്ദിപ്പതിൻ വഴി സന്ദിശ്ചമന്തിനി?

നിശ്ചയം = തീർച്ച. പുള്ളം = വാഴ്. അല്ലല്ലേ = കരടിക്കുറങ്ങൻ. ആളുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുവാൻ കേൾക്കുന്ന ചിന്തയ്ക്കു ചാടി മുഖത്തടിച്ചു മുക്കുപറിച്ച് കാടിപ്പോകയാണ് കരടിക്കുറങ്ങിന്റെ പതിവ്. അതുപോലെ കേട്ടത് അതേപടിതന്നെ വിശ്വസിച്ചു ആലോചനകൂടാതെ കാരോന്നു ചെയ്തതുടങ്ങിയാൽ നമ്മുടെ അല്ലൻ കരടിയല്ലെന്നു വാലില്ലായ്കൊണ്ടുമാത്രമേ തീർച്ചപ്പെടുത്തുവാൻ തരമുള്ളൂ - നമ്മൾ വാലില്ലാത്ത കരടിയാകും എന്നു താല്പര്യം. “മുക്കശ്രമം” എന്നുതുടങ്ങി ഇതുവരെയുള്ളതുകൊണ്ട് ഏതു കാര്യവും യഥാശ്രുതമായി ആലോചനകൂടാതെ തീർച്ചപ്പെടുത്തരുതെന്നു സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടു. ഇനി കാര്യത്തിന്റെ മൗഢവാത്തപ്രസംഗം - പന്താട്ട വിദ്യയല്ല = ഇതു പന്താടിക്കുളിയല്ല. അന്താദിപദ്യമല്ല = അന്താക്ഷരത്തിന്നാദ്യക്ഷരമായിട്ടുള്ള പദ്യം (ഒരു തരം അക്ഷരശ്ലോകം) ചൊല്ലുകയല്ല. എന്തോഴി.....ഭ്രമം = എന്റെ തോഴിമാക്കു സന്തോഷംകൊണ്ടു സംഭ്രമമുണ്ടാകരുത്. നിണ്ണുതിമാർ = നിശ്ചയിക്കുന്നവർ. കാര്യം നിശ്ചയിക്കുന്നവർ നിങ്ങളെന്നെന്നു കരുതിയല്ലാ ചോദിക്കുന്നത്. എന്നാധി = എന്റെ മനോധ്യമം. നിന്നൊടും നിന്നൊടും = നിങ്ങളിൽവരോടും എന്നു.... .. വെന്തപ്പൊൾ = എന്നെ ആശ്രയിച്ചു കാമദേവന്റെ ശരീരംകൂടി ദഹിച്ചപ്പോൾ (പ്രപന്നൻ = ആശ്രയിച്ചവൻ), അനപഥം = ദിനംതോറും. മന്ദിപ്പിതന്തരം = മനസ്സു മടുക്കുന്നു (അന്താം = മനസ്സ്). എന്നിപ്ര.... .. ഞാൻ = ഇങ്ങനെ കാരോന്നു ഞാൻ വളരെ വിചാരിക്കുന്നുണ്ട്. പ്രഭുവിനു = ശിവൻ പ്രമാദം = സന്തോഷം. ഈ സ്ഥിതിക്കു ശിവനെന്നിൽ പ്രസാദമുണ്ടായത്

മമ്മവും നൊന്തിനിജ്ജനവും വേണമോ
 ശമ്മവും നമ്മവും ധമ്മവും പോയനാൾ?
 ഭൃഷ്ടഭൈരവനാർക്കു വിഷ്ണുപം നല്ലിയെ-
 ന്നിഷ്ണനാം കാമനെച്ചുട്ടവനുത്തമൻ!
 ഒട്ടു നന്നോക്കിൽ ത്രിവിഷ്ണുപവാസിനാ-
 മാട്ടുനാൾ മാം ഭജിച്ചിട്ടു വന്ന സുഖം!
 വിഷ്ണുപാദിന്ദ്രനും ഭൃഷ്ടനായ്; ദേവകൾ
 നഷ്ടരായി, ശിപിവിഷ്ണുനെനിഷ്ടഭൻ
 പാരമിങ്ങിപ്പു വിസ്താരമോ ബുദ്ധിഷ്ഠ;
 ധീരത തോഴിയുണ്ടാളി! കാത്തിട്ടു താം?
 നേരൊരു ബന്ധുവുണ്ടാരവനെച്ചുട്ടു?
 നേരണീയം ബഹു; സൈപരിണിയല്ല ഞാൻ;

നല്ലതുതന്നെ! നല്ല എന്നു ലക്ഷണകൊണ്ടതും ഇന്നിപ്പ .....വഴി = ഇ
 ന്നു ഈ പതിനാലു ലോകങ്ങളിലുള്ളവർക്കും എന്നു നിശ്ചിപ്പാൻ വഴിയായി.
 സന്ദിദ്ധം = സന്ദേഹം. മമ്മവും നൊന്തി = മമ്ം വേദനിച്ചുകൊണ്ടു്. ഇ
 നി.....മോ = ഇനി ഈ ജന്മം ആവശ്യമുണ്ടോ? ജന്മം നിഷ്പലമാണെന്ന
 ത്തം. ശമ്ം = സുഖം. നമ്ം = വിഷ്ണുപം. ധമ്ം = ധർമ്മകാര്യം. കാമൻ പോ
 യതോടുകൂടി ഇവയും പോയല്ലോ. ഭൃഷ്ട .....നത്തമൻ = ഭൃഷ്ടരായ അ
 സുരന്മാർക്കു ലോകവും (വിഷ്ണുപം) കൊടുത്തു് എന്താ ഇഷ്ടനായ കാമനെട്ടു
 ഹിപ്പിച്ച ശിവൻ ഉത്തമൻതന്നെ! അല്ലെന്നു ഭാവം. ഒട്ടുനന്നോ... ..
 ....സുഖം = ത്രിവിഷ്ണുപത്തിൽ (സ്വർഗ്ഗത്തിൽ) വസിക്കുന്നവർക്കു് എന്നു കരേ
 ഞാലം ഭജിച്ചിട്ടുണ്ടായ സുഖം ഒട്ടുനന്നു്! ഒട്ടും നന്നല്ല എന്നു സാരം. അവർക്കു വന്ന
 സുഖത്തെ വിവരിക്കുന്നു — വിഷ്ണുപാൽ = ലോകത്തിൽനിന്നു്. ഭൃഷ്ടനായ് = ഭം
 ശിച്ചവനായി. നഷ്ടരായി = നശിച്ചവരായി. ഇന്ദ്രൻ സ്ഥാനഭ്രംശം വന്നതും
 ദേവകൾ നശിച്ചതുമാണു് അവർക്കെന്നു ഭജിച്ചിട്ടു കിട്ടിയ സുഖം. ശിപി
 വിഷ്ണുൻ = ശിവൻ. (ശിപികളിൽ അതായതു പശുക്കളിൽ യജ്ഞരൂപനെ പ്ര
 വേശിച്ചവൻ. എന്നു് അവയവതത്വം) എന്നിപ്പേർ = എനിക്കിപ്പോൾ നല്കുന്ന
 വൻ. അല്ലെന്നു സാരം. പാരമി.....ദ്ധിക്കു = ഇവിടെ ബുദ്ധിക്കു വിസ്താരം അ
 ധികരിപ്പു. അധികം ആലോചിച്ചാൻ ശക്തിയില്ലെന്നത്ത്. ധീരത = ധൈര്യം.
 ധീരത ബുദ്ധിക്കു തോഴിയായിട്ടുണ്ടു്. ആളി = ഹേ സഖി! കാത്തിട്ടു താം = അതി
 നെക്കാളു; ധൈര്യം വിടാതിരിക്കു എന്നത്ത്. നേരൊ.....ണ്ടു് = ശരിയായിട്ടൊ
 രു ബന്ധുവുണ്ടു്. ആര... ..ട്ടു = ആ ബന്ധുവിനെ ആർ ഭരിപ്പിച്ചു? നേരണീയം

തീരുമല്ലെന്നോ, നിതാരിളക്കിടുവാൻ?
 മാരുമുമാരണകാരണം കീട്ടശം.
 നേരു ചൊല്ലേണമെൻ ചാരെ വന്നീശപരൻ;
 ഘോരഘോരം തപസ്സാരഭേ താദൃശം.
 ചീരയുഗം വടക്കുരവു ഭസ്മവും
 നീരപാത്രം നല്ല സാരംഗചമവും
 കോപ്പിതെല്ലാം വച്ചു പാപ്പിനെൻ നിശ്ചയം;
 മാൽപ്രതികാരേഷു ബാഷ്പമസംഗതം.
 താൽപര്യമമ്മയേക്കേൾപ്പിച്ചു താതനെ-
 ക്കുപ്പിത്തൊഴുതു പുറപ്പെട്ടു ഞാൻ ഭൃതം.”

ഇപ്രകാരം പരമാത്മഭൂതരൂപിണീ
 തോല്പിച്ചു തോഴിമാക്കേല്പിച്ചു നിശ്ചയം

ബഹു (ബഹു ന ഇശരണീയം) = വളരെപ്പറയേണ്ടതില്ല. സൈപരിണി = സൈപര
 ചാരിണി. തീരു .....ടുവാൻ = ഒന്നു ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു; അതിളക്കുവാൻ
 ആരുണ്ട്? മാരു.....ദൃശം = മാരുടെ ദുർമ്മരണത്തിന്നു കാരണം എന്താണ്?
 നേരു.....ശപരൻ = മോഹശൻ എന്റെ അടുത്തുവന്നു പരമാത്മം പറയണം.
 ഘോര.....താദൃശം = അപ്രകാരമുള്ള അതിഘോരമായ തപസ്സു ഞാൻ ആരും
 ഭിക്കുന്നു. ചീരയുഗം = രണ്ടു മരവുരികൾ. വടക്കുരം = പേരാലിന്റെ പാലു്
 നീരപാത്രം = ജലപാത്രം. സാരംഗചമം = മരണോല്. കോപ്പി.....ച്ചു =
 ഈ ഉപകരണമെല്ലാം ഒരുക്കിവെച്ചു. പാപ്പിൻ = കാക്കവിൻ. നിശ്ചയം = പൂ-
 രപ്പാടു്. മാൽപ്രതികാരേഷു = ദുഃഖത്തിന്റെ പ്രതിവിധികളിൽ. ബാഷ്പം = ക-
 ണ്ണീർ. അസംഗതം = അയുക്തമാണ്. പ്രതിവിധി ചെയ്യേണ്ടപ്പോൾ കരയു-
 ന്നതു ശരിയല്ലെന്നു സാരം. താൽപര്യം = അഭിലാഷം. ഭൃതം = വേഗം. “എ-
 ന്നെ പ്രവന്നു” ഇത്യാദിയായ പാവു്തീവാക്യം,

“തഥാ സമക്ഷം ഭാരതാ മനോഭവം
 പിനാകിനാ ഭഗവതേനാരഥാ സതീ
 നിനിദ്ര രൂപം ഹൃദയേന പാവു്തീ”

എന്ന കുമാരസംഭവചക്രത്തിന്റെ ഒരു വികസിതരൂപമാണ്.

പാവു്തീ തപോനിശ്ചയത്തെപ്പറ്റി അമ്മയോടു പറ-
 യുന്നു. പരമാത്മഭൂതരൂപിണി = ഏറ്റവും അതുഭൂതമായ രൂപത്തോടുകൂടിയവൾ.

കൂപ്പിച്ചു ബുദ്ധിയെക്കാൽപ്പയോജം ചൂടി
വാളോടു മാതാവൊടിപ്പിതമോതിനാൾ.

“അമ്മേ! തവ സ്നേഹമേന്മലധികമു-
ണ്ടെന്നുചമോടെങ്കിൽ നന്മയാമേറയും.

അമ്മതന്നാമൊട്ടുമതുണ്ടുനപരം;

സമ്മദനിമ്നിതം നമ്മുണ്ടെപ്പൊഴും.

എന്നുകൾക്കെപ്പൊഴും നന്മയാകേണമെ-

ന്നമ്മ നേരുന്നതേ നന്മയുള്ളൂ മമ.

ധർമ്മൊട്ടിന്നിമേലെന്നുകൾക്കാവൊളം

സംഭരിച്ചീടുകെന്നമ്മ ചൊല്ലും വിധേയ

നന്മുനിവാക്കിലുമിമ്മൊഴി തോന്നുന്നു;

ധർമ്മത്തപം ചെറു കാണമതും വേലയാം.

തോപ്പിച്ചു = തോല്പ വരുത്തി. കൂപ്പിച്ചു നിശ്ചയം = ഉറപ്പുണ്ടാക്കി. കൂപ്പിച്ചു ബുദ്ധിയെ = ബുദ്ധിക്കു തീക്ഷ്ണത വരുത്തിട്ടെന്നർത്ഥം. കാൽപ്പയോജം ചൂടി = പാദപത്മം നമസ്കരിച്ചു. വാളോടു = ഉത്സാഹത്തോടെ. ഇപ്പിതം = അഭിഷേകം പാർവ്വതി മേൽപ്രകാരം സഖിമാരെ പറഞ്ഞുവെച്ചു. അവരുടെ ബുദ്ധിക്കു തീക്ഷ്ണത വരുത്തി അമ്മയെ വന്ദിച്ചു തന്റെ അഭിഷേകത്തെപ്പറ്റത്തു. എങ്ങനെയെന്നാൽ -- അമ്മ ... .. മേറയും = അമ്മേ! ഭവതിക്കുന്റെ പേരിൽ അധികം സ്നേഹമുണ്ടെങ്കിൽ ഏതാവും നന്മ വരും അമ്മതന്നെന്നം = അമ്മയുടെ അന്നം. ഉണ്മതുണ്ടു = ഉണ്ണുന്നുണ്ടു, അനപരം = ദിനന്താരം, സമ്മദനിമ്നിതം = സമ്മദത്താൽ (സന്തോഷത്താൽ) നിമ്നിക്കപ്പെട്ടു. നമ്മം = കളി, അമ്മതന്ന ചൊറാണ് ഞാനുണ്ണുന്നത്, അമ്മ സംതോഷിച്ചു കല്പിച്ചു കളിക്കുകയാണ് ചെയ്യുന്നതും; ആഹാരവിഹാരങ്ങൾ അമ്മ കല്പിച്ചുപോലെയാണെന്നു സാരം. ഏവകൾ ..... യുള്ള മമ = അമ്മ എന്നിരിക്കുന്നനായി വഴണമെന്ന പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതേ നന്മയുള്ളൂ. ധർമ്മം = സൽകർമ്മം, ആവരണം = കഴിയുന്നിടത്തോളം, സംഭരിച്ചീടുക = സമ്പാദിക്കുക, അനുഷ്ഠിക്കുക. ചൊല്ലും വിധേയ = പറയുമ്പോൾ, നന്മുനിവാക്കിലും = നല്ല മുനിമാരുടെ വാക്കിനെക്കാളിലും, ഇമ്മൊഴി = ഈ വാക്ക്, അമ്മയുടെ വാക്ക്. ധർമ്മത്തപം = ധർമ്മത്തിന്റെ സാരം, കാണമതും വേലയാം = കാണുന്നതു പ്രയാസമാണ്. ഇനി കഴിയുന്നേടത്തോളം ധർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കണമെന്ന് അമ്മ പറയാറുള്ളതു വലിയ മുനിമാരുടെ വാക്കിനെക്കാൾ മേലായിട്ടാണ് എന്നിരിക്കു തോന്നുന്നത്. എന്നാൽ ധർമ്മ

ഇന്നതൊട്ടിന്നിമേലൊന്നെനിക്കൊഗ്രഹ-
 മനപഥം നിന്നുടെ സന്നിധിസന്നിധൗ
 മന്ത്രവും ചൊല്ലുമപ്പുൻതരുമാജ്ഞയും;
 ചന്ദ്രമൂഡാച്ഛന്നമെന്നു മേ കൌതുകം;
 അമ്മ താനേ പറഞ്ഞെന്നതമപ്പുറം
 സമ്മതമാക്കുകിൽ പൊൻമണം കാണുമേ.
 നന്മയും തിന്മയും കിം മയാ വണ്ണച്ചതേ?
 മന്മതിക്കീട്ടശം കമ്മമിപ്പാപദം.
 സാധിയാഞ്ഞാലതിങ്ങോധിയാം വ്യാധിയാം;
 ശാധി മാം പ്രീതയേ പാതിയത്തോളതാം.”

ത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മതത്തപം കാണുവാൻ പ്രയാസവുമാണ്. ഇന്നതൊ .....
 ഗ്രഹം = ഇനിമേലിൽ എനിക്ക് ഭാഗ്യമുണ്ടു്. അതെന്തെന്നു പറയുന്നു—അ
 നപഥം = ഭിംബംതോരം, സന്നിധിസന്നിധൗ = സന്നിധിയുടെ (ഇന്ദ്രിയവിഷ-
 യത്തിന്റെ) സന്നിധിയിൽ (സാമീപ്യത്തിൽ), അതായതു ഭൂമിഗോചരത്തിൽ
 വെച്ചു. മന്ത്രവും ..... കൌതുകം—ചന്ദ്രമൂഡാച്ഛന്നം (ശിവപൂജനം)
 എനിക്ക് കൌതുകം (രസകരം) ആണ്; അതിന്നു് അപ്പുൻ മന്ത്രവും ചൊല്ലി-
 ത്തരും, ആജ്ഞയും നൽകു എന്നർത്ഥം, “മന്ത്രവും ചൊല്ലു” എന്നു തുടങ്ങിയ
 രണ്ടു വരികൾ കൂടാ തൊറി അനപയിക്കണം. അമ്മതാനേ = അമ്മ തന്നെ,
 എൻമതം = എന്റെ അഭിപ്രായം, പൊൻമണം കാണുമേ = പൊന്നിനു സുഗന്ധ
 മുണ്ടാകും, അമ്മതന്നെ എന്റെ ആഗ്രഹം പറഞ്ഞു് അപ്പുറംനോക്കുണ്ടു് സമ്മ-
 തിപ്പിച്ചാൽ സ്വപ്നത്തിന്നു സൗകര്യമുണ്ടായതുപോലെയാകുമെന്നർത്ഥം. നന്മ
 ..... വണ്ണച്ചതേ = ശിവപൂജയുടെ നന്മതിന്മകൾ ഞാനെന്തിന്നു വണ്ണിക്ക-
 ന്നു? (കിം മയാ വണ്ണച്ചതേ = എന്തിന്നു് എന്നാൽ വണ്ണിക്കപ്പെടുന്നു) മന്മതി-
 ക്ക് = എന്റെ മനസ്സിന്നു്, ഇഷ്ടശം കമ്മം = ഇങ്ങിനെയുള്ള പ്രവൃത്തി, ഇപ്പാപ-
 ദം = ഇപ്പാപസ്ഥാനം, അതായതു് അഭിലഷിതമാണ്. “മമാഗ്രഭാവൈകരസം
 മഹഃസ്ഥിരം” എന്ന ക്ഷമാരസംഭവത്തിലെ ആശയത്തെ ഇതു് കാമപ്പെടുത്തുന്നു.
 സാധി ..... ധിയാം = ഇതു സാധിക്കാഞ്ഞാൽ എനിക്ക് ആധിയും
 വ്യാധിയും വരും. ശാധിമാം = എന്നെ ശാസിച്ചാലും, (ശാസിക്കുക = ഉപദേശി-
 ക്കുക) പ്രീതയേ = പ്രീതിക്കായിക്കൊണ്ടു്, പാതിയത്തോളതാം = പാതിയത്തംകൊ-
 ണ്ടു് (വലിയ പ്രയത്നംകൂടാതെ) ഉദ്യതയായ, ഇതു മാം എന്നതിന്റെ വിശേഷ-
 ണം, ഇത്രത്തോളം മനയോടുള്ള പാവുതീവചനം.

ഇങ്ങനേ തന്നുകൾക്കിംഗിതം മേന കേ-
ട്ടങ്ങതിൽ ഭംഗയത്തങ്ങളോലായ്യാൽ
സങ്കടം തൻകണവകലോതി; ഗിരി-
പുംഗവൻ ചൊല്ലിനാൻ തിങ്ങുമുൾക്കൈതുകാൽ: —

“എൻകിടാവിൻ മതമിങ്ങനെയെങ്കിലോ
ശങ്കയെന്തിങ്ങതിൽ സങ്കടം തീരുമേ.
മംഗളമാല്ലതും മങ്ങരുതോമലേ!
ശങ്കരശ്ചന്ദ്രഭാവം കൊതിച്ചീടു നീ.
നാരദോദീരിതം ഭൂരി ഞാൻ കേട്ടിതൊ-
ട്ടേറെയോതീ മൂനി ഗൗരീതൻ വൈഭവം.
ആസുരീബാധവന്നാധിയാൽ വാനവ-
ക്കാനുരീഭാവവും ചാതുരീഹാനിയും
മാധവീയം മതം സാധു പൈതാമഹം
ചൂതബാണാംഗദാഹാദിയും കേട്ടു ഞാൻ.

മേന ഹിമവാനെ വിവരം ധരിപ്പിക്കുന്നു. ഇംഗിതം=
ഉള്ളിലുള്ള അഭിപ്രായം, ഭംഗയത്തങ്ങൾ=ഭംഗത്തിനുള്ള (നിശ്ചയത്തെ ഭേദ-
പ്പിക്കുന്നതിനുള്ള) പ്രയത്നങ്ങൾ. ഏലായ്യാൽ=ഏല്പാഞ്ഞതിനാൽ. സങ്കടം
.....ലോതി=ഭയപ്പെട്ടിരിക്കാൻ സങ്കടം പറഞ്ഞു. ഗിരിപുംഗവൻ=പ-
ർവ്വതശ്രേഷ്ഠൻ, തിങ്ങുമുൾക്കൈതുകാൽ=ഉള്ളിൽ തിങ്ങുന്ന കൈതുകാത്താൽ.
മകളുടെ തപസ്സിനുള്ള ഉദ്യമം ഹിമവാൻ അഭവാദ കൈതുകൾ ഉപേക്ഷി.

ഹിമവാന്റെ മറുപടി—പാർവ്വതിക്കു നമസ്കാരം. നൽകുന്നു.
മതം=ആഗ്രഹം, ശങ്ക=സംശയം, മംഗളം=നല്ലത്, മങ്ങരുത്=വിഷാദിക്കരു-
ത്. ഓമലേ=ഓമനേ! ശങ്കരശ്ചന്ദ്രഭാവം=ശിവന്റെ ഭാഗ്യയുടെ അമ്മ (ശ്ച-
ന്ദ്ര=ഭാഗ്യമാതാവ്) എന്ന അവസ്ഥ. മകൾക്കു ശിവനെപ്പോലെയുള്ളവാനാഗ്ര-
ഹമെങ്കിൽ കാവും ഇഭമാക്കും. നിനക്കു ശിവന്റെ ശ്ചന്ദ്രമാകുവാനിടവരും.
നാരദോദീരിതം=നാരദന്റെ വചനം, ഭൂരി=വളരെ, കേട്ടിതു=കേട്ടു. ഭേട്ട-
റെ.....ഭവം=മഹാക്ഷി ഗൗരീയുടെ മഹാത്മ്യം വളരെപ്പറഞ്ഞു. ആസു-
രീബാധ=അസുരന്മാരിൽനിന്നുണ്ടായ ബാധ, വാനവർക്കു=ദേവകൾക്കു, ആ-
തുരീഭാവം=ആതുരത്വം, ചാതുരീഹാനി=ചാതുര്യനാശം, മാധവീയം മതം=
വിഷ്ണുവിന്റെ അഭിപ്രായം, സാധു=നല്ല, പൈതാമഹം (മതം)=പിതാമഹന്റെ
(ബ്രഹ്മാവിന്റെ) അഭിപ്രായം. ചൂതബാണാംഗദാഹാദി=ചൂതബാണന്റെ

ഏതൊരു ജാതിയും ശീതാംശശേഖരൻ
 പാദശുശ്രൂഷയാലേതദായത്തനാം.
 പന്നഗചൂഡനിൽച്ചെന്നുചേർന്നീടുവാൻ
 വന്നു പുറന്നുപോൽ നമ്മുടെ നന്ദനാ.
 അണ്ണവേ ഗംഗപോയ്ച്ചെന്നുപുക്കീലയോ--
 യെന്നപോലേയിവൾ ചന്ദ്രചൂഡാത്മിനി.
 നന്നു രണ്ടും നമുക്കുന്നതകീർത്തിക്ക-
 മെന്നമാനന്ദാനുഭൂതിക്കുമോൺ നീ.
 അന്നഭീവേഗവും നിന്നതില്ലി,ന്നിനി-
 യിന്നിവൾ ഭാവമൊട്ടെന്നതിലും പരം.

(കാമന്റെ) അംഗദാരം മുതലായത്. അസുരബാധയാൽ ദേവകൾക്കു ഭൂഖ
 മുണ്ടായതും, അതു സംബന്ധിച്ചു വിഷ്ണുവിന്റേയും ബ്രഹ്മാവിന്റേയും അഭി
 പ്രായങ്ങളും, കാമന്റെ അംഗം ദഹിച്ചതും നാരദമുഖത്തുനിന്നു ഞാൻ കേട്ടു.
 ഏതൊരു ജാതിയും=ഏതു പ്രകാരവും, ശീതാംശശേഖരൻ = ചന്ദ്രചൂഡൻ.
 പാദശുശ്രൂഷയാൽ=പാദഭജനത്താൽ, ഏതദായത്തനാം=ഇവൾക്ക് ആയത്തൻ
 (അധീനൻ) ആകും. പന്നഗ ..... നന്ദനം=പന്നഗം (പാമ്പു) ചൂഡയി
 ലുള്ളവനിൽ അതായതു ശിവനിൽ ചേരുവാൻവേണ്ടി പിറന്നവളാണത്രേ ന
 മ്മുടെ മകൾ. അണ്ണവേ=സമുദ്രത്തിൽ, ചന്ദ്രചൂഡാത്മിനി=ശിവനെ ആഗ്ര
 ഹിക്കുന്നവൾ. ഗംഗ സമുദ്രത്തെ പ്രാപിച്ചതുപോലെ പാർവ്വതി ശിവനെ പ്രാ
 പിച്ഛാൻ ഇല്ലിക്കുന്നു. നന്നു ..... മോൺ നീ=ഈ രണ്ടും (ഗംഗ
 യുടെ സമുദ്രപ്രാപ്തിയും പാർവ്വതിയുടെ ശിവപ്രാപ്തിയും) നമുക്ക് ഉയന്നു കീർത്തി
 ക്കും നിത്യമായ ആനന്ദാനുഭവത്തിനും നന്നു. ഗംഗ ഹിമവാന്റെ പുത്രിയാ
 കയാൽ ഈ വചനം യുക്തമാകുന്നു. അന്നഭീവേഗം=ആ ഗംഗാനദിയുടെ വേ
 ഗം, നിന്നതില്ല=നിലച്ചിട്ടില്ല, ഇന്ന്=ഇക്കാലത്തും, ഇവൾ ഭാവം=ഇവളുടെ
 വിചാരം, പരം=ഉൽകൃഷ്ടം. പരമപാവനിയായ ഗംഗ ഇന്നും നമുക്കു കീർത്തി
 യും ആനന്ദവും ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പാർവ്വതിയുടെ ഭാവം അതിലും
 കൂറെ മേലെയൊണ് എന്നു സാരം. ഇതു

“വികീർണ്ണസപ്തഷിഖലിപ്രഹാസിഭി-
 സ്തഥാ ന ഗാംഗൈസ്സലിലൈർഭിവശ്യുതൈഃ
 യഥാ തപദീയൈശ്ചാരിതൈരനാവിലൈ-
 മ്ഹഹീധരഃ പാവിതഃ ഷുഷ സാമ്പയഃ”

നന്നായനഗ്രഹിച്ചുണ്ടയച്ചിട നീ;
മന്ത്രവും ഞാൻ പറയുന്നുണ്ടു പുജയും.”
എന്നൊരു വാക്കിനാൽ കന്നരശൻ പ്രിയം
നന്നായ് തണുപ്പിച്ചു, നന്ദനയെ സ്വയം
വേദേ വിളിച്ചു വരുത്തിയിരുത്തി മ-
ന്ത്രമേ കേളാതെ മന്ത്രം ഗ്രഹിച്ചു
ചാരുസേവാപ്രകാരത്തെ ധരിപ്പിച്ചു
പാരം പ്രസാദിച്ചനഗ്രഹിച്ചിടിനാൻ.

താതാനുശാസനം ജാതമോദം കേട്ടു
മാതാവിനും ചെയ്തു പാദാഭിവാദനം
ധർമ്മദേവാർച്ചനം ബ്രാഹ്മണപ്രീണനം
ചെമ്മേ പിതൃപൂജ ദേവതാരാധനം
ഇത്യാദി മറ്റു സൽകൃത്യങ്ങളും ചെയ്തു
ബലശ്രുകശാരികാഭിവിമോക്ഷവും

എന്ന കഥാരസംഭവപദ്യത്തിന്റെ ആശയാനുക്രമമാകുന്നു. മന്ത്രം = ശിവോ
പാസനയ്ക്കുള്ള മന്ത്രം, പുജ = പൂജിക്കേണ്ട ക്രമം. കന്നരശൻ = കന്നുകുട്ടി
രാജാവ്, ഹിമവാൻ, പ്രിയം = ഭാര്യയെ, തണുപ്പിച്ചു = ആശ്വസിപ്പിച്ചു, നന്ദ
നയെ = പുത്രിയെ, സ്വയം = താൻതന്നെ, ഗ്രഹിച്ചു = പഠിച്ചു, ചാരുസേ
വാപ്രകാരത്തെ = ചാരുമായ സേവയുടെ ക്രമത്തെ, ധരിപ്പിച്ചു = മനസ്സിലാക്കി,
പ്രസാദിച്ചു = സന്തോഷിച്ചു. സാരം സ്പഷ്ടം.

ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ തപസ്സിനുള്ള യാത്ര. താതാനുശാസ

നം = അച്ഛന്റെ കല്പന, ജാതമോദം (ക്രി. വി.) = ഉണ്ടായ മോദത്തോടേ, പാ
ദാഭിവാദനം = കാൽവണങ്ങൽ, ധർമ്മദേവാർച്ചനം = ധർമ്മദേവന്മാരുടെ (ഗുഹാഭവ
തമാരുടെ) പൂജനം, ബ്രാഹ്മണപ്രീണനം = ബ്രാഹ്മണരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തൽ, ചെ
മ്മേ = വഴിപോലെ, പിതൃപൂജ = പിതൃക്കളെ പൂജിക്കൽ, ദേവതാരാധനം = ദേ
വപൂജ, ഇത്യാദി = എന്നിങ്ങനെയുള്ള, സൽകൃത്യങ്ങൾ = സൽകർമ്മങ്ങൾ, ബലം....
..... മേക്ഷം = ബലമുള്ളതല്ല (ബന്ധിക്കപ്പെട്ട) ശുക്ലം (തത്ത) ശാരിക

സ്തിശലജനങ്ങൾക്കു ചിത്തം കളുക്കുവേ
 പ്രത്യേകമോരോന്നു ഹൃദ്യമരുൾചെയ്തു
 ലഗ്നേ ശുഭേ ഗൃഹാൽ പ്രസ്ഥാനവും ചെയ്തു
 സസ്തേഹബന്ധുതാക്ർഷ്ണാനുയാത്രയായ്
 യതേന സർപ്പാൻ നിവർത്തനം ചെയ്യിച്ചു
 മഗ്നേന ചേതസാ തൃപ്താ മഹേശ്വരേ
 വിസ്തീർണ്ണമായ ശിഖരം ഹിമഗിരഃ -
 രത്നന്തപാവനം പ്രാപിച്ചു ശോഭനം
 സത്തിത്വവാരിതപോവൃദ്ധസേവിത-
 മുത്തമദേശമധിവസിച്ചാളമ.
 ആളിമാരുള്ള വരെല്ലാരുമങ്ങായി
 കേളീശ്വരശാരികാദികളൊക്കെയും.

(കിളി) മുതലായവയുടെ മോചനം, സ്തിശലജനങ്ങൾക്കു = സ്തേഹമുള്ള ആളുകൾക്കു്, പ്രത്യേകം = കാരോരുത്തന്മാർക്കും, ഹൃദ്യം (കൃ. വി.) = ഹൃദയപ്രിയമാകും വണ്ണം, അരുൾ ചെയ്തു് = പറഞ്ഞു്, ലഗ്നേ ശുഭേ = ശുഭമായ ലഗ്നത്തിൽ (രാശിയിൽ), ഗൃഹാൽ = ഗൃഹത്തിൽനിന്നു്, പ്രസ്ഥാനവും ചെയ്തു് = പുറപ്പെട്ടു്. സസ്തേഹം.....യായ് = സസ്തേഹമായ (സ്തേഹമുള്ള) ബന്ധുതയാൽ (ബന്ധുസമൂഹത്താൽ) ക്ർഷ്ണാനുയാത്ര (അനുയാത്രചെയ്യപ്പെട്ടവർ) ആയിട്ടു്, യതേന = പ്രയത്നത്താൽ, സർപ്പാൻ = എല്ലാവരെയും, നിവർത്തനം ചെയ്യിച്ചു് = മടക്കി അയച്ചു്, മഗ്നേന .....ശ്വരേ = മഹേശ്വരങ്കൽ ഗഗനമായ (മുഴുകിയ) മനസ്സോടെ സന്തുഷ്ടനായിട്ടു്, വിസ്തീർണ്ണം (പരന്നതു്) അത്വന്തപാവനം (ഏറ്റവും ശുദ്ധീകരം) ശോഭനം (അഴകുള്ളതു്) എന്നിവ ശിഖരവിശേഷണങ്ങൾ, ഹിമഗിരഃ = ഹിമവാൻ, പ്രാപിച്ചു് = ചെന്നിട്ടു്, സത്തിത്വം.....വിതം = നല്ല തീർത്ഥജലത്താലും തപോവൃദ്ധന്മാരായും (തപോവൃദ്ധന്മാർ = തപസ്സുകൊണ്ടു വൃദ്ധന്മാർ, വലിയ തപസ്വികൾ) സേവിക്കപ്പെട്ട, ഉത്തമദേശം = ഉത്തമദേശത്തെ, അധിവസിച്ചാൾ = വസിച്ചു, (വസ് ധാതുവിന്റെ മുമ്പിൽ 'അധി' യുണ്ടാകയാൽ അധികരണം കർമ്മമായി.) ഉമ = പാർവ്വതി, പാർവ്വതി തപസ്സുചെയ്യുന്നതിനുവേണ്ടി ഹിമാലയത്തിന്റെ ശിഖരത്തിൽ ചെന്നു് ഉത്തമമായ ഒരു സ്ഥലത്തു താമസിച്ചു എന്നർത്ഥം. ആളി.....ങ്ങായി = സഖിമാരൊക്കെയും അവിടെവന്നുകൂടി, കേളീ.....ക്കയും = കേളി (കൃ. വി.) ക്ഷേപണിയുള്ള തത്തകൾ കിളികൾ മുതലായവയും അവിടെ ഏത്തി,

ഭൃത്യജനങ്ങളുമെത്തീരവിടേയ്ക്കു

“ചെത്തേണ്ടതെങ്ങ? തളിക്കേണ്ടതെങ്ങ ചൊൽ?”

കുട്ടാലവുമൊരു കത്തിയും കൈക്കൊണ്ടു

തത്ര വേണുന്നതിനാദിജാശാസനം

വൃക്കം പറഞ്ഞു വിജയയൊഴിയിച്ചു

ഭൃത്യരങ്ങോഷധിപ്രസ്ഥമകംപുക.

തീതേമ കുളിച്ചു മനേത്തൊരു നൽച്ചേല

വീഴ്ത്ത തന്നിലേ ചേർത്താൾ മരവിരി.

സുസ്താഡ ഭോഗിനി പൊത്തിന്നൊഴിയുമോ?

തത്താദൃശീ തദാ രത്നകാഞ്ചീദശാ.

ധീരമിഴികൊണ്ടു തീരതരകണ്ടു, തും

ഭൂരികരിച്ചാരരയിൽ നിന്നാളിമാർ.

ഭൃത്യ..... .. തെങ്ങുചൊൽ = എവിടെയാണ് ചെത്തി
വെട്ടുപ്പാക്കുകയും തളിച്ചുമഴുക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടത് എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു്
ഭൃത്യന്മാരും അവിടെ എത്തി, കുട്ടാല..... .. കൊണ്ടു് = (കുട്ടാ
ലം = കൈക്കോട്ടു്) കത്തി (വെട്ടുകത്തി) ഇവ എടുത്തുകൊണ്ടു്, തത്ര വേണുന്നതി
ന്നു് = അവിടെ വേണ്ടതിന്നു്, അദിജാശാസനം = പാവുതിയുടെ ആജ്ഞ, വൃ
ക്കം (ക്രി. വി.) = സ്പഷ്ടമായി, ഒഴിയിച്ചു = വിലക്കിച്ച്, ഭൃത്യ ... ..
പുക = ഭൃത്യന്മാർ ഓഷധിപ്രസ്ഥത്തിൽ തിരിച്ചെത്തി.

തപോവേഷാ. തീതേമ = തീർത്ഥത്തിൽ, നേത്തൊരു നൽച്ചേല =
നേരിയവസ്ത്രം, വീഴ്ത്ത = മാറി, മരവിരി = മരത്തോൽ വസ്ത്രം, അരയിൽ മർവുരി
ഉടുത്തു, സുസ്താഡ = മുട്ടയിട്ട, ഭോഗിനി = പെൺപാവു്, പൊത്തിന്നു് = പൊ
ത്തിൽനിന്നു്, തത്താദൃശീ = അപ്രകാരമുള്ളതു്, തദാ = അപ്പോൾ, രത്നകാഞ്ചീദ
ശാ = രത്നമയമായ കാഞ്ചിയുടെ (അരത്താണിന്റെ) അവസ്ഥ, മുട്ടയിട്ടപെൺപാ
വു പൊത്തിൽ നിന്നു പോകാത്തതുപോലെ ഒരിക്കലും അരയിൽനിന്നു് ഒഴിയാ
ത്തതാണു് കാഞ്ചി എന്നർത്ഥം, ധീരമിഴികൊണ്ടു് = ധീരം (അചഞ്ചലം) ആയ മി
ഴികൊണ്ടു്, തീരതരം = തീർച്ചവാക്കു്, നിശ്ചലമായ ഭൂഷ്ടികണ്ടു കാഞ്ചിയും അഴിക്ക
വാൻ പാവുതി ഉറച്ചിരിക്കുന്നതായി മനസ്സിലാക്കിട്ടു് എന്നർത്ഥം. അതും =

“ഞാൻ കേളുടൻ വരും; നീങ്ങാ മമ പദം;
 കാൺ കാണി”യെന്നോതി ക്രോധാരി കാഞ്ചിയും.
 “ഞങ്ങളും വൈകാതെയിങ്ങണയ്ക്കുമെന്നു
 കങ്കണാഭരണങ്ങൾ വാങ്ങും വിധേയ
 സംക്രമനാപ്പിതേ മങ്ങാത നൃപരേ
 ചങ്ങാതമായവർക്കുയച്ചു സമം.
 പാദാന്തപാതിനീ വേണിയഴിച്ചിട്ടു
 വേദാന്തമുകുമാരായി നിന്നാളിമാർ
 സേകവും ചെയ്തങ്ങനേ വടപ്പാൽകൊണ്ടു
 കൈകളാൽ കത്തിപ്പിരിച്ചു ജടകളും.
 കോടീരവും ചീരശാടീയഗളവും
 കൂടി മേളം ഭസ്മപാടീരപുണ്ഡ്രവും

രതകഞ്ചിയും, ഭൂരികരിച്ചാർ=അകറി, ആളിമാർ=തോഴിമാർ, മമ പദം=
 എന്റെ സ്ഥാനം, കാൺ=കാക്കുക, കാണി=അപ്പസമയം, ക്രോധാരി=ക്രോധാ
 രം ചെയ്യുന്ന (കിഴങ്ങുന്ന), കാഞ്ചി അഴിക്കുമ്പോൾ അതു കിഴങ്ങിയതിനെ
 “ഞാൻ ഉടനെ വരും. എന്റെ സ്ഥാനം ഒഴിയില്ല. കുറച്ചുനേരം കാത്തിരിക്കു”
 എന്നു പറയുമ്പോൾ എന്നു തോന്നുമെന്നു പ്രക്ഷിപ്തിരിക്കുന്നു. ഞങ്ങളും... ..
 ... .. മെന്നു = ഞങ്ങളും താമസിയാതെ ഇവിടെവരും എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു
 കങ്കണാ .. .. വിധേയ=കങ്കണം (കൈവള) മുതലായ ആഭരണങ്ങൾ ഒഴിയു
 മ്പോൾ, സംക്രമ.... .. നൃപരേ=സംക്രമനനാൽ (ഇന്ദ്രനാൽ) അപ്പിക്കപ്പെട്ടവയും
 മങ്ങാത്തവയുമായ രണ്ടു നൃപരങ്ങളെ, ചങ്ങാത ..... സമം=അവർക്കു” അ
 തായതു കങ്കണാഭരണങ്ങൾക്കു ചങ്ങാതമായിട്ടു (പുറമെ പോകുമ്പോഴുള്ള
 അംഗരക്ഷകന്മാരായിട്ടു) കൂടെ അയച്ചു. പാദാന്ത..... .. ഉ
 മാർ=തോഴിമാർ കാലിന്റെ അടിയിൽ വീഴുന്ന (പാദാന്തപാതിനി) തലമുടി
 അഴിച്ചിട്ടു വേദം കാരണം അന്ധമാരും (കണ്ണുകാണാത്തവർ) മുകുമാരും (മി
 ങ്ങാൻ വയ്ക്കാത്തവർ) ആയിനിന്നു, സേക..... .. കൊണ്ടു=പേ
 രാലിന്റെ പാൽകൊണ്ടു നനയ്ക്കുകയും (സേകവും) ചെയ്തു. കൈകളാൽ..... ..
 ..... കളം=ജടകൾ പിരിക്കുകയും ചെയ്തു, കോടീരം=ജട, “കോടീരസ്തു
 ജടാസകം” എന്നു രഭസവചനം. ചീരശാടീയഗളം=രണ്ടു മരവുരിവസ്ത്രം, (ശാടി=
 വസ്ത്രം), മേളം=ഭംഗിയുള്ള, ഭസ്മ..... .. പുണ്ഡ്രം=ഭസ്മം, ചന്ദനം (പാടീരം)

തദ്രാക്ഷമാലയും വേഷമേതാദൃശം
 നിദ്രാക്ഷയമേകി താപസചേതസാം.
 ഒന്നങ്ങുതരച്ചെയ്യപണ്ണയയയ്യയാ-
 ലന്യസഖീജനം ചെന്നു പക്ഷ പുരേ.
 അത്ര ജയയും വിജയയുമെന്നിയേ
 സത്രമാകാ; തപോവിപ്ലവമെന്നാളമ.
 താനുമവതായ് കെട്ടിച്ചമച്ചിതു
 പാനീയസന്നിധൗ നല്ലോരുടജവും.

സ്നാനമരുണോദയത്തിനു മുമ്പാകെ
 ഭീനതയെന്നിയേ നിത്യം നിയമമായ്.
 ധ്യാനം ജപം ഹോമദേവപൂജാതിഥി-
 മാനനം നിത്യം ത്രിഷവണസ്നാനവും
 നാനാവിടപിലതാബീജവാപവും
 ഭീനമൃഗപക്ഷിയുഗസൗഹൃദവും

ഇവകൊണ്ടുള്ള കുറി (പുണ്യം), വേഷമേതാദൃശം=ഇപ്രകാരമുള്ള വേഷം, നി
 ദ്ര .....ചേതസാം=താപസന്മാരുടെ ചേതസ്സു (മനസ്സു) കുറിക്ക
 നിദ്രയ്ക്കു ഭംഗംവരുത്തി, പാർവ്വതിയുടെ വേഷമാർത്ഥം ലജ്ജിച്ചു താപസന്മാർക്കൊക്കെ
 വരാതെയായി എന്നു സാരം. അപണ്ണം=പാർവ്വതി, അന്യസഖീജനം=മറുക്കു
 സഖിമാർ, പുരേ=പുറത്തിൽ, ഭാഷധിപ്രസ്ഥത്തിൽ, അത്ര=ഇവിടെ, എന്നി
 യേ=അപ്പോൾ, സത്രം=പ്രാർത്ഥന, ആകാ=നന്നല്ല, തപോവിപ്ലവം=തപസ്സി
 ന്നു വിപ്ലവം, പാനീയസന്നിധൗ=വെള്ളത്തിനടുക്കൽ (പാനീയം=വെള്ളം), ഉട
 ജം=പണ്ണമല്ല, സാരം സ്സാരം.

പാർവ്വതിയുടെ തപശ്ചതു. സ്നാനം=കുളി, അരുണോദയം=സൂ
 ര്യൻ ഉദിക്കുന്നതിനുമുമ്പു നാലു നാഴിക സമയം. “ചതസ്ത്രാ ഹിതികാഃ പ്രാത
 രരുണോദയ ഇത്യേത” എന്നുണ്ട്. ഭീനത=അലസത, നിത്യം=ദിവസം
 തോറും, നിയമമായ്=പതിവായി, ധ്യാനം=ധ്യാനിക്കൽ, ജപം=മന്ത്രം ജപി
 കൽ. ഹോമം.....നനം=ഹോമം, ദേവപൂജ, അതിഥിസൽക്കാരം എ
 ന്നിവ. ത്രിഷവണസ്നാനം=മൂന്നു നേരം കുളി. നാനാ.....വാപം=പല
 പൂഷ്കളെ (വിടവി) കൂടേയും വള്ളികളുടേയും വിത്തുകൾ വിതയ്ക്കുക (വാപം).
 ഭീന.....ഹാർദ്ദം=ഭീനന്മാരിലും മൃഗങ്ങളുടേയും പക്ഷികളുടേയും യുഗ(കൂട്ടം)

കന്ദചലമൂലനിവാരസഞ്ചയ -
 മൺവേണ്ടോ ബഹുക്രത്യം നിരാകലം

ഒട്ടാവതോരോന്നു മുട്ടാതെ ചെയ്യാകാ--
 ളഭിഷ്ഠാന്തരാതെയൗലകുട്ടാകേ ചഷ്ഠിതാ
 പട്ടാംഗപാശേന പെട്ടാർ പിടി മുനി-
 ദൃഷ്ടാന്തനാനാത്മചഷ്ഠാംഗയോഗവും.
 നിത്യം യമങ്ങൾ നിയമങ്ങളാസന-
 പ്രത്യേകശീലനം പ്രാണായാമനവും

ത്തിലും സ്റ്റേഫം. കന്ദ . ....ഞ്ചയം=കന്ദം (കിഴങ്ങ്) ഫലം (കായ) മൂലം (വേർ) നിവാരം (വരി) എന്നിവ ശേഖരിക്കൽ. ബഹുക്രത്യം=പല കൃത്യം, നിരാകലം=നിശ്ശങ്കം. അരുണാഭയത്തിനുമുമ്പു കൂടി മുതലായ പല കൃത്യങ്ങൾ പാർവ്വതി പതിവായി അനുഷ്ഠിച്ചു എന്നു സാരം. ഒട്ടാവതോ ... ..കൊണ്ടു്=തന്നിട്ടു ചെയ്യാൻ കഴിയുന്ന ഓരോന്നു മുട്ടാതെ ചെയ്യാകൊണ്ടു്. ഇഷ്ടാന്തം ... ..ഷ്ഠിതാ=ഇഷ്ടങ്ങളിൽ (താനിച്ഛിച്ച കർമ്മങ്ങളിൽ) ഉള്ള അന്തരായൗലകങ്ങളുടെ (വിപ്ലവസമൂഹങ്ങളുടെ) കുട്ടാകാ (മേദകാ) ആയ അതായതു വിപ്ലവങ്ങളെ മേദിക്കുന്നതായ ചേഷ്ഠിതത്തോടുകൂടിയവയായിട്ടു്. പട്ടാംഗം ... ..യോഗവും=പട്ടാംഗപാശം (ദൃഢനിശ്ചയമാകുന്ന കയർ) കൊണ്ടു മുനിദൃഷ്ടാന്തനാനാത്മം (മുനികൾക്കു ദൃഷ്ടാന്തമായ നാനാകാര്യങ്ങളോടുകൂടിയതു്) ആയ അഷ്ടാംഗയോഗവും പിടിപെട്ടു. അഷ്ടാംഗയോഗം=എട്ടാംഗങ്ങളോടുകൂടിയ യോഗവിദ്യ. എട്ടാംഗങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു. യമങ്ങൾ=അഹിംസ, സത്യം, അസ്തേയം (മോഷണം ചെയ്യായ്ക്ക), ബ്രഹ്മചര്യം, അപരിഗ്രഹം (ഭാഗം വാങ്ങാതിരിക്കുവ), എന്ന അഞ്ചു കൂട്ടം. “അഹിംസാസത്യമസ്തേയം ബ്രഹ്മചര്യം പരിഗ്രഹം യമാഃ” എന്നു പ്രമാണം. 2. നിയമങ്ങൾ=സ്വാധ്യായം, ശൈലം, സന്തോഷം, തപസ്സ്, ബ്രഹ്മചീന്ദ്ര എന്ന അഞ്ചു കൂട്ടം.

“സ്വാധ്യായശൈലസന്തോഷതപാഃസി നിയതാത്മവാൻ
 കർച്ചിത ബ്രഹ്മണി തഥാ പരസ്ഥിൻ പ്രവണാ മനഃ”

എന്നു വിഷ്ണുപുരാണം.

“തപസ്സന്തോഷ ആസ്തിക്യം ഭാഗം ഭേദസ്യ പൂജനം
 സിദ്ധാന്തത്രവണം ചൈവ ശ്രീർമ്മതിശ്ച ജപോ ഹൃതം

ഭഗവതേ നിയമാഃ പ്രോക്താഃ” എന്നു ഹാഠയാഗപ്രദീപികയിൽ പറഞ്ഞ പ്രകാരം നിയമങ്ങൾ പത്തൊന്നു പക്ഷാന്തമുണ്ടു്. ആസനപ്രത്യേകശീലനമെന്നാൽ ആസനങ്ങളെ ഓരോന്നായി ശീലിക്കൽ എന്നർത്ഥം. 3. ആസനങ്ങൾ=പത്മാസനം, സപ്താഹ്വരസനം, ഭദ്രാസനം, വജ്രാസനം, വിരാടാസനം,

പ്രത്യാഹരണവും പ്രത്യക്ഷസിദ്ധമാൻ
സിദ്ധാ ച ധാരണാ ധ്യാനം സമാധിയും.

പത്മം തനിക്കിതെന്നതുന്തമസ്വരയാ
ശക്ത്യാനുഗുണ്യേന നിത്യാനുശാസനാൽ

“പത്മാസനം സ്വസ്തികാശ്ച ഭദ്രം വജ്രാസനം തഥാ
വീരാസനമിതി പ്രോക്തം ക്രമാദാസനപഞ്ചകം” എന്നു പ്രമാണം.

4. പ്രാണായമനം=പ്രാണായാമം, പ്രാണവായുവിനെ അടക്കിനിർത്തൽ.

“കനിഷ്ഠാനാമികാംഗുഷ്ഠൈശ്ച നാസാപുടധാരണം
പ്രാണായാമസ്സ വിജ്ഞേയസ്തജ്ജ്ഞാൻ മദ്ധ്യമവിനാ”

ഒന്നു തന്ത്രസാരവചനപ്രകാരം ചെറുവീരലും മോതിരവീരലും പെരുവീരലും
കൂട്ടി (ചുണ്ടുവീരലും കുഴുവീരലും കൂടാതെ) നാസാദുപാരങ്ങളെ പൊത്തി വായു
വിനെ ധരിക്കുകയത്രേ പ്രാണായാമം. 5. പ്രത്യാഹാരണം=പ്രത്യാഹാരം, അതാ
യതു ശ്രോത്രാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ ശബ്ദാദി വിഷയങ്ങളിൽനിന്നു പിന്തി
രിച്ചു മനസ്സിനോടു ചേർക്കുക. വിഷ്ണുപുരാണം:—

“ശബ്ദാദിഷ്ഠപന്തരകുതാനി നിഗൃഹ്യാക്ഷാണി യോഗവിൽ
കുർച്ചിത്താന്തചാരീണി പ്രത്യാഹാരപരായണഃ”.

സിദ്ധാ ച .. ... സമാധിയും=ധാരണയും ധ്യാനവും സമാധിയും സിദ്ധി
ച്ചു. 6. ധാരണം=മനസ്സിനെ ബ്രഹ്മത്തിൽ ധരിക്കുക. 7. ധ്യാനം=ഞാൻ
ബ്രഹ്മതന്നെയാണെന്ന് എന്നു അഭേദമായി വിചാരിക്കുക. 8. സമാധി=ധ്യേയ
മായ വസ്തുവിൽ മനസ്സിനെ നിശ്ചലമായി ഉറപ്പിക്കുക. ഗതധ്യാനം:—

“ധ്യേയാന ചലതേ യസ്യ മനോഭിധ്യായതോ ഭൂശം
പ്രാംഗ്വാവധിക്രതം കാലം യാവൽ സാ ധാരണാ സ്തൂതാ”.

“ധ്യേയേ സൗതം മനോ യസ്യ ധ്യേയമേവാനുപശ്യതി
നാനും പദാർത്ഥം ജാനാതി ധ്യാനമേതൽ പ്രകീർത്തിതം”.

“ധ്യേയമേവ ഹി സർവ്വത്ര ധ്യാതാ തല്പയതാം ഗതഃ
പശ്യതി ലൈതരഹിതം സമാധിഃ സോഭിധീയതേ”.

ഇങ്ങനെ യമം, നിയമം, ആസനം, പ്രാണായാമം, പ്രത്യാഹാരം, ധാരണം, ധ്യാനം, സമാധി എന്നു യോഗത്തിന്റെ അംഗങ്ങൾ എട്ടാകുന്നു. അവ ശ്രീപാ
ർവ്വതിക്കു സ്വാധീനമായി എന്നു സാരം. പത്മം=ഹിതം, അത്യന്തം=ഏറ്റവും,
ആസ്ഥയാ=ആദരത്തോടെ, ശക്ത്യാനുഗുണ്യേന=ശക്തിയനുസരിച്ചെന്നർത്ഥം.

ഏദ്യോ തതോ യോഗവിദ്യാ വശത്തായി;
 നിത്യാനവദ്യാംഗി നക്തംഭിവം തയാ
 നിയ്യജ്ഞനത്താൽ നിധികൾ കാണുംപോലെ
 ബുദ്ധ്യന്തരീരം ദ്വിധോദ്യന്തമഭയം
 നിഷ്കമ്പരൂപം സകളം ച നിഷ്കളം
 ചിതകന്ദളം കണ്ടിതക്കുന്നിൽമാതരോ!
 ദൃശ്യമായ് വന്നു വിളിച്ചാൽ വെളിച്ചത്തു
 വശ്യവുമായ് വന്നു ശശപത്നമാധിയും.
 നിശ്ശങ്കമെപ്പൊഴുമശ്ശങ്കരൻമേനി
 വച്ചുത്തരംഗേ ഭജിച്ചാൾ ഭഗവതീ.

നിത്യാനശാസനാൽ=നിത്യാഭ്യാസത്താൽ. ഏദ്യോ.....ത്തായി=പിന്നെ
 (തത്) ഏദ്യായ യോഗവിദ്യ സ്വാധീനമായി. നിത്യാഭ്യാസം നിമിത്തം പാ
 വ്തിക്ക യോഗസിദ്ധി വന്നു എന്നർത്ഥം. നിത്യാനവദ്യാംഗി=നിത്യാനവദ്യമായ
 (നാശമില്ലാത്തതും ദോഷമില്ലാത്തതുമായ) അംഗത്തോടുകൂടിയവൾ. നക്തം
 വം=രാപ്പകൽ, തയാ=ആ യോഗവിദ്യയാൽ, നിയ്യജ്ഞനത്താൽ=നിധികൾ
 കാണുന്നതിനുവേണ്ടി കണ്ണിലെഴുതുന്ന അജ്ഞാനംകൊണ്ട്. നിധികൾ=ഭ്രമർ
 ത്തിൽ കിടക്കുന്ന സ്വപ്നരത്നാദികൾ. ബുദ്ധ്യന്തരീരം ... മാതരോ=ബുദ്ധിയുടെ
 അന്തർഗതരണ്ടു വിധത്തിൽ ഉദിക്കുന്നവനായി (ദ്രിയാ ഉദ്യന്തം) രണ്ടെന്ന
 വസ്തുവില്ലാത്തവനായി (അഭയം) നിശ്ചലമായ സ്വരൂപത്തോടുകൂടിയവനാ
 യി (നിഷ്കമ്പരൂപം) ജ്ഞാനത്തിന്റെ കൂമ്പായിരിക്കുന്ന (ചിതകന്ദളം) മൃ
 ത്തിമാനും മൃത്തിയില്ലാത്തവനുമായ (സകളം നിഷ്കളം ച) ഈശ്വരനെ (ഈ
 ശം) ആ കുന്നിൽമാത്ര കണ്ടു. ഭൂമിയുടെ അടിയിലുള്ള നിധികൾ കണ്ണിൽ
 എഴുതുന്ന അജ്ഞനത്താൽ കാണുന്നതുപോലെ യോഗവിദ്യയാൽ ശ്രീപാർവ്വതി
 തന്റെ ബുദ്ധിയിൽ പ്രകാശിക്കുന്ന ഈശ്വരനെ സഗുണനായും നിർഗുണനാ
 യും കണ്ടു എന്ന് താല്പര്യം. ദൃശ്യ..... വെളിച്ചത്തു = വിളിച്ചാൽ വെ
 ലിച്ചത്തു കാണുമായി. വശ്യ .....സമാധിയും=സമാധി സദാ (ശശപത്)
 വശ്യമായ് വരികയും ചെയ്തു. നിശ്ശങ്ക (ക്രി. വി.)=ശങ്ക കൂടാതെ, അശ്ശങ്കരൻ
 മേനി=ആ ശിവന്റെ ദേഹം, വച്ചുത്തരംഗേ=അന്താരംഗത്തിൽ (മനസ്സിൽ)
 വെച്ച്. പാർവ്വതി ആ സമാധിയിൽ കണ്ട ശിവസ്വരൂപത്തെ സദാ മനസ്സിൽ

ഉപ്ലബ്ധീജങ്ങൾ മുളച്ചീരിലയിട്ട്
 ക്ഷ്ണപ്ലസേകത്താൽ വളൻ വലുതായ -
 രത്ത ശാഖോപശാഖാവിടചോരസേധ -
 ബലപ്രവാളമുകുളപുഷ്പങ്ങളായ്
 തത്തല്പതാമേളസിദ്ധസൗഭാഗ്യം ക്ഷ-
 ങ്കുത സപശ്ചോപയുക്തങ്ങളായ് ചിരം.
 നിസ്സന്ദ്രമഭേദമൃദ്ധകൽ മേവന്ന
 ചിത്തത്തിലന്യാ വളർത്തിയുൽകണ്ഠയും.

വെച്ചുകൊണ്ടു ഭജിച്ചു. ഉപ്ലബ്ധീജങ്ങൾ = ഉപ്ലങ്ങളായ (വിതയ്ക്കപ്പെട്ട) വിത്തുകൾ. ഇഴരിലയിട്ടു = രണ്ടിലകൾ കാണിച്ചു. ക്ഷ്ണപ്ലസേകത്താൽ = ക്ഷ്ണപ്ലമായ (ചെയ്യപ്പെട്ട) നനക്കൊണ്ടു്. വലുതായ് + ഉരത്ത എന്നു പദം. ഉരത്ത = ബലപ്പെട്ട. ശാഖാ..... പുഷ്പങ്ങളായ് = ശാഖകൾ (കൊമ്പുകൾ) ഉപശാഖകൾ (ചിനച്ചങ്ങൾ) വിടപങ്ങൾ (ചില്ലുകൾ) ഇവയുടെ ഉത്സേധങ്ങളിൽ (ഉയരങ്ങളിൽ; എന്നു വെച്ചാൽ ഉയർന്ന ശാഖോപശാഖാവിടകളിൽ) ബലങ്ങളായ പ്രവാളങ്ങൾ (തളിരുകൾ) മുകുളങ്ങൾ (മൊട്ടുകൾ) പുഷ്പങ്ങൾ ഇവയോടുകൂടിയവയായിട്ടു്. തത്തല്പ ..... ഭാഗ്യം (ക്രി. വി.) = അതാതു ലതകളുടെ മേളം (ചേർച്ച) കൊണ്ടു സിദ്ധമായ സൗഭാഗ്യ (സൗന്ദര്യം)ത്തോടുകൂടുംവണ്ണം. ക്ഷുത = തെളിഞ്ഞു്, സപശ്ചോപയുക്തങ്ങളായ് ചിരം = ചിരക്കാലംകൊണ്ടു സപ്രയുക്ത (പൂജയ്ക്കു) ഉപയുക്തങ്ങളായിവന്നു, നിസ്സന്ദ്രം (ക്രി. വി.) = മടികൂടാതെ, അഭേദമൃദ്ധകൽ = ശിപകൽ, മേവന്ന = വസിക്കുന്ന, ചിത്തത്തിലന്യാ = ഇവളുടെ മനസ്സിൽ, വളർത്തിയുൽകണ്ഠയും = ഉൽകണ്ഠ (ഇഷ്ടപൂർത്തിയാക്കുന്നതിനാവശ്യമായ വലുപ്പവും ചെയ്തു. പാർവ്വതി തന്നത്താൽ വിതച്ച വിത്തുകൾ മുളച്ചുവളൻ മരങ്ങളായി, കൊമ്പും ചിനച്ചവും ചില്ലയും പൊട്ടി, തളിത്തു മൊട്ടിട്ടു പൂത്തു്, പലവള്ളികൾ പടർന്നുകയറി പൂജോപയുക്തങ്ങളായിത്തീർന്നു. അവയുടെ ഭാഗത്താൽ ശിവാനുരാഗമായ മനസ്സിൽ ഉൽകണ്ഠ പെരുകുകയും ചെയ്തു.

“ഭൂമേഷു സമ്പാ കൃതജന്മസു സ്വയം
 ഫലം തപസ്സാക്ഷിഷു ദൃഷ്ടമേഷപവി
 ന ച പ്രരോഹാഭിമുഖോപി ദൃശ്യതേ
 മനോരഥോന്യാശ്ശശിമൗലിസംശ്രയഃ”

എന്ന കഥാരസഭാവശ്ലോകത്തിന്റെ ആശയം ഇതിൽ നിഴലിച്ചിരിക്കുന്നു.

വന്നനിവിടെപ്പറന്ന കുരംഗങ്ങൾ
തന്നാൽ വിടപ്പെട്ട പുണ്യാംബുതുണ്യാംബ-
ലിത്യാസനീവാരപിണ്ഡാദിഭോഗേന
നന്നായിണങ്ങിവളർന്നിണമേളിച്ചു
മന്ദമന്ദം നിജച്ഛന്ദവിഹൃതി ക-
ലന്നപണ്ണയ്ക്കു തന്നിലും നിന്ദയായ്.

പിന്നെയും തന്നടൽതന്നെ തപോമയ-
വഹ്നിയിൽ വാടിച്ചു നേടീ തപോധനം.
കന്ദ ഫലാദിയും പണ്ണവും കൈവെടി-
ഞ്ഞണ്ണോപി, നിന്നിതു വായുഭക്ഷാ ചിരം.

വന്ന .....ഗങ്ങൾ = പാർവ്വതി തപസ്സിനു വന്നദിവസം ഇവിടെ പറഞ്ഞ മാതൃകൾ (കുരംഗങ്ങൾ). തന്നാൽ വിടപ്പെട്ട = താൻ നൽകിയ പുണ്യാംബു .....ഭോഗേന = പുണ്യങ്ങളായ അംബു (വെള്ളം) തൃണ്ഡ (തൃണസമൂഹം) ബലിത്യാസം (ബലി തുടങ്ങിയ വസ്തു) നീവാരപിണ്ഡം (വരിച്ചോരടുകൾ) മുതലായവയുടെ ഭോഗം (ഭോജനം) ഹേതുവായി. നന്നായിണങ്ങി വളർന്നു = തന്നോടു നല്ലവണ്ണം ഇണങ്ങി വളർന്നു. ഇണമേളിച്ചു = ഇണ ചേർന്നു, മന്ദമന്ദം = പതുക്കെപ്പതുക്കെ, നിജച്ഛന്ദവിഹൃതി കലർന്നു = സ്വച്ഛന്ദമായ കളി തുടങ്ങിയ സമയത്തു്, അപണ്ണയ്ക്കു = പാർവ്വതിക്കു്, തന്നിലും നിന്ദയായ് = തന്നെക്കുറിച്ചുകൂടി നിന്ദ തോന്നി.

പാർവ്വതി ഇതുവരെച്ചെയ്തതിനെക്കാൾ മഹത്തരമായ തപസ്സാരംഭിക്കുന്നു. തന്നടൽ തന്നെ = തന്റെ ഭേദത്തെ, തപോമയവഹ്നിയിൽ = തപസ്സാകുന്ന അഗ്നിയിൽ, തപോധനം = തപസ്സാകുന്ന ധനം. ഇതേവരെച്ചെയ്ത തപസ്സുമാധിക്കാണ്ടു കാര്യം സാധിക്കുവാൻ പ്രയാസമുണ്ടെന്നു കാണു്, തന്റെ ശരീരത്തിനുള്ള മാർദ്ദവം നോക്കാതെ മഹത്തരമായ തപസ്സാരംഭിച്ചു എന്നർത്ഥം. കന്ദഫലാദി = കന്ദം (കിഴങ്ങു്) ഫലം മുതലായതു്, പണ്ണം = ഇല, അണ്ണം അപി = അണ്ണസിനെ (ജലത്തെ)യും. കൈവെടിഞ്ഞു് എന്നതിന്റെ കർമ്മങ്ങൾ. വായുഭക്ഷാ = വായുവിനെ ഭക്ഷിക്കുന്നവളായിട്ടു്, ചിരം = വളരെക്കാലം. വെറും വായുവിനെ മാത്രം ഭക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു വളരെക്കാലം നി

പഞ്ചാഗ്നിമദ്ധ്യേ തപസ്യാ തപാഗമേ;
 മഞ്ഞുകാലം നീരിൽ, വഷ്കാലത്തിലും;
 ഉദ്ദീപനേഷു ശരദസന്തങ്ങളിൽ
 തപ്തയായ് നിത്യവും മൃത്യുഞ്ജയപ്രിയ
 മഷിതദന്ദപാ മഹഷിബഹുമാതാ
 തഷ്ഠാമഷാഭൈരധഷിതമാനസാ
 ഭൗയന്തീ ക്രമോൽകർഷമവിശ്രമാ
 കൗയന്തീ തനം ഹഷയന്തീ സുരാൻ.

൩൩. പഞ്ചാഗ്നിമദ്ധ്യേ = അഞ്ചാഗ്നികളുടെ നടുവിൽ. കിഴക്ക്, തെക്ക്, പടിഞ്ഞാറ്, വടക്ക് എന്ന നാലു ഭാഗങ്ങളിലും തീ ജ്വലിപ്പിച്ചു, മുകളിൽ ഉഗ്രമായി ജ്വലിക്കുന്ന സൂര്യനെ നോക്കിക്കൊണ്ടാണ് പഞ്ചാഗ്നിമദ്ധ്യത്തിലുള്ള തപസ്സ്. അഞ്ചാമത്തെ അഗ്നി സൂര്യനാകുന്നു. “പഞ്ചമഃ പഞ്ചതപസസ്തപനോ ജാതവേദസാം” എന്നു മാഘൻ. തപസ്യാ = തപസ്സ്, തപാഗമേ = തപം ഗ്രീഷ്മകാലം; അതിന്റെ ആഗമത്തിൽ. മഞ്ഞുകാലം ..... ത്തിലും = മഞ്ഞുള്ള കാലത്തും വഷ്കാലത്തും വെള്ളത്തിൽ. ഉദ്ദീപനേഷു = ഉദ്ദീപനങ്ങളായ വസ്തുക്കളിൽ, അതായതു ചന്ദ്രചന്ദനമന്ദാനിലാദികളുടെ സന്നിധിയിൽ. ശരത്തിലും വസന്തത്തിലും ഉദ്ദീപനവസ്തുക്കളുടെ സമീപത്തിൽ. തപ്തയായ് = തപസ്സുചെയ്തു. മൃത്യുഞ്ജയപ്രിയ = മൃത്യുഞ്ജയൻ (ശിവൻ) പ്രിയനായിട്ടുള്ളവരും, ശിവങ്കൽ അനുഷ്ഠനയായവരും. പാർവ്വതി ഗ്രീഷ്മകാലത്തു പഞ്ചാഗ്നിമദ്ധ്യത്തിലും, മഞ്ഞുകാലത്തും മഴക്കാലത്തും വെള്ളത്തിലും, ശരൽക്കാലത്തും വസന്തക്കാലത്തും ഉദ്ദീപനവസ്തുക്കൾക്കിടയിൽ വെച്ചു തപസ്സുചെയ്തു എന്നർത്ഥം. ഇവിടെ കവി കുമാരസംഭവത്തിലെ “ശുചൗ ചതുർണ്ണാം ജപലതാം ഹവിർഭുജാം” എന്നും “നിനായ സാത്വന്താമിമാൽകിരാതിലാഃ” എന്നും ആരാദിക്കുന്ന പദ്യങ്ങളുടെ സാരം സംക്ഷേപിക്കുന്നു. “മഷിതദന്ദപാ” ഇത്യാദികൾ പാർവ്വതിയുടെ വിശേഷണങ്ങൾ. മഷിതദന്ദപാ = ശീതോഷ്ണാദികളായ ദന്ദപങ്ങളെ വക്രവർത്തവരും. മഹഷിബഹുമാതാ = മഹഷിമാർക്കു ബഹുമാത (മഹഷിമാരാൽ ബഹുമാനിക്കപ്പെടുന്നവരും). തഷ്ഠ ... .. മാനസാ = തഷ്ഠം (തൃഷ്ണ) ഹഷം (സന്തോഷം) മുതലായ പയാൽ അധഷിതമായ (അക്രമിക്കപ്പെടാത്ത) മനസ്സാകുകയായവരും. ഭൗയന്തീ ക്രമോൽകർഷം = ക്രമത്തിൽ ഉൽകർഷത്തെ (തപസ്സിലുള്ള കയറ്റത്തെ) കാണിക്കുന്നവരും. അവിശ്രമാ ..... തനം = വിശ്രമം കൂടാതെ ഭേദമെന്തെ ഭക്തജിപ്പിക്കുന്നവരും. ഹഷയന്തീ സുരാൻ = സുരന്മാരെ (ദേവകളെ) സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നവരും.

ഇങ്ങനെ പാർവ്വതീ തിങ്ങിന യെയ്യേണ
 തുംഗനൈരാശ്വമിണങ്ങിയഭംഗുരം
 തിങ്ങുതോരും ദിവസങ്ങുതോരും കരേ-
 റാങ്ങു കാണക്കാണ് വിങ്ങി ജഗദണ്ഡ-
 മങ്ങലിങ്കളു ധൂമങ്ങളിൽ മങ്ങമാ-
 റങ്ങവിലാധ്യ തപങ്ങു മുതിന്നാൾ
 ചങ്ങലജാലം നടതളയും പൂണ്ടു
 ഭംഗാവലീഡോത്തരംഗമദംപററി
 മങ്ങി മയങ്ങിപ്പുരുങ്ങിച്ചുരുങ്ങിപ്പി-
 ണങ്ങിട്ടുവാണെന്നങ്ങിടവല്ലാഞ്ഞി-
 ണങ്ങിവണങ്ങിപ്പഴങ്ങി വഴങ്ങിപ്പ-
 ഴങ്ങു ഫലങ്ങു പുഴങ്ങു കിഴങ്ങു ഗു-
 ളങ്ങു കരിമ്പു പനങ്കൊമ്പുമെല്ലാം ത-
 രംകണ്ടണഞ്ഞക്കരംകൊണ്ടു വായിൽക്കൊ-

പാർവ്വതിയുടെ തപസ്സു മുറുകിവന്നപ്പോൾ ശിവന്റെ മ-
 നസ്സ് ഇളകുവാൻ ഭാവിച്ചതായിപ്പറയുന്നു. യെയ്യേണ=യെ-
 യ്യത്താൽ, തുംഗനൈരാശ്വം=തുംഗം-ഉന്നതം-ആയ നിരാശത (ഇച്ഛാഭംഗം)
 അഭംഗം (ക്രി. വി.) =ഭംഗശീലമല്ലാതെ, മടുപ്പുവരാതെ. തിങ്ങു=മാസം,
 ദിവസങ്ങു=നാളുകൾ, കരേ.....വിങ്ങി=അടിക്കടി കയററ-
 ങ്ങൾ ഏറിക്കൊണ്ടു, ജഗദണ്ഡ .....മാരു=ജഗദണ്ഡം (ബ്രഹ്മാ-
 ണ്ടം) ആകുന്ന മങ്ങലിയുടെ (കടത്തിന്റെ) അകം വൃക്കകളിൽ മുങ്ങുവണ്ണം,
 ബ്രഹ്മാണ്ടകാമം തീപ്പിടിക്കുമാറെന്നു സാരം. അവി.....ൻ
 നാൾ=അഖിലാധ്യങ്ങളുൾ (സർവ്വാത്തരങ്ങളുൾ) ആയ തപസ്സുകൾ തുടർന്നപ്പോൾ,
 “ചങ്ങലജാലം” ഇത്യാദിവരികൾകൊണ്ടു വശാനാമനെ വിരോധിപ്പിക്കുന്നു.
 ചങ്ങലജാലം=ചങ്ങലകൂട്ടം, നടതള=നടക്കുമ്പോൾ തടസ്സത്തിനുവേണ്ടി
 കാലുകൾ തമ്മിൽ കൂട്ടിക്കെട്ടിയ തള, മദിച്ച ഗജങ്ങളുൾ ഇവയുണ്ടാകാം. ഭം-
 ഗാവലീ.....മദാപററി=ഭംഗങ്ങളാൽ (വണ്ടുകളാൽ) അപലീഡം
 (ആസപാദിതം) ആയി ഉത്തരംഗം (തിരയടിക്കുന്നത്) ആയ മദജലം പൂണ്ടു,
 മങ്ങിമയങ്ങിപ്പുരുങ്ങിച്ചുരുങ്ങി—സ്തപ്തം, പിണങ്ങി .....വല്ലാ-
 ണ്തു=പിണങ്ങുവാനെന്നതിന് അനങ്ങുവാൻ പോലു വയ്ക്കാതെ, ഇണങ്ങി

ടന്താലതെല്ലാം പിടഞ്ഞങ്ങിറക്കിച്ചെ-
 ള്കാതെ നോക്കിപ്പണിക്കും സൃണിക്കും നി-
 ശേഷാലുച്ഛിഡൻ വശാനാഥനേകൻ വി-
 ശേഷിച്ചെന്നിങ്ങോ വശേ നിൽക്കുമെന്നിട്ട-
 ശാന്താവലേപേദം ദൃശാ ദശലഭഭേദാപ്യ-
 ശോഷോഷശാലീ വിശാലാപദാനോ വി-
 നോദായ ചെന്നാ മനോഭ്രൂനിഷാദീ ത-
 ഷാ ദീപ്തചേതാസ്സദാ ചെയ്തു തജ്ജാം.

വണങ്ങിപ്പഴങ്ങി (ഇളകി) വഴങ്ങി—സ്തംഭം. പഴങ്ങൽ.....ത്തെ
 ണ്ണിറക്കി=പഴങ്ങൽ മുതലായതു (ഇളം=ശർക്കര) വായിൽ കൊടുത്താൽ അവയെ
 ല്ലാം പിടഞ്ഞിറക്കി, ചെറുക്കാ.....സൃണിക്കും=പണിപറ
 ണ്താലതിന്നും സൃണി (തോട്ടി) കാട്ടിയാലതിന്നും കോപിക്കാതെ നോക്കിസ്ഥി
 തിച്ചെയ്യുന്ന. ഇതു വശാനാഥന്റെ വിശേഷണം. വശാനാഥൻ=വശ (പിടി
 യാന) യുടെ നാഥൻ അതായതു ഗജം, നിശേഷാലുച്ഛിഡൻ=ചന്ദ്രകലാധരൻ,
 ശിവൻ ആകുന്ന വശാനാഥൻ, വിശേഷി.....ന്നിട്ട്=എന്റെ വശ
 ത്തിൽ നില്ക്കുമെന്നു വിചാരിച്ചു, അശാന്താ ... ഭേദോപി=കണ്ണു
 കൊണ്ടു ഭേദം ഭവിച്ചുവെന്നെങ്കിലും ഗർവ്വം ശമിക്കാത്തവൻ (അശാന്താവലേപഃ)
 ആയും, അശോഷോഷശാലീ=ശാഷമില്ലാത്ത (കറുത്ത) ഉഷ്ണാവ്യം (വീര്യം)
 ഉള്ളവനായും, വിശാലാപദാനഃ=വിശാലം (വിസ്തൃതം) ആയ അപദാനം
 (അതായത് അതുതപരാക്രമം) ഉള്ളവനായുമിരിക്കുന്ന. ഇവയെല്ലാം മനോഭ്രൂ
 നിഷാദിയുടെ വിശേഷണങ്ങൾ, മനോഭ്രൂനിഷാദി=മനോഭ്രൂവ്-കാമദേവൻ-ആ
 കുന്ന നിഷാദി-പാപ്പാൻ, “ഹസ്തപ്രാരോഹാ നിഷാദിനഃ” എന്നമരം, തഷാ=
 രോഷത്താൽ, ദീപ്തചേതഃ=ദീപ്തമായ (ജ്വലിച്ച) ചേതഃസ്സമൃദ്ധിയവനായിട്ട്,
 വിനോദായ ചെന്നം=നോവോക്കിനായിച്ചെന്ന്, സദാ=എല്ലാസമയത്തും, ചെ
 യ്തതജ്ജാം=തജ്ജയെ-തജ്ജനത്തെ-ചെയ്തു, ഭയപ്പെടുത്തി ഇതിൽ ശിവനെ മദം
 പൊട്ടി പാകം വന്നുതുടങ്ങിയ ഗജമായും കാമദേവനെ അതിന്റെ പാപ്പാനായും
 കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മദത്തിന്റെ ഉൽകടാവസ്ഥയിൽ ആന പാപ്പാൻ വശപ്പെട്ടു
 കയില്ല. എങ്കിലും കുറേനാൾ കഴിഞ്ഞു ഭേദം ക്ഷീണിച്ചാൽ പിണങ്ങുവാനല്ല
 അനങ്ങുവാൻ പോലും ശക്തനല്ലാതെയൊക്കും; അങ്ങനെ വർദ്ധനവോ, മുമ്പ് അ
 തിനെ ഇണക്കുവാൻ സാധിക്കാതെ പിൻതിരിച്ചു പാപ്പാൻ അടുത്തുചെന്നു പട
 ക്കിത്തുടങ്ങി, അതുപോലെ കാമൻ ശിവനെ തജ്ജനം ചെയ്തു. ശിവന്റെ മന
 സ്സ കാമാനുക്രൂലമായി മാറുവാൻ തുടങ്ങി എന്നു ഭാവം. രൂപാമലങ്കാരം.

സൈപരം സമാധിയിൽ നീരസ്യമായ്കൂണ്ടു
 കൂരിരുപ്പൂരമകാരണം ഭാരണം
 ചീരം ധരിച്ചു തൻ ഭാരങ്ങളെന്നോത്തു
 പാരം കലങ്ങി വികാരം ബഹു പുണ്ടു
 പാരിന്നധീശപരനാരുമേ കാണാതെ
 പാരമുടയോരു ധീരതാവാരിധി
 നാരായണാഭിസമാധാനന വാ
 മാരാശുഗപാതവീരായിതേന വാ
 ഗൗരീതപോരീതിഘോരക്രമങ്ങളെ -
 പാരാതെ കാണുതിന്നാരുവലസം

പരമശിവൻ പാർവ്വതിയെ കാണുവാൻ ഗൗരീശിഖര
 ത്തിൽ എഴുന്നള്ളുന്നു. സൈപരം=സപ്തപാലം, സമാധിയിൽ=
 ധ്യാനത്തിൽ, നീരസ്യമായ്=രസ്യം (പഴുതു) കൂടാതെ, ഇടതിങ്ങി. കൂരിരു
 പ്പൂരം=കൂരിരുപ്തും, അകാരണം=കാരണം കൂടാതെ, ഭാരണം=ഭയങ്കരം.
 ചീരം.....നോത്തു=തന്റെ ഭാര്യ മറുവരി (ചീരം) ധരിച്ചു എന്നു വി
 ചാരിച്ചു. പാരം കലങ്ങി=ഏറ്റവും അസ്വാസ്ഥ്യപ്പെട്ടു. വികാരം...
 ണ്ടു=വളരെ വികാരം പ്രാപിച്ചു. പാരിന്നധീശപരൻ=ലോകത്തിനു സപാ
 മിയായവൻ, ശിവൻ. ആരുമേ കാണാതെ=ആർക്കും ദൃശ്യമല്ലാത്ത വിധം.
 പാര.....വാരിധി=ഏറ്റവുമുള്ള ധീരതയ്ക്കു സമുദമായവൻ. സമാ
 ധിയിൽ പരമാത്മപ്രകാശത്തെക്കണ്ടതിനു പകരം അകാരണമായി ഇട
 തിങ്ങിയ കൂരിരുട്ടാണു ഭഗവാൻ കണ്ടതു്. അതിനു ഹേതുവെന്തെന്നു നോ
 ക്കിയപ്പോൾ തന്റെ പത്നി മറുവരിയടുത്തു മുനിപ്രതം അനുഷ്ഠിച്ചു ക്ലേശിക്ക
 നതായി മനസ്സിലായി. അപ്പോൾ, ഏറ്റവും ധൈര്യശാലിയാണെങ്കിലും,
 ശിവൻ മനസ്സിലാക്കി പല വികാരങ്ങൾക്കധീനനായിത്തീർന്നു. ധൈര്യ പാരി
 ധിയായ അദ്ദേഹത്തിനു മനഃക്ഷോഭം വരുവാനുള്ള കാരണം പറയുന്നു—നാ
 രായണാഭിസമാധാനന വാ=നാരായണൻ (വിഷ്ണു) മുതലായവരുടെ സമാ
 ധാനം (പൂജ) കൊണ്ടോ; മാരാശുഗപാതവീരായിതേന വാ=മാരാശുഗങ്ങളു
 ടെ (കാമാസ്രുങ്ങളുടെ) പാതത്തിന്റെ വീരായിതം (വീര്യം) കൊണ്ടോ. ഗൗ
 രീ.....ങ്ങളെ=ഗൗരീയുടെ തപസ്സിന്റെ രീതിയിലുള്ള ഘോരങ്ങ
 ളായ ക്രമങ്ങളെ. പാരാതെ.....ലാലസം=വേഗത്തിൽ ചെന്നു കാണു
 നതിനു് ആത്മമായ (വളർച്ച) ലാലസഃയാടു (അത്യാഗ്രഹത്തോടു) കൂടും

പാരസ്ഥിതപരിവാരാദികൾപോലും--
മാതമറിയാതെ നേരേ പുറപ്പെട്ടു.
ഗൌരീശിഖരേ പുരാരിയെഴുന്നള്ളി;
മൂരിമേലല്ല വിദൂരതത്തങ്ങളിലേ.

കണ്ടു ഗിരിജയേ വിണ്ണിലേ നിന്നുതാൻ,
പണ്ടു പറഞ്ഞതിലുണ്ടായിതോമ്നയും.
“പണ്ടേതിലേറുമവണ്ഡിതസൌന്ദര്യം-
മുണ്ടായി, തീത്ര ലാവണ്യപൂരം കഥം?
അന്ത്യനശൈശവസന്നാഹി യൌവന-
മന്യോന്യസൌഹൃദമെന്നേ മനോഹരം.

വണ്ണം എന്ന ക്രിയാവിശേഷണം. പാര ..... പുറപ്പെട്ടു =
പാരത്തിൽ നില്ക്കുന്ന പരിവാരങ്ങൾ മുതലായവർ കൂടിയും കാണാതെ പുറ-
പ്പെട്ടു. ഗൌരീശിഖരേ ..... നള്ളി = ശിവൻ ഗൌരീശിഖരത്തിൽ-
ഗൌരീ തപംചെയ്യുന്ന ഹിമവാന്റെ കൊടുമുടിയിൽ-എഴുന്നള്ളി. മൂരിമേല-
ല്ല = വാഹനമായ കാളയുടെ പുറത്തല്ല, വിദൂരതത്തങ്ങളിലേ = വിദൂരത
(വിസ്തൃതം) ആകുന്ന തങ്ങളിലാണെഴുന്നള്ളിയത്. തണ്ടു = മനുഷ്യവാഹ്യമായ ഒ-
രുതരം അന്തോളം. കാളപ്പുറത്തല്ല, വിസ്തൃതമാകുന്ന തങ്ങളിൽ കയറിയാണ്
എഴുന്നള്ളിയത്.

പാർവ്വതിയെ കണ്ടപ്പോൾ പണ്ടത്തെ ഓർമ്മവന്നു ശിവൻ
വിചാരിക്കുന്നു. വിണ്ണിലേ നിന്നു താൻ = ആകാശത്തുനിന്നുതന്നെ. ശി-
വൻ ശ്രീപാർവ്വതിയെ ആകാശത്തുനിന്നുതന്നെ കണ്ടു. പണ്ടു പറ .....
മ്നയും — “സാക്ഷാൽ ഞാൻ നിന്മെയ് കണ്ടാലോർക്കമിച്ചൊന്നതെല്ലാം” എന്നു
പ്രഥമവണ്ഡത്തിൽ ഭഗവാൻ ദേവിയോടു പറഞ്ഞത്. ഇവിടെ സ്മരണീയമാ-
ണ്. “പണ്ടേതിലേറും” എന്നു മുതൽ ശിവന്റെ വിചാരം. പണ്ടേതി.....
.....ന്ദ്രം = അവണ്ഡിതം - പൂണ്ണം - ആയ സൌന്ദര്യം പണ്ടുണ്ടായിരുന്നതിനേ-
ക്കാൾ അധികമുണ്ട്. ഉണ്ടായി ..... കഥം = ഇത്ര ലാവണ്യപൂരം (സൌ-
ന്ദ്രാതിശയം) എങ്ങനെ ഉണ്ടായി? അന്ത്യന ..... വനം = അന്ത്യന-
മായ ശൈശവത്തിന്റെ സന്നാഹ (സംബന്ധം) തോടുകൂടിയതാണ് യൌവ-
നം. ശൈശവവും യൌവനവും തമ്മിൽ സമ്മേളിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നർത്ഥം. അ-
ന്യോന്യ ..... ഹരം = അന്യോന്യമുള്ള സൌഹൃദം (മൈത്രി)

കണ്ണുള്ളവർക്കിതു നിണ്ണയമുത്സവം;
 കണ്ണിണ വഞ്ചിച്ചു ഹന്ത വാണേൻ വൃഥാ.
 പാതിമെയ്യായതിപ്പാർച്ചിതാൻ മമ;
 പ്രീതി മുഴുവനിയം മുന്തിയാരിണീ;
 തയ്യലിരുൾകഴലയ്യോ ചിടയാക്കി;
 കയ്യേറാമിങ്ങായി; ചെയ്യാമിനിപ്പിഴ.
 വക്ഷോഭമങ്ങളിൽ വല്ലഭം പുകക്കെ-
 ന്നരക്കളങ്കുലിവർക്കൊക്കെയുമോതുവാൻ;
 രത്നാഭരണങ്ങളിത്തളിർമെയ്യിനു
 കൃത്യമെന്തെന്നാങ്ങ പ്രസ്ഥിതരായിപോൽ
 ഭീനാനന്ദകന്വി ഞാനതിനീരസൻ
 നൃനമതോതുവാൻ നാനാഭിഗന്തരേ.

മനോഹരം തന്നെ. കണ്ണു ..... സവം = കണ്ണുള്ളവർക്ക് ഈ സുന്ദരരൂപം നിശ്ചയമായും ഉത്സവമാണ്. ദേവിയുടെ അഴകു കാണുന്നത് കണ്ണിനൊരു സവമാണ് എന്നർത്ഥം. കണ്ണിണ ..... വൃഥാ = കയ്യോ ഞാൻ കണ്ണുകൾ വഞ്ചിച്ചു (ഈ രൂപഭാഗി കാണുവാൻ കണ്ണിനെ അനുവദിക്കാതെ) വെറുതേ വന്നിട്ടു. പാതിമെ ..... താൻ മമ = എനിക്കു ശരീരാഭമായിട്ടുള്ളത് ഈ പാർച്ചിതന്നെയാണ്. പ്രീതി ..... ധാരിണീ = എന്റെ പ്രീതി മുഴുവൻ ഉടലെടുത്തു (മുന്തിയാരിണീ); വന്നിട്ടുള്ളവളാണ് ഇവൾ. തയ്യലിരുൾ ..... യാക്കി = മനോഹരവും ഇരുട്ടുപൊലെ കറുത്തതുമായ തലമുടി ഞാൻ ചിട പിടിപ്പിച്ചു. കയ്യേ ..... പിഴ = കയ്യേറാം (അക്രമം) എന്റെ പേരിലായി; ഇനി അതിനു ഞാൻ തന്നെ പിഴ ചെയ്യാം. വക്ഷോഭമങ്ങ ..... മോതുവാൻ = എന്റെ ഉള്ളിലുള്ള കമകത്തെ ഇവളുടെ ഉള്ളിൽ പറഞ്ഞു ധരിപ്പിപ്പാൻ വേണ്ടിയോ എന്നു തോന്നുമാറ് ഇവളുടെ സ്തനങ്ങളിൽ മാവുരിയും കടന്നുകൂടി. തപസുപിയായ എന്റെ മനഃസ്ഥിതി മാവുരിക്കുറിവുണ്ടല്ലോ എന്നു ഭാവം. രത്നാഭരണങ്ങൾ = രത്നമയങ്ങളായ ആഭരണങ്ങൾ, ഇത്തളിർമെയ്യിനു = തളിർപോലെ മനോഹരമായ ഈ ദേഹത്തിന്ന്, കൃത്യമെന്തെന്ന് = കാര്യമെന്ത് എന്നു വിചാരിച്ചു, പ്രസ്ഥിതരായി = പുറപ്പെട്ടു. ഭീനാനന്ദകന്വി = ഭീനമാരിൽ അനുകമ്പയില്ലാത്തവൻ, അതിനീരസൻ = തിരോസമറിയാത്തവൻ, നൃനം = നിശ്ചയം, നാനാഭിഗന്തരേ = പല ദിക്കുകൾക്കുള്ളിൽ. തളിർ പോലെ മനോഹരമായ പാർച്ചിയുടെ ദേഹത്തിന്ന് ആഭരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിശേഷിച്ചൊരു ശോഭയുണ്ടാകുവാനില്ല. ഇത്ര സൗന്ദര്യം

ആസ്താമതീതകായ്യാത്മാവധാരണ-
 മോത്താലതീവ ഞാനാധിമൂലം ദ്രവം.
 വാഴ്ത്താവതല്ല മേ നേതോരു മേനിക-
 ളഭാസ്ഥാ കുതുഹലമാർദ്ദതയും ഹൃദി.
 മൽഗതഭാവമിവരുകിനിയെങ്ങനേ?
 തൽ കില ബോധ്യമെന്നൊക്കെയുമോത്തുടൻ
 ഉൾക്കുനിയും പുണ്ടു നിൽക്കുന്ന ഭേവന
 തക്കവും കാണായി വെക്കമക്കമ്മണി.

പുക്ക സമീപത്തു സൽകാരവും വീണ്ടി-
 രിക്കും മുനികൾ വചിക്കുന്ന വാത്തകൾ
 ഒക്കയും കേട്ടു ചണക്കമിണിക്കുവു-
 മക്കുന്നിൽമാതിന്നുദഗ്രമായ്ക്കാണുകയാൽ

മുള്ള ഇവളിൽ അനുകമ്പയില്ലാത്ത ഞാൻ അംസികൻതന്നെ എന്നു പറവാ-
 നോ എന്നു തോന്നുമാറ് ഇവളുടെ ഭേഹത്തിലെ രത്നാഭരണങ്ങൾ ഭേഹത്തിൽ
 നിന്നു പോയി എന്നു സാരം. ആസ്താ .....ധാരണം=അതീതമായ
 (കഴിഞ്ഞ) കായ്ക്കത്തിന്റെ അത്മാവധാരണം (അത്മവിചാരം) ഇരിക്കട്ടേ.
 മോത്താ.....ദ്രവം=ആലോചിച്ചു നോക്കിയാൽ ഞാൻ ഇവൾക്ക് ഏറെ
 വും ആധിക്യ കാരണമാണ് നിശ്ചയം. വാഴ്ത്താവതല്ല=വണ്ണിക്കാവുന്നതല്ല,
 മേ=എന്നിക്ക്, നേതോരു=കൃശമായ, സുന്ദരമായ. ആസ്ഥ=ആദരം, കുതു-
 ഹലം=കുതൂഹലം, ആർദ്ദത=അലിവ്, ദയ. ഹൃദി=ഹൃദയത്തിൽ. ഇവളുടെ
 സുന്ദരശരീരം കണ്ട് എന്റെ മനസ്സിലുള്ള ആദരാദികൾ വണ്ണിക്കാവുന്നതല്ല.
 മൽഗതഭാവം=എന്നിലുള്ള ഭാവം, അനുരാഗം. തൽ കില ബോധ്യം=അത്
 അറിയണം. ഇത്രത്തോളം ശിവന്റെ വിചാരമാണ്. എന്നൊക്കെയുമോത്തു്=
 എന്നെല്ലാം വിചാരിച്ചു്. ഉൾക്കുനി.....ഭേവനം=ഉള്ളിൽ ദയ കലൻ
 ശിവൻ. തക്ക.....മ്മണി=അമ്മെത്തിൽ (പാർവ്വതിയുടെ ഭാവം പരീ-
 പക്ഷിക്കുന്നതിൽ) അവസരവും കാണപ്പെട്ടു. ഇതിൽ ശിവനു പാർവ്വതിയെക്ക-
 റിച്ചുള്ള രതിഭാവവും തത്സമാഗമത്തിനു താമസം വരുത്തുന്നതിലുള്ള പശ്ചാ-
 ത്താപവും വിശദമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

ശിവൻ ഒരു വൃദ്ധമുനിയുടെ വേഷം ധരിച്ചു പാർവ്വതിയു-
 ടെ പണ്ണിശാലയിൽ ചെല്ലുന്നു. പുക്ക സമീപത്തു്=അടുക്കൽ ചെന്നിട്ടു്
 സൽകാരവും ... ഒക്കയും കേട്ടു്=പാർവ്വതിയുടെ സല്ലാരവും സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന

അലപത്രമന്താലശക്തി നടിച്ചൊരു
 വൃദ്ധമുനിയായടുത്തു മഹേശ്വരൻ.
 മുത്തു നരച്ചു കരച്ചു വടിയുന്നി
 വീത്തുമിരന്നും കിതച്ചുമിടയിടെ
 “ആർക്കുള്ളൊരാശ്രമമിടങ്ങതത്ര ഞാ-
 നാക്കും കെടുന്നു; കിടാക്കളേ! ചൊല്ലുവിൻ.”
 എന്നു പറഞ്ഞൊരു ചെന്നുണയും വിധേയ
 ചെന്നു കൈതാങ്ങി ജയയും വിജയയും.
 “താത! മുനിവര! ചേദമിനി മതി;
 പാദശുശ്രൂഷയ്ക്കു നീ തരികാശിഷം.
 നേരേ പറയുന്നു പോരാളായെന്നിഹ?
 ചാരേ വിചാരിക്ക ഗൗരീതപോവനം.
 സാദരം കാൺക നീ ഭൂധരപുത്രിയേ;
 മോദമവരംക്കോ ഭവാദൃശാം ദർശനേ.

മുനിമാർ പറയുന്ന വാക്കുകളെല്ലാം കേട്ടു. വണക്കം ..... കാണുകയാൽ = ആ ക-
 ന്നിൽമാതിന്നു (പാച്ചുതിക്കു) ഉദഗ്രമായി (ഉൽകൃഷ്ടമായി) വണക്കവും ഇണക്കവും
 ഉണ്ടെന്നു കാണുകയാൽ. അലപത്രം ..... മഹേശ്വരൻ = വഴി നടന്നിട്ടു-
 കൂട്ടു തട്ടിച്ചാൽ അശക്തി നടിച്ചുകൊണ്ടു ശിവൻ ഒരു വൃദ്ധമുനിയായിട്ടു് അ-
 ടുത്തു ചെന്നു. മുത്തു നരച്ചു... ..യിടയിട -- ഇതു മുനിവൃദ്ധന്റെ വേഷവും
 ചേഷ്ടയും കാണിക്കുന്നു. “ആർക്കുള്ളതു്” ഇത്യാദി മുനിയുടെ വാക്ക്. ആ-
 ക്കു് .....ണ്ടതത്ര = ഇതു് ആരുടെ ആശ്രമമാണു്. ഞാനാക്കും കെടുന്നു = ഞാൻ
 തളരുന്നു. കിടാക്കളേ എന്നതു ജയയും വിജയയും കുറിച്ചു വാത്സല്യ-
 തോടുകൂടിയ സംബോധന. എന്നു.... ..വിധേയ = ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു മുനി
 അടുത്തുചെല്ലുമ്പോൾ. ചെന്നു.....വിജയയും -- കൈതാങ്ങുന്നതു ശുശ്രൂ-
 ഷയുടെ ചിഹ്നം. താത = പിതാവേ, പിതൃതുച്ഛ! മുനിവര = മുനിശ്രേഷ്ഠ! ചേ-
 ദമിനിമതി = ഇനി ചേദം (ക്ഷീണത) വേണ്ട. പാദ .....ശിഷം = പാദങ്ങൾ
 ശുശ്രൂഷിക്കുന്നതിന്നു് അനുഗ്രഹത്തെ തരിക. നേരേ .....തപോവനം = സ-
 ത്വം പറയുന്നു, ഇവിടെ പോരായ്മയൊന്നുമില്ല. ഇതു ഗൗരീയുടെ തപോ-
 വനമാണെന്നു വിചാരിച്ചാലും. സാദരം.....ത്രിയെ = നീ പാച്ചുതി (ഭൂധ-
 രപുത്രി)യെ ആദരത്തോടുകൂടി കണ്ടാലും. മോദ .....ദർശനേ = അവരംകു്
 അങ്ങയപ്പോലെത്തന്നെയുള്ളവരുടെ (ഭവാദൃശാം) ദർശനത്തിൽ സന്തോഷമുണ്ടു്.

മാഗ്ഗ്വേദം തവ തീർക്കയും ഞങ്ങൾക്കു
കേൾക്കുകയുംമാം ധർമ്മമോക്ഷിൽ നന്നിട്ടിനം”

“ഭൂരിശുഭമസ്തു ഭാരികേ! നിങ്ങൾക്കു?
ഗൌരിയെന്നാരിവരും? നാരിയോ ദേവിയോ?
ഭൂധരപുത്രിയെന്നോതിയപ്പോൾ തോന്നി;
മോതിരം നല്കി ഞാനാദനപ്രാശനേ.
കേട്ടു തപസ്സുതിനിയ്ക്കുരും ചെയ്തതി-
ക്കാട്ടിലോ ഹന്ത! കാണട്ടേ ചിരാദിമാം.”

എന്നു പറഞ്ഞതിമന്ദം നടന്നങ്ങ
പണ്ണുകടീരമകംപുക്ക വൃദ്ധനും.
സാദരമാസനം നല്കി ഗിരിമകൾ
പാദം കഴുകിച്ചു തജ്ജലമേറു താൻ

മാഗ്ഗ്വേദം..... .. ധർമ്മം=അങ്ങയ്ക്കു വഴി നടന്നുള്ള തളച്ച് തീർക്കുകയും ഞ
ങ്ങൾക്കു ധർമ്മം (അങ്ങുപദേശിക്കുന്ന ധർമ്മം) കേൾക്കുകയുംമാക്കാം. കാഷ്ഠിൽ....
....നം=ഇതൊരു സൂചിനമാണ്.

മുനിയുടെ മറുവടി. ഭൂരി.....ങ്ങൾക്കു=മകളേ നിങ്ങൾക്കു വ
ളരെ മംഗളമുണ്ടാവട്ടേ. ഗൌരി.....വിയോ=ഗൌരി എന്നീപ്പറഞ്ഞത്
ആരാണ്? മനുഷ്യസ്ത്രീയോ ദേവസ്ത്രീയോ? ഭൂധര ..... പ്രാശനേ=പറുതപു
ത്രി എന്നു പറഞ്ഞതു കേട്ടപ്പോൾ എനിക്കു തോന്നി, അവളുടെ ചോരണിൽ
ഞാൻ മോതിരം സമ്മാനിക്കുകയുണ്ടായി എന്ന്. ചോരണിനു പെൺകുട്ടി
കൾക്കു ബന്ധുക്കൾ മോതിരം കെട്ടിക്കുന്നത് ആചാരമാണ്. കേട്ടു....
യ്ക്കു=അവൾ ഇപ്പോൾ അതിഃഘോരമായ തപസ്സുചെയ്യുന്ന വിവരം കേട്ടു.
ഇക്കാ.....ചിരാദിമാം=അത് ഈ കാട്ടിലാണോ? അവളെ ഞാൻ വള
രെ നാളായിട്ട് ഒന്നു കാണട്ടേ. ‘ഹന്ത’ എന്നതു ഹഷ്ടത്തെ അഥവാ അനു
കമ്പയെ കാണിക്കുന്നു.

മുനിയുടെ വരവും പാർവ്വതിയുടെ സൽകാരവും. അതിമ
ന്ദം=വളരെപ്പതുക്കെ. പണ്ണുകടീരം=പണ്ണശാല. വൃദ്ധൻ=കിഴവൻ. വൃദ്ധ
മുനി പതുക്കെനടന്നു പണ്ണശാലയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഗിരിമകൾ=പാർവ്വതി. പാ
ദം=കാൽ. തജ്ജലം=ആ ജലം, പാദതീർത്ഥം. ഏറു=സപീകരിച്ചു. പാ

അപ്തം മധുപക്വമിത്യാദിയം നല്പി-
 ത്തല്പാലിണയ്ക്കൽ നമസ്സാരവന്ദന-
 പുജനവിജനപാദസംവാഹന-
 മാചരിച്ചാചരിച്ചേവമുചേ മിതം.

“സ്വാഗതം തേ മനേ! മോഹതന്തുച്ഛിദേ;
 ബ്രൂഹി കിം തേ മയാ കാര്യാന്തർദ്ദശേ?
 കുത്ര ഗന്താ തപയാ പ്രസ്ഥിതം വാ കുതോ
 നിത്യസന്താപിണാ? ഹൃദ്യമുച്യേത ചേൽ”

ഭീതിയും മുഖത്തു തളിച്ചു എന്നർത്ഥം. അപ്തം=പൂജാദ്രവ്യം. മധുപക്വം=ത
 യിൽ, നെയ്യ്, വെള്ളം, തേൻ, പഞ്ചസാര ഈ അഞ്ചും ചേർന്നതും ദേവ
 പുഷ്പവും അതിമിപ്പുഷ്പവും ഉപയോഗിക്കുന്നതുമായ നൈവേദ്യം

“മധു സപ്തിജ്ജ്വലം ക്ഷൗരദം
 സിന്തൈതാഭിസ്തു പഞ്ചഭിഃ
 പ്രോച്യതേ മധുപക്വസു”

എന്നു പ്രമാണം. തൽക്കാലിണയ്ക്കൽ=അടുത്തത്തിന്റെ രണ്ടു കാലുകളിൽ.
 നമസ്സാര .....വാഹനം=നമസ്സരിക്കുക, വന്ദിക്കുക, പൂജിക്കുക, വീശുക,
 കാലുഴിച്ചുക എന്നിവ. ആചരിച്ചാചരിച്ച്=ഏറ്റവും ആചരിച്ച്. ഏവമു
 ചേ മിതം=ഇങ്ങനെ മിതമാകുവണ്ണം പറഞ്ഞു.

പാർവ്വതീവചനം, സ്വാഗതം.....ച്ഛിദേ=അല്ലയോ മനേ,
 മോഹം (അജ്ഞാനം) ആകുന്ന തന്തു (കയർ) വിനെ കേടാക്കുന്നവനായ അ
 ഞ്ഞുക സ്വാഗതം. ബ്രൂഹി.....ദശേ=അന്തർദ്ദക്ഷ് (ദിവ്യദൃഷ്ടിയുള്ള
 വൻ) ആയ അങ്ങയ്ക്കു വേണ്ടി ഞാൻ എന്താണു ചെയ്യേണ്ടത് എന്നു പ
 റത്താലും. കുത്ര.....പിണാ=നിത്യവും സന്താപിക്കുന്നവനായ അങ്ങ
 യാൽ എവിടെപ്പോകാൻ വേണ്ടി (കുത്ര ഗന്താ) എവിടെനിന്നു (കുതഃ) പ്രസ്ഥി
 തമായി. എവിടെ നിന്നാണ് ഏങ്ങാട്ടാണ് പുറപ്പെട്ടത്? ഹൃദ്യമുച്യേത ചേൽ=
 ഇതു പറയപ്പെട്ടതെങ്കിൽ ഹൃദ്യമാണ്. കേൾപ്പാൻ ഹൃദയത്തിന്നു പ്രീതിയുണ്ടു്
 എന്നർത്ഥം.

ഇക്കണക്കിൽ കണക്കുള്ള വണ്ണാവലി-
 സുകപിണിക്കുപിപ്ലഹാസാദ്യേലാ തദാ
 ത്ര്യക്ഷനാം ഭഗ്നസ്രഗപിണീ തൽക്ഷണേ
 ചിക്കനെച്ചിത്തമുരപ്പക്കനക്കീ കനം.
 വാൽകൃനാട്ടായ മുന്വേ ശിരഃകമ്പ-
 മോത്തൊട്ടി കാട്ടുന്ന ധൂർത്തനചിന്തിതം
 മാധവീകമാദ്യം വാൽ മൊഴികേട്ടി
 മുൽകമ്പത്തിന് മാത്രം മുരുകുമായ്;
 കാൽത്താർ തൊഴുതട്ടത്താത്താദരണ തൻ
 വാൽകൾ കേൾപ്പതിനായ് തുനിഞ്ഞാസ്ഥിതാം

ശിവൻ പാർവ്വതിയുടെ വാക്കു കേട്ടു മനസ്സിലാക്കിയെങ്കിലും
 അതു മറച്ചു് അവളെ വാഴ്ത്തുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു. ഇക്കണക്കിൽ=
 ഇപ്രകാരം, കണക്കുള്ള = കണക്കാത്ത, പരിമിതമായ. വണ്ണാവലി = അക്ഷ-
 രസമൂഹം, വാക്കു്. സുകപിണീ ... .. ചേലാ = സുകപിണികളിൽ (മുണ്ടിന്റെ
 രണ്ടറ്റങ്ങളിൽ) ക്ഷിപ്തമായ (അമർത്തപ്പെട്ട അതായതു് അസ്സഷ്ടമായ) ഹാസം
 (ചിരി) ആകുന്ന ആർദ്രമായ (നനഞ്ഞ) ചേല (വസ്ത്രം) തോടുകൂടിയ. ത്ര്യ-
 ക്ഷനാം ഭഗ്ന = മുക്കണ്ണനായ ശിവൻ, സ്രഗപിണീ = സ്രക്കു് (മാല) ഉള്ളവൾ,
 സ്വയംവരമാലധരണിയവൾ. തൽക്ഷണേ = ആ സമയത്തു്, ചിക്കനെ = വേ-
 ഗത്തിൽ, ചിത്തമുരപ്പക്ക = മനസ്സിൽ കടന്നു്, അനക്കീ കനം = ധൈര്യമിള-
 കി. വണ്ണാവലിയെ സ്വയംവാക്യമായും മന്ദഹാസത്തെ അവളുടെ വ-
 സ്രമായും രൂപണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. വാൽകൃനാട്ടായ = വാൽകൃം നടിക്ക-
 ന്നതിനുവേണ്ടി, ശിരഃകമ്പം = ശിരസ്സിന്റെ ആട്ടം, കാത്തു = വിചാരിച്ചു്, കരു-
 തിക്കൂട്ടി. ധൂർത്തൻ = വഞ്ചകൻ, അചിന്തിതം [ക്രി. വി.] = ആലോചിക്കാ-
 തെക്കൊട്ടു്. മാധവീക.... .. വാൽ = മാധവീകത്തിന്റെ [ഭതനിന്റെ] മാ-
 ദ്യം പൊഴിച്ചു, മൊഴി = വാക്കു്, മുൽകമ്പത്തിന് = തലയാട്ടുന്നതിനു്, മുരുക-
 മായ് = തിടുക്കമായി. വാൽകൃം തോന്നിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി മുന്യതന്നെ കരു-
 തിക്കൂട്ടി തലയാട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന കപടമുനി പാർവ്വതിയുടെ തേൻപൊലയുള്ള
 വാക്കു കേട്ടു് ആലോചിക്കാതെതന്നെ ചെട്ടന്നു തലയാട്ടി എന്നർത്ഥം. കാൽത്താർ
 .... .. സ്ഥിതാം ഉമാ = ചുവുപാല ചംഗിയുള്ള കാൽ തൊഴുതു് അ-
 ടത്തു്. ആദരം കയ്യാണു് തന്റെ വാക്കുകൾ കേൾക്കുവാനൊരുങ്ങി നില്ക്കു

മൃത്ത മൂനിവരനൊത്താശിഷം ചൊല്ലി-
 യോത്തുമാം വാഴ്ത്തുവാനായ് തുടങ്ങി മദാ.
 “കായം മനോഹരം; പ്രായം സുഖകരം;
 പീഡാഷവാഹിനീ നീയോതുമിമ്മൊഴി;
 താരുണ്യലാവണ്യസൗജന്യ കാരുണ്യ-
 നൈപുണ്യചുണ്യസീമേ! ശുഭമസ്തു തേ.
 ആശീരിയം തേസ്തു, കാശീനിവാസി ഞാൻ;
 പ്രാചീനപുണ്യാൽ സമീചീനവംശജൻ.
 ഭാഗീതിവഷൻ സുകശി! നിന്നെക്കണ്ടു
 ചേശീടുവാൻ വന്നു കേൾ ശീലശീതഭേ!
 ആശീവിഷാധീശദേശീയരുക് കപാപി,
 കാശാവദാതപ്രകാശാ ച കുത്രചിത്,

ന്ന പാർവ്വതിയെ. മൃത്ത മൂനിവരൻ = ചുരുമൂനി. ഒത്താശിഷം ചൊല്ലി = ചേ
 ണ് ആശീസ്സിനെപ്പറഞ്ഞത്. യോത്തു = ആചോചിച്ചു. വാഴ്ത്തു ..... മദാ =
 സന്തോഷത്തോടുകൂടി പ്രശംസിച്ചാൻ തുടങ്ങി. കായം = ശരീരം. മനോഹ
 രം = മനസ്സിനെ ആകർഷിക്കുന്നത്. പ്രായം = വയസ്സ്. സുഖകരം = സുഖമുണ്ടാ
 കുന്നത്. പീഡാഷവാഹിനി = അമൃത് ഒഴുക്കുന്നത് - നിന്റെ ദേഹവും പ്രാ
 യവും വാക്കും മനോഹരമാണെന്നർത്ഥം. താരുണ്യ ..... സീമേ =
 യൗവനം, സൗന്ദര്യം, സൗജന്യം, ഭയം, സമർപ്പം, സുകൃതം എന്നിവയ്ക്കു
 സീമ (അതിർ) യായ പേരു എന്നു സംബോധന. ശുഭമസ്തുതേ = നിനക്കു ശു
 ഭം ഭവിക്കട്ടേ എന്ന് ആശീർച്ചാദം. ആശീരിയം തേസ്തു = നിനക്കു ഈ ആ
 ശീസ്സ് ഭവിക്കട്ടെ. താനാരെന്നും വന്നതെന്തിനെന്നും പറയുന്നു - കാശീനിവാ
 സി ഞാൻ = ഞാൻ കാശിയിൽ വസിക്കുന്നവനാണ്. പ്രാചീന ..... വം
 ശജൻ = ചുവപ്പുപ്പുണ്യത്താൽ സമീചീനമായ (നല്ല) വംശത്തിൽ ജനിച്ചവനാണ്.
 ഭാഗീതിവഷൻ = ഐണ്ണത്തിരണ്ടു വയസ്സായവൻ. സുകേശി .... ശീത
 ഭേ = ഹേ സുകശി (ഭംഗിയുള്ള തലമുടിയുള്ളവരേ) ഹേ ശീലശീതഭേ (സൗ
 മ്യശീലേ) കേൾക്കൂ, നിന്നെ കണ്ടു സംസാരിച്ചാനുണ്ട് ഞാൻ വന്നത്. പാ
 വ്വതിയുടെ യശസ്സിനെ പുകഴ്ത്തുന്നു -- ആശീ ..... കപാപി = ചി
 ലേടത്തു് ആശീവിഷാധീശന്ന് അതായതു സപ്തേന്ദ്രനായ അനന്തനും തുല്യം
 (ദേശീയം) ആതു ശോഭ (രക്ത) യുള്ളതായും. അനന്തന്റെ ദേഹം ധവള
 വസ്ത്രമാണെന്നു പ്രസിദ്ധം. കാശാ ..... കുത്രചിത് = ചിലേടത്തു
 കാശം (കാശപ്പല്ലിന്റെ പുഷ്പം) പോലെ അവദാതമായ (വെളുത്ത) പ്രകാശം

നൈശാകരം കപാപി വൈശദ്യമാശ്രിതാ,
 ദേശേഷു നിൻകീർത്തി വീശുന്തേ പേശലാ.
 ക്ലേശിച്ചു നീ തപസ്സാചരിക്കുന്നതിൽ
 ക്ലേശമല്ലാർക്കുമുണ്ടാശയേ ദേഹിനാം .
 ആശയുണ്ടാകിലൊന്നേശാതതെന്തു നീ
 ചാപലം ചെയ്തൊന്നോശയ്ക്കു നാശമാം.
 നീ ചീരവും പൂണ്ടു പൂശി വെണ്ണീരുമി-
 ക്കേശം ചിടയാക്കി; വശിയെന്തിദൃശം?
 കേരപ്പതിന്നാശ നിൻ താല്പര്യമെന്തെന്നു;
 വായ്പോടു ചൊല്ലു നീ ഗോപ്യമല്ലെങ്കിലോ.
 ദൈവ്വലയമംഗത്തിനോപ്പനേകാദേശി
 നോല്പതുപോലും മഹാപ്രയാസം തവ.

തോടുകൂടിയതായും നൈശാ ... .. ശ്രീതാ=ചിലേടത്തു നൈശാകര
 മായ വൈശദ്യത്തെ (ചന്ദ്രൻ്റെ വെണ്മയെ) ആശ്രയിച്ചതായുമിരിക്കുന്ന. ദേ
 ശേഷു .... ..പേശലാ=നിൻ്റെ കീർത്തി പേശല (അഴകുള്ളതു്) യാ
 യിട്ടു് ദേശങ്ങളിൽ വീശുന്തേ. നിൻ്റെ കീർത്തി അതിധമമായിട്ടു സകല
 ദേശങ്ങളിലും പരന്നിരിക്കുന്നു. ക്ലേശിച്ചു=കഷ്ടപ്പെട്ടു്. ആചരിക്കുന്നതിൽ=
 അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിൽ. ക്ലേശം=ദുഃഖം. ആശയേ=മനസ്സിൽ ദേഹിനാം=ദേഹി
 കൾക്കു്. നീ കഷ്ടപ്പെട്ടു തപസ്സു ചെയ്യുന്നതിൽ എല്ലാവർക്കും ദുഃഖമുണ്ടു്. ആശി
 ച്ചതൊക്കെ ലഭ്യമാണെന്നും തപസ്സു ചാപല്യമാണെന്നും പറയുന്നു—ആശയുണ്ടാ
 കിലൊ.....തു=നിനക്കു് ആശയുണ്ടെങ്കിൽ എന്തൊന്നാണു് ലഭിക്കാത്തതു്?
 ചാപ .....നാശമാം. നീ ചാപല്യം പ്രവർത്തിക്കുന്നതു് ദാശയ്ക്കു (കീർത്തിക്കു)
 കേടാണു്. ചീരം=വല്ലഭം. വെണ്ണീർ=ഭസ്മം. കേശം=തലമുടി വാശി=ശാഘം.
 ഇന്ദ്രശം=ഇപ്രകാരമുള്ളതു്. നീ വല്ലഭവും ധരിച്ചു ഭസ്മവും പൂശി തലമുടിയും
 ചിടയാക്കി. ഇങ്ങനെ ഒരു വാശി എന്താണു്? കേരപ്പ ..... നെന്തു്=
 നിൻ്റെ താല്പര്യം (ഉദ്ദേശം) എന്താണെന്നു കേരപ്പാനാശയുണ്ടു്. ഗോപ്യം
 =ഒളിച്ചുവെക്കേണ്ടതു്. ഗോപ്യമല്ലെങ്കിൽ അതെന്നോടു പറയണം. ദൈവ്വ
 ലയ ..... തവ=നിൻ്റെ അംഗത്തിന്നു ബലമില്ലായ്മ (ദൈവ്വലയം).
 തോന്നുന്നു. ഏകാദേശി നോല്പന്നതുപോലും നിനക്കു വലിയ പ്രയാസമാണു്.
 ഏകാദേശി നോല്പന്നതു വളരെ ലഘുവായ ഒരു വ്രതമാണു്. അതുപോലും പ്ര
 യാസമാണെന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു മറ്റു കഠിനവ്രതങ്ങൾ ചെയ്യാൻ കെല്പി

തീപ്പുകയേററുരോ രാപ്പകൽ നാല്പത;-
 പ്പീപ്പണി കീർത്തിക്കു പൂപ്പലായി വൃഥാ.
 നാല്പമക്കാരിയം ഗോപ്യമെന്നാകിലും
 മാൽപ്രതികൂറു കണ്ടാൽ പൊതിയേണ്ടതോ?
 ദുർല്ലഭനായൊരു വല്ലഭനെന്നൊക്കെതി-
 ച്ചല്ലയോവാ, നതും ചൊല്ലൊളിയായ്ക്കു നീ.
 തെല്ലു മററാരോടും ചൊല്ലുവനല്ലവ-
 നുള്ളറിഞ്ഞിങ്ങു ഞാൻ ചൊല്ലുവാനാളെടോ!
 ഇല്ല മേ സംശയം നല്ലവനല്ലവൻ
 വല്ലവനെന്നെങ്കിലും മല്ലവിലോചനേ!
 ചൊല്ലുവാൻ വായിൽ നാവുള്ളവനല്ല
 വല്ലതുമൊന്നു കേൾ ചൊല്ലണമെങ്കിലും.
 കല്ലിനെക്കാൾ കടുത്തുള്ള മെന്നുള്ളതി-
 പ്പല്ലവമേനികണ്ടല്ലയോ ചൊല്ലി ഞാൻ?

ല്ലെന്നു പറയാതെതന്നെ കിട്ടുന്നു. തീപ്പുക .... നാല്പതല്ല=തീപ്പുക
 ഏറത്തുടങ്ങിട്ടു നാല്പതിലധികം ദിവസമായി. ഇപ്പണി ... വൃഥാ=
 ഇതൊന്നായിട്ട് നിന്റെ കീർത്തിക്കു വെറുതേ ഒരു പൂപ്പൽ (മങ്ങൽ) ആയി.
 നാല്പം=അല്പമല്ലാത്ത, മഹത്തായ. മാൽപ്രതികൂറു=മാലിന്യം (ഭുവത്തിന്നു)ള
 പ്രതിവിധി. പൊതിയേണ്ടതോ=പൊതിഞ്ഞുവെക്കേണ്ടതോണോ? മഹത്തായ
 ആ കാര്യം ഗോപ്യമാണെങ്കിൽകൂടി സങ്കടത്തിന്നു പ്രതിവിധി കണ്ടാൽ പി
 ന്നെ മറച്ചുവെക്കരുത്. ഭർത്താവിനെ ഇല്ലിച്ചാണോ തപസ്സെന്നു ശങ്കിച്ചു്
 പറയുന്നു—ദുർല്ലഭൻ=ലഭിച്ചാൻ പ്രയാസമായവൻ. വല്ലഭൻ=പ്രിയൻ. അല്ല
 യോവാൻ=അല്ലായിരിക്കുമോ. ഒളിയായ്ക്കു=മറയ്ക്കരുത്. ലഭിച്ചാൻ പ്രയാസ
 മായ ഒരു പുരുഷനെ ഭർത്താവായി കിട്ടണമെന്നു മോഹിച്ചായിരിക്കയില്ലേ
 ഈ തപസ്സ് എന്നും സംശയമുണ്ടു്; അതും മറച്ചുവെക്കരുതേ പറയണം. തെ
 ല്ലു.....വനല്ല=മറാരോടും ഞാനതു തെല്ലുപോലും പറയുകയില്ല. അവ
 നുള്ള.....ളെടോ=അവന്റെ മനസ്സിനിന്നു് ഇവിടെപ്പറവാൻ എനിക്കു ക
 ഴിവുണ്ടു്. ആ പുരുഷനെ നിന്ദിക്കുന്നു—ഇല്ലമേ.....മല്ലവിലോചനേ=
 ഹേ മല്ലാക്ഷി! അവൻ എവനാണെങ്കിലും നല്ലവനല്ലാ നിശ്ചയം. ചൊല്ലു
 വാൻ.....മെങ്കിലും=വല്ലതുമൊന്നു പറയണമെങ്കിൽ അതിനു വായിൽ
 നാവു അവനില്ല. കല്ലിനെക്കാൾ..... ചൊല്ലിഞാൻ=അവന്റെ മന

ഇല്ലിപ്പണികണ്ടു ശല്യമെന്നാലിനി-
 കൊല്ലിപ്പതിന്നവനില്ല കില്ലോക്കിലോ.
 കല്യാണി! കന്യാമതല്ലി! നിന്നംഗങ്ങൾ
 പല്ലവതുല്യകല്യങ്ങളല്ലോ പരം;
 കല്യാണയോഗ്യമായുള്ളോരു നാളിവ
 വല്ലാതെ വാട്ടിയാലൊല്ലാ ധരിക്കു നീ.
 ഉള്ളിൽക്കിടപ്പതിങ്ങുള്ള വണ്ണം കേൾക്കി-
 ലുള്ള പലവുമെന്തുളളതെന്നോതുവൻ.
 കൊള്ളാമെന്നിക്കിതെന്നുള്ളിലും തോന്നുകി-
 ലെള്ളോളമാകിലുമില്ലൊരു സംശയം
 ചിലപാനമല്ല മേ നല്ല തപോധനം
 മല്ലാക്ഷി! കേൾ നിനക്കെല്ലാം തരുന്നു ഞാൻ.
 ലോകാത്മമാജ്ജിതം പാകോന്മുഖം ബഹു
 നാകാഭിലാഷിയല്ലേകാകി യോഗി ഞാൻ.

ഈ കല്പിതനേക്കാൾ കഠിനമാണെന്ന് നിന്റെ ഈ തളിർമയ്ക്ക് (പല്ലവമേനി) കണ്ടു ഞാൻ പറയുന്നു. ഇല്ലിപ്പണി.....ല്ലോക്കിലോ = നിന്റെ ഈ പണി (തപസ്സ്) കണ്ടു ഉള്ളിൽ ശല്യമില്ലെങ്കിൽ അവനു കൊല്ലിപ്പാൻ കൂടിയും സംശയം ഉണ്ടാകയില്ല. കല്യാണി = മംഗളരൂപിണി! കന്യാമതല്ലി = പ്രശസ്തയായ കന്യകേ! (മതല്ലി എന്നതു പ്രശസ്തവാചകം) അംഗങ്ങൾ = അവയവങ്ങൾ. പല്ലവതുല്യകല്യങ്ങൾ = തളിരുകൾക്കു സദൃശങ്ങൾ. (തുല്യകല്യങ്ങൾ = തുല്യകലത്തിൽ പിറന്നവ, സദൃശങ്ങൾ). കല്യാണ.....തനാൾ = വിവാഹത്തിനുചിതമായ കാലത്ത്. ഇവ = അംഗങ്ങൾ. വല്ലാതെ വാട്ടിയാൽ = കഠിനമായി ക്ലേശിപ്പിച്ചാൽ. ഒല്ലാ = ഒക്കുകയില്ല. തളിരുപാലെ മാത്രമുള്ള അവയവങ്ങൾ വിവാഹാചിതമായ കാലത്ത് ഇങ്ങനെ വാട്ടുന്നതു ശരിയല്ല. ഉള്ളിൽ .... തുവൻ = സ്വപ്നം. കൊള്ളാ .... സംശയം = ഇതു നല്ലതാണെന്ന് എനിക്കുകൂടി ഉള്ളിൽ തോന്നിയാൽപ്പിന്നെ ലേശംപോലും സംശയമില്ല. ചിലപാന .... തരുന്നു ഞാൻ = കുറച്ചൊന്നുമല്ല, നല്ലതായ എന്റെ തപസ്സാകുന്ന ധനമെല്ലാം ഞാൻ നിനക്കു തരുന്നുണ്ട്. ലോകാത്മം ആജ്ജിതം = ലോകത്തിനുവേണ്ടി സമ്പാദിക്കപ്പെട്ടത്. പാകോന്മുഖം = പാകത്തെക്കുറിച്ച് ഉന്മുഖം (പഴുക്കുറായത്). ബഹു = വളരെ. ഇവ മൂന്നും തപോധനത്തിന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ. ധനം എല്ലാം തന്നാൽ സ്വന്തം

ശ്ലാഘ്യമയനമെല്ലാക്കും പ്രതിഗ്രഹം;
സൗഖ്യം തവൈവ കേളോക്തിലെന്നാത്രയം.
വാക്കിതു സൂത്രമാം; വ്യാഖ്യയാം കർമ്മവും;
നീക്കമില്ലിപ്പിതം ശീശ്രമേവോച്യതാം”

വൃദ്ധമുനിവരനിത്തരം വാക്കുകൾ
ബദ്ധപ്രണയം പറഞ്ഞു വിരമിച്ചു.

ആവശ്യത്തിനെന്നു ചെയ്യും എന്ന ശങ്കയ്ക്കു സമാധാനം—നാകാഭിലാഷി=സ്വപ്നത്തിൽ അഭിലാഷമുള്ളവൻ. ഏകാകി=കറയായവൻ. യോഗി=യോഗം ശീലിക്കുന്നവൻ. കറയായുള്ള യോഗിയായ എനിക്കു സ്വപ്നത്തെക്കുറിച്ചാഗ്രഹമില്ല; അതുണ്ടെങ്കിലല്ലേ തപോധനമെല്ലാം തരുന്നതിനു മടിക്കേണ്ടതുളളു എന്നു ഭാവാ. ശ്ലാഘ്യം=സ്തുതം, നല്ലത്. അയത്നം=യത്നംകൂടാതെ. (ക്രി. വി.) പ്രതിഗ്രഹം=ദാനംവാങ്ങൽ-ഒരു പ്രയത്നവുമുടാതെ ദാനം സ്വീകരിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നത് നല്ലതാണ്. തവൈവ=നിനക്കുതന്നെ. എന്നാത്രയം=എന്നെ ആശ്രയിക്കൽ. എന്നെ ആശ്രയിക്കുന്നതു നിനക്കുതന്നെ സുഖമാണെന്നർത്ഥം. വാക്കിതു=ഈ വാക്ക്. സൂത്രമാം=

“സ്വപ്നാക്ഷരമസന്ദിശാം സാരവദപിശപതോമുഖം
അസ്തോഭമനവദ്യഞ്ച സൂത്രം സൂത്രവിഭോ വിദുഃ”

എന്ന പ്രമാണപ്രകാരം മുരുങ്ങിയ അക്ഷരങ്ങളെക്കൊണ്ടു വളരെപ്പരന്ന ഒരു വലിയ അർത്ഥത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന സംക്ഷിപ്തവാക്യമാണ്. വ്യാഖ്യം=ഭാഷ്യം.

“സൂത്രാത്ഥം വർണ്ണതേ യത്ര പദൈസ്സൂത്രാനുസാരിഭിഃ
സ്വപദാനി ച വർണ്ണന്തേ ഭാഷ്യം ഭാഷ്യവിഭോ വിദുഃ”

അതായത് സൂത്രത്തിലെ പദങ്ങളെക്കൊണ്ടു സൂത്രാർത്ഥത്തെ വിസ്തരിച്ചു പ്രതിപാദിക്കുന്നതു ഭാഷ്യം. കർമ്മം=പ്രവൃത്തി. ഞാൻ ഇപ്പറഞ്ഞത് ഒരു സൂത്രമാകുന്നു. ഇതിന്റെ വ്യാഖ്യാനം പ്രവൃത്തിതന്നെയായിരിക്കും. പറഞ്ഞതു പറമാർത്ഥമാണെന്ന് പ്രവൃത്തികൊണ്ടു കാണിച്ചുതരാമെന്നർത്ഥം. നീക്കമില്ല=അന്തരമില്ല, ഇഴപ്പിതം=അഭീഷ്ടം, ശീശ്രമേവ=ഉടൻതന്നെ, ഉച്യതാം=പറയപ്പെടാലും. എന്താണ് നിന്റെ അഭീഷ്ടമെന്ന് ഉടനെ പറഞ്ഞാലും.

വൃദ്ധമുനിയോടു വിജയ പറയുന്നു. വൃദ്ധമുനിവരൻ=വൃദ്ധനായ മുനിശ്രേഷ്ഠൻ, ബദ്ധപ്രണയം (ക്രി. വി.)=ഉണ്ടായ പ്രണയത്തോടെ, വിരമിച്ചു=നിർത്തി. ഇത്രയും പറഞ്ഞു മുനിവൃദ്ധൻ വാക്കു മതിയാക്കി. ഭക്തി

ഭക്തിവിശ്വാസബഹുമാതിപൂർവ്വകം
 പൃഥ്വീധരസുത കേട്ടാളതൊക്കവേ.
 സ്തിശ്ലസഖിയോടു മുശലമുഖീ ദശാ
 വക്തവ്യമീദൃശം സത്യമെന്നോതിനാൾ.
 ബുദ്ധാ തദിംഗിതം വിജ്ഞാ വിജയയും
 നതാ വിനീതിപൂണിത്ഥമുചേ മുനിം.
 “കൃത്യജ്ഞ! താപസസത്തമ! ഞങ്ങളോ
 മുശലമാരെത്രയും; വക്തവ്യമല്ലതും.
 ഉത്തമന്മാരാം ഭവദപിധന്മാരോടു
 സത്യമൊഴിഞ്ഞൊന്നുണർത്തുവാനാരിഹ?
 അസ്സൽപ്രിയസഖീ യുഷ്മൽകൃപ കണ്ടു
 വിസ്തൃയപ്പെട്ടൊരു നില്പിതു മുൽബലാൽ.

..... വ്യാകം (ക്രി. വി.) = ഭക്തിയോടും വിശ്വാസത്തോടും ബഹുമാനത്തോടും കൂടി. പൃഥ്വീധരസുത = പാർവ്വതി. പാർവ്വതി ഭക്തിവിശ്വാസാദികളോടുകൂടി അതെല്ലാം കേട്ടു. സ്തിശ്ലസഖിയോടു = സ്നേഹമുള്ള തോഴിയോടു, മുശലമുഖീ = മനോഹരമുഖി, സുന്ദരി. ദശാ = കണ്ണുകൊണ്ട്. വക്തവ്യം പറയപ്പെടണം. ഇദൃശം = ഇപ്രകാരം, സത്യം = നേൽ. അനന്തരം പാർവ്വതി തന്റെ പ്രിയസഖിയോടു ഇന്ന പ്രകാരം പരമാർത്ഥം പറയു എന്നു കണ്ണുകൊണ്ട് സൂചിപ്പിച്ചു. ബുദ്ധാ = അറിഞ്ഞിട്ട്. തദിംഗിതം = അവളുടെ ഉള്ളിലുള്ള അഭിപ്രായത്തെ. വിജ്ഞാ = വിദൂഷിയായ. നതാ = നമസ്കരിച്ചിട്ട്. വിനീതി = വിനയം, ഇത്ഥമുചേ = ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. മുനിം = മുനിയോടു. പാർവ്വതിയുടെ ഉള്ളറിഞ്ഞ് വിജയ വിനയത്തോടെ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. കൃത്യജ്ഞ = കൃത്യങ്ങളറിയുന്നവനേ! താപസസത്തമ = മുനീശ്വരേ. ഞങ്ങളോ = ഞങ്ങളാകട്ടേ. മുശലമാരെത്രയും = ഏറ്റവും മുശലന്മാർ (കപടമറിയാത്തവർ) ആകുന്നു. വക്തവ്യമല്ലതും = അതു പറയേണ്ടതല്ല. ഉത്തമന്മാരോടും രോടു = ശ്രേഷ്ഠന്മാരായ അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ളവരോടു. സത്യം ..... രിഹ = നോക്കാതെ ഒന്നു ധരിപ്പിക്കുവാൻ ആരാണുള്ളത്? അസ്സൽപ്രിയസഖീ = ഞങ്ങളുടെ ഇഷ്ടതോഴി, യുഷ്മൽകൃപ = നിങ്ങളുടെ ദയ, വിസ്തൃയപ്പെട്ടൊരു നില്പിതു = ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുള്ള ഒരു നില്പാണിത്. മുൽബലാൽ = സന്തോഷത്തിന്റെ ശക്തിയാൽ. ഞങ്ങളുടെ പ്രിയസഖി അങ്ങയുടെ ദയ കണ്ട് അതുതപ്പെട്ട സന്തോഷം സഹിക്കാതെ നില്ക്കു

കെല്പാകിലിപ്പായമിപ്പോൾ മുനിവര!
 ജല്പാകിയല്ലിവൾ മുല്പാടുമേകദാ.
 സതഭാവമെൻറയെന്നുൾപ്പുവിലോരായ്;
 മതഭാഷകൊണ്ടിവളിപ്പോൾപ്പറയുന്നു.
 തപാദൃശന്മാർ ബഹുപ്രീതിപൂണ്ടിങ്ങനേ
 സാദരം ചോദിക്കിലെന്നൊളിപ്പോതു നാം?
 എന്തു കൊതിച്ചു തപം തുടങ്ങിയെന്നു
 ചിന്ത തുടങ്ങുവാനെന്തു തേ കാരണം?
 സന്തതം തപാദൃശന്മാരും തപിക്കുന്നു
 ചന്ദ്രചൂഡൻ പ്രസാദം തരാഞ്ഞല്ലയോ?
 എന്നതു തന്നെയിവൾക്കും തപോമൂല-
 മൊന്നുമാത്രം ഭേദമെന്തു ചൊല്ലാമതും.
 ഭക്താനുകമ്പി ഭഗവാൻ മനഃപ്രിയൻ
 ഭക്താവനിഷ്കന്നിവൾക്കു മനോരഥം.

ന്നു നില്പാണിതു". കെല്പാകി ... ..വര=ഹേ മുനിശ്രേഷ്ഠ! ശക്തിയാണെങ്കിൽ ഇവൾക്കിപ്പോൾ ഇത്താത്തിലാണ്. ജല്പാകി ... .. മേകദാ=മുഖ്യം ഇവൾ ഒരിക്കലും ജല്പാകി (അധികം സംസാരിക്കുന്നവൾ); അല്ല. സതഭാവം=നല്ല ഭാവം, ഓരായ്=ഓർക്കുത്ത്, മതഭാഷകൊണ്ടു=എന്റെ വാക്കുകൊണ്ടു്. ഞാൻ പറയുന്നതിന്റെ ഭാവം എന്റെയാണെന്നു വിചാരിക്കുതത്ത്, എന്റെ വാക്കുകൊണ്ടു് ഇവൾ പറയുവാൻ ചെയ്യുന്നതു്. തപാദൃശന്മാർ=അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ളവർ, ബഹുപ്രീതി=വളരെ സന്തോഷം, ഒളിച്ചു്=മറച്ചു്, അങ്ങയെപ്പോലുള്ളവർ ചോദിച്ചാൽ ഞങ്ങൾ വല്ലതും മറച്ചു പറയുമോ? എന്തു കൊതിച്ചു.... .. കാരണം=എന്തു കാംക്ഷിച്ചാണ് തപസ്സു തുടങ്ങിയതെന്നു ചിന്തിക്കുവാൻ കാരണമെന്തു്? തപസ്സിൽ വിശേഷമെന്തെങ്കിലും ഉണ്ടെന്നു വിചാരിപ്പാൻ കാരണം വേണമല്ലോ. സന്തതം=എല്ലായ്പ്പോഴും, തപാദൃശന്മാർ=അങ്ങയെപ്പോലുള്ളവർ, തപിക്കുന്നു=തപസ്സു ചെയ്യുന്നു. ചന്ദ്രചൂഡൻ=ശിവൻ, തപോമൂലം=തപസ്സിന്റെ കാരണം, ഭേദം=വ്യത്യാസം. ശിവൻ പ്രസാദിക്കാഞ്ഞിട്ടാണല്ലോ അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ളവരും തപസ്സു ചെയ്യുന്നതു്. അതുതന്നെ ഇവളുടെ തപസ്സിനും കാരണം. ഒരു ഭേദം മാത്രമുണ്ടു്. അതെന്തെന്നു പറയാം. ഭക്താനുകമ്പി=ഭക്തന്മാരിൽ ദയയുള്ളവൻ, ഭഗവാൻ=ഐശ്വര്യോദിഷ്ടഗുണയുക്തനായ ശിവൻ.

തത്താദൃശം മതം സിദ്ധിപ്ലവതന്നിനി-
 യത്രനാളം തപസ്സിത്യപി നിശ്ചയം.
 ബുദ്ധിയല്ലോ കാൽസുദ്ധിമൂലം; ദേഹ-
 ശക്തിയതിന്നു പുറത്തുള്ളതല്ലയോ?
 ചിത്തജദേഹദാഹത്തെയറിഞ്ഞനാൾ
 സ്വസ്ഥതവിട്ടു തപസ്സിനായുദ്യമം.
 ചിത്തമിവൾക്കു പോയ് സൗകതമായി ശിവേ;
 ധ്വജമായ് ദേഹമമതപമക്കാരണാൽ.
 ഭർത്താവിനെനോ രതി തെളിവു തന്റേറ
 ഭർത്താവിനെക്കണ്ടുടൻ തെളിവു രതി.
 എത്രനാൾ തിങ്ങുളോടനുഭവമോ കല്പമോ
 വസുമിങ്ങത്രനാൾ വല്ലഭമെന്നിവൾ

“ഐശ്വര്യ സമഗ്രസ്യ വീര്യസ്യ യശസഃ ശ്രിയഃ
 ജ്ഞാനവൈരാഗ്യയോര്യൈവ കണ്ഠാം ഭഗ ഇതിരണം”

എന്നുണ്ട്. മനഃപ്രിയൻ=മനസ്സിന്നിഷ്ഠൻ, മനോരഥം=ആഗ്രഹം. ഭഗവാൻ ഭർത്താവാകണമെന്നാണ് ഇവൾക്കുഗ്രാഹം. ഇതാണ് ഭേദമെന്നു സാരം. തത്താദൃശം=അങ്ങനെയെല്ലാമിരിക്കുന്ന, മതം=ഇഷ്ടം, ഇത്യപി=എന്നും. ആ മഹത്തായ ആഗ്രഹം എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നുവോ അന്നേവരെ തപസ്സു ചെയ്തു, എന്നു നിശ്ചയമുണ്ട്. അത്ര ഭീഷമായ തപസ്സിന്നു ദേഹശക്തിയുണ്ടോ എന്നു സ്വയം ശങ്കിച്ചു സമാധാനിക്കുന്നു—ബുദ്ധി=വിചാരം, കാൽസുദ്ധിമൂലം=കാൽസുദ്ധിപ്പെടുന്നതിന്നു കാരണം, ദേഹശക്തി=ശരീരബലം, അതിന്നു പുറത്തുള്ളത്=അതിനെക്കാൾ നിസ്സാരമെന്നർത്ഥം. ബുദ്ധിയാണ് കാൽസുദ്ധിപ്പെട പ്രധാന കാരണം. ശരീരശക്തി അപ്രധാനമാകുന്നു. ചിത്തജദേഹദാഹം=ചിത്തജ്ഞൻ (കാമജ്ഞൻ) ശരീരദാഹം, സ്വസ്ഥത=മനസ്സുവം, ഉദ്യമം=ഉത്സാഹം. കാമദാഹം അറിഞ്ഞെന്നുമുതല്പോൾ തപസ്സിനുദ്യമിച്ചത്. ചിത്തം=മനസ്സ്; സൗകതമായി=പറ്റി, ശിവേ=ശിവങ്കൽ, ധ്വജമായി=നശിച്ചു, ദേഹമമതപം=ദേഹത്തിനുമേലുള്ള മമത. മനസ്സ് ശിവങ്കൽ ആസൗകതമായി; അതു കാരണം ദേഹത്തെക്കുറിച്ചുള്ള മമത നശിക്കുകയും ചെയ്തു. ഭർത്താവിനു=ശിവനെന്നർത്ഥം, രതി=രാഗം, തെളിവു=തെളിയുന്നു. തന്റേറ ഭർത്താവിനെ=കാമദേവനെ എന്നർത്ഥം. രതി=രതിദേവി. ഇവളുടെ ഭർത്താവായ ശിവന്നു രാഗം തെളിയുന്നതെന്നു അന്നു രതിദേവി സ്വഭർത്താവായ കാമദേവനെക്കണ്ടു സന്തോഷിക്കും.

വച്ചു തൻമാനസേ നിശ്ചയമത്രയും
 നിശ്ചലമെന്നതിന്നൊച്ചയായ് നീളെയും.
 തച്ചിരമമ്മയ്ക്കുമപ്പുറം സമ്മതം;
 പശ്യ മററാരോ മരിച്ചു വച്ചീടുവാൻ?
 ചൊന്നതിലൊന്നിലില്ല നൃപാതപം മനേ!
 നിണ്ണയിക്കാ പതൊ ധന്യതാധന്യതേ?
 നന്നു സൗന്ദര്യതാരുണ്യലാവണ്യങ്ങ-
 ഭൂന്നു തോന്നോണ്ടതു മന്യജനത്തിനേ.
 ചെന്നറിഞ്ഞമ്മതം വന്നു ചൊല്ലേണമി-
 ങ്ങെ നിരക്കേണ്ടതു മന്യജനത്തൊടേ.

അന്നു കാമന്നു ഭേദം ലഭിക്കുമെന്നു സാരം. തിങ്ങു = മാസം, അപ്പം = സംവ
 ത്സരം, കപ്പം = ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഒരു ദിവസം, അതായതു ചതുർയുഗകാലം, വസ്രം =
 വസനം, വല്ലഭം = മരവുരി, തൻമാനസേ = തന്റെ മനസ്സിൽ, നിശ്ചയം = ഉറ
 പ്പ്, നിശ്ചലം (ക്രി. വി.) = ഇളക്കം കൂടാതെ. ഒച്ചയായ് = പ്രസിദ്ധമായി. നീളേ
 യും = എല്ലാസ്ഥലങ്ങളിലും. എത്ര ദിവസമോ മാസമോ സംവത്സരമോ കപ്പ
 മോ അത്രയാൽ ശിവൻ പ്രസാദിക്കുമോ അത്ര കാലം തന്നിരിക്കു വസ്രം വല്ലഭ
 മാണു (അതായതു താൻ വല്ലഭമുടത്തു തപസ്സു ചെയ്യും) എന്ന് ഇവർ ദൃഢ
 മായി ഉറച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന് ഇപ്പോൾ സർവ്വത പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്നു. തൽ =
 ആ നിശ്ചയം. ചിരം = പളരെക്കാലമായിട്ട്. പശ്യ = നോക്കു മരിച്ചുവച്ചീ
 ടുവാൻ = മരിച്ചാക്കുവാൻ. ഇവളുടെ ആ നിശ്ചയം അറിയുന്നവർക്കും സമ്മ
 തമാണു്; നോക്കൂ, പിന്നെ ആരാണതു മരിച്ചാക്കുവാൻ. അന്യഥാതപം =
 അവാസ്തവം. ധന്യതാധന്യത = ഭാഗ്യം, ഭാഗ്യമില്ലായ്മ എന്നിവയെ. ഇപ്പറഞ്ഞ
 തിലൊന്നും അവാസ്തവമില്ല ആളുകളുടെ ഭാഗ്യവും ഭാഗ്യക്കേടും ആർക്കും നി
 ണ്ണയിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല. തപസ്സിന്റെ ഫലം എങ്ങനെയൊക്കെന്നു പ
 റയുവാൻ വയ്യ എന്നു സാരം. നന്നു .... .. ജനത്തിനേ = സൗന്ദര്യവും
 താരുണ്യ (യൗവനം) വും ലാവണ്യവും നന്നെന്നു തോന്നേണ്ടതു മററാരാൾ
 കാണു്. അങ്ങയ്ക്കുണ്ടെന്നു തോന്നിയതുകൊണ്ടു കരുതിച്ചു എന്നു സാരം. ഇ
 തു “കായം മനോഹരം ..... ഇമേന്ത്യതേ” എന്നു മൂന്നി പദത്തെതിനു സമാ
 ധാനമെന്നു കാക്കു. ചെന്നറിഞ്ഞമ്മതം .... ജനത്തൊടേ = അഭൂതത്തിന്റെ
 മതം (ഉള്ളു്) അറിഞ്ഞു വന്നു പറയണമെന്നു് അപേക്ഷിക്കേണ്ടതും അന്യനാ
 യ ഒരാളോടാണു്; അങ്ങയെപ്പോലെയുള്ള ഒരാളോടല്ല എന്നു സാരം. ഇതു്
 “അവനുള്ളറിഞ്ഞിങ്ങു ഞാൻ ചൊല്ലുവാനാളേടോ” എന്നതിനു സമാധാനം.

സന്ദേശനിർണ്ണയസ്ഥാനഗുണദോഷ-
 ചിന്താവിഭാഗപ്രയാസവുമെന്തിതിൽ?
 നിർബന്ധപുഷ്പം മറയ്ക്കുന്ന ചിത-
 മിപ്പരമാത്മമതുകൊണ്ടഭീരിതം.
 തപൽപ്രീതികൊണ്ടിതെളുപ്പമായ് സാധിക്കി-
 ലപ്രിയമെന്നും ഭവിക്കയുമില്ല കേൾ”

ഇത്ഥം വിജയതന്നുക്കുതികട്ട മുനി-
 യിത്തിരി ചിന്തിച്ചു ചിത്തഗാഢീയുവാൻ
 “ഉക്തമേന്തേതയാ? സത്യമായ് ചൊല്ലുക”-
 നാദിപുത്രീം പ്രതി പ്രത്യേകമോതിനാൻ.
 ഉത്തരീയാന്തേന വക്ത്രം മറച്ചു “തി
 ചിത്തഭാവം മനേ! സത്യ”മെന്നാളുമ.

സന്ദേശ .... .. മേന്തിതിൽ = സന്ദേശം, നിർണ്ണയം, സ്ഥാനത്തിന്റെ അ-
 തായതു സംഭാവവിഷയമായ ആളുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള ചിന്ത,
 വിഭാഗം എന്നിവയിലുള്ള പ്രയാസവും ഇക്കാര്യത്തിൽ എന്തിനാണ്? അതി-
 നുവേണ്ടി അല്പാനിച്യതു വെറുതെയായി എന്നു സാരം. “ഭുല്ല്യനായൊരു
 വല്ലഭനെക്കുറിച്ചല്ലയോവാൻ” എന്നു തുടങ്ങിയ മുനിവാക്യത്തിനു സമാധാന-
 മാണിത്. നിർബന്ധപുഷ്പം = നിർബന്ധത്തോടുകൂടി ചോദിച്ചത്. അനുചി-
 തം = യുക്തമല്ല. പരമാത്മം = വാസ്തവം. ഭീരിതം = പറയപ്പെട്ടു. നിർബ-
 സ്ഥിച്ചു ചോദിച്ചതു മൂടിവെക്കരുത് എന്നു കരുതി സത്യം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.
 തപൽപ്രീതി .... .. മില്ലകേൾ = അങ്ങയുടെ പ്രസാദത്താൽ ഇക്കാര്യം
 എളുപ്പത്തിൽ സാധിക്കുമെങ്കിൽ ഒരിക്കലും അപ്രിയം (അനിഷ്ടം) വരികയുമി-
 ല്ല. കാര്യസിദ്ധിക്ക് അങ്ങയുടെ പ്രീതിയേ വേണ്ട എന്നു സാരം.

വൃദ്ധമുനിയുടെ സംശയവും ഉമയുടെ സമാധാനവും.
 ഇത്ഥം = ഇപ്രകാരം, വിജയതന്നുക്കുതി = വിജയയുടെ വാക്കു, ഇത്തിരി = കുറച്ചു,
 ചിന്തിച്ചു = വിചാരിച്ചു, ചിത്തഗാഢീയുവാൻ = മനസ്സിന് ആഴമുള്ളവൻ, ഉ-
 ക്തം എന്ത് എന്തയാ = ഇവളാൽ പറയപ്പെട്ടതെന്ത്? സത്യമായ് ചൊല്ലുക =
 നേരുപറയുക, അദിപുത്രീം പ്രതി = പാവുതിയോടായിട്ട്, പ്രത്യേകമോതി-
 നാൻ = വേറെ ചോദിച്ചു, ഉത്തരീയാന്തേന = ഉത്തരീയത്തുകൊണ്ട്, വക്ത്രം
 = മുഖം, അതിചിത്തഭാവം = അതിയായ ചിത്തഭാവം അതായത് അത്യാഗ്ര

മായാമുനീശപരനായ മഹേശ്വരൻ
 ജായാമതം കേട്ടനായാസമാനസൻ
 ന്യായമന്ത്രായമെന്നാക്കിയങ്ങായതു
 തായമാടീടുവാനായരുളിടിനൻ.
 “പാർവ്വതി! നിന്മതം ചാർവ്വതീഭവതി കേൾ
 നേർ വെടിഞ്ഞേതാതി ഞാൻ പോവതില്ലെങ്ങുമേ;
 പാഴ്വിധിബാധയാലോർന്നദീകുട്ടമേ
 താഴ്വതിന്നീയൊഴിഞ്ഞാർ കൊതിച്ചു പൂരാ?

ഹം, മൂനേ സത്യം=ഹേ മൂനേ! നേരാണ്, എന്നാളമ=എന്നു പാർവ്വതി പറഞ്ഞു. സഖി പറഞ്ഞതു നേരുതന്നെയോ എന്നു മൂനി പാർവ്വതിയോടു പ്രത്യേകം ചോദിച്ചപ്പോൾ പാർവ്വതി തന്റെ അതിയായ ആഗ്രഹം നേരുതന്നെ എന്നു പറഞ്ഞു. ഇവിടെ കവി കുമാരസംഭവത്തെ അനുകരിച്ചിരിക്കുന്നു. “ഉക്തമേ നേതയം സത്യമായ് ചൊല്ലുക” എന്നത് “അയീദമവം പരിഹാസഃ” എന്ന കുമാരസംഭവശ്ലോകാംശത്തിന്റെ പരിഭാഷയും, “അതിചിത്തഭാവം മൂനേ സത്യം” എന്നത്

“യഥാ ശ്രുതം വേദവിദാം വര തപയാ
 ജനോയമുച്ചൈഃപദലംഘനോത്സുകഃ”

എന്നതിന്റെ സംക്ഷേപവുമാണ്.

വൃദ്ധമുനി വീണ്ടും പറവാൻ ഭാവിച്ചു. മായാ.....
 ശ്വരൻ = കപടമുനിവേഷാപൂണ്ട ശിവൻ, ജായാ.....നസൻ = ഭായ്യയുടെ അന്തർഗ്ഗതം കേട്ട് അനായാസമായ (ആയാസമില്ലാത്ത) മനസ്സോടു കൂടിയവനായിട്ട്, ന്യായമന്ത്രായമെന്നാക്കി = ന്യായത്തെ അന്ത്രായമെന്നാക്കി, തായമാടീടുവാനായ് = തായം കളിപ്പാനായി. പാർവ്വതിയെ കളിപ്പിപ്പാൻ വേണ്ടി അവളുടെ യുക്തമായ അഭിലാഷത്തെ അയ്യക്കുമെന്നാക്കി പരമശിവൻ പറഞ്ഞു. ആദ്യം ബുദ്ധിചാപല്യത്തെപ്പഴിക്കുന്നു—പാർവ്വതി.....
 ങ്ങളമേ=പാർവ്വതി! നിന്മതം അത് വചാത (ഏറ്റവും നല്ലത്) എന്നു നേർ വെടിഞ്ഞേതാതി ഞാൻ എങ്ങുമേ പോവതില്ല കേൾ എന്നു പറയം. സത്യം വിട്ടുനിന്റെ മതത്തെ ശ്ലാഘിക്കുവാൻ ഞാൻ ഒരുക്കമില്ല. പാഴ്വിധിബാധയാൽ=ഭൂഭട്ടവയോഗത്താൽ, ഓർന്നദീകുട്ടമേ=ഓർ (ഉപ്പുവെള്ളം) ഉള്ള നദിയിലെ കുട്ടമ (ചുളി) ത്തിൽ, താഴ്വതു=താഴുന്നതു്, ഇന്നീയൊഴിഞ്ഞു്=ഇതു നീയല്ലാതെ, പൂരാ=പണ്ടു്. ഉപ്പുവെള്ളപ്പഴയിലെ ചുളിയിൽ തന്നത്താൻ മുങ്ങുവാൻ നീയല്ലാതെ ആർ ശ്രമിച്ചു? ആരും ശ്രമിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ലെന്നർത്ഥം.

ഭൂതാം നായകസ്തേ പിതാവായതു
 താപമെന്തുളളു തേ? കോപമുണ്ടാകൊലാ.
 പാപത്തിലെന്തഹോ! നീ ബുദ്ധിവച്ചതി-
 സ്രീബുദ്ധിചാപലം താപത്തിനാസ്സഭം
 വാനവരുണ്ടിഹ ദാനവനാഥരും
 മാനവവീരരും മാനികളായ്പ്പലർ;
 ദിക്ഷു പ്രഥിതരാം തക്ഷകനാദികൾ
 ചക്ഷുഃശ്രവസ്സുകൾ പക്ഷേ പലരഹോ;
 സുന്ദരന്മാർ നല്ല ഗന്ധച്ഛാരണ-
 കിന്നരയക്ഷരുണ്ടന്തമില്ലാതൊളം;
 ജാതിയും പ്രീതിയും നീതിയും ദേഹിനാം
 ഭൂതി നല്ലും വീര്യഭൂതിയും പാക്കിലോ
 സൗഖ്യചാരോഗ്യവും ഭോഗ്യവും ഭോഗ്യവു-
 മാർദ്ദപോലെന്നതും നോക്കാത്തതെന്തു നീ?

ഭൂതാം നായകഃ=പുരുഷന്റെ നാഥൻ-ഹിമവാൻ, തേ പിതാവു=നിന്റെ
 അച്ഛൻ, താപം=ദുഃഖം, എന്തുളളു=എന്തുണ്ട്, പാപമുണ്ടാകൊലാ ഹിമവാൻ പി-
 താവായാൽ നിനക്ക് ഒരു വ്യസനത്തിനും ഇടയില്ലെന്നർത്ഥം. പാപത്തിൽ
 =നിന്ദകർമ്മത്തിൽ, അഹോ=കഷ്ടം, ബുദ്ധിവെച്ചതു=മനസ്സുവെച്ചതു, സ്രീബു-
 ധിചാപലം=സ്രീയുടെ ബുദ്ധിക്കുള്ള ചാപലം, താപത്തിനാസ്സഭം=സന്താ-
 പത്തിനു സ്ഥാനമാണ്, പാപകർമ്മത്തിൽ മനസ്സുവെച്ചതു സ്രീബുദ്ധിക്കു സഹ-
 ജമായ ചാപലമായിപ്പോയി, അതു സന്താപത്തിനിടയാക്കും എന്നു ഭാവം.
 വാനവർ=വാനിൽ വാഴുന്നവർ, ദേവന്മാർ. ദാനവനാഥർ=ദനുപുത്രന്മാരു-
 ടെ (അസുരന്മാരുടെ) നാഥന്മാർ, മാനവവീരർ=മനുപുത്രന്മാർ (മനുഷ്യന്മാർ)
 ആയ വീരന്മാർ, മാനികൾ=മാനശാലികൾ, ദിക്ഷുപ്രഥിതരാം=ദിക്കുകളിൽ
 പ്രസിദ്ധരായ, തക്ഷകനാദികൾ=തക്ഷകൻ മുതലായവർ, ചക്ഷുഃശ്രവസ്സുകൾ
 =കണ്ണും കേൾവും ഉണ്ടായവർ (നാഗങ്ങൾ). സുന്ദരന്മാർ=സൗന്ദര്യമുള്ളവർ,
 ഗന്ധച്ഛാരണന്മാർ.....യക്ഷർ=ഗന്ധച്ഛാരണന്മാരും, ചാരണന്മാരും, കിന്നരന്മാരും,
 യക്ഷന്മാരും. ഗന്ധച്ഛാരണികളെല്ലാം ദേവന്മാരികളാകുന്നു. അന്തമില്ലാതൊ-
 ളം=അവസാനമില്ലാത്തതു. ഇവരിലാരെയെങ്കിലും നിനക്കു ഭർത്താവായി
 വരിക്കുമായിരുന്നു എന്നു ഭാവം. ജാതി=ജന്മം, പ്രീതി=പ്രേമം, നീതി=ന-
 യം. ദേഹിനാം .....ഭൂതി=ദേഹികൾക്ക് ഭൂതി (ഐശ്വര്യം) നല്ല

ഭൂതേശനോ ശിവൻ; പ്രേതേശനോ ശിവൻ;
 വേതാഃകൃശ്ണാണാജാതീശനോ ശിവൻ;
 ജാതിബഹിഷ്ഠൻ, ഗുണാഭിഹീന, നമ-
 ത്യാഭി, കപാലീ, നികേതഹീനൻ ശ്രവം;
 ധർമ്മാത്മകാമമോക്ഷാനധികാരവാ,-
 നന്മാഗ്ദ്ധവർത്തി, വിരൂപ, നലൗകികൻ;
 ബന്ധുതാവജ്ജിതൻ വന്ധ്യകർമ്മാ ഹന്ത!
 സന്ധ്യാഭംസൻ പിതൃവനവാടിയിൽ;

നന്മാഗ്ദ്ധവർത്തി, സൗഖ്യം=സുഖം, ആരോഗ്യം=രോഗഹീനത, ഭംഗം
 =ഭാഗധേയം, ഭംഗം=സുഖാനുഭവസാമഗ്രി, ആർക്കപോൽ=ആർക്കാണ്
 ജാതിമുതലായവയാൽ സൗഖ്യം തുടങ്ങിയവ ആർക്കാണ് ധികമെന്നു നീ നോ
 കാതിരുന്നതെന്താണ്? ജാത്യാദികൾ നോക്കിയാൽ ദേവാദികളെയാണ് വരി
 കേണ്ടിയിരുന്നത് എന്നു സാരം. ഭൂതേശൻ=ഭൂതങ്ങളുടെ നായകൻ, പ്രേതേ
 ശൻ=പ്രേതങ്ങളുടെ നാഥൻ, വേതാഃ ..... തീശൻ=വേതാളങ്ങൾ, കൃ
 ശ്ണാണാങ്ങൾ ഈ ജാതികളുടെ നായകൻ. വേതാളങ്ങൾ=ശവത്തിൽ ആവേ
 ശിച്ച ഭൂതങ്ങൾ, കൃശ്ണാണാങ്ങൾ=കുന്ദങ്ങളുപാലെ സർപ്പം നരച്ച ഒരുത
 രം ഗണഭൂതങ്ങൾ ശിവൻ ഭൂതാദികളിൽ ഏതു ജാതിയുടെ ഈശ്വരനാണെ
 ന്നേ സംശയമുള്ളൂ എന്നർത്ഥം. ജാതിബഹിഷ്ഠൻ=ജാതികളിൽനിന്നു പുറമേ
 നില്ക്കുന്നവൻ, ജാതിഹീനൻ. ഗുണാഭിഹീനൻ=ഗുണം മുതലായവയില്ലാത്ത
 വൻ. ആദിശങ്കരാകൊണ്ടു കർമ്മാദികളെ ഗ്രഹിക്കുന്നു. അമത്യാഭി=മത്യാഭയി
 ല്ലാത്തവൻ, കപാലി=കപാലം (ഭിക്ഷുവാചിപ്പാത്രമുള്ള തലയോട്ട) ഉള്ളവൻ,
 നികേതഹീനൻ=നികേതം (ഗൃഹം) ഇല്ലാത്തവൻ, ശ്രവം=നിശ്ചയമായും,
 ധർമ്മം ..... രവൻ=ധർമ്മം, അർത്ഥം, കാമം, മോക്ഷം ഈ പുരുഷാ
 ത്വങ്ങളിൽ അധികാരമില്ലാത്തവൻ, ഉന്മാഗ്ദ്ധവർത്തി=ഉന്മാഗ്ദ്ധമാകുവണ്ണം (മാ
 ഗ്ദ്ധം തൊറി) വർത്തിക്കുന്നവൻ, വിരൂപൻ=രൂപഭംഗിയില്ലാത്തവൻ, അലൗ
 കികൻ = ലോകരീതിയനുസരിക്കാത്തവൻ, ബന്ധുതാവജ്ജിതൻ=ബന്ധുത
 (ബന്ധുസമൂഹം) ഇല്ലാത്തവൻ, വന്ധ്യകർമ്മം=വന്ധ്യം (നിഷ്ഫലം) ആയ കർമ്മ
 ത്തോടുകൂടിയവൻ, ഹന്ത=കഷ്ടം, സന്ധ്യാ ..... പിതൃവനവാടിയിൽ =
 മുടലക്കാട്ടിൽ സന്ധ്യാസമയത്തു നൃത്തം ചെയ്യുന്നവൻ.

“ഭംസശ്ച ഭംസശ്ച ഭംസശ്ചേതി നന്തകഃ
 സ്രീവേഷധാരീ പുരുഷഃ”

എന്ന അമരവചനത്താൽ ഭംസശബ്ദത്തിന്നു സ്രീവേഷംകെട്ടി ആടുന്ന പുരു

മത്തൻ പ്രമത്തൻ ക്രമത്തേ വെടിഞ്ഞവൻ
 ഭത്താവയുക്തൻ മമതപഹീനൻ തവ.
 മുശേല! നിനക്കെന്തു ചിത്തഭ്രമം വൃഥാ,
 യുക്തം ഹിതം തവ വക്താസ്തി കേൾക്ക നീ.
 ഇത്തൊഴിൽ നന്നല്ലബലമായ് പ്പോകൊലാ!
 ചിത്രം ചരിത്രം പരിത്യാജ്യമായ്തരും.
 സ്നാനം നിയമം വ്രതങ്ങൾ ധർമ്മങ്ങളു-
 മാനന്ദമൂലമാം നൃണം നമുക്കുഹോ.
 വേണുന്നതൊന്നുമേ കാണുന്നതോ തത്ര?
 നീ നന്നിതൊന്നുമോരാതായതെന്തെടോ?

ഷണൈന്നാണത്ഥം; ഇവിടെയാകട്ടേ നൽകുൻ എന്ന സാമാന്യാത്ഥമേ വിവ
 ക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളൂ. മത്തൻ=മരിച്ചവൻ, പ്രമത്തൻ=പ്രമാദം പൂണ്ടവൻ, (മനസ്സി
 ന്നാപ്പില്ലാത്തവൻ), ക്രമത്തേ വെടിഞ്ഞവൻ=ക്രമം വിട്ടു നടക്കുന്നവൻ, ഭത്താ
 .... തവ=ഇങ്ങനെയുള്ള മമതപഹീനനായ (സ്നേഹമില്ലാത്ത) ഭത്താ
 വ നിനക്കു യുക്തനല്ല.

“കന്യാ വായുത രൂപം മാതാ വിത്തം പിതാ ശൂതം
 ബാധാഃ കലമിച്ഛന്തി മുഷ്ഠാനമിതരേ ജനാഃ”

എന്ന ലോകോക്തിപ്രകാരം രൂപം, ധനം, ഇത്താനം, കലം, അന്നം എന്നി
 ങ്ങനെ ഒരു ഭത്താ പിന്നെന്തായിരിക്കേണ്ട ഗുണങ്ങളൊന്നും ശിവന്നില്ലെന്നു ‘ജാ
 തിബഹിഷ്ഠൻ’ ഇത്യാദി വിശേഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിച്ചിരിക്കുന്നു. ശിവ
 നെക്കുറിച്ചുള്ള അന്തരാഗം പരിത്യാജ്യമാണെന്നു പറയുന്നു—മുശേല = മുശേല!
 എന്തു=എന്തുകൊണ്ട്? ചിത്തഭ്രമം=മനോഭ്രമം. വൃഥാ=വെറുതെ. യുക്തം
 ഹിതം തവ=നിനക്കു യുക്തവും ഹിതവുമായുള്ളതിനെ. വക്താസ്തി=ഞാൻ
 പറയാം. ഇത്തൊഴിൽ=ഇതു പണി, ശിവൻ ഭത്താവായതിനുവേണ്ടിയുള്ള
 തപസ്സ്. അബലം=തെറു. ചിത്രം ചരിത്രം=ചിത്രമായ (ആശ്ചര്യം തോ
 നിക്കുന്ന, സാധാരണക്കാർ ചെയ്യാത്ത) നടപടി. പരിത്യാജ്യം=ഉപേക്ഷി
 കേണ്ടത്. സ്നാനം .... നമുക്കുഹോ=സ്നാനം മുതലായവ നമുക്ക് ആ
 നന്ദത്തിനു മൂലമാണ്; വേണുന്ന .... തത്ര=ആ ശിവങ്കൽ (തത്ര)
 വേണ്ടതായ ഒന്നെങ്കിലും കാണുന്നതാണോ? അല്ലെന്നു താല്പര്യം. നീ നന്നി
 ... നെടോ=നീ ഇതൊന്നും കാക്കാത്തതെന്താണ്? ഇതു നന്നു=ന

വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞതുനന്തമൊഴിയെന്നു
 ചിത്തേ നിനയ്ക്കുകിൽ കഥുതാം പഥ്യവും.
 പൃഥ്വീധരേന്ദ്രനു പുത്രിയൊരുത്തി നീ
 ശുദ്ധം കുലമപ്യശുദ്ധമാക്കീടൊലാ.
 തത്ത്വവിചാരേണ ബുദ്ധി വരികിലോ
 കൃത്യമാഗ്ഗ്ം ഞാൻ വിഭക്തമായ്ക്കൊടുവൻ.
 കസ്തിതസ്രീബുദ്ധിദുസ്സപഭാവവ്യാധി
 വത്സേ! ചികിത്സിതും ഭർത്സനമൗഷധം.
 അപ്രിയമെങ്കിലില്ലിപ്പറമപ്രിയം;
 വിപ്രവൃദ്ധൻ ഞാൻ; വെറുപ്പതാരെന്നൊടും?
 തോഴിമാർ ഭോഷിമാർ ശേഷമെന്നോതുമോ?
 ദോഷിയോ ചൊല്ലു ഹിതൈഷിയോ ഞാൻ തവ?

നല്ലെന്നു ഭാവാ. വൃദ്ധൻ .... പഥ്യവും=ഇതു വൃദ്ധൻ പറഞ്ഞത് ഉ
 നന്തമൊഴി (ഭ്രാന്തവചനം) യാണെന്നു മനസ്സിൽ വിചാരിക്കുന്ന പക്ഷം പ
 ഥ്യം (ഹിതം) ആയതു പറയപ്പെട്ടാലും. എന്റെ വാക്കു ഹിതമായിത്തോന്നു
 ന്നില്ലെങ്കിൽ ഹിതമായതൊന്നെന്നു പറയു എന്നർത്ഥം. വൃദ്ധമുനി തന്റെ ഉ
 ഭേദശുദ്ധിയെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു—പൃഥ്വീധരേന്ദ്രനു=പദ്മതരാജൻ. ശുദ്ധം
 കുലമപി=ശുദ്ധമായ വംശത്തെക്കൂടി. ഹിമവാന്റെ ഒരു പുത്രിയായ നീ
 പരിശുദ്ധമായ കുലത്തെയുംകൂടി മലിനമാക്കുന്നത് തത്ത്വവിചാരേണ=പരമാ
 ത്വം വിചാരം കൊണ്ടു. ബുദ്ധി=ജ്ഞാനം. കൃത്യമാഗ്ഗ്ം=കർത്തവ്യത്തിന്റെ
 വഴി. വിഭക്തമായ്ക്കൊടുവൻ=തിരിച്ചു കാണിക്കാം. തത്വം ആലോചിച്ചു
 ജ്ഞാനം ഉണ്ടായി എങ്കിൽ ചെയ്യേണ്ടതെന്തെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞുതരാമെന്ന
 ത്വം. കസ്തിത .... ഷധം=കസ്തിതമായ സ്രീബുദ്ധിയുടെ ദുസ്സപഭാ
 വമാകുന്ന വ്യാധിയെ ചികിത്സിപ്പാൻ അല്ലയോ വത്സേ! ഭർത്സനം (ശകാ
 രം) ആണ് ഔഷധം. അതുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ ഭർത്സനം ചെയ്തതെന്നു സാ
 രം. അപ്രിയം=അനിഷ്ടം. ഇപ്പറം=ഇങ്ങോട്ടും. (എനിക്കു്). ഇതു നി
 നക്കു് അപ്രിയമാണെങ്കിൽ അതുകൊണ്ടു് ഏനിക്കു് അപ്രിയമില്ല. എന്തുകൊണ്ടു
 ന്നാൽ:—വിപ്രവൃദ്ധൻ ഞാൻ—കിഴവനായ ബ്രാഹ്മണൻ പലതും പറയുന്നതു
 സാധാവികമാണെന്നു സമാധാനിക്കാമെന്നു സാരം. വെറുപ്പതാരെന്നൊടും—
 വൃദ്ധവിപ്രനോടു് ആർക്കും വെറുപ്പു തോന്നുകയില്ലെന്നു സാരം. തോഴിമാർ...
 .....തുമാ—ഭോഷിമാർ (കഥയില്ലാത്തവർ) ആയ സഖിമാർ ഇനി എന്താ
 ണോവാ പറയുക? ദോഷി ..... തവ=ഞാൻ നിന്റെ ദോഷി

പാഴിൽപ്പറവതു ഭൂഷിപ്പരേവതം
 യോഷിത്സു വിപ്രിയം ഭോഷിപ്പതേരെയും.
 വിപ്രൻ ദശമീ ശമീ ദമീ സംയമീ
 വിപ്രലാപത്തിന്നതിപ്രൗഢനല്ല ഞാൻ.
 തപൽപിതൃസ്സേഹമനല്ലമൊന്നെന്നി മേ
 ഹൃൽപങ്കജത്തിലിരിപ്പതില്ലാ മലം.
 തപൽപ്രീതികളു സുഖിപ്പതിജ്ജന്മത്തൊ-
 രല്ലകാലം മേ ലഭിപ്പതൊന്നേ കൊതി"

ഇപ്രകാരമരുളിപ്പരമേശനി--
 റിപ്പൊളം ദേവീ വികല്പിച്ചു ചേതസാ.

(വിരോധി) യോ അതാ ഹിതൈഷി (ക്ഷേമകാംക്ഷി)യോ എന്നു നീ തന്നെ പറയുക. പാഴിൽ .... .. തേവതം=വെറുതേ വല്ലതും പറയുന്നത് എല്ലാവരും നിന്ദിക്കും; യോഷിത്സു .... .. തേരെയും=സ്രീകളിൽ വിപ്രിയം പറയുന്നതിനെ അധികവും നിന്ദിക്കും. ഞാൻ വെറുതെ നിന്നോടു് അപ്രിയം പറയല്ല ചെല്ലത് എന്നു ഭാവം. വിപ്രൻ .. .... നല്ലഞാൻ=ഞാനൊരു ബ്രാഹ്മണൻ, വിശേഷിച്ചു വൃദ്ധൻ (ദശമീ), പോരാത്തതു ശമഗുണമുള്ളവൻ (ശമീ), സർവ്വോപരി നല്ല ഒതുക്കം വന്നവൻ (സംയമീ); വിപ്രലാപത്തിന്നു് (വിരോധം പറയുന്നതിന്നു) ഞാനധികം നിചുന്നല്ല. "വഷീയാൻ ദശമീ ബ്രായാൻ" എന്നും, "വിപ്രലാപോ വിരോധോക്തിഃ" എന്നും അമരം. തപൽപിതൃ ... .. തില്ലാമലം=നിന്റെ പിതാവിന്റെ പേരിലുള്ള അനല്പമായ സ്നേഹമൊന്നൊഴിച്ചു യാതൊരു മലിനതയും എന്റെ ഹൃദയപത്മത്തിൽ ഇല്ല. രാഗദോഷാദികളെല്ലാം മാനാമലങ്ങളാകയാൽ സ്നേഹത്തെ മലമെന്നു പറഞ്ഞതാകുന്നു. തപൽപ്രീതി ... .. രൊദന്നകൊതി=നിന്റെ സന്തോഷം കണ്ടു കാച്ചുകാലമെങ്കിലും സുഖിക്കുന്നതൊന്നു മാത്രമാണു് ഏനിക്കാഗ്രഹം.

വൃദ്ധമുനിയോടു പാർവ്വതി മറുപടി പറയുന്നു. പരമേശൻ=ശിവൻ, അതായതു മുനിവൃദ്ധൻ. ദേവീ=പാർവ്വതി, വികല്പിച്ചു=പല വിധത്തിൽ ശങ്കിച്ചു, ചേതസാ=മനസ്സുകൊണ്ടു്. മുനി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു വിരമിക്കുന്നതുവരെ പാർവ്വതി മനസ്സിൽ പല വിധത്തിൽ ശങ്കിച്ചു. ശങ്കാപ്രകാരത്തെപ്പ

“വൃദ്ധനെന്തിങ്ങനെ? മുശലനോ ദുഷ്ടനോ?
 സ്തിശ്ലാഘനത്രേ സാധു”രിത്ഥമോരോതരം
 ഉക്തിവിരതിയിലുത്തരം ചൊല്ലുവാ-
 നദ്ധരിച്ചുന്നതാം നിന്തി ലജ്ജാം നിജാം
 തത്ര തുണനിന്തി മെത്തുമാലസ്യവും
 വൃദ്ധമുനീന്ദ്രനോടിത്ഥമരുചെയ്തു.
 “സാധു വൈദുഷ്യം സമാധിവാശ്വം മൂനേ!
 ശോധിതം മാനസം; ബോധവും വന്നു മേ.
 വാതിച്ചവർക്കുമുള്ളാധിപ്രമാജ്ജനം
 സാധിപ്പതിന്നിതോ നീതിപ്രകാശനം!
 ബോധിച്ചു ഞാനിതെൻ ചേതസ്സിലെത്രയും.-
 മോതിക്കവനസ്സദാദിക്ക നന്നു നീ!

റയുന്ന - വൃദ്ധനെന്തിങ്ങനെ? = വൃദ്ധൻ ഇങ്ങനെ പറവാൻ ഹേതുവെന്ത്?
 മുശലനോ ദുഷ്ടനോ = ഇദ്ദേഹം ഒരു വിഡ്ഢിയോ ദുഷ്ടനോ? സ്തിശ്ലാഘനത്രേ സാധുഃ
 = സ്തോഹമുള്ളവനാണു, നല്ലവനാണു. ഇത്ഥമോരോതരം - വികല്പിച്ചു എന്ന
 തിനോടനപയം. ഉക്തിവിരതിയിൽ = വചനാവസാനത്തിൽ, ഉത്തരം = മറു
 വടി, ഉദ്ധരിച്ചു = എടുത്തു, ആരംഭിച്ചു. ഉന്നതാം.... നിജാം = വലുതായ
 തന്റെ ലജ്ജയെ നിന്തി, തത്ര ..... സ്യവും = മെത്തുന്ന (വലിക്കുന്ന) ആല
 സ്യവും ആ ലജ്ജയിൽ തുണ നിന്തി. ആലസ്യത്തെയും ഉപേക്ഷിച്ചു എന്ന
 ത്ഥം. വൃദ്ധ ..... ചെയ്തു = വൃദ്ധമുനിയോടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു
 സാരം സ്പഷ്ടം. സാധു = നല്ലതു്. വൈദുഷ്യം = വിദഗ്ദ്ധത്വം. സമാധിവാശ്വം = സ
 മാധികൊണ്ടു വശത്തായതു്. ഹേമൂനേ, അങ്ങേയ്ക്കു സമാധികൊണ്ടു സിദ്ധിച്ച
 പാണ്ഡിത്യം നല്ലതുതന്നെ. ശോധിതം = ശുദ്ധമാക്കപ്പെട്ടു. മാനസം = മനസ്സ്.
 ബോധം = അറിവു്. മേ = എനിക്കു്. എന്റെ മനസ്സിനു ശുദ്ധി വന്നു. ഞ്ഞാ
 നവും വന്നു. വാതിച്ചവർക്കും = വാധ്യാന്മാർക്കും, ഭാതിക്കന്മാർക്കും. “വാതിച്ചോ
 ക്കും പ്രാണാപായേ ജാതിച്ചോദ്യം വേണ്ടാ തൊടുവാൻ” എന്നു നമുചരിതാ
 ആട്ടക്കഥയിൽ പ്രയോഗമുണ്ടു്. ആധിപ്രമാജ്ജനം = ആധിശമനം, ഇതോ =
 ഇതാകട്ടെ, നീതിപ്രകാശനം = നീതിയെ തെളിയിക്കൽ ഭാതിക്കന്മാർക്കുപോ
 ലും ഉണ്ടാകാവുന്ന ആധി തീർക്കുന്നതിനുള്ള നീതി അങ്ങു തെളിയിച്ചു തന്നിരി
 ക്കുന്നു. ബോധിച്ചു ... ലെത്രയും = ഇതു ഞാൻ എന്റെ മനസ്സിൽ നല്ലപോ
 ലെ ധരിച്ചു, ഭാതിക്കാവ ..... നു നീ = അങ്ങു എന്നുപോലെത്തന്നെ ഉൾക്കൊ

പ്രീതിക്കിതോ വഴി ജാതി; മധുതെണ്ടി-
 നീതിപ്രവർത്തനേ കാ തത്ര ഭംഗിപോൽ?
 ഏതത്തപദീരിതമാദൃത്യ കേട്ടൊരേൻ
 കാതെത്ര നന്നാഹോ! വേദത്രയസ്തൃതി-
 രോചിഃപ്രകാശ്യമല്ലാത ശിവതത്ത്വ-
 വീതിപ്പെരുമരം ദൈവതഭ്രമമയം
 തോതിൽ പ്രമാണിച്ചു നീ തത്ര നൃലിട്ടു;
 ഭേദിപ്പതിന്നു ഞാൻ വീതപ്രയോജനം.
 വാദിപ്പതാർ പ്രതിവാദിപ്പരത്തിയ-
 ഷ്ടുതിപ്പറത്തുന്ന വൈദുഷ്യവാദിനാ?

തിക്കോനാമാൻ കൊള്ളാം. പ്രീതിക്കിതോ ..... ജാതി = ഇതാകട്ടെ പ്രീതിക്കു വിശേഷപ്പെട്ട വഴിയാണു. മധുതെണ്ടി ..... ഭംഗിപോൽ = മധുതെണ്ടിയുടെ (വണ്ടിന്റെ) നീതി പ്രവർത്തിക്കുന്നതിൽ എന്താണൊരു ഭംഗിയുള്ളതു? അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായം പോലെ ചെയ്യുന്നത് മനുഷ്യപ്രീതിക്കു കാരണമാണെന്നും, മറിച്ചു വണ്ടി പൂന്തെൻ തെണ്ടുന്നതുപോലെ പ്രിയജനത്തെ തേടുന്നതിൽ ഭംഗിയില്ലെന്നും അർത്ഥം. ഭാവം ഇതിൽനിന്നു നേരെ വിപരീതവും. ഏതൽ തപദീരിതം = ഈ അങ്ങയുടെ വാക്കിനെ, ആദൃത്യ = ആദരിച്ചിട്ടു്. അങ്ങയുടെ ഈ വാക്കിനെ ആദരിച്ചു കേട്ട എന്റെ കാത്ത് എത്ര നല്ലതാണ്. അഹോ = ആശ്ചര്യം. വേദത്രയ ..... പെരുമരം = വേദത്രയ (മൂന്നു വേദങ്ങൾ)ത്തിന്റേയും സ്തൃതികളുടേയും രോചിസ്സു (തേജസ്സു) കേണ്ട പ്രകാശ്യമല്ലാത (തെളിഞ്ഞു കാണുവാൻ കഴിയാത്ത) ശിവന്റെ തത്വമാകുന്ന വീതിയുള്ള പെരുമരം. ദൈവതഭ്രമമയം = ദൈവതഭ്രമം അധികമുള്ളതു് എന്നു പെരുമരത്തിന്റെ വിശേഷണം. തോതിൽ പ്രമാണിച്ചു = തോതിൽ കണക്കാക്കി, നീ തത്ര നൃലിട്ടു = നീ അതിമേൽ നൃലിട്ടു. മരം ഇതാൻ പിളർക്കുവാൻ അളവു തെറ്റാതിരിപ്പാൻ നൃലിട്ടു് അടയാളപ്പെടുത്താറുണ്ടു്. വേദാദികളെക്കൊണ്ടുകൂടി വേദമല്ലാത്ത ശിവതത്വമാകുന്ന മാതെ അങ്ങ് തോതുവെച്ചുളന്നു കണക്കാക്കി ഇതാൻ മുറിപ്പാൻ നൃലിട്ടു എന്നർത്ഥം. ഭേദിപ്പ ..... ജനം = അതു ഞാൻ ഭേദിക്കുന്നതു (ഭേദപ്പെടുത്തുന്നതു) വീതപ്രയോജനം (പ്രയോജനരഹിതം) ആണു്. വാദിപ്പ ..... വാദിനാ = പ്രതിവാദിയാകുന്ന പാത്തി (പണ്ണി) ഉത്തരിപ്പറപ്പിക്കുന്ന വൈദുഷ്യവാദി (വൈദുഷ്യസമുദം) യോടു് ആർ വാദിക്കും? പ്രതിവാദിയെ പണ്ണി പോലെ പറപ്പിക്കുന്ന അങ്ങയോടു് ആരും വാദിപ്പാൻ ഞാകയില്ല എന്നു ഭാവം. ഭൂതയേ = ഐശ്വര്യത്തിന്നു, ശ്രേയസ്സിന്നു്. പോരാത്തു = മതിയാകാത്തു്? അങ്ങു പറഞ്ഞ ഏതൊന്നാണു് ശ്രേയസ്സിനെത്തരു

ഭൂതയേ നീ ചൊന്നതേതു പോരാത്തു? നീ
ചെയ്ത തപഃഫലം പാരിതിലേറുമേ
ജ്ഞാതിപ്രമോദായ ജാതപ്രജാഗരൻ
താതപ്രണയനേ വേദിപ്പതാക നീ.”

“നാതഃപരം ഗിരഃ ശ്രോത്രമിച്ഛേദശോ;
ഹാ ധിക് പ്രമാദാൽ വിധാതാവു നിദ്രയൻ!
ആദിഭൂതന്നഖിലാധിപന്നാദിശൻ
പ്രേതവേതാളസാധമ്യമധാമികൻ
ഏതുവാനിന്നിയുമോതുവാൻദ്രുമി?
ശ്രോത്രം നമുക്കിതിലേതൊന്നു കൈയതുകം?

വാൻ മതിയാക്കാത്തത്? നീ ചെയ്ത .....രമേ=നീ ചെയ്ത തപസ്സിന്റെ ഫലം ഈ ലോകത്തിൽ ഒതുങ്ങുകയില്ല (ഏറമേ). ജ്ഞാതിപ്രമോദായ=ജ്ഞാതികളുടെ (ബന്ധുക്കളുടെ) സന്തോഷത്തിനുവേണ്ടി. ജാതപ്രജാഗരൻ=ഉറക്കൊഴിച്ചിരിക്കുന്നവൻ, താതപ്രണയനേ=അച്ഛനെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ, വേദിപ്പതാക=വേദിക്കേണ്ട. ബന്ധുപ്രീതി വരുത്തുന്നതിൽ ജാഗ്രതയായ അങ്ങ് എന്റെ അച്ഛനെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ വേദിക്കേണ്ടതില്ല. ഈ പാർവ്വതീവചനത്തിൽ എല്ലാ വാക്യങ്ങൾക്കും ലക്ഷണകൊണ്ടു വിപരീതത്വത്തെ ഗ്രഹിക്കണം. വൃദ്ധമുനിയുടെ വാക്യത്തെക്കുറിച്ചു പാർവ്വതിക്കുള്ള അമിതമായ പരിഹാസം ഇതിൽ വ്യഞ്ജിക്കുന്നു.

വൃദ്ധമുനി പരമശിവനെ നിന്ദിച്ചതിൽ വെറുപ്പോടുകൂടി പാർവ്വതി സഖിയോടു പറയുന്നു. നാതഃ.....ദശോ=(ഇദ്ദേശം ഗിരഃ അതഃ പരം ശ്രോത്രം ഇല്ലാ ന) ഇത്തരം വാക്കുകൾ ഇനിയും കേൾക്കുവാൻ എനിക്കില്ലയല്ല. ഹാധിക്=മമി! കഷ്ടം, പ്രമാദാൽ=പ്രമാദം നിമിത്തം, വിധാ.....യൻ=ബ്രഹ്മാവു ഭയയില്ലാത്തവനാണ്. ഈ ശിവനിന്ദകൾ കേൾക്കുവാൻ വിധിച്ചുപല്ലോ എന്നു ഭാവം. ആദിഭൂതൻ=ആദ്യപുരുഷനായ, അഖിലാധിപൻ=സർവ്വേശ്വരൻ. ആദിശൻ.....ധമ്യം=പ്രേതങ്ങളുടെയും വേതാളങ്ങളുടെയും സാധമ്യ (സാദൃശ്യം) ത്തെ ആദേശിക്കുന്നവനായ. അധാമികൻ=ധമ്യമായിത്തീർന്നവൻ. സർവ്വേശ്വരനെ പ്രേതാദികളോടു സാമ്യപ്പെടുത്തുന്ന ഈ നീചൻ. ഏതുവാ .....ദ്രുമി=എന്താണിനിയും പറയാൻദ്രുമിക്കുന്നത്? ശ്രോത്രം=കേൾപ്പാൻ, കൈയതുകം=രസം. നമുക്കിതിൽ എന്താണു കേൾപ്പാൻ രസം? ഒന്നും കേൾപ്പാൻ രസമില്ലെന്നത്.

ചുണ്ടിളക്കുന്നുണ്ടു; കണ്ടിലയോ സഖി?
മണ്ടുകയെന്നിയേ കണ്ടില ഞാൻ ഗതി.”

ഇങ്ങനെ തന്മതഭംഗം വരുമാറ-
ശങ്കമരുൾചെയ്തു സംഗതവൈരസ്യ-
മങ്ങു തിരിഞ്ഞു ദൃഢം ഗന്തുമുദ്യതാം
മംഗലാംഗീം കണ്ടു കങ്കടീകൻ ജവാൽ
തിണ്ണം പ്രസാദിച്ചു തന്നംഗമാണ്ടു താൻ
മുന്നിൽക്കടന്നുനിന്നൊന്നരുളി മുദാ.

“ഹന്ത ഹേ സുന്ദരി! പിന്തിരിഞ്ഞെന്തു? നി-
ന്നന്തികേ വന്നിരുന്നെന്നിലോ നീരസം?
എന്നെ വെടിവതിനെന്തു തോന്നീടുവാൻ?
വെന്തുനീറുന്നിതെന്നന്തരംഗം പ്രിയേ!

ചുണ്ടിളക്കുന്നുണ്ടു് = എന്താ പറവാൻ ഭാവിക്കുന്നുണ്ടെന്നത്ഥം. മണ്ടുക.....
ഗതി=ഇവിടെനിന്ന് ഓടിപ്പോകയല്ലാതെ വേറെ ഗതിയില്ല.

“നിവർത്തുതാമളി! കിമംഗ്യയം വടു:
പുനർവ്വക്ഷുഃ സ്ഫുരിതോത്തരാധരഃ”
“ഇതാ ഗമിഷ്യാമുഥവാ”

എന്നു കുമാരസംഭവം.

ശിവൻ സ്വന്തരൂപം ധരിച്ചു പാർവ്വതിയുടെ മുമ്പിൽ
വരുന്നു. തന്മതഭംഗംവരുമാറു് = ആ വൃദ്ധമുനിയുടെ അഭിപ്രയത്തിനു ഭം-
ഗം വരുമാറു്. അശങ്കം=ശങ്കകൂടാതെ. സംഗതവൈരസ്യം=ഉണ്ടായ രസ-
ക്കേടോടുകൂടി. ഇവ രണ്ടും ക്രിയാവിശേഷണങ്ങൾ. തിരിഞ്ഞു് = പിന്നോക്കം
തിരിഞ്ഞു്. ദൃഢം=ഉറപ്പോടെ. ഗന്തുമുദ്യതാം=പോവാൻ ഭാവിച്ചു. മംഗ-
ലാംഗീം=സുന്ദരിയെ. കങ്കടീകൻ=ശിവൻ. “കങ്കടീക ഉമാപതിഃ” എന്നു
യാദവൻ. പ്രസാദിച്ചു=തെളിഞ്ഞു് തന്നംഗമാണ്ടു=സ്വശരീരം ധരിച്ചു്. അ-
രുളി=പറഞ്ഞു. മുദാ=മോദത്തോടെ. വൃദ്ധമുനിയുടെ അഭിപ്രായത്തെലിശ്ചരി-
ച്ചു പാർവ്വതി പിന്തിരിഞ്ഞു പോകാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ ശിവൻ സ്വന്തരൂപമവ-
ലംബിച്ചു് മുമ്പിൽ വന്ന് ഇങ്ങനെ അരുളിച്ചെയ്തു. ഹന്ത.....
ഞ്ഞെന്തു്=കഷ്ടം, ഹേ സുന്ദരി! നീ എന്താണു് പിന്തിരിഞ്ഞെന്തു്? നിന്നന്തി-
കേ=നിന്റെ സമീപത്തിൽ. നീരസം=വെറുപ്പു്. എന്നിൽ നീരസം യുക്ത-
മല്ല എന്നു ഭാവാം. എന്നെ.... ടുവാൻ=എന്നെ വിട്ടുപോകണമെ

നീയിത്തപസ്സിൽ നിൻ കായത്തെ വാട്ടിയെ-
 നായുസ്സുടേക്കുവാനായിത്തുടങ്ങാലോ.
 ആയത്തമനപഥം ത്രായസ്വ മാമുമേ!
 ശ്രേയസ്സതോ ഭവേൽ ഭൂയസ്സരം തവ
 ഭേദവിയോഗം നമുക്കു വന്നു തൊ-
 ട്ടേകദേശം ദിനം മുപ്പതിലപ്പുറം
 ആകിൽ ഞാൻ ചെയ്തു തപോദാനധർമ്മങ്ങ-
 ഭേകം ഫലം തന്നു ഭേദം തവൈവ മേ.
 ഭേദം മമൈവ ര,ഭേദകോഢമാണു നീ;-
 യേകൻ പ്രമാണമീ ഞാനിതുരണ്ടിനും.
 സോഢം പറയുന്നു ഭേദം വെറുക്കായ്;
 വേഗം നികേതനം പൂകുന്നു നിന്നൊട്ടം.
 ദുഃഖവാരാകരേ മുക്കൊലാ നമ്മെ നീ;
 വല്ലഭം കൊണ്ടു നീ ദുഃഖലാകീകരം.

ന്നു തോന്നുവാൻ കാരണമെന്തു? ചെന്നു ..... പ്രിയേ = എന്റെ മനസ്സു നീറുന്നു. നിന്റെ തപഃശ്ലേഷം കണ്ടു ഞാൻ അസ്വസ്ഥനായിരിക്കുന്നു എന്ന് ഭാവം. നീയിത്ത ..... ഞൊലാ = നീ ഈ തീവ്രതപസ്സിൽ നിന്റെ ശരീരത്തെ വാട്ടി എന്റെ ആയുസ്സുപസംഗിപ്പിക്കരുത്. ഇനിയും തപസ്സു ചെയ്തു ഭേദം ക്ഷീണിപ്പിച്ചാൽ ഞാൻ മരിച്ചുപോകുമെന്നർത്ഥം. ആയത്ത.... ..
 ....തവ = (ഭേദ ഉദമ അനപഥം ആയത്തം മാം ത്രായസ്വ. തതഃ ശേ ഭൂയസ്സരം ശ്രേയഃ ഭവേൽ) ഭേദ പാർവ്വതി! എന്നും അധീനനായ എന്നെ നീ രക്ഷിക്കുക. എന്നാൽ നിനക്കു വളരെ ശ്രേയസ്സുണ്ടാകും. ഭേദവിയോഗം = ശരീരവേർപാട്. ഏകദേശം = സുമാര്യ്. ദിനം = ദിവസം. തപോദാനധർമ്മങ്ങൾ = തപസ്സും ഭാഗവും ധർമ്മവും. ഏകാമലം = ഒരു ഫലം. ഭേദം = ശരീരം. തവൈവ = നിന്റെതന്നെ. മേ = എന്നിക്ക്. നാം തമ്മിൽ പിരിഞ്ഞതു മുതൽക്കു സുമാര്യ് മുപ്പതു നാൾക്കു ശേഷം ഞാൻ ചെയ്തു തപോദാനാദികളുടെ ഫലമായിട്ടാണ് എന്നിങ്ങനെ നിന്റെ ഭേദം ലഭിച്ചത് ഭേദം മമൈവ രണ്ടു് = എന്നിങ്ങനെ രണ്ടു ഭേദമുണ്ടു്. ഏകോഢമാണു നീ = ഒന്നു ഞാൻ, ഒന്നു നീ. ഏകൻ ..... രണ്ടിനും = ഈ രണ്ടു ഭേദത്തിനും ഞാൻ ഒരാളാണ് പ്രമാണം. സോഢം = ആ ഞാൻ. നികേതനം = ഗൃഹം ആ ഞാൻ നിന്നൊട്ടു നീ ഭേദത്തെ വെറുക്കരുത്, വേഗം ഗൃഹത്തിലേക്കു പോകണം എന്നിതാ പറയുന്നു ദുഃഖവാരാകരേ = ദുഃഖന മുദ്രത്തിൽ. മുക്കൊലാ = മുക്കരുത്. 3

വല്ഗുലാവണ്യേ! ലസൽഗുണാലംബനേ!
 വായ്ക്കാലാ മേനിമേൽ വല്ലഭമിന്നിമേൽ.
 അതുതശ്ശംഗാരപൊല്പതാകെ! ശൃംഗ
 തപൽപിതാ തപാമെനിക്കുപ്പിതവാൻ ധിയാ.
 തപൽപ്രണയം മയി; മൽപ്രണയം തപയി;
 സ്വപ്നമല്ലിത്തരം കല്പനയാരുടേ?
 ചെയ്ത തപസ്സിനു ചിതം ഫലം തവ
 ഭാതമിങ്ങാവത, പ്ലാവതിനോതുവൻ.
 സാദരമെന്നിൽ നീ ചെയ്ത തപസ്സിനാൽ
 ക്രീതനായ് പ്രീതനായ് ദാസനായേൻ തവ.”

കലാകിങ്കരം=ദുഷലയുടെ (നോട്ടത്തിന്റെ) കിങ്കരനെ, അതായതു ഭാവാനോക്കി
 നടക്കുന്ന ഭൃത്യന. എന്നെ ദുഃഖമുദ്രത്തിൽ മുക്കരുത്; വല്ഗുലാവണ്യേ=വല്ഗു
 (മണാഹരം) ആയ ലാവണ്യത്തോടു കൂടിയവളേ! ലസൽഗുണാലംബനേ=ലസി
 ക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾക്ക് ആശ്രയമായവളേ! വായ്ക്കാലാ=വെയ്ക്കരുത്. വല്ലഭം=
 മരവുരി. ഇനി ദേഹത്തിൽ മരവുരി ധരിക്കരുത്. അതുത.... താ
 കേ=അതുതമായ ശ്ലംഗാരത്തിന്റെ പൊൻകൊടിക്കുറയായവളേ! ശൃംഗ=
 കേളാലം. തപൽപിതാ=നിന്റെ അച്ഛൻ. തപാ=നിന്നെ. അപ്പിതവാൻ=
 തന്നെ. ധിയാ=ബുദ്ധികൊണ്ട്. നിന്റെ പിതാവു നിന്നെ എനിക്കു മനസ്സു
 കൊണ്ടു നല്കിയിരിക്കുന്നു. തപൽപ്രണയം ..... മല്ല=നിന്റെ സ്നേഹം
 എന്നിലും എന്റെ സ്നേഹം നിന്നിലും കുറച്ചല്ല. ഇത്തരം..... തുട=
 ഇങ്ങനെ വന്നത് ആരുടെ കല്പനയാലാണ്. പിതാവിന്റെ ഇച്ഛയും പര
 സ്വരാജരാഗവും ഇണങ്ങിവന്നതു മഹാഭാഗ്യമാണെന്നു സാരം. ചെയ്ത ... ..
 വതല്ല=നീ ചെയ്ത തപസ്സിനു തക്കതായ ഫലം നല്ലവൻ എന്നാൽ സാ
 ല്യമല്ല. ആവതിനോതുവൻ=സാധ്യമായിട്ടുള്ളതു ഞാൻ പറയാം. എന്നിൽ=
 എന്നെക്കുറിച്ച്. ക്രീതൻ=വിപയ്ക്കു വാങ്ങപ്പെട്ടവൻ. പ്രീതൻ=സന്തുഷ്ടൻ.
 ദാസൻ=അടിമ. തപസ്സുമൂലം ഞാൻ നിനക്കു ക്രീതദാസനായിരിക്കുന്നു.

“അദ്വൈതമനുഭവമാംഗി തവാസ്തി ഭാസഃ
 ക്രീതസ്തപാഭിഃ”

ദേവദേവേശനങ്ങളെ വമരുടെ ചെയ്തു
ഭാവപ്രസാദന മേവും ഭഗാന്തരേ
ദേവീ സസംഭ്രമം കൈവണങ്ങിക്കുച-
വ്യാവിധവല്ലലാ വൈവശ്വശാലിനീ
ഭാവനാശീലിതം പാവനപാവനം
ദേവദേവം ശിവമാവാളം മാനവം
ദേവതാബുദ്ധ്യോ കൃതാവധാനാ കണ്ടു
നേർമിഴികൊണ്ടതിവേചിതാംഗീ പ്രിയം
രോമാഞ്ചകഞ്ചുകസേപദാംബുഭ്രൂഷിതാ
പ്രേമാതുരാ നിന്ന സാമോദമാനതാ.

പ്രേമാപാത്രമായ പരമശിവനെക്കണ്ടപ്പോൾ പാവ്തി
ക്കണ്ടായ അവസ്ഥയായ വണ്ണിക്കുന്നു. ദേവദേവേശൻ=ദേവന്മാർക്കും
ദേവനായ ഇശ്വരൻ. ഏവം = ഇതുവണ്ണം. ഭാവപ്രസാദന = ഭാവത്തിൽ
(മനോവൃത്തിയിൽ) തെളിവോടുകൂടി. മേവും ഭഗാന്തരേ=നിലകുന്ന സമയത്തു്.
ദേവീ=പാവ്തി. സസംഭ്രമം (ക്രി. വി.) സംഭ്രമത്തോടെ. കുചവ്യാവിധവ
ല്ലലാ=കുചങ്ങളാൽ വ്യാവിധമായ (തെളിക്കപ്പെട്ട) വല്ലലത്തോടു കൂടിയ
വളായി. വൈവശ്വശാലിനീ=വിവശത പൂണ്ടവളായിട്ടു്. ഭാവനാശീലിതം=
ഭാവനയിൽ (ധ്യാനത്തിൽ) പരിചയിക്കപ്പെട്ടവനും. പാവനപാവനം=ഏറെ
വ്യാപാവനനും (ശ്രദ്ധിപ്പരൻ). ദേവദേവം=ദേവന്മാർക്കും ദേവനുമായ. ശി
വം=ശിവനെ മാനവം=മനുഷ്യനായി, മനുഷ്യവേഷം പൂണ്ടവനായി. ദേവ
താബുദ്ധ്യോ കൃതാവധാനം=ദേവനെ വിചാരത്തോടുകൂടി അവധാനം ചെയ്
തവളായ. ഇതു ദേവിയുടെ വിശേഷണം. കണ്ടു നേർമിഴികൊണ്ടു്=നേരെ ക
ണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടിട്ടു്. അതിവേചിതാംഗീ=ഏറെയും വേചിതമായ (വിറച്ച)
അംഗത്തോടുകൂടിയവളായിട്ടു്. രോമാഞ്ച .....ഷിതാ=രോമാഞ്ചക്കപ്പാ
യത്താലും സേപദാംബു (വിയപ്പുനീർ) വീണാലും അലംകൃതയായി. പ്രേമാതു
രാ=പ്രേമപരവശയായി. സാമോദം ആനതാ=സന്തോഷത്തോടുകൂടി വണ
ങ്ങിക്കൊണ്ടു്. മുമ്പു ധ്യാനദൃഷ്ടിയിൽ ദേവനായിത്തീർന്നിട്ടു കണ്ടിരുന്ന തന്റെ
പ്രിയനായ ശിവനെ പ്രത്യക്ഷദൃഷ്ടിയിൽ മനുഷ്യരൂപനായിക്കണ്ടു ശ്രീപാവ്തി
പ്രേമപരവശയായി നിലകൊണ്ടു. കുചോദസധാര, ചേപധൂ, രോമാഞ്ചം, സേപ
ദം എന്നിവ പ്രേമത്തിന്റെ അംഗങ്ങൾ.

“വ്യാമകേശൻ ദൃശാ കാമനെച്ചുട്ടവൻ;
 വാമദേവൻ സതാം കാമധേനുസ്തപയം.
 മാമുനിവൃദ്ധന്റെ പേമാഴി കേട്ടിതോ?
 പോയ് മറഞ്ഞാനെങ്ങു പൊയ്ക്കൊക്കുലൻ?
 താമസൻ പോകാഞ്ഞു താമസിച്ചാനെങ്കി-
 ലീമഹേശക്ഷണേ ഹോമമായ് പ്പോമഹോ!
 മാമകേ മാനസേ ക്ഷോഭമായി ദൃശം
 സ്വാമിദോഷങ്ങൾ കേട്ടായഭ്രമനി.
 നാമതു പോക്കുവാനീമാരാദേവമെ-
 യ്ക്കൊമെങ്കിലോ സഖി! പോയ് ലോകവെ.
 കേൾ മമ തോഴി! കാൺ മേ മനോനാഥനെ-
 ത്തുമയിൽ നീ, യെന്നിടൊമല്ല; നാണമാം.”

പാച്ചുതി ഒരുക്കുരവും മിണ്ടാതെ ഭൂപലനംകൊണ്ടു സ
 വിയെ ഇംഗിതമറിയിക്കുന്നു. വ്യാമകേശൻ = വ്യോമത്തിങ്കൽ വ്യാ
 പിച്ച് കേരങ്ങളുള്ളവൻ; ദൃശാ = കണ്ണുകൊണ്ട്. വാമദേവൻ = വാമൻ (സുന്ദ
 രൻ) ആയ ദേവൻ. സതാം = സജ്ജനങ്ങൾക്ക്. കാമധേനുഃ = അഭീഷ്ടങ്ങ
 കളു കറന്നുകൊടുക്കുന്ന പശുവാണ്. അയംതു = ഇദ്ദേഹമാകട്ടെ. ശിവൻ വ്യാ
 മകേശനും കാമനെ ഭരിച്ചിട്ടുവരുന്നതത്രെ. ഇദ്ദേഹമാകട്ടെ സുന്ദരനും കാ
 മങ്ങളു നല്കുന്നവനുമാണ്. മാമുനിവൃദ്ധന്റെ = വൃദ്ധനായ മുനിയുടേ. പേ
 മാഴി = ഭ്രാന്തപലനം. പൊയ്ക്കൊക്കുലൻ = കള്ളനായ കല്ലുലൻ. വൃദ്ധമുനി
 ഭ്രാന്തു പറഞ്ഞു കേട്ടുവാ? ആ കള്ളൻ എവിടെപ്പോയൊളിച്ചു? താമസൻ =
 തടമാഗ്രണപ്രധാനൻ. ഈ മഹേശക്ഷണം = ഈ മഹേശന്റെ കണ്ണിൽ.
 ഹോമമായ് പ്പോകം. താമസനായ അദ്ദേഹം പോകാതെ താ
 മസിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ പരമേശ്വരന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ കരിഞ്ഞുപോകുമായി
 രുന്നു. മാമക മാനസ = എന്റെ മനസ്സിൽ. ക്ഷോഭമായി = ക്ഷോഭമുണ്ടായി.
 ദൃശം = ഏറ്റവും. സ്വാമിദോഷങ്ങൾ = സ്വാമിയുടെ ദോഷങ്ങൾ. ആമയഭ്രമ
 നി = ആമയ (ഭൂഖം, വേദന) ത്തിന്റെ ഭ്രമ (ആയിച്ചു) വിനോദ കൂടി
 യ എന്നു മാനസവിശേഷണം. വൃധികരണബഹുവ്രീഹിസമാസം. സ്വാ
 മിയുടെ ദോഷങ്ങൾ കേട്ടു വളരെ വേദന തോന്നിയ എന്റെ മനസ്സിൽ വ
 ലിയ ക്ഷോഭമുണ്ടായി. അത് = ആ ക്ഷോഭം. ഈ ശോഭാഭവമെന്തെന്ന് = ഈ
 ശിവന്റെ മേനിക്ക. ആമെങ്കിൽ = ആവുമെങ്കിൽ അഴൽ = ഭൂഖം — ആ മനഃ
 ക്ഷോഭം തീർക്കുവാൻ ഈ ശിവന്റെ മേനിക്ക കഴിവുണ്ടെങ്കിൽ ഭൂഖമല്ലാം

ഭൂമിഭൂതകന്നി തൻ കോമളഭൂതകൊണ്ടു
ഭാമിനി തോഴിയോടേവമോതീടിനാൾ.

ധീമന്മനോമണിധാമനി മേവുന്ന
യാമിനീകാമിനീകാമുകശേഖരൻ
താമപണ്ണാമുരുപ്രേമസന്നാഹിനീം
കോൾ മയിർകൊണ്ടതിശ്വാമളാംഗീമുമാം
കണ്ടുകണ്ടങ്ങു നിന്നിണ്ടൽ പോക്കി നീല-
കണ്ഠനരൂപെയ്യ രണ്ടാമതും മുദാ.
“പണ്ഡിതമാനിനി! ചണ്ഡികേ! നിൻ തപം
കണ്ടു വിലക്ഷവാൻ മണ്ടി വന്നേനഹം.
ശ്രീമതി! പാർവ്വതി! മാമുനിവൃദ്ധനായ്
ധീമതി നീ; മതി; മേധയാ കിം തയാ?

ശരിക്കും, കേൾക്കുമ്മ ..... നാണമം = കേൾക്കു സഖി, എന്റെ പ്രാ-
ണനാമനെ നീ നല്ലവണ്ണം കാണുക. എനിക്കെതിരെ ഉള്ളമൂലം ശക്തിയില്ല.
ഭൂമിഭൂതകന്നി = മലമകൾ കോമളഭൂ = മനോഹരമായ പുരികം. ഭാമിനി = ബു-
ദ്ധിശാലിനി. പാർവ്വതി, തന്റെ ഭംഗിയുള്ള പുരികംകൊണ്ടു ബുദ്ധിശാലിനി
യായ തോഴിയോടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു ദ്രുസംജ്ഞകൊണ്ടു മേൽപ്രകാരം ഗ്ര-
ഹിപ്പിച്ചു എന്നർത്ഥം.

ശിവൻ സന്തുഷ്ടനായിട്ടു പിന്നെയും പറയുന്നു. ധീമ.....
....വുന്ന = ബുദ്ധിമാന്മാരുടെ മനസ്സാകുന്ന മണിഗൃഹത്തിൽ പാർക്കുന്ന. യാ-
മിനി.... ..ശേഖരൻ = യാമിനി (രാത്രി) യാകുന്ന കാമിനിയുടെ കാ-
മുകൾ അതായതു ചന്ദ്രൻ ശേഖരമായിട്ടുള്ളവൻ താമപണ്ണാ.....മുമാം =
വലുതായ പ്രേമത്തിന്റെ സന്നാഹ (സംബന്ധം) തോടുകൂടിയവളും കോൾ
മയിർകൊണ്ടു ഏറ്റവും ശ്വാമളമായ അംഗത്തോടു കൂടിയവളുമായിരിക്കു-
ന്ന ഉമയെ. ഇങ്ങൽപോക്കി = ദുഃഖം തീർത്തു. നീലകണ്ഠൻ = ശിവൻ. ച-
ന്ദ്രമൂലനായ ശിവൻ പാർവ്വതിയെ തൃപ്തിയാവോളം കണ്ടു സന്തുഷ്ടനായി
രണ്ടാമതും പറഞ്ഞു. വൃദ്ധമുനിയായതു താനാണെന്ന് - പണ്ഡിതമാനിനി = പ-
ണ്ഡിതയാണു താനെന്നഭിമാനിക്കുന്നവളേ! ചണ്ഡികേ = കോപശീലേ! ത-
പം = തപസ്സ്. ശ്രീ.....വ്വതി = ശ്രീമതിയായ പാർവ്വതി! മാമുനിവു-
ദ്ധനായ് = വൃദ്ധമുനിയായിട്ടു. ഹേ പാർവ്വതി! നിന്റെ തപസ്സു കണ്ടു അതു
വിലക്ഷവാൻ ഞാനാണ് വൃദ്ധമുനിയായിവന്നതു്. ധീമതി നീ = നീ ബുദ്ധി

കാമദാഹം കേട്ടു നീ മതി വേദിച്ചു-
 തോമലേ! ജീവിതം കാമൻ നൽകുവൻ.
 തമ്മിൽ വേർപാടിനി നമ്മിലില്ലെന്നതും
 ബ്രഹ്മകാലത്തിലെന്നുമെ ചൊല്ലുന്നുമേ!
 മന്മഥസായകം നമ്മെയും വെന്നു കേൾ;
 നിന്മനസ്സുനിയാലംബനമില്ല മേ.
 നന്മുളുത്തേ ഹിമവന്മലമന്നവൻ
 നിൻമുദുകൈ മമ നിമ്ബലാംഗി! തരും.
 ഇസ്ഥലം പുണ്യമായ്; സിദ്ധമായ് നിൻതപ;-
 മുത്തമേ! പോക നീ പിതൃന്തികേ സുഖം;
 വൃത്തം തപസ്സുവ സ്മൃതപാ മുനികൾക്കു
 തപ്തവുമായ് മമ ചിത്തത്തിനും തഥാ.

മതിയാണം. മതി=മതിയാക്കുക. മേധയാ കിം തയാ=ആ മേധ (ബുദ്ധി) കൊണ്ടേതു ഫലം? തപസ്സു ചെയ്യണമെന്ന ബുദ്ധി വെറുതെയെന്നതും. തന്റെ പ്രേമം വെളിപ്പെടുത്തി വിവാഹപ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു—കാമദാഹം....
 ....മുതു=കാമദാഹം കേട്ടിട്ടു നീ വേദിച്ചതു മതി. കാമലേ.....
 ....കുവൻ=കാമൻ! ഞാൻ കാമൻ വീണ്ടും ജീവൻ നൽകാം. നമ്മിൽ=
 നമ്മളിൽ. ബ്രഹ്മകാലത്തിൽ=ബ്രഹ്മപ്രളയം വരെ. ഉണ്മ=സത്യം “ചൊ
 ലുന്നുമേ” എന്നേടത്തു ചൊല്ലുന്നു + ഉണ്മ എന്നു പദഃപ്ലഭം. നാം തമ്മിൽ ഇ
 ണി എന്നും വേർപാടി വരികയില്ലെന്നും ഞാൻ സത്യം പറയുന്നു. മന്മഥ
 സായകം=കാമന്റെ അസ്രം. വെന്നു=ജയിച്ചു. നിന്മനസ്സുനി=നിന്റെ
 മനസ്സുപറ്റതെ. ആലംബനം=ആശ്രയം. കാമാസ്രം എന്നെയും ജയിച്ചു. ഇ
 നി എന്നിരിക്കു നിന്റെ കരണായ ശാണമുള്ളു. നന്മുളുത്തേ=സുമുളുത്തേ
 ത്തിൽ. ഹിമവന്മലമന്നവൻ=പർവ്വതരാജാവു ഹിമവാൻ. നിൻമുദുകൈ=നി
 ന്റെ മുദുവായ കൈ. മമ=എനിക്കു്. നിമ്ബലാംഗി=സുന്ദരി! ഹേ സുന്ദ
 റി! ഹിമവാൻ സുമുളുത്തേയിൽ എന്നിരിക്കു നിന്നെ പാണിഗ്രഹണം കഴിച്ചു
 തരാം. പാർവ്വതിയുടെ തപഃപ്രഭാവത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നു—ഇസ്ഥലം പുണ്യമാ
 യ്=നീ തപസ്സു ചെയ്തതായ ഈ സ്ഥലം പാവനമായി, സിദ്ധമായ് നിൻ
 തപാ=നിന്റെ തപസ്സിനു സിദ്ധിവന്നു. ഉത്തമം=ധന്യേ! പിതൃന്തികേ=
 പിതാവിന്റെ സമീപത്തിൽ നീ അച്ഛന്റെ അരികിലേക്കു പോയാലും. വൃ
 ത്തം.....തപ്തവുമായ് (തപ വൃത്തം സ്മൃതപാ മുനികൾക്കു തപഃ
 തപ്തവുമായ്)=നിന്റെ ചരിതമാർത്തു മുനിമാർക്കു തപസ്സു ചെയ്യേണ്ടതായി.

തപത്തപസ്യാ മമ വൃദ്ധമുനിതപവു-
 മത്ര നൗ പശ്യനയുക്തിയുക്തിയും
 ഭക്തിയോടോത്തിനിക്കീർത്തിച്ചുത്തുകൾ-
 അത്തൽ പോ,മാപ്തയാം ഭക്തിയും മുക്തിയും.
 ഇദ്ദേശമാസാദ്യ ജപ്തമെൻ പേരിനി
 മദ്ധ്യേ വലിച്ചു വരുത്തുന്നനെയും.
 യത്രകത്രാപി വാണിദ്ദേശമോത്തുടൻ
 ജപ്തമെന്നാവുകിൽ ശുദ്ധിദം സിദ്ധിദം.
 വസ്രം ധരിക്ക നീ മുക്തദുഷ്ടലാ;
 തൃക്തപാ ജടാരം ഭക്തം ഭജിക്ക നീ;
 സ്തിശ്ലാഹരിനീലരത്നാഭവേണിയായ്
 ചതപാശ്ചാഹാനി നീ സ്വസ്ഥാ വസാലയേ.

നിന്റെ തപസ്സു മഹാക്ഷിമക്കേ തപസ്സിനു മാത്രകയായി. മമ.....തഥാ
 =എന്റെ മനസ്സിനും അങ്ങനെയെന്ന തപ്തപ്രകാരമായി. ഇവിടെ തപ്തപ്രകാരം
 യി എന്നതിനു ചേദിക്കേണ്ടതായി എന്നർത്ഥം. തപത്തപസ്യാ=നിന്റെ തപ
 സ്സ്. മമ വൃദ്ധമുനിതപം=ഞാൻ വൃദ്ധമുനിയായതു്. അത്ര=ഇവിടെ. നൗ=
 നമ്മളിതവരുടെ. പശ്യനയുക്തിയും ഉക്തിയും=ചോദ്യവും ഉത്തരവും. ഭക്തി
 .....കൾക്കു=ഭക്തിയോടേ കാത്തു ചേലിൽ കീർത്തനം ചെയ്യുന്നവർക്കു്.
 അത്തൽപോം=ദുഃഖം തീരും. ആപ്തയാം=ഉഭയിക്കും. ഭക്തി=ഇഹലോകസു
 ഖം. മുക്തി=മോക്ഷം. നീ തപസ്സു ചെയ്തതും ഞാൻ വൃദ്ധമുനിയായതും ഇവി
 ടെ വെച്ചു നാം തമ്മിലുണ്ടായ ചോദ്യവും ഉത്തരവും ഭക്തിപൂർവ്വം സ്മരിച്ചു സങ്കീർത്
 നം ചെയ്യുന്നവർക്കു ദുഃഖമെന്നു ഭോഗമോക്ഷങ്ങൾ കൈവരും. ഇദ്ദേശമാസാ
 ദ്യ=ഈ സ്ഥലത്തെ പ്രാപിച്ചു്. ജപ്തമെൻപേര്=ജപിക്കപ്പെട്ട എന്റെ നാ
 മം. മദ്ധ്യേ=മധ്യത്തിൽ. വലിച്ചുവരുത്തും=ബലാൽ കൈവരുത്തും. ഇന്നന
 =ഈ ഗുണം. ഈ സ്ഥലത്തു വന്നു് എന്റെ നാമം ജപിച്ചാലും മേല്പ
 റത്തെ ഗുണം വരും. യത്രകത്രാപിവാൺ=എവിടെയെങ്കിലുമിരുന്നു്. ഇദ്ദേ
 ശമോത്തു്=ഈ സ്ഥലം വിചാരിച്ചു്, ജപ്തമെന്നാവുകിൽ=ജപിച്ചാൽ. ശു
 ഛിദം സിദ്ധിദം=ശുദ്ധിയും സിദ്ധിയും നൽകും. വസ്രം .....പ്ത
 ലാ=ചീത്തയായ വല്ലഭം കരുത്തുവളായിട്ടു നീ വസ്രം ധരിക്കുക. തൃക്തപാ
 .....ക്കുനീ=ജടക്കെട്ടുകുത്തു് അന്നും (ഭക്തം) ഭജിക്കുക. സ്തി
 ശ്ലാ.....യായ്=മിനുത്ത ഹരിനീലരത്നത്തിന്റെ (ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലി
 ന്റെ) പ്രഭുപാലെ പ്രഭയുള്ള വേണി (മുടി) യോടുകൂടിയവളായിട്ടു്. ച

നന്തം ജഗദാധി നിസ്തന്ത്രയാ തപയാ;
 പൃഥ്വീധരാന്തപയപുത്തനന്തംസമേ!
 നിത്യം തവാനുഗ്രഹത്തിങ്കലെന്നിയി-
 ല്ലത്യന്തഭാവവും സത്യമെന്നിക്കുറി.
 വക്തവ്യമൊന്നിനി; പ്രസ്ഥാനസംഭ്രമം
 ചിത്തേ ജനിച്ചതു നിന്തരുതുതരമേ!
 സതപരമോഷധിപ്രസ്ഥമകംപുക;
 ചിത്രമേ ചെയ്തു നീ പിത്രോമ്മുദം പരം;
 സ്തിശ്ലജനങ്ങൾക്കു മന്തൽ നീക്കിട്ടു നീ;
 മുശേ! വ്രജാമി ഞാൻ കർത്തവ്യകുറപ്പായേ”

ഇത്ഥമതരംചെയ്തു പൃഥ്വീധരാത്മജാ-
 ചിത്തം തെളിയിച്ചു മുശേനദുശേഖരൻ
 ഉദാമമുദ്രസവിസ്താരസന്താരം
 സത്രാസസത്രപം തദ്ദൃശാ പീതനായ്

തപാമി അഹാനി=നാലു ദിവസം മുഴുവൻ. സ്വസ്ഥാ വസ ആലയേ=ഗൃഹത്തിൽ സ്വസ്ഥയായി വാസിക്കുക. നന്തം=കുറയപ്പെട്ടു. ജഗദാധി=ലോകത്തിന്റെ ഭൂഖം. നിസ്തന്ത്രയാ=മടിയില്ലാത്ത. തപമാ=നിന്നാൽ. പൃഥ്വീ.....സമേ=പുതുതകലത്തിന്നു പുതിയ ശിരോലങ്കാരമേ! ഹേ പാർവ്വതി, നീ ലോകത്തിന്റെ ആധിയെത്തിയ്ക്കു. തവാ... ..ലേന്നി=നിന്റെ അനുഗ്രഹത്തിങ്കലല്ലാതെ അത്യന്തഭാവം=അതിതൃപ്തി. അറി=അറിഞ്ഞാലും. നിന്നെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിലല്ലാതെ എനിക്കു സത്യമായും തൃപ്തിയില്ല. വക്തവ്യമൊന്നിനി=ഇനി ഒന്നു പറയേണ്ടതുണ്ട്. പ്രസ്ഥാനസംഭ്രമം=പുറപ്പെടാനുള്ള ബദ്ധപ്പാട്. ചിത്തേ ജനിച്ചതു=മനസ്സിലുണ്ടായത്. നിന്തരുത്=നിന്തിവെക്കരുത്. നീ പോവാൻ ധൃതിപ്പെട്ടത് അമാന്തമാക്കരുത്. സതപര.... ..പുക=വേഗം കറങ്ങിപ്രസ്ഥത്തിൽചെല്ലുക. ചിത്രമേ..... ..പരം=നീ നല്ലവണ്ണം (ചിത്രമേ) മാതാപിതാക്കന്മാർക്കു (പിത്രോഃ) ദോഷം വരുത്തുക. സ്തിശ്ലജ .....നി=സ്നേഹമുള്ള ജനങ്ങൾക്കു ഭൂഖം തീർക്കുക. മുശേ എന്നു സംബോധന. വ്രജാമി=ഞാൻ പോകുന്നു. കർത്തവ്യകുറപ്പായേ=മേൽചേണ്ടതായ്ക്കുന്നതിനുവേണ്ടി.

പരമശിവൻ അന്തർലോകം ചെയ്യുന്നു. പൃഥ്വീ..... ..ചിത്തം=ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ മനസ്സ്, മുശേനദുശേഖരൻ=ശിവൻ. ഉദാമ.... ..സത്രപം=ഉദാമമായ (തടവില്ലാത്ത) മുദ്രസം (സന്തേഷമെന്നർത്ഥം) കൊണ്ടു

എത്ര പണിപ്പെട്ടു രക്ഷേതന പിത്തേന
ധൃതാ ധർമ്മജാലാ മറഞ്ഞുപോയ്".

സ്തബ്ധവ മുശേവ മത്തേവ തൃപ്തവ
ബലേവ മുക്കേവ തത്രൈവ പാർവ്വതീ
ഭിത്രാ വിനാഡികാഃ സ്ഥിതപാ ഗൃഹംപ്രതി
പ്രസ്ഥാതുമുദ്യതാ കൃത്യാപ്രമാദിനീ
സ്തിശ്ലസവിമാരൊടൊത്തു കുടമെടു-
ത്തുദ്യോഗശാലിനീ സിക്തലതാതരൂൻ
പ്രത്യേകമേതാൻ പെരുത്തോരു വാത്സല്യ-
ബലാ പരാമൃഗ്യ ഭത്തോരുഭോഹളാ
പുത്രാനിവെശസാൻ നിത്യം ഭരിക്കുന്നു
ഭക്താ വനഭേവതാ വിളിച്ചുവെച്ചീ

വിസ്താരമുള്ള താരകഭോക്തം (കൃഷ്ണമണി.ര.ര) ത്രാസ (ഭയം) ത്തോടും രൂപ (ലജ്ജ) യോടും കൂടുംവണ്ണം. തദ്ഭുശാപീതനായ് = അവളുടെ കണ്ണിനാൽ പാനം ചെയ്യപ്പെട്ടവനായി. എത്ര പണിപ്പെട്ടു = എത്രയും ക്ലേശിച്ചു. രക്ഷേതന... .. രജാം = രാഗത്തോടുകൂടിയ ചിത്തം കൊണ്ടു് ധർമ്മജയെ (പാർവ്വതിയെ) ധരിച്ചിട്ടു്. അലാ = പെട്ടന്നു്. ശിവൻ പാർവ്വതിയെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു്, അവളാൽ രാഗത്തോടുകൂടി സതുഷ്ണം നോക്കപ്പെട്ടു്, അവളെ മനസ്സിൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടു് പെട്ടന്നു മറഞ്ഞു.

പാർവ്വതിയും പോകുന്നു. സ്തബ്ധവ = സ്തംഭം ഭവിച്ചവളെപ്പോലെ, മുശേവ = മോഹാലസ്യപ്പെട്ടവളെപ്പോലെ, തൃപ്തവ = തൃപ്തിവന്നവളെപ്പോലെ, ബലേവ = കെട്ടിയിട്ടവളെപ്പോലെ, മുക്കേവ = അഴിച്ചുവിട്ടവളെപ്പോലെ, തത്രൈവ = അവിടെത്തന്നെ, ഭിത്രാഃ വിനാഡികാഃ = രണ്ടു മൂന്നു വിനാശിക നേരം, സ്ഥിതപാ = നിന്നിട്ടു്, ഗൃഹം പ്രതി = ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു്, പ്രസ്ഥാതാ ഉദ്യതാ = പുറപ്പെട്ടുവാനുത്സാഹിച്ചു, കൃത്യാപ്രമാദിനീ = കൃത്യങ്ങളിൽ തെറ്റു പറ്റാത്തവൾ. പാർവ്വതിയും പലവിധ വികാരങ്ങളോടുകൂടി പരവശയായി കുറച്ചു നേരം അവിടെ നിന്നിട്ടു് ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു പോവാനൊരുങ്ങി. സ്തിശ്ലസവിമാരൊടൊത്തു് = ഇപ്പോഴോഴിമാറോടുകൂടി, ഉദ്യോഗശാലിനീ = ഉത്സാഹമുള്ളവളായിട്ടു്, സിക്തലതാതരൂൻ = തന്നാൽ നനയ്ക്കപ്പെട്ട വള്ളികളേയും മരങ്ങളേയും, പ്രത്യേകം = ഭാഗാനിനേയും, ഏതാൻ = ഇതു. പെരുത്തോരു ..... ബലാ = വളർന്ന വാത്സല്യത്താൽ ബലയായി. പരാമൃഗ്യ = തലോടി, ഭത്തോരുഭോഹളാ = വളരെ ഭോഹളം (വളം) കൊടുത്തു്, പുത്രാനിവേശസാൻ = ഭൗസമ്മാരായ പുത്രന്മാരെ എന്നു പോലെ, നിത്യം ഭരിക്കുന്നു = നി

പുത്രീകൃതമൃഗദന്താനന്ദയാത്രയായ്
 തത്രതത്രാദിശ്ച തത്രാണമപ്യമാ
 പ്രസ്തോഭേദന താൻ മുക്തപാ തതസ്തതോ
 ഗതപാ ശന്നൈശ്ശന്നൈരാപ്താഭിമാരൊടും
 പക്ഷ നിജപുരമുൽകൃലകൈരതുകം
 ഹൃൽഗ്രഹസേനോഷവല്ഗ്രല്ലസന്ദുഖീ.
 നവ്യാംബരം പൂണ്ടു ദിപ്യാഭരണവും
 നിർവ്യാജനീലവേഷുർവ്വീധരാത്മജാ
 വീതശ്രമം ചെന്നു പാദപ്രണാമേന
 മാതാപിതാക്കൾക്കു മോദം വരുത്തിനാൾ.

കാണ്ഡം തപസ്യാത്മകമിതു ലോകരേ!
 വേണ്ടുന്നതെപ്പൊഴും കേൾക്കയും ചെയ്യയും;
 ഹൃദ്യനാം വിദ്യയും വിത്തസമ്പത്തിയും
 സദ്യോ മനുശുദ്ധി ഭക്തിയുമെത്തുമേ.

ങ്ങൾ നിത്യവും ഭരിക്കുവിൻ എന്ന്, ഭക്താ വനദേവതാഃ=ഭക്തമാളായ വനദേ
 വതമാരോട്, വിളിച്ചു മുഷി=വിളിച്ചു പറഞ്ഞിട്ട്. പുത്രീ ..... യാത്ര
 യായ്=പുത്രന്മാരാക്കിപ്പോയപ്പോൾ മാനുഷമാൽ അനുയാത്ര ചെയ്യപ്പെട്ടവളാ
 യി, തത്രതത്ര=അതാതാളുകളിൽ, ആദിപ്ര=കുപ്പിച്ചിട്ട്, തത്രാണം അപി=
 അവരുടെ രക്ഷയയും, ഉമാ=പാർവ്വതി, പ്രസ്തോഭേദന=ലാളനത്തോടുകൂടി,
 താൻ മുക്തപാ=അവരെ വിട്ടയച്ച്, തതസ്തതഃ=അവിടവിടെ, ഗതപാ=പോ
 യിട്ട്, ശന്നൈശ്ശന്നൈഃ=പതുക്കെപ്പതുക്കെ, ആപ്താഭിമാരൊടും=വിശ്വപസ്സു
 വികളോടുകൂടി, പക്ഷ നിജപുരം=തന്റെ ഗൃഹം പ്രവേശിച്ചു, ഉൽകൃലകൈരതുകം
 കം (ക്രി. വി.)=കര കവിഞ്ഞ കൈതുകത്തോടെ ഹൃൽഗ്രഹ.....ന്ദുഖീ=
 ഹൃദയത്തിൽ ഗുഹ്യമായ സന്തോഷംകൊണ്ട് വല്ഗ്ര (മന്ദനാഹാരം) ആകാശം
 ഉല്പസിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവളായിട്ട്. നവ്യാ .....ണവും=പുതിയ
 വസ്ത്രവും ദിപ്യമായ ആഭരണവും ധരിച്ച്, നിർവ്യാജനീലവണി=തനി നീല
 വസ്ത്രമായ തലമുടിയോടുകൂടിയ, ഉർവ്വീധരാത്മജാ=പാർവ്വതി, വീതശ്രമം
 ക്രി. വി.)=ശ്രമം കൂടാതെ, പാദപ്രണാമേന=പാദപ്രണാമംകൊണ്ട്, മാതാ. ....
 ....ത്തിനാൾ=അച്ഛനമ്മമാർക്കു സന്തോഷമുള്ളവളാക്കി.

ഫലശ്രുതി. അത്ഭുതം സ്പഷ്ടം.

ഇതി ഗിരിജാകല്യാണം തപോവൃത്തഖണ്ഡം സമപ്തം.

തൃതീയഖണ്ഡം.

അഥ ഗിരിശനഗന്ധസുതയിലലർശരതൂരാൽ ചിണ്ണ-
ഞ്ഞഞ്ജസാ തദപിവാഹം ചെയ്തുകൊള്ളുവാൻ
കൊതി പെരുകിമതി മറുകി; വിധി മുറുകിയെത്തുവാൻ;
കൈശലം തോന്നി മഹേശ്വരനക്കമ്മണി.
സുകലജഗദ്യപകരണപരിണതതപോധനൻ
സപ്തമുനികളെച്ചിത്തേ നിരൂപിച്ചു.

അതുചൊഴുതിലഴുകടയൊരഴുവർ മുനിവീരരു-
മന്തികേ വന്നാരരുന്ധതിതാനുമായ്.

പ്രാശ്നം.

അനന്തരം ഭഗവാൻ പാർവ്വതീവിവാഹത്തെക്കുറിച്ച്
സംസാരിപ്പാൻ ഹിമചാന്റെ അടുക്കലേക്കയയ്ക്കുന്നതിനു
വേണ്ടി സപ്തർഷികളെ സ്തരിക്കുന്നു. . അഥ = പിന്നെ. ഗിരിശൻ
= ശിവൻ. അഗന്ധത = പാർവ്വതി. അലർശരതൂരാൽ = കാമപീഡ. (തൂരാൽ =
സങ്കടം. 'മദനതൂരാൽ ചൊല്ലുവാനില്ല കാലം'—ലീലാതിലകം) അഞ്ജസാ =
വേഗത്തിൽ. തദപിവാഹം = അപ്പുളയെ വിവാഹം. കൊതിപെരുകി = ആ
ഗ്രഹം വലിച്ചു. മതി മറുകി = ബുദ്ധി ക്ഷയിച്ചു. വിധി.....
ത്തുവാൻ = യോഗം വരുവാൻ ബലപ്രാപ്തയായി. കൈശലം = ഉപായം. മഹേശ്വ-
രൻ = ശിവൻ. അക്കമ്മണി = അക്കയ്ക്കത്തിൽ. അനന്തരം ശിവൻ പാർവ്വതി
യിലുള്ള പ്രേമത്താൽ അവളെ വേഗം വിവാഹം ചെയ്യാൻ ധൃതിയായി. അ-
പ്പോൾ അതിന്നൊരുങ്ങിയവരും തോന്നി. അതെന്തെന്നു പറയുന്നു -- സുകല....
.....ധനൻ = സുകലലോകങ്ങൾക്കും ഉപകരണം (ഉപകാരം) ആയി
പരിണമിച്ച തപസ്സാകുന്ന ധനത്തോടു കൂടിയവൻ, ശിവൻ. സപ്തമുനിക-
ളെ = സപ്തർഷികളെ. ചിത്തേ = മനസ്സിൽ. നിരൂപിച്ചു = വിചാരിച്ചു; സ്തരിച്ചു.

സപ്തർഷികളുടെ വരവു്. എഴുവർ മുനിവീരർ = സപ്തർഷികൾ. അ-
ന്തികേ = സമീപത്തിൽ. അരുന്ധതി = വസിഷ്ഠാചരി. ദിവസമനു = ദിവസം

ദിവസമനു പരമശിവഭജനചരിതാത്മരായ്
 ദിവ്യഭജനോമയഭവ്യാകൃതികളായ്
 കനകനിരമുടയ ചിടമുടികൾ ബഹുതാടിയും
 കൈത്താരിലോരോരൊ രാഗാക്ഷമാലയും
 ഭഗവതാചിബഹുഗുണിതധൂതഭസിയായവളു-
 ഭത്തലോകാനന്ദനിസ്തലമുത്തികൾ.
 അരയിലുടനടുപുടകളമരതരുവല്ലഭങ്ങൾ-
 ഉല്ലാസകരമായയജ്ഞസൂത്രങ്ങളും
 അതിമധുരമുടൽവടിവുമരുതു പുകൾവാനവ-
 രദൈവതനന്ദനകല്പദ്രുമങ്ങളോ?
 അമിതമൊരു തപവിഭവമുടലൊട്ടു നടക്കയോ?
 ഐശ്വര്യസിലികൾ കാശ്ചയ്ക്കു സീമയോ?

തോരം. പര.....താത്മർ=ശിവഭജനംകൊണ്ടു കൃതാത്മർ. ദിവ്യ.....
 .....തികൾ=ദിവ്യഭജനസ്സു പെരുകിയതും ഭവ്യമായ ഭക്തകൃതിയോടു കൂടിയ
 വർ. കനക.... ..മാലയും—ഈ വരികൾ കാഴ്ചയിൽ സുപ്താക്ഷിമാർക്കു
 ഉള്ള അപസ്മരയെ കാണിക്കുന്നു. ഭഗവത.....മുത്തികൾ=ഭഗവതാചി
 (ഭക്തകാന്തി) കൊണ്ടു ബഹുഗുണിതം (വളരെ ഇരട്ടിച്ചതു്) ആയി ധൂതമാ
 യിരിക്കുന്ന ഭസിയ (ഭംഗം) ത്തിന്റെ ധാവളുപ്തംകൊണ്ടു ഭത്തലോകാനന്ദം (ലോ
 കത്തിന്നാനന്ദം നല്കിയതു്) ആയി നിസ്തലമായിരിക്കുന്ന മുത്തിയോടു കൂടി
 യവർ. അരയി.....വല്ലഭങ്ങൾ=അരയിൽ ഉടുത്തിട്ടുള്ള വസ്ത്രങ്ങൾ
 കല്പവൃക്ഷങ്ങളുടെ തോലുകൾ. അല്ല.....ത്രങ്ങൾ=അല്ലങ്ങൾ (നി
 മ്ബലങ്ങൾ) ആയ മുത്തുമണികൾകൊണ്ടുള്ള യജ്ഞസൂത്രങ്ങൾ (പുണതുലകൾ).
 അതിമധുരം=അതിമനോഹരം. ഉടൽവടിവു=ശരീരഭംഗി. അരുതുപുകൾവാൻ
 =വണ്ണിപ്പാൻ വയ്യ. അവരദൈവത.....ങ്ങളോ=അവർ അവരദൈവതമാ
 കുന്ന നന്ദനോദ്യാനത്തിലെ കല്പവൃക്ഷങ്ങളാണോ? അമിത.....നടക്ക
 യോ=അനല്പമായ തപോചൈഭവം ഉടലെടുത്തു നടക്കുകയാണോ? ഐശ്വ
 ര്യ.....സീമയോ=ഐശ്വര്യസിലികളുടെ ആശ്ചര്യത്തിന്നതിരോ?
 ഐശ്വര്യങ്ങളെന്നാൽ

“അണിമാ മഹിമാ ചൈവ ലാഘിമാ ശരിമാ തഥാ
 ഇശിതപഞ്ച വശിതപഞ്ച പ്രാപ്തിഃ പ്രാകാശ്യമേവ ച”

എന്നു പറയപ്പെട്ട എട്ടു സിദ്ധികൾ. അണിമാ=ഇഷ്ടംപോലെ ചെറുതാകു
 വാൻ കഴിയുക. മഹിമാ=ഇഷ്ടംപോലെ വലുതാകുവാൻ കഴിയുക. ലാഘിമാ

അസുരസുരകുലഗുരു മരീചിയമംഗിര-
 സ്തൃതി പുലസ്തപൻ പുലഹൻ കൃതുസ്തഥാ
 അതുലഗുണനിധി പുനരരുന്ധതീകാന്തനാ-
 മതുളതചേഷ്ഠിതനാകം വസിഷ്ഠനം
 മുനിവൃഷഭരേഴുവരഴൽ മുഴുവനൊഴിയെത്തിരു-
 മുന്വിൽ വന്നവോടു കമ്പിട്ടുണർത്തിനാർ.
 “ജയ ഗിരിശ! പരമശിവ! ഹര! വരദ! ധൃജ്ജടേ!
 ജംഗമാജംഗമേശാംഗജാരേ! വിഭോ!
 ഭവ! ഭുവനഭയശമന! പരചിദമൃതാകാര!
 ഭദ്രവരവാഹ! തദ്ര! പ്രസീദ നീ.

= യഥേഷ്ടം കനകംകറയുവാൻ കഴിയുക. നരിമാ=യഥേഷ്ടം കനകമുവാൻ കഴിയുക. ഈശിതപം=തന്റെ ആജ്ഞയ്ക്കു ചരാചരങ്ങളിൽ എങ്ങും തടവില്ലാതെ വരിക. വശിതപം=ഇഷ്ടപോലെ ആരെയും വശീകരിക്കുവാൻ കഴിയുക. പ്രാപ്തി=അപ്രാപ്യങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ കൈക്കൊണ്ടു പിടിച്ചാൻകഴിയുക. പ്രാകാശം=തന്നിട്ടു തോന്നിയ സ്ഥലങ്ങളിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുവാൻ കഴിയുക. ഈ അഷ്ടൈശ്വര്യങ്ങൾ ഈശ്വരൻ മാത്രമേ സ്വതസ്സിലുമായിട്ടുള്ളൂ. മുനിമാർ തപസ്സിന്റെ ശക്തികൊണ്ട് ഇവ സിദ്ധിക്കും. സപ്തർഷികൾ ഈ സിദ്ധിക്കുളള ആശ്ചര്യകരമായ ശക്തിക്ക് അതിരായിട്ടുള്ളവരായാണോ എന്നു ശങ്കിച്ചിരിക്കുന്നു. അസുര ..... ഗുരു=അസുരന്മാർക്കും സുരന്മാർക്കും കുലഗുരു (ഇതു മരീചിയുടെ വിശേഷണം). മരീചി, അംഗിരസ്സ്, അത്രി, പുലസ്തപൻ, പുലഹൻ, കൃതു, വസിഷ്ഠൻ എന്നിവരാണ് സപ്തർഷികൾ. അതുലഗുണനിധി=അതുലങ്ങളായ ഗുണങ്ങൾക്കിരിപ്പിടം. അരുന്ധതീകാന്തൻ=അരുന്ധതിയുടെ ഭർത്താവ്. അതുളതചേഷ്ഠിതൻ=ആശ്ചര്യകരമായ ചേഷ്ഠിതം (ചരിതം) ഉള്ളവൻ. ഈ മൂന്നും വസിഷ്ഠന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ. മുനിവൃഷഭർ=മുനീന്ദ്രന്മാർ. അഴൽ ..... ഴിയെ=ഭുവമെല്ലാം തീരുമാവ്. സപ്തർഷിമാർ തിരുമുന്മാരെ വന്ന് ഉണർത്തിച്ചു. ജയ=ജയിച്ചാലും. പരമശിവ=പരമനായ ശിവനെ! ഹര = സംസാരഭുഖത്തെ ഹരിക്കുന്നവനെ! വരദ=വരം നൽകുന്നവനെ! ധൃജ്ജടേ=ധൃജ് (ഭരണം, ഗംഗ) ജടയിൽ അതായതു ജടയിൽ ഉള്ളവനെ! “ജടിജ്ജടാ” എന്നു ത്രിരൂപകോരണം. ജംഗമാജംഗമേശ=ജംഗമങ്ങൾ (ചരങ്ങൾ) ക്കും അജംഗമങ്ങൾ (സ്ഥാവരങ്ങൾ) ക്കും ഈ ശ്വരനായവനെ! അംഗജാരേ=കാമന്നു ശത്രുവായവനെ! വിഭോ=പ്രഭോ! ഭവ=സർവ്വത്തിനും കാരണമായവനെ! ഭുവന..... മന=ലോകങ്ങളുടെ ഭയം തീർക്കുന്നവനെ! പര ..... കര=പരമായ ചിത്തം (ജ്ഞാ

പരശുമുഗധര! ഭസിതഫണികലവിഭ്രഷണ!
 ഭക്തബന്ധോ! കൃപാമുഷേ! ജഗൽഗുരോ!
 തവ ചരണസുരധരണിരുഹതണലിൽ ഞങ്ങളെ-
 താപം വിനാ വല്ല ഗോപനംചെയ്ത നീ.
 യതിമതികൾ തിരകിൽ മുഹൂരതകമുടൽ താവക-
 മേവം മിഴികളിലേപനം ഭർപ്പഭം.
 അപരമിതിലധികമൊരു പുതുമയിനിയെന്തുളള-
 തങ്ങളേയുളള നീ ഞങ്ങളെയോർത്തിതു.
 അമിതമൊരു സുകൃതഫലവിലസിതമിതൈത്രയ-
 മാശ്വർയ്യമെന്നൊഴിഞ്ഞെന്തു ചൊല്ലാവതും!
 അപരിമിതമൊരു കുതുകമകതളിരില സ്താക-
 മാജ്ഞാനിയോഗം ലഭിച്ചുകൊണ്ടിടുവാൻ.

നം) അമൃത (മോക്ഷം) വരാനുവന്ന ആകൃതിയുളളവനേ! ഭദ്രവരവരം=ഭദ്രവരൻ
 (വൃഷഭാജൻ) വരാനുവന്നവനേ! “ഉഷാ ഭദ്രാ ബലീവദ്യഃ” എന്നമരം.
 ഭദ്ര=ഭദ്രാഭയം ഭദ്രിപ്പിക്കുന്നവനേ! പ്രസീദ=പ്രസാദിച്ചാപ്പും. പരശുമുഗ
 ധര=പരശു (മഴ) മൃഗം (മാൻ) ഇവയെലാരിക്കുന്നവനേ! ഭസി.....
 ഷണ=ഭസ്മവും ഫണികല (സപ്താലം) വും അണിയുന്നവനേ! ഭക്തബന്ധോ
 =ഭക്തന്മാർക്കു ബന്ധുവായവനേ! കൃപാമുഷേ=ദയാരൂപ! ജഗൽഗുരോ=ലോ
 കത്തിന്നു ഗുരുവായവനേ! തവ=നിന്റെ. ചരണ .....ണലിൽ=
 ചരണമാകുന്ന കല്പവൃക്ഷത്തിന്റെ തണലിൽ. താപംവിനാ=താപം (ഭയം,
 ചൂട്) കൂടാതെ. ഗോപനം ചെയ്ത =രക്ഷിക്കുക. യതിമതികൾ=യോഗിക
 ഭക്ത ബുദ്ധികൾ. തിരകിൽ=അന്വേഷിക്കിൽ. മുഹൂഃ=വീണ്ടും വീണ്ടും. ഉ
 തകം=ഉപകരിക്കുന്ന, കാണപ്പെടുന്ന. ഉടൽ താവരം=നിന്റെ ശരീരം. ഏ
 വം=ഇതു പറ്റും. മിഴികളിൽ=കണ്ണുകളിൽ. ഏപനം ഭർപ്പഭം=ആർക്കും ലഭി
 പ്പാൻ പ്രയാസമുളളതാണ്. അപര ..... യെന്തുളളത്=ഇതിലധികം മ
 റൊന്തൊരതുളളതും. അങ്ങനെ ..... യോർത്തിതു=അപ്രകാരമിരിക്കുന്ന നീ
 ഞങ്ങളെ കാത്തു. യോഗികൾ അങ്ങോട്ടു തിരഞ്ഞാൽക്കൂടി കണ്ടുകിട്ടാത്ത നീ
 ഞങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടോർത്തിത് അത്യുത്തമമെന്നർത്ഥം. അമിതം=അനല്പം. സു
 കൃത ..... സിതം=സുകൃതഫലത്തിന്റെ വിലാസം. ആശ്വ .....വതും=
 ആശ്വർയ്യമെന്നല്ലാതെ എന്തു പറയാം? അപരിമിതം=അനല്പം. കുതുകം=
 കുതുകം. അകതളിരിൽ=മനസ്സിൽ. അസ്താകം=ഞങ്ങൾക്കു്. ആജ്ഞാനി

അതിന്നു കനിവിനിയരുൾകയരുതു ബഹുതാമസം--
മാർത്താണ്ഡേന്ധോ! തവ കാൽത്തളിർ കുമ്പിടാം."

സരസമിതി സവിധഭൂവി സനതിനതിസംഗതാൻ
സപ്തച്ഛികളോടങ്ങിത്ഥമുചേ ശിവൻ.
“അതിമഹിതചരിതമെഴുമജതനയരേ! നിങ്ങള-
ളച്ചുനംചെയ്തരേ ശശപത്മ പദം.
അനുഭജനനിരതജനനിനവിനു പരാധീന-
മംഗം മമാന്തരം നിങ്ങളുറിയുമേ.
നിരുപധികനിരവധികനിരുപമമുരുപ്രേമ
നിങ്ങളിലുണ്ടു മേ, നിങ്ങൾക്കുതെന്നിലും;
ചില മൊഴികൾ പറവനിഹ ശിതമതികളേ! നിങ്ങൾ
ചിന്തിച്ചു ചൊൽക മൽബന്ധകൃത്യോചിതം.

യോഗം=ആജ്ഞ നടത്തുവാൻ ഉള്ള കല്പന. അതി.....താമസം=താമസിയായതെ കല്പന തരുവാൻ കനിയുക. മാർത്താണ്ഡേന്ധോ:=ഭീനബന്ധോ!

ശിവന്റെ സപ്തച്ഛികളോടുള്ള വാക്ക്. സരസം (ക്രി. വി.)=രസത്തോടെ, ഇതി=ഇങ്ങനെ, സവിധഭൂവി=സമീപഭൂമിയിൽ, സനതിനതി (ക്രി. വി.)=നതിയോടും നതിയോടുകൂടി, നതി=നമസ്കാരം, നതി=സ്തോത്രം, സംഗതാൻ (വന്നുചേർന്നവരായ) എന്നതു സപ്തച്ഛികളോടു് എന്നതിന്റെ വിശേഷണം. ഉപേചേ=പറഞ്ഞു. അതി.....തനയരേ=ഏറ്റവും മഹിതം (പൂജിതം) ആയ ചരിത്രമുള്ള ബ്രഹ്മപുത്രന്മാരേ! സപ്തച്ഛികൾ ബ്രഹ്മാവിന്റെ മാനസപുത്രന്മാരാണെന്നു പ്രസിദ്ധം. നിങ്ങളുപദം=നിങ്ങൾ എല്ലാ സ്തോത്രം എന്റെ പദത്തെ അച്ചുനം ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ. അനു...ധീനം=അനുഭജനത്തിൽ നിരതരായ ജനങ്ങളുടെ നിനവിനു (വിചാരത്തിന്നു) പരാധീനമായ, അതായതു ഭക്തന്മാർക്കധീനമായ. അംഗം മമാന്തരം=എന്റെ അന്തരംഗത്തെ നിങ്ങളുറിയുമേ=നിങ്ങൾ അറിയും നിശ്ചയം. നിരുപ...പമം=ഉപധി (വ്യാജം) ഇല്ലാത്തതും അപധി (അരുതി) യില്ലാത്തതും ഉപമ (സാദൃശ്യം) ഇല്ലാത്തതുമായ. ഉരുപ്രേമം=വലിയ സ്നേഹം. നിങ്ങളുപദം=എനിക്ക് നിങ്ങളിലും നിങ്ങൾക്കെന്നിലും ഉണ്ട്. നിങ്ങൾ എന്റെ പാദഭക്തന്മാരാണ്. ഞാൻ ഭക്തജനങ്ങൾക്കധീനനാണ്. നാം തമ്മിൽ വലിയ സ്നേഹവും ഉണ്ട്. ഇങ്ങനെ മമത കാണിച്ചു കാൽപ്പം പറയുന്നു. ചില മൊഴികൾ ഇപ്രാദി—ചില ..... വന് = ഞ്ഞ ചില

ജപചന്ദനചമിഴിയിൽ മര ശലഭൻ ലഭിച്ചുപോയ്
 മൃതായുധൻ സർവ്വഭൂതസുഖാവഹൻ.
 ഭൂതമവനോടൽ കുനിവൊടൊമിഹ കൊടാസ്തിലോ
 ദൈവതപ്രപഞ്ചവിച്ഛേദമുടൻ വരും.
 അഗതിയൊടു രുദ്രതിയൊടു രതിയൊടു കുറിച്ചു ഞാ-
 'നഭിജോപാഹാദനന്തര' മെന്നതും;
 അസുരകൃതമരഭയമപി നന്ന വിനേതവ്യ-
 മഭിപ്രത്യോം മമ പുത്രനുണ്ടാകിലേ.
 ജഗദവനവിധികൾ പലതകതളിരിൽ വേണുന്നു
 ചെമ്മേ സഹായമായ് നിങ്ങളിരിക്കിലോ.

വാക്കുകൾ പറയുന്നു. ശിതമതികളേ = തീക്ഷ്ണബുദ്ധികളേ! ചിന്തിച്ചുചൊല്ലും
 ആലോചിച്ചു പറയുക. മർദ്ദം..... ചിതം = എന്റെ ബന്ധുക്കളായിത്തീർന്നു
 ചിതമായതിനെ. ഞാൻ പറയുന്ന വാക്കുകൾ കേട്ടു ബന്ധുക്കൾ ചെയ്യേണ്ട
 തിനു ചിതമായതിനെ നിങ്ങൾ പറയുവിൻ. ജപച..... സുഖാവഹൻ = സ
 റ്വഭൂതങ്ങൾക്കും (എല്ലാജീവികൾക്കും) സുഖാവഹനായ മൃതായുധൻ (കാമൻ)
 എന്റെ ഏരിതിക്കണ്ണിൽ (ജപചന്ദനചമിഴിയിൽ) ശലഭാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചു,
 കുറിച്ചു എന്നർത്ഥം. ഭൂതമവ..... ത്തിലോ = ഭോഗത്തിൽ ഭയഭയോടുകൂടി
 അവന്ന് ഒരു ഉടൽ നല്കാതിരുന്നാൽ. ദൈവത..... വരും = ദൈവതപ്ര
 പഞ്ചത്തിന്റെ (ഇശ്വരപരനിൽനിന്നു ഭിന്നമായിക്കൊണ്ടിരുന്ന പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ)
 നാശം ഉടനെ വരും. കാമനില്ലെങ്കിൽപ്പിന്നെ പ്രപഞ്ചത്തിനു പത്തിയില്ലല്ലോ.
 അഗതി..... രതിയൊടു = അഗതിയായി രുദ്രി (ദ്രോഹിക്കുന്നവൾ) യായിരി
 ക്കുന്ന രതിയൊടു. ഇതിൽ സംസ്കൃതത്തിലെപ്പോലെ വിശേഷണത്തിനു വിശേഷ്യ
 ത്തോടു വിഭക്തിപ്പൊരുത്തം കാണുക. കുറിച്ചു ഞാൻ = ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചു പറ
 യ്തതു. അഭി..... നതും = പാവ്തിയുടെ വിവാഹത്തിൽ നിന്നു ശേഷമെന്നും
 പാവ്തിവിവാഹത്തിനുശേഷം കാമനും ഭേദം നല്കാമെന്നു ഞാൻ രതിയോടു
 പറയുകയോ ചെയ്തു. അസുരകൃതം = അസുരന്മാരായ് ചെയ്യപ്പെട്ട. അമരഭയം അ
 പി = അമാന്മാരുടെ (ദേവകളുടെ) ഭയവും. നന്നവിനേതവ്യം = തീർപ്പാക്കുവാ
 നതാണ് നിശ്ചയം അഭിപ്രത്യോം = പാവ്തിയിൽ. പാവ്തിയിൽ ഏനി
 ക്ക പുത്രനുണ്ടായാൽ മാത്രമേ അസുരന്മാർ പോക്കൽനിന്നു ഭേദകൾക്കുള്ള ഭ
 യവും പോക്കുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. ജഗദവനവിധികൾ = ഭോഗത്തിന്റെ അ
 വന (രക്ഷണം) ത്തിനുള്ള കൃത്യങ്ങൾ. വേണുന്നു = വേണമെന്നു തോന്നുന്നു.
 ചെമ്മേ = വഴിപോലെ സഹായം = തുണ നിങ്ങൾ തുണയായിരിക്കുന്ന പ

പലമൊഴികൾ വഴികൾ മമ ക്ലേശിരിസുതോഭാഹ-
 പെരരോഹിതീയോഗ്യമാരോഹതാസനം.
 ഉചിതവിധി പലതതിനമുപദിശത കർത്തവ്യ-
 മൂനാതിരേകവിഹീനം വിചാത്ര്യ മേ.
 പ്രണയമിതു മമ; തദിദമനു മതമിതാകിലോ
 പ്രാപ്തകാലം കർമ്മ പേത്തും തുടങ്ങുക.
 തുഹിനശിരിയൊടു സുതയെ മമ തരികയെന്നു പോയ്
 തോഷേണ യാചിപ്പി, നീഷലുണ്ടാകൊലാ.
 മലയരശനിതു മനസി തെളികിലുമരുന്ധതീ
 മാനിച്ചുറിയണം മേനാമനോഗതം.

ക്ഷം ലോകരക്ഷാകൃത്യങ്ങൾ പലതും ചെയ്യാൻ എനിക്കു തോന്നുന്നുണ്ട്. മൊഴികൾ = വാക്കുകൾ. വഴികൾ = ഉപായങ്ങൾ. മമ = എന്റെ. ക്ലേശിരി....
 ..... യോഗ്യം = ക്ലേശിരിസുതയുടെ (പാർവ്വതിയുടെ) വിവാഹത്തിൽ പെരരോഹിതിക്കു (പുരോഹിതകൃത്യത്തിന്നു) യോഗ്യമായ. ആരോഹതാസനം = ആസനത്തെ ആരോഹണം ചെയ്യാലും. അതിന്നു നിങ്ങളുടെ വാക്കുകളാണുപായങ്ങൾ. നിങ്ങൾ എനിക്കു പാർവ്വതീവിവാഹത്തിൽ പെരരോഹിത്യം വഹിക്കണം. ഉചിതവിധി = ഉചിതമായ ചടങ്ങ്. അതിന്നു = പാർവ്വതീവിവാഹത്തിന്. ഉപദിശത = ഉപദേശിച്ചാലും. കർത്തവ്യം = ചെയ്യേണ്ടതായ (ഉചിതവിധിയുടെ വിശേഷണം). മൂനാതിരേകവിഹീനം (ക്രി. വി) = ഏറ്റക്കുറച്ചിൽ കൂടാതെ. വിചാത്ര്യ = ആലോചിച്ച്. മേ = എനിക്ക്. അതിന്നു വേണ്ടുന്ന ചടങ്ങുകൾ ഏറ്റക്കുറച്ചിൽ കൂടാതെ എനിക്കുപദേശിപ്പിൻ. പ്രണയമിതു മമ = ഇതാണെന്റെ യാച്ഛ. “പ്രണയാസ്തപതീ വിസ്രഭേയോച്ഛൊപ്രമാണഃ” എന്നമരം. തദിദ = ആ ഇത്. അനു.... ..കിലോ = സമ്മതമാണെങ്കിൽ. പ്രാപ്തകാലം കർമ്മ = ചെയ്യാൻ സമയമായ കൃത്യത്തെ. പേത്തും തുടങ്ങുക = വേഗം തുടങ്ങുക. ഇതാണെന്റെ അപേക്ഷ; ഇതു നിങ്ങൾക്കു സമ്മതമാണെങ്കിൽ വേണ്ടതു വേഗം ചെയ്തു തുടങ്ങുവിൻ. തുഹി.... ..യൊടു = ഹിമവാനോടു. സുതയെ = മകളെ. തോഷേണ = സന്തോഷത്തോടെ. യാചിപ്പിൻ = അപേക്ഷിപ്പിൻ. ഇഷ്ടം = സംശയം. ഹിമവാനോടു മകളെ എനിക്കു തരണമെന്നു ചെന്നപേക്ഷിക്കുവിൻ. മലയരശനം = പർവ്വതരാജൻ. ഇതു = ഇക്കാര്യം. മനസി = മനസ്സിൽ. തെളികിലും = ബോധിച്ചുവെങ്കിലും. അരുന്ധതി = വസിഷ്ഠപത്നി. മാനിച്ചു = ബഹുമാനിച്ചു. മേനാമനോഗതം = മേനയുടെ അന്തസ്തം. നമ്മുടെ അപേക്ഷ ഹിമവാൻ ബോധിച്ചാൽക്കൂടി മേനയുടെ അഭി

ഇനിയരുതു മുനിവരരെ! ലവമപി വിളംബന-
മിങ്ങു വാഴുന്നു ഞാൻ നിങ്ങൾ വരുവാളും.”

പരമശിവമൊഴികളിതി സുമുനികളും കേട്ടു
പാരം പ്രസാദിച്ചിതാരംഭസത്പരം.
ദ്രുതമിതകതുകമൊടു സമുചിതമുണർന്നിച്ച്
തുഷ്ടാ നടുപ്പാൻ നമസ്കാരവും ചെയ്തു,
“അപ്ലനികരനിയഭയമുയരെ നിവിരാഗ്യാതി-
നാനന്ദമുതേന്ത! നമസ്തീവായേശ! തേ;
വയമിവിടെ വരുമളവുചിഹ്ന വസ മഹാദേവ!
വന്ദാമഹേ പദ”മെന്നു നടകൊണ്ടു.
ഉടനഴറി വിരവാടവർ തുഹിനഗിരിമന്ദിര-
മോഷധിപ്രസ്ഥനഗരമകമ്പുക.

പ്രായം പ്രത്യേകം അറിയണം. ആ ഭാരം അത്ഭുതമാണ്. ഇനി.....
..... ബന്ധം=ഹേ മുനിവരരേ, ഇനി ലേഖനംപോലും താമസമരുത്. ഇ
ങ്ങി.....വാളും=സ്വർഗ്ഗം.

സപ്തപാദികൾ ശിവന്റെ ഹിതമനുസരിച്ചു യാത്രയാ
കുന്നു. പരമശിവമൊഴികൾ=ശിവന്റെ വാക്കുകൾ. സുമുനികൾ=ദേവ
പ്പിതാ പാരം പ്രസാദിച്ചിതു=വളരെ സന്തോഷിച്ചു. അരംഭസത്പരം=
(ക്രി. വി.)=ആരംഭത്തിൽ തപരയോടുകൂടി. ദ്രുതം=വേഗം. അധിതകതുക
മൊടു=അനല്പമായ കൈതുകത്തോടെ. സമുചിതം=ഉചിതമായതിനെ. തു
ഷ്ടാ=തുഷ്ടിയോടെ. നടുപ്പാൻ=പോകുവാൻ. മഹാഷിമാർ ശിവവചനം
കേട്ടു സന്തോഷിച്ച് യാത്രനമസ്കാരം ചെയ്തു പറഞ്ഞു. ‘അപ്ലനികര’ ഇ
ത്യാദി—അപ്ലനി..... .. ഭയം=അപ്ലനികര (പാപസമൂഹം) ത്തിൽ നിന്നു
മുള്ള ഭയം. ഉയരെ നിവിരാഗ്യാതിന്ത്=ഉയരത്തിൽ പൊങ്ങാതിരിക്കുന്നതിന്ത്.
അനന്ദമുതേന്ത=അനന്ദസ്വരൂപ! നമ .....ശരേ (ഹേ ഇശ്വര! ശിവായ
തേ നമ:) =ഹേ ഇശ്വര, ശിവനായ അർപ്പിക്കുന്ന നമസ്കാരം. വയ.....
ദേവ=ഹേ മഹാദേവ! ഞങ്ങൾ വരുംവരെ ഇവിടെ വസിച്ചാലും. വന്ദാമ
ഹേപദം=ഞങ്ങൾ തുക്കൾ വന്ദിക്കുന്നു. എന്നു നടകൊണ്ടു=എന്നു പറഞ്ഞു
പോയി. ഉടനഴറി=ഉടൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു. തുഹിനഗിരിമന്ദിരം=ഹിമവാന്റെ
ഗൃഹമായ. ഭയം..... ..വുകൾ=ഭയധിപ്രസ്ഥമെന്ന പൂരത്തിൽ പ്രവേശി
ച്ചു.

അതു പുനരഖലപതിപുരവിഭവമേതുവാ-
നബ്ജഭൂവിന്നമനന്തനം ജീവനം.

അതുപൊഴുതിലവിടെയുടനടയൊടകാപുക്കൊ-
രാദിപുരുഷസുതന്മാക്കുഴുവർക്കും

അനുപമമൊരനുഭവമതകുതളിരിലോക്കീലി-

ന്നാരുമവരിലുമുള്ള ചൊല്ലുവാൻ.

ഒരുവനൊരു കഥപറകിലപരനതു കേൾക്കില-

ങ്ങോടേണമേ ബുദ്ധിയെന്നുവെച്ചോതുവൻ.

അവനിഭുവരമരപദമഹജനതപസ്സത്യ-

മാദിയാം ലോകങ്ങളേഴിലുമില്ലിതു

അ-വി-സു-രസ-തല-മഹ-പ-സഹിതതലവാച്ചുങ്ങ-

ളായുള്ള ധോലോകമേഴിലുമില്ലമോ.

അവനിധരകുഹരതലമതുലബഹുവിസ്താര-

മക്കേന്ദുനക്ഷത്രദീപ്തിക്കുഗോചരം.

ഓഷധിപ്രസ്ഥത്തിന്റെ വണ്ണം. അതു=വയു. അഖല
പതിപുരവിഭവം = ഹിമവൽപുരത്തിന്റെ വൈഭവം, ഓതുവാൻ=പറവാൻ,
അബ്ജഭൂവിന്നം=ബ്രഹ്മാവിന്നം, അനന്തനം=അതിശേഷനം, ജീവനം=ബു-
ദ്ധസ്തികൾ. ഓഷധിപ്രസ്ഥത്തിന്റെ വൈഭവം വണ്ണിച്ചാൻ ബ്രഹ്മാ ചുരു-
ലായവർക്കുപാലം ശകൃമല്ല. ഉടമയൊടു=സാമന്ത്യന്മാരുടെ, ആദി.....
ഴുവർക്കും=ബ്രഹ്മപുത്രന്മാരായ ഏഴു മുനിമാർക്കും, അനുപമം=അതുല്യം. അവിടെ
പ്രവേശിച്ച സപ്തർഷികൾക്കുണ്ടായ അനുഭവം ഇന്നു പ്രകാരമെന്നു പറയുവാൻ
വാചികളായ അപരിലാരെങ്കിലും വിചാരിച്ചാൽക്കൂടി സാധിക്കയില്ല. ഒരുവ-
നൊരു ... .. ചോതുവൻ = കഥ പറയുമ്പോൾ ശ്രോതാവിന്റെ ബുദ്ധിക്ക് നല്ല
ഓട്ടംവേണമല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ച് ഞാനതിനെപ്പറയാം. ശ്രോതാക്കളുടെ
ഉഹാരശക്തിയെ ഇളക്കിവിടുന്നതിനത്രാളമുണ്ടെന്ന് വണ്ണം ഉപകരിക്കയുള്ളൂ
എന്നു സാരം. അവനി.....മില്ലതു=ഭൂലോകം, ഭുവർലോകം, സ്വർലോകം
മഹാലോകം, ജനലോകം, തപാലോകം, സത്യലോകം തുടങ്ങിയ ഏഴുലോകങ്ങളിലും,
അത് (ആ അനുഭവം) ഇല്ല. അവിസു.....വാച്ചുങ്ങൾ=
അ, വി, സു, രസ, തല, മഹ, പ എന്നിവയോടു ചേർന്നു തലംകൊണ്ടു
പറയപ്പെടുന്ന അതായത് അതലം, വിതലം, സുതലം, രസാതലം, തലാതലം,
മഹാതലം, പാതാലം എന്നു. അധോലോകമേഴിലും=ഏഴു കീഴ്ലോകങ്ങളിലും
ഇല്ല=ആ അനുഭവമില്ലെന്നർത്ഥം. അവനി.....തലം=പർവ്വതത്തിന്റെ

അവിടമുടന ചലചതിജനചദമപാരമാ-
 മത്സ്യജപലം സദാ രത്നാവലിതപിഷാ.
 ജനതതികളനവധികൾ സുരനരതിരശ്വാം തു
 ചാൻവരല്ലവർ ചേൻവരുമല്ല.
 ഇഹ പുരകൾ മതിൽനിരകൾ കരകൾസരസാം തെളി-
 ണ്ണെതകരന്തോജ്ജപലമെന്നിയില്ലൊന്നുമേ.
 തു ചിവിജിതമിഹിരവിധുഹുതവഹമഹാരത-
 രൂപസുവണ്ണതേജോമയമെപ്പൊഴും.
 ദിനവിരതിമുക്തദശസരസിതമഗഭവ-
 ദൈത്യാളിദൃഗ്ഗം സുഗൃപ്തിസുരഭിലം.
 പരിമുദലവലദനിലമമൃതരസമാതുകാ-
 പാനീയപേശലം ദേശമേതാദൃശം.

ഉൾപ്രദേശം, അതുല .....സ്കാരം=അതുല്യമായ വളരെ വിസ്കാരത്തോടു കൂടിയതു, അഷ്ടം.....ചരം=സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, നക്ഷത്രങ്ങൾ ഇവയുടെ ദീപ്തിക്കു കടപ്പാൻ കഴിയാത്തതു്. ഹിമവാൻപവ്വതത്തിന്റെ ഉദരപ്രദേശം അത്രയും വിസ്കാരമുള്ളതും സൂര്യാദികളുടെ വെളിച്ചം കടക്കാത്തതുമാണ്. അവിടം.....മപാരമാം=അ ചലചതി (പവ്വതരാജൻ) യുടെ ജനപദം (ജനങ്ങൾ താമസിക്കുന്ന സ്ഥലം) ആയ അവിടം അപാരമാണ്, അത്യു..... തപിഷാ=അതു രത്നസമൂഹങ്ങളുടെ തപിട്ട (ശോഭ) കൊണ്ട് ഏറ്റവും ജ്വലിക്കുന്നതാകുന്നു, ജനതതികൾ=ജനസമൂഹങ്ങൾ, അനവധികൾ=അവധിയില്ലാതെയുണ്ട്, സുരനരതിരശ്വാം തു =സുരന്മാർക്കും നരന്മാർക്കും തിപ്രക്കുകൾക്കുമാകട്ടേ, ചാൻ.... മല്ല=അവർ ചാർച്ചക്കാരും ചേർച്ചക്കാരുമല്ല, ഇഹ=ഇവിടെ, പുരകൾ=ഗൃഹങ്ങൾ, മതിൽനിരകൾ=മതിൽക്കൂട്ടങ്ങൾ, കരകൾ സരസാം=സരസ്സുകളുടെ (പൊയ്ക്കുകളുടെ) തീരങ്ങൾ, ഇവ ഒന്നുമേ=ഒന്നെങ്കിലും. തെളി.....യില്ല=തെളിഞ്ഞു് ഓരോത്തത്താൽ ഉജ്ജ്വലമായിട്ടല്ലാതെ ഇല്ല, തുചി.....മെപ്പൊഴും=അതു് എല്ലായ്പ്പോഴും തുചി (ശോഭ) കൊണ്ടു സൂര്യകാന്തം ചന്ദ്രകാന്തം മാണിക്യം എന്നിവ (മിഹിരവിധുഹുതവഹമഹാരതങ്ങൾ) യേയും വെളുത്ത (രൂപം) സ്വർണ്ണം എന്നിവയേയും ജയിച്ചതും തേജോമയവുമാകുന്നു. ദിനവിര.....ഗഭവൽ=ദിനവിരതിയിൽ (സന്ധ്യയിൽ) മുക്തദശം (മുക്താവസ്ഥ) ആയ സരസിതമ (താമര) ത്തിന്റെ ഗർഭപോലെ, ദൈത്യാ.....ഭിലം=അളികൾ (വണ്ടുകൾ) പോലെയുള്ള ദൈത്യന്മാർക്കു ഗർഭിപ്പാൻ കഴിയാത്തതും നല്ല ഗൃപ്തി (രക്ഷ; താമരയുടെ പക്ഷിത്തിൽ

ഇഹ മഹിയിലൊരിടമിതി പറവതുചിതം പാർക്കി,-
 ലീരേഴുലകിലില്ലെന്നെന്തു ചൊല്ലുവാൻ.
 ഇതി പറകിലതു മുചിതമിനിയുമാഹമോതുവ-
 നെപ്പൊഴും ദീപിതേ രാപ്പകലില്ലിതിൽ.
 സതതമിഹ ദിവസമിതി പറകിലതുമൊക്കമേ;
 സന്ധ്യകൾ രാത്രിയുമില്ലെന്നു ചിന്തമാം.
 സതതമിഹ മരുവിനവർ കരുതിന പുമത്ഥമോ
 ധർമ്മാത്ഥകാമമോക്ഷോത്തരം പഞ്ചമം.
 ഇഹ നിയതസുഖവസതി സുജനവിതതിക്കാകി-
 ലേകവാരം ജന്മ പത്മജന്മായുഷി;

അടപ്പ്) യുള്ളതും സൗരഭ്യമുള്ളതാകുന്നു. പരിമു.....ദനിലം=പരിമുദലം (മുദ) ആയി വലനം ചെയ്യുന്ന (വീയുന്ന) അനില (വായു) നോട്ടുകൂടിയത്, അമൃത.....പേശലം=അമൃതരസത്തിന്നു മാതൃകയായ പാനീയം (ജലം) കൊണ്ടു മനോഹരം. ദേശം=പ്രദേശം, എതാദേശം=ഇപ്രകാരമുള്ളത്, ഇഹമഹിയിൽ=ഈ ഭൂമിയിൽ, ഉചിതം=യോഗ്യം, ഈരേഴുലകിൽ=പതിന്നാലു ലോകങ്ങളിൽ. മുദവായി വീയുന്ന കാരണം അമൃതപോലെയുള്ള വെള്ളമുള്ളതായി ഇതുപോലെ ഒരു പ്രദേശം ഈ ഭൂമിയിൽ ഉള്ള ഒരു സ്ഥലമാണെന്നു പറയുന്നു ഉചിതം; പതിന്നാലു ലോകങ്ങളിലുമില്ല എന്ന് എന്തിനു പറയണം. ഇതി.....ചിതം=ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞാൽ അതും യുക്തമാണ്, എപ്പൊഴും.....ലില്ലിതിൽ=എല്ലാ സമയത്തും ദീപിതം (പ്രകാശമുള്ളതു) ആയ അതിൽ രാവും പകലുമില്ല. എല്ലാ സമയത്തും പ്രകാശമുണ്ടാകയാൽ രാപ്പകൽ ഭേദമില്ലെന്നു സാരം. സതത.....മൊക്കമേ=ഇവിടെ എല്ലായ്പ്പോഴും പകലാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ അതും യുക്തമായിരിക്കും. സന്ധ്യകൾ.....ചിന്തമാം=ഇതിൽ സന്ധ്യകളും രാത്രിയുമില്ലെന്നുള്ളതും വിചാരിക്കാം, സതതം=എല്ലായ്പ്പോഴും, പുമത്ഥം=പുരുഷാത്ഥം, ധർമ്മം.....ത്തരം=ധർമ്മം അത്ഥം ധർമ്മം മോക്ഷം ഇവയെക്കാൾ ഉൽകൃഷ്ടമായ, പഞ്ചമം=അഞ്ചാമത്തേതാകുന്നു. ഇവിടെ സ്ഥിരമായിത്താമസിക്കുന്ന ചർ ആഗ്രഹിക്കുന്ന പുരുഷാത്ഥമാകട്ടെ ധർമ്മാത്ഥകാമാദികളായ ചതുർവിധപുരുഷാത്ഥങ്ങളെക്കാൾ മേലെയായി അഞ്ചാമതെന്നാകുന്നു. ഇഹനിയ.....വിതതിക്കു്=ഇവിടെ നിയതമായ സുഖവാസത്തോടുകൂടിയ സജ്ജനസമൂഹത്തിന്ന്, ഏകവാരം=ഒരു പ്രാവശ്യം, ജന്മ=ജനനം, പത്മജന്മായുഷി=പത്മജന്മാവിന്റെ (ബ്രഹ്മാവിന്റെ) ആയുസ്സിൽ. ഇവിടെ സുഖമായി വസിക്കുന്ന സജ്ജനങ്ങൾക്കു ബ്രഹ്മായുസ്സിൽ

വലിയൊരഴൽ മദനകൃത, മഹാമഴലൊന്നിപ്പ;
 ബാല്യതാരുണ്യം പരം വയസ്സിപ്പിതിൽ;
 ധരണീധരപരിവൃദ്ധന ജനപദമിതീദൃശം
 തത്ര പുരം മഹദോഷധിപ്രസ്ഥമാം.
 രജതമണികനകമയഗൃഹവലഭിഹർത്യാദി-
 രത്നം സരസ്സരിഭാരാമഭാസുരം;
 മുഖരപികമധുകരമയുരഹംസാദികം;
 മുഖ്യഗജവാജികാമധേനപാത്രായം;
 അഭവവിപദതിവിതതതൃണവിടപിവല്പീക-
 മത്വന്തദർപ്പഭദിവ്യൗഷധീമയം.

ഒരിക്കൽ മാത്രമേ ജനനമുള്ളൂ. വലിയൊരഴൽ = വലിയൊരു ഭുഖം, മദനകൃതം = ക്രമനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതാണ്, ബാല്യം.....പരം = ബാല്യം താതണ്യം ഇവയിൽ നിന്നു പരമായി. ഇവിടെ കാമപീഡയേ ഒരു പീഡയുള്ളൂ; വ്യാധി മുതലായവയില്ലെന്നു സാരം. ബാല്യയൗവനങ്ങൾ മാത്രമേ വയസ്സുള്ളൂ; വാല്യവൃദ്ധിപ്പെന്നു ഭാവം. “യൗവനാന്തം വയോ യസ്തിൻ നാന്തകഃ ക്ഷുമായുധാൽ” ഇത്യാദി കഥാരസംഭവം. ധരണീധരപരിവൃദ്ധന = പർവ്വതശ്രേഷ്ഠൻ, ജനപദം = ഭേദം, ഇതിദൃശം = ഇപ്രകാരമുള്ളതാണ്, തത്ര = അവിടെ, പുരം മഹൽ = മഹത്തായ പുരം. ഹിമചാന്റെ ഭേദം ഇപ്രകാരമാണ്. അവിടെയുള്ള വലിയ പുരമാണ് ഓഷധിപ്രസ്ഥം. ആ പുരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു—രജത.... രത്നം = വെള്ളി (രജതം) രത്നം സ്വർണം എന്നിവകൊണ്ടുള്ള ഗൃഹങ്ങൾ, വലഭി (വലത കപോതം) കൾ, ഹർത്വ (മാളിക) ണ്ടും മുതലായവയാൽ രമണീയമായത്. സര.... സുരം = സരസ്സുകൾ, സരിത്തുകൾ (നദികൾ), അരാമങ്ങൾ ഇവകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതു. മുഖര.... ദികം = മുഖരങ്ങളായ (ശബ്ദിക്കുന്ന) കുയിലുകൾ, വണ്ടുകൾ, മയിലുകൾ, അരയന്നങ്ങൾ മുതലായവയോടുകൂടിയത്. മുഖ്യ.... ംത്രായം = മുഖ്യങ്ങളായ ആനകൾക്കും കുതിരകൾക്കും കാമധേനുവിനും ആത്രായം (സ്ഥാനം) ആയത്, അഭവ ..... വല്പീകം = ഭവം (കാട്ടുതീ) കൊണ്ടു വിപത്തു (നാശം) ഇല്ലാത്തവയായി അതിവിതതങ്ങൾ (അതിവിസ്തൃതങ്ങൾ) ആയിരിക്കുന്ന തൃണങ്ങളോടും മരങ്ങളോടും (വിടപി) വള്ളികളോടും കൂടിയത്. അത്വന്ത ..... മയം = അതിദർപ്പഭങ്ങളായ ദിവ്യൗഷധികൾ ധാരാളമുള്ളത് ഇങ്ങനെയെല്ലാമിരിക്കുന്നതാണ് ഓഷധിപ്രസ്ഥം.

ജിതപവനജവരവിഠാട വിവശരഥ നിന്നുപോയ്
ചിത്രവച്ചിത്രേണ ചിത്രശിഖണ്ഡികൾ.

“സുരനഗരമതിസുലഭമതൊരു നരകോപമം;
സ്വപ്നമെന്നാലിതേ മൃഗ്യം സുകൃതിനാം.
അജഗജവദതിനിതിനുമറികിൽ മഹദന്തര-
മസ്തരോവൈശികവശ്യരറിയുമോ?
വിവിധജനിശതനിചിതസുകൃതഫലമൊക്കവേ
വിരൂതിനാനുള്ള ദേശം സുരപദം;
നയവിനയധനവിഭവസുഖസുകൃതപുണ്യഭൂ-
ന്നാനാഗിരിഗുഹസേനാപതിയിവൻ.

ജിത ..... ജവർ=പവനന്റെ വേഗത്തെജയിച്ചവരായ, വിവശർ=പര
വശരായിട്ട്, ചിത്രവൽ=ചിത്രങ്ങൾപോലെ, ചിത്രേണ=അതുകൊണ്ട്, ചി-
ത്രശിഖണ്ഡികൾ = സപ്തഷികൾ, ചിത്രം (മനോഹരം) ആയ ശിഖണ്ഡം
(കടുമ്മ) ഉള്ളവർ എന്ന് അവയവർത്ഥം. “സപ്തഷയോ മഹീച്യുതിമുഖാശ്ചിത്ര
ശിഖണ്ഡിനഃ” എന്നമരം. വായുവിനേക്കാൾ വേഗമുള്ള സപ്തഷികൾ അതുകൊണ്ട്
പരവശരായിട്ട് അവിടെ ചിത്രങ്ങൾപോലെ നിന്നു.

അതുകൊണ്ട് പരവശരായ സപ്തഷികളുടെ വിചാരം. സുരന-
ഗരം=സ്വപ്നം. അതിസുലഭം=വളരെ എളുപ്പത്തിൽ കിട്ടുന്നതാണ്. അതൊ-
.... ..പമം=അത് ഒരു നരകംപോലെയാണ്. ഇതേ=ഇതുതന്നെ മൃഗ്യം
സുകൃതിനാം=സുകൃതികൾക്കു മൃഗ്യം (തിരയുവാൻ യോഗ്യം); അജഗജവൽ=
ആടീനം ആനയ്ക്കുമെന്നപോലെ. അതിനിതിനും=അതിനുമിതിനുമുള്ള. മഹൽ
അന്തരം=വലുതായ വ്യത്യാസത്തെ. അസ്ത..... വശ്യർ=അസ്തരസ്രീകളുടെ
വൈശിക (വേശ്യാതന്ത്രം) ത്തിനു വശപ്പെട്ടവർ. സ്വപ്നം എത്രയോ സുലഭം
അത് ഒരു നരകംപോലെയേ ഉള്ളൂ. പുണ്യവാന്മാർക്കു ആരായുധാൻ യോഗ്യ-
മായ സ്വപ്നം ഈ ഭാഷയിലുപസ്ഥാപിക്കുന്നതാണ്. അതിനുമിതിനും തമ്മിൽ
ആടീനം ആനയ്ക്കും എന്നപോലെയുള്ള അന്തരത്തെ അസ്തരസ്രീകളുടെ വൈശി-
കവിദ്യയിൽ മിറണ്ടവർ അറിയുകയില്ല. വിവിധ.....സുകൃതഫലം=വി-
വിധജനികളിൽ (നാനാജന്മങ്ങളിൽ) നിചിതം (സഞ്ചിതം) ആയ സുകൃത-
ത്തിന്റെ ഫലം. സുരപദം=സ്വപ്നം. നയവിനയ.....ണ്യഭൂ-
നയം വിനയം ധനം വിഭവം സുഖം സുകൃതം പുണ്യം എന്നിവയ്ക്കു ഭൂവ്
(ഉല്പത്തിസ്ഥാനം). നാനാ.....പതി = നാനാപവ്തരാജാക്കന്മാരുടെ

നയമുടയെശ്ശരിവനു ചിതമിതിനു പരമോക്തിലോ;
 നാകം സുരാസുരവ്യാമോഹകാരണം.”
 ഇതി വിവിധമകതളിരിലവർ നിനവു പൂണ്ടു പൂ-
 ണ്ണിത്തിരി മന്ദിച്ചു നിന്നോരളവിലേ
 വളരുമൊരു കുതുകമൊട്ടു ശിഖരിപെരുമാളിഹ
 വന്നതിരേറു വന്ദിച്ചു വിനീതനായ്
 നീജസഭയിലളവുമടനിത ഇത ഇതീരയൻ
 നീതപാ നിവേശയന്നാസനേഷു സ്വയം
 പട്ടതയൊട്ടു സുമുഖനഥ പരിജനസമാഹൃതം
 പാദ്യാചമനീയമഹ്വം മധുചക്രം

സേനയ്ക്കു നായകൻ. ഇവൻ=ഹിമവാൻ. ജന്മാന്തരസഞ്ചിതമായ സുകൃതത്തിന്റെ ഫലം വിറു തിന്നാനുള്ള സ്ഥലമാണ് സ്വപ്നം. പച്ചതസേനാനായകനായ ഈ ഹിമവാനാകട്ടെ സുകൃതത്തിനാത്രമല്ല നയവിനയാഭികരംകൂടി ഉരുവുവാനാകുന്നു. നയമു.....പരം=നയവാനായ ഇവൻമാത്രമാണ് ഇതിനു ചിതം. നാകം=സ്വപ്നം സുരം.....രണം=സുരന്മാർക്കും അസുരന്മാർക്കും വ്യാമോഹത്തിനു കാരണമാണ്. ഈ ഹിമവാൻതന്നെയാണ് ഇനിസ് അതായതു ഓഷധിപ്രസരത്തിനു ഉചിതം; സ്വപ്നം സുരാസുരന്മാരെ മാത്രം ഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു. ഇത്രത്തോളം സപ്തഷികളുടെ വിചാരമാകുന്നു. ഇതി=ഇങ്ങനെ. വിവിധം=പലവിധം. അകതളിരിൽ=മനസ്സിൽ. അവർ=സപ്തഷികൾ. നിനവു=വിചാരം. മന്ദിച്ചു=അമാന്തിച്ചു നിന്നോരളവിലേ=നിന്ന സമയത്തു്. ഇങ്ങനെ വിചാരിച്ചു സപ്തഷികൾ കുറച്ചു നേരം അമാന്തിച്ചു നിന്നപ്പോൾ (“ശിഖരിപെരുമാളിഹ വന്നതിരേറു” എന്ന് ഉത്താത്തോടനപയം) ഹിമവാൻ സപ്തഷികളെ എതിരോടു സൽക്കരിക്കുന്നു. കുതുകമൊട്ടു=കൈതുകത്തോടെ ശിഖരിപെരുമാൾ=പച്ചതരാജാവു്. വന്ദിച്ചു=വണങ്ങി. വിനീതനായ്=വിനയമുള്ളവനായിട്ടു്. നീജ.....ളവും=തന്റെ സഭയിങ്കലോളം. ഇത ഇതഃ=ഇതിലെ ഇതിലെ. ഇതി ഇതായൻ=എന്നുപറഞ്ഞുകൊണ്ടു്. നീതപാ=കൊണ്ടുപോയിട്ടു്. നിവേ.....സ്വയം (ആസനേഷു സ്വയം നിവേശയൻ)=ആസനങ്ങളിൽ താൻതന്നെ ഇരുത്തിക്കൊണ്ടു്. പട്ടതയൊട്ടു=സാമന്ത്രിത്തോടെ. സുമുഖൻ=സുമുഖനായിട്ടു്. പരിജനസമാഹൃതം=പരിജനങ്ങളാൽ കൊണ്ടുവരപ്പെട്ട. പാദ്യാചമനീയം=പാദ്യവും ആചമനീയവും. പാദ്യം=കാൽക്കഴുകുവാനുള്ള വെള്ളം. ആചമനീയം

ഉചിതവിധിചതുരതരമുപചിതകരുഹല-
മുത്തമഖാലവൃജനാനിലാദിയും
ഇവ പലവുമഴകിനൊടുമുടനടനടൻ കൊടു-
ത്തിപ്പൂയാ ചെയ്യാനതിമിസപയ്യയെ.

അവയവയുമവരുമുടനടമയൊടു വീണ്ടിരു-
ന്നാലസ്യവും തീർത്തു ചാലൈത്തളിവൊടേ
“അലമലമിതവിലമപി; മലകൾകലവയ്യ! നി-
ന്നാസ്ഥയേ ഞങ്ങൾക്കൊരാത്തിപോക്കീ സഖേ!
വരികരിക്കിലിരി സുമുഖ! വരമണിമയാസനേ,
വന്ദ്യൻ ഭവാനും വളരെ ഭൂവിഷ്ണുലാ.
അയി ഭവതു തവ കശല”മിതി മുനിഗിരാ വിര-
ഞ്ഞന്തികേ താനും തൊഴുതിരുന്നു ചിവാൻ.

=ആചമിപ്പാനുള്ള വെള്ളം. ഉചിത.....തരം=ഉചിതമായ വിധി
യിൽ ഏറ്റവും ചാതുർയ്വത്തോടേ. ഉപ.....ഹലം=വലിച്ചു കെട്ടുക
ത്തോടേ (രണ്ടും ക്രിയാവിശേഷണാ). ഉത്തമ.....ലാദി=ഉത്തമമായ ഖാ-
ലവൃജനാനിലൻ (വിശ്വീയുട കാറ്റ) മുതലായവ. ഇവ പലവും=ഇങ്ങനെ
പലതും. ഇപ്പൂയാ=ഇപ്പൂയോടേ. അതിമിസപയ്യ=അതിമിപൂജ. ഹിമവാൻ
അശ്വന്ത കൈതുകത്തോടും വന്നാക്കത്തോടുംകൂടി അവരെ തന്റെ സഭയിലോ-
ളം എതിരേറുകൊണ്ടുപായി ആസന്നാഭിപിരുത്തി അതിമിപൂജയെച്ചെയ്തു.

സപ്തഷ്ടികൾ ഹിമവാനെ പ്രത്യഭിനന്ദിക്കുന്നു—ഹിമ
വാൻ അനുജന്തപ്രകാരം ഇരുന്ന് പറയുന്നു. അവയവയും=
ആ പാശ്ചാചമനീയാദികളെല്ലാം. ഉടമയൊടും=മതയോടുകൂടി. വീണ്ടു=സ്വീ-
കരിച്ചു. ആചസ്യം=ക്ഷീണത. ചാലൈ=വഴിപോലെ. തീർത്തു=ശമിപ്പിച്ചു.
ഋഷികൾ ആ സപ്താരമെല്ലാം സ്വീകരിച്ചിരുന്നു മാർദ്ദവഭം തീർത്തു. ഹന്നിട്ടു
പറയുന്നു—അല ... ..മപി=ഇതെല്ലാം മതി. മലകൾകലവയ്യ=പദ്യ-
തന്ത്രം! നിന്നാസ്ഥയേ=നിന്റെ ആദരംതന്നെ. ആന്തിപോക്കീ=ഖഭം
തീർത്തു. സഖേ=സ്നേഹിതാ! വരി.....സനേ=ഹേ സുമുഖ! അടുത്തു
വരൂ, ശ്രേഷ്ഠമായ രത്നസിംഹാസനത്തിലിരിക്കൂ. വന്ദ്യൻ ഭവാനും=വന്ദ്യനാ-
യ അങ്ങനും ഭൂവിഷ്ണുലാ=ഭൂവിഷ്ണുതത്ത്വം. അയി.....ശലം=അല്ല
യോ ഹിമവാദന! അങ്ങക്ക കശലം ഭവിക്കട്ടെ. ഇതി.....രം=ഇങ്ങനെ
മുനിമാരുട വാക്കിനാൽ. വിരഞ്ഞു്=ഭവനത്തിൽ. അന്തികേ=സമീപത്തിൽ.

“പ്രഥമപുരുഷാ തനയർ പ്രഥിതഗുണരെ! നിങ്ങൾ
 പ്രത്യേകമത്ര വന്നാലഥം ധന്യനാം.
 പ്രദദരകതളിരിൽ നേദ്രശം ജാനാമി
 ചേർത്തു ധിമ നിങ്ങളൊന്നിച്ചു വന്നതിൽ.
 എതുപൊഴുതു മപി വരുവതിതു കരുതിയില്ല ഞാ,-
 നെതു ചെയ്താൽ മതിയാവൂ മഹോത്സവ?
 നിവിച ജനഹൃദയഗതമറിവൊരു ഭവാനാർക്കു
 നിണ്ണയം വ്യാജമല്ലെന്നറിയാമിദം.
 സഫലമിനി മമ ജനനമിതുപൊഴുതിൽ നിശ്ചയം;
 സജ്ജനശ്ലാഘ്യനീ ഞാനായി മേല്ക്കുമേൽ.
 മമ പദവു മുതലിദവൊരു പുരമിദം മറു
 മത്തഗജവാജിദിവ്യരക്ഷധാദിയും
 പ്രണയിനിയുടൊരു മകനുടൊരു തനയ കന്യയും
 പ്രേഷ്യനീ ഞാനുമടിയെന്നോർക്കണം.

ഉപവിവാൻ=പറഞ്ഞു. മുനികളുടെ വചനപ്രകാരം അവരുടെ അടുത്തു തൊഴുതിരുന്നു ഹിമവാൻ പറഞ്ഞു. പ്രഥമ....തനയർ=ആദിപുരുഷനായ ബ്രഹ്മാവിനു പുത്രന്മാരായ. പ്രഥിതഗുണരേ=പ്രസിദ്ധങ്ങളായ ഗുണങ്ങളുള്ളവരേ! പ്രത്യേകം=കാരോരുത്തരും. അത്ര=ഇവിടെ. അഹംധന്യനാം=ഞാൻ ഭാഗ്യവാനാകാം. പ്രദദര...നാമി=മനസ്സിൽ ഉള്ള സന്തോഷാധിക്യത്തെ, ഇദശം (ഇന്നുവിയമുള്ളതു) എന്നു ഞാനറിയുന്നില്ല. ചേർത്തു.....നതിൽ=നിങ്ങൾ ഇവിടെ ഒരുമിച്ചു വന്നതിൽ. എതു.....മപി=ഒരു സമയത്തു. വരുവതിതു=ഈ വരുന്നത്. കരുതിയില്ല=വിചാരിച്ചില്ല. എതു.....ത്സവ=ഈ മഹോത്സവത്തിൽ ഞാൻ എന്തു ചെയ്താലാണ് മതിയാവുക? നിവിച.....ഗതം=എല്ലാ ജനങ്ങളുടെയും അന്തർഗ്ഗതം. അറിവൊരു=അറിയുന്ന ഭവാനാർക്കു=നിങ്ങൾക്കു. നിണ്ണയം=നിശ്ചയം. വ്യാജ.....മിദം=ഇതു കളവല്ലെന്നറിയാം. സഫലം.....നിശ്ചയം=ഇപ്പോൾ എന്റെ ജനനം സഫലമായി നിശ്ചയം. സജ്ജന...മേൽ=ഈ ഞാൻ മേല്ക്കുമേൽ സജ്ജനങ്ങൾക്കു ശ്ലാഘ്യനുമായി, മമപദവും=എന്റെ സ്ഥാനവും, ഉരു.....മിദം=ഉരുവായ (വലിയ) വിഭവമുള്ള ഈ പുരവും, മത്ത.....ദിയും=മത്തഗജങ്ങൾ വാജികൾ (കുതിരകൾ) ദിവ്യരക്ഷധാതരും മുതലായവയും, പ്രണയിനിയും=ഭാര്യയും, ഒരു മകനും.....ന്യയും=മകനും മകളും, പ്രേഷ്യ

ഒരു വിധിയുടനടനഴറിയരുളിയതു ചെയ്യിക്കി-
ലൊക്കയും കല്പിക്കിൽ വീഴുവാനപ്പയേ.”

സുരമുനികൾ തുഹിനഗിരിമധുരമൊഴികേട്ടു ത-
ത്സൈജന്യമോത്തു സന്തോഷിച്ചു മാനസേ.
മതിവിഭവനിധി സദസി സദശമതിനത്തരം
മാന്യനായുള്ള മരീചി പൊല്പിടിക്കാൻ.
“കുലഗിരികൾകുലതിലക! കുശലഫലമസ്തു തേ;
കോ വാ തവ സ്തുതിസാഹസീ വർത്തതേ?
പെരുതു തവ ഗുണഗരിമപരിമള,മിതാർക്കുപോൽ
പ്രാഗല്ഭ്യമുള്ളു പറവാൻ ജഗന്ത്രയേ?
പറകിലുടനരുവിഭവമതു മദനിദാനമാം;
മാധുര്യമാന്യവും വന്നുകൂടും മദാൽ;

നി ഞാനും=പ്രേഷ്യൻ (കിങ്കാൻ) ആയ ഈ ഞാനും, അതി ... ..കുടുംബം=
നിങ്ങളുടേതായാണ്; നിങ്ങളുടെ ആജ്ഞയനുസരിപ്പാൻ തെയ്യാറാണെന്നറി
യണം. വിധി=കല്പന, ഉടനടനഴറിയരുളിയതു=വേഗം പറഞ്ഞു, കല്പിക്കിൽ=കല്പി
ച്ചാൽ, വീഴുവാൻ=അനുസരിപ്പാൻ, അപ്പയേ=ഞാൻ സമർപ്പിക്കുന്നു. നിങ്ങളു
ടെന്നു കല്പിച്ചാൽ അതു നടത്തുന്നതിനായി എനിക്കുള്ള സർവ്വസപര്യം നിങ്ങളു
ടെ സമർപ്പിച്ചു കൊള്ളുന്നു.

ഹിമവാൻ പറഞ്ഞതിനു മരീചി മറുപടി പറയുന്നു.
സുരമുനികൾ=ദേവജിഹ്വ, തുഹി ... ..മൊഴി=ഹിമവാന്റെ മധുരവാക്കു,
തത്സൈജന്യം=അവന്റെ സൈജന്യം, മാനസേ=മനസ്സിൽ. ഹിമവാന്റെ മധു
രമായ വാക്കുകേട്ടു മഹാക്ഷിമാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈജന്യം വിചാരിച്ചു സ
ന്തോഷിച്ചു. മതി.... ..നിധി=ബുദ്ധിശക്തിക്കിരിപ്പിടം, സദസി=സഭ
യിൽ, സദ.... ..ത്തരം=അതിനു സദശമായ ഉത്തരം, മരീചി=സപ്താക്ഷിക
ളിൽ ഒന്നാമൻ. അതിബുദ്ധിമാനായ മരീചി അതിനു മറുപടി പറഞ്ഞു
കുല ... ..തിലക=കുലപുഷ്പങ്ങളുടെ കുലത്തിനു പൊട്ടായവനേ! കുശ ...
....തേ=നിനക്കു കുശലമാകുന്ന ഫലം ഭവിക്കട്ടേ, കോവാ=ആർ, തവസ്തു ...
....ഹസീ=നിന്റെ സ്തുതിയിൽ സാഹസത്തോടു കൂടിയവനായിട്ടു, വർത്തതേ
=വർത്തിക്കുന്നു. നിന്നെ സ്തുതിപ്പാൻ ആർക്കും ശക്തിയില്ലെന്നർത്ഥം. പെരുതു.
....മളം=നിന്റെ ഗുണഗരിമാവിന്റെ (ഗുണാതിശയത്തിന്റെ) പരിമ
ളം വലുതാണ്, ഇതാർക്കും ... ..ജഗന്ത്രയേ=ഇതു വാഴ്ത്തുവാൻ ത്രൈലോക്യ

ഒരു നയവുമൊരു വിനയനൈരിവുചിതചിത്തവു-
 മൊത്തു വസിക്കുമോ വിത്തമത്തേ ജനേ?
 ഉലകിലിഹ മദമുഷിതഗുണവിഭവനേവന -
 മുത്തമസ്ഥാനാധികാരിതപമസ്ഥിരം.
 പ്രചുരതരഗുണനിധി പരോപകാരി ഭവാൻ
 പ്രാത്ഥനീയൻ സതാം പ്രക്ഷീണകല്പാഷൻ.
 പ്രഥിതമതു സകലദിശി; വയമിവിടെ നിന്നോടു
 പ്രത്യക്ഷമെന്നു വണ്ണിക്കിലുള്ള ഫലം?
 പ്രതിദിവസമിവിടെ വരുവതിനു കൊതി ഞങ്ങൾക്കു
 പ്രാലേയശൈലമേ! പാരമുണ്ടെങ്കിലും
 അവശതയിലൊരുദിനവുമതിനു കഴിവന്നീലൊ-
 രാവശ്യമിന്നു വന്നു ഭാഗ്യവൈഭവാൽ.

ത്തിൽ ആർക്കു സാമത്വമുണ്ടു്? ആർക്കു സാമത്വമില്ലെന്നു സാരം. ഉരുവിഭവം = വലുതായ ഐശ്വര്യം, മദനിദാനമാം = മദത്തിനു കാരണമാണു്, മാധുര്യമാ ണ്ണം = മാധുര്യക്കുറവു്, മദാൽ = മദം നിമിത്തം. അതിയായ സമ്പത്തു മദത്തി നു കാരണമാണു്; മദത്താൽ മാധുര്യക്കുറവും വരും. നയം = നീതി, വിനയനെ റിവു് = വിനയമുറയ്ക്ക, ഉചിതചിത്തം = ഉചിതബുദ്ധി. ഒത്തുവസിക്കുമോ = ഒ ത്തിരിക്കുമോ, വിത്തമത്തേ ജനേ = ധനംകൊണ്ടു മത്തനായ ആളിൽ. ധനമദമു ള്ളവനിൽ നയവിനയാദികൾ ഒരുമിച്ചിരിക്കയില്ല. ഉലകിലിഹ = ഈ ലോ കത്തിൽ, മദ ... .. നേവനം = മദത്താൽ മോഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ഗുണവിഭവത്തോടു കൂടിയ ഏതൊരു വനം. ഉത്ത ... .. രിതപം = ഉത്തമസ്ഥാനത്തിനുള്ള അ ധികാരം, അസ്ഥിരം = സ്ഥിരമല്ലാത്തതാണു്. മദം ഗുണങ്ങളെക്കൊന്നാൽ അ വൻ ഉത്തമസ്ഥാനത്തു് ഉറച്ചിരിക്കുകയില്ല. ഇങ്ങനെയാണു ധനമത്തന്മാരുടെ അവസ്ഥ. അങ്ങനെയെന്നെയല്ലെന്നു പറയുന്നു—പ്രചുര ... .. ഭവാൻ = അ ങ്ങനു് അതിപ്രചുരങ്ങളായ ഗുണങ്ങൾക്കിരിപ്പിടവും പരോപകാരിയുമാണു്, പ്രാത്ഥനീയൻ ... .. ല്ലാഷൻ = സജ്ജനങ്ങൾക്കു ശരണ്യനും മല്ലാഷം (പാപം) തിരെ ക്ഷയിച്ചുനമാണു്, പ്രഥിതം ... .. ഫലം = സകല ദിക്കിലും പ്രഥിതം (പ്രസി ഡം) ആയ അതു ഞങ്ങളിവിടെ നിന്നോടു നേരിട്ടു വണ്ണിക്കിൽ എന്തു ഫലമു ണ്ടു്. വണ്ണിക്കുന്നതു വെറുതെയാണെന്നു താൽപര്യം. പ്രതിദിവസം = ദിവസം തോറും, കൊതി = ആഗ്രഹം, പ്രാലേയശൈലമേ = ഹിമപർവ്വതമേ! പാരം = വള രെ, അവശതയിൽ = പരാധീനതയിൽ, കഴിവന്നീല = കഴിവുണ്ടായില്ല, ഭാഗ്യ വൈഭവാൽ = ഭാഗ്യശക്തിയാൽ. ഞങ്ങൾക്കിവിടെ ദിവസവും വരാനാഗ്രഹ

അവസരവുമൊരുതരവുമില്ല വരുവതിന്നിന്നൊ-
 രാശ്ചയ്തുചീശപരാന്തഗ്രഹാൽ സിദ്ധമായ്.
 അതിശയിതബഹുമാതിയൊടപചിതി ലഭിച്ചു നാ;-
 മാശീസ്സ മറെറതു? നന്നാസ്സരിക തേ
 അലമപരകഥക,ളിനിയവഹിതമനാ ഭവാ-
 നസ്സദായാന ശൃണോതു നിമിത്തവും.
 പരമശിവനവിലജഗദധിപതി സനാതനൻ
 ഫാലവിലോചനൻ ബാലേന്ദ്രശേഖരൻ
 ഭവനഭയവരദമൃഗപരശുചിലസൽകരൻ
 ഭസ്മാനലേപനിഭാജിനാ പ്ലാഭനൻ
 വിജിതപുരമദന മമനജമുവനികൃന്തനൻ
 വിഷ്ണുപ്രിയൻ വിശ്വവന്ദ്യൻ പശുപതി

മുണ്ടെങ്കിലും പാരതന്ത്ര്യത്താൽ സാധിച്ചില്ല. ഭാഗ്യവശാൽ ഇന്നു വരേണ്ടതായ ഒരാവശ്യം വന്നു. അവസരം=സമയം, തരം=സൗകര്യം, ഈശപരാന്തഗ്രഹാൽ=ദൈവാനുഗ്രഹത്താൽ, സിദ്ധമായ്=സിദ്ധിച്ചു, അതി.....യൊടു=അതിശയിച്ചു (എല്ലാറ്റിലും കവിഞ്ഞ) ബഹുമാനത്തോടെ, അപചിതി=പൂജ, ആശീസ്=ആശീർച്ച. ഇവിടെ വരുവാൻ ഇന്നു സമയവും സൗകര്യവും ദൈവാനുഗ്രഹത്താൽ കിട്ടി. വന്നിട്ട് ഉയർന്നതരം ബഹുമാനത്തോടുകൂടി സൽക്കാരവും ലഭിച്ചു. അങ്ങനെയെന്നായി പഠിച്ച് എന്നല്ലാതെ എന്താശീർച്ചയെന്നാണു ചെല്ലേണ്ടത്? അലം=മതി, അപരകഥകൾ=മറ്റു കഥകൾ, അവഹിതമനാ=മനസ്സിരുത്തിയവനായിട്ട്, ഭവൻ=അത്ത്, അസ്സദായാനേ=അങ്ങനെയൊരു വരവിൽ, ശൃണോതു=കേൾക്കാം, നിമിത്തം=കാരണം. മറ്റു കഥകൾ മതിയാക്കുക. ഞങ്ങളിവിടെ വരുവാനുണ്ടായ കാരണം കേൾക്കുക. അതുതന്നെ പറയുന്നു. 'പരമശിവൻ' ഇത്യാദി--പരമശിവൻ=ഇന്ദ്രിയാദികൾക്കു തീതനായ ശിവൻ. അവി.....പതി=എല്ലാലോകങ്ങൾക്കുമീശപരൻ, സനാതനൻ=നീതൃൻ, ഫാലവിഃലോചനൻ=നെറ്റിയിൽ കണ്ണുള്ളവൻ, ബാലേന്ദ്രശേഖരൻ=ബാലചന്ദ്രൻ ശിശുലങ്കാരമായവൻ, ഭവൻ=എല്ലാറ്റിനും നാരണമായവൻ, അഭയ.....കരൻ=അഭയമുദ്ര, വരദമുദ്ര, മൃഗം (മാൻ), പരശു (മഴു) ഇവയാൽ വിലസിക്കുന്ന കരങ്ങളാകൂടിയവൻ ഭസ്മാനലേപൻ=ഭസ്മം പൂശുന്നവൻ, ഇഭാ....ഭനൻ=ഇഭാജിനം (ആനത്തോൽ) ആപ്ലാഭനം (വസ്ത്രം) ആയവൻ. വിജി.....യമൻ=പുരാന്മാരെയും മദനനെയുംയമനെയും ജയിച്ചവൻ. അജ.....ന്തനൻ=ബ്രഹ്മാവിന്റെ മുഖത്തെ പ്ലേഭിച്ചവൻ,

പ്രഥമപതി ഗിരിശനജനമരപതി ശങ്കരൻ
 പ്രത്യുഷ്ടദൃഷ്ടാഷ്ടമൃത്തി നൃത്തപ്രിയൻ
 ഹരനരുണചരണനതഭവഭയഹരൻ പരൻ
 ഹഷിതനിശ്ശേഷഭവഷിമന്ധലൻ
 ശപസിതപരിണതനിഗമശതകഥിതവൈഭവൻ
 ശുക്ലവണ്ണൻ പഞ്ചവണ്ണമന്ത്രാത്മകൻ

[ആദ്യത്തിൽ ബ്രഹ്മാവിന്ന് അഞ്ചു മുഖമുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും അവയിലൊന്നു ശിവൻ അർക്കകയാലാണ് ബ്രഹ്മാവു ചതുർമുഖനായതെന്നും പറഞ്ഞുവരുന്നു. ഒരിക്കൽ ശിവന്റെ ആദിയുഗവസാനവും കാണുവാൻ വിഷ്ണുവും ബ്രഹ്മാവും ആഗ്രഹിച്ചു. വിഷ്ണു വാഹനരൂപം പുണ്ടു പാദം തിരഞ്ഞു കീഴ്പോട്ടും, ബ്രഹ്മാവു ഹംസരൂപമലംബിച്ചു ശിരസ്സുതേടിക്കൊണ്ടു മേലോട്ടും പോയി. വഴിയിൽ വച്ചു ബ്രഹ്മാവു ശിവശിരസ്സിൽനിന്നു കീഴ്പോട്ടു വരുന്ന പുഷ്പമാലയെക്കണ്ടു ചോദിച്ചതിൽ ആ മാല ശിരസ്സിൽനിന്നു പോന്നിട്ടു അനേകകല്പകാലം കഴിഞ്ഞുവെന്നും ഇതുകാലംകൊണ്ടു് അതിന്നു ഇത്രത്തോളമേ എത്താൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ എന്നും പറഞ്ഞു. അതുകൂട്ടു ശിരോദർശനം അസാദ്ധ്യമെന്നു കരുതി ബ്രഹ്മാവു മടങ്ങി. പാദം കാണാൻ സാധിക്കാതെ വിഷ്ണുവും മടങ്ങി. ബ്രഹ്മാവു വിഷ്ണുവിനോടു താൻ ശിവശിരസ്സു കണ്ടു എന്നു പൊളി പറഞ്ഞു. അഞ്ചു മുഖങ്ങളിൽ ഏതു മുഖംകൊണ്ടാണോ ബ്രഹ്മാവു ഈ മിതഗ്യാപാദം ചെയ്തതു് ആ മുഖത്തെ ശിവൻ കേട്ടിച്ചു കളഞ്ഞു എന്നാണ് പൂരാണകഥ.] വിഷ്ണുപ്രിയൻ=വിഷ്ണുവിന്നിഷ്ടൻ, വിശ്വവന്ദ്യൻ=എല്ലാവർക്കും വന്ദ്യൻ, പത്മപതി=പത്മക്കൾക്കു അതായതു സംസാരബലരാകയാൽ പത്മപ്രായരായ സർവ്വജീവികൾക്കും അധിപതി. പ്രഥമപതി=പ്രഥമമാരുടെ അതായതു ശിവപാരിഷദരുടെ പതി, അജൻ=ജനനമില്ലാത്തവൻ, അമരപതി=ദേവന്മാരുടെ പതി, പ്രത്യുഷ്ട.... ..മൃത്തി=പ്രത്യുഷ്ടദൃഷ്ടങ്ങളായ ഏതു മൃത്തികളോടുകൂടിയവൻ ശിവന്റെ ഏതു മൃത്തികളെ മുൻപു വിവരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. നൃത്തപ്രിയൻ=നൃത്തം പ്രിയമായിട്ടുള്ളവൻ, ഹരൻ = ഭക്തന്മാരുടെ പാപത്തെ ഹരിക്കുന്നവൻ, അരുണ.... ..ഹരൻ=അരുണങ്ങളായ ചരണങ്ങളിൽ നന്തന്മാരായവരുടെ ഭവഭയത്തെ (സംസാരഭീതിയെ) ഹരിക്കുന്നവൻ, പരൻ=ഉൽകൃഷ്ടൻ, ഹഷിത.... ..മന്ധലൻ = എല്ലാഭവഷിസമൂഹങ്ങളെയും ഹഷിപ്പിച്ചവൻ, ശപസിത.... ..വൈഭവൻ=ശപസിതപരിണതങ്ങളായ അതായതു നിശ്വാസമായിപ്പുറിണമിച്ച നിഗമശതങ്ങളാൽ (വേദസമൂഹങ്ങളാൽ) പറയപ്പെട്ട വൈഭവത്തോടു കൂടിയവൻ, ശുക്ലവണ്ണൻ=വെളുത്ത നിറമുള്ളവൻ, പഞ്ച.... ..ത്മകൻ=പഞ്ചാക്ഷരമന്ത്രസ്വരൂപൻ. പഞ്ചാക്ഷരമന്ത്രമെന്നാൽ

സനകമുഖയതിമഹിതചരണകമലഭവയൻ
 സർപ്പസാക്ഷീ ശർപ്പനക്ഷവരാസനൻ
 തവ ശിരസി സുചിരമിഹ നിവസതി തപശ്ചരൻ
 ദാക്ഷായണീദേഹമോക്ഷാനന്തരം.

ഇതുപൊഴുതു ചിരനിചിതതപ ഇഹ സമാപയ-
 നിച്ഛതി തപസ്സതാം വേദപ്പാൻ സദാശിവൻ.

സകലഗിരികളിലധികമുയരമുടയോൻ ഭവാൻ;
 സമ്പ്രതി നിന്നിലും നിൻപുണ്യമുനതം.

ഭരിതമതിനിടയിലിനി വരരുത്തിനായി നീ

ഭട്ടയെബ്ഭട്ടൻ ശീശ്രാ കൊടുക്കുകോ!

യശസി കൊതി യദി മനസി യദി ച കതുക്കം സുഖേ
 യതം വിനാ തവ വന്നു രണ്ടും സുഖേ!

നമസ്തീവായ എന്നു മന്ത്രമാകുന്നു. സനക .. .. . ഭവയൻ = സനകൻ മുതലായ യതികളാൽ മഹിതം (പൂജിതം) ആയ ചരണകമലഭവയത്തോടുകൂടിയവൻ, സർപ്പസാക്ഷീ = സർപ്പത്തിനും സാക്ഷിയായവൻ, ശർപ്പൻ = പ്രളയകാലത്തു ലോകത്തെ ഹിംസിക്കുന്നവൻ 'ശ്രാഹിംസായാം' എന്നു ധാതു. ഉക്ഷവരാസനൻ = ചുഷരാജ പരമൻ. എല്ലാം പരമശിവന്റെ വിശേഷണം. തവ ശിര .. .. . നന്തരം (ദാക്ഷായണീദേഹമോക്ഷാൽ അനന്തരം ഇഹ തവശിരസി സുചിരം തപഃ ചരൻ നിവസതി) = ദക്ഷ പുത്രിയായ സതിയുടെ ദേഹത്യാഗത്തിനുശേഷം ഇവിടെ നിന്റെ ശിരസ്സിൽ വളരെക്കാലമായി തപസ്സു ചെയ്തുകൊണ്ടു പാർക്കുന്നു. ഇതുപൊഴുതു = ഇപ്പോൾ, ചിരനിചിതതപഃ = വളരെക്കാലമായി സമ്പാദിച്ച തപസ്സിനെ, സമാപയൻ = അവസാനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, ഇച്ഛതി = ഇച്ഛിക്കുന്നു, തപസ്സതാം = നിന്റെ മകളെ, മഹാപരൻ = ശിവൻ. ഇപ്പോൾ ശിവൻ തപസ്സു മതിയാക്കി നിന്റെ മകളെ വേദപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. സകല .. .. . ഭവാൻ = അങ്ങു് എല്ലാപ്പുതുതങ്ങളിലുവെച്ചു അധികം ഉയരമുള്ളവനാണു്, സമ്പ്രതി .. .. . നതം = ഇപ്പോൾ അങ്ങയെക്കാരും അങ്ങയുടെ പുണ്യം അധികം ഉയരമുള്ളതായി, ഭൂഷ്യതം = ഭൂരിതം. ഭട്ടയെ = പാർവ്വതിയെ, ഭട്ടൻ = ശിവൻ, ശീശ്രാ = വേഗം. ഭൂരിതം വരാതെരിക്കുന്നതിനുവണ്ടി പാർവ്വതിയെ ശിവന്നു കൊടുത്താലും. യശസി = കീർത്തിയിൽ, യദി = എങ്കിൽ, മനസി = മനസ്സിൽ, കതുക്കം = കൌതുകം, സുഖേ = സുഖ

ഭവഗഹനമിതിലമിതകദനമൃഗസങ്കലേ
പാഞ്ഞുമാരാഞ്ഞും ഭ്രമിക്കിലും ഭർല്ലഭം
സവിധഗതമുരുസുതൃതവിഭവഫലസിന്ധുരം
സംശയതന്തുക്കൾകൊണ്ടു ബന്ധിക്കൊലാ.
അധികദൃഢമുചിതവിധിനിഗമനവശീകൃത-
മാദരിച്ചാലര സൈപരചാരം സ്വയം."

മധുരധൂരതരമിതി മരീചിവാക്യം കേട്ടു
മെഴലെയ കരംകൂപ്പി മേനാസഹചരൻ
സ്തരിതതരപുളകമയകവചവുമണിഞ്ഞു താൻ
ഭൂതലം ഹർഷാശ്രുക്കൊണ്ടു നനച്ചുടൻ
പുകഴ്ചെരിയ മുനിവരരെയെഴുവരെയുമാദരാൽ
ഭൂയോപി വന്ദിച്ചു നിന്നു വിനീതനായ്

ത്തിൽ, യത്നം വിനാ=പ്രയത്നം കൂടാതെ, സഖേ=സ്നേഹിത. അങ്ങേക്കു കീ
ത്തിയും സുഖവും വേണമെങ്കിൽ അവരണ്ടും പ്രയാസം കൂടാതെ സിദ്ധിക്കും.
ഭവം ..... സങ്കലേ=അമിതങ്ങളായ കദനങ്ങൾ (ദുഃഖങ്ങൾ) ആകുന്ന
മൃഗങ്ങളാൽ സങ്കലമായ ഈ സാസാരവനത്തിൽ, പാഞ്ഞു.... ഭർല്ലഭം=
പാഞ്ഞു തിരഞ്ഞു തിരിഞ്ഞാൽ കൂടി കിട്ടുവാൻ പ്രയാസമുള്ളതായ, സവിധഗ
തം=അടുത്തു വന്നതായ, ഉരു ... സിന്ധുരം=വലിയ സുകൃതസമ്പ
ത്തിന്റെ ഫലമാകുന്ന ഗജത്തെ (സിന്ധുരം=ഗജം), സംശ . . . കൊലാ=
സംശയമാകുന്ന പാശങ്ങൾകൊണ്ടു കെട്ടുന്നത്. കൈയിൽ വന്ന ഈ സുകൃതഫല
ത്തെ, ആദരിക്കുന്നതിൽ സംശയമുണ്ടെന്നു സാരം. ഭവത്തെ ഗഹനമായും കദന
ത്തെ മൃഗമായും സുകൃതഫലത്തെ ഗജമായും സംശയത്തെ തന്തുവായും കല്പിക്ക
യാൽ അലങ്കാരം രൂപകം. അധികദൃഢം (ക്രി. വി.)=ഏറ്റവും ഉറപ്പുപോലേ,
ഉചിത ..... കൃതം=ഉചിതവിധിയാകുന്ന നിഗമനം (ബന്ധനം) കൊണ്ടു
വശീകൃതമാക്കി, ആദരിച്ചു=ബഹുമാനിച്ചു, ആചര സൈപരചാരം=സൈപര
സഞ്ചാരത്തെച്ചെയ്താലും. ആ ഗജത്തെ ഉചിതമായ കന്യാദാനമാകുന്ന ചങ്ങ
ലകൊണ്ടു വശപ്പെടുത്തി സൈപരസഞ്ചാരം ചെയ്താലും. അലങ്കാരം രൂപകം
തന്നെ. മധു..... തരം=തേനിനേക്കാളധികം മധുരമായ, മരീചിവാക്യം
=മരീചിയുടെ വചനം, മെഴലെയ=ശിരസ്സിൽ, കരം=കൈ, മേനാസഹച
രൻ=ഹിമവാൻ, സ്തരിത ..... കവചം=സ്തരിതതരമായ (ഏറ്റവും പ്രകാ
ശിച്ചു) പുളകമാകുന്ന കവചം (കഞ്ചു കം), ഭൂതലം=ഭൂപുഷ്പം, ഹർഷാശ്രു=സ
ന്തോഷബാഷ്പം, ആദരാൽ=ആദരാ പൂണ്ടു, ഭൂയോപി=പിന്നെയും. തേനി

“സ്തൂതചരണകമലപൊടിപടലമിതുകൊണ്ടു മേ
പുതമാമന്തഃപുര”മെന്നു ചൊല്ലിനാൻ.
സദൃശമിതു സരസമിതു സമുചിതമിതത്രയും
സംശയമെന്തെന്നു സദ്യേ പുറപ്പെട്ടു
പൊലിമ തകുമലിവിധലുലകതളിരൊടേവരും
പോയതിവേഗേന പൂക്കിതന്തഃപുരം.

സഭയിലിഹ മരുമവർ പുരനഗരവാസികൾ
സന്തോഷസംഭ്രമൈരസുകൃവിവശരായ്
സഹകൃതകമവരുമഥ സരസതരവാക്യങ്ങൾ
സന്ദേഹനിശ്ചയമന്യോന്യമോതിനാർ:—

നൈശാളിലും മാധുര്യമേറിയ മഴിചിമ്പചനം കേട്ടു ഹിമവാൻ തലയിൽ കൈ
കൊണ്ടു കൂപ്പി രോമാഞ്ചപ്പെടുത്തുന്നതിന്നു ധർമ്മശാസ്ത്രമുഖേന നിലം നന്നായി
ആ മഹാക്ഷിമാരെ ഏഴുപേരെയും പിന്നെയും വന്ദിച്ചു വണങ്ങിനിന്നു. എന്നി
ട്ടു—സ്തൂത..... പടലം=സ്തൂതമായ (വിരിഞ്ഞ) ചരണകമലത്തിലെ പൊ
ടിനിറം. പുതമാം=ശുദ്ധമാകും, അന്തഃപുരം=ഗുഹാന്തർഭാഗം. നിങ്ങളുടെ
പാദാജ്ജ്വലംകൊണ്ട് എന്റെ അന്തഃപുരം ശുദ്ധമാകുമെന്ന്, എന്നുവെച്ചാൽ
പാദാജ്ജ്വലംകൊണ്ട് അന്തഃപുരത്തെ ശുദ്ധമാക്കണമെന്നു പറഞ്ഞു. സദൃശം
=ചേർന്നത്, സരസം=രസമുള്ളത്, സമുചിതം=യുക്തം, സദ്യേ=എല്ലാവരും.
അതു വേണ്ടതുതന്നെ, എന്താ സംശയം എന്നു പറഞ്ഞ് എല്ലാവരും പുറപ്പെട്ടു.
പൊലിമതകം=പെരുമയുള്ള, അലിപ്തം=ആർദ്രം, അതിവേഗേന=അത്യന്ത
വേഗത്തിൽ, കാരുണ്യം നിറഞ്ഞ മനസ്സോടുകൂടി മഹാക്ഷിമാരെല്ലാവരും അന്തഃ
പുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ഹിമവാൻ മഹാക്ഷിമാരുടെ അപേക്ഷയ്ക്കു മറുപടി
പറയുന്നതിനുമുമ്പ് അദ്ദേഹം അന്തഃപുരത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയതു വിവാഹ
കാൗര്യത്തിൽ മേനയുടെ അഭിപ്രായം അറിയുന്നതിനുവേണ്ടിയാണെന്നു കാണുക.

‘ശൈലസ്സന്യസ്തകാമോപി മേനമുഖമുദൈക്ഷത;
പ്രായണ ഗൃഹിണീനേത്രാഃ കന്യാത്വേഷു കടുംബിനഃ’

എന്ന കഥാരസഭാവപദ്യം ഇവിടെ സ്മരണീയമാകുന്നു.

പുരവാസികൾ ഓരോന്നു സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങുന്നു.
സഭയിൽ..... മവർ=സഭയിലുണ്ടായിരുന്നവർ. പുരനഗരവാസികൾ=പു
രത്തിലും നഗരത്തിലും വസിക്കുന്നവർ. സന്തോഷം... ശരായ്=സന്തോഷം,
സംഭ്രമം, കൃത്യം ഇവയാൽ പരവശരായിട്ട്. സഹകൃതകം=കൈകൾകൊണ്ടു

“ഇഹ സഭയിൽ മുനികളിവരെഴുവരെഴുനള്ളിനാ-
രെന്തു കാര്യം ഹന്ത! കേട്ടീലയോ ഭവാൻ?”

“വിശദമവരരുളിയതു പരമരീതിലേക്കു ഞാൻ
വെൺചാമരം വീശി നിന്നു കേട്ടീടീനേൻ.”

“പറക പറകതു കിമിതി” “പറവനതു വേറെ ഞാൻ;
പാട്ടാക്കുവാൻ കാലമല്ല പലക്കിതോ
വിജനമിതി പറവനിഹ; വിരസത ചിന്നയ്ക്കൊലാ;
വേളി മേളിപ്പതാമുണ്ണിയുമയ്ക്കിവർ”.

“ചരിതമിതു ചരത, മതിചതുരതരനാരുപോൽ
ജാമാതുഭാവേന നിശ്ചിതനായതും?”

“പ്രകൃതിജള! വികൃതി തവ പെരുതു കരുതുംവിധേയ;
ഭ്രാന്തൻ ഭവാനെന്നുമുണ്ടു തോന്നുന്നു മേ

ഭേ. സൗസതവാദ്യങ്ങൾ=ഏറ്റവും സൗസങ്ങളായ വാദ്യങ്ങൾ. സന്ദേശം
നിശ്ചയം=സംശയവും നിശ്ചയവുമായിട്ട്. അന്യോന്യം=പരസ്പരം. സഭയ്ക്കു
ലിതന്നവരും പുരവാദികളും സംഭോധിക്കേണ്ടുകൂടി സംശയവും സമാധാന
നുമായിട്ടു തമ്മിൽ തമ്മിൽ ഓരോന്നു സംസാരിച്ചു. ഓരോരുടെ ചോദ്യം—
ഇഹ ..... ഭവാൻ=ഇവിടെ സഭയിൽ ഏഴ് മാറഷിമാർ വന്നുവല്ലോ; വ
ന്ന കാര്യം എന്താണെന്നു കേട്ടുവോ? ഉത്തരം—വിശദ.... കേട്ടീടീനേൻ=
അവർ പറഞ്ഞത് ഞാൻ അരികിൽ വെൺചാമരം വീശി നിന്നുകൊണ്ടു സ്വ
യ്ക്കു മായിക്കട്ടെ. പറക.....കിമിതി=അതേന്താണെന്നു പറയൂ എന്നു ചോ
ദ്യം. ‘പറവനതു’ എന്നു മുതൽക്കത്തരം. പാ..... ..റെഞാൻ=അതു ഞാൻ
വേറെ (സ്വകാര്യമായി) പറയാം. പാട്ടാ.....ക്കിതോ=പലക്കും അതു പാ
ട്ടാക്കുവാൻ (പരസ്പരമാക്കുവാൻ) സമയമല്ല. വിജ.... നിഹ=ഇവിടെ വി
ജനമാകുകൊണ്ടു പറയാം. വിര.....യ്ക്കൊലാ=രസക്കേടുവരുത്തരുത്. പ
ലയ്ക്കും കേൾപ്പിച്ചു കാര്യം അബദ്ധമാക്കരുത് എന്നു സാരം. വേളി.....
യ്ക്കിവർ=ഇവർ ഉണ്ണിയുമയുടെ വേളി സംസാരിക്കുകയാണ്. (വേളിമേളി
ക്കുക=വേളിക്കായ്ക്കും സംസാരിക്കുക.) ചോദ്യം—ചരിതം=കഥ. ചരതം=ന
ല്ലതു. അതിചതുരതരൻ=അധിനിപുണൻ, ജാമാതുഭാവേന=ജാമാതാവിന്റെ
നിലയിൽ. നിശ്ചിതനായതും=തീരുമാനിക്കപ്പെട്ടത്. ഈ കഥ നല്ലതുതന്നെ.
എന്നാൽ ആരാണ് മകളുടെ ഭർത്താവായിട്ടു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു പറ
ഞ്ഞാലും. ഉത്തരം—പ്രകൃതിജള=പ്രകൃത്യാമുഖനാ വന്നേ! വികൃതി=വികാരം, ഭ്ര
മം. കരുതുംവിധേയം=ആലോചിക്കേണ്ടവരും. ഭ്രാന്തൻ=ബുദ്ധിഭ്രമമുള്ളവൻ. നീ

പ്രമഥപതി മമ രമണനിതി നിനവു മിക്കതും
പാത്തു തദർത്ഥം തപസ്സിനു പോയതും;
മുറ്റനി ബത വപുഷി ഖരമരവുരി ധരിച്ചതും,
മേഘകവേണി ചിടയായ് പിരിച്ചതും,
ഫലസലിലമരുദശനതപസി തനകാച്ചതും,
പാപനാശേ പുണ്യകല്പകം കാച്ചതും,
ഒരു കിതവമുനിയിവളെ ബഹു ബത പഴിച്ചതു,-
മോടിവന്നീശൻ പ്രസാദം പൊഴിച്ചതും,
അരുതു തപമിതി ഗിരിശനിവളൊടു വരിച്ചതു,-
മങ്ങനേയെന്നു വച്ചിങ്ങു വസിച്ചതും;
അഖിലമിദമവരസവികര ജയവിജയമാർ പര-
ഞ്ഞാരു കേളാത്തതിങ്ങൊരനാൾക്കിപ്പറം?
അതൊരു കഥ വിതതമിഹ കിമപി ധരിയാഞ്ഞ നി-
യന്ധൻ ബധിരൻ ജന്ധൻ ദ്രവ്യം നിശ്ചയം.”

യൊരു ഭ്രാന്തനാണെന്ന് എനിക്കുതോന്നുന്നു അതെന്താണെന്നു പറയുന്നു. പ്രമഥേഷ്ടാദി—പ്രമഥപതി=ശിവൻ. മമ=എന്നിക്ക്. രമണൻ=ഭർത്താവ്. നിനവു=വിചാരം. തദർത്ഥം=അതിനുവേണ്ടി. മുറ്റനി വാപുഷി=മുറ്റവായ ഭേദത്തിൽ. ബത=കഷ്ടം. ഖരമരവുരി=ഖരം (പരുഷം)ആയ മരത്തോൽ. മേഘകവേണി=കുരുത്തു തലമുടി. ഫല.....പസി=ഫലവും വെള്ളവും വായുവും അശനം (ആഹാരം) ആയിട്ടുള്ള തപസ്സിൽ. തന=ശരീരം. കാച്ചതും=വാട്ടിയതു. പാപനാശേ=പാപത്തിന്റെ നാശത്തിൽ. പുണ്യകല്പകം=പുണ്യശാങ്കുന്ന കുപ്പകുപ്പും കാച്ചതും=ഫലിച്ചതും. കിതവമുനി=കുപടമുനി. ഇവളെ=ഉണ്ണിയുമയെ. ബഹു=മുളരെ. പഴിച്ചതും=നിന്ദിച്ചതും. പ്രസാദം=കുനിവ്. പൊഴിച്ചതും=വഷിച്ചതും. അരുതു തപമിതി=തപസ്സു ചെയ്യേണ്ടാ എന്ന്. വരിച്ചതും=പറഞ്ഞതും അഖിലമിദം=ഇതെല്ലാം. അവരസവികരം=അവളുടെ തോഴിമാർ. അതൊരു കഥ=ആ ഒരു കഥ. വിതതമിഹ=ഇവിടെ പറന്നിട്ടുള്ള (കഥയുടെ വിശേഷണം). കിമപി=കുറച്ചെങ്കിലും അന്ധൻ=കുരുടൻ. ജന്ധൻ=ബുദ്ധിഹീനൻ. ദ്രവ്യം=ഏറ്റവും. ശിവൻ ഭർത്താവായെന്നു കരുതി ഉണ്ണിയുമ തപസ്സിനു പോയി, മരവുരിയടുത്തു, തലമുടയായിരിച്ചു, കാര്യം വെള്ളവും കുറവും മാത്രം ആഹാരമാക്കി ഭോരം തവിപ്പിച്ചതും പാപം തീർപ്പാവാൻ പുണ്യം തെളിഞ്ഞതും ഒരു കുപടമുനി വന്ന്

“അറിവനഹമഖിലമിദമുചയുടെ മനീഷിത-

മസ്താദൃശനാക്ഷമേവം മനോരഥം.

ഇവർ മുനികളിതു കിമപി മനസി ധരിയാതെ വ-
ന്നിച്ഛിച്ചിരുന്നതന്യനെന്നോത്തു ഞാൻ”

“വിരുതനതിചതുരനൊരു വിവശതയിൽ വീണതും
വിദ്യയാക്കിക്കൊണ്ടതത്രയും നന്നെടോ!

തദിഹ ശൃണു മുനികളിവർ ശിവനമയെ യാചിച്ചു
തന്നിശ്ചയാത്മമന്തഃപുരം പുക്കതും.”

“പുരകഹരചരിതമിനിയറിവതു കഥം സഖേ?”

“പൊട്ടാ! പൊതി പൊളിയും ക്ഷമിക്കിൽ ക്ഷണം.”

“ഒരു സൂത്രഫലകസുമസുരതരുലതൈവ കേ-
ളണ്ണിയുമെന്നു നിണ്ണീയതേ മയാ.

പഴിപറഞ്ഞതും ഭാഗ്യവശം പ്രസാദിച്ചു തപസ്സു മതിയാക്കിക്കൊണ്ടു മറ്റു
ങ്ങോട്ടു പോന്നതുംമാക്കെ തോഴിമാർ മുഖേന ആരാണറിയാത്തതു്. നാട്ടി
ലെല്ലാം പരന്ന ഈ കഥ അറിയാത്ത നീ വല്ലാത്ത മൃഗമുതെന്നു. ചോ
ദ്യ കർത്താവിന്റെ വാക്ക്—അറിവ.... ..ഷിതം= ഉണ്ണിച്ചമയുടെ ഈ ആഗ്ര
ഹം (മനീഷിതം) ഒക്കെ ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അസ്താ.... ..രഥം=എ
ന്നെപ്പോലെയുള്ളവർക്കും ഇങ്ങനെയാണു് ആഗ്രഹം. ഇവർ .. ..തു്ഞാൻ
= ഈ മഹാക്ഷിമാർ ഇതു കറച്ചുകിടപ്പും മനസ്സിൽ ധരിക്കാതെ വന്നു് ഇച്ഛ
യോടുകൂടി യാചിക്കുന്നതു് മറ്റൊരുവനുവണ്ടിയാണെന്നു് ഞാൻ വിചാരിച്ചു.
ഉത്തരം—വിരുത.... ..ന്നെടോ=നീ വിരുതനും സമത്വനും തന്നെ; വിവശ
തയിൽ (പരുങ്ങലിൽ) വീണതു് ഒരു വിദ്യകാട്ടിയതാണെന്നു വരുത്തിയതു വ
ളരെ നന്നായി. വീണോടുകൊണ്ടു വിദ്യ എടുക്കുക എന്നതു (ശൈലി) വി
ചിത്രമെന്നു എന്നർത്ഥം. തദിഹശൃണു=എന്നാൽ കേട്ടോളൂ. മുനി.....
ചിച്ചു=ഈ മഹാക്ഷിമാർ ശിവനുവേണ്ടി മുമ്പെ ആവശ്യപ്പെട്ടു. തന്നി.....
...ക്കതും=അതു നിശ്ചയിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയാണു് അന്തഃപുരത്തിലേക്കു
പോയിരിക്കുന്നതു്. ചോദ്യം--പുര.... ..രിതം=അന്തഃപുരത്തിലെ കഥ. അ
റി .. ..സഖേ=എങ്ങനെയാണു ചങ്ങാതി അറിയുക? ഉത്തരം--പൊട്ടാ=
വിസ്സീ! പൊതിപൊളിയും=സ്വപ്നവും പുറത്താവും (ശൈലി) ക്ഷമിക്കിൽ
ക്ഷണം=ക്ഷണാനന്തരം ക്ഷമിച്ചാൽ. കറച്ചുനേരം ക്ഷമിച്ചാൽ സ്വകാര്യവത്ത്
മാനമല്ലാം പുറത്തു വരും. ചോദ്യകർത്താവ് അതുളതപ്പെട്ടു പറയുന്നു--ഒരു
സൂത്ര.... ..മയാ=ഉണ്ണിയുമ സൂത്രമാകുന്ന ഫലകസുമയോടുകൂടിയ ഒരു

വളർ ചിടയിലിളമതിയുമൊളികനലുചീക്ഷണേ
 വാചിളർന്നുതിയുതിക്കും കടുക്കനും
 ഉടൽമുഴുവനണിഭസിതമൊരു കറ കഴുത്തിലും
 മോട്ടുന്ന മാൻ മഴു ശുദ്ധം കരത്തിലും
 ഒരുപൊഴുതു നഹി വസനമജിനമൊരുനേരമു-
 ണ്ടജ്ജപലമായുള്ള മേൽപരിവട്ടമായ്
 ജനിമരണകടൽതരണതരണിയുഗ ചങ്ങാട-
 ചാരുചരണദയവുമിയന്നവൻ
 മമ രമണനിതി മന്സി നീനവു നന്ദ ഗൌരികു;
 മന്ത്രേ മഹേശ്വരൻ വശ്യനായ് പ്പോമതിന്.
 അതു വരികിലനുചമമൊരനുഭവമഹോ നമു-
 ക്കാർക്കുവാണെന്നുവാൻ നേച്ചുനന്നാൽ വത്ര!"

സുരതത്വത (കല്പകവല്ലി) തന്നെയാണെന്നു് എന്നാൽ നിണ്ണയിക്കപ്പെടുന്നു. ഇവളിൽ നിന്നു് ആത്മീയവാർക്കു സൂക്തമലപുഷ്പങ്ങൾ ലഭിക്കുമെന്നു സാരം. അതെന്നെന്ന് പറയുന്നു. 'വളർ' ഇത്യാദി—വളർചിടയിൽ=വളർ ജടയിൽ ഇളമതി=ബാലചന്ദ്രൻ. ഒളികനൽ=ഒളിയുള്ള തീക്കനൽ. ഇക്ഷണ=കണ്ണിൽ. വാചിള .....കടുക്കൻ=പാവാകുന്ന കണ്ഡലം. സപ്തകണ്ഡലമെന്ന വാച്യാത്മത്തെ ധ്യാനശാലയിൽ പഠിക്കയാൽ പശ്ചാത്തോക്തം അലങ്കാരം. അണിഭസിതം=ഭംഗിയുള്ള ഭംഗം. ഒരു കറ കഴുത്തിൽ=നീലനിറമായ വിഷത്തിന്റെ കറ. മോട്ടുന്ന .....കരത്തിൽ=കയ്യിൽ മാനം മഴുവും ശുദ്ധവും ഒരു .....സനം=ഒരിക്കൽ വസനം (വസ്ത്രം) ഇല്ല. അജിനം=തോൽ, ഉജ്ജപലം=തിളങ്ങുന്നതു്. മേൽപരിവട്ടം=ഉത്തരീയം. ഒരിക്കൽ ഉത്തരീയമായിട്ടു തോൽ ഉണ്ടായിരിക്കും. ജനിമാണ.....ണദപയം=ജനി (ജനനം) മരണങ്ങളാകുന്ന കടലിന്റെ തരണത്തിൽ തരണിയുഗം (രണ്ടു തോണികൾ) ഉള്ള ചങ്ങാടങ്ങൾ (ജലവാഹനത്തിന്റെ വകഭേദം) പോലെയ മനോഹരങ്ങളായ രണ്ടു കരലുകൾ. ഇവയെല്ലാമിയന്നവൻ=ശിവൻ. മമരമണനിതി=എന്റെ ഭർത്താവാണെന്നു്. മന്സി=മനസ്സിൽ. നീനവു .....കു=ഗൌരിക്കു വിചാരമുണ്ടായല്ലോ. മന്ത്രേ .....മതിൽ=ആ വിചാരത്തിൽ പരമേശ്വരൻ വശ്യനാകുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതു വരികിൽ=അങ്ങനെ വന്നാൽ. അന്ദം .....നമുക്കു=നമുക്കു ചങ്ങുന്ന അതുല്യമായ അനുഭവം. ആർക്കു .....വത്ര=ആർക്കു് ഏതു നേച്ചു നേന്നാൽ കൈവരും. ഗൌരിക്കു പരമശിവൻ ഭർത്താവാകണമെന്നു ഭക്തിപൂർവ്വമായ വിചാരമുള്ളതിനാൽ

“അഭിമതമിതുകിടുകിലുയിര രമിക്കിലാ,-
മന്യൻ ഫലം നമുക്കെന്തുതരുമെന്നോ?”

“പരമഗുണ ഗിരിമകളൊരമഹിഷിയാകിലി-
പ്പാരിൽപ്പലകും നമുക്കു ലാഭോ മഹാൻ.
അഖിലപതിചരണപരിചരണമണയായ്ക്കൂ,-
മാന പോലിങ്കിൽ വാലാർ തടഞ്ഞിടയാൻ?”
ഇതി പുരിയിലവിടവിടെയിരുവരിരുവർ തമ്മി-
ലിടയ്ക്കുമൊന്നുകൊണ്ടോരോരൊ മന്ത്രമായ്.

ശുഭചരിതമഹിമഭരവസതി മിഹികാഗിരി
ശുദ്ധാന്തശുദ്ധയേ വൃദ്ധമുനികളെ

ഭക്തമാർക്കു വശഗനായ അഭ്യർത്ഥം വശ്യനാകും. അങ്ങനെ ആയെങ്കിൽ നമുക്കുണ്ടാകുവാനിടയുള്ള അനുഭവം മറ്റൊന്നും ലഭിക്കാത്തതാണെന്നു സാരം. ‘വളർച്ചിടയിൽ’ ഇന്ത്യാദിയായ പരമശിവന്റെ വണ്ണം ഭക്തിഭരത്തെ തോന്നിക്കുന്നു. വീണ്ടും ചോദിക്കുന്നു— അഭിമതം = അഭിലാഷം. ഉതകിടുകിൽ = സാധിച്ചുവെങ്കിൽ. ഉമ .. .... ഷിലാം = ഉണ്ണിയും സുഖിക്കുമെങ്കിൽ അതുണ്ടു്. അന്യർഫലം = മറ്റുഫലം. ഈ ആഗ്രഹം സാധിച്ചാൽ ഉമയ്ക്കു സുഖമാകുമെന്നു ചോദിച്ചേ വേറെ നമുക്കെന്തു ഫലമാണുള്ളതു്? ഉത്തരം— പരമഗുണ = ശ്രേഷ്ഠനായ ഗുണങ്ങളുള്ള. ഗിരിമകൾ = പാർവ്വതി. അമഹിഷി = ശിവന്റെ പട്ടമിഷി. ലാഭോമഹാൻ = മഹത്തായ ലാഭമുണ്ടു്. അഖില.... .... സ്തംഭം = അഖിലപതിയുടെ (സമുദ്രപരന്റെ) പാദശൃംഗങ്ങളെ പ്രാപിക്കുമാറാകും. ആഗ .. .... എത്തിട്ടയാൻ = (ശൈലി) സ്വാമി പോകുന്നേടത്തു ഭൃത്യന്മാർക്കും പോകുന്നതിനു തടസ്സമില്ലെന്നതും ഗുണവതിയായ ഉണ്ണിയും പരമശിവന്റെ പ്രിയപതിയായാൽ നമുക്കും ശിവപാദശൃംഗങ്ങളു വഴിയുണ്ടാകും. ഉമയുടെ പരാവർത്തനം ശിവസന്നിധിയിൽ പ്രവേശം ലഭിക്കുമല്ലോ ഇതാണ് നമുക്കുള്ള വലിയ ലാഭം. ഇതി..... .. മന്ത്രമായ് = ഇങ്ങനെ ഹിമാവൽപുരിയിൽ അവിടവിടെ ഇരുന്നെങ്കിലുകൂടി ഇതൊരു കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് പലവിധ സംസാരം ചെയ്തുവന്നു. ഹിമാവന്റെ പ്രിയപുത്രിയായ പാർവ്വതി പരമശിവന്റെ പതിയാകുന്നതിൽ പൈതൃകാനുരാഗമുള്ള സന്തോഷവും ഉത്സാഹവും ഈ ചോദ്യോത്തരങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രകാശമാക്കിയിരിക്കുന്നു.

ഹിമാവാൻ അന്തഃപുരത്തിൽ ജ്വലിക്കളെ പൂജിക്കുന്നു.
ശുഭ .. .... വസതി = ശുഭചരിത (സുകൃതം) ത്തിന്റെ മഹിമ (മാഹാത്മ്യം)

അവിടെ മുദുബുന്ദികളിലിരുത്തിയാരാധിച്ചോ-
രാത്മാപ്പണം പൊലിക്കാണമയ് നല്കിനാൻ.
അഥ രഹസി ഗൃഹിണിയൊടു കഥയിതറിയിച്ചു താ;-
നാശക പാരമായ് മേനയ്ക്കു മാനസേ.

“അയി രമണ! മകളിവളൊരുത്തിയല്ലാതെ മ-
ററാരു നമുക്കില്ല; ഭുജിക്കരുതിവര;
അഖിലപതി പരമശിവനതിനു നന്ദി സന്ദേഹ-
മാർദ്ദപോൽ വശ്യനായ് നിലപൂ മഹേശ്വരൻ?
ശിശുവിനിതു നന്ദി മനസി; ശിവനഖിലഭേദിനാം
സേവിക്കിലിഷ്ടൻ, നിന്ദിക്കിലന്തകൻ;
മദനരിപു ശമനരിപു പുരരിപു മഹാകോപി;
മററാരു രക്ഷിപ്പതീശൻ മറുക്കിലോ?

തിശയം) തിന്നിരിപ്പിടമായ. മിഹികാഗിരി=ഹിമപർവ്വതം. ശുദ്ധാന്തശുദ്ധ
യേ=അന്തഃപുരത്തിന്റെ ശുദ്ധിക്കായിക്കൊണ്ടു. വൃദ്ധമുനികളെ=വൃദ്ധന്മാരാ
യ മഹഷിമാരെ. മുദുബുന്ദികളിൽ=മാദ്യമുള്ള ബുന്ദികളിൽ. ബുന്ദികളെ
ന്നാൽ വ്രതികൾക്കിരിപ്പാനുള്ള ഭംഗസാധനം. “വ്രതിനാമാസനം ബുന്ദീ”
എന്നമരം. ആത്മാപ്പണം=തന്നത്താൻ അർപ്പിക്കൽ. പൊലിക്കാണം=കാഴ്ച
ഭവ്യം. ഹിമവാൻ അന്തഃപുരത്തിൽ മുനിമാരെ അവർക്കിരിപ്പാൻ തക്ക ഭൗതിക
നങ്ങളിലിരുത്തി പൂജിച്ച് താൻ അവരോട ഏതാജ്ഞയ്ക്കും വിധേയനാണെ
ന്നു പറഞ്ഞു ആത്മാപ്പണം ചെയ്തു. അഥ=പിന്നെ. രഹസി=വിജനത്തിൽ.
ഗൃഹിണിയൊടു=ഭാര്യയോടു. കഥയിതു=ശിവനുവേണ്ടി സപ്തഷികൾ മകളെ
യാചിക്കുന്ന കഥ. ആശങ്ക=സംശയം. മാനസേ=മനസ്സിൽ. ഹിമവാൻ
മേനയോടു സ്വകാര്യമായി ഈ വിവരം പറഞ്ഞപ്പോൾ അവർക്കു മനസ്സിൽ
വളിയ ഈക്കുലഭായി. മേനയുടെ ആശങ്ക—അയി.....ക്കരുതിവര=അ
ല്ലയോ ഭർത്താവേ! നമ്മുടെ ഏകപുത്രിയാണു ഇവൾ ഭുജിപ്പാനിടയാകരുത്.
അവി .....ന്ദേഹം=ശിവൻ സർവ്വേശ്വരനാണ്; സംശയമില്ല. ആർക്കു .....
ശ്വരൻ=പക്ഷേ ആർക്കാണ് അദ്ദേഹം വശ്യനായി നില്ക്കുക? ആർക്കുപോൽ
എന്നതിലെ ‘പോൽ’ ഭൗത്യകൃതത്തെ തോന്നിക്കുന്നു. ശിശു .....നസി=
കുട്ടിക്ക് ഇതു മനസ്സിലില്ല; ശിവ.....ന്തകൻ=ശിവൻ എല്ലാഭേദികൾ
ക്കും സേവിച്ചാൽ ഇഷ്ടം നല്കുന്നവനും നിന്ദിച്ചാൽ അന്തം വരുത്തുന്നവ
നാണ്. മദന.....കോപി=അദ്ദേഹം കാമന്റെയും കാലന്റെയും പുരന്മാരു
ടേയും ശത്രുവും കൊടുങ്കാറ്റിനുമാണ്; മററാ.....ക്കിലോ=ആ ഈശ്വരൻ

മുനികളിവർ പരവതിലൊരനുമതി കൊടായ്ക്കു നീ;
 മോഹമിവർക്കും വിവേകനാശാദിദം.
 ഇവർ പരമശിവഭജനരസികഹൃദയോ ദൃഢ-
 മീശപരാഭേദേണ വന്നതും നിണ്ണയം.
 ശിവനവന തെളിയുമവനിചർ വലിയ ബന്ധുക്കൾ;
 സേവകലക്ഷണമാരറിയാത്തു പോൽ?
 അനഭിമതനതി ചെവിയിലശനിപതനോപമ-
 മല്ലഭൂപാലനം; മീശപരേ കാ കഥാ?
 അതു കരുതിയവസരവുമനിശമവി പാറുതു നി-
 ന്നാത്മാത്മസാധനായാസചാൻ സേവകൻ.
 ഒരുവരിലുമനിയതമിതരിക ശിവവാത്സല്യം;
 മൊട്ടല്ലിവരക്കുമോ പൊട്ടിക്കു മോഹമോ.
 ദരമവി ച പിഴ വരികിലവർകലമൊട്ടക്കുമോ
 ഭക്ഷണജാരക്കണോപേക്ഷി ഭക്ഷാൻതകൻ.

വിശാധമായെങ്കിലോ പിന്നെ വേറൊരു രക്ഷിപ്പാനുമില്ല. മുനി....
 യുനീ=ഈ മഹാക്ഷിമാർ പറയുന്ന കാര്യത്തിൽ അങ്ങു സമ്മതം ചെയ്യുകയു-
 ള്ളു്. മോഹം.....ദിദം=ഇവർക്കും വിവേകം നശിക്കുകയാലാണ് ഈ മോ-
 ഹം (ഭ്രമം) വന്നതു്. ഇവർ.....ദൃഢം=ഇവർ പരമശിവന്റെ ഭജന-
 ത്തിൽ രസിക്കുന്ന ഹൃദയത്തോടു കൂടിയവരാണ്; ഇതരപ.....ണ്ണയം
 =ഇവശ്ചാന്റെ ആത്മതപശ്ചാരമാണ് ഇവർ വന്നതെന്നും നിശ്ചയം. ശി-
 വനവനം.....ബന്ധുക്കൾ=ആ ശിവൻ ആരെ തെളിയുകയും അവൻ അ-
 തായതു ശിവന്റെ ഇഷ്ടം ഇവർ വലിയ ബന്ധുക്കളാണ്; സേവ.....
 ത്തുപോൽ=സേവകന്മാരുടെ ലക്ഷണം. ആർക്കൊന്നറിയാത്തതു്? അനഭിമതന-
 തി=അനിഷ്ടനായവനെ സ്തുതിക്കുന്നതു്. ചെവിയിൽ.....പാലനം=അല്പ-
 നായ രാജാവിനുംകൂടി ചെവിയിൽ അരുണി (വജ്രം) പതിക്കുന്നതിനു തുല്യ-
 മാണ്; ഇതരപ.....മാ=ഇതരപക്ഷേ പിന്നെ പറയാനുണ്ടോ? അതുക-
 രുതി=ഇഷ്ടമാരെ സ്തുതിക്കുന്നതാണ് രസമെന്നുകരുതി. അവ.....നിന്ദ്=
 എല്ലാത്തോഴും സമയവും നോക്കിനിന്ദ്. ആത്മാ.....സേവകൻ=തൻകാ-
 ലും നേടുന്നതിൽ ആയാസപ്പെടുന്നവനാണ് സേവകൻ. ഒരുവ.....ത്വ-
 ല്യം=ശിവന്റെ വാത്സല്യം ഒരാളിലും സ്ഥിരമല്ല, ഒട്ടു.....ഹമോ=പൊ-
 ടി (വിസ്ഫുലി) യായ ഈ മഹാക്ഷി മോഹമാകട്ടെ കുറച്ചുവന്നുമല്ല. ഭര-

തദിഹ മമ രമണ! ശൃണു തണലിതു കണക്കല്ല;
താപം വരുമ്പോൾ മറുപറഞ്ഞായ്ക്കും.
തരളതയിലിവർ മുനികൾ പറവതു കൊതിക്കിലി-
ത്താരമ്പവൈരിയെപ്പാരം ഭയം മമ.
കൃപണമിവൾതപവുമതിലുടൽ കെട്ടതി പൂണ്ടതും
കേട്ടുകണ്ടോർ പറഞ്ഞപ്പോൾ പ്രസാദിച്ചു.
അബലയിതു മലസയിവളഭിലക്ഷിതമോതിനാ-
ളങ്ങനെയെന്നുവാദവും കേട്ടുപോൽ.
അപരിചയവിലസിതമി, തുപരി വരുമായി ചെ-
ററാരാഞ്ഞു കാണാനിവൾക്കെന്തു വൈഭവം?

മചി ച = കുറച്ചുകിലും. വിഴ് = തെറ്റും. അവർകൾ = അവരുടെ കൾ. ഒട്ടു
ക്കുട = നശിപ്പിക്കും. ദക്ഷിണ ... ..പേക്ഷി = ദക്ഷിണപുത്രി (സതി) യുടെ ര
ക്ഷണത്തിൽ ഉപേക്ഷിച്ചു ചെയ്തവനായ. ദക്ഷിണകൻ = ശിവൻ. ചെറുതായ
കുറം ചെയ്താൽപോലും ശിവൻ അവരുടെ വംശംകുറവാ വരുത്തും. തദിഹ
.....ശൃണു = അതിനാൽ എന്റെ ഭർത്താവേ! കേട്ടാലും. തണലി.....
ക്കല്ല = ഈ തണൽ ശരിയായിട്ടുള്ളതല്ല. താപം.....ത്തായിട്ടും = താപം (മു
ട്ട്; വ്യസനം) വരുന്ന സമയത്തു് ഈ തണൽ മറുഭാഗത്താകും. ഇവിടെ
തണലെന്നു പറഞ്ഞതു ശിവന്റെ പ്രസാദത്തെയാണ്. വല്ല സന്താപവും നേ
രിട്ടപ്പോൾ ഈ പ്രസാദം ഉണ്ടാകയില്ലെന്നു സാരം. തരളതയിൽ = ചാപല്യ
ത്തിൽ. താരമ്പവൈരിയെ = കാമാരിയെ. ഭയം = പേടി. ഈ മുനിമാർ പ
റയുന്നതിനെക്കൊതിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ശരിയല്ല; എന്നിങ്ങ ഈ കാമാന്തകനെ
വലിയ ഭയമുണ്ട്. കൃപണം = ഭയനീയാ. ഇവൾതപം = ഇവളുടെ തപസ്സ്.
ഉടൽ.....ണ്ടതു = ഭേദം ക്ഷീണിച്ചതു്. കേട്ടുകണ്ടോർ.....പ്രസാദിച്ചു
= കണ്ടവർ പറഞ്ഞുകേട്ടപ്പോൾ സന്തോഷിച്ചു. അബല = ബലമില്ലാത്തവൾ.
ഇതു = ശിവൻ തന്നെ വിവാഹം ചെയ്യണമെന്നതു്. അചസയിവൾ = മദബു
ദ്ധിയായ ഇവൾ. അഭിലക്ഷിതം = ആഗ്രഹം. ഇവളുടെ കഠിന തപസ്സിനെപ്പറ്റി
ആളുകൾ പറഞ്ഞുകേട്ടപ്പോൾ ശിവൻ പ്രസാദിച്ചു. അബലയും ബുദ്ധിഹീ
നയുമായ ഇവൾ തന്റെ ആഗ്രഹം പറഞ്ഞു; ഭഗവാൻ അതു സമ്മതിക്ക
യാചെയ്തു. അപരി .... മിതു = ഇതു പരിചയമില്ലായ്മയുടെ വിലാസ
മാണ്. ഉപരി വരുമായി = മേലിൽ വരുന്ന മനോവൃഥ. ആരാഞ്ഞു.....

കുശലനപി നയഗതിഷു പതതി; ന പതേന്മോഹം-
 ക്രുപേ ഭവാനുപപത്യവാത്സല്യവാൻ.”

പിതൃഭിമിതുമൊഴികളിതി ചെവിയിൽ മിഹികാധരൻ
 പ്രീതിവിപ്ലവം കേട്ടു കണ്ണീതചിത്തനായ്.

“നയമൊഴികൾ പറവതിഹ നഹി ഫലതി നാരീഷു;
 നന്മ ബോധിപ്പതില്ലല്ലവയേമാർ.

മതമപഥി ഗതമിവിടെ; വഴിയിൽ വീഴിപ്പതോ
 മററാർക്കുമാമല്ലരുന്ധതിക്കെന്നിയേ.”

ഇതി മനസി കുശൽ കരുതിയതിനുമൊരു സംഗതി-
 തിച്ഛിച്ചവണ്ണം വരുവാൻ വരുത്തിനാൻ.

ഭവം=മുൻകൂട്ടി ആലോചിച്ചു കാണാനിവാദം ശക്തിയുണ്ടോ? കുശലനപി
 =സമത്വനായവനും. നയഗതിഷു=നീതിമാന്മാരുടെയിൽ. പതതി=വീഴുന്നു. ന
 പതേൽ=വീഴരുത്. മോഹക്രൂപേ=ഭ്രമമാകുന്ന കിണറിൽ. ഭവാ ....
 ല്യവാൻ=സന്താനങ്ങളിൽ വാത്സല്യമേറിയ അദ്ദേഹം. ഏതു സാമത്വമുള്ളവ
 നും നീതിമാന്മാരുടെയിൽ ഹൈപാദം; സന്താനവാത്സല്യമേറിയ അദ്ദേഹം
 കണ്ടിൽ ചാടരുത്.

ഹിമവാൻ മേനയുടെ അഭിപ്രായം മാറുവാൻ അരു
 ധ്യതിയെ ആശ്രയിക്കുന്നു. പിതൃഭിമിതുമൊഴികൾ=പിതൃപുത്രിയുടെ
 (മേനയുടെ) വാക്കുകൾ. മിഹികാധരൻ=ഹിമപവ്നം. പ്രീതിവിപ്ലവമെന്നതു
 മൊഴികളുടെ വിശേഷണം. കണ്ണീതചിത്തൻ=മനസ്സു മന്ദിച്ചവൻ. തന്റെ
 പ്രീതിക്കു വിപ്ലവമായി മേന പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ കേട്ടു ഹിമവാൻ കണ്ണീതപ്പെട്ടു.
 എന്നിട്ടു വിചാരിക്കുന്നു—നയമൊഴികൾ=നീതിവാന്മാരുൾ. നഹി ....
 രീഷു=സ്രീകളിൽ ഘടിക്കുന്നില്ല. നന്മ .... യമാർ=ഏതെവിശാല
 തയില്ലാത്ത ആൾ നന്മ ഏതെന്നറിയുന്നില്ല. മത .... മിവിടെ=
 അപന്മാരിലുള്ള ഗമനമാണിവിടെ മതം; വഴിയല്ലാത്ത വഴിയിൽക്കൂടെ
 നടക്കാനാണ് മേനയുടെ അഭിപ്രായമെന്നർത്ഥം. വഴി .... ഒന്നി
 യേ=വഴിയിൽ ചേർക്കുന്ന കാര്യം അരുന്ധതിക്കല്ലാതെ മററാർക്കും സാല്യമ
 ല്ല. ഇതി=ഇങ്ങനെ. മനസി=മനസ്സിൽ. കുശൽ=വിദ്യ, ഉപായം. “ക
 ന്നായിരമല്ല കചൽ” എന്നു രാമചരിതം. സംഗതി=യുക്തി, കാരണം. ഇ
 ഛി .... അവൻ = താനിച്ഛിച്ചതുപോലെ വരുവാൻ. ഇങ്ങനെ
 കൗശലം കരുതി, മേനയുടെ അഭിപ്രായത്തെ താനിച്ഛിച്ചതുപോലെയാക്ക
 വാൻ ഒരു കാരണമുണ്ടാക്കി.

പിതൃസുതയൊടുപൊഴുതരുന്ധതി ചൊല്ലിനാൾ;
 “പേശലമല്ലയേ! പേശുനന്തിന്നു നീ.
 പശിമ പെരുതിതുപൊഴുതു പശുപതിമനസ്സിനു,
 പക്ഷേയീ ഞങ്ങൾ പുറപ്പെടാ നിണ്ണയം.
 കഠിനതയുമൊരുപൊഴുതു വരു, ചതിവളോടില്ല,
 ഗാത്രാലംഭായതിപ്പാർച്ചി ശർച്ചനോ.
 ഒരു മകളിലിഹ മമത പെരുതതു നിമിത്തമാ-
 യോതീടരുതു നീയെഴുചിത്രമെന്നിയേ.
 തവ തനയ തരുണിയിവൾ താനെങ്ങിരുത്തു നീ
 താതൻമടിയിലോ തന്റേറ മടിയിലോ?
 സദൃശഗുണനൊരുതരുണനിവളെയിനി നല്ലവൻ
 സംഗതിയുളളോരു കാലമിതല്ലയോ?
 സരസഗുണവസതിയിവൾ സകലജനസമ്മതാ
 സർപ്പവും പാക്കേണമുച്ചീധരപ്രിയേ!

അരുന്ധതി മേനയോടു പറയുന്നു. ശിവൻ കഠിനഹൃദയനാ
 ല്ലെന്ന് -- പിതൃസുതയോടു = മേനയോടു, പേശലം = മനോഹരം. നീ ഈ പ
 റയുന്നതു ഭംഗിയല്ല. പശിമ = പതം, മാർദ്ദവം. ഇപ്പോൾ ശിവന്റെ മനസ്സി
 നു വളരെ മാർദ്ദവമുണ്ട്. പക്ഷേ.....നിണ്ണയം = അല്ലാത്തപക്ഷം ഞങ്ങൾ
 ഈ കാര്യത്തിനു പുറപ്പെടുകയില്ലാ നിശ്ചയം. കഠിന .....ടില്ല =
 കഠിനതയും ചിലപ്പോൾ വരും; അതു പാർച്ചിയോടു വരില്ല. ഗാത്രാലംഭം =
 ശരീരത്തിൽ പകുതി. ശിവനു പാർച്ചി അലംശരീരമാണ്. ഭർത്താവിനു
 ബോധിച്ചതു ഭാര്യയ്ക്കും ബോധിക്കണമെന്ന് -- ഒരു .....മെന്നിയേ = ഒരു മക
 ളിൽ വലിയ മമത (സ്നേഹം) യുണ്ടെന്ന കാരണത്താൽ നീ ഒഴുചിത്രം കൂടാതെ
 സംസാരിക്കരുത്. തവതനയ..... മടിയിലോ = നിന്റെ മകൾ ഒരു ത
 രുണി (യുവതി) യാണ്. ഇനി ഇവളെ അച്ഛന്റെ മടിയിലോ അമ്മയുടെ
 മടിയിലോ എവിടെയാണിരുത്തുക? സദൃശഗുണൻ = തുല്യഗുണങ്ങളോടു കൂടി
 യ അതായതു ഗുണപ്പോരുത്തമുള്ള. ഒരു തരുണൻ = ഒരു യുവാവിന്, സംഗ
 തിയുളളോരു = ചേർച്ചയുള്ള. ഇവളെ അനുരൂപനായ ഒരു യുവാവിനു കൊടു
 പ്പാൻ ചേർച്ചയുള്ള കാലം ഇതല്ലേ? സരസ .....സമ്മതാ = ഇവൾ സര
 സ (രസമുള്ളവൾ, രസജ്ഞ) യും ഗുണങ്ങൾക്കിരിപ്പിടവും എല്ലാജനങ്ങൾക്കും
 സമ്മതയായിട്ടുള്ളവളുമാണ്. ഗുണഹിനനായ ഒരുവനെ ഇവൾ ആഗ്രഹിക്ക

അഭിലഷതി ഹരനിവളെ, യഭിമതമതല്ലെങ്കി-
 ലാർ നല്ലീടുവാനോർത്തിരിക്കുന്നു നീ?
 മകളിൽ ബഹു മമത വരുമരുവയർകളുള്ളത്തിൽ;
 മായതൻ വൈഭവമാക്കാഴിക്കാവു പോൽ?
 ജനനമപി ഭരണമപി ജനകജനനീഭരം,
 ജാമാത്രഭോഗ്യം തു യേശുചനം യോഷിതാം.
 കവിളിണയിലണിപ്പു മുഖകാന്തയേ കണ്ഡലേ,
 കാതിനേ ഭാരവും വേധവ്യമാദിയും.
 ചരിതമിതു ജഗതി വിധി നന്ദ ചതി പിണച്ചുതേ;
 ചാഞ്ചല്യമെന്നിതിൽ? വാഞ്ചരിതമെന്തു തേ?

കയില്ലെന്നു ഭാവം. സർവ്വം.....പ്രിയേ=ഹേ പദ്മതരാജപതി! സംഗതി
 കൾ എല്ലാം ആലോചിക്കണം. ഒന്നുമാത്രം നോക്കിയാൽ പോരാ എന്നർത്ഥം.
 അഭി.....വളെ=ശിവൻ ഇവളെ ആഗ്രഹിക്കുന്നുണ്ട്. അഭിമ .....
 കിൽ=അതു സമ്മതമല്ലെങ്കിൽ, ആർക്കു..... .. നീ=ആർക്കു കൊടുക്കുവാനാ
 ണ് നീ വിചാരിച്ചിരിക്കുന്നത്. മകളിൽ..... ..ള്ളത്തിൽ=സ്ത്രീകളുടെ
 മനസ്സിൽ മകളുടെ പേരിൽ വളരെ സ്നേഹം ഉണ്ടാകും. മായ .....
 പോൽ=അതു മായാശക്തിയാണ്, ആർക്കും ഒഴിക്കാവുന്നതല്ല എന്നു സാരം.
 ജനന..... ..ഭരം=ജനനവും ഭരണവും മാത്രമാണ് ജനകജനനീമാരുടെ
 ഭാരം; പെറ്റു വളർത്തേണ്ട ഭാരമേ അല്പനമ്മമാർക്കുള്ളൂ എന്നു സാരം. ജാമാത്ര
 .....ഷിതാം(യോഷിതാം യേശുചനം തു ജാമാത്രഭോഗ്യം)=സ്ത്രീകളുടെ
 യേശുചനമാകട്ടെ ജാമാതാക്കൾക്കനുഭവിപ്പാനുള്ളതാണ്. കവിളിണയിൽ=
 രണ്ടു കവിളുകളിൽ; അണിപ്പു = അണിയുന്നു, മുഖകാന്തയേ = മുഖത്തിന്റെ
 ശോഭയ്ക്കുവേണ്ടി, കണ്ഡലേ=രണ്ടു കണ്ഡലങ്ങളെ, ഭാരം=കനം, വേധവ്യമാ
 ദി=തുളയ്ക്കുന്നതിനാലുള്ള വേദന മുതലായത്. കണ്ഡലങ്ങൾ കവിളിൽ അ
 ണിയുന്നതുകൊണ്ടുള്ള ഭാഗി മുഖത്തിനാണ്; കനവും തുളയ്ക്കുമ്പോഴത്തെ വേദ
 നയും മാറും അനുഭവിക്കുന്നതു കാതാണ്. “ജനനമപി” എന്നു തുടങ്ങിയ നാ
 ലുവരികളിലെ ഉപമാനോപമയോപാക്രമങ്ങളിൽ സാധാരണധർമ്മത്തെ വിംബ
 പ്രതിവിംബരൂപേണ പറഞ്ഞിരിക്കുകയാൽ അലങ്കാരം ദൃഷ്ടാന്തം. ചരിത....
 .....പിണച്ചുതേ=ലോകത്തിൽ ഉള്ള ഈ ചരിതം (നടവടി) വിധി പിണ
 ച്ചു ഒരു ചതിയാണ്; ദൈവകൃപിതമാണെന്നർത്ഥം. ചാഞ്ചല്യമെന്നിതിൽ =
 ഇതിൽ എന്താണ് ഇടയിടക്കു? വാഞ്ചരിതം=അഭീഷ്ടം. നിനക്കെന്താണിഷ്ടം?

ഉചിതനിവൃത്തി മനസി തവ തെളികിലപ്പമാ-
 നൊക്കുമോ നിൻകാത്തന്നൊരറിഞ്ഞിനി;
 തവ മനസി തവ ധവനു മനസി ച തെളിഞ്ഞവൻ-
 തന്നെ നിൻ പുത്രിക്കു രോചതേ വാ ന വാ?
 ത്രിതയമനമിതുമൊരുമ വരികിലിഹ പോരുമോ?
 സ്രീകാമനല്ലപ്പമാനൈകിലെങ്ങനേ?
 സഹചരനു തെളികിലതു തെളിയണമതേയാവു
 സാധപീജനാചാരസംഗതിയോക്കു നീ.
 തെളികു തവ ഹൃദയമിതു പൊളിപറകയല്ല ഞാൻ;
 ദിഗ്വ്യചക്ഷുസ്സുണ്ടെന്നിന്നെന്നറിക നീ.
 ഉലകടയ പരമശിവനപയമപരാങ്മുഖ-
 നൊട്ടനാളായി തപോനിഷ്ഠ നിഷ്ഠരം;
 ഇതുപൊഴുതു പരമശിവനതിജ്ജതപൂണ്ടു താ-
 നേതദപിവാഹായ ജാതതപരാഭരൻ

ഉചിത..... ..രറിഞ്ഞിനി=ഇവൻ യോഗ്യനാണ് എന്ന് നിന്റെ മനസ്സിൽ ഒരുവനെപ്പറ്റി ബോധിച്ചാൽ അവനെ നിന്റെ ഭർത്താവിനു ബോധിക്കുമോ എന്ന് ആർക്കറിവുണ്ട്? തവ..... ..വൻതന്നെ=നിനക്കും നിന്റെ ഭർത്താവിനും മനസ്സിൽ ബോധിച്ചുവന്നെ, നിൻപുത്രിക്കു .....ന വാ =നിന്റെ പുത്രിക്കു രൂപിക്കുമോ ഇല്ലയോ? അമ്മയ്ക്കും അച്ഛനും ബോധിച്ചു പുരുഷനെ മകൾക്കു ബോധിക്കാതെ വന്നെങ്കിലോ എന്നു സാരം ത്രിതയ.... ..പോരുമോ=ഈ മൂന്നു പേരുടേയും മനസ്സ് ഒത്തുവന്നാലും മതിയോ? സ്രീകാമൻ=സ്രീയെക്കാമിക്കുന്നവൻ. മൂന്നു പേർക്കും ബോധിച്ചു ആ പുരുഷനു സ്രീയെ വേണമെന്നു ഇല്ലയില്ലെങ്കിൽ എങ്ങനെ? ആയതുകൊണ്ട് എന്തു വേണമെന്നു പറയുന്നു—സഹചര..... മതേയാവു=ഭർത്താവിനു ബോധിച്ചു വെങ്കിൽ അതു ഭാര്യയ്ക്കും ബോധിക്കണം, അത്രയേ ആകാവൂ. സാധപി ..... സംഗതി=പതിവ്രതാജനങ്ങളുടെ ആചാരക്രമം പതിവ്രതമാരുടെ ആചാരം എന്തെന്ന് ആലോചിച്ചു നോക്കൂ. ശിവൻ പാവുതിയുടെ പേരിൽ അത്യന്തം പ്രീതനാണ് എന്നു പറയുന്നു--തെളിക..... ..റിക നീ=നിന്റെ മനസ്സ് തെളിയട്ടെ, ഞാൻ പൊളിയല്ല പറയുന്നത്, എനിക്കു ദിഗ്വ്യദൃഷ്ടിയുണ്ടെന്നു നീ മനസ്സിലാക്കണം. ഉല..... ..ശിവൻ=ലോകത്തിനടയവനായ ശിവൻ. ഉപയമപരാങ്മുഖൻ=ഉപയമത്തിൽ (വിവാഹത്തിൽ) വിമുഖനായിട്ട്, ഒട്ടു..... നിഷ്ഠരം=നിഷ്ഠരമായ തപോനിഷ്ഠ തുടങ്ങിട്ടു കറേ നാളായി. ഇതു പൊഴുത്ത്=

ഋഷികളിലുത്ഭവിതമുതലയുടെ തപം കണ്ടു -
 മീശപരൻ പാരം ബഹുമാതി തേടിനാൻ.
 അറികിലുടനിവർതപസി ഫലവുമിതരേതര-
 മന്യോന്യതുഷ്ടൈഃ തപസ്സം പ്രയാസവും.
 ഇവരിരുവരൊരുപൊഴുതു വിരഹമറിവോരല്ല,-
 തിരോളകപ്പെട്ടു കോപേൽമിഴി! പാരം
 മിഹിരനവനൊരുപൊഴുതു വെയിൽ വെടികിലാമെടോ;
 മേനേ! ശിവനെപ്പിരിയാ തവ മകൾ.
 ഗുണരഹിതമപി ഗുണിനി ശിവനെയിവൾ കൈവിടാ
 കൈമുദി സോമനെക്കൈവെടിഞ്ഞീടിലും.
 സകലജനജനനിയിവൾ; തവ മകളിതി ഭൂഃ;
 സമ്പ്രതി താം പ്രതി സംഭ്രമെന്തു തേ?

ഇപ്പോൾ, അതിജ്ഞത=ഏറ്റവും ജാല്യം. ഏതദപിവാഹരായ=ഇവളുടെ വിവാഹത്തിനായി, ജാതപരാഭാൻ = വളരെ ബദ്ധപ്പാടുള്ളവനായിരിക്കുന്നു. വിവാഹാദിമുഖനായി തപസ്സുചെയ്തിരുന്ന ശിവൻ ഇപ്പോൾ ഉമയെ വേർപ്പാൻ ഗുതിയായിരിക്കുന്നു. ഋഷി ..... തേടിനാൻ=മഹർഷിമാരേയും കൂടി അതിശയിച്ചതായ ഉമയുടെ തപസ്സുകളിൽ ശിവൻ വളരെ ബഹുമാനം തോന്നിയിരിക്കുന്നു. അറികിൽ=അറിഞ്ഞാൽ, ഇവർ തപസി ഫലം=ഇവരുടെ തപസ്സിലുള്ള ഫലം, ഇതരേതരം=പരസ്പരമാണ്, അന്യോന്യതുഷ്ടൈഃ=അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും സന്തോഷമുണ്ടാവുന്നതിനുവേണ്ടി. ശിവൻ സന്തോഷം വരുവാൻവേണ്ടി പാർവ്വതിയും പാർവ്വതിക്കു സന്തോഷം വരുവാൻ വേണ്ടി ശിവനും തപസ്സും പ്രയാസവും ആചരിച്ചു എന്നർത്ഥം. ഉമയും ശിവനും ഒരു കാലത്തും തമ്മിൽ പിരിയുകയില്ലെന്നു പറയുന്നു—ഇവ ... ..രല്ല=ഇവർ രണ്ടുപേരും വിരഹമെങ്ങനെയെന്ന് ഒരിക്കലും അറിയാത്തവരാണ്. അതു=വിരഹം, അകപ്പെട്ടു=പിണഞ്ഞു, കോപേൽമിഴി=സുന്ദരി! പാരം=ഏറ്റവുമധികം. ഇപ്പോൾ വിരഹം സാമാന്യത്തിലധികം പിണഞ്ഞു മിഹിരൻ=സൂര്യൻ. സൂര്യൻ വെയിലിനെ പക്ഷെ വെടിഞ്ഞുവെന്നു വരാം; എന്നാലും നിന്റെ മകൾ ശിവനെപ്പിരിയുകയില്ല; ശിവൻ ഇവളെ വെടിയില്ല എന്നു ഭാവം. ഗുണരഹിതമപി=ഗുണമില്ലാത്തവനേങ്കിലും, ശിവനെ. ഗുണിനി ഇവൾ=ഗുണവതിയായ ഇവൾ, കൈവിടാ=വെടിയില്ല, കൈമുദി=ചന്ദ്രിക, സോമനെ=ചന്ദ്രനെ. ചന്ദ്രിക ചന്ദ്രനെ വെടിഞ്ഞാൽകൂടി ഇവൾ ശിവനെ വെടിയുകയില്ല. പാർവ്വതി സർവ്വപഞ്ചജനനിയായ ശക്തിയാണെന്നു

അമതി മതി; പരശിവനൊടയി തവ മകൾക്കു കേ-
 ഉത്ഥന വാക്കിനു നിത്യസംബന്ധിതാ.
 അക്ഷശലത ശിവനു പെരുതിവൾ പിരികി,ലൊന്നിക്കി-
 ലാനന്ദതുന്ദിലനിന്ദുചൂഡൻ മൃഡൻ.
 ഇവൾ പിരികിലൊരു മമത ശിവനു പുനരെങ്ങമി-
 ല്ലെന്നുള്ളതിന്നോ ജനങ്ങൾക്കു സമ്മതം.
 അഭിസരണമനുസരണനിപുണയിവൾ ചെയ്തിലി-
 നാച്ഛന്നാം വിശ്വതരിലുച്ചൈശ്വരംഹരൻ.

പറയുന്നു—സക.....യിവൾ=ഇവൾ എല്ലാ ലോകങ്ങളുടേയും മാതാവാണ്. തവ.....ഭ്രമം=നിന്റെ മകളാണെന്നുള്ളതു ഭ്രമമാണ്, ഭ്രമം=വ്യാമോഹം, സമ്പ്രതി.... ഇതേ=ഇപ്പോൾ അവളെക്കുറിച്ചു നിനക്കെന്താണ് പരിഭ്രമം? അമതി=അനിശ്ചയം, സംശയം. മതി=മതിയാക്ക, പരശി.....
 .....ന്ധിതാ=അല്ലയോ മേനേ! നിന്റെ മകൾക്കു വാക്കിനു് അത്മത്തോടൊന്നുപോലെ ശിവനോടു നിത്യസംബന്ധമുണ്ട്. വാക്ക് അത്മത്തോടു പിരിഞ്ഞിരിക്കാത്തതുപോലെ നിന്റെ മകൾ ശിവനോടും പിരിഞ്ഞിരിക്കയില്ല എന്നർത്ഥം.

“തമത്മമിവ ഭാരത്യാ സുതയാ യോക്തുമഹസി.”

“മാതരം കല്പയന്തേപനാമീശോ ഹി ജഗതഃ പിതാ”

എന്ന കുമാരസംഭവശ്ലോകങ്ങൾ ഇവിടെ സ്മരണീയം. അക്ഷശലത=അസാമത്വം, അശക്തി, സുഖക്കേട്. പെരുതു=വളരെ, പിരികിൽ=പിരിഞ്ഞാൽ, ഒന്നിക്കിൽ=ചേർന്നാൽ, ആനന്ദതുന്ദിലൻ=ആനന്ദംകൊണ്ട് ഉള്ളു നിറഞ്ഞവൻ, ഇന്ദുചൂഡൻ മൃഡൻ=ചന്ദ്രശേഖരനായ ശിവൻ. ഇവൾ പിരിഞ്ഞാൽ ശിവനു യാതൊരു ശക്തിയും സുഖവുമില്ല; ഇവളോടൊന്നിച്ചാൽ ശിവൻ ആനന്ദപൂർണ്ണനാണ്.

“ശിവശ്ശക്ത്യാ യുക്തോ യദി ഭവതി ശക്തഃ പ്രഭവീതും

ന ചേദേവം ദേവോ ന ഖലു കശലഃ സ്ഥിതിമപി”

എന്ന ആചാര്യസപാമികളുടെ സ്തുതി ഇവിടെ ചിന്തനീയമാണ്. ഇവൾ.....
 ....സമ്മതം=ഇവൾ പിരിഞ്ഞാൽ പരമശിവനു പിന്നെയെങ്ങും ഒരു മമത (സ്നേഹം) ഇല്ലെന്നുള്ളതു് ഇന്നു ജനങ്ങൾക്കു സമ്മതമായല്ലോ. സതീവി യോഗത്തിനുശേഷം ശിവൻ വീരക്തനായി തപസ്സു തുടങ്ങിയതു ലോകപ്രസിദ്ധമാണല്ലോ എന്നു ഭാവാം. അഭിസരണം=ഭക്ത്യുപവിധത്തിലേക്കു ഗമിക്കൽ, അനു.....പുണ=അനുസരിക്കുന്നതിൽ സമർത്ഥനായവൾ, അച്ഛന്നം=ചു

ഉടമ തങ്കമിവൾ പിരികിലുടലിലുവേ പാതി-
 യൊട്ടും കുറയാതെ കെട്ടുപോമീശനും.
 ഉലകിലിവളഗതികളിൽ മമത പെരിയോളതൊ-
 ട്ടൊക്കുമെങ്കിൽക്കേളടയാളമൊക്കെ നീ.
 ഭയിതനടലണവതിനു ഭലിതപിതൃപാതകാ
 ഭാഷായണീ സതീ പുത്രിയായ് വന്നു തേ.
 ഇവൾ വിരഹദശയിലഥ ശിവനുടലെളിച്ചുത-
 ണ്ടെട്ടുപത്തൊളൊഴിഞ്ഞാരറിഞ്ഞിത്രനാൾ?
 ഇഹ ജഗതി പരിചിതമി, തൊരുശകലമെങ്കിലു-
 മിന്ധനമില്ലായ്ക്കിലഗ്നി നിന്നീടുമോ?

ജ്യൻ, വിശ്വപത്തിൽ=ലോകത്തിൽ, ഉടച്ചെ=ഏറ്റവും. അനുസരണമെന്ന
 പുസ്തകമുള്ള ഇവൾ വീണ്ടും ഭർത്തൃസമീപത്തെ പ്രാപിച്ചാൽ ശിവൻ സർവ്വപുണ്യാ
 ക്ഷം. ഉടമതങ്കം=ഉടമ (മമത) യുള്ള, ഉടലിലുവേ പാതി = ഭാഗത്തിൽ നേർ
 പകുതി, കെട്ടുപോം=നശിച്ചുപോകും. ഇവൾ പിരിഞ്ഞുപോയിൽ ശിവനു
 പാതി ശരീരം നശിച്ചു കൂട്ടത്തിലാകും. പാർവ്വതി സമീപമായിരിക്കെ അവതാര
 മാണെന്നു പറയുന്നു—ഉലകി ..... രിയോൾ=ഇവൾ ലോകത്തിൽപെട്ട്
 അഗതികളിൽ അധികം മമതയുള്ളവളാണ്. അതൊട്ടൊക്കെ=അതു ശരിയാ
 ണ്, എങ്കിൽ .....കു നീ=അതിനുള്ള അടയാളമെല്ലാം നീ കേട്ടുപോ, ഭയി
 തനടൽ=ഭർത്താവിന്റെ ഭേദം, ഭലിത ... ..തകാ=ഭലിതം (ബലിതം)
 ആയ പിതൃപാതകത്തോടുകൂടിയവൾ അതായതു പിതാവിന്റെ പാപം തീർത്ത
 വൾ ആയ ഭാഷായണീ സതീ=ഭക്ഷപുത്രിയായ സതീഭേദി, തേ=നിന്റെ.
 ഭക്ഷന്റെ മകളായ സതീഭേദി അല്പമേറെ പാപം തീർത്ത ഭർത്താവിന്റെ ഭേ
 ധം പ്രാപിക്കുന്നതിനു ചണ്ടി നിന്റെ പുത്രിയായി വന്നിരിക്കുന്നു ഇവൾ=
 ഈ സതീ, വിരഹദശ=വിരഹാവസ്ഥ, അഥ=അതായതും, ശിവനുടലെളി
 ചുതു=ശിവന്റെ ഉടലിലെളിച്ചുത്, എട്ടു പത്താൾ = എട്ടോ പത്തോ ആളു
 കൾ, വളരെ കുറച്ചുപോർ. വിരഹാവസ്ഥയിൽ ഇവൾ ശിവന്റെ ഭാഗത്തിൽ
 ഒളിച്ചിരുന്ന കഥ ഇതുവരെ അധികമായും അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇഹ.....കിതു
 =ഇത് ഈ ലോകത്തിൽ പരിചിതം (സർവ്വതും കണ്ടറിഞ്ഞിട്ടുള്ളത്) ആണ്.
 ഒരു .....കിലും=ഒരു ലേശമെങ്കിലും, ഇന്ധനം=വിറക്. അല്പമെങ്കിലും
 വിറകില്ലെങ്കിൽ അഗ്നി നിലകയ്യില്ലെന്നുള്ളത് എല്ലാവർക്കും കണ്ടുറപ്പുള്ള
 താണ്. ഇവിടെ ശിവനെ അഗ്നിസ്ഥനായെന്നും ശക്തിയെ ഇന്ധനസ്ഥനാ

അഴൽ പെരുകിയമരമുനീനതിനതികളനപഹ-
 ധംബികയ്ക്കിപ്പോളവതാരകാരണം.
 മുഴുവനീതു പലരറിവരറിക പിതൃപുത്രി! നീ
 മുങ്ങാലോ മോഹത്തിൽ മംഗലാംഗീ! വൃഥാ.
 അനചിതവുമുചിതവുമൊരിങ്ങുതിലൊളിച്ചു പോ-
 മാശയാലാശയക്ലേശമുണ്ടായ്ക്കും.
 അതു കരുതുകകരുളിരി, ലരുതരുതു സന്താപ,-
 മാരാഞ്ഞു കാണതാമുണ്മിഴിക്കുഞ്ജനം.
 പെരുമനിധി പരമശിവനൊരുമറയിൽ മാഞ്ഞുപോയ്,
 പിളയേററുണായി വാനവക്കൊക്കവേ,
 പരമവിധിഹുതി പകുതി ജഗതി ഭിതിജ്ജ്വലി,
 പത്മജനാഭിക്കു പട്ടിണി പാരമായ്.

നീയായും ഗ്രഹിക്കണം. അഴൽ.....നപഹം=അഴൽപെരുകി അനു-
 ഭവനം അമരമുനീമാർ ചെയ്ത നതിനതികൾ (നമസ്കാരവും സ്തോത്രവും).
 അംബികയ്ക്കു=ലോകമാതാവിന്, അവതാരകാരണം=അവതരിക്കുന്നതിനുള്ള
 കാരണം. ദേവകളും ഭൃഷികളും ഭീനരായിച്ചെയ്ത നമസ്കാരവും സ്തോത്രവുമാ-
 ണ് ഇപ്പോൾ ദേവി അവതരിച്ചതിനു കാരണം. മുഴുവനീതു=ഇതു മുഴുവൻ,
 പലരറിവർ=പലരും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്, പിതൃപുത്രി=മേന! മുങ്ങാ .....
 ത്തിൽ=നീ മോഹത്തിൽ മുങ്ങരുത് (മോഹം=ഭ്രമം). മംഗലാംഗീ=സുന്ദരി!
 വൃഥാ=വെറുതെ. ഇവയെല്ലാം പലക്കും അറിവുണ്ട്. നീ വെറുതെ ഭ്രമത്തിൽ
 മുങ്ങരുത്. ദേവിയുടെ അവതാരത്തെ വിസ്തരിച്ച് മേനയുടെ ഭാഗ്യത്തെ ശ്ര-
 ഘിക്കണം—അനചിതം ഉചിതമല്ലാത്തത്, ഉചിതം=യോഗ്യം, ആശയാൽ=
 ആശ ഹേതുവായിട്ട്, ആശയക്ലേശം=മനഃക്ലേശം. ആശ നിമിത്തം ആക്രമം
 ക്ക് ഉചിതാനുചിതജ്ഞാനം ഇരുളിലൊളിക്കും; മനഃക്ലേശം ഉണ്ടാകയും ചെ-
 യ്ക്കും അതു .....ളിരിൽ=അതു മനസ്സിൽ വിചാരിക്കൂ, അതു ....ന്താ-
 പം=സന്താപം ഒട്ടും അരുത്, ആരാഞ്ഞു കാണതു=ആലോചിച്ചു കാണുന്ന
 ത്ത്, ഉണ്മിഴിക്കു=ഉൾക്കണ്ണിന്, അഞ്ജനം=നേത്രരക്ഷയ്ക്കും. ആലോചനയാ-
 ണു ഉൾക്കണ്ണു തെളിയുന്നതിനുള്ള മരുന്ന്. പെരു .....പോയ്=പെരുമ
 കുറിച്ചിട്ടമായ ശിവൻ ഒരു മൂടലിൽ പെട്ട് അദൃശ്യനായി, പിള .....
 ക്കവേ=ദേവകൾക്കു പിള തെണ്ടിയിട്ടായി ഭക്ഷണം, പരമവിധിഹുതി=പര-
 മവിധിയിൽ അതായതു ഉൽകൃഷ്ടമായ യജ്ഞത്തിൽ ഉള്ള ഹുതി (ഹോമം).
 ജഗതി=ലോകത്തിൽ, ഭിതിജ്ജ്വലം=ഭയഭൂതമാകും. യജ്ഞത്തിലെ ഹോമം

അജമാഴികൾ കരുതിമുഹൂരമരമുനിസേവ ക-
ണ്ടഷ്ടമുത്തിപ്രിയ തുഷ്ടയായ് മാനസേ.
അതുപൊഴുതിലഗഗ്രഹിണി! തവ മകൾ പുറന്നു ക-
ണ്ടമ്മയെക്കാണുന്നൊരുണ്ണികൾ വിണ്ണവർ.
പെരുമതകുമാർ പലരുമൊരുമയൊടു വന്നു നിൻ
പെണ്ണിനെക്കണ്ടുള്ള മൊന്നു കുളുത്തുടൻ
ഇവളിവിടെ വളരുവതു ബഹുമാതിപദം പര-
മെന്തു സൗഭാഗ്യം നിനക്കിവളെന്നിയേ.?
ഭവനജനജനനിയുടെ ജനനി ഭവതീ, തവ
പുണ്യഗണ്യം പുകഴ്ത്തിനാലെത്തുമോ?
ഉലകിതിനുമുരപരിയ പരശിവനുമുൾപ്രീതി-
യൊട്ടേറെ നല്ലവാനല്ലുന്നായിവരും.

പക്ഷിയും ദൈത്യന്മാക്കായി. പത്മ .....ക്കു=ബ്രഹ്മാവു മുതലായവർക്കു
ബ്രഹ്മാവു മുതലായവർക്കു പട്ടിണി പെരുതായി. അജമാഴികൾ=ബ്രഹ്മാ,
വിന്റെ വാക്കുകൾ, മുഹൂഃ=പിന്നെയും പിന്നെയും, അമാമുനിസേവ=ദേവകു-
ളുടെയും മുനിമാരുടെയും സേവ, അഷ്ടമുത്തിപ്രിയ=ശിവപത്നി, തുഷ്ട ... ..
സേ=മനസ്സിൽ സന്തുഷ്ടയായി. ബ്രഹ്മാവിന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടും ദേവാദിക-
ളുടെ സേവ കണ്ടും ശിവപത്നി പ്രസാദിച്ചു. അതു പൊഴുതിൽ=ആ അവസ-
രത്തിൽ, അഗഗ്രഹിണി=പൂർവ്വപത്നി! (അഗം=പൂർവ്വം), തവ=നിനക്കു,
വിണ്ണവർ=ദേവകൾ. അപ്പോൾ, ഹേ ഹിമവൽപത്നി, നിനക്കു മകൾ പിറ-
ന്നു കണ്ടിട്ട് ദേവകൾ അമ്മയെക്കാണുന്ന ഉണ്ണിക്കളായി. സംഗതിവശാൽ
കാണാതായ അമ്മയെ കാണുമ്പോൾ കുട്ടികൾ സന്തോഷിക്കുന്നതുപോലെ സ-
ന്തോഷിച്ചു എന്നർത്ഥം. പെരുമതകുമാർ=മഹിമയുടയ ആ ദേവകൾ, ഒരുമ-
യൊടു=ഒരുമിച്ചു, കുളുത്തു=തണുത്തു, സന്തോഷിച്ചു. മഹാമഹായ ദേവന്മാർ
പലരും ഒരുമിച്ചിവിടെ വന്നു നിന്റെ മകളെക്കണ്ടു മനസ്സിൽ സന്തോഷിച്ചു.
ബഹുമാതിപദം പരം=ഏറ്റവും ബഹുമാനക്കാരണം, സൗഭാഗ്യം=ഭാഗ്യം.
ഇവളെന്നിയേ=ഇവളല്ലാതെ. ഇവൾ ഇവിടെ വളരുന്നതു നിനക്കു വലിയ
ബഹുമാനത്തിനു ഹേതുവാൺ; ഇവളെ ഒഴിച്ചു മറ്റൊരാൾക്കു നിനക്കു ഭാഗ്യം!
ഭവന.....ഭവതി=ഭവതി ഭവനത്തിലുള്ള ജനങ്ങളുടെയെല്ലാം അമ്മയ്ക്കു
അമ്മയായി. തവ.....ത്തുമോ=നിന്റെ അഗണ്യമായ പുണ്യം പുക-
ഴ്ത്തിയാലവസാനിക്കുന്നതല്ല. പ്രപഞ്ചമാതാവിന്റെ മാതാവാവുക എന്നതു
അവണ്ണനിയമായ പുണ്യത്തിന്റെ ഫലമാണെന്നു താൽപര്യം. മനോവി

ഒരു വിവശഭശയിലിനിയുഴലുമഴൽ പൂണ്ടെന്നൊ-
 രുനോഹസാഗരാൽ നീ കരേറീടെടോ.
 വൃസനകഥ വിശദസുഖരസമയിയൊടേതുമോ?
 വെള്ളത്തിനുണ്ടോ പിപാസയുണ്ടായ്തു?
 അപരനൊരു പുരുഷനോടുമിവൾ ചെറുതിണങ്ങുമോ?
 അക്കാഗ്നിദീപ്തികൊണ്ടാവൽ വിരിയുമോ?
 മതി മനസി ചപലതയിതകലെ വെടികാശു നീ,
 മൗനാനുവാദമെന്നാൽ മതിയായ്ക്കൂ.
 കരുതരുതു കരളിലൊരു കല്പകവല്ലിയെ-
 കാഞ്ഞിരത്തിന്മേൽ പടർത്തുവാൻ കൗതുകം.

ചാരം വിട്ടു. വിവാഹകാര്യം അനുവദിച്ചാണുപദേശിക്കുന്നു—ഉലകിതിനും=
 ഈ ഉലകിനും. ഉര ... .. വനം=കീർത്തിയേറിയ ശിവനും. ഉൾ
 പ്രീതി=മനഃപ്രസാദം. ഉല്പന്നയായ്=ജനിച്ചു. ഈ ലോകത്തിനും ശിവനും
 മനസ്സിൽ പ്രീതി നല്കുവാനാണ് ഇവൾ ജനിച്ചത്. ഒരു ... .. സാഗരാൽ
 =ഇനി ഒരു വിവശഭശ (പാവശ്ശാ) യിൽപെട്ട് അഴൽ പൂണ്ട് ഉഴലും
 എന്ന മനോഃമാഹമാകുന്ന സാഗര (സമുദ്രം) ത്തിൽ നിന്ന്. നീക ....
 ടോ=നീ കുറ കയറുക. ഇനി യാതൊരു പരവശതയും വരുമെന്നു ശങ്കിക്കേ
 ണ്ടു എന്നു സാരം. വൃസനകഥ=വൃസനത്തിന്റെ കഥ. വിശദ ....
 യെ.ടു=വിശദം (നിമ്നലം) ആയ സുഖരസമാകുന്ന സ്വരൂപമുള്ളവളോട്,
 കേവലസുഖാത്മികയോട്. എന്തുമാ=അടുക്കുമാ? പിപാസ=വെള്ളംഭാഹം.
 നിത്യസുഖരൂപിണിയ്ക്കു വൃസനം വരികയില്ല; വെള്ളത്തിനു വെള്ളംഭാഹം
 ഉണ്ടാകയില്ലല്ലോ എന്നു സാരം. അപര .... നോടു=അന്യനായ ഒരു
 പുരുഷനോടു്. ചെറുതു=കുറച്ചുകിലും. ഇണങ്ങുമാ=ചേരുമാ? അക്കാഗ്നി
 ദീപ്തി=സൂര്യന്റെയും തീയിന്റെയും പ്രകാശം. ഇവൾ ശിവനോടല്ലാതെ മ
 റൊരു പുരുഷനോടു് ഇണങ്ങുകയില്ല; ആവൽ ആഭിത്യന്റെയോ തീയി
 ന്റെയോ ദീപ്തികൊണ്ടു വിരിയുകയില്ലല്ലോ. മതി .... ലത=മനസ്സി
 ലുള്ള ചാപല്യം മതിയാക്കൂ. ഇതക .... ശുനീ=ഈ ചാപല്യം ഭൂ
 രെക്കുളയ്ക്കൂ. മൗനം .... ഈര=മൗനാനുവാദം (മൗനംതന്നെ അ
 നുവാദം) എന്നായാൽപോരാം; വാക്കാൽത്തന്നെ അനുവദിക്കണമെന്നർത്ഥം. പാ
 വ്ശരീപരമേശ്വരന്മാരുടെ ചേർച്ചയേ അനുരൂപമാകയുള്ളൂ എന്നു പറയുന്നു—
 കരു ... .. കൗതുകം=കല്പകവല്ലിയെ കാഞ്ഞിരമരത്തിന്മേൽ പടർത്തു

കരുതുകിലുമിവിടെയതു കഴിവരികയില്ല കേൾ;
 കല്പവൃക്ഷം കണ്ടു നീളുന്നു വല്ലിതാൻ.
 നികടഭൂവി ലളിതമുദുകിസലയകരാഗ്രേണ
 നിന്നു ലാളിച്ചു വിളിക്കുന്നു കല്പകം.
 ഇഹ ജഗതി പുകൾ പെരിയ മിഥുനമിതു മേളിക്കി--
 ലത്രയും സന്തോഷമെല്ലാക്കുമാശയേ.
 പ്രണയമിതു ഗതകപട, മിവിടെയൊരുപേക്ഷയാൽ
 പ്രാധാന്യഹാനി നിനക്കു വന്നീടുമേ.
 കനമറിക മനതളിരിലനുപമമകുന്നുപോയ്
 വടപാംഗപാണിക്കു കാമാന്തിമൂർച്ഛയാ.
 കരബലവുമതിനു തുണ ശരബലവുമൊന്നിച്ചു
 കാമൻ ജയിച്ചിതക്കാമാരിതന്നെയും.

വാൻ വിചരിക്കരുത്. കരു .... .. ല്ല=വിചാരിച്ചാലും ഇവിടെ അ
 തു സാധിക്കയില്ല. കല്പവൃ ... .. ല്ലിതാൻ=ആ വല്ലിതന്നെ കല്പവൃക്ഷ
 തെക്കുണ്ടു നീളുന്നു; അതിനേർ പടരുവാൻ ഉത്സാഹിക്കുന്നു എന്നർത്ഥം. നി
 കടഭൂവി=സമീപപ്രദേശത്തു്. ലളിത .... .. ഗ്രേണ=ലളിതവും മുദുമായ
 കിസലയും (തളിർ) ആകുന്ന കരത്തിന്റെ അഗ്രംകൊണ്ടു്. ലാളിച്ചു്=കാമ
 നിച്ചു്. കല്പവൃക്ഷം സമീപത്തുനിന്നു തളിക്കെക്കൊണ്ടു വല്ലിയെ മാടിവിളി
 ക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഇങ്ങിനെ കല്പകവല്ലിക്കും കല്പവൃക്ഷത്തിനും പരസ്പരഭി
 ലാഷമുണ്ടാകയാൽ ആ വല്ലിയെ മാറ്റാതെ മാഞ്ഞിനേൽ പടർത്തുന്നതായ്ക്കും അ
 സാധ്യമാണെന്നർത്ഥം. ഇവിടെ കല്പവൃക്ഷം ശിവനും കല്പകവല്ലി പാർവ്വതി
 യാണു് അന്യാപദേശവിധയാ തോന്നുന്നു. ഇഹജഗതി=ഈ ലോകത്തിൽ.
 മിഥുനമിതു=ഈ സ്രീപുരുഷന്മാർ. മേളിക്കിൽ=ചേരുകിൽ. ആശയ=മന
 സ്സിൽ ഈ സ്രീപുരുഷന്മാർ കൂടിച്ചേർന്നാൽ എല്ലാവർക്കും സന്തോഷവുമുണ്ടു്.
 പ്രണയമിതു=ഈ പ്രേമം. ഗതകപടം=കപടമില്ലാത്തതാണു്. ഉപേക്ഷയാൽ
 ഉപേക്ഷ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു്. പ്രാധാന്യഹാനി=പ്രാധാന്യക്കുറവു്. ഈ പ്ര
 ണയം നിർവ്വാജമായിട്ടുള്ളതാണു്. ഇതിൽ ഉപേക്ഷചെയ്താൽ നിന്റെ പ്രാ
 ധാന്യത്തിനു കാവു വരും കനം=ഗൌരവം, ധൈര്യം. അനുപമം=അ
 തുല്യം. വടപാംഗധാരിക=വടപാദം (കുറുവടി) ധരിക്കുന്നവനു്, അതായതു ശി
 വനു്. കാമാന്തിമൂർച്ഛയാ=കാമപീഡകൊണ്ടുള്ള മൂർച്ഛയാൽ. ശിവന്റെ അ
 തുല്യമായ ധൈര്യം കാമപീഡക്കാരണം അകുന്നുപോയി. കരബലം=കൈയ്യുടെ
 ശരണലം=അസ്രശക്തി. കാമാരി=ശിവൻ. കാമൻ തന്റെ കൈക്കരുത്തും

സലിലമിവ മരുപഥികനിതുപൊഴുതു ദീയതാം
സർവ്വേശ്വരസ്ഥമാ സഞ്ജീവനൈഷധം.”

ഇതി രഹസി ഗിരിമഹിഷി മുനിഗൃഹിണിവാക്കുകേ-
ട്ടീശ്വരിതാനെന്നുറച്ചു തന്നാത്മജാം
വഴിപിഴകൾ നിജമനസി മൊഴിപിഴ വചസ്സിലും
വാത്സല്യവിഭ്രമാൽ വന്നതോത്തുത്തമാ
ചകിതമതിരിവ കിമപി കഴൽ തൊഴുതരുന്ധതീം
ചാപല്യമെല്ലാം ക്ഷമിക്കുന്നു കൂപ്പിനാൾ.
രസമൊടതിൽ മനമുഴറി രമണനെയുഴററിനാൾ;
രണ്ടിനും പോരുമീ രാമാജനമനം.

ശരശക്തിയുണ്ടൊണ്ടു കാമാരിയെക്കൂടിയും ജയിച്ചു. സലിലമിവ==വെള്ളമെ
ന്നുപോലെ. മരുപഥികൻ=മരുഭൂമിയിലെ വഴിപാക്കൻ. ദീയതാം=നൽകു
പ്പെട്ടാലും. സർവ്വേശ്വരസ്ഥം=ശിവസ്ഥം. ഉമാ=പാർവ്വതി സഞ്ജീവനൈഷധം=ജീ
വനൈഷധമായിട്ടു. മരുഭൂമിയിൽ യാത്രചെയ്യുന്ന പാമ്പന്നു വെള്ളമെന്നപോ
ലെ ശിവന്നു പാർവ്വതിയെ ജീവനൈഷധമായിട്ടു പ്രദാനം ചെയ്യുക. ജീവ
നൈഷധം=ജീവിപ്പിക്കുന്ന മരുന്ന്.

മേന അരുന്ധതിയെ വണങ്ങി, ശിവന്നു പാർവ്വതിയെ
നൽകുവാൻ ഹിമവാനെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. ഇതി=ഇപ്രകാരം.
രഹസി=വിജനത്തിൽ. ഗിരിമഹിഷി=പർവ്വതരാജപതി. മുനി ... .. വ⁰
ക്കു=അരുന്ധതിയുടെ വാക്കു. ഈശ്വരിതാനെന്നു=ഈശ്വരി തന്നയാണെ
ന്നു. തന്നാത്മജാം=തന്റെ പുത്രിയെ. വഴിപിഴകൾ=വഴിക്കേടുകൾ. നി
ജമനസി=തന്റെ മനസ്സിൽ. മൊഴിപിഴ=മൊഴിക്കേട്. വചസ്സിൽ=വാ
ക്കിൽ. വാത്സല്യവിഭ്രമാൽ=വാത്സല്യംകൊണ്ടുള്ള ഭ്രാന്താൽ. ഉത്തമാ=ഉ
ത്തമസ്ത്രീ, മേന. ചകി ... .. മപി=കുറഞ്ഞെന്നു ചകിതം (ഭീതം)
ആയ മതിതോടുകൂടിയവളെന്നുപോലെ. അരുന്ധതീം=അരുന്ധതിയെ. മേ
ന അരുന്ധതിയുടെ വാക്കുകേട്ടു തന്റെ മകൾ സാക്ഷാൽ ജഗദീശ്വരിതന്നെ
യാണെന്നുറപ്പുകയും തന്റെ വിചാരത്തിലും വാക്കിലും ഒന്നു പിന്നത്തതോ
ത്തു ഭയപ്പെട്ടു “എന്റെ ചാപല്യം ക്ഷമിക്കണമേ” എന്നു പറഞ്ഞു അ
രുന്ധതിയെ വണങ്ങുകയും ചെയ്തു. അതിൽ=വിവാഹകാര്യത്തിൽ. മനമുഴറി
=മനസ്സു ബലപ്പെട്ടു. രമണനെ=ഭർത്താവിനെ ഉഴററിനാൾ=ധൂതിപ്പെടുത്തി.
രണ്ടിനും=രണ്ടുമാർക്കുണ്ടാകാ. പോരുമീ=മതി. രാമാജനമനം=സ്രീജനങ്ങളുടെ

സരസമിതി തുഹിനഗിരി സപദി സകുടുംബനായ്
 സപ്തമുനികളെസ്സാധു വലംവെച്ചു
 ശിവഭജനകുതുകി ബഹു മധുരഫലമുലവും
 ചീരാജിനരണമാത്മദേശോത്ഭവം
 വ്രതനിയമശുഭവിധികൾ പലതിലുപയുക്തമാം
 വെററില പൂഗവും കാഴ്ചയായ് വെച്ചുടൻ
 സകലമപി ഗുണനിധി ശിവാപ്തമസ്തപിതി
 സാഷ്ടാംഗപാതം നമിച്ചാശു ചൊല്ലിനാൻ.
 “കനിവുടയ കമലഭവകുലതിലകരേ! നിങ്ങൾ
 കാര്യമരുൾചെയ്തതിങ്ങും മനീഷിതം.

മനസ്സ്. പിന്നെ മേന മകളെ ശിവവൻ നല്കുന്നതിൽ ഭർത്താവിനെ ബാധപ്പെടുത്തിച്ചു. സ്ത്രീകളുടെ മനസ്സ് രണ്ടിനും മതിയാകും. “രണ്ടിനും പോരും” ഇത്യാദിയായ സാമാന്യംകൊണ്ടു പൂർവ്വാപ്രകാശത്തെ സമർത്ഥിക്കുകയാൽ അർത്ഥാന്തരത്വം സംഭവിക്കാം. ഹിമവാൻ സപ്തമുനികളെ പൂജിക്കുന്നു—സരസം (ക്രി. വി.) = രസത്തോടേ. തുഹിനഗിരി = ഹിമവാൻ. സപദി = വേഗത്തിൽ. സകുടുംബനായ് = കുടുംബത്തോടേ. സാധു = വഴിപോലെ. ശിവ..... തുകി = ശിവന്റെ ഭജനത്തിൽ കൈതുകമുള്ളവനായിട്ട്. മധുരഫലമുലം = മധുരമായ കായും കിഴങ്ങും. ചീരാ.....ത്ഭവം = തന്റെ ദേശത്തിൽ ഉണ്ടായ റിശേഷപ്പെട്ട മരവരിയും തോലും (ചീരാജിനരണം) വ്രത .... .. ചുടൻ = വ്രതങ്ങൾ നിയമങ്ങൾ ശുഭകർമ്മാണുഷ്ഠാനങ്ങൾ എന്നിവ പലതിലും ഉപയോഗപ്പെട്ട വെററില അടയ്ക്കു (പൂഗം) ഇവ കാഴ്ച വെച്ചു. സകലമപി = സർവ്വം. ‘ഗുണനിധി’ എന്നതു ഹിമാലയപര്യടനം. ശിവാപ്തമസ്ത ഇതി = ശിവാപ്തമായിത്തീർന്നിട്ടേ എന്ന്. സാഷ്ടാംഗപാതം നമിച്ചു = എട്ടാംഗങ്ങൾ കൂട്ടി നമസ്കരിച്ചു.

“ജാനമൃഗഞ്ച തഥാ പാദിദ്വയം പാണിദ്വയാമുരസാ ധിയാ
 ശിരസാ വചസാ ദൃഷ്ട്വാ പ്രണാമോഷ്ടാംഗം ഹരീതഃ”

എന്ന പ്രാണപ്രകാരം കാൽ മുട്ടുകൾ, കാലടികൾ, കൈകൾ, മറു്, ബുദ്ധി, തല, വാക്ക്, ദൃഷ്ടി ഈ എട്ടാംഗങ്ങൾകൊണ്ടു വണങ്ങുന്നതിന്നു സാഷ്ടാംഗ പ്രണാമം എന്നു പേർ. ഹിമവാൻ മുനികളെ നമസ്കരിച്ചു അവരോടു പറഞ്ഞു. കമല ..... കരേ = ബ്രഹ്മാവിന്റെ വംശത്തിന്നു തിലകമായവരേ, ബ്രഹ്മപുത്രന്മാരേ! മനീഷിതം = മനസ്സിന്നിഷ്ടം. നിങ്ങളുളളിച്ചെയ്ത കാര്യം

ഭവനഹിതവരദർ മമ പുരമതിൽ നദേ നദേ
 പുകതേ പുഷ്പലം പൂർവ്വപുണ്യം മമ.
 അറിവനിതുമുതലിനിയുമിടതുടരെയെത്തുമി-
 ണ്ണേഭൃദയങ്ങൾ വന്നത്തുതം മേല്ക്കുമേൽ.
 പ്രലപിതമിതഫലമിനി നിഖിലമരുളീടിനാൽ
 പ്രത്യേകമൊന്നില്ലടിയനന്തർത്തം.
 ഇഹ ജഗതി ശുഭവിധികൾ രാധിതി തുടരേണമേ;
 ദിഷ്ടോപദിഷ്ടമോത്തൊട്ടു ചൊല്ലുന്നു ഞാൻ.
 അരുളുവതിന ചിതമിഹ ശിവമൊരു മുഹൂർത്തവു-
 മാജ്ഞെ ചെല്ലാദ്യന്തമൊക്കെ നോക്കീടുക.”
 ധരണിധരമൊഴികളീതി മുനികൾ ബഹുമുനിച്ചു
 ധാരണാധ്വാനസമാധിവിനോദികൾ.

ഈ എനിക്കു ഇഷ്ടമാണ്. ഭവ ... .. രദർ=ഭവനത്തിന്നു ഹിതങ്ങളായ
 വരങ്ങളെ ഭാനം ചെയ്യുന്നവർ (നിങ്ങൾ) മമ പുരമതിൽ=എന്റെ പുര
 ത്തിൽ. നദേ നദേ=നദാദേ, ആദ്യമായി. പുകതേ=വന്നതുതന്നെ. പുഷ്പ
 ലം=പ്രവൃദ്ധമായ. പൂർവ്വപുണ്യം മമ=എന്റെ പൂർവ്വസൂക്തമാണ്. നിങ്ങൾ
 ഇവിടെ വന്നതുതന്നെ എന്റെ മുജ്ജന്മസൂക്തം നിമിത്തമാണ് എന്നർത്ഥം.
 അറിവൻ=ഞാനറിയുന്നു, ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. ഇടതുടരേ=ഇടമുറിയായ
 തെ. അഭൃദയങ്ങൾ=ശ്രേയസ്സുകൾ. ഇനിയും എനിക്കു തുടരേത്തുടരേ ശ്രേ
 യസ്സുകളുണ്ടാകും. മഹാമാരുടെ ആഗമനം ശ്രേയസ്സുകൾക്കു കാരണമാണല്ലോ.
 പ്രലപിതമിത്=ഈ പ്രലാപം, എന്റെ ഈ വചനം. അഫലം=നിഷ്പലം.
 നിഖിലം=എല്ലാം. അരുളീടിനാൽ=കല്പിച്ചാൽ. അന്തർത്തം=വിചാരം.
 ഞാൻ പറയുന്നതു വെറുതെയാണ്. എല്ലാം നിങ്ങൾ കല്പിക്കുന്നതുപോലെ
 എന്നല്ലാതെ എന്റെ മനസ്സിൽ വേറെ ഒരു വിചാരമില്ല. നിങ്ങൾ പറഞ്ഞ
 കാര്യം എനിക്കു സമ്മതമാണെന്നർത്ഥം. ഇഹജഗതി=ഈ ലോകത്തിൽ. ശു
 ഭവിധികൾ=ശുഭകർമ്മങ്ങൾ. രാധിതി=വേഗത്തിൽ. ശുഭകർമ്മങ്ങൾ ശീഘ്രം
 തുടങ്ങുന്നു. ദിഷ്ടോപദിഷ്ടം=ദിഷ്ടത്തിൽ (കാലത്തിൽ) ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടത്,
 അതായതു തല്പരലക്ഷ്യം. തല്പരലക്ഷ്യമാർത്തു ഞാൻ കുറഞ്ഞൊന്നു
 പറയാം. അരുളു ... .. ചിതം=വക്തവ്യമാണ്. ശിവ ... .. ത്തവും=
 ശുഭമായ ഒരു മുഹൂർത്തവും. ആജ്ഞചെയ്തു=കല്പിച്ചു. ആദ്യന്തം=ആദിമുതൽ
 അവസാനംവരെ. ഒരു ശുഭമുഹൂർത്തം നിശ്ചയിച്ചു പറയണം; ആദ്യന്തം വേ
 ണ്ടതെല്ലാം നിങ്ങൾതന്നെ കല്പിച്ചു നടത്തുകയും വേണം. സപ്തഷികൾ ഹി
 മചാനെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു—ധരണി, ... കൾ=ധരണിധരന്റെ(പവ്വത

സ്തിതധവളസുമുഖർ കൃതപക്തിമിഴിയാൽ മിഥഃ
 സ്തൃത്യാദിതത്വം വിചാരിച്ചുറച്ചുടൻ
 അഖിലശുഭവഴിതെളിയുമടവിപമിതാശീസ്സു-
 മമ്പോട്ടചെയ്താരതീവ സന്തുഷ്ടരായ്.
 അതിനു പുറകുചലകലപതിയൊട്ടു മനം തെളി-
 ണ്തംഗിരസ്സാം മുനി താനരുളീടിനാൻ
 “നയവിനയനിലയ! ശുണ നഗകുലവതംസ! നീ;
 നാളെയന്തിക്കണ്ടു നല്ല മുഹൂർത്തവും.
 ശശധരനൊടണയമുഖത്തരഫലഗുനീ
 ശാസ്ത്രോക്തമാം ഗുണം ജാമിത്രശുദ്ധിയും

ത്തിന്റെ) വാക്കുകൾ. മുനികൾ = സപ്തർഷികൾ. ധാരണാ..... .. ദികൾ =
 ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി ഇവകൊണ്ടു വിനോദിക്കുന്നവർ. ധാരണാധ്യാനം
 ദികളായ യോഗനിഷ്ഠകൾ അവർക്കു വിനോദോപോലെയാണ്. സ്തിത.....
 മുഖർ = സ്തിതംകൊണ്ടു ധവളമായി ശോഭനമായിരിക്കുന്ന മുഖത്തോടു കൂടിയ
 വരായിട്ട്. കൃത .....ഴിയാൽ = കൃതമായ പക്തി മിഴിയാൽ. മിഥഃ = അ-
 ന്വേഗം. സ്തൃത്യാദിതത്വം = സ്തൃതി മുതലായവയുടെ സൂക്ഷ്മത്വം. അഖില
 .... .. ടവിൽ = എല്ലാ ശുഭമാർഗ്ഗങ്ങളും തെളിയുമാറ്. അമിതാശീസ്സ് =
 അനല്പമായ ആശീർവാദം. അതി ... .. രായ് = ഏറ്റവും പ്രീതരായിട്ട്.
 മഹർഷിമാർ മദസ്തിതം തൂക്കി, പാതിക്കണ്ണുകൊണ്ടു പരസ്പരം നോക്കി സ്തൃ-
 ത്യാദിപ്രമാണങ്ങളുടെ തത്വം ആലോചിച്ചുറച്ച് ഹിമവാനു് ആശീസ്സുകൾ ന-
 ല്ലി. അംഗിരസ്സ് പറയുന്നു—അതിനു പുറകു് = അതിനുശേഷം. അചല....
 .....യൊട്ടു = ഹിമവാനോട്, നയ.....ലയ = നയത്തിനും വിനയത്തി-
 നും ഇരിപ്പിടമായവനെ! നഗ .....തംസ = പവ്തകുലത്തിനു ശിരോലങ്കാ-
 രമായവനെ! (വതംസം = ശിരോലങ്കാരം). അന്തിക്കു = രാത്രിയിൽ. നാളെ
 രാത്രിയിൽ വിവാഹത്തിനു നല്ല മുഹൂർത്തമുണ്ടു്. ശശ.....ഫലഗുനീ =
 ഉത്രം നക്ഷത്രം (ഉത്തരഫലഗുനി) ചന്ദ്രനോടു ചേരുന്ന സമയത്തു്. ശാസ്ത്രോ-
 ക്തമാം ഗുണം = ശാസ്ത്രത്തിൽ പറയപ്പെട്ട ഗുണം. ജാമിത്രശുദ്ധി = ജാമിത്രത്തി-
 നും (ഏഴാമേടത്തിനു) ശുദ്ധി. ഏഴാമേടത്തിനു ശുദ്ധി എന്നാൽ അവിടെ
 പാപഗ്രഹങ്ങളില്ലാതിരിക്കുകയാണ്. ഇതെല്ലാം നാളെ രാത്രിയിലെ മുഹൂർത്ത-
 ത്തിന്നുണ്ടു് എന്നർത്ഥം. ഇതിൽ

“അഥൈഷധീനാമധിപന്യ വൃദ്ധേഃ
 തീഥേ ച ജാമിത്രഗുണാനപിതായാം”

ഗുണമധികമിവിടെയൊരു കുറവു പറയാനില്ല;
 കൂട്ടുക സംഭാരമാശു വൈവാഹികം.
 നിഖിലമിതു സഫലമിതി ശിവനോടറിയിച്ചു നാം
 നേരത്തു നാളെ വരുന്നുണ്ടോ സഖേ!”

ഇതി മധുരതരമരുളിയമരമുനിവീര-
 ണ്ണീശപരാദിഷ്ടം പ്രദേശം പ്രപേദിരേ.
 സഫലമിതി നിജഗമനമഥ സമയനിശ്ചയം
 സത്യസങ്കല്പനോടെപ്പേരുമോതിനാർ.
 കൃപപെരിയ പരശിവനു കൃതഹൃദയകൗതുകം
 കൃത്യശേഷത്തിൻ പ്രവൃത്തി തുടങ്ങിനാർ.

“മൈത്ര മുഹൂർത്ത ശശലാഞ്ജനന
 യോഗം ഗതാസുത്തരഫലഗുനീഷു”

എന്നുമുള്ള കുമാരസംഭവചക്രങ്ങളെ കവി അവലംബിച്ചിരിക്കുന്നു. ഗുണ....
 ....നില്ല = ആ മുഹൂർത്തത്തിൽ വളരെ ഗുണമുണ്ട്; കുറവൊന്നും ഇല്ല.
 കൂട്ടുക = ഒരുക്കുക. സംഭാരം = സാമഗ്രി. വൈവാഹികം = വിവാഹം സംബ-
 ന്ധിച്ചു. വിവാഹത്തിനു വേണ്ട സാമഗ്രികളെല്ലാം ഒരുക്കുക. നിഖി .....
 മിതി = ഇതെല്ലാം സഫലമാണെന്ന്. നേരത്തു = നേരത്തേതന്നെ. സഖേ =
 മിത്രമേ! കാര്യമെല്ലാം സഫലമായെന്നു ശിവനോടറിയിച്ച് നാളെ നേര-
 ത്തെ ഞങ്ങൾ വരും.

സപ്തഷികൾ ശിവനോടു വിവരമറിയിക്കുന്നു. മധുരതരം
 = ഏറ്റവും മധുരമാംവണ്ണം, ഈശപരാദിഷ്ടം = ശിവനാൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട,
 പ്രദേശം = പ്രദേശത്തെ. പ്രപേദിരേ = പ്രാപിച്ചു, സഫല.... മനം = നിജ-
 ഗമനം സഫലമായി എന്നു, സമയനിശ്ചയം = മുഹൂർത്തനിശ്ചയം, സത്യസങ്കല്പ-
 നോടു = സത്യമായ സങ്കല്പത്തോടുകൂടിയ ശിവനോടു, എപ്പേരും = എല്ലാം, കൃപ
 .... വനു = കൃപയേറിയ ശിവനു, കൃത..... തുക (ക്രി. വി.) = ഹൃദയ-
 ത്തിൽ കൗതുകമുണ്ടാക്കിട്ട്, കൃത്യ ..... വൃത്തി = പിന്നെയുള്ള കൃത്യ-
 ത്തിന്റെ പ്രവൃത്തി. ഋഷികൾ പോയി ശിവനെ വിവരമറിയിച്ച് അനന്തര
 കൃത്യങ്ങൾക്കാരംഭിച്ചു.

സരസമ തുഹിനഗിരി തനയനെ നിരൂപിച്ചു
 സന്തോഷമഗ്രഭരണം കാൽമാലോചിതം.
 ചിത്രചരണപരിചരണരണരണികയാ ജവാൽ
 പ്രീതിമാനന്തികേ വന്നു തദാത്മജൻ.
 ഗരുഡനിലുമധികമുരുഗരുദനിലസൂചിതൻ;
 ഗർവ്വപരനിർദ്ധരകാന്താരകാന്തിമാൻ;
 ഫണിമിഥുനരതിവസതി; നമിതബഹുനീളജരൻ;
 പാവനസ്ഥാനേഷു യോഗീന്ദ്രസേവിതൻ;

ഹിമവാൻ സ്വപുത്രനായ മൈനാകനെ സ്തുരിക്കുന്നു.
 മൈനാകൻ വരുന്നു. തുഹിനഗിരി = ഹിമവാൻ, തനയനെ = പുത്രനെ,
 നിരൂപിച്ചു = സ്തുരിച്ചു, സന്തോഷമഗ്രഭരണം (ക്രി. വി) = സ്നേഹത്തോടും ബഹുമാ
 നത്തോടും കൂടി, കാൽമാലോചിതം = കാൽമേൽ ആലോചിച്ചാൻ, ചിത്ര....
 ....കയാ = പിതാവിന്റെ ചരണങ്ങളുടെ പരിചരണത്തിലുള്ള രണരണി
 ക (ഭയങ്കരശബ്ദം) ഹേതുവായ, ജവാൽ = ചെങ്കുത്തം, പ്രീതിമാൻ = പ്രീതിയോ
 ടുകൂടിയ, അന്തിക = സമീപത്തിൽ, തദാത്മജൻ = അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ.
 മൈനാകൻ ചിത്രപാദശൃംഗധരയിൽ അത്ഭുതപ്പെട്ടുകൊണ്ടിട്ട് ഉടൻതന്നെ അരികു
 ഞ്ഞു. മൈനാകനെ വിശേഷിപ്പിക്കുന്നു. 'ഗരുഡനില'മിത്യാദി—ഗരു
 ഡനി.....സൂചിതൻ = ഗരുഡനെക്കാളധികം ഉരുവായ (മഹത്തായ) ഗരു
 ദനിലാൽ (ചിറകടിക്കാറിനാൽ) സൂചിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൻ. ചിറകടിക്കുമ്പോ
 ഴത്തെ ഉഗ്രമായ കാര്യംകൊണ്ടു മൈനാകൻ വരുന്നതു മുൻകൂട്ടി അറിയുമാറാ
 യി എന്നർത്ഥം. ഗർവ്വ....കാന്തിമാൻ = ഗർവ്വപരൻ (ഗുഹകൾ) നിർദ്ധ
 രൻ (വെള്ളച്ചാട്ടങ്ങൾ) കാന്താരൻ (കാടുകൾ) ഇവയെക്കൊണ്ടു കാന്തി
 യോടുകൂടിയവൻ; അനേകം ഗർവ്വരാജകൾ ഉള്ളവനെന്നർത്ഥം. ഫണി.....
 സതി = ഫണിമിഥുനങ്ങളുടെ (സ്രീപുരുഷസ്തോത്രങ്ങളുടെ) രതിക്രിയയ്ക്കു വസതി
 (ഇരിപ്പിടം) ആയിട്ടുള്ളവൻ. അനേകം ആൺപാമ്പുകളും പെൺപാമ്പുകളും
 ഈ പച്ചത്തിൽ രതിക്രിയ ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്നർത്ഥം. നമിതബഹുനീളജരൻ =
 നമിതൻ (നമസ്കരിക്കപ്പെട്ടവൻ) ആയ അനേകം നീളജരന്മാർ (ദേവന്മാർ)
 രോടു കൂടിയവൻ. മൈനാകൻ പല ദേവന്മാരെ നമസ്കരിക്കുന്നുണ്ടെന്നർത്ഥം.
 പാവന.....വിതൻ = പാവനങ്ങൾ (ശ്രദ്ധിക്കുവാനുള്ളവർ) ആയ സ്ഥാനങ്ങളിൽ
 യോഗീന്ദ്രന്മാരാൽ സേവിച്ചിട്ടുള്ളവൻ. ഇതിന്മേലുള്ള പുണ്യസ്ഥലങ്ങൾ

സുഗുണജനവിപദഭയീ മരുകരകരേരവാനൻ
 സ്വൈരമായാഴിയിൽ വീണാണുവാണവൻ;
 ശ്വസനസഖി വരണസഖി ശിഖരികലശേഖരൻ;
 ശോഭനനാമാ ഹിരണ്യനാഭൻ ഗിരി
 മതമറിവതിനു ത്വദിതി ജനകനെ വണങ്ങിനാൻ
 മാലോകർമാതുലൻ മൈനാകഭൂധരൻ.

കനിഖാടമ തുഹിനഗിരി സുതമുരസി ചേത്തുടൻ
 ഗാഢം പുണർവാചാശ്രായ മൂലനി.
 “അയി തനയ! വിദിതനയ! വിനയവസതേ! നിന-
 ക്കായുരാരോഗ്യസൗഖ്യങ്ങളെത്തിടുക.

ഇതിൽ യോഗീന്ദ്രന്മാർ വസിക്കുന്നുണ്ടെന്നു സാരം. സുഗുണ .... വാണ
 വൻ = നല്ല ഗുണങ്ങളുള്ള ജനങ്ങളുടെ വിപദഭയീ (ആചത്സമുദ്രം) കരേരവന
 തിനുവേണ്ടി ആഴിയിൽ മുങ്ങി വസിക്കുന്നവൻ; ഗുണവാന്മാരുടെ ദുഃഖം പോ
 കുന്നതിനുവേണ്ടി താൻതന്നെ കഷ്ടതയനുഭവിക്കുന്നവനെന്നർത്ഥം. [പണ്ടു ഭേ
 വേന്ദ്രൻ വജ്രായുധംകൊണ്ടു പൂർവ്വങ്ങളുടെ ചിറകുരുത്തപ്പോൾ മൈനാകൻ
 മാത്രം ചിറകു പോകാതെ സമുദ്രത്തിൽ മുങ്ങി രക്ഷപ്പെട്ടു എന്നൊരു പുരാണക
 ഛന്ദസുണ്ട്.] ശ്വസനസഖി = ശ്വസന (വായു) ന്റെ സ്നേഹിതൻ, വരണസ
 ഖി = വരണന്റെ സ്നേഹിതൻ. വരണന്റെ മിത്രമാകയാലാണ് മൈനാകനു
 സമുദ്രത്തിൽ അഭയം ലഭിച്ചത്. ശോഭനനാമാ = നല്ല പേരോടുകൂടിയവൻ,
 ഹിരണ്യനാഭൻ ഗിരി = ഹിരണ്യനാഭൻ എന്ന പൂർവ്വം. ഹിരണ്യനാഭൻ, സു
 നാഭൻ എന്നുകൂടി മൈനാകപൂർവ്വത്തിനു നാമാന്തരമുണ്ട്. മതമറിവതിനു =
 മതം (അഭിമതം) എന്തെന്നറിയുന്നതിന്, എന്തിനാണ് അച്ഛൻ തന്നെ സ്തരി
 ച്ചതെന്നറിയുന്നതിന്. ത്വദിതി = വേഗത്തിൽ, ജനകനെ = അച്ഛനെ, മാലോ
 കർമാതുലൻ = മഹാലോകക്കു അമ്മാനായവൻ. ജഗത്തുകൾക്കൊക്കെയും മാ
 താവയെ ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ ജ്യേഷ്ഠഭാതാവായതുകൊണ്ടു മൈനാകനു പ്രപഞ്ചമാ
 തുലനമുണ്ട്. മൈനാകഭൂധരൻ = മൈനാകപൂർവ്വം.

ഹിമവാൻ മൈനാകനോടു പറയുന്നു. കനിഖാട = ഭയ
 യോടെ, സുതം = പുത്രനെ, ഉരസി = മാറിൽ, ഗാഢം (ക്രി. വി) = മുറുകെ, ഉവാ
 ച = പറഞ്ഞു, ആശ്രായമൂലനി = മൂലാവിൽ ശ്രോണിച്ചിട്ട്. ഹിമവാൻ മക
 നെപ്പുണർന്നു നെരുകയിൽ മുകൻ പറഞ്ഞു ‘അയിതനയ’ എന്നു മുതൽക്കു
 ഹിമവദപചനം. അയിതനയ = അല്ലയോ മകനേ! വിദിതനയ = നയങ്ങറി

പെരിയഭരമിതു ശിരസി മമ തനയ! താങ്ങു നീ,
 പെൺകൊടയ്ക്കിപ്പൊൾ മുഹൂർത്തമാസനായ്"
 തവ ഭഗിനി സുകൃതനിധി ബഹുവിധതപഃകൊണ്ടു
 തമ്പുരാൻതന്നെ തങ്കൽ വീഴിച്ചുവൾ.
 മദനരിപു മമ മകളെ വിരവൊടിഹ വേൾക്കിലോ
 മറെറുതു കാര്യം നമുക്കുള്ളതിൽപരം?
 സകലമിതിനു ചിതവിധി മുതിരുക തെരുന്നനെ-
 സ്സപ്തച്ഛിവാക്യം പ്രമാണീകരിച്ചു നീ."
 നീജജനകമൊഴികളിതി നിരുപമമുദാ കേട്ടു
 നീതിമാൻ മൈനാകമേവമുചെയ്തദാ.
 "ജയ ജനക! മമ കുതുകമതുലമിതു കേൾക്കയാൽ,
 ജന്മസാഫല്യം നമുക്കു മറെറന്തിനി?

ഞായനേ! വിനയവസുതേ=വിനയത്തിന്നിരിപ്പിടമേ! നിന .....ത്തിടക
 =നിനക്ക് ആയുസ്സും ആരോഗ്യവും സൗഖ്യവും ഉണ്ടാകട്ടേ, പെരിയ.....
 മമ=എന്റെ ശിരസ്സിൽ ഇതാ വലിയൊരു ഭാരം. തനയ താങ്ങു നീ=മകനേ!
 ഒന്നു താങ്ങിത്തരിക, പെൺ.... .. മായ് =കന്യകാദാനത്തിന് ഇതാ മുഹൂ
 ൽതം അടുത്തു. തവ.... .. നിധി=സുകൃതനിധിയായ നിന്റെ ഭാഗ്യഭരി,
 ബഹു .....കൊണ്ടു = പലവിധമുള്ള തപസ്സുകൊണ്ടു, തമ്പുരാൻ .....
 ചുവൾ=തമ്പുരാന്റെ മനസ്സ് തങ്കൽ പതിപ്പിച്ചുവൾ, മദനരിപു .....പരം
 =ശിരസ്സ് എന്റെ മകളെ വിരവൊടിഹ ചെയ്യുമെങ്കിൽ അതിൽ കവിഞ്ഞു മറെറ
 ൽതു കാര്യമാണു നമുക്കുള്ളതു്? സകല .....വിധി=ഇതിനു വേണ്ടതായ
 വിധി പ്രവൃത്തി എല്ലാം. തുട.... ..ന്നനെ=വേഗത്തിൽ ആരംഭിക്കുക, സ
 പ്തച്ഛി.....ച്ഛ് =സപ്തച്ഛികളുടേ വാക്യത്തെ പ്രമാണമാക്കിട്ടു്. സപ്തച്ഛികൾ
 പറഞ്ഞതിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി ശിവനു പാർവ്വതിയെ കൊടുക്കുന്നതിനുവേണ്ട
 ഏല്പാടുകളെല്ലാം ഉടനെ ആരംഭിക്കുക. നീജ.....ഴികൾ=തന്റെ അ
 ങ്കന്റെ വാക്കുകൾ, നിരുപമമുദാ =നിസ്തല്യമായ മോദത്തോടെ, നീതിമാൻ
 =നീതിയോടു കൂടിയവൻ, ഏവമുചേ=ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. 'ജയ ജനക'
 ഇത്യാദി മൈനാകവാക്യം. ജയ ജനക=പിതാവേ ജയിച്ചാലും, മമ കുതുക
 മതുലം=എനിക്ക് അതുല്യമായ കൗതുകമുണ്ട്, ജന്മസാഫല്യം=ജനനത്തിന്റെ

അഖിലജഗദധിപനിഹ വരുമളവസംശയ-

മന്തമില്ലാത ജനങ്ങളിങ്ങെത്തുമേ.

സ്ഥലമിവിടെയിതപൊഴുതിലതി വിതതമാക്കണം

സ്ഥാനാസനശയനാടനസൗഖ്യഭം.

കളുയരുതു സമയമിഹ, പലപല വിധേയങ്ങൾ,

കല്യാണമണ്ഡപം കർത്തവ്യമിപ്പൊഴേ.

പലരു പണിവതിനു പണി; സുകരമിതൊരുത്തനാൽ

പാകാരിവശ്യനാം വിശ്വപകർമ്മാവിനാൽ."

ഉചിതമിതി നിജതനയഭണിതമിഹ കേട്ടു-

വോത്താൻ തുഷാരാദ്രി വിശ്വപകർമ്മാവിനെ.

സഫലത. ഇതിൽ കവിഞ്ഞു മറ്റൊന്നാണു നാം ജനിച്ചതിനു ഫലം? അഖില... ..മളവ്=എല്ലാലോകങ്ങൾക്കു നാഥനായവൻ ഇവിടെ വരുമ്പോൾ. അ സംശയം= സംശയമില്ല. അന്ത ... .. രങ്ങൾ=അ പസാനമില്ലാത്തത്ര ആളുകൾ. ഇങ്ങെത്തുമേ=ഇവിടെ വരും. സ്ഥല... ..മാക്കണം. ഈ അവസരത്തിൽ ഇവിടെ സ്ഥലം അതിവിതതം (വളരെ വിസ്തൃതം) ആക്കണം. സ്ഥാനം ... .. ഖ്യഭം=സ്ഥാനം (നില്ക്കുക) ആസനം (ഇരിക്കുക) ശയനം (കിടക്കുക) അടനം (നടക്കുക) എന്നിവയിൽ സൗഖ്യം നല്കുന്ന എന്നു സ്ഥലവിശേഷണം. സ്ഥാനാസനാദികൾക്കു സുഖകരമായ വിധത്തിൽ ഇവിടെ സ്ഥലമുണ്ടാക്കണമെന്നർത്ഥം. കളു ... .. മിഹ=സമയം. വെറുതേ കളുയരുത്. പല... .. യങ്ങൾ=കർത്തവ്യങ്ങൾ പലതുമുണ്ട്. കല്യാണ... .. പ്പൊഴേ=വിവാഹമണ്ഡപം ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഉണ്ടാക്കണം. പലരു... .. പണി=പലർക്കുടി പണി ചെയ്യുന്നതിനു പ്രയാസമുണ്ട്. സുകര... .. നാൽ=ഒരുവനാൽ മാത്രം ഇത് എളുപ്പത്തിൽ ചെയ്യാൻ കഴിയും. അതാലെന്നു പറയുന്നു—പാകാരി... .. വിനാൽ=പാകാരിക്കു (ദേവേന്ദ്രനു) വശ്യനായ വിശ്വപകർമ്മാവിനാൽ (വിശ്വപകർമ്മാവ്=ദേവശിപ്പി). വിശ്വപകർമ്മാവ് ഒരുവൻ വിചാരിച്ചാലേ ഇതു വേഗത്തിൽ പണിയുവാൻ സാധിക്കയുള്ളൂ.

ഹിമവാൻ വിശ്വപകർമ്മാവിനെ സ്മരിക്കുന്നു—വിശ്വപകർമ്മാവു വരുന്നു. ഉചിതം=ഉചിതമായ. നിജ ... .. ണിതം=തന്റെ പുത്രന്റെ വചനം. ഓർത്താൻ ... .. വിനെ=ഹിമവാൻ വിശ്വപകർമ്മാവിനെ

അതുപൊഴുതിലതികതുകമരവരശിപ്പിതാ-
നദ്യാഗതനായി സദ്യാക്ഷിലക്ഷിതൻ.
അരികിലുടനതിസുമുഖനായി മഴ മുഴക്കോല-
മാണ്ടുവന്നാശു വണങ്ങിയുരപെയ്തു.

“ജയ ശിഖരികുലതിലക! പഴുതിലിനി വൈകാതെ
ചെമ്മേ നിയോഗിക്ക; ചെമ്മേയുണ്ടതെന്തു ഞാൻ?”
തൊഴുതരികിലിതി മിളിതമതിലളിതഭാഷിതം
തപസ്സുവാടിപ്പോ പറഞ്ഞു ഗിരീശപരൻ;
വിരചയിതുമനഃപരമാരു കനകമണിമണ്ഡപം
വിൺതച്ചുനച്ചെരൊരുവെട്ടു തൽഗിരം.
സ്ഥലമവിടമവടശതവിഷമിതമപി ദൂതം
തട്ടൊത്ത ഭൂമിയായ്ക്കുസംഗമേ.

കാത്തു. അതുപൊഴുതിൽ = ആ സമയത്തു്. അതികതുക (ക്രി. വി.) = ഏറെ
വം കൈതുകത്തോടേ അമരവരശിപ്പി = വിശ്വകർമ്മാവ്. അദ്യാ... ..നാ
യി = വന്നു. സദ്യാ... ..തൻ = സദ്യമായാട അക്ഷികളാൽ കാണപ്പെട്ടവ
നായിട്ടു്. അതിസുമുഖൻ = ഏറാവും സുമുഖൻ. ഉളി മഴ മുഴക്കോല് = ഇവ ആ
ശാരിമാരുടെ പണിയായുധങ്ങൾ. ആണ്ടു് = എടുത്തു്. ആശു = വേഗത്തിൽ.
വിശ്വകർമ്മാവ് പണിയായുധങ്ങളുമെടുത്തു ഹിമവാന്റെ അരികിൽ വന്നു പറ
ഞ്ഞു ജയശിഖ... ..ലക = ഹേ പവ്വതങ്ങളുടെ കുലങ്ങൾക്കു തീലകമായ
വരേ! അങ്ങു ജയിച്ചാലും. പഴുതിൽ = വെറുതെ. ചെമ്മേ = വഴിപോലെ.
നിയോഗിക്ക = കല്പിക്ക. ഞാൻ ചെമ്മേയുണ്ടതെന്തെന്നു കല്പിച്ചാലും. തൊഴു
... ..ളിതം = ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു തൊഴുതു് അരികിൽ മിളിതൻ (ചേൻ
വൻ) ആയി അതി... ..ഷിതം = അതിലളിതമായ ഭാഷിത (വചനം)
തോടുകൂടിയവനായിരിക്കുന്ന. തപസ്സുവാടിപ്പോ = വിശ്വകർമ്മാവിനോടു്. ഇപ്പോ
... ..ശപരൻ = ഹിമവാൻ ഇപ്പോതെ പറഞ്ഞു. വിരചയിതു... ..
തൽഗിരം = അപ്പോൾ വിൺതച്ചൻ (വിശ്വകർമ്മാവ്) അദ്വൈത്തിന്റെ വാക്കി
നാൽ അനന്ദി (നിഃദ്വാഷം) മായ ഒരു കനകമണിമണ്ഡപം അതായതു പൊ
ന്നും രത്നങ്ങളും കൊണ്ടുള്ള മണ്ഡപം ഉണ്ടാക്കുവാൻ ഒരുവെട്ടു. ആ കല്യാ
ണമണ്ഡപത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു - സ്ഥലമവിടം = അവിടെയുള്ള സ്ഥലം. അവട....
മപി = അവടശതങ്ങൾ - അനേകം കുഴികൾ - കൊണ്ടു വിഷമിതം - സമമല്ലാ
ത്തതു് - ആണെങ്കിലും. “ഗന്താവതേ ഭൂവി ശപഭൂ” എന്നമരം. “അവട
ങ്ങൾ സങ്കടങ്ങൾ അകമേ ഭൂഷാമൃഗങ്ങൾ” എന്നു നളചരിതം ആട്ടകഥ.

സ്തിമിതമിഴിനിലയ ചെന്നാരനിമിഷമുണ്ടായി;
 തീൻ കാണായ്ക്കുന്ന മണ്ഡപമപ്പൊഴേ.
 നില പലതു നിഖിലമപി കനകമണിനിമിതം,
 നീലവൈഡൂയ്യങ്ങൾ കാലിണക്കല്ലുകൾ,
 നിലമവിടെയതിമുറ്റലസുരഭിലമണീമയം,
 നീളം ത്രിയോജനം വീതി നാൽക്കാതമാം.
 തരളരുചി മുതൽനിലയിൽ വളയലുകൾ വാമട
 തട്ടം തുലാങ്ങളും തുണകൾ ഭിത്തിയും.
 പല മണികളിടകലരെ നിരപധികശിപ്പവും
 പട്ടനിറംപൂച്ചുപാവകൾ ചിത്രവും,
 ജനനയനാഭയഹരമരുതു ചുകൾവാൻ പണി,
 ജാംബൂനദഫലകംകൊണ്ടു മേച്ചിലും.

തട്ടൊത്ത .....ഗമേ=അവന്റെ ടങ്ക (കല്ലുളി) തോട്ടുള്ള സംഗമത്തിൽ
 തട്ടൊത്ത (സമനിരപ്പായ) ഭൂമിയായി. “ടങ്ക: പാഷാണഭാരണഃ” എന്നമരം.
 ആദ്യം വിശ്വകർമ്മാവ് കല്ലുളി തൊട്ടുവിട്ടു. അപ്പോൾ കഴികൾ നീക്കുന്ന
 നിലം സമനിരപ്പായി എന്നു സാരം സ്തിമിത ... ..ണ്ടായി==അവൻ അര
 നിമിഷനേരം സ്തിമിതമിഴിനില—കണ്ണടച്ച നില—ഉണ്ടായി. തീൻ.....
 പൊഴേ=അപ്പൊഴേക്കും കല്യാണമണ്ഡപം പണിതീൻ കാണപ്പെട്ടു. നിലപ
 ലതു=അതിനു പലനിലകളുണ്ട്. നിഖി .. ..മിതം=അവ കക്കയും സ്വ
 സ്തംകൊണ്ടും രത്നങ്ങൾകൊണ്ടും നിമിഷപ്പെട്ടതാണ്. നീല.....കല്ലുകൾ
 =നീലരത്നങ്ങളും വൈഡൂയ്യ രത്നങ്ങളുമാണ് കാലിണക്കല്ലുകൾ—തുണകൾ.
 നിലമവിടെ=അവിടെയുള്ള നിലം. അതി .....മയം=അതിമാദ്യവും അ
 തൃന്തസൗരഭ്യവുമുള്ള മണികൾകൊണ്ടുള്ളതാണ്. നീളം.....രമാം=മൂന്നു
 യോജന നീളവും നാലുകാതം വീതിയുമാണ് (24 അംഗുലം=1 ഹസ്തം. 8000
 ഹസ്തം=ഒരു ക്രോശം. 4 ക്രോശം = ഒരു യോജനം എന്നാണ് യോജനപ്ര
 മാനം. 4 നാഴികയാണ് ഒരു കാതം) തരള .....ത്തിയും = മുതൽനില
 യിൽ വളയം (ത്) വാമട മുതലായതെല്ലാം തരളമായ (മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന)
 രുചി—ശോഭയോടു (അഥവാ തരള—വജ്രത്തിന്റെ ശോഭയോടു) കൂടിയതാ
 ണ്. പലമണികൾ=പല രത്നങ്ങൾ. ഇടകലരെ=ഇട കലരമാർ, സമ്മി
 ശ്രമായിട്ട്. നിരപധികശിപ്പം=ഉപധി-വ്യാജം-ഇല്ലാത്ത ശിപ്പപ്പണി. പ
 ട്ടു.....വകൾ=പട്ടനിറം പൂശിയ പാവകൾ. ചിത്രം=ചിത്രമെഴുത്തു്. ജന
 .....ഹരം=ജനങ്ങളുടെ കണ്ണും കരളും കവരുന്നതാണ്. അരുതു.....

ബഹുരുചി വളഭികളിലഴികൾ ചെരികാൽ പല
ബാലകൂടങ്ങളും വ്യാളപ്രതിമയും.
സ്തൂതികമണിമയമൊരിടമപരദിശി വിദ്രുമ-
പത്മരാഗാഭാപരഭാഗപാടലം;
മുഹൂരൊരിടമരുണമണിമയമപരഭാഗതോ
മൗഛികജ്യോത്സ്നാഗമാവദാതീകൃതം.;
ഉപരി പുനരൊരുനിലയിലഖിലദിശി വജ്രങ്ങൾ--
ളോപ്പിച്ചു വച്ചു പണിചെയ്ത ഭീഷ്മിയാൽ
വിശദമിഹ പറവർ പലർ വരുവിതു വിയൽഗംഗ
വേളിമേളിപ്പാനനുജത്തിതന്നുടേ

പണി=വയ്യ, വണ്ണിപ്പാൻ പ്രയാസമുണ്ട്. ജാംബു..... ചിലം=സപ്തം
പ്പലക (ജാംബുനദാമലം) കൊണ്ടുള്ള മേച്ചിലും പുകയ്ക്കുവാൻ പണിയുണ്ട്
എന്നതും. ബഹുരുചി=തിങ്ങിയ—കടുത്ത—ശോഭയുള്ള. വളഭികളിൽ=വ
ളരുകളിൽ ചെരികാൽ=ചെരിപ്പടി. ബാലകൂടങ്ങൾ=ചിത്രകൂടങ്ങൾ. വ്യാ
ളപ്രതിമ=സപ്പുപ്രതിമ. വളഭികളിൽ ഇവയുണ്ടെന്നതും. സ്തൂതിക .. ....
രിടം=ഒരേടം സ്തൂതികകൾക്കൊണ്ടുള്ളതാണ്. അപരദിശി=മറ്റൊരു ദിശിൽ.
വിദ്രുമ .. .... പാടലം=വിദ്രുമാ (പവിഴം) പത്മരാഗം ഇവയുടെ ആഭയാൽ
പരഭാഗം—ഗുണോൽകൃഷ്ടം—കൊണ്ടു പാടലം ആണ് (പാടലം=വെളുപ്പും മൃ
വപ്പും കൂടിയ നിറം; പരഭാഗം=ഒരു നിറത്തിന്നു മറ്റൊരു നിറത്തിന്റെ
സംസർഗ്ഗത്താലുള്ള ഗുണാന്തരം). ഒരേടം തന്നിസ്തൂതികമയം; മറ്റൊരേടം സ്തൂ
തികത്തോടു പവിഴവും പത്മരാഗവും കലൺ നിറപ്പിച്ചു കൂടിമുതെന്നതും.
മുഹൂഃ=പിന്നെയും പിന്നെയും. ഒരിട .. .... മയം=ഒരു സ്വരം അരുണ
മണികൾ—മുവപ്പുകല്പകൾ അഥവാ സൂര്യകാന്തങ്ങൾ—നിറഞ്ഞതാണ്. അ
പരഭാഗതഃ=മറ്റൊരു ഭാഗത്തു്. മൗഛിക.... കൃതം=മൗഛികം
(മുത്തു്) ആകുന്ന ജ്യോത്സ്നയുടെ (നീലാവിന്റെ) ആഗമത്താൽ അവദാതം—
ധവളം—ആക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഒരിടത്തു വെറും മുവപ്പാണ്; മറ്റൊരിടത്തു
മൗഛികപ്രഭയാൽ ധവളമാണെന്നതും. ഉപരി=മുകളിൽ അഖിലദിശി=
എല്ലാദിശിലും. വജ്രങ്ങൾ=വൈരങ്ങൾ. ഭീഷ്മിയാൽ=കാണിയാൽ. വിശ
ഭാ (ക്രി. വി.)=സ്പഷ്ടമാവെണ്ണം പറവർ പലർ=പലർ പറയും. വരുവിതു
=വരുന്നു. വിയൽഗംഗ=ആകാശഗംഗ. വേളി.... തന്നുടേ=അനുജ
ത്തിയുടെ വേളിയിൽ സംബന്ധിക്കുവാൻ. മുകളിലെ ഒരു നില മുഴുവൻ വ
ജ്രമണികൊണ്ടാണു പണിചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. അതിന്റെ ഭീഷ്മിയാണാൽ, ആകാ

ഒരുനിലയിൽ ബഹുപണികൾ മറുനിലയിൽ വെൺപട്ട.
 മൊന്നിടയിട്ടതിനായിരംപോൽ നില.
 സകലനിലകളിലുടനപരിനിലമെഴുലിയിൽ-
 ത്താഴികക്കുടങ്ങളുമ്പോട്ടു കാൺകയാൽ
 സഭയതരമതുപൊഴുതു സരസിരുഹസംഭവൻ
 സത്യലോകസ്ഥിതൻ മേല്പോട്ടു നോക്കിനാൻ.
 “ഇനമപി ച ശശിനമപി ശിരസി ബത വച്ചുകൊ-
 ണ്ടെന്തഹോ! വിന്ധ്യൻ വളന്നിതോ ഭർമ്മഭാൽ?
 ഇവന മദമകലുവതിനിയുപൊഴുതുപായമെ”-
 ന്നെന്നിവണ്ണം പല ചിന്തയാ മേവിനാൻ.

ശംഗം അനുജത്തിയുടെ വേളിയിൽ സംബന്ധിക്കുവാൻ വരികയാണോ എ
 ന്ന ജനങ്ങൾ സംശയിക്കും. ശംഗ ഹിമവാനിടനിന്നു പിറന്നതുകയാൽ
 പാർവ്വതി അനുജത്തിയാണല്ലോ. ഒരു നില.....പോൽനില=ഒരു നില
 യിൽ വളരെ വിചിത്രപ്പണികൾ, പിന്നത്തെ നിലയിൽ വെൺപട്ടവിതാനം,
 ഇങ്ങനെ ഒന്നിടവിട്ട് ആയിരം നിലകൾ ആ കല്യാണമണ്ഡപത്തിനുണ്ട്.
 സകല.....ലയിൽ=എല്ലാറ്റിലുംവെച്ച് ഉപരിഭാഗത്തുള്ള നിലയുടെ ശിര
 സ്സിൽ, താഴികക്കുടങ്ങൾ = താഴികക്കുടങ്ങൾ, സഭയതരം (ക്രി. വി)=ഏറ്റവും
 ഭയത്തോടുകൂടി, സരസി....സ്ഥിതൻ=സത്യലോകത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യ
 നവനായ ബ്രഹ്മാവ്. ഒരു മുക്കളിലെ നിലയ്ക്കുമേൽ ഉള്ള താഴികക്കുടങ്ങൾ
 കണ്ട് സത്യലോകസ്ഥനായ ബ്രഹ്മാവ് മേല്പോട്ടു നോക്കി. ഏറ്റവും ഉയർന്നതാണ്
 സത്യലോകം. അതിലും അധികം ഉയരമുണ്ട് മണ്ഡപത്തിനെന്നർത്ഥം. ബ്രഹ്മാ
 വിനുള്ള ഭയത്തെപ്പറയുന്നു--ഇനമപി ച=സൂര്യനേയും, ശശിനമപി=ചന്ദ്ര
 നേയും, ശിരസി.....ണ്ട്=തലയിൽ വെച്ചുകൊണ്ട്, എന്തഹോ==എന്തു കഷ്ടം!
 വിന്ധ്യൻ=വിന്ധ്യപർവ്വതം, ഭർമ്മഭാൽ=ചീത്തയായ മദം (ഗർവ്വം) നിമിത്തം, ഇവ
 ന്ന.....മെന്തു=ഇവന്റെ മദം ശരിക്കുന്നതിന് എന്താണുപായം, എന്നിവ
 ണ്ണം.....വിനാൻ=എന്നിങ്ങനെ പല ചിന്തയോടുകൂടി സ്ഥിതിചെയ്തു.
 സൂര്യചന്ദ്രന്മാരെ ശിരസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടു (താഴികക്കുടങ്ങൾ കണ്ട് സൂര്യചന്ദ്ര
 ന്മാരാണെന്നു ഭ്രമിച്ച്) വിന്ധ്യപർവ്വതം പിന്നെയും വളൻവോ? എന്താണിനി ഇ
 വന്റെ മദം കളവാൻ പായം? എന്നായി ബ്രഹ്മാവിനു വിചാരം. [പണ്ടു വി
 ന്ധ്യൻ മദംകലൻ താൻ മേരുവിനേക്കാൾ മേലേയാണെന്നും, മേലിൽ സൂര്യൻ
 മേരുവിനെ പ്രദക്ഷിണം ചെയ്യുന്നതു മാറ്റി തന്നെ വലംവെക്കണമെന്നും ശരി
 ച്ചു. അതിനു സൂര്യൻ വഴിപ്പെട്ടില്ല. അപ്പോൾ വിന്ധ്യൻ വളൻ സൂര്യമാ

അപി ച പുനരതിനുചരി കൊടിമരമുയന്നു ക-
 ണ്ടപ്പൊഴെഴുന്നേറ്റു പൊല്പയോജാസനൻ
 അഭിതിസുതവടുചരണമിതി മനസി നിണ്ണയി-
 ച്ചാശു കണ്ഡീജലംകൊണ്ടു കഴുകിനാൻ;
 അതിധവളസിചയമയമതിനടെ കൊടിക്കൂറ-
 യഭൂസിന്ധുൽഭവമെന്നും കരുതിനാൻ.
 മധുപതളിഭണിതമതിനുചരി മാല്യം കണ്ടു
 മാൽപുണ്ടു ധൂജ്ജടിമെഴലിമാലാധിയാ.

ഇതെങ്ങനെയായി. തന്നിമിത്തം ദേവകളും ഭൃഷികളും പത്മാക്ഷരായി മഹാതപ
 സ്വിയായ അഗസ്തപുനിയെ ശരണം പ്രാപിച്ചു. അഗസ്തപനാഥന്റെ, തന്നിമി
 വിന്ധ്യനെക്കുറിച്ചു ഭക്ഷിനാഭേശ്വരന്റെ പോലെയുള്ളതെന്നും അയതിനു തല
 യൊന്നു താഴ്ന്നതെന്നും താൻ തിരികെ വരുന്നതുവരെ തല പൊക്കത്തെന്നും
 വിന്ധ്യനോടു പറഞ്ഞു. അതുപ്രകാരം വിന്ധ്യൻ തല താഴ്ന്നതും അഗസ്തപൻ
 വിന്ധ്യജലം കുടിക്കുകയും ചെയ്തു. മഹർഷി പിന്നെ തിരിച്ചു വന്നില്ല. മഹ
 ഷിയുടെ പേരിലുള്ള ബഹുമാനത്താൽ വിന്ധ്യൻ പിന്നെ ഉയർന്നിട്ടില്ല—എന്ന
 കഥ ഇവിടെ സ്മരണീയമാണ്.] അപി ച = അതുമല്ല, പുന ... .. പരി = പി
 ന്ന അതിന്റെ മുകളിൽ, കൊടി ... .. സനൻ = കൊടിമരം ഉയർന്നുണ്ടു
 പ്പോൾ പൊല്പയോജാസനൻ (ബ്രഹ്മാവ്) എഴുന്നേറ്റു. അഭിതി ... .. യിച്ചു
 = അഭിതിപുത്രനായ വടു (ബ്രഹ്മചാരി, വാമനൻ) വിന്റെ കാലാണെന്നുറച്ചു.
 കണ്ഡീ ... .. കിനാൻ = കണ്ഡി (കമണ്ഡലു) യിലെ വെള്ളംകൊണ്ടു കഴുകി.
 കല്യാണമണ്ഡപത്തിലെ താഴികക്കുടങ്ങളുടെ മേൽ കൊടിമരം ഉയർന്നു കണ്ടു
 പ്പോൾ ത്രൈലോക്യം അളക്കാൻ ത്രിവിക്രമനായ വാമനൻ ഉയർത്തിയ തൂക്കാ
 ലാണെന്നു കരുതി ബ്രഹ്മാവ് എഴുന്നേറ്റു തീർത്ഥാടിക്കിയിലേ ജലംകൊണ്ടു
 കഴുകി. വാമനമുന്തിയുടെ രണ്ടാമത്തെ അടി സത്യലോകംവരെ എത്തിയെ
 ന്നും അപ്പോൾ ബ്രഹ്മാവ് കമണ്ഡലുജലംകൊണ്ടു കഴുകിയെന്നും ഭാഗവതത്തിൽ
 പറയുന്നു. അതി ... .. മയം = ഏറ്റവും ധവളമായ സിചയം (വസ്ത്രം) കൊ
 ണ്ടുള്ള. അതി ... .. കൂറ = ആ കൊടിയുടെ കൊടിക്കൂറ, അഭൂ ... .. തി
 നാൻ = അഭൂസിന്ധുവിന്റെ—ആ ധാരാളമായ ഉരുവം—പുറപ്പാട്—ആ
 ണെന്നും ബ്രഹ്മാവ് കരുതി. വാമനമുന്തിയുടെ പാദതീർത്ഥം സത്യലോകത്തിൽ
 നിന്നൊഴുകി ആ ധാരാളമായിപ്പരിണമിച്ചുവെന്നു ഭാഗവതവചനം. കൊ
 ടിമരത്തെ ത്രിവിക്രമപാദമെന്നും കൊടിക്കൂറയെ ആ പാദത്തിൽനിന്നു പുറ
 പ്പെട്ട ഗാഢയെന്നും ബ്രഹ്മാവ് സന്ദർശിച്ചു എന്നർത്ഥം. മധു ... .. ണിതം =
 മധുപങ്ങളുടെ - വണ്ടുകളുടെ - തതികളാൽ - ശബ്ദങ്ങളാൽ - ഭണിതം - സൂചിതം -

അതുപൊഴുതു സരസിരുഹവസതിരഥഹംസങ്ങ-
 ഭൃത്യന്തകൗതുകാൽപ്പക്ഷ തന്മണ്ഡപേ
 കുഹചിദതിവിശദമണിവിരചിതവിടങ്കേഷു
 കുത്തിച്ചുമച്ച വരടകളെക്കണ്ടു
 കുതുകമൊടുമരധൂനിവിസുകിസലഖണ്ഡങ്ങൾ
 കൊത്തിക്കൊടുപ്പതു മേടിയൊത്തൊടലാൽ
 അനുസരണരണിതമതിരണരണികയാ ചെല്ലി-
 തജ്ഞാതകാരണകോപപൂശാന്തയേ.

ആയ. അതിനു.....ലും=അതിന്റെ ഉപരിഭാഗത്തുള്ള മാല, മാൽപുണ്ടു
 =സങ്കടപ്പെട്ടു, ധൂജ്ജടി .. ...ധിയാ=ധൂജ്ജടിയുടെ (ശിവന്റെ) ശിരസ്സിലുള്ള
 മാലയാണെന്നുള്ള ബുദ്ധിയാൽ. കൊടിക്കൂറയുടെ അഗ്രത്തിൽ തൂക്കിയ മാല
 കണ്ട് ശിവന്റെ ശിരസ്സിലെ മാലയാണെന്നു കരുതി ബ്രഹ്മാവു വിഷാദിച്ചു.
 പണ്ട് ശിവന്റെ ശിരസ്സിലെ മാലയെക്കണ്ട ദിവസം ബ്രഹ്മാവു വിഷ്ണുവിനോടു
 താൻ ശിവശിരസ്സിനെ കണ്ടു എന്നു പൊളിച്ചറക്കയും അതുനിമിത്തം കുപിത
 നായ ശിവൻ പഞ്ചമുഖനായിരുന്ന ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഒരു കണ്ഠമുഖത്തു് അദ്ദേ
 ഹത്തെ ചതുർമുഖനാക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനാൽ “ധൂജ്ജടിമേഘമാല” ബ്ര
 ഹ്മാവിനു വിഷാദകാരണമാണ്. സരസി .. ...ഹംസങ്ങൾ = സരസിരുഹവ
 സതിയുടെ (പത്മാസനനായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ) രഥങ്ങൾ-വാഹനങ്ങൾ-ആയ
 അരയന്നങ്ങൾ അത്യു .. ...കാൽ=വലിയ കൌതുകത്താൽ, പക്ഷ.....
 പേ = ആ മണ്ഡപത്തിൽചെന്നിട്ടു്. കുഹചിൽ=ഒരിടത്തു്. അതിവിശ.....
 കേഷു = അതിവിശദങ്ങൾ-അത്യന്തനിമ്ബങ്ങൾ-ആയ മണികൾകൊണ്ടുണ്ടാക്ക
 പ്പെട്ട വിടങ്കങ്ങളിൽ (വളരുകപോതങ്ങളിൽ). “കുപോതപാളികായാന്തു വിടങ്കം
 പുനപുംസകം” എന്നമരം. കുത്തിച്ചുമച്ച=കൊത്തിവെച്ചു. വരടകളെ=ഹം
 സപ്പേടകളെ. “ഹംസസ്യ യോജിദപരടാ” എന്നമരം. അമര.....ണ്ഡ
 ങ്ങൾ=അമരധൂനി (ഗംഗ) യിലെ വിസുകിസലങ്ങ (താമരവളയത്തളിരുകൾ
 ഉടെ ഖണ്ഡങ്ങൾ. “പല്ലവോസ്മി കിസലയം കിസലോപി നവേ ഭദ്രേ” എ
 ന്നു വൈജയന്തി. കൊത്തിക്കൊടുപ്പതു==തങ്ങൾ കൊത്തി വരടകൾക്കു തിന്മാൻ
 കൊടുക്കുന്നതു്. മേടിയൊത്തു്=വാങ്ങായ്ക്കൊണ്ടു്. ആടലാൽ=ഗൃസനത്താൽ.
 അനുസരണരണിതം=അനുസരണമുണ്ടാ. അതിരണരണികയാ=അതിയായ ഉൽ
 ക്കണ്ഠയോടേ. അജ്ഞാത .. ...ന്തയേ=കാരണമറിയാത്തതായ കോപത്തി
 ന്റെ ശമനത്തിനു വേണ്ടി. ബ്രഹ്മാവിന്റെ വാഹനമായ ഹംസങ്ങൾ, കല്യാ
 ണമണ്ഡപത്തിന്റെ വളരുകപോതങ്ങളിൽ കൊത്തിവെച്ച ഹംസപ്പേടകളെ
 കണ്ടു വാസ്തവവരടകളാണെന്നു മേിച്ചു് ഇളമുണ്ടാകാണഡങ്ങൾ കൊത്തിത്തി

ഇതി വിവിധമുപരിതനനിലകളിലൊരോ ചിത്ര-
മെത്രയുമുള്ളതും കല്യാണമണ്ഡപം.
തദനു പുനരൊരു കനകതറയതിനു ചുഴ്ചും
തൽപ്പശ്ചാദാഗത്തു തട്ടും പലവരി.
കഥയിതുമിതരിമ വരുമഹിവരനുമുള്ളതും;
കാൽക്ഷണകാലേന തീൻ സമസ്തവും.
തൃഹിനഗിരി ചതുരതരനതിനചിതമായുടൻ
തപശ്ചാവിനിഷ്ഠം കൊടുത്തു സമ്മാനവും.

അഴകോടവനവിടവിടെ നികടഭവി ഭൂരത്തു-
മാരമബന്ധുക്കൾക്കയച്ചിതാൾ നീളെയും.
അണിവതിനു മകളെയുടനഹതസിചയങ്ങളു-
മാഭരണങ്ങളും നല്കി മേനാകരേ.

വാൻ കൊടുത്തത് അവ വഞ്ചായ്ക്കയാൽ അചയുടെ കേരപം ശമിപ്പിക്കുന്ന
തിനു സാമ്പനശബ്ദങ്ങൾ പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഇതി ... .. ചിത്രം = ഇങ്ങനെ
മേൽനിപകളിൽ പലവിധമുള്ള ഒരോ ആശ്ചര്യമുണ്ട്. എത്ര ... .. ണ്ടപം
= കല്യാണമണ്ഡപം അത്യുത്തമംതന്നെ. തദനു ... .. ചുഴ്ചും = ആ കല്യാണ
മണ്ഡപത്തിനു ചുറ്റും ഒരു സ്വർണ്ണതറ. തൽപ്പ ... .. വരി = അതിന്റെ
പിൻഭാഗത്തു പലവരി തട്ട്. കഥയി ... .. തുളത = ഈ അത്തുളതം പറയു
വാൻ അനന്തനും (അഹിവരനും) പ്രയാസം (അരിമ) വരു. കാൽക്ഷണ
... .. സ്തവും = കാൽനിമിഷനേരം കൊണ്ട് എല്ലാം പണിതീൻ. തൃഹി ... ..
തരൻ = ഏറ്റവും ചതുരൻ-വിഭാഷൻ - ആയ ഹിമവാൻ അതിനു ചിതമായ് =
അതിനു യോഗ്യമായ വിധം തപശ്ചാവിനു = വിശ്വകർമ്മാവിന്. ഇഷ്ടം =
ഇഷ്ടമായ. കൊടു ... .. വും = സമ്മാനവും കൊടുത്തു.

ഹിമവാൻ കാര്യങ്ങൾ നടത്തുവാൻ പുത്രനെ ഏല്പി
ച്ചു കൈലാസത്തിലേക്കു പോകുന്നു. നികടഭവി = അടുത്ത പ്രദേ
ശത്തു്. ആരമബന്ധുക്കൾക്കു = തന്റെ ബന്ധുക്കൾക്കു്. അയച്ചിതാൾ = ആളെ
അയച്ചു. 'ആളെ അയയ്ക്കുക' എന്നു കർമ്മത്തിനു പ്രതിഗ്രാഹിക്കാവിടുകതി കൂ
ടാതെ 'ആൾ അയയ്ക്കുക' എന്നും പ്രയോഗമുണ്ട്. "ആളയച്ചിട്ടുണ്ടെന്നില്ലാ
ഇല്ലെന്നില്ലാ" എന്നു നളചരിതം ആട്ടക്കഥ. അണി ... .. കളെ = മകളെ
അണിയിക്കുവാൻ. അഹതസിചയങ്ങൾ = ശോഭിതവസ്തുക്കൾ. മേനാകരേ = മേ

പുരമഖിലമണിവതിനു നഗരജനമാഭിശ്ര
പുത്രനെക്കല്പിച്ചു സർവ്വകാർയ്ത്തിനും.
പുരമഥനചരണയുഗപരിചരണകൗതുകീ
പുക്കിതു കൈലാസശൈലം ഹിമാലയൻ.
പുകൾതെളിമമികവുടയ ഭുവനപെരുമാളുടേ
ഭോഗപുരിയുടേ പൂമുകു പൂകിനാൻ.
ശപഥശതനമദമിതദമിതഗണമദ്ധ്യഗം
ശൈലാഭിയെക്കണ്ടു ശൈലാധിപൻ തദാ.
അലങ്കലൈ നിലകരുതി വലതി നയനേ നമി-
ച്ചാസ്ഥകണ്ടപ്പോളവസ്ഥയുണർത്തിനാൻ.

നയുടെ കൈയിൽ പുരമഖിലം = പുരം മുഴുക്കെ. അണിവതിനു = അലങ്കരിക്കുന്നതിനു്. നഗര.... ..ഭിശ്ര = നഗരത്തിലെ ജനത്തോടു കല്പിച്ചിട്ട്. പുത്രനെ ... ..ത്തിനും = എല്ലാ കാർയ്ത്തിനും പുത്രനെ നിയോഗിച്ചിട്ട്. പുര.... ..തുകീ = പുരമരന്റെ കാലിനയുടെ ചരിചരണത്തിൽ കൗതുകമുള്ളവനായിട്ട്. പുക്കിതു .....ഹിമാലയൻ = ഹിമാവാൻ കൈലാസത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ബന്ധുക്കളെ ക്ഷണിക്കുക, കന്യകയെ അലങ്കരിക്കുക, പുരമലങ്കരിക്കുക എന്നിവക്ക് എപ്പാടു ചെയ്തു ഹിമാവാൻ ശിവനെക്കാണാൻ പോയി എന്നു ഭാവം. പുകൾ.... ..ടയ = പുകൾതെളിമ (യശോധാവദ്യം) യുടെ മികവ് (ഉച്ഛ്രഷ്ടം) ഉള്ള. ഭുവനപെരുമാളുടെ = ലോകനാഥന്റെ. ഭോഗപുരിയുടെ = വാസഗൃഹത്തിന്റെ. “ഗഭാഗാരം വാസഗൃഹം ഭോഗസന്തമാപഞ്ചായകം” എന്നു ശാസ്ത്രാന്താവലി ഹിമാവാൻ കൈലാസത്തിൽ പരമശിവൻ എഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്ന ഗൃഹത്തിന്റെ പൂമുഖത്തു ചെന്നു. ശപഥ.... ..മദ്ധ്യഗം = ശപഥശതങ്ങൾ (അനേകം സമ്പ്രദായങ്ങൾ) ഉൾക്കൊള്ളുന്നവയും ഭക്തി നമസ്കരിക്കുന്നവയും അമിതം (അനൗചിതം) ആകാത്തവയും ദമിതമാ (കുതുകപ്പെട്ടവർ) തമായ ഭൂതഗണങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന. ശൈലാഭിയെ = നന്ദി:കുശപരനെ. ശൈലാധിപൻ = ഹിമാവാൻ. മദ, നിമിത്ത, പചദ്യുതിനയങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവരാണ് ഭൂതഗണങ്ങൾ. നന്ദി അപര തജ്ജനംചെയ്ത് കുതുകുന്നു. അപ്പോളവർമേലാൽ അങ്ങനെ ചെയ്തില്ല എന്നു ശപഥ ചെയ്തു നമസ്കരിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെയുള്ള ഭൂതഗണങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്ന നന്ദി:കുശപരനെ ഹിമാവാൻ കണ്ടു. അലം = ഏറ്റവും. അകലൈ.... ..രുതി = അകലത്തായിനിന്ന്. വല.... ..നേ = നയനം (കണ്ണു) വലത്തു (ഇടകുന്നത്) ആയ സമയത്തിങ്കൽ, അതായതു ദൃഷ്ടി തന്റെ നേരെ തിരിയുമ്പോൾ. നമിച്ചു = നമസ്കരിച്ചു. ആ

അവസരവ്യാതിലുതകി; കുതുകഭയഭക്തിമാ-

നാശ്ര മഹേശം നമസ്സരിച്ചാൻ മുദാ.

“ശ്രദ്ധിഹൃദയ! തുഹിനനഗ! സുമുഖ! സുഖമോ തവ?

ശ്രദ്ധഞ്ചലേ! മേ ശപതൂരത്വമസ്തു തേ.”

പരമശിവവചനമിതി “പരമനഗ്രഹീതോസ്തി
പാഹിമാം പോഹി”യെന്നൊരണത്തിടിനാൻ.

“ഹര! വരദ! പരമശിവ! പരമമന! ധൃജ്ജടേ!

ഹാരീകൃതാശീവിഷാശേഷപോഷക!

ഭവ! ഗിരിശ! മൃധ! നിഖിലനിഗമനത! ശങ്കര!

ഭക്തബന്ധോ! ഭക്ത്! ഭസ്യാനലേപന!

സ്ഥ=ആദരം. ഹിമവാൻ ഭൂമി മാറി നില്ക്കുകയും, നന്ദിഭക്തശരണൻ ഭക്തി
ശരണൻ നേരെ തിരിഞ്ഞപ്പോൾ നമസ്സരിക്കുകയും, അദ്വൈതത്തിന് ആദരവു
ള്ളതായിക്കണ്ട് സംഗതി അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു അവസരം.....തവി=അ
തിൽ ശിവനെക്കാണ്മാൻ സമയവും ലഭിച്ചു കുതുക....മാൻ=കൈതുക
വും ഭയവും ഭക്തിയുമുള്ളവനായിട്ട്. മഹേശം=ശിവനെ. നമ.....ഭം=
മോക്ഷത്താടു കൂടി നമസ്സരിച്ചു ശ്രദ്ധിഹൃദയ=ശ്രദ്ധമായ മനസ്സോടു കൂടിയ
വടന! തുഹിനനഗ=ഹിമവൽ പവ്തമ! സുമുഖ=സൗമ്യ! സുഖമോതവ=
നിനക്കു സുഖമല്ല? ശ്രദ്ധഞ്ചലേ=ശ്രദ്ധമായ ബുദ്ധിയുള്ളവന! മേ=എ
ന്റെ. ശപതൂരത്വം=ശപതൂരൻ (ഭയ്യയുടെ അച്ഛൻ) എന്ന അവസ്ഥ. അ
സ്തുതേ=അ അയ്യ ഭവിക്കട്ടെ. പാഹി .....മിതി=ഇപ്രകാരമുള്ള പരമശിവ
ന്റെ വചനത്തെ, പരം അനുഗ്രഹിതഃ അസ്തി=ഞാൻ ഏറ്റവും അനുഗ്ര
ഹിക്കപ്പെട്ടവനായി. പാഹിമാം പോഹി=അപ്പയ്യോ രക്ഷിതാവേ! എന്നെ
രക്ഷിക്കുന്ന എന്നെ .....ടിനാൻ=എന്നിങ്ങനെ അനുസരിച്ചു പറഞ്ഞു.
ശിവൻ ഹിമവാനോടു തന്റെ ശപതൂരനാകുവാൻ പറയുകയും, ഹിമവാൻ അതുത
നിക്കൊരനുഗ്രഹമാണെന്നുണ്ടാക്കിയതായി ചെയ്തു. പിന്നെയും ഹിമവാൻ പാ
യുനു—ഹരം=പാപാകളെന്നു വടന! വരദം=വരം നല്കുന്നവന! പരമശിവ
=പരമനായ ശിവന! പരമമന=പരമാനുഷ്ഠഹരിച്ചവന! ധൃജ്ജടേ=
ജട ധരിച്ചവനേ! ഹാരി .....വിഷ=ആശീവിഷത്തെ (സപ്പത്ത) ഹാ
രമാക്കിയവന! അശേഷപോഷക=സർവ്വരയും പോഷിപ്പിക്കുന്നവനേ ഭ
വ=സർവ്വത്തിനും കാരണമായവന! ഗിരിശ=ഗിരിയിൽ ശയിക്കുന്നവന!
മൃധ=മാദാത്താച്ചയ്യുന്നവന! നിഖി .....നത=എല്ലാ നിഗമങ്ങൾ (വേ
ദങ്ങൾ, ശാസ്ത്രങ്ങൾ) ഉൾപ്പെടെ സ്തുതിക്കപ്പെട്ടവന! ശങ്കര=ശൂഭത്തെച്ചയ്യുന്ന

ജനിമരണകടൽനടുവിലുഴലുമടിയന്നു നീ
 ജ്ഞാനാമൃതം തന്നു പാരേ കരേറുക.
 പ്രഭുവിനൊരു പരിചരണവിധിയിലുതകീടുവാൻ
 പ്രാഭുതം കന്യാമയം മയാ ഭീയതേ.
 പൃഥ്വീതിനു പഴമനസി മതമിദമുണർത്തുവാൻ;
 ബ്രാഹ്മം വിവാഹത്തിലാഹ്ലയ ഭീയതേ.
 അതു വിഹിതമതിമഹിതമതുവിടെയാവശ്യ-
 മാദേശകാംക്ഷി ഞാ,നീശ! പ്രസീദ മേ.”
 അടിതൊഴുതു പടിമയൊടൊരഭിമതമുണർത്തിയോ-
 രദ്രീശപരനോടരുളി മഹേശ്വരൻ:

വനേ! ഭക്തബന്ധോ=ഭക്തന്മാർക്കു ബന്ധുവായവനേ! ഭഗ്ഗ്=ഭുക്തന്മാരെ ഹിം
 സിക്കുന്നവനേ! (ഭുജ് ഭജ്ജന എന്നു ധാതു). ഭഗ്യാനുലേപനം=ഭഗ്നം പൂശുന്ന
 വനേ! ജനി.....യന്നു=ജനനവും മരണവുമാകുന്ന കടലിന്റെ (സംസാ
 രസമുദ്രത്തിന്റെ) നടുവിൽ കിടന്നുഴലുന്ന എന്നിരിക്ക. ജ്ഞാനാമൃതം=ജ്ഞാന
 മാകുന്ന അമൃതം. പാരേ=മറുകരയിൽ. പ്രഭുവിനു=സ്വാമിക്ക്. പരിചര
 ണവിധിയിൽ=സേവനാശ്വാസത്തിൽ. ഉതകീടുവാൻ=ഉപകരിക്കുവാൻ. പ്രാ
 ഭു.....മയം=കന്യകാരൂപമായ പ്രാഭുതം. പ്രാഭുതം=കാണിക്ക, തിരുമുൽ
 കാഴ്ച. “പ്രാഭുതത്വ പ്രദേശനം” എന്നമരം. മയാ ഭീയതേ=എന്നാൽ നല്ല
 പ്പെടുന്നു. സ്വാമിക്ക് ഭഗ്യാൻ നല്ലന്നു ശിരുമുൽക്കാഴ്ചയുടെ നിലയ്ക്കുന്നു കന്യ
 കയെ തരുന്നതെന്നു ഭാവാ. പൃഥ്വീ=ഭവേ. അതിനു :: കന്യാദാനത്തിന്.
 പഴമനസി=പഴമനസ്സിൽ (ആ ചാരവാക്കു). മതമിദം=ഈ മതം, ഇയ്യൊ
 രഭിപുരം ഉണർത്തിപ്പാറുണ്ടു്. ബ്രാഹ്മം വിവാഹത്തിൽ=ബ്രാഹ്മമെന്ന വിവാ
 ഹത്തിൽ. അഹ്ലയ ഭീയതേ=വിളിച്ചു നല്ലപ്പെടുന്നു. കന്യകാദാനത്തിൽ പ്ര
 ത്വേകം ഒരു സംഗതി ഉണർത്തിപ്പാറുണ്ടു്. ബ്രാഹ്മവിവാഹത്തിൽ കന്യകയെ
 വിളിച്ചു നൽകുവാനാണാഗ്രഹം. [ബ്രാഹ്മവിവാഹമെന്നതു സ്മൃതിപ്രകാശ
 ണമെന്നു എടുവിധം വിവാഹങ്ങളിൽ ഒന്നാമത്തേതും സർവ്വാൽകൃഷ്ടവുമാണു്.
 യഥാശക്തി അചംക്രതയായ കന്യകയെ വിളിച്ചു വരുന്ന കൊടുക്കുകയാണു്
 അതിന്റെ സ്വരൂപം. “ബ്രാഹ്മം വിവാഹം അഹ്ലയ ഭീയതേ ശക്ത്യലം
 കൃതം” എന്നു യാജ്ഞവല്ക്യപ്രവചനമുണ്ടു്.] അതു=ബ്രാഹ്മവിവാഹം. വിഹി
 തം=വിധിക്കപ്പെട്ടതും. അതിമഹിതം=ഏറ്റവും പുജിതവുമാണു്. അതു.....
 വശ്യം=അതും ഇവിടെ ആ വശ്യമാണു്. അഭിദ .....ഞാൻ=ആജ്ഞയെ
 കാംക്ഷിക്കുന്നവനാണു ഞാൻ. ഇശ്വര ... ..മേ=ഹേ ഇശ്വര! എന്നിരിക്കവേണ്ടി
 പ്രസാദിക്കണേ. അടി ..... ശരീരം = അടിതൊഴുതു പാടവത്തോടേ (പടി

“അഭിലാഷിതമയി സകലമവികലമതങ്ങളേനേ,-
യഗ്രേ നടക്കേ; പുറകേ വരുന്നു ഞാൻ.”

ഇതി ശിവനോടനുമതിയുമിതമൊട്ടു ലഭിച്ചുകൊ-
ണ്ടിങ്ങു പോന്നെന്തീ ഹിമവാൻ തദന്തരേ.

അപരിചിതമപരമിതി പരിചിതചരം പുര-
മാലോകനക്ഷണേ തോന്നീ ഗിരീന്ദ്രന.

ഫലവിനമദമരതരുനിരകൾ കലവാഴകൾ

പട്ടുവിതാനം പഴുക്കാമണിഗൃഹം;

പുതിയ മണി നിറയുമണിനിറപറകൾ; ദീപങ്ങൾ;

പൂണ്ണകുണ്ടങ്ങൾ; കുടികൾതോറും കൊടി;

അഖിലദിശി പവനചലദകിൽസുരഭിധൂപവു-

മലപാക്കൾതോറുമത്യുന്നതം പന്തലും;

മയൊട്ടു) അഭിപ്രായമറിയിച്ചു ഹിമവാനോടു ശിവൻ പറഞ്ഞു. അഭിലാഷി-
തം=അഭീഷ്ടം, സകലം=എല്ലാം, അവികലം=വൈകല്യമില്ലാത്തതാണ്, അ-
തങ്ങളേനേ=അതങ്ങനെതന്നെയൊക്കെ, യഗ്രേ നടക്കേ=അങ്ങു മുമ്പിൽ പോയാ-
ലും, പുറകേ=പിന്നാലേ. അങ്ങയുടെ അഭീഷ്ടം യാതൊരു ഭോഷവുമില്ലാത്ത-
താണ്. അത് അങ്ങനെതന്നെയൊക്കെ. എന്നാൽ മുമ്പിൽ നടക്കൂ; പിന്നാ-
ലേ ഞാൻമുണ്ടു്. ഇതി... ..ന്തരേ=ഇങ്ങനെ ശിവനോടനുമതിവാങ്ങി-
പ്പോന്ന ഹിമവാൻ ആ അവസരത്തിൽ (തദന്തരേ) ഇങ്ങുവന്നുചേർന്നു. അ-
പരി.... പുരം=പരിചിതചരം (മുൻപു പരിചിതം) ആയ പുരം അപരി-
ചിതമായ മറെറാന്നാണെന്നു (അപരമിതി); ആലോകനക്ഷണേ=കുണ്ട മാ-
ത്രയിൽ, തോന്നീ.... നം=ഹിമവാൻ തോന്നി, ഫല .....രകൾ=ഫല-
ങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിനമത്തുകൾ (തഴുന്നവ) ആയ കല്പകവൃക്ഷസമൂഹങ്ങൾ,
കലവാഴകൾ=കലയോടുകൂടി നാട്ടിയ വാഴകൾ, പട്ടുവിതാനം=പട്ടുകൊണ്ടു-
ള്ള മേൽക്കൂട്ടി (വിതാനം=ഉല്പോലം, മേൽക്കൂട്ടി. “അസ്മി വിതാനമുല്പോലം”
എന്നമരം). പഴുക്കാമണിഗൃഹം=പഴുക്കെണ്ണകൾകൊണ്ടു വിചിത്രമായുണ്ടാക്കി-
യ ഗൃഹം, പുതിയ .....രകൾ=പുതിയ മണികൾ നിറഞ്ഞ ഭംഗിയുള്ള നിറ-
പാകൾ, ദീപങ്ങൾ=വിളക്കുകൾ, പൂണ്ണകുണ്ടങ്ങൾ=നിറകുടങ്ങൾ, കുടി....
കൊടി=ഗുഹങ്ങൾതോറും കൊടിച്ചു്, അഖിലദിശി=എല്ലാദിക്കിലും, പവന
.....ധൂപം=കാറ്റുകൊണ്ടിളക്കുന്ന അധിലിന്റെ സൗരഭ്യമുള്ള പുക, അ

സരിഗമപധനിസസനിധപമഗരിസായെന്നു
 സംഗീതശാലയിലഭ്യാസഘോഷവും;
 അടവുകളിലജിരസമ“മടി കള തളി”യെന്നു-
 “മാഹര ഹേമകുളീനിര”യെന്നും
 ഭണിതുമപി ഘനമരവരണിതമപി നീളെയും;
 ഭക്തരുടേ ശിവനാമഘോഷങ്ങളും;
 വിധുവിനൊടു സമമലതാലവൃന്തങ്ങളും;
 വിദുമത്തണ്ടാൻ വെൺ ചാമരങ്ങളും,
 വിരവൊടികരതളിരിലിടയിടയിണക്കുന്ന
 വേശാംഗനാകരകങ്കണഘോഷവും,
 വിവിധജനവിഭവഗുണനതിഭണിതി വന്ദിനാം
 വേദജ്ഞയോഗവിധിവിചാരങ്ങളും;

ലാപാ.....ന്തൽ = എല്ലാവഴികളിലും വളരെ ഉയരമുള്ള പന്തൽ, സരി.....
 ഘോഷം = “സ-രി-ഗ-മ-പ-ധ-നി-സ-സ-നി-ധ-പ-മ-ഗ-രി-സ” എന്നിങ്ങനെ സപ്തസ്വരങ്ങളെ ക്രമത്തിലും വൃൽക്രമത്തിലും സംഗീതശാലയിൽ
 വെച്ച് അഭ്യസിക്കുന്ന ഘോഷം. അടവുകളിൽ = കാട്ടുകളിൽ, അജിരസമം =
 അജിര (അങ്കണങ്ങൾ) അളിപ്പെന്നുപോലെ, അടി.....യെന്നും = അടിക്കു
 വിൻ കളയുവിൻ തളിക്കുവിൻ എന്നും, ആഹാര ... ..യെന്നും = ഹേമകുളി
 (പൊൻകുളിവാഴ) കളുടെ കൂട്ടം കൊണ്ടു വരുവിൻ എന്നും, ഭണിതുമപി = പര
 വാൻ കൂടിയും, ഘനം = ഘനമായ (പ്രയാസമുള്ള) അരവരണിതം = അരവമാ
 യ-ശബ്ദാഗ്രകതിയില്ലാത്ത-രണിതം-ധ്വനി (മണിനാദം മുതലായത്) നീളെ
 യും = എല്ലാടവും, ഭക്ത .....ങ്ങൾ = ഭക്തജനങ്ങൾ ശിവന്റെ തിരുനാമങ്ങ
 ളെ ജപിക്കുന്ന ഘോഷങ്ങൾ, വിധു .....സമം = ചന്ദ്രനോടു തുല്യമായ, അമ
 ല .....ങ്ങൾ = നിർമ്മലങ്ങളായ ആലവട്ടങ്ങൾ, വിദുമത്തണ്ടാൻ = പവിഴ
 പ്പിടിയുള്ള, വെൺചാമരങ്ങൾ = വെങ്കുത്ത ചാമരങ്ങൾ, വിര .....ണക്കുന്ന =
 തളിരുപോലെയുള്ള രണ്ടു കൈകളിലും ചേർക്കുന്ന, വേശാം .....ഘോഷം =
 വേശ്വാസ്രീകളുടെ കൈവളകളുടെ കിലുക്കം, വിവിധ .....വന്ദിനാം = വന്ദി
 കൾ (സ്തുതിപാഠകന്മാർ) ചെയ്യുന്ന വിവിധജനങ്ങളുടെ വിഭവഗുണങ്ങളുടെ
 നതിഭണിതി (സ്തുതിവചനം). പല തരക്കാരായ ആളുകളുടെ ഐശ്വര്യ
 ഭേദവും ഗുണങ്ങളെയും കുറിച്ച് സ്തുതിപാഠകന്മാർ സ്തോത്രം ചെയ്യുന്ന ഘോഷ
 മെന്നർത്ഥം. വേദ .....രങ്ങൾ = വേദജ്ഞന്മാരായ ബ്രാഹ്മണയോഗക്കാർ
 ചെയ്യുന്ന വിധിവിചാരങ്ങൾ — ഇന്നത് ഇന്നവിധം ചെയ്യണമെന്ന വേദവി

ഇവ പലതു നിജപുരിയിലവനിധരനായക-
നീക്ഷണംചെയ്തു കടന്നു തെരുന്നനെ
അനമിളിതനയഭടസചിവസഖബാധവ-
നന്തഃപുരം പൂക്കിതന്തരാന്നദവാൻ.

അതുപൊഴുതിലചലമകൾകതളികളികാപ്പുകെ-
ട്ടാപ്പടിവാദ്യഗീതാതുളതാഡംബരം
കരവയൊടുമിടതുടരെ മുരജരവമേളവും
കൊമ്പു ചിന്നം കഴൽ കോലാഹലങ്ങളും
തുടിപടഹകിടുപിടികൾ കിടപിടിതടീമൂല-
തൃശ്ശഭരീശംഖകാഹളസങ്കലം
മുരശു തകിൽ കരുഡമരു തിമിലകളിലത്താള-
മുഖ്യചതുർവിധവാദ്യഘോഷങ്ങളും

ധിയെക്കുറിച്ചുള്ള ചർച്ചകൾ. ഇവ പലത് = ഇച്ചൊന്ന പലതും, നിജപുരി
യിൽ = തന്റെ നഗരിയിൽ, അവ ..... യകൻ = പദ്യതന്ത്രാധ്വജൻ. ഈക്ഷ
ണം ചെയ്തു = നോക്കി. അന ..... ഡവൻ = അനമിളിതനായ — അ
ടുത്തു വന്നുചേർന്നു — പുത്രൻ, ഭടന്മാർ, മന്ത്രിമാർ, സ്റ്റേറ്റിന്റേതന്മാർ, ബന്ധു
ക്കൾ ഇവരോടുകൂടി, അന്തഃ ..... ദവാൻ = ഉള്ളിൽ ആനന്ദത്തോടുകൂടി
അന്തഃപുരത്തിൽ കടന്നു ചെന്നു. കപ്പകച്ചക്ഷം മുതലായവയാൽ അലംകൃത
വും നിറപറകൾ, നിറകടങ്ങൾ തുടങ്ങിയ മംഗളപദാർത്ഥങ്ങളോടുകൂടിയതും
സംഗീതാഭിഷേകാഷങ്ങളുള്ളതുമായ നഗരത്തിലെ നാനാവിശേഷങ്ങൾ കണ്ടു
കൊണ്ടു ഹിമവാൻ അന്തഃപുരത്തിലേക്കു പ്രവേശിച്ചു.

അന്തഃപുരത്തിലെ ആഘോഷങ്ങൾ. അതുപൊഴു .....
.... ഡംബരം = അപ്പോൾ പാർവ്വതിയുടെ കതളികളി (മംഗളസ്താനം?) കാപ്പുകെട്ട്
ഇവയിലുള്ള ആപ്പടി (ആപ്പ്) വാദ്യം ഗീതം (പാട്ട്) ഇവയുടെ അതുളതകരമാ
യ ആഡംബരം. കരവ ..... ടരെ = കരവനാദത്തോടുകൂടി തുടൻ. മുരജ
രവമേളം = മുരജവാദ്യം. കൊമ്പ്, ചിന്നം, കഴൽ ഇവ വാദ്യങ്ങളുടെ വകഭേ
ദങ്ങൾ. തുടി ..... സങ്കലം = തുടി, പടഹം, കിടുപിടി, കിടപിടി;
തടീമൂലം (?) തൃശ്ശം, ഭേരി (പെരുമ്പറ), ശംഖം, കാഹളം ഇവയോടു കലർന്നത്.
മുരശു ..... ലകൾ = മുരശ്, തകിൽ, കരുഡമരു (കുറുത്തുടി), തിമില ഇവ
ഇലത്താള ..... ഘോഷങ്ങൾ = ഇലത്താളം തുടങ്ങിയ നാലുതരം വാദ്യങ്ങളു

പല ധരണീസുരതതിഷ്ഠ മണികനകഭാനവും
 പട്ടു കൊടുക്കയും പാദാഭിവാദ്യവും
 പുരയുവതികരകലിതമലർകസുമവഷ്ഠവും
 പുണ്യാഹരഘോഷങ്ങളാശീർവ്വ പസ്സുകൾ;
 ലളിതമിതി പലവിധികളതിനു പലർ നാരിമാർ
 ലക്ഷ്മീ ധരിത്രീ സരസ്വത്യരുന്ധതി
 അഭിതി ദിതി ദനു വിനത സുരസയൊടു കൂറ്റു-
 മാശു ലോപാമുദ്രതാനനസ്മയയും
 അമരമുനിസതികളിതി പലരുമവിടേ വന്നി-
 തപ്തരസ്മീവൃതാ ചൈത്രലോമി ഗംഗയും
 യമുനയൊടു വരുണനോടു വരുണതരുണീജന-
 മെത്താതൈയാരുമില്ലിത്തരമുള്ളതിൽ.

ടെ ഘോഷങ്ങൾ, പലധര ..... തതിഷ്ഠ = പല ബ്രാഹ്മണരുടെ കൂട്ടങ്ങളിൽ,
 മണികനകഭാനം = മണികളുടെയും സ്വർണ്ണത്തിന്റെയും ഭാനം, പട്ടു .....
 ഭിവാദ്യവും = പട്ടുകൊടുത്തു കാല്പാൽ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു, പുരയു ..... വഷ്ഠം
 = പുരത്തിലുള്ള സ്ത്രീകളുടെ കരംകൊണ്ടു ചെയ്യപ്പെട്ട മലരിന്റെയും പൂപ്പുണ്ടു
 ടെയും വഷ്ഠം. പുണ്യാഹരഘോഷങ്ങൾ = ബ്രാഹ്മണർ പുണ്യാഹമെന്ന് ആവ
 ത്തിച്ചുപറയുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ, ലളിത ..... ഭുതിനു = ലളിതമാകുംവണ്ണം ഇപ്ര
 കാരുള്ള വിധി (ചടങ്ങു) കൾക്കു, പലർ ..... മാർ = പല സ്ത്രീകളുണ്ട്.
 ലക്ഷ്മീ, ധരിത്രീ (ഭൂമി) ഇവർ വിഷ്ണുപതിമാർ. സരസ്വതി = ബ്രഹ്മപതി,
 അരുന്ധതി = വസിഷ്ഠപതി, അഭിതി = ദേവമാതാവ്, ദിതി = ദൈത്യമാതാ
 വ്, ദനു = അസുരമാതാവ്, വിനത = പക്ഷിമാതാവ്. സുരസ, കൂറ്റു ഇവർ
 നാഗമാതാക്കൾ. ലോപാമുദ്ര = അഗസ്ത്യപതി, അനസ്മയ ... അത്രിപതി.
 അമര ..... തികൾ = ദേവന്മാരുടേയും മൂനികളുടേയും പതിപ്രതമാർ, അപ്ത
 ര ..... ലോമി = അപ്തരസ്മീകളാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട ഇന്ദ്രാണി, ഗംഗ = ഗംഗാ
 നദി, യമുന = കാളിന്ദി, വരുണ ..... ജനം = വരുണനോടുകൂടി അദ്ദേഹ
 ത്തിന്റെ സ്ത്രീകളും, എത്താ ..... തിൽ = ഇത്തരക്കാരിൽ ആരുമെന്നു വരാ
 തെ കണ്ടില്ല. എല്ലാവരും വന്നിട്ടുണ്ട് എന്നു ഭാവം

ജയയുമഥ വിജയയുമൊരുടലിൽ ബഹു കോപ്പിട്ടു
 ചെമ്പൊൽക്കടങ്ങിൽക്കൊണ്ടുവന്നു ജലം.
 തടവി മുറ്റ സവികൾ പലർ മലമകളെ മെല്ലവേ
 താതനെക്കൂപ്പിച്ചിരുത്തി പലകമേൽ.
 കടിലതിരുമുടി സ്വദിതി ചടുലമലരപ്പിതം
 കൌശലാൽ മന്ദം കുടഞ്ഞു വകഞ്ഞുടൻ
 തളിർകസുമകലികയൊടു കറുകയുമഴിഞ്ഞാശു
 തൈലവും തേപ്പിച്ചു തപ്പിച്ചു ബാധവാൻ.
 തദനു പുനരിവരവളെയധിമണിഗൃഹം വച്ചു
 താളിയും തേപ്പിച്ചു സാദരം വാകയും.
 അഥ സലിലമുതസമമഖിലതീർത്ഥാനീത-
 മൻപൊടാറാടിച്ചിതൈഷധവാരിയും.
 കലശിഖരികലമകരികളികളകളങ്ങളെ-
 കൂറിട്ടു കാണുവാൻ കൂരിരുട്ടേവനം.

പാർവ്വതിയുടെ മംഗളസ്താനം. ഉടലിൽ .... കോപ്പിട്ടു=ശരീരത്തിൽ വളരെ ആദരണങ്ങളുണ്ടാകുന്നത്. ചെമ്പൊൽക്കടങ്ങിൽ=മുഖം ചെമ്പൊൽക്കടങ്ങിൽ. ജയയും വിജയയും വെള്ളം കൊണ്ടുവന്നു. തടവിമുറ്റം=മുറ്റം തടവി. സവികൾ പലർ .... കമേൽ=പല സവിമാർകൂടി പാർവ്വതിയെ അല്പനേരം വന്ദിച്ചു പലദമേലിരുത്തി. കടില .... മുടി=മുതൽ തലമുടി. സ്വദിതി=വേഗം. ചടുല .... പ്പിതം=ഭംഗിയുള്ള പുഷ്പം ചൂടിച്ച്. കൌശലാൽ=സാമത്വത്താൽ. മന്ദം=പതുക്കെ. കുടഞ്ഞുവകഞ്ഞു=തളിക്കുടഞ്ഞു ഭംഗിയറക്കി. തളിർ.....ഴിഞ്ഞു=തളിരും പുഷ്പം മൊട്ടും കറുകയും കൂടി ഉഴിഞ്ഞു. തൈല.....ച്ചു=എണ്ണതേപ്പിച്ചു. തപ്പിച്ചു ബാധവാൻ=ബന്ധുജനങ്ങളെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തി—അവർക്കു മതിയാവോളം എണ്ണ കൊടുത്തു. തദനുപുനഃ=പിന്നെ. ഇവർ=ബന്ധുക്കൾ. അവളെ=പാർവ്വതിയെ. അധി ... വച്ചു=രത്നഗൃഹത്തിലിരുത്തി. താളി .... കയും=ആദരവോടെ താളിയും വാകയും തേപ്പിച്ചു. അഥ=പിന്നെ. സലില ... നീതം=അമൃതതുപ്പവും സമൃത്തിൽനിന്നും കൊണ്ടുവന്നതുമായ വെള്ളം. ഔഷധവാരി=ഔഷധജലം. ആറാടിച്ചു. പകൺ കളിപ്പിച്ചു. കലശി .....ങ്ങളെ=കലശിഖരിയുടെ (ഹിമാലയൻ) കലത്തിന്നു മകരി (നിധി അഥവാ ഭൂഷണം) ആയ വളരെ അതായതു പാർവ്വതിയുടെ കളിപോഷങ്ങളെ. കൂറിട്ടുചൊല്ലുവാൻ=

സരസതരമതുപൊഴുതിലചലപതിമന്ദിരം
 സർവ്വേന്ദ്രിയാനന്ദനിഷ്ഠനസുന്ദരം.
 സുരസതികളഗസുതയെ വീരവാദ കളിപ്പിച്ചു
 തോർത്തിക്കേന്തിഴനേന്തോരു വാസസാ
 ഇണപുടവയിരുപുറവുമിതമിയലുമൊക്ക വ-
 ച്ചിഷ്ടമുട്ടത്തു പൊൽപ്പട്ടത്തരീയവും
 അതിവിജനമണ്ഡിരയിലണിവതിനഗാത്മജാ-
 മന്വോടിരുത്തി യഥാസുഖമാസനേ.
 അകിൽ,പുഴുവു,മലയജവു, മരിയപനിനീർ ജവാ,-
 തത്തുതം കസ്തുരി, കർപൂരകുങ്കുമം,
 സിതകസുമതളിർനിരകൾ, സുരഭിമലർമാലകൾ,
 സിന്ദൂരരോചനാലാക്ഷാരസങ്ങളും,
 തികയുമളവതിനരികിലനവധി നിരന്നു നൽ-
 ള്ളിവൃത്താഭരണങ്ങളോരോതരം.

വകതിരിച്ചു പറയാൻ. കൂ ... .. വനം=ഏവർക്കും കൂരിട്ടതാണ്. പ
 റയേണ്ടതിനെ കാണാൻ കഴികയില്ലെന്നു സാരം.

മംഗളാലങ്കാരണം. അചലപതിമന്ദിരം=ഹിമവാന്റെ ഗൃഹം. സ
 ്വേന്ദ്രി .... സുന്ദരം=എല്ലാ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കുമുള്ള ആനന്ദനിഷ്ഠനും—
 ആനന്ദപ്രവാഹം—കൊണ്ടു സുന്ദരമായിത്തീർന്നു. സുരസതികൾ=ദേവസ്രീകൾ.
 അഗസുതയെ=പുതുപ്പിച്ചിട്ടു. തോർത്തി .... സസാ=കനത്തതും
 നേരിയ ഇഴയോടുകൂടിയതുമായ വാസസ്സു (വസ്ത്രം) കൊണ്ടു തോർത്തി. ഇണ
 .... മുട്ടത്തു=ഇരുപുറവും ഇതം (ഹിതം) പോലെയുള്ള ഒക്കവെച്ച് ഇഷ്ട
 മാകുംവണ്ണം ഇണപുടവയുടുത്തു്. പൊൽ .... യവും=പൊൻപട്ടു കൊ
 ണ്ടുള്ള ഉത്തരീയവും ഇട്ടു്. അതി .... സനേ=ഏറവും വിജനമായ
 മണ്ഡിരയിൽ ആസനത്തിന്മേൽ അഗാത്മജയെ (പാർവ്വതിയെ) സുഖംചോ
 ലെ അണിയുവാൻിരുത്തി. സ്നാനാനന്തരം അലങ്കാരണമുറിയിൽ കൊണ്ടുപോയി
 രുത്തി എന്നു ഭാവം. പുഴുവ്=പച്ചപ്പുഴു. മലയജം=ചന്ദനം. ജവാത്=
 മെരുവിൻപുഴുവു്. അത്തുതം=അത്തുതമായ. കസ്തുരി .... കുങ്കുമം=കസ്തു
 രിയും കർപ്പൂരവും കുങ്കുമവും. സിത ... നിരകൾ=വെളുത്ത പുഷ്പങ്ങളു
 ടെയും തളിരുകളുടേയും കൂട്ടങ്ങൾ. സുരഭി .... കൾ=സൗരഭ്യമുള്ള പുഷ്പ
 മാലകൾ. സിന്ദൂര .... സങ്ങൾ=സിന്ദൂരം ഗോരോചനം അരക്കിൻചാർ

മുടിമണികൾ മുട്ടുകവക മണിസരലലന്തികാ
 മൗഢകതികം മുക്കത്തി താടകകണ്ഡലം
 ഗളമളവു ലളിതനവമണികനകഭ്രഷണം
 ഗാത്രികാകഞ്ചുളിഹാരഭേദങ്ങളും
 കനകമണിരു ചിഖ ചിതകടകമണികേയൂര-
 കങ്കണം കൈമോതിരങ്ങൾ തരം തരം
 ഹരിഹയന വരദയുടെ മുറ്റരണിതന്ത്രപുരം
 കാശ്യങ്ങളായുള്ള കാഞ്ചീഗുണങ്ങളും
 ശിവമഹിഷിയുടെ വപുഷി ചിരവസതികൗതുകം
 ശിഞ്ജിതംകൊണ്ടുടൻ വൃഞ്ജിച്ചു പൂക്കിതു.

(ലക്ഷാരസം) ഇവ.തികയുമുഖ്യം = മേല്പറഞ്ഞവയെല്ലാം ധരിച്ചുകഴിയുമ്പോൾ അതിനരികിൽ = അ മിനടുത്തു്. അനവ .... തരം = ഓരോ തരത്തിലുള്ള ഭാഗ്യങ്ങളായ രത്നാഭരണങ്ങൾ ഒട്ടുവളരെ നിറന്നു. ഏതെല്ലാം അഭരണങ്ങളെ നു പറയുന്നു ... മുടിമണികൾ = ശിരാരത്നങ്ങൾ. മുട്ടുകവക = പലതരം തോൾ വള. (മുട്ടുക ഒരു തുളവാക്കാണ്. അതിനു തോളെന്നർത്ഥം. പ്രകൃതത്തിൽ അതു തോൾവളയെക്കുറിക്കുന്നു). മണിസരലലന്തിക = രത്നസരങ്ങളോടു കൂടിയതും ഞാത്തിക്കെട്ടുന്നതുമായ കണ്ണാഭരണം. “ലംബനം സ്യാല്ലലന്തികാ” എന്നർത്ഥം. കൗഢകതികം = മുത്തുമണി. താടകകണ്ഡലം = താടകം അതായതു ദന്തം കൊണ്ടുള്ള കുരട്ടു് എന്ന കണ്ണാഭരണം. ഗളമളവു = ഗളം — കഴുത്തു — നിറച്ചു്. ലളിത.....ഷണം = മനോഹരമായ നവമണികൾ (പുതിയ രത്നങ്ങൾ) കൊണ്ടും കനകം കൊണ്ടുമുള്ള ആഭരണം. ഗാത്രികാ.....ഭേദങ്ങൾ = ഗാത്രിക, കഞ്ചുളി (മുലക്കച്ച), ഹാരം (മുത്തുമാല) ഇവയുടെ ഭേദങ്ങൾ; ഗാത്രിക മുതലായവ പലതരം എന്നർത്ഥം. കനക .....കടകം = കനകത്തിന്റെയും മണികളുടെയും രുചി (കാന്തി) യാൽ ചിതം (മിശ്രം) ആയ കടകം. അണികേയൂരകങ്കണം = ഭംഗിയുള്ള കേയൂര (അംഗഭം) വും കങ്കണവും. ഹരി .....ന്ത്രപുരം = ദേവേന്ദ്രൻ വരും കൊടുത്തവളുടെ മുറ്റവായ രണ്മിതം (കിഴക്കും) ഉള്ള ന്ത്രപുരം (ദേവേന്ദ്രൻ അടിയറവെച്ച ന്ത്രപുരം എന്നർത്ഥം). കാശ്യങ്ങൾ = കാശിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യങ്ങൾ. കാഞ്ചീഗുണങ്ങൾ = അരഞ്ഞാണുകൾ. ശിവമഹിഷി = ശിവപത്നി. വപുഷി = ശരീരത്തിൽ. ചിരവസതികൗതുകം = വളരെക്കാലം വസിക്കുന്നതിലുള്ള കൗതുകത്തെ. ശിഞ്ജിതം = കിഴക്കും. വൃഞ്ജിച്ചു = പ്രകാശിപ്പിച്ചു. പൂക്കിതു = പ്രവേശിച്ചു. മുടിമണികൾ തുടങ്ങി കാഞ്ചീഗുണങ്ങൾവരെ പറഞ്ഞപ്പട്ട ആഭരണങ്ങളെല്ലാം ദേവീദേഹ

തരവഴിയിലവർ പലതു തിരകയുമെടുക്കയും
 താരത്യാദികൾ തമ്മിൽപ്പറകയും;
 നിടിലഭൂവി കവിളിണയിലിളമുഖയിലും ചിലർ
 നിർമ്മിക്കയും ചിത്രചിത്രകപത്രകം;
 ചിദ്രസിതജലദകലസരചിചികരോൽക്കരം
 ശീലിതധൂപം ചിതത്തിൽത്തിരുകയും;
 “കലിതമിഹ കണ്മരമിതു കഥയത കണക്കിലോ?
 കാന്തിയില്ലേ ചൊൽവി”നിത്തരം ചോദ്യവും.
 “ഉചിതമിതു രചിതമിനി വദനമിതു കാണതി-
 ന്നാനേറെ വേണന്നു കണ്ണെന്നുമുത്തരം”
 “നലമുടയ വകയിലയി! ന വലു മലർമാലകൾ;
 നന്ദനദേവതാ വന്നീലയോ സഖി?”

ത്തിൽ ചിരകാലം വസിപ്പാനുള്ള കെട്ടുകുത്ത കിലുക്കത്താൽ വൃക്ക
 മാക്കിക്കൊണ്ട് ദേവിയുടെ ശരീരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. അണിഞ്ഞു എ
 ന്നതും. തരവഴി=നല്ലപാകത്തിൽ. അവർ=അലങ്കരിക്കുന്നവർ. താര
 ത്യാദികൾ=താരതമ്യം (ഗുണഭേദം) മുതലായവ, നിടിലഭൂവി=നേറ്റിത്ത
 ടത്തിൽ. നിർമ്മിക്ക=ഉണ്ടാക്കുക. ചിത്രകപത്രകം=പത്തിക്കീറ്റ്, അസിത
 ..... സരചി=അസിതമായ-കറുത്ത—ജലദകലത്തോടു—മേഘമാലയോടു സര
 ചി-സമാനകാന്തിയായ. ചികരോൽക്കരം=തലമുടി. ശീലിതധൂപം=പുകയേ
 ലിച്ചതാക്കീട്ട്. ചിതത്തിൽ=ഭംഗിയിൽ. തിരുകയും=തിരുകിവെക്കുകയും. ചി
 ലർ പലതരം ആഭരണങ്ങൾ തിരഞ്ഞെടുത്ത് അവയുടെ ഗുണഭാഷങ്ങളെ
 പറ്റി തമ്മിൽ പറകയും, ചിലർ പത്തിക്കീറ്റുകളെയും, ചിലർ തലമുടി പൂ
 കയേല്പിച്ച് തിരുകുകയും ചെയ്തു. അലങ്കരിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ തമ്മിൽ പറയു
 ന്ന—കലിതം=ബലം. കണ്മരം=കേശം. കഥയത=പറയവിൻ. കണക്കി
 ലോ=കണക്കിലായോ? കാന്തിയില്ലേ=ഭംഗിയില്ലേ? തലമുടി കെട്ടിയതു ന
 നായില്ലേ എന്നു ചോദ്യം. ഉചി..... ചിതം=ഇതുരചിതമായതു (ബന്ധി
 ചുതു) നന്നായി. വദന.....കണ്ണ്=ഇതു മുഖം കാണുന്നതിന് ഒരു കണ്ണ്
 അധികം വേണം—മുക്കണ്ണൻതന്നെ കാണണം എന്നുത്തരം. നല.....ക
 യിൽ=നല്ലവകയിൽ. നവലു=ഇല്ല. മലർമാലകൾ=പൂച്ചമാലകൾ. നല്ല
 ജനിസ്സിലുള്ള പൂമാലകൾ ഇല്ല എന്നൊരുവളുടെ ആവലാതി. നന്ദനദേവ
 താ=നന്ദനാഭ്യന്തത്തിന്റെ അധിദേവത. വന്നീലയോ=വരികയുണ്ടായി

“ചികരഭരമിതിനുപരി മുടിമണിയിതോ വേണ്ട?
ചിന്താമണികുലസന്തതിയില്ലയോ?”

“കുടിലതിരുമുടിയിടയിലുപരമണിയെന്നിന?
കൌസ്തുഭം പൂമകൾ കൊണ്ടെന്നതേ മതി.”

“മണികനകമുരി, കണിക മലർഗണമൊട്ടുക്കമാം
മാണിക്യമുക്താലലാടിക ചൂണക”.

“കുരുനീരയിൽ വിതറുവതിനറുവരൂതുവീരരും
കൊണ്ടുവന്നില്ലേ മകരന്ദമെങ്ങുചൊൽ?”

“മകരമുഗവഗവകയിലഹമെഴുതി പത്രകം;
മാഞ്ഞുപോമോവാൻ വിയപ്പുബിന്ദുക്കളാൽ?”

“ഭയമരുതു സഖി! നിയതമുപയമനസംഭ്രമേ
ഭസ്മപ്പൊടിവീണ വറും വിയപ്പുനീർ.”

ല്ലേ? എന്നൊരുത്തിയുടെ ഉത്തരം. ചികര... .. പരി = ഈ കേശഭാരത്തിന്റെ മേൽ. മുടി... .. വേണ്ട = ഈ മുടിമണിയോ വേണ്ടത്? ചിന്താ.... ..യില്ലയോ = ചിന്താമണിയുടെ കുലത്തിൽ പിന്നെ മണിയില്ലേ? എന്നു ചോദ്യം. കുടില... .. ടയിൽ = ചുരുണ്ട തലമുടിക്കിടയിൽ. അപരമണിയെന്നിൻ = മറ്റൊരു മണിവേണ്ട. കൌസ്തുഭം... .. മതി = പൂമകൾ (ലക്ഷ്മി) കൊണ്ടുവന്ന കൌസ്തുഭം മതി എന്നുത്തരം മണി... .. റിക = മണിയും കനകവും ഉൾപ്പെടെ (ഉരിക). അണിക മലർഗണം = പൂച്ചുഗണം അണിയുക. ഒട്ടക്ക... .. ചൂണക = മാണിക്യംകൊണ്ടും മുത്തുകൊണ്ടുമുള്ള ലാടിക (നൊറിപ്പട്ടം) ചൂണക — കെട്ടുക — ഒട്ടക്കമാകാം — എന്നൊരുവാൻ. കുരുൾ... .. വതിൻ = കുരുനീരയിൽ വിതറുവാൻ. അറുവരൂതുവീരർ = വസന്തം, ഗ്രീഷ്മം, വഷ, ശരത്തു, ഹേമന്തം, ശിശിരം എന്ന ആറു ഋതുക്കൾ. മകരന്ദം = പൂച്ചുരസം. കുരുനീര അർക്കരിക്കുവാൻ വസന്താദികളായ ഋതുക്കൾ താന്താങ്ങളുടെ കാലത്തുണ്ടാകുന്ന പൂച്ചുങ്ങളുടെ രസം കൊണ്ടുവന്നതെവിടേ എന്നൊരുവാൻ. മകര... .. കയിൽ = മകരം (മത്സ്യം) മൃഗം, വഗം (പക്ഷി) ഈ ജാതിയിൽ. അഹ... .. ത്രകം = ഞാൻ പത്തിക്കീററഴുതി. കപോലാദിസ്ഥാനങ്ങളിൽ കുറിച്ചുട്ടുകൊണ്ടു മകരാദികളുടെ ചിത്രമെഴുതി എന്നർത്ഥം. മാഞ്ഞു... .. കളാൽ = അതു വിയപ്പു തുള്ളികൾ കൊണ്ടു മാഞ്ഞുപോകുമോ എന്നു ചോദ്യം. നിയതം = നിശ്ചയമായും. ഉപ... .. ഭ്രമ = വിവര

“സുരഭിഘൃതമിളിതമഷി മിഴിയിലെഴുതീടുക;

തുലികയല്ലാ ശലാക നല്ല സഖി!”

“അണിയുമളവനഘമണികഴകളഴകേരമൊ-

രാന്യേ ദൂരന്യോ ധൂതധൂരായോഗവാൻ.”

“ഇവളിലൊരു പരമശിവനിതുപൊഴുതിലുണ്ടായൊ-

രിപ്പൊവിശേഷത്തിനത്തമം ജാതകം.”

“വിദിതമപി പരവനിഹ വിഷഹരമണീവൃതം

വേണം വളകൾ വലംകൈയിലേററവും.”

“തളവളകൾ സരസതമണിമയതുലാകോടി

താലിപതക്കങ്ങൾ തോൾവള മോതിരം”

ഹസംഭ്രമത്തിൽ. ഭൂതം .... പൂനീർ - എന്നുത്തരം. സുരഭി .... ടുക = സൗരഭ്യമുള്ള ഏതും (നൈ) ചേർത്തു ചാലിച്ച മഷി കണ്ണിലെഴുതുക. തുലിക = തുവൽ. ശലാക = കോൽ. മഷിയെഴുതുവാൻ തുലികയല്ല ശലാകയാണു നല്ലതു എന്നൊരുവൾ. അണിയു .... കഴകൾ = അനഘങ്ങളായ മണികഴകൾ (കാതുകൾ) അലങ്കരിക്കുവാനും. അഴകെഴുന്നൊരു = ഭംഗി അധികമുണ്ടാകുന്ന. അന്യേദൂരന്യോ = ഇവളുടെ മുഖചന്ദ്രൻ. ധൂത..... ഗവരൻ = ധൂതധൂര എന്ന യോഗമുള്ളവനായി ഭവിക്കുന്നു.

“ഹിതപാശ്ച സുനഭാനഭാധൂതധൂരഃ സപാന്യോഭയസ്ഥർഗ്രഹൈഃ ശീതാംശോഃ കഥിതഃ .... .”

എന്ന ഹോരാവചനത്താൽ ചന്ദ്രന്റെ ഇരുഭാഗങ്ങളിലും ഗ്രഹമുണ്ടായിരിക്കുന്നതാണു ധൂതധൂരായോഗം. കാതുകളിൽ മണിയണിയുവാനും ഇരുചുറ്റത്തും ഗ്രഹങ്ങൾ നിന്നാൽ ചന്ദ്രനെന്നപോലെ മുഖത്തിന്നു ശോഭയുണ്ടാകുന്നു എന്നർത്ഥം. എന്നൊരുവൾ - ഇവളി..... ജാതകം = ഇവളിൽ പരമശിവനുണ്ടായ ഇപ്പൊവിശേഷത്തിനു (പ്രേമത്തിനു) ഉത്കൃഷ്ടമായ ജാതകമാണിതു്. ചന്ദ്രൻ ധൂതധൂരായോഗത്തോടുകൂടി നിൽക്കുന്നതിന്റെ ഫലം

“ഉൽപന്നഭോഗസുഖഭജാനവാഹനാഡ്യ-

സ്തപാഗാനപിതോ ധൂതധൂരപ്രഭവഃ സുഭൃത്യഃ”

എന്നു ഹോരയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വിദിതമപി = അറിഞ്ഞതാണെങ്കിലും, പരവനിഹ = ഇവിടെപ്പറയാം, വിഷഹര.....ലേററവും = വിഷഹരങ്ങളായ മണികൾ പതിച്ച വളകൾ വലത്തു കയ്യിൽ വിശേഷിച്ചു ആവശ്യമാണ്. പാണിഗ്രഹണസമയത്തു സ്പർശിക്കുന്നമണിത്തെ ശിവന്റെ കൈ ചേരുന്നതു ഇവളുടെ വലത്തുകയ്യിലാണല്ലോ എന്നു ഹൃദയം. തള ..... മോതിരം = തള, വള,

“അലമലമിതിനിയണീകിലലസതനവാമിവരം-
ക്കാലസ്യമിഭലമെന്നിയുണ്ടോ ഫലം?”

“അന്നിയമളവിവളയ മൃദമധുരപൂമേനി-
യാഭരണങ്ങൾക്കമാഭരണായിതം.”

“വീരചിതമിതിരുമുലയിൽ നവകളഭകസ്തുരി;
വീശിയുലർത്തി മുലക്കുച്ച കെട്ടുക.

നിഹിതമണിനിബിഡരൂപി ചട്ടലമുടത്താണിട്ട
നീവിബന്ധത്തിന്നുറപ്പു വരുത്തുക.”

“ചരണതലപൊടി സ്വദിതി മമ മുടിയിലാക്കുവൻ;
ചാരുതരമായലക്കുക ചാത്തുവൻ.

ചരണനതശിഖശിരസി ശശികലയിലെന്നിയേ
ശാന്തോദരി! നീ ചവിട്ടരുതെങ്ങുമേ.”

സാസമായ തതം (ശബ്ദം) ഉള്ള മണിയായ തുലാകോടി—കാൽച്ചിലമ്പ്, താലി, പതക്കം, തോരവള, മോതിരം എന്നിവ. അലമലം=മതി മതി, ഇനി അണികിൽ=ഇനിയും ഇവയണിഞ്ഞാൽ, അലസം ..... പരക്കം=അലസം -ദുർബ്ബലം ആയ ശരീരത്തോടുകൂടിയ ഇപരക്കം. ആലസ്യം ..... ഫലം= ആലസ്യവും (അലസത) ഇണ്ടലമല്ലാതെ വല്ല ഫലവുമുണ്ടോ? അന്നിയു ....പൂമേനി=ആഭരണമണിയുപാധം ഇ പളയെ മൃദവും മധുരവുമായ പൂമേനി, ആഭ ..... യിതം=ആഭരണങ്ങൾക്കുഭരണമെന്നുപോലെ ആചരിക്കുന്നു. പൂമേനിക്ക് ആഭരണങ്ങൾകൊണ്ടെന്നുപോലെ ആഭരണങ്ങൾക്കു പൂമേനികൊണ്ടു കാന്തിയുണ്ടാകുന്നു എന്നർത്ഥം. വീരചി ..... കസ്തുരി= ഇരു മുലകളിലും വീരചിതമായ (പൂശിയ) ഈ പുതിയ കളഭത്തിൽ കലക്കിയ കസ്തുരി. വീശി ..... കെട്ടുക= വീശിയുണക്കി മുലക്കുച്ച കെട്ടുക, നിഹി ..... രൂപി=നിഹിതങ്ങളായ (ചേർക്കപ്പെട്ട) മണികൾകൊണ്ടു നിബിഡം- പ്രപഞ്ചം-ആയ ശോഭയോടുകൂടിയ. ചട്ടലം=മനോഹരമായ, ഉടത്താൻ= അറഞ്ഞാൻ, നീവി ..... ത്തുക=മടിക്കത്തിന്ന് ഉറപ്പു വരുത്തുക, ചരണ തലപൊടി=ഉള്ളനടിയിലെ പൊടി, സ്വദിതി=വേഗം, മമ ..... ക്കുവൻ =എന്റെ തലയിലാക്കും, ചാരുതരമായ്=ഛോറവും ഭംഗിയോടെ, അലക്കുക =ചെമ്പത്തീച്ചാര, ചാത്തു വൻ=അണിയിക്കും, ചരണ .. .. രസി=കാല്ക്കൽ നമസ്കരിക്കുന്ന ശിഖന്റെ തലയിൽ, ശശികലയിലെന്നിയേ=ചന്ദ്രകലയിലല്ലാതെ, ശാന്തോ ..... ങ്ങുമേ=ഹേ കൃശോദരി! നീ എവിടെയും ചവിട്ടരുത്. “ചരണതല” എന്നു മുതൽ അലക്കുക ചാത്തുന്ന സഖിയുടെ വചനം.

ലളിതമിതി പറയുമൊരു സഖിയെ മുഖരേ! എന്നു
ലീലാരവിന്ദേന താഡിച്ചു ചണ്ഡിക.
ഗുരുവിനൊടു കമലജനമഹിവരനമംബിക
കോപ്പിടും കോപ്പുകൾ കൂപ്പിട്ടു കൂടുമോ?

മഹിതഭരമണവാടക മലകളവിടേ വന്നു
മാമേരു മന്ദരം ഹേമകൂടാദ്രിയം
രജതഗിരി വൃഷഭഗിരിയരുണഗിരി വേങ്കടം
രത്നവിളനിലം രോഹണശൈലവും
മലയഗിരി നിഷധഗിരിയുദയഗിരി വിന്ധ്യാദ്രി
മാല്യവാൻ ചിത്രകൂടം ത്രികൂടാചലം
അജശിഖരി കടചഗിരി ചരമഗിരി സഹ്യാദ്രി-
യഞ്ജനഗോവർധനമഹേന്ദ്രാദ്രികൾ.

ലളിതാ (ക്രി. വി.)=മനോഹരമാകുവണ്ണം, ഇതി.....വിയെ = ഇങ്ങനെ പറയുന്ന തോഴിയെ, മുഖരേ എന്നു=വായാടി എന്നു വിളിച്ചു, ലീലാരവിന്ദേന=കളിത്താമരപ്പൂക്കൊണ്ടു, താഡി.....കാ = പാർവ്വതി അടിച്ചു. “കാല്പാടി തലയിൽ ഏറുകൊണ്ടു ഞാൻ ഭംഗിയായി കാലിന്ദേൽ ചെമ്പഞ്ഞി ചൂറണിയിക്കാം. പക്ഷേ ഒന്നുണ്ടു്, ഈശ്വരാശമനത്തിനു ശിവൻ കാല്പാൽ വീഴുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തലയിലെ ചന്ദ്രക്കല മേലല്ലാതെ എങ്ങുതന്നെ ഈ കാൽകൊണ്ടു ചവിട്ടരുതു്” എന്നു നേരംപോക്കായിപ്പറയുന്ന സഖിയെ, “എടി വായാടി!” എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു പാർവ്വതി കളിത്താമരപ്പൂക്കൊണ്ടടിച്ചു. പ്രിയം പറയുന്ന സഖിയെ അടിച്ചതു കാമവികാരമാരംഭിച്ചു മുശാനായികയുടെ അടയാളം. ഗുരു ... .. രണം=ബ്രഹ്മസ്വതിക്കും ബ്രഹ്മാവിനും അനന്തനാ, അമ്പി .....പ്പുകൾ=പാർവ്വതി അലങ്കരിക്കുന്ന മട്ടുകൾ, കൂപ്പി .....മോ = പറവാൻ കഴിയുമോ? ഇല്ലെന്നർത്ഥം.

ഹിമവൽപുരത്തിൽ ഒരുക്കം കൂട്ടുന്ന രേഖാക്ഷം. മഹിതഭരം(ക്രി. വി.)=വലിയ ഭാരത്തോടുകൂടി, അണവാട്ടു=വേരോടെ, മല .....വന്നു = പർവ്വതങ്ങൾ ഹിമവൽപുരത്തിൽ വന്നു. മാമേരു മുതൽ ഹേമകൂടം വരെയുള്ളവ വന്ന പർവ്വതങ്ങളുടെ പേരുകൾ. രത്നവിളനിലം (രത്നങ്ങൾ വിളയുന്ന സ്ഥലം) എന്നതു രോഹണശൈലത്തിന്റെ വിശേഷണം. അഞ്ജന .....ദ്രികൾ=അഞ്ജനാദ്രിയം ഗോവർധനാദ്രിയം മഹേന്ദ്രാദ്രിയം.

ത്രിദശമുനിയരണിഭരഭരണനിപുണാ ഇമേ
 തെററന്ന തിക്ഷിത്തിരക്ഷിയട്ടക്കയും
 സ്ഥലസലിലഫലകസുസകലസുഖസമ്പത്തു
 തങ്ങൾതങ്ങൾക്കുള്ളതെല്ലാം കൊടുക്കയും
 സരസമിമ സുജനകൃപ ഫലതി ബഹുപോലെന്നു
 സന്തോഷവാക്യം ഹിമവാൻ വചിക്കയും
 പലവിധിപ്പു പുരിയിലിഹ പലരുമൊരുമിക്കയും
 പാവാടപട്ടകൾ പാടേ വിരിക്കയും
 സുരയുവതിതതികൾ ചില പരിഷ്കി നടിക്കയും
 സൂരികൾ ഭാവമറിഞ്ഞു രസിക്കയും
 സുരമുനികൾ പലരുമിമ സുഖമിതി നടിക്കയും.
 സ്വസ്വധാധികാരോചിതം വ്യാപരിക്കയും.
 “ജയ ജനനി! ജഗദഭയഭരണഹരണേക്ഷണേ!
 ജംഗമാജംഗമബ്രവമവിദ്യാമയി!

ത്രിദ ... ..പുണാഃ=ദേവന്മാരുടെയും മുനികളുടെയും ഭൂമിയുടെയും ഭാരം ഭരിക്കുന്ന
 തിൽ നിപുണന്മാരായ, ഇമേ=ഈ പദ്യത്തങ്ങൾ, തെററന്ന.....ക്കയും=
 ബലപ്പെട്ട തിക്ഷിത്തിരക്ഷിവരികയും, സ്ഥല .....ക്കയും=താന്താങ്ങൾക്കു
 ുള സ്ഥലം, വെള്ളം (സലിലം), പുഷ്പം എന്നീസ്സുവസുഖലിഖികളും ഹിമവാ
 ന് കൊടുക്കുകയും, സരസ.....ഹുപോൽ=ഇവിടെ സരസമായി; സുജന
 ങ്ങളുടെ കൃപ വളരെ ഫലിക്കുന്നു. സജ്ജനങ്ങളുടെ ദയ വളരെ ഫലം ഉളവാ
 കുന്നു. എന്നു .. ..വചിക്കയും=എന്നു ഹിമവാൻ സന്തോഷസൂചകമായ
 വാക്യം പറയുകയും, പല വിധിപ്പു=പല ചടങ്ങുകളിൽ, പുരിയിലിഹ=ഈ പു
 റിയിൽ, പല .....ക്കയും=പലരു ഒരുമിച്ചുചേരുകയും, സുര ... ..കൾ
 ചില .....=ചില ദേവസ്രീസമൂഹങ്ങൾ, പരിഷ്കി=സഭയിൽ, നടിക്കയും=
 ആടുകയും, സൂരികൾ=വിദഗ്ദ്ധന്മാർ, ഭാവം=രസം, സുരമുനികൾ=ദേവഷി
 കൾ, ഇമ .....ക്കയും=ഇവിടെ സുഖമാണെന്നു നടിക്കയും, സ്വസ്വധാ
 .....ചിതം=താന്താങ്ങളുടെ അധികാരങ്ങൾക്കുചിതമാകുവണ്ണം, വ്യാപ
 റിക്കയും=പ്രവർത്തിക്കുകയും. “ജയ ജനനി” എന്നു മുതൽക്കു സുജനങ്ങളുടെ ഭേ
 വീസ്തുതി. ജയ ജനനി=അമ്മ! ജയിച്ചാലും, ജഗദ്ദ...ക്ഷണേ=ജഗത്തിന്റെ
 ഉദയം (ഉൽപ്പത്തി), ഭരണം (രക്ഷണം), ഹരണം (സംഹാരം) ഇവയെച്ചെയ്യുന്ന
 ഈക്ഷണങ്ങളുള്ളവളേ! കേവലം നോട്ടംകൊണ്ടുതന്നെ ലോകത്തിന്റെ സൃഷ്ടി
 സ്ഥിതിലയങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവളേ! ജംഗമാ ... ..മയി=ജംഗമാജംഗമങ്ങളെ

ജയ ജനനി! ശിവകമനി! ജയ ഭഗവതീ! ശിവേ!
 ജന്തുസന്താനസന്തോഷചിന്താമണേ!
 തവ ഭവതു പരമശിവനിനി മുഴുവനിഷ്ടദൻ;
 താരകബ്രഹ്മശരച്ചന്ദ്രചന്ദ്രികേ!
 ജനനി! തവ മഹിമയിതു ജഗതി തതമെങ്കിലും
 ജന്മാദി ഞ്ഞെടംകുവേണ്ടി വേണ്ടി തവ.
 ശരണമിഹ തവ ചരണയുഗമിതു മാദൃശാം
 ശങ്കരാലങ്കാരശൃംഗാരശൃംഖലേ!"
 ഇതി സുജനതതിഷ്ഠ നന്ദിഭണിതികൾ ഭവിക്കയ്യ-
 മെന്നവേണ്ടോ സർവ്വസൗഖ്യം മുഴുകയും

ടെ (ചരാചരങ്ങളുടെ) യും ബ്രഹ്മവിദ്യയുടെയും സ്വരൂപത്തോടുകൂടിയവളേ-
 അതായതു ചരാചരരൂപിണിയും ബ്രഹ്മവിദ്യാരൂപിണിയുമായവളേ! (ബ്രഹ്മവി-
 ദ്യാ=ഉപനിഷത്തു്) ജയ ജനനി=അമ്മേ! ജയിച്ചാലും, ശിവകമനി=ശിവകാ-
 ന്തേ! ജയ ഭഗവതീ ശിവേ=ഭഗവതി (ഐശ്വര്യാദിഷഡ്ഗുണങ്ങളുള്ളവൾ)
 യായിരിക്കുന്ന ശിവേ! ജയിച്ചാലും. ജന്തു .....മണേ=ജന്തുസന്താനങ്ങൾ
 (ജീവിസമൂഹങ്ങൾ) ക്കു സന്തോഷത്തിന്റെ ചിന്താമണി, അതായതു സന്തോ-
 ഷത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ കൊടുക്കുന്നവൾ ആയവളേ! തവ ....ഷ്ടദൻ=നി-
 നക്കു് ഇനി പരമശിവൻ ഇഷ്ടത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നവനായ് ഭവിക്കട്ടേ, താര-
 ക ..... ന്ദ്രികേ=താരകബ്രഹ്മം—സംസാരത്തിൽനിന്നു കയറുന്ന പരബ്ര-
 ഹ്മം—ആകുന്ന ശരച്ചന്ദ്രന്റെ നിലാവായവളേ! പരബ്രഹ്മപ്രകാശരൂപേ! ജന-
 നി=അമ്മേ! തവ ....യിതു=നിന്റെ ഈ മഹിമ, അതായതു സംസാരത്തിൽ
 നിന്നു കരയേറുന്നവളെന്നു മഹത്വം. ജഗതി .....കിലും=ലോകത്തിൽ തതം-
 വ്യാപ്തം അതായതു ലോകപ്രസിദ്ധം ആണെങ്കിലും. ജന്മാദി .....വേണ്ടി തവ
 =ഞങ്ങൾക്കുവേണ്ടി നിനക്കു ജന്മം മുതലായതു വേണ്ടിവന്നു. ജനനമരണരൂ-
 പമായ സംസാരത്തിൽനിന്നു ജീവികളെ കര കയറുന്നവളായിരുന്നിട്ടും നിന-
 ക്കു ഞങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാൻവേണ്ടി ജനനാദികൾ വേണ്ടിവന്നു ശരണ .....
 ദശാം=എന്നെപ്പോലെയുള്ളവർക്കു നിന്റെ ഈ കാലിണയാണു ശരണം. ശങ്ക-
 രാ .....ഖലേ =ശങ്കരനാലങ്കാരമായ ശൃംഗാരച്ചങ്ങലേ! ഇത്രത്തേളും സ്തുതി.
 ഇതി =ഇപ്രകാരം, സുജനതതിഷ്ഠ = സുജനസമൂഹങ്ങളിൽ, നന്ദി .....ക്കയും
 =സ്തുതിവചനങ്ങളുണ്ടാകയും, സർവ്വസൗഖ്യം=എല്ലാവർക്കും സുഖം, മുഴുകയും=

ഇതൊട്ടിതി ഗിരിപുരിയിൽ വിരവിനൊടൊരുങ്ങേണ്ട-
തെല്ലാമൊരുങ്ങിയണഞ്ഞു മുഹൂർത്തവും.

കവിയുമതു കവിൻ കഴയുമരിയ കവികൾക്കിനി-
കൈലാസശൈലകോലാഹലമോതുകിൽ.
നതവരദപരമശിവമതകരണപാരിണ-
നന്ദിശാസങ്കല്പഭൂതസംപ്രേരണാൽ
തെളിവിനൊടു സകലകളമനമിളിതമോരോരൊ
ദേശങ്ങളിൽനിന്നുസംഗ്രഹം മഹാജനം.
കരളീലുരുക്കുകൊടു കടയിളകി വന്നിതു
കാലാഗ്നിതൂണും ഹാടകാധീശനും.
അവർവരവിലരുതിവരുമവിലഗണമണ്ഡല-
മാടോപപാടവപാടിതദിക്തടം

വർഷിക്കയും, ഇത ... .. രുങ്ങി = ഇങ്ങനെ ഹിമവൽപുരത്തിൽ ഒരുങ്ങേണ്ട
തൊക്കയും ഒരുങ്ങി, അണ. .... ത്തവും = മുഹൂർത്തവും വന്നു.

കൈലാസത്തിലെ കോലാഹലം—നാനാജനങ്ങളുടെ വ
രവ്. കവിയുമതു=അതു വളരെ അധികമുണ്ട്. കവിൻ . .... തുകിൽ=
നിപുണനായ കവികൾക്കു കൈലാസശൈലത്തിലെക്കോലാഹലം പറ
ഞ്ഞാൽ കവിൻ കഴഞ്ഞുപോകും. നതവര .... പ്രേരണാൽ=നതവാ
ർക്കു വരനായ പരമശിവന്റെ മതം—അന്തർഗ്ഗതം-ചെയ്യുന്നതിൽ പാരിണൻ-
നിപുണൻ-ആയ നന്ദികേശപരന്റെ സങ്കല്പമാകുന്ന ഭൂതന്റെ സംപ്രേരണം
(ആഹ്വാനം) കാരണം. തെളിവിനൊടു=സന്തോഷത്തോടെ. സകലകളം=
കോലാഹലത്തോടുകൂടി. “കോലാഹലഃ കളകളഃ” എന്നുമാത്രം. അനുമിളിതം=
വന്നുചേർന്നു. ഓരോ ..... നിന്നു=പല പ്രദേശങ്ങളിൽനിന്നു. അസം ...
....ജനം=സംഗ്രയില്ലാത്ത മഹാജനം. നന്ദികേശപരൻ മനസ്സിൽ സങ്കല്പിച്ചത
നുസരിച്ച് അനവധി ജനങ്ങൾ വന്നുചേർന്നു എന്നു സാരം. കരളീ.....മൊടു=മ
നസ്സിൽ വലിയ കെട്ടുകത്തോടുകൂടി എന്നർത്ഥം. കാലാഗ്നിതൂണും=കാലൻ-സം
ഹാരകൻ-ആയ അഗ്നിയുടെ അധിഷ്ഠാതാവായ തൂണും, അതായതു സംഹാരത
ൂണും. ഈ തൂണു പഞ്ചമുഖനാണെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഹാടകാധീശൻ=വിതല
ത്തിൽ സ്ഥിതനായ മഹാദേവൻ. ബ്രഹ്മാവിനു സൃഷ്ടിവൈഭവം വർദ്ധിപ്പിക്ക
വാൻവേണ്ടി ഭഗവാൻ പരിഗ്രഹിച്ച ഒരു മൂർത്തിവിശേഷമാണ് ഈ ദേവൻ.
ഈ രണ്ടു മൂർത്തികളും നിരവധി ഭൂതഗണങ്ങളാൽ പരിവൃതരാകുന്നു. അവർ

അടവികളിൽ വിടചിനിര പൊടിപെടവെ;യാഴിക-
 ളാകെക്കലങ്ങിമറിഞ്ഞു കവിയവേ;
 കുതികളോടു പദഹതികളിതവുമതിവേഗേന
 കുന്ന കുഴിയെ, കുഴികൾ കുന്നാകവേ;
 അഖിലനദിനദഗതികൾ മറുവഴിതൂടങ്ങവേ;
 ആകാശഭൂമിവകാശങ്ങൾ വിങ്ങവേ;
 അവനിച്ചുമടുരഗപതി തെരുതെരുതെരെപ്പക-
 ന്നായിരം മൂലാക്കളൊക്കെക്കുഴയവേ;
 അതിചകിതമലറി നില വഴുതി ബഹു ലണ്ഡമി-
 ട്ടുഷ്ടിദിശ്ശതികൾ പെട്ടെന്നു ഞെട്ടവേ;
 അഖിലമപി ഭരമവനിലമരുമളവത്തുത-
 മാദികൃമ്മത്തിനു കപ്പരം പൊട്ടവേ;

വരവിൽ=ആ കാലാഗ്നിദ്രാൻറയും ഹാടകാധീശൻറയും വരവിൽ. അര-
 തിവരം=അവസാനം വരുന്ന (മുഴുവനായ). അഖിലഗണമണ്ഡലം=എല്ലാ
 ഗണങ്ങളുടെയും സമൂഹം. ആദോ .... .. കന്തം = ആദോപം—അ
 ഹങ്കാരം—കൊണ്ടും പാടവംകൊണ്ടും ദിക്കുകളുടെ തടങ്ങളെ പാടനം ചെയ്ത
 തായിട്ട്—എല്ലാദിക്കുകളുടെയും അറങ്ങളിൽ മുട്ടിക്കൊണ്ടെന്നത്. അടവി
 .... .. വെ=കാട്ടുകളിൽ മറയ്ക്കുവാനും പൊടിയുമാരും. ആഴി
 .... .. യവ=സമുദ്രങ്ങൾ കരകവിയുമാരും. കുതിക .... .. വേഗേന
 =കുതികളോടു കൂടിയ പദവികൾ (കാൽച്ചവിട്ടുകൾ) നൽകുന്നവേഗംകൊണ്ടു.
 കുന്ന .... .. കുവ=കുന്ന കുഴിയും കുഴി കുന്നാകയും ചെയ്യുമാരും. അ
 ഖില .... .. ങ്ങവ=എല്ലാ നദികളുടെയും നദങ്ങളുടെയും ഗതികൾ വേറെ
 വഴിക്കാകുമാരും. ആകാശ .... .. ങ്ങവ=ആകാശത്തിലെയും ഭൂമിയിലേയും
 സ്ഥലങ്ങൾ വിട്തുമാരും അവനി .... .. കുഴയവേ=ഉരഗപതി (അനന്തൻ)
 ഭൂമിയുടെ ഭാരം തെരുതെരു ഒരു തലയിൽനിന്നു മറുതലയിലേക്കായിപ്പക-
 രുമ്പോൾ അവന്റെ ആയിരം തലയും കുഴയുമാരും. അതിചകിതം=(ക്രി. വി)
 അതിഭയത്തോടേ. അചറി=ചിന്നംവിളിച്ചു്. നിലവഴുതി=നിൽപ്പായ്ക്കൊതെ
 യായി. ബഹു=വളരെ. ലണ്ഡമിട്ട്=പിണ്ടിയിട്ട്. “പാപാത ലണ്ഡം വിസൃ
 ജൻ ക്ഷിതൈ വൃന്ദഃ” എന്ന ഭാഗവതം. അഷ്ടദിശ്ശതികൾ=എട്ടുദിക്കുകളിലും
 ഭൂമിയെ വഹിക്കുന്ന ഐരാവതൻ, പുണ്ഡരീകൻ, വാമനൻ, കുമുദൻ, അഞ്ജ-
 നൻ, പുഷ്പദന്തൻ, സരവഭൂമൻ, സുചതീകൻ എന്ന ഗജങ്ങൾ. പെട്ടെന്നു

അഴകടയ രജതഗിരിപുരമതിൽ നിറഞ്ഞുവന്നു
 നണ്ഡാന്തരങ്ങളിൽ നിന്നു വിശ്രംഖലം.

വിനതയുടെ തനയനുടെ ഗളഭൂവി സമാത്ഥാ
 വിഷ്ണുഭഗവാന്റെയെന്നുള്ളി തൽക്ഷണം.
 സനകമുഖമുനിവരമചി ച നവയോഗികൾ
 സാരൂപ്യശാലികൾ സാലോക്യശാലികൾ;
 സരസബിസധവളമുദസുലളിതകളേബരൻ
 സങ്കഷ്ണസപാമി സാക്ഷാദനന്തരം;

.... വേ=പൊട്ടുന്നതെ നടുങ്ങുമാരും. അഖിലമചി ഭരം=ഭാരം മുഴുവൻ.
 അവ .... ഉവ്=അവനിലായപ്പോൾ. അതൃതം ആശ്ചര്യം. ആദി
 ക്രമത്തിനു=അനന്തരം താഴെ താങ്ങിനില്ക്കുന്ന ആമയ്ക്കു. കപ്പം.....വേ
 =തലയുടെ ഒരു പൊട്ടുമാരും. “സ്വാൽകപ്പം കപാലോസ്രീ” എന്നുമാരും.
 അഴകു..... മതിൽ=ഭംഗിയുള്ള കൈലാസപുരത്തിൽ (രജതഗിരി=കൈലാ
 സം). നിറഞ്ഞു.....ഖലം=അണ്ഡാന്തരങ്ങളിൽ (മറ്റു ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങ
 ലിൽ) നിന്നു തടവുകൂടാതെ (വിശ്രംഖലം) വന്നുനിറഞ്ഞു.

വിഷ്ണുഭഗവാന്റെയും മറ്റും വരവ്. വിനത.....യുടെ=
 ഗതധർമ്മം. ഗളഭൂവി=കഴുത്തിൽ. സമാത്ഥാ=കയറിയിട്ട്. വിഷ്ണുഭഗവാൻ=
 ഭഗവാനായ വിഷ്ണു. എഴുന്നള്ളി=വന്നു. സനക.....രതം=സനകൻ മുത
 ലായ മുനീന്ദ്രന്മാരും. അചിച=അതൃതം. നവയോഗികൾ... ..ശാലികൾ
 =സാരൂപ്യവും സാലോക്യവും സിദ്ധിച്ച നവയോഗികളും. നവയോഗികൾ:—
 മിഥിലാധിപനായ നിമിക്ക ഭഗവതധർമ്മപദേശിച്ച കവി, ഹരി, അന്തരീ
 ക്ഷൻ, പ്രബുദ്ധൻ, പിപ്പലാമനൻ, ആപിഹോത്രൻ, ഭൂമിധൻ, പമസൻ, ക
 രഭാജനൻ എന്ന ഒരുതരം മഹേഷിമാർ. സാരൂപ്യം=സമാനരൂപത്വം—ഭഗ
 വാന്റെ രൂപംപോലെയുള്ള രൂപം. സിദ്ധിക്കുക. സാലോക്യം=സമാനലോക
 ത്വം—ഭഗവാൻ വസിക്കുന്ന ലോകത്തിൽ വാസം സിദ്ധിക്കുക. സാരൂപ്യവും
 സാലോക്യവും ഓരോവക മുക്കുകയാകുന്നു. സരസ.....ബരൻ=സരസമാ
 യ ബിസം (താമരവളയം) പോലെ ധവളവും മുറ്റവും സുലളിതവുമായ ഭേ
 ഹത്താടുക്കുടിയ. സങ്കഷ്ണ.....ന്തരം=സാക്ഷാൽ അനന്തനായ സങ്കഷ്
 ണനും. സ്തൂതിച്ചതായ കായ്ക്കുണ്ടാക്കുവണ്ടി വിഷ്ണു നാലു വൃഷ്ടങ്ങളുവലംബി
 ച്ച് വാസുദേവൻ—സങ്കഷ്ണൻ—പ്രഭുവ്നൻ—അനിരുദ്ധൻ എന്നു ചതുർവി
 ധനായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു—ആകയാൽ സങ്കഷ്ണൻ വാസുദേവന്റെ ഭപിതീ
 യാംശമാകുന്നു. “ബലദേവഃ സപയം ശേഷഃ” എന്നു ബ്രഹ്മവൈവർത്തത്തിൽ

വീരവാടിമ പരശീവനഗരമതിൽ വന്നിതു
 വൈകുണ്ഠാസികൾ മറ്റും മഹാജനം.
 ഹരപുരിയിലതു ചൊഴുതു കമലഭവനം വന്നു
 ഹാസയുക്തം വ്യോമയാനമേറി ഭൃതം.

കുതുകമൊട്ടമനവധികയതിമുനിസമൂഹങ്ങൾ
 കൂറിട്ടുചൊല്ലുപാനാവതല്ലാതൊളം.
 മികവുടയ ഭൃതുമനിയുഴുകടയ ദേവലൻ
 മൈത്രാവരണിയും ഗാലവൻ ഗൌതമൻ
 ഭരതമുനി ശൂനകമുനി കപിലമുനി പൈലനും
 ഭാഗ്ഗവൻ മൈത്രേയനും ഭരദവാജനും
 കവചമുനിയരിയൊരു കണാഭനും പിംഗലൻ
 കാശ്യപൻ കണപൻ മുകുന്ധു വിഭണ്ഡകൻ
 പകലിരവു പാദമിതവടുപടലവേഷിതൻ
 പാണിനി ജൈമിനി ദാല്ഭ്യനും ദൈഭ്യനും

സങ്കഷ്ണൻ അനന്തൻതന്നെയാണെന്നും പാഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പരമ.....
 മഹാജനം=ശിവന്റെ നഗരത്തിൽ വൈകുണ്ഠാസികളായ മറ്റുജനങ്ങളും വ
 ന്നു. കമലഭവൻ=ബ്രഹ്മാവു്. ഹാസയുക്തം=ഹാസങ്ങളെപ്പുട്ടിയതു്. വ്യോ
 മയാനം=വിമാനം. ഹാസങ്ങൾ വഹിക്കുന്ന വിമാനത്തിലേറി ബ്രഹ്മാവും
 വന്നു.

യതികളുടെയും മുനികളുടെയും വരവു്. കുതുകമൊട്ടം=കുതുക
 തു കത്തോടുകൂടി. അനവ .....രങ്ങൾ=അവധിയില്ലാത്ത യതികളുടെയും
 മുനികളുടെയും കൂട്ടങ്ങൾ. യതികൾ=മോക്ഷത്തിനായി യതിക്കുന്നവർ—
 സന്യാസിമാർ. മുനികൾ=മനനശീലന്മാർ—മഹഷിമാർ.

“ഭുവേഷപനുഭവിഗമനാഃ സുഖേഷു വിഗതസ്ത്വഹഃ
 വീതരാഗഭയക്രാധഃ സ്ഥിരധീർമുനിരച്യുതേ” (ഭ. ഗീത)

കൂറിട്ടു.....തൊളം=തീരിച്ചുപറയുവാൻ കഴിയാത്തതു. ‘മികവുടയ’ എന്നു
 മുതൽക്കൂട്ട് അവരിൽ മുഖ്യമായ ചിലരെ പറയുന്നു. മികവുടയ=യോഗ്യത
 യുള്ള. മൈത്രാവരണി=അനസ്തപൻ. മിത്രൻ, വരണൻ ഇവരുടെ വീര്യത്തിൽ
 നിന്നുപ്പുന്നനാകയാൽ അനസ്തപനു മൈത്രാവരണി എന്നു പേർ വന്നു. പക
 ലിരവു ... ..ഷിതൻ=രാവും പകലും പറിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അമിതന്മാരും

നവമുദയ കലനരൂപി നാരദൻ പദ്യതൻ
നാസ്തികദേവിയു ചമ്പുനമൈരവ്വനം.
ശതമയുതമുഷികളതുപൊഴു തിലവിടേ വന്നു
ശക്തിദത്താത്രേയയാജ്ഞവല് ക്യാദികൾ.

സുര പതിയൊടനലയമനിരൂതിവരുണാനില-
സോമേശമുഖ്യദിക് പാലതം കൂട്ടവും
അമരഗണമഖിലമപി വിരവൊടവിടേ വന്നി-
തക്തദ്രാശപിവിശപന്മാർ വസുക്കളും

യ വട്ടക്കളുടെ—ബ്രഹ്മചാരികളുടെ—സമൂഹത്താൽ ചുറ്റപ്പെട്ടവൻ (പാണിനി
യുടെ വിശേഷണം). ശതം=നൂറ്. അയുതം=പതിനായിരം. ശക്തി.....
ദികൾ=ശക്തിദത്തൻ, ആത്രേയൻ, യാജ്ഞവല്ക്യൻ മുതലായവർ.

ദിക്പാലാദികളുടെ വരവ്. സുരപതിയൊടു്=ഇന്ദ്രനോടു്.
അനവ .....കുപാചർ=അഗ്നി, യമൻ, നിരൂതി, വരുണൻ. വായു, സോ
മൻ, ഈശാനൻ മുതലായ ദിക്പാലകന്മാർ. അമരഗണം=ദേവഗണം. അ
ഖിലമപി=മുഴുവനും. അക്ത .....ദ്രാശാർ=ആദിത്യന്മാരും തദ്രാശാർ അ
ശപിദേവന്മാരും വിശപദേവന്മാരും. ആദിത്യന്മാർ പന്ത്രണ്ടുപേർ.

“ധാതാ മിത്രോയ്യാമാ തദ്രാ വരുണഃ സൂയ്യാ ഏവ ച
ഭുഗാ വിവസ്വതഃ പൃഷ്ഠാ ച സവിതാ ഭശമഃ സ്ഥിതഃ
ഏകാദശസ്തഥാ തപഷ്ഠാ വിഷ്ണുർഭവാഭശ ഉച്യതേ”

എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. തദ്രാശാർ പതിനൊന്നുപേർ.

“അജൈകപാദാമിർബുധ്നോ വിരൂപാക്ഷഃ സുരേശ്വരഃ
ജയന്തോ ബഹുരൂപശ്ച ശൃംഖലകോര്യപരാജിതഃ
വൈസ്വതശ്ച സാവിത്രോ ഹരോ തദ്രാ ഇതിസ്ഥിതഃ”

എന്നു പ്രമാണം. അശപിദേവന്മാർ (സ്വർഗ്ഗത്തിലെ വൈദ്യന്മാർ) രണ്ടുപേർ
വിശപദേവന്മാർ പത്തുപേർ. ഇവരെ ശ്രാദ്ധദേവന്മാരെന്നും പറയും.

“കൃതദൃക്ഷോ വസുഃ സത്യഃ കാമഃ കാലസ്തഥാ ധുരിഃ
ഭോചനോ മാദ്രവഞ്ചൈവ തഥാചാന്യഃ പുരൂരവാഃ
വിശ്വപ ദേവാഭവന്ത്യേതേ ഭശ ശ്രാദ്ധേഷു പൂജിതഃ”

എന്നു പ്രമാണം. വസുക്കൾ ഏഴുപേർ.

“ധരോ ധ്രുവശ്ച സോമശ്ച അഹഞ്ചൈവാനിലോനലഃ
പ്രതൃഷ്ഠശ്ച പ്രഭാസശ്ച വസവോഷ്ഠാവിതി സ്ഥിതഃ”

ഉഡുതതികളൊടുമുഡുപനടമയൊടുമെത്തിനാ-
 നൊട്ടൊഴിയാതെയുപദേവവൃന്ദവും.
 അസുരവരർ നിശിചരതമരണഗന്ധഭാഗം പനാ-
 മത്തുഭരിവ്യപക്ഷിപ്രകരങ്ങളും
 വളരമൊരു കുതുകമൊടു ഭജഗവരതം വന്നു
 വാസുകിതക്ഷകകാക്കോടകാദികൾ.
 സുരസുരഭികലമപി ച പുരഭിഭഭിവന്ദന-
 സൗഖ്യചാഭൗത്സ കൃതസൗമ്യസങ്കലം
 ഭവനമതിൽ മരുവുമൊരു ജനവിതതി വന്നിങ്ങ
 പൂക്കിതു കൈലാസശൈലം തെരുതെരെ.

ബഹുവിഭവമവരവർകളുപദയുമെടുത്തുപോയ്
 വന്ദിച്ചു നന്ദിയേ വൃന്ദായ് നില്ക്കയും

എന്നു പ്രമാണം. ഉഡുതതികളൊടും = നക്ഷത്രസമൂഹങ്ങളോടുകൂടി, ഉഡുപൻ = ചന്ദ്രൻ, ഉടമ.....ത്തിനാൻ = മമതയോടുകൂടി വന്നു, ഉപദേവവൃന്ദം = ഉപദേവന്മാരുടെ വൃന്ദം, ഉപദേവന്മാർ = സാദൃശ്യംകൊണ്ടു ദേവന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ കൂടിയവർ. ഇവർ ദേവയോനികളെന്നും പറയപ്പെടുന്നു.

“വിദ്യാധരാസ്തരോയക്ഷരക്ഷോഗന്ധച്ഛിന്നരാഃ
 പിശാചോ ഗുഹ്യകസ്സിലോ ഭൂതാമി ദേവയോനയഃ”

എന്നു ഉപദേവന്മാർ പത്തുവിധം. അസുരവരർ = അസുരശ്രേഷ്ഠന്മാർ. നിശിചരർ = രാക്ഷസന്മാർ, അരു ..... പന്നം :: അരുണങ്കൽനിന്നും ഗന്ധർവ്വങ്കൽനിന്നും ഉണ്ടായിട്ടുള്ള, അത്തു ... .. രങ്ങൾ = അത്തുതങ്ങളായ ദിവ്യപക്ഷികളുടെ സമൂഹങ്ങൾ, ഭജഗവരർ = സപ്തശ്രേഷ്ഠന്മാർ, വാസു .... ദികൾ = വാസുകി, തക്ഷകൻ, കാക്കോടകൻ മുതലായവർ. സുരസുരഭികലമപി ച = ദേവപശുക്കളുടെ സമൂഹവും, പുരഭി.... .. സങ്കലം = പുരഭിത്തിന്റെ—ശിവന്റെ അഭിവന്ദനമാകുന്ന സൗഖ്യത്തിന്റെ ലാഭത്തിലുള്ള കൃത്യസൂക്തം ഹേതുവായിട്ടുള്ള സൗമ്യവും (സുമുഖത്വം) കൊണ്ടു സങ്കലം—പൂർണ്ണമായിട്ട്. കൈലാസത്തിൽ വന്നുവന്നതിനോടു അനന്ദം. ഭവന..... മൊരു = ലോകത്തിൽ വസിക്കുന്ന, ജനവിതതി = ജനസമൂഹം, വന്നിങ്ങ ..... തെരുതെരെ = കൈലാസത്തിൽ വന്നു.

കൈലാസശൈലത്തിലെ കോലാഹലങ്ങൾ. ബഹു.... വം = വളരെ വിഭവം—ഐശ്വര്യം ഉള്ള. ഉപദ = കാഴ്ച, വന്ദിച്ചു നന്ദിയെ = നന്ദി

അഖിലജഗദധിപതിയൊടവരെയറിയിക്കയും-
 മാജ്ഞകേട്ടാലവരന്തികേ ചെല്ലയും
 കമലശരരിപുവിനുടെ കഴലിണ നമിക്കയും
 കാഴ്ചകൾ വയ്ക്കയും വന്ദിച്ചു നില്ക്കയും
 അവരവരൊട്ടചിതമൊഴി ഗിരിശനന്ദം ചെല്ലയും-
 മാനന്ദമവർക്കുമുള്ളിൽ നിറകയും
 അവരവർക്കും തദനു മൃഡനികടമൊഴിക്കയും-
 മാത്ര വന്നന്യജനങ്ങൾ നമിക്കയും
 നളിനഭവവരവിലഥ ഗിരിശനന്ദനേല്ലയും
 നാനുവൻ വന്ദിച്ചുരികേയിരിക്കയും
 മധുമഥനനായ വരുമളവിലെതിരേല്ലയും
 മാനിച്ചു കൈപിടിച്ചാനിച്ച്ചിരിക്കയും

കേശപരനെ വണങ്ങി, വ്യാഭമായ് = കൂട്ടമായി. ചിലർ വലിയ കാഴ്ചയുമെടുത്തു്
 അതു സമർപ്പിക്കുവാൻ സമയാ നോക്കി നന്ദികേശപരനെ വണങ്ങി കൂട്ടമായി
 നില്ക്കുക. അവി....യൊടു = സുപ്തലോകേശപരനോടു്, അവരെ = ആ നി
 ല്ളന്നവരെ, അറിയിക്ക = ഉണർത്തിക്കുക. ഇന്നിന്ന പർ കാഴ്ച കൊണ്ടു വന്നിട്ടു
 ണ്ടെന്നു നന്ദികേശപരൻ തിരുമനസ്സുണർത്തിക്കുക. ആജ്ഞ = കല്പന, അന്തികേ
 = അടുക്കൽ. കല്പന കിട്ടിയാൽ അവർ അടുത്തു ചെല്ലുക. കമല .....നുടെ =
 ശിവന്റെ, കഴലിണ = കാലിണ, നമിക്ക = നമസ്കരിക്ക. അവർ കാൽ വണ
 ങ്ങി കാഴ്ചവെച്ചു വന്ദിച്ചു നില്ക്കുക. അവ .....രൊടു = അതാ താളുകൾക്കു്,
 ഉചിതമൊഴി = യുക്തമായ വാക്ക്, ഗിരിശൻ = ശിവൻ, ആനന്ദം = സന്തോ
 ഷം, ഏവർക്കും = എല്ലാവർക്കും. ശിവൻ ഓരോരുത്തരോടും ഉചിതമായി ഓരോ
 ന്നു സംസാരിക്കുക; എല്ലാവരും വളരെ സന്തോഷിക്കുക. തദനു = പിന്നെ,
 മൃഡനികടം = ശിവന്റെ സമീപം, ആതു = വേഗം, അന്യജനങ്ങൾ = മറ്റു ജന
 ങ്ങൾ. തിരുമുമ്പാകെ കണ്ടു കഴിഞ്ഞ പർ പിൻവാങ്ങുക; ഉടനെ മാരകളു പർ
 ചെന്നു വന്ദിക്കുക. നളിന .....രവിൽ = ബ്രഹ്മാവിന്റെ വരവിൽ, നാനു
 വൻ = ബ്രഹ്മാവു്. ബ്രഹ്മാവു വരുമ്പോൾ ശിവൻ എഴുന്നീല്ക്കുക. ബ്രഹ്മാവു
 വണങ്ങി ശിവന്റെ സമീപത്തിരിക്കുക. മധുമഥനൻ = വിഷ്ണു, അനന്യ .....
 വിൽ = അടുത്തു വരുമ്പോൾ. മാനിച്ചു = ബഹുമാനിച്ചു. വിഷ്ണുവിന്റെ വര
 വിൽ ശിവൻ മുന്നോട്ടു ചെന്നെതിരേറു ബഹുമാനിച്ചു കൈപിടിച്ച് ഭക്തി
 ചിരിക്കുക. ഇതിൽനിന്നു ബ്രഹ്മാവിനെ ഗുരുവിനെപ്പോലെയും വിഷ്ണുവിനെ

അഹിശയനനചിതവിധി പലതുമറിയിക്കയും
 മങ്ങന തന്നെയെന്നീശാജ്ഞ കേൾക്കയും
 അവരവരെയരികിലുടനഴകൊട്ട വിളിക്കയും
 മാജ്ഞാപനം ചെയ്തു വേഗാലയയ്ക്കയും
 വെളിയിലുടനമരഗുരു മുഹൂർത്തിയളക്കയും
 വേളിമുഹൂർത്തമാസനാം ഭജിക്കയും
 അഖിലജന ഹൃദി തെളിമ വിളകയും, മതത്രമേ -
 ലായനേരം മുദാ നാളികസംഭവൻ
 വില പറകിലുലകതിനു വിലപിടിയ വീശവും
 വിന്യസ്തതാദൃശാലങ്കാരപൂരിതം
 അജനരനിത വിതമിതി കവിരിവ മഹാകാവ്യ -
 മാഭരണാപ്പട്ടി സൃഷ്ടിച്ചു നഷ്ടിനാൻ.

സൂത്രത്തിനെപ്പോലെയുമാണു ശിവാൻ കരുതിയതെന്നു തെളിയുന്നു. അഹിശ
 യനൻ=പാമ്പിന്മേൽ ശയിക്കുന്നവൻ, വിസ്തൃതചിതവിധി=യുക്തമായ കാര്യം,
 ഇതശാജ്ഞ=ശിവാൻ ആജ്ഞ. വിസ്തൃതവിധിയാവാൻ വേണ്ട
 പല കൃത്യങ്ങൾ ഉപദേശിക്കയും ശിവാൻ അതെപ്പോൾ ശരിക്കാലയക്കും ചെയ്യും.
 അവരവരെ=ഓരോരുത്തരും, ആജ്ഞാ...സ്തു=കല്പനകൊടുത്തു. കാര്യം
 തരെ ഓരോ കല്പനകൊടുത്തു അയയ്ക്കുക. വെളിയിൽ=പ്രകാശം, അമാഹൃതം
 =ബ്രഹ്മസ്തതി, മുഹൂർത്തം=വീണ്ടും വീണ്ടും, അടിയളക്കുക=നിശ്ചയിക്കുക അല്ലെങ്കിൽ സമയം
 കണക്കാക്കുക, വേളി.....സനം=വിവാഹമുഹൂർത്തം അടുത്തു എന്നു്, ഭജി
 ക്ക=പറക. ബ്രഹ്മസ്തതി പൂർത്തനീക്കം അടിയളക്ക മുഹൂർത്തം അടുത്തുവന്നു
 പറയുക. അഖില.....ഹൃദി=എല്ലാ ജനങ്ങളുടേയും ഹൃദയത്തിൽ, തെളി
 മ=തെളിവു്, വിളയുക=വളർക്ക. എല്ലാജനങ്ങൾക്കും മനഃപ്രസാദം വരു
 ക്കുക. ഇങ്ങനെ പലതും ആ സമയത്തു കൈലാസത്തിലുണ്ടായി എന്നു
 ഭാവം. ബ്രഹ്മാവിന്റെ സമ്മാനം—അതത്ര...നേരം=ആ കോലാഹ
 ലം അത്രത്തോളമായപ്പോൾ, മുദാ=മോദത്തോടെ, നാളികസംഭവൻ=ബ്രഹ്മാ
 വു്, വില...വീശവും=വില പാഞ്ഞാൽ ലോകം മുഴുവൻ കൂടിയാലും
 അതിനു ലേലംപാലം വില പിടിക്കയില്ല. വിന്യസ്ത...രിതം=അപ്ര
 കാരമുള്ള അലങ്കാരങ്ങൾ നിറച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ള (വിന്യസ്തങ്ങളായ താദൃശാലങ്കാ
 രങ്ങളാൽ പൂരിതമായ) എന്നു് ആഭരണാപ്പട്ടിയുടെ വിശേഷണം. അജൻ=
 ബ്രഹ്മാവു്, അനൻ=ശിവാൻ, ഇതു ചിതമിതി=ഇതു യുക്തമാണെന്നു കരുതി,

“നളിനഭവകുതുകമിതു പെടിയതു പോറീ”തി
 നന്ദീശനാരായണനാരണത്തിനാർ.
 പെരിയ നിധി പരമശിവനജനിഹിതമതുതം
 പെട്ടകം പെട്ടെന്നു തുഷ്ടാ ചവിട്ടിനാൻ.
 പുനരരുളി കമലജനൊ“ടയി ശുണ സുരജ്യേഷു!
 പൂണ്ണമാകെപ്പൊഴും തപൽകൃതം പെട്ടകം.
 അണിവുകളിതമരജനമണിക സുഖമുത്സവേ-
 യാവണ്ഡചൻകൈയിൽ നല്കുക പെട്ടകം”
 ഭവമൊഴികളിതി കരുതി മണികനകഭൂഷണ-
 ഭാണ്ഡം വിരിഞ്ചനിറുത്തു നല്കിടിനാൻ;
 അതിലളിതമതിൽ നിഹിതമനഘമണിഭൂഷണ-
 മാഹാദൃഢമണിഞ്ഞു വിണ്ണോർകളും.

കവി.....കാപ്തം=കവി മഹാകാപ്യത്തെ എന്നുപോലെ ‘വിലപാ .....പൂ-
 റിതാ’ എന്നതു മഹാകാപ്യത്തിന്റെ വിശേഷണമായും എടുത്തു. ആ പക്ഷി
 ത്തിൽ അലങ്കാരങ്ങളെന്നാൽ ഉപമാദികൾ. ആഭരണപ്പെട്ടി=ആഭരണങ്ങൾ
 സൂക്ഷിക്കുന്ന പെട്ടി, സൂക്ഷി .....നാൻ=ഉണ്ടാക്കി സമ്മാനിച്ചു, നളിന....
 .....റീതി=ഹേ പോറീ, ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഈ കൈതുകത്തെ തിർസ്സറിക്കരു-
 ത്ത് എന്ന്, നന്ദീ... ..ന്മാർ=നന്ദികേശപാത്രം, വിഷ്ണുപു, ഉണർത്തിനാൻ=ഉണ-
 ള്ത്തിച്ചു, പെരിയ.... ..ചവിട്ടിനാൻ=അപ്പോൾ ശിവൻ അജനിഹിതവും
 (ബ്രഹ്മാവു സമർപ്പിച്ചതും) വലിയ നിധിയും അതുതയുമായ പെട്ടകം സന്തോ-
 ഷത്തോടുകൂടി ചവിട്ടി. പാദാർപ്പണംകൊണ്ടു പെട്ടകത്തെ അനുഗ്രഹിച്ചു എന്ന
 ത്തം. പുന.... ..നൊട്ട്=പിന്നെ ശിവൻ ബ്രഹ്മാവിനോടു പറഞ്ഞു. അയി....
 ....ജ്യേഷ്ഠ=അല്ലയോ ബ്രഹ്മാവേ! അങ്ങു കേട്ടാലും, പൂണ്ണ.... ..പെട്ടകം=നി-
 ന്നാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട പെട്ടി എപ്പോഴും പൂണ്ണമായിരിക്കട്ടെ. അണിവുക-
 ളിൽ=ഈ ആഭരണങ്ങൾ, അമര.....,ത്സവ=ദേവന്മാർ (അമരജനം) സു-
 ഖമാകംവണ്ണം ഉത്സവത്തിൽ അണിയട്ടേ, ആവണ്ഡ .....പെട്ടകം=ആ-
 വണ്ഡച (ഇന്ദ്രൻ) ന്റെ കയ്യിൽ ഈ പെട്ടി നൽകുക. ഇതുത്താളം ശി-
 വന്റെ വാക്യം. ഭവമൊഴികൾ=ശിവന്റെ വാക്കുകൾ, ഇതി=ഇപ്രകാരം,
 കരുതി=വിചാരിച്ചു, മണി.... ..ഭാണ്ഡം=മണികൾകൊണ്ടും സപ്തംകൊണ്ടു
 മുള്ള ആഭരണങ്ങളുടെ പെട്ടി, വിരിഞ്ച .....ടിനാൻ=ബ്രഹ്മാവു ദേവന്മാരെ
 കൊടുത്തു, അതിലളിതം=അതിമനോഹരമായ, അതിൽ നിഹിതം=അതിൽ
 വെക്കപ്പെട്ട, അന.....ഷണം=കേടില്ലാത്തതായ തൊലിക്കാരം, ആ പാദമു

അതിവിവിധമവരവർകളവയവചിശേഷത്തി-
ലത്യന്തവും ചേച്ചുഭംഗി വിളങ്ങവേ
കലീശധരമുഖനിഖിലസുരവിതതി കോപ്പിട്ടു
കൊന്നക്കൊടുക്കാട്ടു പൂത്തകണക്കിനെ.

അസികളൊട്ടു പരിശമുതലതിവിവിധമായുധ-
മാണ്ടുനിന്നാരങ്ങകമ്പടികൂട്ടവാൻ.

മണികനകമയമണിവു സുരജനമണിഞ്ഞിട്ടു
മഞ്ചമൊഴിഞ്ഞീല; മിഞ്ചുനൂ പിന്നെയും.

പുനരുഗദിതിജദനജാപ്തരോഗന്ധാ-
ഭൂതവൃന്ദത്തിനും നല്ലീ വിഭ്രഷണം.

പുരമഥനതിരുവുടലുതുചൊഴുതു കാണായി
പൂണ്ണേന്ദുകോടിപ്രഭാഭോഗസൗഭഗം.
അരുണരുചിജടകളുടനസിതകചഭാരമാ;-
യഭേന്ദു തത്രത്യനുത്തംസപുഷ്പമായ്.

ഡം=അടിമുതൽ മുടിവരെ, അണി.....കളും==ദേവകൾ അണിഞ്ഞു. അതി
വിവിധം=പലവിധമായ, അവയ... ..ത്തിൽ=ഓരോ അവയവത്തിൽ, അ
ത്യ.....ങ്ങവേ=വളരെ ചേച്ചുയും ഭംഗിയും പ്രകാശിക്കുമാറ്, കലീശ.....
വിതതി=കലീശധരൻ-ഇന്ദ്രൻ-തുടങ്ങിയ എല്ലാ ദേവന്മാരുടെയും സമൂഹം,
കോപ്പ്=ആഭരണം, ഇട്ടു=അണിഞ്ഞു, കൊന്ന .....ക്കിനെ =വലിയ കൊന്ന
ക്കാട്ടു പൂത്തതുപോലെ. സച്ചാംഗം സപണ്ണാഭരണങ്ങളുണ്ടിത്ത ദേവന്മാർക്ക് ആമു
ലശിവം സപണ്ണവണ്ണമായ പൂക്കളോടുകൂടി നിൽക്കുന്ന കൊന്നക്കൊടുക്കോടിനോ
ടു സാദൃശ്യം. അസികളൊട്ടു പരിശ=വാളം പരിശയും, വിവി.....ധം=പല
വിധമുള്ള ആയുധം, ആണ്ടു=ഏന്തി, നിന്നാ.... ..വാൻ =അകമ്പടി കൂട്ടുവാൻ
ഒരുങ്ങിനിന്നു, മണി ... ..മയം =രത്നങ്ങളും സപണ്ണവും കൊണ്ടുള്ള, അണിവ്
=ആഭരണം, സുരജനം =ദേവജനം, മഞ്ചം=പെട്ടി, മിഞ്ചുനൂ=ശേഷിക്കുന്നു.
ആഭരണങ്ങൾ ദേവന്മാരണിഞ്ഞിട്ടു പിന്നെയും പെട്ടിയിൽ ബാക്കിയായി.
പുനഃ=പിന്നെ, ഉഗ്ര .....ത്തിനും =ഉഗ്രന്മാർ (നാഗന്മാർ) ദിതിജന്മാർ
(ദൈത്യന്മാർ) ദനജന്മാർ (അസുരന്മാർ) അപ്സരസ്സുകൾ ഭൂതന്മാർ ഇവരുടെ
കൂട്ടത്തിനും. നൽകി .....ണം =ആഭരണം കൊടുത്തു.

ശിവന്റെ അലങ്കാരണം. പുര.... ..സൗഭഗം =പുരമഥന
(ശിവൻ) ന്റെ തിരുവുടൽ ആ സമയത്തു കോടിപൂണ്ണചന്ദ്രന്മാരുടെ പ്രഭാഭോ
ഗം—പ്രഭാതിശയം —കൊണ്ടുള്ള സൗഭാഗ്യത്തോടുകൂടിയതായി കാണപ്പെട്ടു.

അഹിപടലിവിധിതലകളമരനദിയും ഭയാ-
 ഭൂന്തരം പുക്കൊളിച്ചു ശിരോരുഹേ.
 ഹരശിരസി വിലസി പുനരണിമണികിരീടവു-
 മല്ലേതരാഭോഗമത്തുതശിപ്പമായ്.
 കനൽ പൊരിയുമൊരുമിഴി ലലാടമല്ലോ ചിതം
 കാശ്ചീരപങ്കതിലകമായ്ക്കൊണ്ടായി.
 സരസിതരദളസദൃശമിഴികൾ പൊഴിയും കൃപാ-
 സാഗരാന്തപരായ് സർവ്വഭവനവും.
 സരസമുദ്രഹസിതമൊട്ടു തിരുമുഖവുമായ്തഭയ
 സൗഖ്യവണ്ണകണ്ഡലോല്ലാസിഗണ്ഡസ്ഥലം.
 ജഗദഭരാലുമുലമിതപരിമളതരംഗമായ്--
 ച്ചാത്തുവാനംഗരാഗം നല്ലി വാസവൻ;

അരു.... ..ഭാരമായ് = അരുണരുചികളായ (മുചന്ന നിറമുള്ള) ജടകൾ അസി-
 തകചഭാരം—കരുത്ത തലമുടി—ആയിത്തീർന്നു. അലേം .....പുഷ്പമായ് = തത്രത്വ-
 നായ (അവിടെയുള്ള) അലംചന്ദ്രൻ ഉത്തംസം (ശിരോലങ്കാരം) ആയ പുഷ്പ-
 മായിച്ചമഞ്ഞു. അഹി..... ദിയും = സപ്പഗണവും ബ്രഹ്മകുപാലവും ഗംഗയും,
 ഭയാൽ = ഭയം കാരണം, അഭൂന്തരം പുഷ്പം = ഉള്ളിൽ കടന്നു്, ഒളി .....രുഹേ
 = തലമുടിയിൽ ഒളിച്ചു, ഹരശിരസി = ശിവന്റെ ശിരസ്സിൽ, വിലസി =
 ശോഭിച്ചു, അണിമണികിരീടം = ഭംഗിയുള്ള രത്നകിരീടം, അല്ലേതരാ-
 ഭോഗം = വലിയ ആഭോഗം—ഗുണത്തികുപ്പ്—ഉള്ള അത്തുതമായ ശിപ്പം
 ആയിട്ട്, കനൽ .....മിഴി = തീക്കനൽ പൊഴിയുന്നതായ ഒരു കണ്ണ്,
 ലലാ .....ചിതം = നെറ്റിയുടെ മധ്യത്തിന്നുചിതമായ, കാശ്ചീ .....കമാ-
 യ് = കർക്കശമുള്ളൊരുപൊട്ടായിട്ട്, കാണായി = കാണപ്പെട്ടു, സരസി....
 .....ഭവനവും = ഭവനമെല്ലാം സരസിതര (താര) ത്തിന്റെ ഭദ്രങ്ങളോടു സ-
 ദൃശങ്ങളായ മിഴികൾ പൊഴിക്കുന്ന കൃപയാകുന്ന സാഗരംകൊണ്ടു അന്തപം
 (ജലപ്രായം) ആയിപ്പരിണമിച്ചു. “ജലപ്രായമന്തപം സ്വാത്” എന്നമരം.
 സര.....മൊട്ടു = സരസവും മുദുമായ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി, തിരു .....
 ബഭയേ = തിരുമുഖവും ശോഭിച്ചു, സൗഖ്യവണ്ണ .....സ്ഥലം = സുപണ്ണമയങ്ങളാ-
 യ കണ്ഡലങ്ങളെക്കൊണ്ടുല്ലാസിക്കുന്ന ഗണ്ഡസ്ഥലങ്ങളോടുകൂടിയതായിട്ട്.
 ഗണ്ഡസ്ഥലങ്ങളിൽ സുപണ്ണകണ്ഡലങ്ങൾ മിന്നുന്നതായ മുഖം പുഞ്ചിരിപൂണ്ടു
 ശോഭിച്ചു എന്നർത്ഥം. ജഗ ..... മായ് = ജഗത്താകുന്ന ഉദാത്തികൽ ഘുമുല-
 മിതമായ (നിറഞ്ഞു തുളുമ്പിയ) പരിമളത്തിന്റെ തരംഗമായിട്ട്, ചാത്തു

കമലജനമരുളിയതു രജതമണിഭാജനേ
 കഞ്ജനാഭന നൽക്കാഞ്ചനഭാജനേ.
 തിരുവരയിലഹതമൊരു കനകപട്ടാംബരം
 ദിപ്യാംഗരാഗവും ചാത്തിനാൻ മുത്തിമേൽ
 നിബിഡരുചി വിലസി ബഹുമണിഗണകലാപങ്ങൾ
 നീലകണ്ഠൻറ കഴുത്തിൽ നിരന്തരം.
 തരിവളകൾ ചിരിവളകൾ കടകനിര തോറുവള
 തടജാംബുനദരത്തോർമ്മികാശതം
 പദകടകമണിരശന വരമണിപതക്കങ്ങൾ
 പാകാരിചാപചയാകാരമംബരേ.
 പരകിലിതിലൊരു മണിയെയിരവുപകൽ സേവിച്ചു
 പത്മാദികളാം നിധികൾ പണ്ടൊമ്പതും;

വാൻ=അണിയുവാൻ, അംഗരാഗം=കുറിച്ചുട്ടു, നൽകി വാസവൻ=ഇന്ദ്രൻ
 കൊടുത്തു. ലോകം മുഴുവനും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭഗവാന്റെ ഉദരത്തിൽ വി
 ണ്ടിത്തുളുമ്പുന്ന പാമളത്തിന്റെ തരംഗമാണോ എന്നു തോന്നും അദ്ദേഹ
 ത്തിന്റെ അംഗരാഗം എന്നു പ്രശ്നം. കമല ... ..ഭാജനേ=അതു വെള്ളി
 കൊണ്ടും രത്നംകൊണ്ടുമുള്ള പാത്രത്തിൽ (രജതമണിഭാജനേ) ബ്രഹ്മാവിനും
 കൊടുത്തു. കഞ്ജനാ ... ..ജന=വിഷ്ണുവിനു സപ്തർഷിപാത്രത്തിലും കൊടു
 ത്തു. തിരു.... ..ട്ടാംബരം=അരയിൽ അഹതമായ (അലക്കാത്തതു, കോടി)
 ഒരു പൊൻപട്ടുവാടയും, ദിപ്യാം.... ത്തിമേൽ=മുത്തിമേൽ-ശരീരത്തിൽ-
 ദിപ്തമായ അംഗരാഗവും ചാത്തി, നിബി.... നിരന്തരം=ശിവന്റെ
 കഴുത്തിൽ നിബിഡമായ-തിക്കത്ത രുചി-ശോഭയാടുകൂടിയ ബഹുമണിഗണ
 ങ്ങൾ-പലാത്നസമൂഹങ്ങൾ-കൊണ്ടുള്ള കലാപങ്ങൾ-ഭൂഷണങ്ങൾ ഇടതുൻ
 (നിരന്തരം) വിലസി. “കലാപോ ഭൂഷണ ബാഹ്” എന്നമരം. തരി....
 ശതം=തരിവളകൾ മുതലായതും തക്കം, ജാംബുനദം (സപ്തർഷി), രത്നം എന്നിവ
 കൊണ്ടുള്ള അനേകം മോതിരങ്ങളും (ഉച്ചിഷ്ഠിക=മോതിരം) പദ... ങ്ങൾ
 =പാദകടകം (കാൽച്ചിലമ്പ്), മണിയായ അരഞ്ഞാണു്, ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ
 രത്നങ്ങൾ പതിച്ച പതക്കം എന്നിവ. പാകാ ... ..കാരം (ക്രി. വി.)=പാകാ
 രിചാപചയത്തിന്റെ-മഴവില്ലിൻനിരയുടെ-ആകാരത്തോടുകൂടി (വിലസി
 എന്നതിനോടനുപയം). പരകി.... വതം=പണ്ടു പത്മം മുതലായ ഒമ്പതു
 നിധികൾ ഇതിലൊരു മണിയെ-ഭഗവാൻ ധരിച്ചിട്ടുള്ള മണികളിലൊ
 ന്നിനെ-രാപ്പകൽ സേവിച്ചു.

ഫലമതിനു വിഭവമിതു; പരമണികലോത്ഭവൻ
 പാരമേശ്വര്യമുള്ളൊരു ചിന്താമണി;
 അതിലധികദശഗുണിതനതിഗുണിതവൈഭവ-
 മത്തുതരണം നിറയുന്ന ഭൂഷണം;
 അരനിമിഷമതിനിടയിലരന്നടെ തിരുമേനി-
 യാപാദമൃഡമണിഞ്ഞുകാണാത്തു.

“ജയ വരദ! പരമശിവ! ഹര! ഹര! മഹാഭവ!
 ശംഭോ! മഹേശ്വര! രഘു! സർവ്വേശ്വര!
 ഇരവുപകലിഹ വപുഷി മണികനകഭൂഷണ-
 മിങ്ങിനേ കാണമതിന്നൊരു കൊതിച്ചു നാം!
 ശരണ” മിതി നതിനതികൾ സുമുനികൾ ചെയ്തവേ
 ശങ്കരൻ മെല്ലെന്നെഴുന്നേറ്റിതാസനാൽ.

“മഹാപത്മശ്ച പത്മശ്ച ശംഖോ മകരകല്ലുപൈശ്ച
 മുകുന്ദകന്ദനീലാശ്ച ചർച്ചശ്ച നിധയോ നവ”

എന്നിവ ഒമ്പതു നിധികൾ. ഫല .....മിതു=അതിനു ഫലമായിട്ടാണ് ഈ
 വിഭവം-സമ്പത്ത്-ഉണ്ടായത്. പരമണി .....മണി=മറയ്ക്ക മണികളുടെ
 കലത്തിൽ പിറന്നവനാണ് വളരെ ഭയദായം—ദാനശീലതപം—ഉള്ള ചിന്താ
 മണി. അതിലധി..... വൈഭവം=അതിലധികമായി ദശഗുണിതമായ—
 പത്തിരട്ടിച്ച—നതി-സ്തോത്രം-കൊണ്ടു ഗുണിതമായ-ഇരട്ടിച്ച-വൈഭവത്തോടു
 കൂടി. അത്തുത.....ഭൂഷണം=ആശ്ചര്യകരമായ രത്നം നിറയുന്ന ആഭര
 ണം അര....ടയിൽ... അരനിമിഷത്തിനുള്ളിൽ. അര .....യ്ക്കുന്നു=ശി
 വന്റെ തിരുമേനി അടിച്ചതൽ മുടിവരെ ആഭരണമണിഞ്ഞു കാണപ്പെട്ടു.

മുനിമാർ സ്തുതിക്കുന്നു. ഭഗവാൻ ഏഴുനീല്ക്കുന്നു. ജയ=
 ജയിച്ചാലും. വരദ എന്നു തുടങ്ങിയവ സംബോധനകൾ. ഇരവു.....തി
 ച്ചു നാം=ഇരവു പകലും ഈ ഭാവത്തിൽ ഇങ്ങനെ മണികനകഭൂഷണം അ
 ണിഞ്ഞുകാണുവാൻ ഞങ്ങൾ വളരെക്കാതിച്ചു. ശരണം=നിശ്ചിതവദിതന്നെ
 ശരണം. ഇതി.....യ്ക്കുവേ=ഇങ്ങനെ ഭേദപക്ഷികൾ നമസ്കാരവും സ്തുതി
 യും ചെയ്തവരും. ശങ്കരൻ... സനാൽ=ശിവൻ പതുക്കെ ആസനത്തിൽ
 നിന്നെഴുന്നേറ്റു.

ചെറുതതിനു പരമജനി പരിജനപരിഭ്രമം;
 ചെന്നു തുക്കൈ താങ്ങി നിന്നിതു ശാർങ്ങീഗിയും.
 സ്തംഭികമണിമെതിയടികൾ പൊടികളുകയും ചെയ്തു
 പാട്ടിലഗ്രേ വച്ചു കൂപ്പി നന്ദീശപരൻ.
 കരതളിരിലിളകുമൊരു കനകമണിവേത്രവാൻ
 കാഞ്ചിനെഴുന്നരുളുന്നുവെന്നാൻ ഭൂവാ.

തൊഴുക ചിലർ, കഴലാണയിൽ വിഴുക, യെഴുന്നേല്ക്കയും
 സ്തോത്രങ്ങൾ ചൊല്ലിപ്പുകഴുകയും ചിലർ
 മുനിസഭസി സുരസഭസി തൊഴലൊടു മറിച്ചിലും
 മോഹനനാട്ടങ്ങൾ വാദ്യഗീതങ്ങളും.
 ഹരനരികിലിരുപുറവുമനുരണിതവിണരായ്
 ഹാഹാശ്വ ഹുഹുശ്വ തുഞ്ചനാരദൈ

പരിജനങ്ങളുടെ പരിഭ്രമം. ചെറുതു=കുറച്ചു. അതിനു =
 ഏഴു നീല്ക്കുന്നതിനു. അജനി=ഉണ്ടായി. പരി ... .. ഭ്രമം = പരിജനങ്ങളുടെ
 പരിഭ്രമം. ഭഗവാൻ ഏഴുനീല്ക്കുവാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ പരിജനങ്ങൾക്കു പരിഭ്ര
 മമുണ്ടായി. ശാർങ്ങി=വിഷ്ണു. വിഷ്ണുഭഗവാൻ ചെന്നു ശിവന്റെ തുക്കൈ താ
 ങ്ങി. സ്തംഭിക ... .. ടികൾ = സ്തംഭികമണികൊണ്ടുള്ള മെതിയടികൾ. പാ
 ടിൽ=വഴി:പാലെ. അ:ഗ്ര=മുമ്പിൽ. നന്ദികേശപരൻ മെതിയടികൾ പൊ
 ടികളുണ്ടു തിരുമുമ്പിൽ വെച്ചു. കര .... .. രുവാൻ = കയ്യിൽ ഇളകുന്ന ക
 നകമണിയുമായ വേത്രം (ചൂരൽ) ഉള്ളവനായിട്ട്, അധികാരചിഹ്നമായ ചൂ
 രലൊടുത്തിട്ട്. കാഞ്ചി .... .. ഭൂവാ=കാഞ്ചിൻ ഇതാ ഏഴുന്നരുളുന്നു എന്നു
 ഭൂ-പുരികം-കൊണ്ടു പറഞ്ഞു ഏഴുന്നരുളുകയായി എന്നു ഭൂസമ്മേതകൊണ്ടു
 റിച്ചിട്ടു എന്നു സാരം.

പൂ മുമ്പത്തോടെഴുന്നരുളുന്നു. തൊഴുക=കൂപ്പുക പുകഴുക=വാ
 ങ്കുക. മുനിസഭസി=മുനികളുടെ സഭയിൽ സുരസഭസി=ദേവകളുടെ സഭ
 യിൽ തൊഴ ... .. ചിലും=തൊഴലും മറിച്ചിലുമെന്നർത്ഥം. മോഹ ... ..
 ങ്ങൾ=മോഹാഹാങ്ങളായ ആട്ടങ്ങൾ. വാദ്യഗീതങ്ങൾ=കൊട്ടം പാട്ടും. ഹര
 ... .. റവും=ശിവന്റെ അടുത്തു ഇരുപുറത്തും. അനു ... .. ണരായ്=
 അനുരണനാചെയ്യു--വായിക്കു--പ്പട്ട വിണത്തോടുകൂടിയവരായി (വിണവാ
 യിച്ചു). ആർ? ഹാ ഹാ: ച=ഹാ ഹാ എന്നാളും. ഹു ഹു: ച=ഹു ഹു

ഭവനപതി പുതുമയൊടു മെതിയടിയിലേ ചെന്നു
ഭോഗപുരിമണിപ്പുകസീമനി.

കുശലർ ചില പ്രമഥവരർ കോപ്പു മിടിയിപ്പു
കൂററനക്കൊണ്ടു നിൽപ്പി തദന്തികേ
ഖരഖരവിളിവിതളവമുരുക്കുകമുന്നതം
കാൽ സപരമണികിങ്കിണീമണ്ഡിതം
ഉഡപരുചിമടുലചരിചലിതപ്രഥുലാംഗ്രവ-
മുത്താംഗശാതശൃംഗാബലചാമരം
ജഗദധിപനഴകിനൊടു വൃഷവരമമു ജവാൽ
ജംഗമകൈലാസശൈലം കരേറിനാൻ.

എന്നാകാം. 'ഹാ ഹാഃ' എന്നത് ആകാശാന്തപ്പുല്ലിംഗവും 'ഹൃ ഹൃഃ' എന്നത് ഉപകാശാന്തപ്പുല്ലിംഗവുമാണ്. രണ്ടും പ്രഥമൈകവചനം. ഹാ ഹാ, ഹൃ ഹൃ എന്നിവർ ഭിച്യുഗായകന്മാരായ രണ്ടു ഗന്ധർവന്മാരത്രേ. ത്വാഞ്ച... ..ഭൗ= ത്വാഞ്ചുവും നാരദനും. ഇവർ ഗാനനിപുണന്മാരായ ദേവഷികളത്രേ. ഭവന പതി=ശിപൻ. മെതിയടിയിലേ=മെതിയടിയിട്ടുകൊണ്ടുതന്നെ. ഭോഗ... ..മനി=ഭോഗപുരിയിലെ മണിയായ പൂമുഖത്തിങ്കൽ.

ശിപൻ വാഹനമേറിപ്പുറംപുട്ടന്നു. വിഷ്ണു മുതലായവർ കൂടെപ്പോകുന്നു. കുശ ... ..വരർ=നിപുണന്മാരായ ചില പാരിഷദന്മാർ കോപ്പു ... ..പ്പ്=കോപ്പുകുട്ടിപ്പ്. കൂററന=വാഹനമായ കാളയെ. തദന്തികേ=അദ്വാരത്തിന്റെ അരികിൽ. പാരിഷദന്മാർ കാളയെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുവന്നു നിൽപ്പി. ഖര ... ..ഭവം=ഖരങ്ങൾ—കുറിനങ്ങൾ—ആയ ഖരങ്ങൾ—കുളമ്പുകൾ—കൊണ്ടു ഭൂവിനെ വിലേഖനംചെയ്തു—ഉറച്ചു. ഉരുക്കുകൾ=വലിയ കകുത്തു—പൂഞ്ഞ—ഉള്ളു. ഉന്നതം=ഉയർന്ന. കാൽ... ..ണ്ഡിതം=കാൽസപരം (സപുണ്ണം) കൊണ്ടും മണിക്കൊണ്ടുമുള്ള കിങ്കിണികളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടു. ഉഡപ ... ..ലാംഗ്രവം=ഉഡപന്റെ ചന്ദ്രന്റെ-രവി (ശാഭ) പോലെയുള്ള രവിഃയാടുകൂടിയതു ചടുലം (മന്ദാഹാരം) ആകംപണ്ണം ചവിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുമായ വലിയ വാലാടുകൂടിയ. ഉത്തംഗ ... ..ചാമരം=ഉന്നതവും കൂർത്തും ആയ ശൃംഗങ്ങളിൽ—കൊമ്പുകളിൽ—ബന്ധിക്കപ്പെട്ട ചാമരത്തോടുകൂടിയ ജംഗമ ... ..ശൈലം=ജംഗമമായ—ഇളക്കുന്ന—കൈലാസപർവ്വതമായിരിക്കുന്ന, അത്മം കൈലാസപർവ്വതമോ എന്നു തോന്നുമാറിരിക്കുന്ന. വൃഷവരം അതും=ഈ വൃഷരാജനെ. ജവാൻ വൃഷരാജന്റെ

പരമശിവമെതിയടികൾ കരതളിരിലാണ്ടുതാൻ
 പന്നഗാരാതിഗളമേരി മാധവൻ.
 കമലജനമഴകൊടു വിമാനമേരി നിജം
 കാലാഗ്നിരുദ്രാദികളും പുറപ്പെട്ടു.

അതുപൊഴുതിലമരഭടർ നടനടനടായെന്നു-
 മാർട്ടിഷോഷവുമാപ്പിടും നാഭവും
 തിമിലയൊടു പറനിരകൾ ചെറുപറകൾ ചെണ്ടകൾ
 തിത്തികൾ നാഗസപരങ്ങൾ ചീനക്കുഴൽ
 തകിൽ പണവമുരവവക ബഹുധവളശംഖങ്ങൾ
 തംബുരുവീണകൾ രാവണഹസ്തവും
 നെടുമുരളി ചെറുമുരളി കാഹളം നേക്കുഴൽ
 കൊമ്പു ചിന്നം മുഖവീണ കടുത്തുടി
 കടുരടിതകിടപിടികൾ മുരശു വിരലേറുകൾ
 കൈയലയ്ക്കും ഭേരി ഗോമുഖമാനകം
 തദന പല തരവഴികൾ മറ്റും തമ്മിട്ടു
 തപ്പുകൾ ചന്ദ്രവളയമിടയ്ക്കുകൾ
 ശിരസി പരമുരസി പുനരഥ മടിയിലും വച്ചു
 ചേർത്തപ്പിടും ത്രിവിധം മൃദംഗവും

പുറത്തു കയറി. പര ... .. ടികൾ = ശിവന്റെ മെതിയടികൾ. പന്ന ... ..
 ധവൻ = വിഷ്ണു ശത്രുന്റെ കഴുത്തിൽ കയറി. കമലജൻ = ബ്രഹ്മാവ്. നി
 ജം = തന്റെത്. ബ്രഹ്മാവ് തന്റെ വിമാനത്തിൽ കയറി. കാലാഗ്നിരുദ്രാ
 ദികൾ = കാലാഗ്നിരുദ്രൻ മുതലായവർ. അവരും കൂടെ പുറപ്പെട്ടു.

എഴുന്നള്ളത്തു്. അമാഭടർ = ദേവഭടന്മാർ. 'നടനടനട' എന്ന
 തിന്ന നടത്തുചാല്പൽ എന്നു പേർ. ആർട്ടി = ആട്ടു്. ആപ്പിടുംനാഭം = ആ
 പ്പിച്ചിട്ടി. തിമില മുതലായ വാദ്യങ്ങൾ. പന്നവമുരവവക = പലതരം പണവങ്ങ
 ളും മുരവങ്ങളും (രണ്ടും വാദ്യവിശേഷങ്ങൾ). കടു ... .. ടികൾ = കഠി
 നംബുരുത്താടുകൂടിയ കിട്ടപിടികൾ. ശിരസി ... .. മൃദംഗം = തലയിലു

ചെങ്കീടയുമുരുന്നിതഡമതകൾ ചെരുമ്പറ
 ചേങ്ങലയുമിലത്താളമുടക്കുകൾ
 അതിവിവിധമപരമപി മിളിതരുതിവാദ്യോഘ-
 മണ്ഡ കടാഹം മുഴക്കീ നിരഗ്നം.
 കൊടികളൊടു കടകളൊടു തഴകൾ സിതചാമര-
 ശ്രുട്ടങ്ങളാലവട്ടങ്ങൾ മുരട്ടികൾ
 കതിനവെടി കസുമവെടിയെലിവെടി പടക്കങ്ങൾ
 കൈവെടി കമ്പവെടി, യേറുചാണവും
 ചരട്ടതിരിയമുതുതിരി മെഴുതിരി നിലാത്തിരി
 ചക്രവാണങ്ങൾ കയറുവാണങ്ങളും
 മുനിനിവഹനിഗമജപമുഷിതദുരിതവ്രജം
 മോഹനം ഗന്ധർവ്വഗീതപ്രബന്ധവും
 അമരഗണമുഖമിളിതജയജയനിനാദവു-
 മസ്തരസ്മിജനലാസ്യകൂടങ്ങളും
 പ്രമഥഗണവിഹൃതിരണവികൃതികളുചിത്തരം
 പ്രാഭവഘോഷം പറയാവതല്ല മേ.

മാറത്തു മടിയിലും വെച്ചു കൊടുന്ന മൂന്നുവിധം മൃദംഗം ഉരു .... .. താൾ
 =വചിയ ശബ്ദമുള്ള ഡമരു എന്ന വാദ്യങ്ങൾ. അതിവിവിധം=വളരെവി-
 ധം. അപരമപി=മറ്റും. വാദ്യോഘം=വാദ്യസമൂഹം. മിളിതരുതി=മിളി-
 തമായ—കൂടിക്കലർന്ന—ശബ്ദത്തോടുകൂടിയിട്ട്. അണ്ഡ .... .. ഴക്കീ=ബ്ര-
 ഹ്മാണ്ഡകടാഹത്തെ മുഴക്കി. നിരഗ്നം (ക്രി. വി.)=തടവുകോഴ്. ഭടവാ-
 രാട ആപ്പുറിച്ചിലും നാനാവാദ്യങ്ങളുടെ ശബ്ദവും കൂടിച്ചേർന്ന ബ്രഹ്മാണ്ഡക-
 ടാഹത്തെ മുഴക്കി. കൊടി .. .... ഴകൾ=കൊടികളും കുടകളും തഴകളും.
 സിത .... .. ട്ടങ്ങൾ =വെൺ ചാമരങ്ങളുടെ നിരകൾ. മുരട്ടികൾ = ആ പേ-
 രായ രാജചിഹ്നങ്ങൾ. കതിനവെടി മുതൽ കസറുവാണം വരെയുള്ളവ വെ-
 ടിക്കട്ടിന്റെ വകഭേദങ്ങൾ. മുനി .... .. പ്രബന്ധം=മുനിനിവഹങ്ങളുടെ
 നിഗമജപം-പദപാഠം—കൊണ്ടു ഭൂരിതന്മൂലങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നതും മോ-
 ഹനവുമായ ഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ പാട്ട്. അമര .... .. നാദം=ഭേദഗണങ്ങളു-
 ളെ മുഖങ്ങളിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ട ജയ ജയ എന്ന നാദം. അസ്ത .....
 മങ്ങൾ=അസ്തരസ്മിജകളുടെ നൃത്തഭേദങ്ങൾ. പ്രമഥ .... .. തികൾ=പ്രമഥ-
 ഗണങ്ങളുടെ വിഹൃതിരണങ്ങളുടെ-കളിയുദ്ധങ്ങളുടെ-ഭേദങ്ങൾ. പ്രാഭ.... .. ഷം

അതിവിതതജനനടുവിലവിലഭവനേശപരം--
 നാകാശമാറ്റേണ മെല്ലേ നടകൊണ്ടു.
 അമരതരുക്കസുമചയമിളിതകളഗജ്ജിത-
 മതൂഭതമേഘങ്ങൾ വർഷിച്ചു തൽക്ഷണം.
 മധുരസ്യന്നമതിലൊരിതളിഹ മഹിയിൽ വീണില
 മാലോകർ മാനത്തു തുറന്നു നടക്കയാൽ.
 ജനവിതതി രജതഗിരിപരിസരമൊഴിച്ചില;
 ചെന്നു നിറഞ്ഞു ഹിമാചലം നീളെയും.
 വഴിയിലിഹ വളരെ ജനമുഴറി വിവശപ്പെട്ടു
 വഷാതൃയനദീമന്ദം നടകൊണ്ടു.
 പ്രളയദശ വരുമളവെഴുകടലുമൊന്നിച്ചു
 പേർത്തു പുളയ്ക്കും പ്രകാരം പ്രകാശിതം.

=പ്രാദവത്തിന്റെ പ്രാദം. പറ .... ലുഭം = എനിക്കു പറവാൻ സാധ്യ
 മല്ല. അതി .... ട്വിൽ = വളരെപ്പരന്നിട്ടുള്ള ജനങ്ങളുടെ നടുക്ക്. അ
 വി .... ശപരൻ = ശിവൻ. ആകാശമാറ്റേണ = ആകാശമാകുന്ന വഴിയിലു
 ടേ. അമ ... ജ്ജിതം = കല്പകവൃക്ഷപ്പുനിയോടു ചേർന്നും മധുരമായ
 മുഴക്കത്തോടു കൂടിയും. അതൂഭതമേഘങ്ങൾ = ആശ്ചര്യഭൂതങ്ങളായ മേഘ
 ങ്ങൾ. തൽക്ഷണം = ആ സമയത്തു്. മധുരസ്യന്നം = തേൻ പുറങ്ങതായ.
 ഹാ മഹിയിൽ = ഈ ഭൂമിയിൽ. ഭഗവാൻ ആകാശത്തുടേ ഏഴുനളളന്മാർ
 ദിഗ്വ്യമാപങ്ങൾ അത്യന്തം മധുരമായ ഇടിമുഴക്കത്തോടുകൂടി കല്പകവൃക്ഷളെ
 വർഷിച്ചു. ആകാശത്തു നിബിഡമായി ജനങ്ങൾ നടന്നിരുന്നതിനാൽ
 ആ പൂക്കൾ ഭൂമിയിൽ വീണില്ല. ജനവിതതി = ജനക്കൂട്ടം, രജത ....
 .... ചില = കൈലാസപർവ്വതപ്രദേശത്തെ ഒഴിച്ചല്ല. ഹിമാചലം = ഹിമ
 വാൻപർവ്വതം. നീള = എല്ലാടത്തും. വഴി .... കൊണ്ടു = വഴി
 യിൽ വളരെയൊക്കൾ ഉഴന്നു വഷാതൃയത്തിലെ -- ഗ്രീഷ്മകാലത്തെ -- നദി
 പോലെ പതുക്കെ നടന്നു. പ്രളയദശ = പ്രളയാവസ്ഥ. വരുമളവിൽ =
 വരുന്മാൾ ഏഴുകടലും = ഏഴാഴിക്കൂടും. പുളയ്ക്കും പ്രകാരം = പുളയ്ക്കുന്ന
 മട്ട. പ്രകാശിതം = കാണിക്കപ്പെട്ടു. പ്രളയത്തിൽ ഏഴു സമുദ്രങ്ങളും ഒന്നിച്ചു
 പുളയ്ക്കുന്ന മട്ടെങ്ങനെ എന്നു കാണിച്ചു. അതുപോലെയായി എന്നർത്ഥം.

അഥ തുഹിനഗിരി ഗിരിശമഴകൊടെതിരേല്പതി-
 നഞ്ജസാ നിർത്തനായി നിജാലയാൽ.

ജനതതികളനവധികളവനൊടു പറപ്പെട്ടി
 ചെന്നു തമ്മിൽച്ചേന്നു രണ്ടു യോഗങ്ങളും
 വശതയൊടു വലിയൊടു പൊലിയയുമഹോ സമം
 വന്ന യോഗത്തിനും നിന്ന യോഗത്തിനും.
 സ്തരിതകളകളമൊടിഹ പരമവർ പൂജപ്പെട്ടാടു
 പൂജിതങ്ങളോഷധിപ്രസ്ഥപുരോദരേ

വിനയനൈറിവൊടു ശിഖരിപരിവൃദ്ധനനന്തരം
 വിശേഷശരണക്കണ്ടു വിണ്ണിൽ വൃഷോപരി.
 രജതഗിരിയ ചിതടച്ചമന പമകളേബരം
 രത്നകിരീടിനും മേലകകൈശികം

ഹിമവാൻ ശിവനെ എതിരേല്പാൻ പോകുന്നു. അഥ=
 പിന്നെ, തുഹിനഗിരി=ഹിമവാൻ, ഗിരിശം=ശിവനെ, അഞ്ജസാ=വേഗം,
 നിർത്തനായി = പോയി, നിജാലയാൽ=തന്റെ ഗൃഹത്തിൽനിന്ന്, ജന.....
 ധികൾ=അവധിയില്ലാത്ത ജനസമൂഹങ്ങൾ, അവനൊടു=ഹിമവാനോടുകൂടി,
 രണ്ടു യോഗങ്ങൾ=ശിവന്റെ യോഗവും ഹിമവാന്റെ യോഗവും (യോഗം=
 ജനസംഘം). രണ്ടു യോഗത്തിലേയും ജനങ്ങൾ കൂടിച്ചേർന്നുവെന്നർത്ഥം. വശ
 ത.....സമം=വശതയും വലിയയും പൊലിയയും സമമാണ്. വന്നയോഗം
 =ശിവന്റെ കൂടെ വന്ന ജനസംഘം, നിന്നയോഗം=എതിരേല്പുവാനായി നി
 ന്ന ഹിമവാന്റെ സംഘം. രണ്ടു കൂട്ടക്കാർക്കും വശത മുതലായവ ഒരു പോലെ
 യുണ്ടെന്നർത്ഥം. സ്തരിത.....മൊടു=ഇളകിയ കോലാഹലത്തോടെ, പൂജ
 പ്പെട്ടാടു = അനുകാരത്തോടുകൂടി, പൂജി.....ദരേ = ഔഷധിപ്രസ്ഥപുര
 ത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ ചെന്നു.

ഹിമവാൻ ഭഗവാനെ കാണുന്നു. വിനയ.....ടു=വിനയ
 ഭംഗിയോടുകൂടി, ശിഖരിപരിവൃദ്ധൻ=ഹിമവാൻ, വിശേഷശരണ=ശിവനെ, വി
 ണ്ണിൽ=ആകാശത്തിൽ, വൃഷോപരി=കാളമേൽ. വൃഷാഭ്രാന്തനായി ആകാശ
 ത്തുകടെ വരുന്ന ഭഗവാനെ ഹിമവാൻ കണ്ടു. “രജത” ഇത്യാദി ശിവവിശേഷ
 ണങ്ങൾ. രജത .....ബരം = കൈലാസപർവ്വതത്തിന്റെ കാന്തിയേന്തിയ
 നിസ്തലമായ ദേഹത്തോടുകൂടിയ, രത്ന.....നം=രത്നമയമായ കിരീടത്തോടു
 കൂടിയ, മേല.....കം = മേലകം-കൃഷ്ണവർണ്ണം-ആയ കൈശികം-കേശസമൂഹം-

അളികതലധൃതഘൃണതിലകമസിതഭൂക-
 മാനന്ദശൃംഗാരജാഗരൂകേഷ്ണം
 ജനനയനഹൃദയഹരനിര പമമുഖദ്വതി
 ജാംബൂനദമണികുണ്ഡലമണ്ഡിതം
 ഉടൽ മുഴുവനതിസുരഭിവിചസദനുഭവപന-
 മുത്തമരത്താഭരണയോഗോജ്ജ്വലം
 മുദിതസുരമുനിദനജഗൃഹൃകഗന്ധദ്വ-
 മുത്തിത്രയാവൃതം ഭീഷ്മിലിപ്താംബരം
 നിഖിലജഗദധിപതിയെ നിജനികടമാഗതം
 നീരാജനംചെയ്തു നതപാ ഗിരീശപരൻ.

കഴൽതൊഴുതു നിറയുമൊരു ജനനടുവിലഞ്ജസാ
 കാളക്ഷഴത്തിന്നിറങ്ങി മഹേശ്വരൻ.
 പതഗപതിഗളഗളിതപരമപുരുഷാർപ്പിതേ
 പാദുകേ പദ്മോമലങ്കരിച്ചിടീനാൻ.

ഉള്ള. അളിക..... ചകഃ=അളികതലത്തിൽ-നെറ്റിയിൽ-ധരിക്കപ്പെട്ട ഘൃണ
 ണ (കുങ്കുമം) പൊട്ടോടുകൂടിയ, അസിതഭൂകം=കറുത്ത പുരികങ്ങളോടുകൂടിയ,
 ആനന്ദ..... ക്ഷണം=ആനന്ദമയമായ ശൃംഗാരസത്തിൽ ജാഗരൂകങ്ങളെ
 ഉയ-ഉണർന്നിരിക്കുന്ന-കണ്ണുകളോടുകൂടിയ, ജന..... ദ്വതിം=ജനങ്ങളുടെ
 നയനഹൃദയഹരമായ-കണ്ണുകൾക്കും കവരുന്ന-നിസ്സൂചമായ മുഖകാന്തിയോടുകൂടിയ,
 ജാംബൂ ... മണ്ഡിതം=സുപ്തംകൊണ്ടും രത്നംകൊണ്ടുമുള്ള കുണ്ഡലങ്ങളാൽ അലങ്കൃതനായ,
 അതി..... ലേപനം=ഏറ്റവും സൗരഭ്യമുള്ള തായി ശോഭിക്കുന്ന കുരികളോടുകൂടിയ,
 ഉത്ത..... ജ്വലം=ഉത്തമങ്ങളായ രത്നാഭരണങ്ങളുടെ ചേർച്ചകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന, മുദിത ..... വൃതം=മുദിതനായ സുന്ദരൻ,
 മുനിമാൻ, ഭാനവന്മാർ, ഗുഹൃകന്മാർ, ഗന്ധർവന്മാർ, ത്രിമുത്തികൾ ഇവരാൽ ചുറ്റപ്പെട്ട, ഭീഷ്മി..... ബരം=ഭീഷ്മികൊണ്ടു പൂശപ്പെട്ട ആകാശത്തോടുകൂടിയ,
 നിജ ..... ഗതം=തന്റെ സമീപത്തു വന്ന, നിഖിലജഗദധിപതിയെ=സർവ്വലോകേശ്വരനെ,
 നീരാജ ... ശ്വരൻ=ഹിമവാൻ നമസ്കരിച്ചു നീരാജനം ചെയ്തു (തിരിയുഴിഞ്ഞു).

ശിവൻ ഇറങ്ങി എഴുന്നള്ളുന്നു. കഴൽ .... മഹേശ്വരൻ=കാൽ തൊഴുതുകൊണ്ടു വന്നു നിറയുന്ന ജനങ്ങളുടെ നടുവിൽ ശിവൻ കാളപ്പറത്തുനിന്നിറങ്ങി,
 പതഗ..... ഷ്ഠിതേ=പതഗപതിയുടെ-ഗന്ധസന്ദർഭഗള

കമലഭവമജിതമപി വലവുമിടവും ചേർത്തു
 കൈകൾ താങ്ങിച്ചുണ്ടെഴുന്നള്ളി മെല്ലവേ
 പദപതിതമഗപതിയെ മമതയൊടു മാനിച്ചു
 പാവാടമേലേ പശുനാം പരിവൃഡൻ
 ഗുരുക്കുതകമതുപൊഴുതു ഗിരിവരമഹാപുരീ-
 ഗോപുരദപാരം കടക്കും ദശാന്തരേ
 പരവതിനമറിവുതിനമരുതരുതതിൽപ്പരം
 പാരിച്ചൊരാഘോഷമോഷധിപ്രസ്ഥഗം.

പടഹരവകുരവയൊടു ഭടകളകളുണ്ടു
 പത്തിരട്ടിച്ചു കേട്ടപ്പോൾ പരിഭ്രമാൽ
 കരളിലുരുക്കുകൊടു പുരവനിതമാരഹോ
 കാണമാൻ മഹോത്സവം മാടമേറീടിനാൻ.

ത്തിൽനിന്നു ഗളിതനായ-ഇറങ്ങിയ-വിഷ്ണുവിനാൽ അച്ഛിക്കപ്പെട്ട, പാദുകേ
 =മെതിയടികളെ, പദ്ഭ്രം=കാലുകളെക്കൊണ്ടു്. ഗതധന്റെ പുറത്തുനി
 ന്നിറങ്ങിയ വിഷ്ണുവിനാൽ നഷ്ടപ്പെട്ട മെതിയടികൾ കാലിലിട്ടു. കമലഭവം
 =ബ്രഹ്മാവിനെ, അജിതം അപി=വിഷ്ണുവിനെയും. ബ്രഹ്മാവിനെയും വിഷ്ണു
 വിനെയും വലത്തുമിടത്തും അണച്ച് അപരരക്കൊണ്ടു കൈകൾ താങ്ങിച്ചാണു
 ശിവൻ എഴുന്നള്ളിയതു്. പദപതിതം=കാല്പാൽ വീണ, അഗപതിയെ=പദ്യ
 തരാജനെ, മമതയൊടു=സ്നേഹത്തോടെ, മാനിച്ചു്=ബഹുമാനിച്ചു്, പാവാട
 മേലേ=പാവാടയിൽക്കൂടെ (വഴിക്കല്ലും പാവാട വിരിച്ചിരുന്നു), പശു.....
 ഡൻ=പശുപതി, ഗുരുക്കുതകം (ക്രി. വി.)=വലിയ കൈതുകത്തോടെ, ഗിരി
 വര.....ന്തരേ=ഹിമവാന്റെ മഹാപുരിയുടെ ഗോപുരദപാരം കടക്കുന്നതാകാം,
 പരവ .....പ്രസ്ഥഗം=ഓഷധിപ്രസ്ഥത്തിലെ വളിച്ച ആഘോഷം പര
 വാണം അറിയാനും വയ്യ (അതിൽപ്പരം=അതിലധികം).

ശിവനെക്കാണുവാൻ പൌരനാരിമാർ മഞ്ചങ്ങളിൽ
 കയറുന്നു. പടഹ .....യൊടു=പടഹനാദത്തോടും കുരവയൊടുംകൂടി,
 ഭട.....ളുണ്ടും=ഭടന്മാരുടെ കളകളുണ്ടും, പരിഭ്രമാൽ=പരിഭ്രമത്താൽ, ഉരു
 കുകുതകം=വലിയ കൈതുകം, പുരവനിതമാർ=പുരസ്ത്രീകൾ, മാടം=മഞ്ചം
 വാദ്യഘോഷങ്ങൾ അധികമായി കേട്ടപ്പോൾ പൌരസ്ത്രീകൾ ഉത്സവം

“വരിക സഖി! പരമശിവനയമയമെഴുന്നള്ളി
വാണീപതിയൊടും ലക്ഷ്മീപതിയൊടും.
ചപലതകളുരുരുതു സകലമാപി പിന്നെയും
ചാലകവാതിൽ തുറന്നു നില്ക്കുന്നു ഞാൻ.”
ഇതി സഖികൾ വചനമനു ഗിരിപുരപുരസ്ത്രീമാ-
രീശനെ കാണുന്നതിനെങ്ങനെ നിറഞ്ഞുരുത.

ഒരു കമനിയുടൽ മുഴുവനണി വുകളണിഞ്ഞോടി,-
യൊട്ടൊട്ടു കോപ്പിട്ടൊരുത്തി മണ്ടിടിനാൾ.
ഒരുമിഴിയിൽ മഷിയെഴുതി മറുമിഴിയെഴുതാതെ-
യോടിനാളുവാ മഷിക്കോലുമായ്ക്കേര.
കരയുമൊരു ശിശു പിന്നൊരു കമനി മുലനല്ലാതെ;
കാമ്യപാൽ വാങ്ങിവെക്കാതെയും കാചന.
ഉഴറിയാരു കരതളിരിലുരുളയുമെടുത്തുകൊ-
ണ്ടൊക്കത്തു കുട്ടിയെത്താങ്ങിവന്നാൾ പരാ.
ഒരു തരുന്നി കഴലിണയിലണിയുമൊരു യാവക-
മൊട്ടുമേ തോരാതെയോടി വന്നീടിനാൾ.

കാണാൻ മഃളികമുക്കളിലേറി. സ്ത്രീകൾ തമ്മിൽ പറയുന്നു — അയമയം = ഇതാ
ഇതാ, വാണീപതി = ബ്രഹ്മാവ്യ, ലക്ഷ്മീപതി = വിഷ്ണു. ശിവൻ ബ്രഹ്മവിഷ്ണുക്ക-
ളോടുകൂടി ഇതാ എഴുന്നള്ളി. ചപലതകൾ = ചാപല്യങ്ങൾ, ചാലകവാതിൽ
= ജനവാതിൽ, ഇതി ... .. മനു = ഇങ്ങനെ സഖികളുടെ വചനമനുസരി-
ച്ച്, ഗിരി.... ..സ്ത്രീമാർ = ഹിമവൽയാർത്തിലെ സ്ത്രീകൾ. സ്ത്രീകൾ ശിവനെ
കാണാനായി എങ്ങനെ നിറഞ്ഞു.

പുരസ്ത്രീകളുടെ പരിഭ്രമം. ഒരു കമ.....മണ്ടിടിനാൾ = ഒരു
വൾ ആദരണങ്ങൾ മുഴുവനണിഞ്ഞു മറെറാവൾ ഒട്ടേടം മാത്രമണിഞ്ഞു
കാടി. അവാ = വേറെ ഒരു വൾ, കോ = കയ്യിൽ. ഒരുത്തി ഒരു കണ്ണു മാത്രമെ-
ഴുതി മഷിക്കോലും കയ്യിലേത്തിക്കൊണ്ടു മണ്ടി. കരയു ..... കാചന = ഒരു
ത്തി കരയുന്ന കുട്ടിക്കു മുല കൊടുക്കാതെയും ഒരുവൾ കാച്ചിയ പാൽ വാങ്ങാ-
തെയും കാടി. ഉഴറി = ബലപ്പെട്ടു, പരാ = മറെറൊരുത്തി. ഒരു കയ്യിൽ ഉരു-
ളയും ഒക്കത്തു കുട്ടിയുമായിട്ടൊരുവൾ വന്നു. യാവകം = ചെമ്പണിച്ചാൾ,

അവളിടയിലടിവഴുതി വിവശനവനെയ വീണ-
 താരുമേ കാണാതെ മണിനാഥം കാചന.
 ഒരു യുവതി തഴുതിടയിലിടയുതന്നിഹാരവു-
 മൃഷ്ടോടു ചൊട്ടിച്ചു ചൊട്ടെന്നു മണിനാഥം.
 അതിനടയ മണികളുടനവിടവിടെ വീണതി-
 ലന്യോ വഴുക്കി വീണാടൽപൂണ്ടെത്തിനാഥം.
 ഹരനികടമഗമനമൊരു പുരതരുണി പൂണ്ടുകൊ-
 ണ്ടാരം തലയിലും മാല്യങ്ങൾ മാറിലും.
 അവശതയിലു ചിതവുമൊരനു ചിതവുമാരനി,-
 ണ്തന്ത്രോന്യമാരുമേ നോക്കീല തൽക്ഷണം.
 മടവർകലമഖിലമവി മനസി ബഹുസംഭ്രമാൽ
 മാടങ്ങൾതോറും കരേറീ നിരന്തരം
 ചലിതയുതി പുരസതികൾ പുരമഥനമീക്ഷിതും
 ചാലകവാതിൽതോറും നിറഞ്ഞീടിനാർ.

തോരാതെ=ഉണങ്ങാതെ, വിവശം (ക്രി. വി.) = പാവശതയോടെ, അവനെയ
 =ഭൂമിയിൽ, കാചന = ഒരുത്തി. ഒരുത്തി കാലടിയിൽ ചെന്നുവെത്തിച്ചാൽ ഭേ-
 ച്ചതു തോരാതെ ഓടി. അവൾ അടിതെറ്റി വീണതു് ആരും കണ്ടില്ല. തഴു-
 തിട = വാതലിന്റെ സാക്ഷയുടെ ഇട, ഇടയ്ക്കം = തടയുന്ന, അണിഹാരം = മു-
 ണ്ണുമാല. ഒരുത്തി ഓട്ടുമ്പോൾ വാതലിന്റെ തഴുതിൽ തട്ടി മുണ്ണുമാല ചൊട്ടി
 മണികൾ തെറിച്ച്. മറ്റൊരുത്തി ആ മണികൾ കാലിൽ തടഞ്ഞു വീണു.
 ഹരനികടം = ശിവന്റെ സമീപത്തേക്ക്, അഗമൽ = പോയി, പൂണ്ടുകൊണ്ടു
 = വഹിച്ചുകൊണ്ടു്, ആരം = ഹാരം, മാല്യങ്ങൾ = പൂമാലകൾ, അവശത = പ-
 റിഭ്രമം, തൽക്ഷണം = അപ്പോൾ. ഒരുത്തി മുണ്ണുമാല തലയിലും പുണ്ണുമാല
 മാറിലുമണിഞ്ഞു. പരിഭ്രമത്തിൽ ഉചിതാനുചിതങ്ങൾ ആരുമറിഞ്ഞില്ല; ആ-
 രും തമ്മിൽ തമ്മിൽ നോക്കിയതുമില്ല. മടവർകലം = സ്ത്രീസമൂഹം, അഖില
 മവി = മുഴുവനും, മനസി ... ഭ്രമാൽ = മനസ്സിൽ വളരെ സംഭ്രമത്താൽ, നിരന്ത-
 രം = ഇടതൂൺ. സ്ത്രീകളെല്ലാവരും വലിയ പരിഭ്രമത്തോടെ മാളികത്തോറും ക-
 യറി ഇടതൂൺ നിന്നു. ചലിതയുതി (ക്രി. വി.) = ഇളകിയ ധൈര്യത്തോടെ.
 പുരസതികൾ = ചാത്തിലെ കുലസ്ത്രീകൾ, പുരമഥനം = ശിവനെ, ഇഷ്ടക്ഷിതം
 = കാണുവാൻ. സതികളായ സ്ത്രീകളും ശിവനെക്കാണ്മൊൻ ജാലകങ്ങളിൽ
 നിറഞ്ഞു.

ശരഭസ്വചശതസുഷമമഖിലജഗദീശപരം
 ചാരതു കണ്ടാർ വരവേഷഭാസുരം.
 പരൽമിഴികൾ പരമശിവനടൽ മുഴുവനെ ഭണ്ട
 പാരമാനന്ദിച്ചിതാപാദമാശിഖം.
 നഗരയുവതികളുടെ നയനകിരണാർച്ചിതൻ
 നാരായണാഭിന്നനായി തദാ ശിവൻ.
 ചിരമിതരദവിദ്യഷികൾ ശിഖരിപുരനാരിമാർ
 ശേഷേന്ദ്രിയവൃത്തി കണ്ണിലൊതുക്കിനാർ.
 തെളിമയൊടു കിച്ചിമൊഴികൾ മിച്ചിതകിച്ചികിഞ്ചിതം
 തേജോമയേ ശിവേ ചെന്നുചേർന്നാർ ധിയാ.

പുരസ്ത്രീകൾ ശിവനെക്കണ്ടു് ആനന്ദിക്കുന്നു. ശര.....
 സുഷമം=ശരൽക്കാലത്തെ ഉഷുപ (ചന്ദ്ര) നാളുടെ ശതത്തിന്റെ സുഷമപോ
 ലെ സുഷമ (പരമശാഭ) യുള്ള. അഖിലജഗദീശപരം=സർവ്വലോകേശ്വരനെ,
 വരവേ.....സുരം=വരന്റെ വേഷംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവനായിട്ടു്. പുരസ്ത്രീ
 കൾ ശിവനെ വരവേഷത്തോടുകൂടിക്കണ്ടു. പരൽമിഴികൾ=പരൽ (മത്സ്യം)
 പോലെയുള്ള മിഴികളുള്ള പർ, സുന്ദരിമാർ. ആപാ.....ശിഖം=അടിമുതൽ
 മുടിവരെ. അർ ശിവന്റെ ദേഹം ആപാദമൂലം കണ്ടു വളരെ ആനന്ദിച്ചു.
 നയന.....ർച്ചിതൻ = നേത്രരശ്മികളാൽ പൂജിക്കപ്പെട്ടവൻ, സ്നേഹത്തോടെ
 നോക്കപ്പെട്ടവനെന്നർത്ഥം. നാരായണാഭിന്നൻ=വിഷ്ണുവിൽനിന്നും ഭിന്നനല്ലാ
 ത്തവൻ, വിഷ്ണുവിനോടു് ഐക്യം പ്രാപിച്ചവൻ. പുരസ്ത്രീകൾ നോക്കിക്കൊ
 ണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ അവർക്കു ശിവനും വിഷ്ണുവും ഒന്നാണെന്നു തോന്നി എന്നർത്ഥം.
 പരം=പിന്ന, ഇതരൽ=മാറ്റാനും, അവിദ്യഷികൾ=അറിയാത്തവരായ,
 ശിഖ .....രിമാർ=ഹരിമുഖൽച്ചാത്തിലെ സ്ത്രീകൾ, ശേഷ.....ത്തി=ശേഷമു
 ള്ള ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ വ്യാപാരത്തെ. ശിവനെ കണ്ടപ്പോൾ സ്ത്രീകൾക്കു ക
 ണ്ണാഴിക്കെയുള്ള ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ-ത്രോത്രം, പ്രാണം, തപസ്സ്, രസന ഇവയു
 ടെ-വ്യാപാരം നിലയ്ക്കുകയും അതു കൂടി കണ്ണിൽ ചേർന്നാലെന്നപോലെ നേ
 ത്രേന്ദ്രിയത്തിന്റെ വ്യാപാരത്തിന്നു ശക്തികൂടുകയും ചെയ്തു എന്നു ഭാവം.

“തമഃകുശ്ലം നയനൈഃ പിബന്ത്യാ
 നാത്യാ ന ജഗ്മുഃപിഷയാന്തരാണി
 തഥാ ഹി ശേഷേന്ദ്രിയവൃത്തിരാസാം
 സർവ്വത്ഥനാ ചക്ഷുരിവ പ്രവിഷ്ടാ”

ബഹുജനഗളിതകളകളുമുഴക്കവും
വാദിത്രമാറെറാലി വായ്ക്കരൽപ്രേരഡിയും.
പുരസ്തികളിതിനിടയിൽ മൃഗനെയിടയോരോരെ
പ്രേരഡചാട്ടുകതികൾ തമ്മിൽത്തുടങ്ങിനാർ.
“പുലർചൊഴുതു പുരസരസി വിരിയുമൊരു താമര -
പ്പുവിൻതൊഴിൽ തോഴി! കേന നിന്നാനനേ?
പുളകമിതു ജനസദസി തവ സഖി! വൃഥാ കഥം?
ചോരായ് ചോരനോ ചെരയ്ക്കു സംവേദനേ?”

എന്നു കുമാരസംഭവം. മിളി.....ഞ്ചിതം (ക്രി. വി.) = ഉണ്ടായ കിളികിഞ്ചിത
ത്തോടുകൂടി.

“സ്തിതശുഷ്കദിതഹസിതത്രാസഃക്രാധശ്രമാദിനാം
സാങ്കല്പം കിളികിഞ്ചിതം .... .”

എന്ന വചനപ്രകാരം പുഞ്ചിരി, കരച്ചിൽ, പൊട്ടിച്ചിരി, തെളിത്തരികൾ
മുതലായവയുടെ ശാഖച്ചുമാണ് കിളികിഞ്ചിതം. ഇത് ഇഷ്ടമർന്നതാലുള്ള
ഹർഷാധിക്യംകൊണ്ടാണുണ്ടാകുന്നത്. തേജോമയ = തേജഃസപരൂപനായ,
ശിവേ = ശിവങ്കൽ, ധിയാ = ബുദ്ധിയാൽ. അവർ ഹർഷവികാരങ്ങളോടുകൂടി
മനസ്സുകൊണ്ടു ശിവങ്കൽ ലയിച്ചു.

പുരസ്തീകൾ തമ്മിൽ ചാട്ടുകതികൾ പറയുന്നു. ബഹുജി
.....ഴക്കം = ബഹുങ്ങളായ ജനങ്ങളുടെ ഗളങ്ങളിൽനിന്നു ഗളിതമായ
കോലാഹലത്തിന്റെ മുഴക്കം. ‘ബഹു’ശബ്ദം ബഹുലം എന്നർത്ഥത്തിലാണു
പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത്. “ബഹുജ ജന പമിഷു സബലേഷു” എന്നു നളച
രിതം ആട്ടക്കഥയിലുമുണ്ട്. വാദിത്രമാറെറാലി = വാദ്യങ്ങളുടെ പ്രതിശബ്ദം,
മൃഗനെയിട = ശിവനെക്കുറിച്ചു, പ്രേരഡ....കൾ = പ്രേരഡാങ്ങളായ
സരസവചനങ്ങൾ. ജനകോലാഹലം മുതലായവയും സ്തീകൾ ചാട്ടവ
ചനങ്ങൾ പറക്കയും ഉണ്ടായി എന്നർത്ഥം. ഒരുവൾ ചോദിക്കുന്നു — പുലർ
ചൊഴുതു = പ്രഭാതത്തിൽ, പുരസരസി = പുറത്തിലെപ്പൊഴിയിൽ. തൊഴിൽ
= പണി, മട്ട്. കേന = എന്തുകൊണ്ട്. ആനനേ = മുഖത്തു്. പുളകം = രോമാ
ഞ്ചം. ജനസദസി = ജനക്കൂട്ടത്തിൽ. വൃഥാകഥം = വെറുതെ എന്തെന്നുണ്ടാ
യി? ചോരനോ = കള്ളനാണോ? കാൽസംവേദന = കാൽമറിയുന്മാരും. ഹേ
തോഴി! പുലരിയിൽ വിരിയുന്ന താമരപ്പൂവിനുള്ളതുപോലെ ഒരു ശോഭ നി
ന്റെ മുഖത്തുണ്ടാവാൻ ഈ ജനക്കൂട്ടത്തിൽവെച്ച് ഭോരത്തിൽ രോമാഞ്ചമു
ണ്ടാവാൻ കാരണമെന്തു്? ഞാൻ ഇതു കണ്ടുപിടിച്ചതിൽ നീ ലജ്ജിക്കണ്ട.

“വചനമലമനുചിതമി, തവഹിതമനാ മനാ-
 ഗപന്ത്രനാമിന്ദുപൂഡം കാക്കേ തോഴി! നീ.
 ഉടൽമുഴുവനമുതൊഴുകുമര, നതു നിചീയ ചെ-
 റുദ്ഗാരമേ സഖി! ഹാസമെന്നോത്തു നീ.
 പൊളി കിമിതി സഖിയൊ, ടയി! പുകൾചെരിയ ഗൌര
 പുണ്യമോത്തുള്ളം കളുണ്ണൻ പുളകിനി” [രിതൻ
 “കഥയ സഖി! വിദിതമിതു കഥിതമചി ന്നരു.”
 “കണ്ടു നാമീശനെഗ്ഗൗരിതൻവൈഭവാൽ.
 സുമുഖി! സഖി! കുതുകമിതു പരമമയ്യഭേ തപം;
 സ്വപ്നകാലംകൊണ്ടു കല്പശാഖീ മഹാൻ.
 ഉഡുപകലയണിയുരനുലകൊരു കുടുംബമാ;-
 മുണ്ണിയുമയിവെന്നാത്ത കുടുംബിനി.”
 “ഉഡുപശിതു തിരുമുടിയിലെവിടെയധുനാ സഖി!”?
 “ഒട്ടൊട്ട കാൺ കൈതൊമാട്ടിൻ പ്രകാരായ്.”

കുളവു കണ്ടുചിടിച്ചാൽ കുളുനു പോരായ്ക്കയുണ്ടോ? മന്ദഹാസവും പുളകവും കാ
 മുക്കൾനത്താലുണ്ടായതാണെന്നു ചോദ്യത്തിലെ ധ്വനി. ഇതിനു മറുവര ഉ
 തരം പറയുന്നു — വചന..... മിതു = അനുചിതമായ ഈ വാക്കു മതിയാ
 കൂ. വന്ത്രനാമിന്ദുപൂഡം = വന്ത്രനായ ശിവനെ. ശിവനെ നീ കണ്ടാലും. ഉ
 ടൽ.... .. മരൻ = ശിവനു ദേഹം മുഴുവൻ അമൃതമൊഴുകുന്നുണ്ട്. അതു
 കുടിച്ചിട്ടു തേട്ടിയതാണ് നീ ഹാസമാണെന്നു വിചാരിച്ചത്. പുളകിനി =
 പുളകമുള്ളവൾ. ഗൌരിയുടെ പുണ്യം വിചാരിച്ച് മനസ്സു കുളിക്കുകയാലാ
 ണ് പുളകമുണ്ടായത്. സഖി വീണ്ടു ചോദിക്കുന്നു -- കഥയ = നീ പറഞ്ഞാ
 ലും. വിദിതം ഇതു = അറിയപ്പെട്ട ഇതിനെ. കഥിതം അപി = പറയപ്പെട്ടതാ
 യാലും. നൂറു പ്രാവശ്യം പറഞ്ഞതും അറിഞ്ഞതുമാണെങ്കിലും ഈ സംഗതി
 നീ വീണ്ടും പറഞ്ഞാലും. ഇതിനു സമാധാനം — കണ്ടു .... .. ഭവാൻ = ശ്രീ
 പാർവ്വതിയുടെ വൈഭവം കാരണം നാം പാമശിവനെ കണ്ടു. സുമുഖി = സുന്ദ
 റി. കുതുകമിതു .... .. തപം = ഉമയുടെ ഈ തപസ്സ് ഏറാവും കുതുകം അ
 തായതു കൈതുകപ്രഭം ആണ്. സ്വപ്ന .... .. മഹാൻ = അതു കുറച്ചിടകൊ
 ണ്ടു മാറത്തായ കല്പശാഖയ്ക്കു ആയി; കല്പകവൃക്ഷംപോലെ സർപ്പഭീഷ്ടമായ
 കുമായി എന്നർത്ഥം. ഉഡു .... .. മരൻ = ചന്ദ്രക്കല ധരിക്കുന്ന ശിവൻ.
 ഉല .... ബമാം = ലോകം ഒരു കുടുംബമാണ്. മുണ്ണി .... .. ബിനി = പാർവ്വതി
 ഇദ്ദേഹത്തിനു ചേർന്ന പത്നിയായെന്നു. ചോദ്യം — ഉഡുപശിതു = ബാലചന്ദ്രൻ.

“പുരമഥനതിരുമുടികൾ ചിടകളിതി കേൾപ്പു നാം.”

“പൊട്ടീ! വിവാഹോചിതം വേഷമല്ലയോ?”

“ഹരശിരസി മണിമുടമറിവർ ചിലരാരു പ-
ണ്ടന്തമില്ലാത്തൊന്നഗാത്മജാവൈഭവം.”

“വെളിയിൽ വരുമിതിലധികമവി വിരുതു ഗൌരിക
വേളികഴിഞ്ഞിനി വ്രീള നീങ്ങും വിധമേ.”

“സമയമതു വരുമളവുമഗമകൾമനോരഥം
സാധിപ്പതല്ലെന്നു ഞാനറച്ചു ദ്രവം.”

“സുഖവിഭവമനുഭവതു സുകൃതവതി നമ്മുടെ
സ്വാമിപുത്രീ ചിരം ശ്രീമതീ പാർവ്വതീ”

“നളിനഭവഹരികളിരുപുറവുമിരുക്കെതാങ്ങി
നാഥനഴുന്നള്ളി നമ്മുടെ നേരെയായ്.”

അധുനം=ഇപ്പോൾ. ഇപ്പോൾ തിരുമുടിയിൽ ബാലചന്ദ്രൻ എവിടെ? ഉത്തരം—കൊട്ടാ .... രമായ്=കൈതമൊട്ടിന്റെ ആകൃതിയിൽ അല്ലാപ്പുമായിട്ടു കണ്ടാലും. ചോദ്യം--ചുര .... മുടികൾ=ശിവന്റെ തലമുടി. ചിട.... ..പ്പനം=ചിടയാണെന്നാണ് പ്രസിദ്ധി. പൊട്ടീ=വില്ലൂ! വിവാ .... മല്ലയോ=ഇപ്പോൾ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതു വിവാഹത്തിനു പററിയ വേഷമല്ലേ? അതിനു ജട ചേരില്ലല്ലോ എന്നു ഭാവം. ഹരശിരസി=ശിവന്റെ ശിരസ്സിൽ. മണിമുടം=രത്നകിരീടം അറിവർ .... പണ്ടു്,=പണ്ടാരാണിയിട്ടുള്ളതു്. അന്ത .... തൊന്നു്=അവസാനമില്ലാത്തതാണ്. അഗാ .... ഭവം=പാർവ്വതിയുടെ മഹിമ. അതുകൊണ്ടല്ല ശിവന്റെ മുടിയിൽ ജടയുപകരം കിരീടമായതു് എന്നു ഭാവം. വിരുതു=വൈഭവം. പാർവ്വതിക്ക് ഇതിലധികമായ വൈഭവവും വൃക്തമാകും. എപ്പോൾ? വ്രീള=ലജ്ജ. വേളികഴിഞ്ഞു ലജ്ജതീരുമ്പോൾ. ചോദ്യം—സമയമതു വരുമളവും=ആ സമയം വരുന്നതു വരെയ്ക്കും. അഗമ .... രഥം=പാർവ്വതിയുടെ അഭിലാഷം. അതേവരെ പാർവ്വതിയുടെ അഭീഷ്ടം സാധിക്കയില്ലെന്നു ഞാനറച്ചു. ഉത്തരം--സുഖവിഭ.... ..വതു=സുഖാതിശയത്തെ അനുഭവിക്കട്ടെ. സുകൃതവതി=സുകൃതമുള്ളവൾ. സ്വാമിപുത്രീ=സ്വാമിയുടെ മകൾ. ചിരം=വളരെക്കാലം. പാർവ്വതി നീണ്ടാൾ സുഖമനുഭവിക്കട്ടേ എന്നാശംസ. നംഭാഷണമവസാനിപ്പിക്കുന്നു—നളിനഭവഹരികൾ=ബ്രഹ്മാവും വിഷ്ണുവും. ഇരു .... താങ്ങി=ഇരുഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നു കൈകൾ താങ്ങിക്കൊണ്ടു്. നാഥ .... യായ്=ശിവൻ ഇതാ എഴുന്നള്ളി

നവകുളഭരസമിളിതനമുഖരൊടും മലർ
നന്നാജ്ഞാഴിച്ചു നാം വന്ദിക്ക ഭൂതനെ.”
“ജഗദധിപതിരനയനമിതയിത വരുന്ന കാൺ;
ജന്മസാഹചര്യമതരീ നമുക്കിന്നഹോ.”

തുഹിനഗിരിവരനഗരയുവതിജനമിങ്ങനേ
തോഷമാണോരോന്നു ഭാഷിച്ചിരിക്കവേ
യുഗവിഗമഘനനിനദപട്ടപടഹവും വാര-
യോഷിതാം വായ്ക്കരൻ മാറെറാലിക്കൊള്ളവേ
സ്തദീകമണിമെതിയടിമെൽ മുദുമുദു നടന്നങ്ങ
പദ്യമന്ദിരേ ശർച്ചനെയുന്നള്ളി.
അഴകടയ പവഴമണിഘടിതനടുമിററത്തൊ-
രാസനേ ചെന്നങ്ങിരുന്നള്ളി മെല്ലവേ.

നവകുള .....രൊടും=പുതിയ കുളച്ചോര കലൻ പുഷ്പത്തൊട്ടുകൂടി. മലാ
ഴിച്ചു=വഷിച്ചു. നാം വന്ദിക്ക.....ഭൂതനെ=നാം ശിവനെ വന്ദിക്കുക. ജഗ
.....യനം=ജഗത്തുകൾക്കധിപനായ ചന്ദ്രൻ-ശിവൻ-തൃക്കണ്ഠ. ഇത ...
.....കുറുപ്പ്=ഇതാ ഇതാ വരുന്നു കണ്ടാലും. ജന്മസാ .....ന്നഹോ=നമു
ക്കിന്ന ജന്മസാഹചര്യം വന്നു.

ശിവൻ അകത്തു കടന്നു നടമുററത്തു ചെന്നിരിക്കുന്നു.
തുഹിന.... ജനം=തുഹിനഗിരിവരന്റെ-ഹിമവാന്റെ-നഗരത്തിലുള്ള സ്ത്രീ
ജനം. തോഷമാൻ=സന്തോഷംപൂണ്ടു. ഭാഷിച്ചിരിക്കവേ=സംസാരിച്ചു
കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ. യുഗ .....ഹവും=യുഗവിഗമത്തിലെ--പ്രളയത്തിലെ-
ഘനങ്ങളുടെ--മോലങ്ങളുടെ--നിനദാപാലെയുള്ള നിനദത്തൊട്ടുകൂടിയ വലി
യ പടഹവാദ്യവും. വാരയോഷിതാം=വേശ്യമാരുടെ. വായ്ക്കരൻ=കുരവയും
മാറെറാലിക്കൊള്ളവേ=പ്രതിശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചു മുഴങ്ങുമ്പോൾ. സ്തദി.....
മെൽ=സ്തദീകരണംകൊണ്ടുള്ള മെതിയടിയിന്മേൽ. മുദുമുദു (ക്രി. വി.)=പതുക്കെ
പ്പതുക്കെ, പദ്യമന്ദിരേ=ഹിമവാന്റെ ഗൃഹത്തിൽ, ശർച്ചൻ=ശിവൻ, പവഴ....
.....റത്തു=പവിഴമണികൾ പതിച്ചു നടമിററത്തു, രാസനേ=ഒരു പീഠ
ത്തിൽ, ഇരുന്നള്ളി=ഇരുന്നള്ളി. ശിവൻ നടമിററത്തു ചെന്നു പലകുമേൽ
ഇരുന്നു.

അജനജിതനിവരിതവരിതപുരവുമനീക-
 ത്തഗുത്തു നന്ദിയും പുഷ്പത്തു തുദനം.
 അപരജനമഖിലമപി മരുവുക പുറത്തെന്നൊ-
 രാജ്ഞയുണ്ടായ്തന്നു നന്ദീശചിപ്പിയിൽ.
 മമതയൊട്ടു ജനമഖിലമഥ ജനകശാസനാൽ
 മാനിച്ചിരുത്തിനാൻ മൈനാകമന്നവൻ.
 സഭയിൽ മുദുബ്രസിഷ്ട ബഹുമുനിവരരിരുന്നിതു
 സാക്ഷികളായിട്ടു സർവ്വകർമ്മത്തിനും.
 തിരമറയിലൊരുപരിഷ്കൃതകളിലഥാപരേ
 തിരക്കും തിരക്കും വരാതേ നിരാകലം.
 അമരഗണമസുരഗണമഹിനരഗണങ്ങളും-
 മന്ദിരങ്ങളും നാലുപാടൊഴിച്ചു നില.
 അണിസഭയിൽ നടിച്ചുമടനണിയറകളും മറ-
 ച്ചപ്പുരോഗന്ധർവ്വവിദ്യാധരാദികൾ.

സഭ്യന്മാർ യഥാസ്ഥാനം ഇരിക്കുന്നതും മറ്റും. അജൻ
 =ബ്രഹ്മാവ്, അജിതൻ=വിഷ്ണു, അഗുത്തു=മുമ്പിൽ, പുഷ്പത്തു=പിന്നിൽ, അ
 പരജനം=മറ്റുള്ളവർ, അഖിലമപി=മുഴുവനും, ആജ്ഞ=നിയോഗം, നന്ദീ
 .....യിൽ=നന്ദികേശപരന്റെ പുരികത്തിൽ. ബ്രഹ്മാവും വിഷ്ണുവും ഇരുപാ
 ട്പങ്ങളിലും നന്ദികേശപരൻ മുമ്പിലും തുടൻ (കാലാഗ്നിതുടൻ) പിന്നിലും ഇ
 രിക്കട്ടേ; മറ്റുള്ളവർ പുറത്തു മതി എന്നു നന്ദികേശപരൻ പുരികത്തിന്റെ
 ചലനംകൊണ്ടു നിയോഗിച്ചു. ജനമഖിലം=എല്ലാജനത്തെയും, ജനകശാ
 സനാൽ=അച്ഛന്റെ കല്പനയാൽ. ഹിമവാൻ കപ്പിച്ചുപ്രകാരം മൈനാകൻ
 എല്ലാവരെയും ബഹുമാനിച്ചിരുത്തി. മുദുബ്രസിഷ്ട=മാദ്യമുള്ള ബ്രസികളിൽ,
 ബഹുമുനിവാൻ=വളരെ മുനിശ്രേഷ്ഠന്മാർ, സാക്ഷികൾ=ദൃഷ്ടാക്കൾ, സർവ്വക
 ർമ്മത്തിനും=എല്ലാക്രിയക്കും. ക്രിയാഭാഗം എല്ലാം നേരെയൊക്കുന്നില്ലേ എന്നു
 നോക്കിക്കൊണ്ടു വളരെ മുനിശ്രേഷ്ഠന്മാർ തങ്ങൾക്കിരിപ്പാനുള്ള ആസനങ്ങളിൽ
 ഇരുന്നു. തിരമറയിൽ=തിരശ്ശീലയ്ക്കുള്ളിൽ, ഒരു പരിഷ്കൃതം=ഒരു കൂട്ടർ, അഥ
 അപരേ=പിന്നെ മറ്റു ചിലർ, നിരാകലം (ക്രി. വി.) = സംശയം കൂടാതെ.
 ഒരു കൂട്ടർ തിരയ്ക്കുള്ളിലും മറ്റു ചിലർ തറകളിലും ഇരുന്നു. അമരഗണം=ദേ
 വസമൂഹം, അസുരഗണം=അസുരസമൂഹം, അഹി ..... ണങ്ങൾ=നാഗഗണ
 ങ്ങളും, മനുഷ്യാഗണങ്ങളും. അമരഗണം മുതലായവർ നാലുഭാഗത്തുമായി
 നിലകൊണ്ടു. അണിസഭയിൽ=ഭംഗിയുള്ള സഭയിൽ. നടിച്ചു=നടന്നു (ആട്ടം)

കനകമണിയറയിൽ മണിനിറപറകൾ ഭീപങ്ങൾ
 വടപകൾ മെത്തകൾ മേലാപ്പുനർത്തരം
 അവരവർകൾപദവിയതിനു പിതമുഖചാരവു-
 മത്തുതതാംബുലപൂഗപതൽഗ്രഹം
 സുരഭിസുരതരുകസുമഗന്മലയജഭ്രവ-
 സൗഖ്യസമ്പത്തുകൾ വേണ്ടുന്നതൊക്കെയും
 പ്രഥിതഗുണതുമിനഗിരിപരിജനനിവേദിതം;
 പ്രത്യേകമഷ്ടദികുപാലർ വാണ സുഖം.
 അമരമുനിപരീഷകളെയഴകിനൊട്ടു പൂജിച്ചി-
 തഘ്യാപാദ്യമധുപർക്കങ്ങൾകൊണ്ടുടൻ.
 കപചന പുനരതിവിതതഭൂവി ദനജരക്ഷസാം
 കൌതുകാപാദനം മദ്യമാംസാദിയാൽ;

ചെയ്യാൻ, അപ്പരോ ..... ദികൾ = അപ്പരസ്സകൾ, ഗന്ധർവ്വാർ, വിദ്യാധര
 വാർ മുതലായവർ. അപ്പരസ്രീകൾ ആദിയായവർ ആട്ടത്തിന് തെയ്യറായി.
 കനകമണിയറയിൽ = പൊൻകൊണ്ടു രത്തംകൊണ്ടുമുള്ള അറയിൽ, മണി....
 .....കൾ = രത്നങ്ങൾ നിറച്ചു പറകൾ, വടപകൾ (കട്ടിലുകൾ), മേലാപ്പു നേർ
 തരം = നേരിയതരം മേലാപ്പു, പദവി = അവസ്ഥ, ഉപചാരം = പൂജ, അത്തുത
 .....ഗ്രഹം = അത്തുതമായ താംബൂലം (വെററില) പൂഗം (അടക്ക) പതൽ
 ഗ്രഹം (കോളാമ്പി) എന്നിവ, സുരഭി.....ഭ്രവം = സൗരഭ്യമുള്ള കല്പകവൃക്ഷ
 പ്ലനീരകളും മലയജഭ്രവവും (ചന്ദനച്ചാരം). സൗഖ്യസമ്പത്തുകൾ = സുഖസാമ
 ഗ്രികൾ. പ്രഥിത .....വേദിതം = പ്രസിദ്ധഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ ഹിമ
 വാന്റെ പരിജനങ്ങളാൽ നിവേദിക്കപ്പെട്ട താംബൂലാദികളായ ഉപചാരങ്ങ
 ലെ ഹിമവാന്റെ പരിജനങ്ങൾ എല്ലാവർക്കും സമർപ്പിച്ചു. പ്രത്യേ .....സുഖം
 = അഷ്ടദികുപാലന്മാർ വേറെ വേറെ സുഖമായി പാത്തു. അമര.....
 കളെ = ദേവന്മാരുടെയും മുനിമാരുടെയും സംഘങ്ങളെ. അഘ്യാ .....പർക്ക
 ങ്ങൾ = അഘ്യാ (പൂജാദ്രവ്യം) പാദ്യം (കാൽ കഴുകുവാനുള്ള വെള്ളം) മധുപർക്കം
 എന്നിവ. എല്ലാവരേയും അഘ്യാപാദ്യാദികളെക്കൊണ്ടു പൂജിച്ചു. കപചനപു
 നഃ = ഒരിടത്താകട്ടേ. അതിവിതതഭൂവി = ഏറവും വിസ്തൃതമായ ഭൂമിയിൽ.
 ദനജരക്ഷസാം = ദാനവന്മാർക്കും രാക്ഷസർക്കും. കൌതു .....ദിയാൽ = മദ്യം
 മാംസം മുതലായവകൊണ്ടു കൌതു കാപാദനം = കൌതുവും ജനിപ്പിക്കൽ — ഉ

കുറവിഭവ ജനസഭസി കുശലത പരീക്ഷിച്ചു
 കോപ്പു കൊടുക്കയും വിദ്യോപജീവിനാം;
 കപലാഭവിതഹൃതവിധികൾ കുറവിഭവ ഭക്ഷിണ;
 ഗോധനമോദനമാരണക്കാദരാൽ.
 അരിവരനമജനമരേഡ്യനമാമല്ലാ-
 രംബികോപാഹമോഷാഡംബരസ്സവം.

സരസമിതി സകലജനമവിടെ മരുവുംവിധയ
 സംഭ്രമമുലമൊന്നുണ്ടായി തൽക്ഷണം.
 ഭൂവനപതി ഗിരിശരനുടെ പരണതളിർ വന്ദിച്ചു
 ഭൂമിദേവി കരഞ്ഞുവമുണർത്തിനാൾ.
 “ജഗദധിപ! ജയ! ഗിരിശ! വിചലകരുണാനിധേ!
 വേച്ചയില്ലിപ്പോളിതെഹിലും കഥ്യതേ.

ണ്ടായി. കുറവിൽ=ഒരിടത്തു്. ജനസഭസി=ജനങ്ങളുടെ സഭയിൽ. കുശലത
 =സാമന്ത്രി. കോപ്പു്=അരിമുതലായതു്. വിദ്യോപജീവിനാം=വിദ്യകൾക്കൊ
 ണ്ടുപജീവനം കഴിക്കുന്നവൻ. ഒരിടത്തു ഭാനവാദികൾക്കു മദ്യവും മാംസവും;
 മറ്റൊരിടത്തു് വിഭവാന്മാർക്കു് അരിയും കോപ്പും, കപലിൽ=ഒരിടത്തു. ഉചി
 .....ധികൾ=ഉചിതങ്ങളായ ഹൃത (ഹോമം) ങ്ങളുടെ അനുഷ്ഠാനങ്ങൾ.
 ഭക്ഷിണ=ക്രിയാന്തത്തിലുള്ള ഭൂഗുഭാനം. ഗോധനം=ഗോക്കളാക്കുന്ന ധനം.
 കാരണം=അന്നം ആറാണർ=ബ്രാഹ്മണർ. ഒരിടത്തു ഹോമം, ഭക്ഷിണ, പത്തു
 ഭാനം, ബ്രാഹ്മണഭോജനം എന്നിവ. അരിവരൻ=അനന്തൻ. അജൻ=ബ്ര
 ഹ്മാവു്. അമരേഡ്യൻ=ബ്രഹ്മസ്തരി. ആമല്ല=ആചരല്ല. അംബി....സ്സ
 വം=അംബികയുടെ വീവാഹമോഷത്തിലുള്ള ആഡംബരത്തിന്റെ സ്തരി.
 അതിനെ സ്തരിപ്പാൻ അനന്തൻ. മുതലായവർക്കുകൂടി അസാഭ്യമാണു്.

ജനങ്ങളുടെ കനം സമീകാരം ഭൂമി പരിയുന്നു. ഭൂ
 മിദേവി സകലം പറയുന്നു. സരസം=രസാത്മാവ്. ഇതി=ഇങ്ങ
 നെ. അഖിലജനം=എല്ലാജനങ്ങളും. സംഭ്രമമുലം=പരിഭ്രമത്തിന്നു കാരണം.
 ഇങ്ങനെ ജനങ്ങളെല്ലാം അവിടെ രസിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ പരിഭ്രമിക്കുവാനൊ
 രു കാരണമുണ്ടായി അതിനെ വിവരിക്കുന്നു. - ഭൂവന.....നുടെ=ലോക
 ങ്ങൾക്കു സ്വാമിയായ ശിവൻ. പരണതളിർ=കാൽത്തളിർ. ഏവം=ഇതു
 വണ്ണം. ഭൂമിദേവി പരമശിവന്റെ തൃക്കാൽ വന്നാങ്ങി കരഞ്ഞു കരണ്ടിങ്ങനെ
 ഉണർത്തിച്ചു. എങ്ങാനെന്നാൽ - ജഗദധിപ = ജഗത്തു കളുടെ നാഥ. ജയ

ജഗതി തതമഖിലജനമീവിടെയൊരിടത്തായി
 ചെമ്മേ ചരിഞ്ഞു ഞാൻ വീഴുമിന്നാഴിയിൽ
 സരസമിതിനു ചിതവിധിയുഴറിയരുൾചെയ്തു നീ;
 സർവ്വംസമയെന്നെന്നിക്കു പേർ നിഷ്ണേഹം.
 അയി! വരദ! പരമശിവ! കലയ മമ ഭദ്രശാ-
 മൈരാവതാദികളെവരെ വിട്ടു ഞാൻ.
 പൊളിവചനമിതി മനസി കരുതരുതു ശങ്കര!
 പുഷ്പദന്താദികൾ മൂവർ ചതഞ്ഞുപോയ്.
 ഫണിവരൻ ഫണകൾ പലതൊഴിവതു കണക്കല്ല;
 പാതിയും പ്രായേണ പാരം കഴഞ്ഞുപോയ്.
 പുഴകൾ പലതൊരുക്കുകൾ കവികയുമഹോ കാൺക;
 പൊട്ടി ഞാൻ ഭൂപ്രയാഗം; പോറീ! തുണയ്ക്കു നീ.”

=ജയിച്ചുപോ. വിചു .. ... നീയേ=വിപുല—വിസ്തൃത-യായ കരുണയ്ക്കി
 രിപ്പിടമേ. ചേർച്ചയില്ലിപ്പോളിതു—മംഗളാവസരത്തിൽ സങ്കടം പറയുന്നതു
 ഭംഗിയല്ലല്ലോ. കഥ്യതേ=പറയപ്പെടുന്നു. ജഗതി തതം=ലോകത്തിൽ പരന്ന
 അഖിലജനം=എല്ലാ ജനവും. പല ദിക്കുകളിലായി പരന്നു വസിക്കുന്ന ജന
 ങ്ങൾ മുഴുവൻ ഇവിടെ ഒന്നിച്ചു കൂടിയിരിക്കുന്നു. ചെമ്മേ.... .. ശിയിൽ=
 ഞാനിപ്പോൾ ചരിഞ്ഞു സമുദ്രത്തിൽ വീഴും. ഇതി .. ... വിധി=ഇതിനു
 തക്ക പ്രതിവിധി. ഉഴറി=യുതിപ്പെട്ട്. സർവ്വംസമം=സർവ്വവും സാധിക്കുന്ന
 വരും. നിഷ്ണേഹം=വെറുതെയാക്കി. ഇതിനൊരു പ്രതിവിധി വേഗം അരുളിച്ചെ
 യ്യണം. ഏനിക്കുള്ള സർവ്വംസമം എന്ന പേർ ഇപ്പോൾ ധൃതമായിരിക്കുന്നു.
 ഈ സങ്കടം സാധിപ്പാൻ ശക്തിയില്ല എന്നർത്ഥം. അയി.വരദ=അല്ലയോ
 വാമദക്ഷനവനേ. കലയമമഭദ്രശം=എന്റെ ഭാഗ്യവുമായ കണ്ടാലോ. ഐ
 രാവതാദികളെവരെ=ഐരാവതൻ. പുണ്ഡരീകൻ, വാമനൻ, കമുദൻ, അ
 ജ്ഞനൻ എന്ന അഞ്ചു ദിഗ്ഗജങ്ങളെ. വിട്ടുഞാൻ=അവർക്കും എന്നിക്കുമുള്ള
 പിടുത്തം വിട്ടുവെന്നർത്ഥം. പൊളി .... മിതി=പൊളിവാക്കാനാണ്. മന
 .... തതു=മനസ്സിൽ വിചാരിക്കരുത്. പുഷ്പദ .... മൂവർ=പുഷ്പദന്തൻ,
 സാർവ്വഭൌമൻ, സുപ്രതീകൻ എന്ന ശങ്കരൻ. ചതഞ്ഞുപോയ്—ഭൂമി അ
 വരുടെ മേലേക്കു ചരിയുന്തോൾ അവർ ചതയുമല്ലോ. ഫണിവരൻ=അന
 നതൻ. ഫണകൾ=ചടങ്ങൾ കണക്കല്ല=കണക്കാക്കാനില്ല. പ്രായേണ=
 മിക്കതും. അനന്തൻ വളരെ പാത്തികൾ ഒഴിവുണ്ടായിലും അതു സാരമില്ല;
 അവയിൽ പക്ഷതിയും കഴഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. പുഴകൾ .. ... കാൺക=പല പുഴ

ഇതി ധരണി കരയുമളവതിവിശദമല്ലെപ്പോഴും-
തേറ്ററക്കുറച്ചിലും കാണായി ഭൂമിയിൽ.

തദനു പുനരതിനു വഴി നിജമനസി ചിന്തിച്ചു
തന്മുരാൻ കുളോതഭവനെ വരുത്തിനാൻ.

“കലശലിഹ വരുമറിക കലശഭവ! മാമുനേ!

കാത്തുകൊൾവാൻ നാമിരുവരേയുള്ള കേൾ;

മമ തു പുനരിതുപൊഴുതിലനവസരമാകയാൽ

മാന്യമുണ്ടാകൊലാ; പോക നീ സാമ്പ്രതം.

മലയഗിരിശിരസി വസ; മതി മനസി സംശയം;

മഗ്നയാമല്ലെങ്കിലുഴിയിനാഴിയിൽ”

ഇതി സപദി ശിവവചനമവനതു ചെവിക്കൊണ്ട-

തേവമെന്നംഗീകരിച്ചൊന്നുണർത്തിനാൻ.

കൾ കരകവിയുന്നതു കണ്ടാലും പൊട്ടി.... യം=മൃഗയായ ഞാൻ ഭൂ-
ഷ്ടയാകും, സ്ഥാനത്തുനിന്ന ഭ്രമിക്കും. പോരീ=രക്ഷിതാവേ. ഇത്രത്തോളം
ഭൂമിയുടെ വചനം.

ശിവൻ ഭൂഭാരത്തെ സമീകരിപ്പാൻ അഗസ്തപ്രനോടു
പറയുന്നു. ഇതി ..... ഉവ്വ=ഭൂമിഭേദി കരയുമ്പോൾ. അതിവിശദം (ക്രി. വി.)
=ഏറ്റവും സ്പഷ്ടമായി. ഈ സമയത്തു ഭൂമിയിൽ അതിസ്സ്പഷ്ടമായിട്ട് ഏറ്റ-
ക്കുറവുകൾ കാണുമാറായി. തദനുപുനഃ=പിന്നെയൊക്കട്ടേ. അതിനു=ഭൂമിയുടെ
ഏറ്റക്കുറച്ചിലിന്. നിജമനസി=തന്റെ മനസ്സിൽ. കുളോതഭവനെ=അഗ-
സ്തപനെ [മിത്രം വരണമെന്നും ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടു മോഹിച്ചുവെന്നും, അവരുടെ
രേതസ്സിനെ ഉദ്ദേശി കുടഞ്ഞിലാക്കി സൂക്ഷിച്ചുവെന്നും, ആ കുടഞ്ഞിൽനിന്നാ-
ണ് അഗസ്തപന്റെ ഉല്പത്തിയെന്നും പുരാണകഥയുണ്ട്.] അഗസ്തപ്രനോടു
ശിവൻ പറയുന്നു—കലശല്യ്=അപകടം. കലശഭവമാമുനേ=അഗസ്തപ്രമുനേ.
കാത്തു ..... ഉള്ളുകേൾ=ഈ സങ്കടത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിപ്പാൻ എനിക്കും അ-
ങ്ങേക്കും മാത്രമേ ശക്തിയുള്ളൂ. മമതു ..... കയറൽ=എനിക്കൊക്കട്ടേ ഇപ്പോൾ
അതിന് അനവസരം ആകുകൊണ്ട്. മാന്യം=മന്ദത, ഉത്സാഹക്കുറവ്. സാ-
മ്പ്രതം=ഇപ്പോൾ. ഇപ്പോൾ മടികൂടാതെ അങ്ങുതന്നെ അതിനു പോകണം.
മലയ ..... രസി=മലയാപവൃത്തത്തിന്റെ ശിരസ്സിൽ. വസ=വസിച്ചാലും.
മതി ..... ശയം=മനസ്സിൽ സംശയം വേണ്ട. മഗ്നയാം=മുങ്ങാം. അല്ലാത്ത
പക്ഷം ഇന്നു ഭൂമി കടലിൽ മുങ്ങിപ്പോകും. ശിവവചനം=ശിവന്റെ വാക്ക്.

“കല്യാണഹര! ഹര! ഗിരിശ! സുരഗിരിശരാസ! നിൻ-
കല്യാണകൈതുകമെല്ലാക്കുമുത്സവം.
അധനനിവനിതി വെടികിലഹമഗതി നിർഭാഗ്യ-
നാജ്ഞ കേളായ്ക്കിലിന്നാത്മഹത്യാഹതൻ.
പശുതരികൾ വയമറിക പശുപതി ഭവാൻ പ്രഭോ!
പാഹി മാമെന്നൊഴിഞ്ഞെത്തുണർത്താവതും?”
അവശമിതി വിടതൊഴുതു കലശഭവനനോര-
മാശു ലോപാമുദ്രതാനം പുറപ്പെട്ടു.

അരനവനയരികിലുടനഴകൊടു വീഴിച്ചു മ-
ററാരുമേ കേളാതെ വേറേയരുളിനാൻ.

ചെവിക്കൊണ്ടു = കേട്ടു. ഏവ ..... രിച്ചു. = അങ്ങനെ ചെയ്യാമെന്നു സമ്മതിച്ചു. അഗസ്ത്യൻ ശിവനിയോഗം സ്വീകരിച്ചു ഇങ്ങനെ ഉണർത്തിച്ചു. കല്യാണഹര = കല്യാണങ്ങൾ (പാപങ്ങൾ) കളയുന്നവനേ. സുരഗിരിശരാസ = സുരഗിരി - മരു - ശരാസം (വിഷ്ണു) ആയിട്ടുള്ളവനേ! ത്രിപുരഭാരനത്തിനു ഭവവാൻ മാമാമുപയുക്തത്തെ വില്ലാക്കിയറിച്ച് എന്നു പുരാണപ്രസിദ്ധം. നിൻകല്യാണ ..... മുത്സവം = നിന്തിരുവടിയുടെ വിവാഹം എല്ലാവർക്കും ഉത്സവമാണ്. എന്നുപുറപ്പെടുമുള്ള മുനിമാർക്കു അതുത്സവമാണെന്നു ഭാവം. അധന ..... തി = ഇവൻ അധനൻ (ധനഹീനൻ) ആണെന്നു വിചാരിച്ചു. വെടികിൽ = ഉപേക്ഷിച്ചാൽ. അഹ ..... ഭാഗ്യൻ = ഞാൻ അഗതിയും ഭാഗ്യഹീനനുമായിച്ചുമയ്യും. ആജ്ഞകേളായ്ക്കിൽ = കല്യാണയനുസരിക്കാഞ്ഞാൽ. ആത്മ ..... ഹതൻ = ആത്മഹത്യയാൽ കൊല്ലപ്പെട്ടവൻ. കല്പന കേൾക്കാതിരിക്കുന്നത് ആത്മഹത്യയ്ക്കു തുല്യമാണെന്നു ഭാവം. വിവാഹത്തിന്നിവിടെ നില്ക്കണം, കല്പനപ്രകാരം മചയത്തിന്മേലേക്കു പോകയും വേണം, ഇങ്ങനെ ധർമ്മസങ്കടത്തിലാണെന്നെന്റെ സ്ഥിതി എന്നു സാരം. പശുതരികൾ വയം = പശുക്കളുടെ ബുദ്ധിപോലെയുള്ള ബുദ്ധിയോടുകൂടിയവരാണു ഞങ്ങൾ. പശു ..... പ്രഭോ = സ്വാമിൻ! അങ്ങനേ പശുപതിയാണ്. (പശുക്കൾ സംസാരബന്ധത്താൽ അവശരായവർ; അവരുടെ പതി). പാഹിമാം = എന്നെ രക്ഷിച്ചാലും. അവശം (ക്രി. വി.) = പാവശതയോടേ. വിടതൊഴുതു = വിടവഴങ്ങി. കലശഭവൻ = അഗസ്ത്യൻ. ലോപാമുദ്ര = അഗസ്ത്യപതി. അഗസ്ത്യൻ ശിവനെ വണങ്ങി പതിയോടുകൂടി പുറപ്പെട്ടു.

ശിവൻ വിന്നായ അഗസ്ത്യനെ സമാധാനിപ്പിക്കുന്നു. അരൻ = ശിവൻ. “പരമസുഹൃത്” ഇത്യാദി ശിവവചനം. പരമസുഹൃത് = വ

“പരമസാമൃദ്ധിമ ജഗതി പരമൊരുവനാരുള്ളു?
 പാരവശ്യം പാരമെന്തിനു മാനസേ?
 നിമിഷമുപയമനമനു രുപിതി കുടിയുംകൊണ്ടു
 നിൻമുമ്പിൽ വന്നൊഴിഞ്ഞെങ്ങു പോകുന്നു ഞാൻ?
 കൊതി കളവനഴലരുതു ചതി പറകയ”ല്ലെന്നു
 കുറുഭാരതചന്ദ്രൻ കേട്ടു ശംഭോരുദീരിതം
 ത്രിപുരഹരനടിത്തൊഴുതു രുപിതി വിയഭലപനാ
 ദക്ഷിണദിഗ്ഭാഗമാത്രയിച്ചീടിനാൻ;

മിഥുനമതു മലയഗിരിമുകുളിലിഴിയുംവിധൗ
 മേദിനി മെല്ലെന്നു നേരെയായി തദാ.
 പുതുമയൊടു സുരമുനികൾ കലശജനൈ മാനിച്ചു
 ഭൂമിതലേ പൂർണ്ണസംസ്ഥാനസുന്ദരേ.

ലിയ സ്നേഹിതൻ. ഇഹ ജഗതി = ഈ ലോകത്തിൽ. പര ..... രുളു = വേ
 റെ ആരൊരുവനുണ്ടു്. പാരവശ്യം = പാപശത. മാനസേ = മാസ്സിൽ. നി
 മി... ..മനു = വിവാഹം ചെയ്യുന്ന നിമിഷത്തിനു ശേഷം. രുപിതി = വേ
 ഗം. കുടിയുംകൊണ്ടു് = കുടിയോടുകൂടി (വിവാഹം കഴിഞ്ഞാൽ ഭർത്തൃഗൃഹ
 ത്തിൽ എത്തി കുടിവെക്കുന്നതുപരെ പതിയെ കുടി എന്നു പറയുന്നു.) നിന്മു
 മ്പിൽ .. .. .ഴിഞ്ഞു് = നിന്റെ മുമ്പിൽ വന്നിട്ടല്ലാതെ. എങ്ങു ..... ഞാൻ
 = ഞാൻ എവിടെപ്പോകുന്നു. വേളികഴിഞ്ഞ ഉടനെ കുടിയോടുകൂടി നിന്നെ
 വന്നു കണ്ടുകൊള്ളാം. കൊതി കളവൻ = ആഗ്രഹം തീർക്കാം. “ചതിപറക
 യല്ല ഞാൻ” എന്നു പരെ ശിവവാക്യം. കുറുഭാരതചന്ദ്രൻ = അഗസ്ത്യൻ. ശംഭോ
 ഉദീരിതം = ശിവന്റെ വചനത്തെ. ത്രിപുര... ..ഴുതു = ശിവന്റെ കാൽ
 വണങ്ങി. രുപിതി = വേഗം. വിയഭലപനാ = ആകാശമാഗ്നത്തുകട. ദക്ഷി
 .....ഗം = തെക്കേദിക്കിനെ. ആശ്രയിച്ചീടിനാൻ = പ്രാപിച്ചു.

അഗസ്ത്യൻ മലയഗിരിമേലിരിക്കുന്നു. ഭൂമിയുടെ ചെരി
 വു തീരുന്നു. മിഥുനമതു = ആ ദമ്പതിമാർ (ലോപാമുദ്രയും അഗസ്ത്യനും).
 മലയ ..... വിധൗ = മലയമലമേൽ ഇറങ്ങുമ്പോൾ. മേദിനി = ഭൂമി. മെ
 ല്ലെന്നു = പതുക്കേ. പുതുമ = ആശ്ചര്യം. സുരമുനികൾ = ദേവന്മാർ. ഭൂമി
 .....ന്ദരേ (സതി) = ഭൂതലം മുമ്പിലത്തെ വിധത്തിലുള്ള സ്ഥിതികൊണ്ടു സു
 നദമായപ്പോൾ, ഭൂമി മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ ഭംഗിയായി നിന്നപ്പോൾ ദേവന്മാർ

ഗുണനതീകൾ കരുതി പലർ മഹിതലഘടിയത്ര-
കൂടയിൽക്കല്ലെന്നു കുറുത്തുവെക്കേ.
നഗനഗരപുരിവിചിനനദിതടങ്ങളും
നാനാജനൈശ്വര്യശാസനം നേരായി.

നഗപുരിയിൽ മികവുടയ സുരമുനിസതീകലം
നായകപൂജയ്ക്കൊരുമ്പെട്ടു തൽക്ഷണം.
മിടമയൊട്ടു മൃഗനികടമുടനപഗതാ തദാ
മൈനാകപാർവ്വതീമാതാ ഗിരിപ്രിയ.
അവൾവരവിലഖിലജനമിഴികൾ കുളിരുമാറൊ-
രംഗനാലോകവും വന്നു ശിവാന്തികേ.

കൾ അതുതപ്പെട്ടു അഗസ്ത്യനെ ബഹുമാനിച്ചു. ഗുണനതീകൾ = ഗുണവശംസകൾ. മഹി .....ല്ലെന്നു = ഭൂതലമാകുന്ന ഘടിയത്രത്തിന്റെ - ഏതത്തിന്റെ - കൂടയിൽക്കല്ല് - മുട്ടുകല്ല് - എന്ന്. പലരും അഗസ്ത്യനെ, ഭൂതലമാകുന്ന ഏതത്തിന്റെ കൂടയിൽക്കല്ലെന്നു ചുരുക്കി. വെളും ശോഭയാനുള്ള ഏതം അല്ലെങ്കിൽ തുലാം നോക്കു നില്ക്കുന്നത് അതിന്റെ മുട്ടിലുള്ള കൂടയിൽക്കല്ല്കൊണ്ടാണല്ലോ. ഭൂതലത്തെ ഘടിയത്രമായും അഗസ്ത്യനെ കൂടയിൽക്കല്ല്യായും രൂപണം ചെയ്തയാൽ രൂപകമലങ്കാരം. നദ ... .. തടങ്ങൾ = നഗങ്ങൾ (പർവ്വതങ്ങൾ) നഗരങ്ങൾ പുരികൾ വിചിനങ്ങൾ (ശാക്തകൾ) നദങ്ങൾ നദികൾ എന്നിവ. നാനാ.... ശാസനം = പല ജനസമൂഹങ്ങളുടെ ശാസനം. ഭൂമി നേരെയായപ്പോൾ ജനങ്ങൾക്കു ശാസനം നേരെയായി.

മേനാദേവി സതീജനങ്ങളോടുകൂടി ശിവനെ ആരാധിച്ചു കാൽ കഴുകിക്കുന്നു. നഗപുരി = പർവ്വതരാജധാനി. മികവുടയ = മേന്മയുള്ള. സുര.....കലം = സുരന്മാരുടെയും മുനികളുടെയും സതീസമൂഹം. നായ ..... യ്ക്ക് = നായകന്റെ - വരന്റെ - പൂജയ്ക്ക്. സതീജനങ്ങൾ വരനെപ്പൂജിപ്പാൻ തുടങ്ങി മിടമയൊട്ടു = അഭിമാനത്തോടെ. മൃഗനികടം = ശിവന്റെ സമീപത്തു്, ഉപഗതാ = വന്നു. മൈനാ ..... മാതാ = മൈനാകന്റെയും പാർവ്വതിയുടേയും അമ്മയായ. ഗിരിപ്രിയ = ഹിമവൽക്കത്തി. ഉടനെ മേനാദേവി ശിവന്റെ അടുത്തു വന്നു അവൾവരവിൽ = അവളുടെ വരവിൽ. അഖി ..... മാർ = എല്ലാജനങ്ങളുടെയും കണ്ണുകൾ കുളിർക്കുവണ്ണം. അംഗനാലോകം = സ്രീജനം. ശിവാന്തികേ = ശിവസമീപത്തിൽ. മേനാ:

അമരതന്മരമലതമംബ്യാപാലാദിക-
 ള്ളാമംഗല്യങ്ങൾ തു ക്കവിള ക്കുകൾ.
 നിബിഡ പരിമളഭരിതവരകളഭകസ്തുരി-
 നീരാജനഭാഗ്യവെൺ പാമരാദിയും.
 ഇവ പലതു കരതളിരിൽ മിളിതരസമാണ്ടുകൊ-
 ണ്ടല്ലാവരും വന്നു നല്ല കരുഹലാൽ.
 ശശിശകലമണിയുമാനരികിലഥ മേളിച്ചു
 ശംഖഭേരിതൂയ്നാദവും ഗീതവും.
 തപരിതഥ ഗിരിമഹിഷി സുരസുരഭിഭൃശോന
 തുക്കാൽ കഴുകിച്ചു വിശേഷശപരനടേ.
 ശിശിരമതിമധുരമതു ശിരസി ച ശരീരേ ച
 ചേർത്തു പ്രീത്യാ ശിവശ്രീപാദതീർത്ഥവും.

ഭേവി വന്നതോടുകൂടി റളരെ സ്ത്രീകളും വന്നു, അമര..... മലർ =
 കല്പകവൃക്ഷങ്ങളുടെ മണമുള്ള പുഷ്പം. അംബ്യാ.....കൾ = അംബ്യാ പാലും
 മുതലായവ. അഷ്ടമംഗല്യങ്ങൾ = ആ പേരിൽ പ്രസിദ്ധമായ എട്ടു മംഗലദ്രവ്യ
 ങ്ങൾ. ("മണ്ണർപ്പാനിമഷിക്കടുക്കനിറമേവീടുന്ന കണ്ണാടിയും ചെപ്പും പുസ്തക
 ങ്കും മടക്കുപുടവും ദീപംനിറപ്രസംഗവും" എന്നിവ) നിബിഡ .....
 പാമരാദി = നിബിഡമായ പരിമളംകൊണ്ടു ഭരിത (പൂർണ്ണം) വും ശ്രേഷ്ഠ
 മായ കളഭവും കസ്തുരിയും നീരാജനഭാഗ്യവും (തിരി ഉഴിയുവാനുള്ള
 ദ്രവ്യം) വെഞ്ചാമരവും മറ്റും. കരതളിരിൽ = തളിരുപാലേ മുദ്രവായ ക
 യ്യിൽ മിളിതരസം (ക്രി. വി.) = ഉണ്ടായ രസത്തോടെ. ആണ്ടുകൊണ്ടു
 = എടുത്തുകൊണ്ടു. കരുഹലാൽ = കൈതുകത്തോടെ. സതീജനങ്ങൾ കല്പക
 പുഷ്പാദിപദാർത്ഥങ്ങൾ എടുത്തുകൊണ്ടുവന്നു ശശി.....രികിൽ = ശ
 ശിശകലം—ചന്ദ്രക്കല—അണിയുന്ന ഹരന്റെ അരികിൽ. മേളിച്ചു = ചേർന്നു.
 ശംഖ .....നാദം = ശംഖം. ഭേരി (പെരുമ്പറ) തൂയ്വാലും ഇവയുടെ നാദം
 ഗീതം = പാട്ട് (മേളിച്ചു എന്നതിനോടനന്വയം). ശിവന്റെ അരികിൽ ശംഖ
 നാദാദികൾ മുഴങ്ങി എന്നർത്ഥം. തപരിതം = വേഗം. ഗിരിമഹിഷി = മേനോഭേ
 വി. സുര.....ശോന = കാമധനുവിന്റെ ഭൃശം—പാൽ—കൊണ്ടു. തു
 കാൽ .....നടേ = ശിവന്റെ തുക്കാൽ കഴുകിച്ചു, ശിശി.....മതു = തണു
 പ്പുള്ളതും അതിമധുരവുമായ, ശിര .....രേ ച = ശിരസ്സിലും ശരീരത്തിലും, ചേ
 ർത്തു = ധരിച്ചു, പ്രീത്യാ = പ്രീതിയോടെ, ശിവ.....തീർത്ഥം = ശിവന്റെ തുക്കാൽ
 കഴുകിച്ച തീർത്ഥം. തലയിലും മേലും ആ പാദതീർത്ഥം തളിച്ചു എന്നു സാരം

അഖിലജഗദ്ധിപനവളുതിനുപിറകുപുറം
 ആചമനീയവുമാശു നല്ലീടിനാൾ
 അതിസുരഭിമലർഗുണവുമനഃപലപന-
 മൻപോഴു നല്ലി നീരാജനം ചെയ്തടൻ
 അഴകടയൊരണികഴലിൽ നരമലർകടന്നുകൊ-
 ണാരാധ്യ സാധപി നമസ്സരിച്ചീടിനാൾ.

മലമകളുമതുപൊഴുതു തൊഴുതു ജനകാഗ്രജ-
 ന്മാരെയും മറ്റു പലരെയും മാതരം
 സകലജനജനനി നിജസഹചരികളോടമ-
 സ്സർവ്വേശ്വരനെ വരിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു.
 മുദ്രണിതചകടകമിടയിടയിൽ മന്ദിച്ചു
 മെല്ലെമെല്ലെച്ചെന്നു വല്ലഭം ഭർല്ലഭം

(അതു എന്നു ശിവശ്രീപാദതീർത്ഥത്തോടു ചേർന്നു). അവി.....പന = സർവ്വലോകേശ്വരൻ, അതിനു പിറകു = അതിനുശേഷം, ആചമനീയം = ആചമിപ്പാനുള്ള വെള്ളം. പിന്നെ അപുവും ആചമനീയവും കൊടുത്തു. അതി.....ഗുണം = അതിസൗഖ്യമുള്ള പൂമാല, അനഃപ = നിഃശ്വാസമായ, അനഃപനം = കുറിച്ചുട്ടു, നീരാജനം ചെയ്തു = നീരാജനം (ആരാത്രികം) ഉഴിഞ്ഞു, മാല നൽകി തിരി ഉഴിഞ്ഞിട്ടു എന്നർത്ഥം. അഴകു.....ഴലിൽ = ഭംഗിയുള്ള തലമുടിയിൽ, നരമലർ.....ണ്ടു = പുഷ്പം സ്വസ്ഥാനത്തുനിന്നു കടന്നുമാർ തല കുന്തിട്ടു എന്നർത്ഥം. തല കുന്തിട്ടപ്പോൾ തലയിൽ ചൂടിയ പൂവ് സ്ഥാനത്തുനിന്നു കിഴിയുമല്ലോ. ആരാധ്യ = ആരാധിച്ചിട്ടു, സാധപി = പതിവുത, മേന.

ശ്രീപാർവ്വതീസ്വയംവരം. ജനകാഗ്രജന്മാരെ = അച്ഛനെയും ജ്യേഷ്ഠനെയും, മാതരം = അമ്മയെയും, സകല.....നി = എല്ലാ ജനങ്ങളുടെയും അമ്മ. നിജ.....ളോടും = തന്റെ സഖികളോടുകൂടി, സർവ്വേശ്വരനെ = ശിവനെ. ശ്രീപാർവ്വതി ഗുരുജനങ്ങളെ വണങ്ങി ശിവനെ ഭർത്താവായി വരിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. സ്വയംവരാവസരത്തിലെ അവസ്ഥയെ വർണ്ണിക്കുന്നു—മുദ്ര.....കം (ക്രി. വി.) = മുദ്രവായ കിലുക്കത്തോടുകൂടിയ പദകടക (നാപ്പരം) തോടുകൂടുംവണ്ണം. മന്ദിച്ചു = മന്ദഗതിയായി ഭവിച്ചു, വല്ലഭം ഭർല്ലഭം = ല

കളമധുരമളിമുരളുമൊരു വരണമാലയാ
 കണ്ണത്തിൽ വച്ചു തൻകൈയിണയ്ക്കുങ്ങിടം.
 അടിമുടിയൊടിക്കളിതമുരുകടൽതന്നിൽ നീ-
 രാടി നാടീരേഴിൽ വാഴം ചരാചരം
 അടിമലരിലടിമപെട്ടമവർകളവനം കൊതി-
 ചുംബികാ മാലയാലംബത ത്ര്യംബകം.

“അഴലൊഴിയുമെഴുമഴകമഖിലഭവനൈകസാ-
 മാപത്തിനി മേലിലാർക്കുമില്ലോർക്കിലോ”

ഇതി വിയതി മുനിമൊഴികൾ മലർമഴകളുഴിയി-
 ലീശപരീമാലയേററീശപരൻ നിന്ന നാൾ.

ഭിപ്പാൻ പ്രയാസമുള്ള വല്ലഭന, കളമധുര .. ..ലയാ=കളമധുരം (മനോഹരവും മധുരവും) ആകുംവണ്ണം (ക്രി. വി.) അളി-ചണ്ടു-മാർന്നതായ വരണമാല-വരിക്കുന്നതിനുള്ള മാല-കൊണ്ടു. കണ്ണ .. ..ങ്ങിടം==കണ്ണത്തിൽ തന്റെ കയ്യണയ്ക്കു സ്ഥാനം വെച്ചു. കാലുകളിലെ നൂപുരങ്ങൾ പതുക്കെക്കുലുങ്ങുമാറുമെല്ലെ മെല്ലെച്ചെന്നു നരമണം നിമിത്തം വണ്ടു മുരളുന്ന വരണമാല വല്ലഭന്റെ കണ്ണത്തിൽ അപ്പിച്ചു; അതു കണ്ടാൽ മേലിൽ കണ്ണാലിംഗനത്തിനു കൈകൾ വെക്കുവാനുള്ള സ്ഥാനം കുറിക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നുമെന്നു സാരം. അടി .. ..തന്നിൽ=അടിയുതൽ മുടി ചരെ ഇടകളിരുന്ന-കുളുപ്പിക്കുന്ന-അമൃതസമുദ്രത്തിൽ അതായതു പരമാനന്ദസാഗരത്തിൽ. നീരാടി .. ..ചരം=ഇരേഴുന്നാടുകളിൽ (പതിന്നാലു ലോകങ്ങളിൽ) വസിക്കുന്ന ചരാചരജീവികളെല്ലാം മുങ്ങി. അടി .. ..കൊതിച്ചു=പുഷ്പംപോലെ മുട്ടുവായ കാലടിയിൽ അടിമപെടുന്നവരുടെ (ഭാഗ്യം വഹിക്കുന്നവരുടെ) അവനം-രക്ഷ-കൊതിച്ചു. അംബികാ=ലോകമാതാവ്, മാലയാ=മാലകൊണ്ടു, ത്ര്യംബകം ആലംബത==മുക്കണ്ണനെ ആലംബിച്ചു, വരിച്ചുവെന്നർത്ഥം. പാദാത്രിതന്മാരുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടിയാണു ഭേവി ഭഗവാനെ വരിച്ചതെന്നു ഭാവം. അഴലൊഴിയും==ഭുവം നീങ്ങും, എഴുമഴകും=അഴകു വർദ്ധിക്കയും ചെയ്യും. അഖില .. ..സാം=എല്ലാലോകങ്ങളിലും വസിക്കുന്നവർക്ക്, ഇതി=എന്നു, വിയതി=ആകാശത്തിൽ, മുനിമൊഴികൾ=മുനിമാരുടെ വാക്കുകൾ, മലർമഴകൾ=പൂമഴകൾ, ഈശപരീ .. ..നന്നാൾ=ഈശപരിയുടെ മാലയേറുകൊണ്ടു ഭഗവാൻ സ്ഥിതി ചെയ്തപ്പോൾ. മാലാപ്പണം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ആകാശത്തിൽ മുനിമാർ “അഴലൊഴിയും” ഇത്യാദിവാക്യങ്ങൾ പറകയും ഭൂമിയിൽ പുഷ്പവൃഷ്ടികൾ പതിക്കയും ചെയ്തു.

അഥ പടലയിളകി വലമിടമൊഴികെ മാലോക-
 രവോടൊഴുന്നള്ളി കല്യാണമണ്ഡപേ.
 അമിതമുനിസുരസദസി ഗിരിസുതയൊടും തുട-
 ന്നാസനേ നാഥനിരുന്നള്ളി സാദരം.
 പട്ടതയൊട്ടു പരിണയനസമുചിതവിധാനങ്ങൾ
 പാട്ടുപാടേ ചെയ്തു സപ്തഷ്ടികചൊല്ലി.
 അഖിലജനഭരണമതിനിഹ തുണ നമുക്കു നാ-
 മന്യോന്യമെന്നു ചെയ്തു പാണിപീഡനം.
 ലളിതപദചകിതഗതി ഭവനനു പ്രദക്ഷിണം
 ലജ്ജാരതിസേവദരോമാഞ്ചചഞ്ചലം

വിവാഹത്തിന്റെ വൈദികക്രിയകൾ. പടലയിളകി=കൂട്ടത്തോടെ ഇളകി, വലമിടമൊഴികെ=വലത്തുമിടത്തും ഒഴിഞ്ഞപ്പോൾ, മാലോകർ=മാഹാലോകർ, കല്യാണമണ്ഡപ=വിവാഹമണ്ഡപത്തിൽ. മാലയിടുന്നതു കാണാനായി തിരിഞ്ഞിരുന്നിരുന്ന മാഹാജനങ്ങൾ കൂട്ടത്തോടെ ഇളകി വലത്തോടും ഇടത്തോടും ഒഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഭഗവാൻ കല്യാണമണ്ഡപത്തിൽ എഴുന്നള്ളി. അമിത....ദസി=അമിതന്മാരായ മുനിശുദ്ധരുടെയും ദേവന്മാരുടെയും സഭയിൽ, ഗിരിസുതയൊടും=പാർവ്വതിയോടും, തുടന്നു.....നള്ളി=നാഥൻ പലകുമേൽ തുടർന്നിരുന്നു. ഇടത്തും വലത്തുമായി രണ്ടു പലകുകൾ വെച്ച് അവയുടെ മുകളിൽ എത്തിയ ഒരു ദർപ്പപ്പിടിച്ച് ആ പലകുകളിന്മേൽ വയ്ക്കുവാൻ ഇരിക്കുന്നതിന്നു തുടർന്നിരിക്കുക എന്നു പേർ പറയുന്നു തുടർന്നിട്ടുവേണം വിവാഹക്രിയകൾ ചെയ്യാൻ. പട്ടതയൊട്ടും=സാമന്ത്രികളോടെ, പരിണ .....നങ്ങൾ=പരിണയന (വിവാഹം)ത്തിൽ വേണ്ടുന്ന ക്രിയകൾ, പാട്ടുപാടേ=വഴിക്കുവഴിയായി, സപ്തഷ്ടികചൊല്ലി=സപ്തഷ്ടികയുടെ വാക്കുപ്രകാരം. ശിവൻ പാർവ്വതിയോടും തുടർന്നിരുന്നു സപ്തഷ്ടിമാർ പാഞ്ഞതുപോലെ വിവാഹച്ചടങ്ങുകളെല്ലാം യഥാക്രമം ചെയ്തു എന്നർത്ഥം. അവയിൽവെച്ചു പാണിഗ്രഹണം തുടങ്ങിയ ചിലത് എടുത്തു പറയുന്നു—അഖിലജനഭരണമതിനും=എല്ലാ ജനങ്ങളുടെയും ഭരണത്തിന്നും, തുണ=കൂട്ട്, അന്യോന്യം=പരസ്പരം, പാണിപീഡനം=പാണിഗ്രഹണം. “സർവ്വലോകങ്ങളെയും ഭരിക്കുന്നതിന്നും രണ്ടുപേരും അന്യോന്യം തുണയായിരിക്കും” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു പാണിഗ്രഹണം ചെയ്തു. ലളിത.....ഗതി=ലളിതം-മനോഹരം-ആയ പദ-കാൽവെപ്പ്-ത്തോടു കൂടിയതും ചകിതവും (ചഞ്ചലം) ആയ ഗതിയോടു കൂടിയ. ഭവന .....ക്ഷിണം=അഗ്നിക്കു വലംവെക്കൽ, ലജ്ജാ....ചഞ്ചലം=ലജ്ജ, രതി, സേവദം, രോമാഞ്ചം ഇവകൊണ്ടു ചഞ്ചലമായ (പ്രദക്ഷി

ലസദനഘമണികനകഗളഗുണനിബന്ധനം
 ലാജഹോമാദി ചെയ്താചാരപേശലം
 അതിമുദുലമപലമകൾതളിരടി പിടിച്ചു താ-
 നമ്മി ചവിട്ടിച്ചു കൃതപാ ധ്രുവേക്ഷണം
 ശിവനുഴി രജതഗിരിപുരിയിലെഴുന്നള്ളുവാൻ
 ചെമ്മേ സമാപ്യ ക്രിയാകലാപം ക്രമാൽ.

അമരമുനിമടവർകലമരനമഥ ഗൌരിഭക്ത-
 മാർദ്രാക്ഷതംകൊണ്ടുഴിഞ്ഞു സഭാന്തരേ.
 ത്രിപുരരിപുവിനു തദനു തുഹിനഗിരി നിസ്സലം
 സ്രീധനം നല്കി സമസ്തം നിജധനം.

ബിശേഷം). ലസ .....ബന്ധനം=ലസിക്കുന്നവയും അനാലങ്ങളുമാ-
 യ മണികളോടും കനകത്തോടും കൂടിയ ഗളഗുണം (കണ്ഠസൂത്രം) കെട്ടിക്കൽ,
 ലാജഹോമാദി=ലാജഹോമാ (മലത ഹോമിക്കൽ) മുതലായത്, ആചാരപേ-
 ശലം (ക്രി. വി.)=ആചാരംകൊണ്ടു പേശലം-മനോഹരം-ആകംബണ്ണം, അ-
 തിമുദുലം=ഏറ്റവും മാർദ്ദവമുള്ള, അച ..... രടി=പാവുതിയുടെ തളിരിന്നൊ-
 ത്ത കാലടി, അമ്മിചവിട്ടിച്ചു=അമ്മിമേൽ ചവിട്ടിച്ചു, അശ്ലാരോഹണം
 ചെയ്യിച്ചു, കൃതപാധ്രുവേക്ഷണം=ധ്രുവദർശനം (ധ്രുവനെക്കാണിക്കൽ) ചെയ്തു,
 രജത .....രിയിൽ=കൈലാസപുരിയിൽ, ചെമ്മേ=വഴിപോലെ, സമാപ്യ
 .....ക്രമാൽ=ക്രിയാസമൂഹത്തെ ക്രമപോലെ ചെയ്തു മുടിച്ച്. പാണി-
 ഗ്രഹണം, അഗ്നിപ്രദക്ഷിണം, കണ്ഠസൂത്രബന്ധനം, ലാജഹോമാ, അശ്ലാരോ-
 ഹണം, ധ്രുവദർശനം മുതലായ ക്രിയകളെല്ലാം വഴിപോലെ ചെയ്തു പരിസമാ-
 പ്തിവരുത്തി പരമശിവൻ കൈലാസപുരിയിലേക്കുഴുന്നള്ളുവാൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു
 എന്നു സാരം.

കുടിപോഷ്. അമാ ..... കലം=ഭവകുളഭേദം മുനികുളഭേദം
 സ്രീജനം. അര .....രിക്കം=ശിവനും ശ്രീപാവ്തിക്കും. ആർദ്രാ .....
 ന്തരേ=സഭാമധ്യത്തിൽ ചെയ്ത് ആർദ്രാക്ഷതം കൊണ്ടുഴിഞ്ഞു. ആർദ്രാക്ഷ-
 തമെന്നാൽ മഞ്ഞുവെള്ളംകൊണ്ടു നന്നച്ച അരി. “സഹരിദ്രജലേനാക്ഷേതാ
 മംഗല്യസ്തണ്യധുഃലാക്ഷതഃ” എന്നു ഭാഷ്യം. അരി ഉഴിഞ്ഞു എന്നതുകൊണ്ട്
 ഉപലക്ഷണമായിട്ട് അരി ഏറിഞ്ഞു എന്നുകൂടി ഗ്രഹിക്കണം. “ആർദ്രാക്ഷ-
 താരോപണമനപഭൂതാം” എന്നാണു കമാരസംഭവത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. ത്രി-
 പുര ..... ജധനം=പിന്നെ ഹിമവാൻ ശിവനു തന്റെ അതുല്യമായ എല്ലാ

അഥ പരമശിവനുഴി വൃഷഭവരമേരിനാ-
 നന്തോളമേരിനാളംബികാദേവിയും.
 കുടതഴകൾ കിട്ടപിടികൾ തുടിപടഹമളളം
 കൊട്ട പാട്ടാട്ടം പിടിച്ചുകളികളും.
 ഇതി വിവിധകളകളൊടുകയൊളമാളക-
 ലേകാണുവപ്രളയാഭം നടകൊണ്ടു,
 ബഹുജനഗളഗളിതകളകളതിളപ്പിളി-
 ബ്രഹ്മാണധഭാണധം മുഴങ്ങിവിങ്ങീ ഭൂശം.
 ഭുവനപതി ജഗദവനകതുകി കുടിയുംകൊണ്ടു
 ഭോഗപുരി പൂക്ക ഭോഗിവിഭൂഷണൻ.

അതുപൊഴുതു തൊഴുതകലെ നിടിലനയനനു ത-
 ന്നാതങ്കമോർമ്മവരുത്തി രതീ സ്വയം.

ധനവും സ്ത്രീധനമായിട്ടു നല്കി. (നിസ്തുലം=അതുല്യം). അഥപര.....റി
 നാൻ=പിന്നെ ശിവൻ ബലപ്പെട്ട വൃഷഭരാജന്റെ പുറത്തു കയറി. അന്തോള
 .....ദേവിയും=ശ്രീപാർവ്വതി അന്തോളത്തിലും കയറി (അന്തോളം=അന്ത
 ളം). കുടതഴകൾ.....കളകളൊട്ടം=കുട തഴ മുതലായി പലവിധമുള്ള ക
 ളകളു (കോലാഹലം) ശോഭിക്കുക. അളകയൊളം=അളകാപുരിയിങ്കലോളം.
 ഏകാണു .....യാഭം=ഏകാണുവമായ—ഒരേ ഒരു കടലായിത്തീർന്ന—പ്രളയ
 ത്തിന്റെ ആഭുപോലെയുള്ള ആഭയോടുകൂടി. ദാഷധിപ്രസ്ഥമുതൽ അളക
 യിങ്കലോളം ആളുകൾ പ്രളയസമുദ്രംപോലെ പരന്നു യാത്രചെയ്തു. ബഹു
 ....തിളപ്പിൽ=ബഹുജനങ്ങളുടെ ഗളങ്ങ (കണ്ണങ്ങൾ) ഉൽനീന്നു പുറ
 പ്പെട്ട കോലാഹലത്തിളപ്പിൽ. ബ്രഹ്മാ .....ഭൂശം=ബ്രഹ്മാണധസമൂഹം മുഴു
 വന്നു മുഴങ്ങി ഏറവും വിങ്ങി. ജഗ .....തുകി=ജഗത്തുകളുടെ അവന
 (രക്ഷണം) ത്തിൽ കെഴുതുകത്തോടുകൂടിപ്പവൻ. ഭോഗിവിഭൂഷണൻ=സപ്താഭ
 രണൻ, ശിവൻ. ശിവൻ കുടിയുംകൊണ്ടു ഭോഗപുരിയിൽ ചെന്നുചേർന്നു.

രതിദേവി സങ്കടമുണർത്തിക്കുന്നു. ശിവൻ കാമദേവനു
 ശരീരം കൊടുക്കുന്നു. നിടിലനയനനു=നേറ്റിയിയിൽ കണ്ണുള്ളവനു്
 (ശിവനു്). ആതങ്കം=ഭുവം. അപ്പോൾ രതിദേവി അകലെന്നിന്നു തൊഴു
 തുകൊണ്ടു തന്റെ ഭുവം ഉണർത്തിച്ചു. 'നിടിലനയന'പദം ഇവിടെ സാഭി

അഗതിഗതിരിഹ ജഗതി പശുപതി തദേ തൈ-
 ണ്തംഗജന്മാംഗനാമിങ്ങനേ ചൊല്ലിനാൻ.

“തവ രമണനടൽ തരുവനിതുചൊഴുതിലേ രതി!

തനപംഗി! സൗന്ദര്യധൂർത്തം നഭേതിലും.

എതുചൊഴുതുമധിവസതു മമ രതി! ഗൃഹാങ്കണം

യാഗി; കേൾ മാമകൻ കാമകൻ താവകൻ.

വിഹരതു സ ഭവതിയൊടു; വികിരതു ശരാണെങ്കൽ;

വീരനോടേതുമെ വൈരമില്ലുള്ളിൽ മേ.

വിധുവിനൊടു മധുവിനാപി വിധുരത വൃഥാ വേണ്ട;

വിജപരരായ് വാഴ്ക നിജജരന്മാർ സുഖം.

അഖിലജനമപി ചലതു നിജനിജനിവാസമി-

ന്നന്യോന്യമാരുമുപദ്രവിച്ചിടൊലാ.

പ്രായമാകുന്നു. അഗതി.... ..ഗതി=(ഇഹജഗതി അഗതിഗതി:)=ഇതു ലോകത്തിൽ അഗതികൾക്കു ഗതിയായിരിക്കുന്നു. പശുപതി=ശിവൻ. അംഗജന്മാംഗനാം=അംഗജന്മാവിന്റെ-കാമന്റെ-പതിയോടു. അപ്പോൾ ശിവൻ പ്രസാദിച്ചു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു. തവ.... ..രതി=ഹേ രതി! നിന്റെ കണവൻ ഇപ്പോൾതന്നെ ഉടൽ നല്കാം. തനപംഗി=സുന്ദരി! സൗന്ദര്യ.... ..തിലും=മുമ്പിലത്തേതിനേക്കാളധികം സൗന്ദര്യമുള്ള (ഉടലിന്റെ വിശേഷണം). എതുചൊഴുതും=എതു സമയത്തും. അധിവസതു .... ..കണം=അവൻ എന്റെ ഗൃഹാങ്കണത്തിൽ വസിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ('അധി' എന്നു മുൻ ചേർന്ന വസ് വാതുവിന്റെ പ്രയാഗത്തിൽ അധികരണമായ ഗൃഹാങ്കണം കർമ്മമായി). യാഗി=ഞാൻ പോകുന്നു. മാമകൻ ... ..വകൻ=നിന്റെ കാമകൻ എന്റെ ആളാണ്. വിഹര .... ..യൊടു=അവൻ ഭവതിയോടുകൂടി വിഹരിക്കട്ടേ. വികി .... ..നെങ്കൽ=എന്റെ മേൽ ശരങ്ങളെ വഷിക്കട്ടേ. വീര .... ..മേ=വീരനായ അവനോടു എനിക്കുള്ളിൽ തെല്ലം വിരോധമില്ല. മധു .... ..നാപി=മധുവിനും വിധുവിനും (മധു=വസന്തം; വിധു=ചന്ദ്രൻ). വിധുരത=പരവശ്യം. വസന്തവും ചന്ദ്രനും ഭൂവിഷ്ണുണ്ടതില്ല. വിജപര .... ..രന്മാർ=ദേവന്മാർ വിജപരർ (ജപരം—താപം-ഇല്ലാത്തവർ) ആയി വാഴട്ടേ. അഖില .... ..വാസം=എല്ലാജനവും നിജനിജനിവാസ (താന്തങ്ങളുടെ വാസസ്ഥാനം) തേക്കു നടക്കട്ടേ. അന്യോന്യ .... ..ടൊലാ=

ചില പിഴകൾ വരുകിൽ മെ കഴൽ തൊഴുവിനേവരും;
ശിക്ഷയും രക്ഷയുമെന്തലുണ്ടക്ഷയം.”

നതവരദനിതി പലതുമരുളി വിളയും മുടാ
നന്ദിതൻ കൈപിടിച്ചുങ്ങിറങ്ങി വൃഷാൽ.
അജനജിതനമരപതിശിവിമുഖഹരിൽപാല-
രാക്ഷ നമിച്ചുങ്ങണത്തിച്ച യാത്രയായ്.

കഴൽ തൊഴുതു കളകളുമൊടികി നടകൊണ്ടിതു
കാലാഗ്നിതദ്രാദികളും യഥാഗതം.

അമരമുനിയുവതിജനനടുവിലചലപ്പെണ്ണ-
മന്തോളവും വിട്ടു പൂക്കു പുരോദരേ.

പരമശിവമണിയറയിലനലരമണീ ചെന്ന
പാടുപാടേ വച്ചു ഭീപം മണിമയം.
തദനു സുരപതിമഹിഷി സഖികളൊടുമാഗത്യ
തട്ടിക്കടഞ്ഞു വിരിച്ചിതു മെത്തയും.

സ്തംഭം. ചില പിഴകൾ .... ക്ഷയം=വല്ല പിഴയും വന്നാൽ എന്റെ
കാൽ വദിക്കവിൻ; ശിക്ഷാരക്ഷകൾ രണ്ടും അക്ഷയമായിട്ട് (കറവുകൂടാ
തെ) എങ്കൽ ഉണ്ടു്. “തച രമണൻ” എന്നുമുതൽ ഇതുവരെ ശിവന്റെ വ
ചനം. നതവരദൻ=നമസ്സരിച്ചവർക്കു വരും നല്കുന്നവൻ. വിളയുംമുടാ=വ
ളിക്കുന്ന മോദത്തോടേ. നന്ദി .... വൃഷാൽ=നന്ദിയുടെ കൈപിടിച്ചു
വൃഷത്തിൽ നിന്നിറങ്ങി. അജൻ=ബ്രഹ്മാവു്. അജിതൻ=വിജ്ഞ. അമര....
....പാലർ=ഇന്ദ്രൻ അഗ്നി (ശിവി) തുടങ്ങിയ ദിക്പാലന്മാർ. യഥാ
ഗതം=വന്നതുപോലെ. അവതം വന്നവഴിക്കു തിരിച്ചുപോയി. അമര.....
ടുവിൽ=ദേവസ്ത്രീകളുടെയും ഋഷിപതികളുടേയും നടുവിൽ. അചലപ്പെണ്ണ=
പാർവ്വതി. അന്തോ .... ദരേ=അന്തളത്തിൽനിന്നിറങ്ങി അന്തഃപുരത്തി
ലേക്കു പ്രവേശിച്ചു

പാർവ്വതീപരമേശ്വരന്മാരുടെ സംഗമം. പരമ.....റയിൽ
=ശിവന്റെ പള്ളിയായിൽ. അനലരമണീ=അഗ്നിപതി, സ്വാഹാദേവി.
ഭീപം മണിമയം=മണിമയമായ വിളക്കു്. തദനു = പിന്നെ. സുരപതി
മഹിഷി=ദേവന്ദ്രപതി, ഇന്ദ്രാണി. സഖി = ... ഗത്യ=തേജിമാരോടു

കരളിലുരുക്കുകമൊട്ടു സലിലമിഹ കൊണ്ടെന്നു
ഗംഗാഭഗവതീ ഭംഗാരഭാജനേ.

സുരയുവതിസമുപഹൃതസുരഭിമലർമാലകൾ
തൂക്കിനാർ മേടിച്ചു മാതൃക്കൾ നീളയും.

ശിവമഹിഷിപദഭജനസുകൃതപരിപാകേന
ശൃംഗാരയോനി തന്മേനി ലഭിച്ചുടൻ

ശിവശയനഗൃഹമതിനു ബഹിരജിരസീമയിൽ
ചെന്നു രതിയോടു ചേർന്നു ശിവജ്ഞയാ

കുസുമയശരനിരകൾ തീരകയുമെടുക്കയും
കോട്ടങ്ങൾ തീക്കയും ചെയ്തു മരുവിനാൻ.

കയിൽനിന്നുദവിരുതുളുവരമധുവിലാസവും
കൂലകഷപുഷ്പഗന്ധപ്രബന്ധവും

സവിധഭൂവി സതതമഥ സകലജഗദീശനം
സംസാരഭോഗേ റിരംസാദിമൂലമായ്

കൂടി വന്നു. ഉരു .... .. മൊട്ടു=മഹത്തായ കൈതുകത്തോടേ. സലിലം=
വെള്ളം. ഭംഗാരഭാജനേ=കിണ്ടിയിൽ. സുരയു .... .. മാലകൾ=ദേവസ്ത്രീ
കൾ കൊണ്ടുവന്ന സൗരഭ്യമുള്ള പൂമാലകൾ. മാതൃക്കൾ=സപ്തമാതൃക്കൾ.

“ബ്രാഹ്മീ മാഹേശ്വരീ ചൈവ കൌമാരീ വൈഷ്ണവീ തഥാ
വാരാഹീ ച തഥേന്ദ്രാണീ ചാമുന്ധാ സപ്ത മാതരഃ”

(അമരം) എന്നു പറയപ്പെട്ട ഏഴു ദേവിമാർ. ശിവ .... .. പാകേന=ശിവ
മഹിഷി-പരാശക്തി-യുടെ പദഭജനമാകുന്ന സുകൃതത്തിന്റെ പരിപാകത്താൽ.
ശൃംഗാരയോനി=കാമദേവൻ. തന്മേനി=തന്റെ ഭവനം. ശിവ .... ..
ബഹിഃ=ശിവന്റെ പള്ളിയറയുടെ പുറത്തു. അജിരസീമയിൽ=അങ്കണഭൂമി
യിൽ. “അങ്കണം ചതപരാജിതം” എന്നമരം. ശിവജ്ഞയാ=ശിവന്റെ ക
ല്പനയാൽ. കുസുമ .... .. നിരകൾ=പുഷ്പമയങ്ങളായ ശരങ്ങളുടെ സമൂഹ
ങ്ങൾ. തീരക .... .. മരുവിനാൻ=തിരഞ്ഞും എടുത്തും കോട്ടം തീർത്തും സ്ഥി
തിചെയ്തു. കയിൽ .... .. ഭൂതം=കയിൽനാദത്തിന്റെ വിഭുത—ചാതുര്യം.
ഋതു .... .. സം=ഋതുഃശ്രേഷ്ഠമായ വസന്തത്തിന്റെ വിലാസം. കൂലകഷ....
....ബന്ധം=കൂലകഷമായ—ദിക്കുകളുടെ കൂലങ്ങളെ കഷണംചെയ്യുന്ന (സമു
ദിക്കുകളിലും പരക്കുന്ന) പുഷ്പഗന്ധത്തിന്റെ പ്രബന്ധം—അതിശയം—സവി
ധഭൂവി=സമീപഭൂമിയിൽ. സതതം=എല്ലാപ്പോഴും. സകലജ .... .. ശനം=

ചിരമുതയൊട്ടൊരുമയൊടുമരമത മഹേശ്വരൻ
ചിതേന്തൊരു ലജ്ജയെത്തിയ്ക്കു ഭിന്നേ ഭിന്നേ.

പരിചിന്നൊടു ഗിരിശനിതി ഗിരിസ്തയെ വേട്ടതും
പാരിച്ചു സങ്കടം പാരിൽക്കെടുത്തതും
ഭരിതഹരമിതു കിമചി ചതി പരകയല്ല ഞാൻ
ഭൂഖാരമെന്നെനിക്കുണ്ടു നീശ്ചയം.
ബഹുസുഖമിതു ജഗതി ബഹുമതിപദം പരം
ബ്രഹ്മസഭയിലും പ്രൗഢിയാം പാടിയാൽ.
ഗിരിശനുടെ ചരിതമിതു രചിതമധുനാ മയാ
ഗീർവാണകേരളഭാഷാവിമിശ്രിതം.
കഠിനതയുമിടയിടയിൽ വരുവതുമിരുമ്പിനാൽ -
ക്കുപ്പൽ മരംകൊണ്ടു കല്പിക്കിലേവനും.

സർവ്വലോകേശ്വരൻ. സംസാരഭോഗം=സംസാരസുഖത്തിൽ. രിരം ....
ലമായ്=രിരംസ-രമിപ്പാനുള്ള ഇപ്പ-യ്യ അഭിമുഖം-പ്രധാനകാരണം-ആയി.
ചിരം ...വളരെക്കാലം. ഉമയൊടു=പാവുതിയോടുകൂടി. ഒരുമയോടും =ഒരു
കൃത്തോടേ. അരമത=രമിച്ചു ഭിന്നേ ഭിന്നേ=നാദത്തോടും. ശിവന്റെ പ
ള്ളിയറയിൽ സ്വാഹാദേവി മണിവിളക്കു വെച്ചു. ഇന്ദ്രാണി മെത്ത വിരിച്ചു.
ഗംഗാദേവി കിണ്ടിയിൽ വെള്ളം വെച്ചു. മാതൃക്കൾ പൂമാല തൂക്കി. കുമ
ഭവൻ പന്തിയോടുകൂടി പുറത്തുള്ള മുറത്തു നിലയുറപ്പിച്ചു പൂവമ്പുകൾ വ
ഷിച്ചു. കയിൽനാദം, വസന്തം, പൂമണം മുതലായ ഉദ്ദീപനങ്ങൾ വലിയ
രിരംസയെ ഉളവാക്കി. ഇങ്ങനെ ശിവൻ വളരെക്കാലം പാവുതിയുടെ ലജ്ജ
യും തീർത്തു സുഖമായി വസിച്ചു.

ഉപസംഹാരം. ഫലശ്രുതി. പരിചിന്നൊടു=വഴിപോലെ,
ഇതു=ഈ കഥ, ഭൂഖാരം=ഭൂഖത്തെക്കുളയുന്നത്. ശിവൻ പാവുതിയെ വി
വാഹം ചെയ്തതും ലോകത്തിലെ സങ്കടം പോക്കിയതുമായ ഈ കഥ ഭൂരിതവും
ഭൂഖവും അകരുന്നതാകുന്നു. ബഹുസുഖം=വളരെ സുഖം നൽകുന്നത്, ബഹു
മതിപദം=ബഹുമതിക്കു സ്ഥാനം, ബഹുമാനകാരണം. ബ്രഹ്മ.....പാടി
യാൽ—ഇതു പാടിയാൽ ബ്രഹ്മാവിന്റെ സഭയിൽപ്പോലും പ്രൗഢിയാകും,
പാടുന്നാൾക്കു മാന്യത വരുത്തുമെന്നർത്ഥം. രചിതം=ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടു. ഗീർവാ
.....ശ്രീതം=സംസ്കൃതഭാഷയും മലയാളഭാഷയും കലർന്നത്. സംസ്കൃതവും
മലയാളവും ഇടകലർന്നാണ് ശിവന്റെ ഈ കഥ ഞാൻ രചിച്ചിട്ടുള്ളത്.

അഭയമിതു ഭവജലധിനടുവിലടിച്ചും കുപ്പി-
 ലഭ്യസിച്ഛിടിനാലത്ഥമുണ്ടായ്തരം.
 മരുകരയിലണവതിനമറികിൽ മതിയായ്തരം
 മാലോകരേ! ഘോരസംസാരസാഗരേ.
 പരിണയനവിധികളിലുമിതു സദസി പാടിയാൽ
 പ്രായേണ സർവ്വമംഗല്യകർമ്മത്തിലും
 അഘശമനമതിസുഖദശുഭസുഭഗതാവഹം,
 മാററിയാത്തതി, താരോടു ചൊല്ലു നാം?
 കൃതമിതതിവിതതമിഹ ഗിരിഭൂമിതുകല്യാണം-
 ഗീതപ്രബന്ധം മുദേഴ്സ്തു മേധാവിനാം.

കുറിഞ്ഞ .....ലോകം = മരുകരയുടെ കുപ്പൽ ഉണ്ടാക്കിയാൽ അതിൽ
 ചേർന്നു ഇരുമ്പുകൊണ്ടു കുപ്പലിനു കുറിഞ്ഞും വരുമല്ലോ. ഇവിടെ ഗീർവാണ
 ഭാഷയെ ഇരുമ്പിനോടും കേരളഭാഷയെ മരത്തോടും സാമ്യപ്പെടുത്തിയിരി-
 കുന്നു. അഭയം (ക്രി. വി.) = പേടിക്കൂടാതെ, ഭവ ..... ട്ടവിൽ = സംസാരസ-
 മുദ്രത്തിന്റെ നടുവിൽ, അടിച്ചും = സഞ്ചരിപ്പാൻ. സംസാരസാഗരമദ്ധ്യത്തിൽ
 പേടിക്കാതെ സഞ്ചരിപ്പാനുള്ള കുപ്പലാണിത്. അഭ്യസിച്ഛിടിനാൽ = പഠിച്ചാൽ;
 യാത്രയഭ്യസിച്ചാൽ എന്നും. അത്ഥം = അഭിധേയം; ധനമെന്നും. ഈ ഗ്രന്ഥം
 പഠിച്ചാൽ വളരെ അത്ഥമുണ്ടാകും (കുപ്പൽകൊണ്ടു ധനവും ഉണ്ടാകുമല്ലോ).
 ഘോര ..... ഗരേ = ഘോരമായ സംസാരസമുദ്രത്തിൽ അതിൽ മരുകരയെ
 നയം ഇതു മതി. പരിണയനവിധികളിൽ = വിവാഹകർമ്മങ്ങളിൽ, പ്രാ-
 യേണ = മിക്കതും, സർവ്വ ..... ത്തിലും = മംഗല്യമായ എല്ലാ കർമ്മത്തിലും.
 അഘശമനം = പാപം തീർക്കുന്നത്, അതി ..... വഹം = അതിശുഭദമായും
 സുഖസൗഭാഗ്യങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായുമിരിക്കുന്നത്. വിവാഹാദികളിൽ
 ഇതു പാടിയാൽ പാപം തീർത്തു ശുഭസൗഭാഗ്യങ്ങളുണ്ടാകും. കൃതം = നിർമ്മി-
 തം, അതിവിതതം = അതിവിശുദ്ധം, ഗിരിഭൂ ..... ബന്ധം = പാവ്തീർവിവാ-
 ഹത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഗീതപ്രബന്ധം (പാട്ട്), മുദേ ..... വിനാം = ബുദ്ധിമാന്മാർക്കു
 മോദത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഭവിക്കട്ടേ എന്നു കവിയുടെ ആശംസ

ഇതി ഗിരിജാകല്യാണം ഗിരിജോദ്ധാതൃവന്ധ്യം സമാപ്തം.

ശുഭമസ്തു.

ശുദ്ധിപത്രം.

ഭാഗം.	വരി.	അശുദ്ധം.	ശുദ്ധം.
16	1	ഇത്രരം	ഇത്തരം
18	8	സുഖ ലോകേ	സുഖലോകേ
25	8	മനിക്കെന്നാ	മെനിക്കെന്നാ
87	11	മിഹ	മിവ
134	10	കാത്തിയാക്ക്	കാത്തികേയാക്ക്
142	1	മാമീല	മാമീല്യ
144	4	മനോഭവം:	മനോഭവഃ
147	4	പിടിപ്പിപ്പതു	പടിപ്പിപ്പതു
148	11	വിരരം	വിട്ടം
158	10	മന്യേവ	മന്യേവ
159	10	സ്ഥീയസേ	സ്ഥീയതേ
274	29	പാപഗ്രഹങ്ങ	ഗ്രഹങ്ങ

